Askerin Ders Kitabı

Her Sınıf İçin

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ KÜTÜPHANESİ

Bir heyet tarafından toplanmış ve
Büyük Erkânıharbiyece Ordu için kabul edilmiştir

28 Kasım 1934
B. M. M.
Kütüphanesi
Es. No. : .....
Remiz : .....

[Ayrıca kesa içinde (27) harita (6) şekil ve
(1) adet resim vardır]

Babam ŞABAN ERKİLET anısına takdim edilen
bu kitabı güzel günlerde okumanızı dilerim.
MURAT ERKİLET

ANKARA
Büyük Erkânıharbiye Matbaası
1934

Fihrist

	Sahife
1— Askere ilk söz	1
2— Türk yurtdaşının askerlik vazifesi	4
3— Millet ve millet sevgisi	8
4— Yurt ve yurt sevgisi	10
5— Cumhuriyet	11
6— Hükûmet	11

I. Meslek Bilgisi

A) Askerin vasıfları ve umumî vazifeleri

1— Nefer ve kumandan	12
2— Askerin namus ve şerefi	14
3— Doğruluk	18
4— Disiplin	21
5— Cesaret ve şecaat	26
6— Arkadaşlık	28
7— Güvenilmeye lâyık olmak	32
8— İcra kudreti ve dayanıklık	32
9— Mafevka karşı muamele	33
10— Hizmet dışında ve sokakta tavrü hareket	36
11— Casusluğa karşı korunma	38
12— Siyasî tesirlerden korunma	40
13— Düşman karşısında hareket tarzı	41
14— Harp esirlerine muamele ve esirlikte hareket	41

B) Askerlikte zat işlerine ait usuller.

1— Müracaat	42
2— Şikâyet	43

Sahife

3— İzin ve hava tebdili 44
4— İzinli giderken, yollarda ve izinle varılan yerlerde yapılacak muameleler.

C) Sancak, yemin, resmi tazim (Selâm).

1— Sancak 46
2— Yemin 47
3— Resmi tazim 48

II. Ordu Bilgisi

1— Harp ve ordu 57
2— Türklerde daimî ordu 58
3— Teşkilât 59
4— Ordunun Başkumandanı 60
5— Büyük Erkânıharbiye Reisliği 60
6— Millî Müdafaa Vekâleti 60
7— Hazarda kara ordusunun kuruluşu 63
8— Süvari teşkilâtı 64
9— Jandarma teşkilâtı 65
10— Gümrük muhafaza teşkilâtı 65
11— Harp kuvvetleri 65
12— Piyade 66
13— Diğer sınıflar 68
14— Hava kuvvetleri 71
15— Deniz kuvvetleri 71

Askerlik Mükellefiyeti

1— Askerlik çağı, devreleri ve hizmet müddetleri 78
2— Yoklamalar 81
3— Kısa hizmetler 81
4— Ertesi seneye terk 81

Sahife

5— Askerlikten kimler çıkarılır 82
6— Muvazzaflık için çağrılma ve sevk 82
7— Artık ve ruhsatlı efradın tarifi 83
8— Ruhsatlı, artık ve ihtiyat efradın askere çağrılması ve sevki 83
9— Askere gidenlerin muhtaç ailelerine yardım 84
10— Askerlik çağında bulunanların memleketlerinden harice yolculuk yapmaları 84
11— Cezalar 85
12— Haklarında askerlik muamelelerine itiraz edecekler 87
13— Yaşlarını değiştirenler 87
14— Muvazzaf hizmetini azaltmak için bedel 88

Kıyafet, Elbise. Eşya, Teçhizat. Maaş ve Tayinat

1— Orduda rütbe sırası, sınıf işaretleri, rütbe alâmetleri 89
2— Elbise, eşya, ve teçhizat 89
3— Elbisenin korunması 91
4— Neferin çamaşırı 92
5— Neferin teçhizatı 93
6— Çantadaki eşya 94
7— Her nefere verilen elbise ve eşyanın miat cetveli 98
8— Maaş 100
9— İaşe 101

III. Dahilî Hîzmetler

A) Kışla içinde hizmetlerin cereyan tarzı.

1— Kışlalarda nizam ve tertipler 106
2— Koğuşlarda nizam ve tertipler 107
3— Hastalık zamanında hareket tarzı 109
4— Yangın vukuunda hareket tarzı 109

Sahife

5— Mahpusların, esirlerin muhafaza ve sevkinde hareket tarzı 110
6— Silâhbaşına, emri veya işareti verildiği zaman hareket tarzı 110

B) Onbaşı ve Kç. Z. in madunlarına karşı vazifeleri veya nöbet hizmetleri.

1— Onbaşının vazifesi 111
2— Onbaşıların nöbet hizmeti 112
3— Çavuşun vazifesi 115
4— Çavuşların nöbet hizmeti 116
5— Ahır çavuşunun vazifesi 116
6— Başçavuş muavininin vazifesi 117
7— Başçavuş muavininin nöbet hizmeti 117
8— Başçavuşun vazifesi 118

C) Nöbetçilik.

1— Nöbetçi kimdir? 119
2— Nöbetçinin vazifeleri 120
3— İhtiram nöbetçisi, emniyet nöbetçisi 121
4— Nöbetçilerin değiştirilmesi 121

D) Emir ve seyis neferleri 122

5— Emir ve seyis neferlerinin hareket tarzı. 124

IV. Silah Bilgisi

A) Harp silâh ve vasıtaları.

1— Silâhların kısa bir tarihçesi 126
2— Piyade silâhları 132
3— Piyadenin ağır silâhları 135
4— Diğer silâhlar 141

Sahife

B) Silâh bakımı.

1— Koruma 172
2— Tamir, temizleme, yağlama 175
3— Temizleme ve yağlama vasıtaları 177

V. Askerî Ceza Dersleri

1— Umumî malûmat 179
2— Askerî makemeler 180
3— Âmiri adlîler 180
4— Hükümler 180
5— Suçlunun kanunî hakları 181
6— Umumî surette ceza şekilleri 181
7— Askerî ceza kanunundaki cezaların nevileri 181
8— Disiplin cezasının şümulü 183
9— Efrada verilecek cezaların nevileri 184
10— Rütbe sahiplerinin ceza salâhiyetleri 184

Cürümler ve cezaları.

1— Firar ve cezası 186
2— Yabancı memlekete firar edenlerin cezaları 187
3— Düşman tarafına firar ve cezası 188
4— Düşman karşısında, düşmanla sarılmış bir yerden kaçanların cezası 188
5— Söyleşerek firar ve cezası 189
6— Firara ait başkaca suçlar ve cezaları 190
7— Kendisini askerliğe yaramıyacak hale getirmek suçu ve cezası 190
8— Hile ile askerlikkten kurtulmak ve cezası 191

Askerî itaati bozan suçlar.

1— Âmire ve mafevka hürmetsizlik suçu ve cezası 192

Sahife

2— Bilerek doğruyu söylememek suçu ve cezası 192
3— Yalan yere veya usulsüz olarak şikâyet etmek suçu ve cezası 192
4— Âmir veya mafevkına hakaret etmek suçu ve cezası 192
5— İtaatsizliğin üç şekli vardır 193
6— Mukavemet suçu ve cezası 193
7— Filen taarruz suçu ve cezası 194
8— Muharrik suçu ve cezası 194
9— İsyana tahrik suçu ve cezası 195
10— Askerlik işleri için toplanmak ve müzakere yapmak suçları ve cezası 195
11— Askerlikten soğutmak suçu ve cezası 195
12— Fesat suçu ve cezası 196
13— Askerî isyan suçu ve cezası 196

Meşru müdafaa, bir mafevkın cürüm sayılmıyacak fiilleri, diğer bazı cürümler ve cezaları.

1— Meşru müdafaa 197
2— Mafevkın cürüm sayılmıyacak fiilleri 198
3— Ganimet almak suçu ve cezası 199
4— Yağmacılık suçu ve cezası 199
5— Bir kimsenin malını tahrip etmek suçu ve cezası 199
6— Muharebe meydanında ölü, esir ve yaralıların mallarına tecavüz suçu ve cezası 200
7— Askerî hizmete mahsus eşyayı tahrip ve terk ve kayıp etmek suçu ve cezası 200
8— Gemi, tayyare, esliha ve harp malzemesinden birisinin hasara uğratılması suçu ve cezası 200
9— Orduya ve efrada ait parayı ve askerî eşyayı çalmak, satmak, satın almak, rehine vermek suçları ve cezaları 201
10— Mahpusları veya mevkufları firar ettirmek suçu ve cezası 201
11— İzinsiz evlenmek suçu ve cezası 202

Sahife

12— Siyasî maksatlarla toplanmak, siyasî fırkalara girmek, siyasî makaleler yazmak ve nutuk söylemek suçları ve cezası 202
13— Askerlik şeref ve haysiyetine dokunan suçlar ve cezası 202
14— Kumar oynamak suçu ve cezası 202
15— Askerî karakola, nöbetçiye ve devriyeye hakaret, mukavemet ve taarruz suçları ve cezaları 202

VI. Yurt Bilgisi

1— Hükûmet nasıl çalışır? 203
2— Vilâyetler 205
3— İntihap 207
4— Büyük Millet Meclisi 208
5— Kanunlar 209
6— Reisicumhur 210
7— Devletin masrafları 210
8— Vergi nasıl konur, nasıl alınır? 211
9— Türk vatandaşlarının vazife ve hakları 212
10— Yabancılar, elçiler, konsoloslar, ateşemiliterler, bayraklar 213

VII. Din işleri, Evlenme işleri, İane ve Hamiyet işleri, Askerlikte Yazı işleri

1— Din işleri 215
2— Evlenme işleri 216
3— İane ve hakimiyet işleri 216
4— Askerlikte yazı işleri 217

Sahife

Türk Tarihi Bilgisi

1— Tarihte Türk askerinin benliği 211
2— Tarih nedir? Faydaları ve zamanları 221
3— Türk ana yurdu - Türk nereden doğdu? 222
4— Türk medeniyeti - Bunun yer yüzüne yayılışı 223
5— Türkün asilliği ve başlıca sanları 225

1. KISIM

6— Milâttan evvel tarihe geçen başlıca Türk millet ve devletleri hakkında bilgiler 227

A) Orta Asyada kalıp milâttan evvel büyük devletler kuran Türkler

1— Asyada büyük (Türk Hun İmparatorluğu) 227
2— (Yueçiler) veya (Kuşhanlar) devleti 229

B) Orta Asyadan başka yerlere göçüp milâttan evvel büyük devletler kuran Türkler.

1— Sümer, Akat, Elam devletleri — 230
2— Anadoluda (Eti veya Hitit) İmparatorluğu 232
3— İskit İmparatorluğu 235
4— Ferikya devleti 236
5— Lâidya devleti 238
6— Met İmparatorluğu 239
7— Ege Türkleri ve medeniyetleri 239
8— Makedonyalılar ve İskender İmparatorluğu 240
9— Bergama krallığı 242
10— Eski İtalyada Etrüskler 242
11— Kartacalılar ve Anibal 243

Sahife

2. KISIM

Milâttan sonra devlet kuran Türkler 245

A) Milâttan sonra ana yurtta devlet kuran Türkler

1— Topa devleti 245
2— Ak Hunlar devleti 247
3— Türk (Tukyu) İmparatorluğu 247
4— Türk (Kutluk) devleti 248
5— Türk (Türkeş) devleti 248
6— Karluk devleti 248
7— Uugur devleti 248
8— Asyada Müslüman Türk devletleri 249
a— Saman Oğulları devleti 251
b— Gaznevîler devleti 251
c — Karahanlılar devleti 252
d— Karahatlar devleti 253
e— Harzemşahlar devleti 253
f — Büyük Selçuk İmparatorluğu 254
9— Cengiz İmparatorluğu 259
10— Timur İmparatorluğu 263

B) Anayurt dışına göçüp devlet kuran Türkler

1— Avrupada Türk Hun İmparatorluğu ve Büyük Attilâ 267
2— Alanlar ve Avrupayı istilâları 270
3— Avar Türk İmparatorluğu 272
4— Hazar Türk devleti 272
5— Bulgar devletleri 273
6— Macar Türk krallığı 276
7— Peçenekler 278
8— Oğuzlar 278

Sahife

9— Kumanlar 279
10— Anadolu Rum Selçuk devleti ve beylikleri 279
11— Osmanlı İmparatorluğu 288
a— Devletin kuruluşu, İmparatorluk haline girişi 289
b— Osmanlı İmparatorluğunun duraklama devri 304
c — Geerileme devri 306
d— Osmanlı İmparatorluğunun son devirleri 312
1— İkinci meşrutiyetin ilânı 312
a— İstiklâl harbine giriş ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin kurulması 329
b— Muhtelif cephelerde harpler 332
1— Garpte cephelerde harpler 335
2— Etemin isyanı ve I. İnönü muharebesi 337
3— II. İnönü meydan muharebesi 338
4— Sakarya meydan muharebesi 340
5— Büyük taarruz ve Başkumandanlık muharebesi 344
6— Diğer cephelerde harp 346
7— Mudanya mütarekesi 348
c — Lozan muahedesi 350
d— Türkiye Cumhuriyetinin ilânı 351
e — Halifeliğin kaldırılması 352
f — Cumhuriyetin yenilikleri 353
g— Cumhuriyetin tarih gözü ile görünür başlıca faydaları 355
h— Netice 356

Coğrafya

Kitabı okutmada bir yol 363
a— Tarifat 364
b— Türkiye coğrafyası 379

Harita Okumak

1— Cihet tayini 397
2— Arazinin şekilleri 404

Sahife

Sağlık Bilgisi

Sağlık hakkında bir kaç söz 405

A) İnsan vücudünün yapılışı ve vücut içindeki aletlerin vazifeleri 406

1— Katı kısımlar 407
2— Yumuşak kısımlar 408
3— Sulu kısımlar 410

1— Hazım cihazı 411
2— Deveran cihazı 412
3— Teneffüs cihazı 413
4— Kandaki zehirli maddeleri süzüp dışarı atan cihaz 415
5— Tenasül cihazı 415

B) Yaşayabilmek şartları

1— Yemek, içmek 416
2— Su 418
3— Hava 420

C) Elbise ve teçhizat; şahsî temizlik, içki ve tütünün mazarratları.

1— Elbise ve teçhizat 421
2— Şahsî temizlik 423
3— İçki, tütünün zararları 427

D) Sıhhati koruma

1— Kışla ve konaklarda 429
2— Ordugâhlarda 430
3— Sıcak yerlerde 430
4— Soğuk yerlerde 432

Sahife

E) Bulaşıcı hastalıklar, yaralar, zehirlenmeler, kazalarda yapılacak âcele sıhhî yardımlar.

1— Bulaşıcı hastalıklar 433
2— Yaralar 443
3— Zehirlenme 446
4— Kazalarda yapılacak acele sıhhî yardımlar 447

Hayvan Bakımı

1— Beygir nedir? Memleket ve orduya ne gibi faydası vardır?
2— Hayvanın bünyesi 458
3— Timarın lüzum ve faydası 461
4— Yıkamak 463
5— Yem 464
6— Sulama 466
7— Hayvana muamele 467
8— Hizmete gitmeden evvel ve yollarda ve hizmetten dönüşte hayvana yapılacak muamele 468
9— Molalarda hayvanlara yapılacak ihtimam 469
10— Nal ve nalbant 470
11— Hayvanlar ne vakit ve nasıl örtülür? 471
12— Eyer 472
13— Eyer vurmak 473
14— Semerler ve koşumlar 474
15— Hasta ve yaralı hayvanlara yapılacak ihtimam ve tedavi 476
16— Eyer, Semer, koşum takımı yaraları 481

Hesap

Birden yüze kadar rakamlar 483
Güzel yazılar 497

Doğru ve Yanlış Cetveli

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
1	4	Seneden	Senden
4	31	Kalmalıdırlar	Kalmadılar
4	34	Keçtiler	Geçtiler
4	36	Hulbuki	Halbuki
7	34	Açığında	Çağında
11	10	İdarelerin	İdarelerinin
13	28	Amirlerini	Emirlerini
17	10	Gürüştüğü	Görüştüğün
21	2	Bağlımak	Bağlamak
22	22	madan	Kalmadan
24	17	Aski	Aksi
24	14	Hoğazına	Boğazına
25	28	Sönürdüyor	Söndürüyor
27	21	Alaylarca	Aylarca
29	36	Kurtamak	Kurtarmak
33	19	Kuvet	Kuvetli
33	29	Geldiginde	Geldiğini de
36	9	Geydekten	Geydikten
40	11	Böleye	Böyle
40	17	Fıkacılıkla	Fırkacılıkla
43	15	Yapmagr	Yapmağa
43	37	Bozulmamasına	Bozulmasına
46	9	Sandarma	Jandarma
47	11	Namusunda	Namusunuda
84	6	CElenlere	Gelenler
91	35	Gürülürse	Görülürse
96	31	Dekleşsin	Denkleşsin
99	16	Alafram	Alafıranga
103	14	Yiyeesk	Yiyecek
111	7	Gecelin	Geceleyin
113	9	Kötürmek	Götürmek
114	4	Çivit	Çivi

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
115	24	Kend	Kendi
115	25	Nazara	Nazaret
121	Son satır	Ederkne	Ederken
144	Resim altında	İki motönlü	Dört motörlü
169	23	Fasfordur	Fosfordur
174	11	Hafilerde	Hafiflerde
176	38	Buluşan	Bulaşan
184	24	Zarlanması	Azarlanması
186	29	Fira	Firar
189	10	Söyleşerek	Sözleşerek
191	1	Söyleşerek	Kurtulmak suçu ve
192	7	kortulmak ve	Ağırlaşan
192	13	Doğruyu sölememek	Doğruyu söylememek
192	28	Yününe	Yüzüne
201	25	Mefevkın	Mafevkın
218	27	Kürmet	Hürmet
219	13	2.	1.
223	7	Yuvarlıar	Yuvarlak
235	21	Harita - 8	Harita: 3
236	7	Kayalara	Kayalara
240	36	Delredi	Derlerdi
243	1 ve 38	(Tyrrehen)	Tiyrrehen)
248	20	Sırkıştırmaları	Sıkıştırmaları
249	7	Cenkiz	Cengiz
252	14	Haşağar	Kaşgar
254	12	Arplerle	Harplerde
255	32	Naktaya	Noktaya
267	25	Olon	Olan
279	24	Aaltın	Altın
284	21	Nuu	Onu
285	4	Çakardı	Çıkardı
288	4	Dulkadir	Zülkadir
288	28	(Harta - 17)	(Harita-16)
292	13	Dirğer	Diğer
294	12	(1853)	(1459)
294	14	Asrına	Arasına
301	20	Bunanla	Bununla
301	39	Kazğan	Kazan

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
302	1	İstla	İstila
311	38:39	Uzak bulundurmamak	Uzak bulundurmak
318	26	Yenilemek	Yenilmek
319	19	Olmak	Almak
326	9	Kunetulammare	Kûtülemmare
326	18	»	»
326	20	»	»
326	22	»	»
331	15	İstifade	İstifa
344	1	Bkyük	Büyük
355	27	Harita - 25	Harita - 26
357	13	Guflet	Gaflet
383	28	Çak	Çok
386	34	Bunu	Bunun
396	10	Surye	Suriye
396	15	»	»
399	35	Şimali	Garbi
399	36	Cenup	Şarkı
415	21	İnsanıu	İnsanın
415	21	Vücüdanda	Vücudunda
433	5	Sırlarrı	Sıraları
442	20	Gazılkangıran	Gazlıkangıran
449	30	Hatanın	Hastanın
468	8	Arttirmamışsa	Arttırmışsa
470	14	Gömak	Görmek
470	20	Ilgıda	Yılgı

İlk Dersler

1 – Askere İlk Söz

GENÇ ASKER!

Asker ocağına ne için ve ne vazife ile geldiğini, şüphe yokki, az çok bilirsin. Zira; seni zahmetle, büyük emeklerle yetiştiren babanın onunda babası olan aksakallı dedenin hasılı bütün ceddinin seneden evvel bir gün tıpkı senin gibi köylerinden, ana ve babalarından ayrılarak asker ocağına gittiklerini, orada askerlik yaptıklarını hatta muharebe ve musademelerde bulunduklarını işitmiş, bütün sözler arasında askerliğin her yurtdaş için bir borç olduğunu ta küçük yaştan beri duymuş ve böyleliklede askerlik hakkında az çok bir fikir sahibi olmuşsundur.

İşte bir kerrede ben, ilk sözümle, senin askere ne için geldiğini ve askerliğin ne demek olduğunu etraflıca anlatmak istiyorum.

Evet! Asker olmak ve askerlik hizmetlerini öğrenmek her yurtdaş için bir borçtur. Bu gün sende, emsalin gibi yaşınla başınla, yurda tam kulluk edecek ve icabında askerce hizmet görmek için askerliği öğrenecek bir çağa girdin; gücün kuvvetin yerinde görülerek orduya alındın, sırtına kimseninkine benzemeyen ve başkalarının giymeğe asla hakkı olmayan şu asker elbisesini giyerek askerler arasına karıştın. Bu suretlede artık memleketin hatırı sasayılır, kendine güvenilir bir azası sırasına geçmiş oldun. Şimdi sen, yalnız tek bir ana ve babanın evladı değil; bütün bir milletin evladı, malı sayılıyorsun.

Bu paye, kanı halis bir Türk delikanlısının kollarını çalımla kabartacak göğsünü haklı bir benlik ve iftiharla şişirecek kadar yüksek ve değerlidir.

İşte senin buradaki düşüncen, bu değerli payeye lâyık olduğunu isbat için durup dinlenmeden çalışmak, sana gösterilecek askerlik hizmet ve vazifelerini usanç getirmeyerek hakkiyle öğrenmek ve bunları memleketin öz bir evladına yakışır tarzda başarmak ve tamamlamak olacaktır.

ASKER!

Askerlik, şerefi çok yüksek ve yüksekliği derecesinde güç bir meslektir. Şerefi çok yüksektir, çünkü: Yurdu, yurtdaşların ırzını, canını, malını, devletin, milletin pek mukaddes olan istiklâl ve hüriyet haklarını hiç bir karşılık beklemeksizin, hiç bir menfaat ummaksızın bilfiil müdafaa etmek askerin vazifesidir.

Güç bir meslektir, çünkü: Yukarda sayılan hakların korunması uğurunda açlığa, susuzluğa, uykusuzluğa, yorgunluğa katlanmak her türlü arıza ve vasıtasızlığa ve bütün yoksulluklara karşı dayanıklık göstermek, icabında kanını akıtmak hatta bilerek ve isteyerek ölüme atılmak gibi hallere askerin, katlanması icap idecektir.

ASKER!

Sırtına asker elbisesi geydiğin günden beri bu mesleğin şerefinden kendine bir pay ayrılmış olduğunu düşün. Bu şerefe müstahak olduğunu isbat için askerliğin senden istediği vasıfları kazan, kuvvetlendir ve mesleğin sayılan zorluk ve güçlüklerine tahammül ve alışkınlık göster. Mesleğinin büyüklüğünü ve değerini takdir ederek hiç bir karşılık beklemeden, meslek icaplarını seve seve ve lâzım olduğu gibi yapmayı bir namus borcu bil.

ASKER!

Yalnız vazifeni yapmış olmak için çalış. İcabında umuzlarına yüklenecek ağır harp vazifelerini başarabilmek için yüreğin yurt sevgisile, vicdanın doğrulukla dolu olduğu halde bu günden yeni işine sarıl.

ASKER!

Şunuda unutmaki; Askerlik, bir erkeğe lâzım olan yiğitlik ve kahramanlık vasıflarını, meziyetlerini aşılayan bir meslektir. Zaten her Türkün aslında var olan bu vasıf ve meziyetleri askerlik kuvvetlendirir, çelikleştirir. Bunu isbat için söz söylemek fazladır. Askerlik hizmetinin boyunca kendin bunu nefsinde duyacak ve tezkere aldığın zaman hakikaten bunların tamamile gelişmiş olduğunu göreceksin.

ASKER!

Türk, mert olan insandır. Mertlik, her an ve zaman namuslu, cessur, atılgan olmakla; can kan pahasında olsa doğruluktan ayrılmamakla belirir ve parlar. Böyle adamlar her yerde ve her zaman lâyık oldukları saygı ve itibarı görürler, askerlikte ün alırlar. Sende böyle ol.

ASKER!

Burada sana öğretilecek ve gösterilecek hizmetler ve verilecek vazifeler senin iyi bir asker olmana yarayacaktır.

Bu hizmet ve vazifelerin değerlerini takdir etmek ve onlardan istifadenin yollarını bulmak sana düşen bir borçtur. Bu yolda adımını arkadaşlarına uydurmayan ve askerlikten kendini uzak tutmak isteyen bir adam askerlik ve yurtdaşlık şerefini kendi üzerinden atmış demek olurki; böylelerinin değil askerlikte, insan cemiyetleri içinde bile ne yüzü ve nede yeri vardır.

Bütün askerlerin bilmesi lâzımdırki: Ancak kışlada askerlik vazifelerini öğrenen ve candan, baştan yapan yurtdaş fedakârlık günlerinde kendisine verilecek vazifeleri başarabilir.

Askerlik mesleğinin zahmet ve meşakkatinden yılgınlık gösterenler, askerlik hizmet ve vazifelerinde yan çizip üstelikte fena fikirler saçanlar yurdunu, milletini sevmeyen alçak kimselerdir ve bu sözlere kananlarda, şüphesiz en ahmak ve beyinsiz insanlardır. Onun için, sana öğretilecek meslek ve insanlık icaplarına, gerek barışıklık zamanlarında gerekse harp vaktında, aksi hareket etmeyi senin kulağına fısıldayacak adama kapılma, onu hemen ele ver.

Yine her asker bilmelidirki, hiç bir san'atta askerlik mesleğinde olduğu kadar ruhun, ahlakın, bedenin kuvvetli ve yüksek olması aranmaz ve bunların yükseltilmesi içinde askerlikteki kadar uğraşılmaz.

Cihan tarihinde nam almış ne kadar büyük adamlar var ise bütün bunlar evvelâ asker olmuşlar cesaret ve cengâverliklerini ve yüksek bilgilerini vazife uğrunda hakkiyle meydana koymuşlar ve bu suretle dünyada şöhret kazanmışlardır. Tarihimizin her sahifesinde böyle büyük askerlerin, yüksek kalpli yurtdaşların ismini görmek kabildir. Bunun en canlı ve en yakın misali işte Büyük Reisi Cümhurumuz Gazi Mustafa Kemal Hazretleri.

Sırası geldiği zaman tarih derslerinde daha iyi öğreneceğiniz gibi büyük harpten ve Mondros mütarekesinden sonra düşmanlar yurdumuzu yer yer çiğnerken, istiklâlimiz hemen hemen elden giderken, padişah düşmanla birlik olmuş milletimiz zararına çalışırken sönmez bir yurt aşkı, derin bir millet kaygısı, yüksek bir vazife duygusiyle evvelâ kendini ortaya atan, biz Türklere yürüyeceğimiz doğru yolu gösteren, yoktan bir ordu yaratarak bizi çıkmazdan kurtaran o, bir askerdi.

ASKER!

Sen burada yurdumuzu çiğnemeğe kalkışacak, milletimizi yok etmek için saldıracak düşmanlara karşı durmağı ve dayanmağı öğrenecek, askerliğin istediği ruhî, ahlâkî, bedenî vasıflarla bezeneceksin. Atalarımızın bize miras olarak geçen ananeleri bu yetişmede hiç şüphe yokki sana yardım edecektir.

Cihanca malûmdurki, biz Türkler atlı ve yaya talim yapmakta ve her türlü idmanlarla ve çeviklik hareketleri ile vücutlarını çelikleştirmekte, atıcılık ve binicilikte ileri gitmiş bir milletizdir. Bu vasıfları kaybetmemek, bilakis kuvvetlendirmek her yurtdaşa borçtur.

Bunlardan başka büyüklere hürmet, canı gönülden itaat, arkadaşlara yardım, el birliği ile iş görmek Türklerin dünyaca şöhret bulmuş iyi huylarındandır. Bunlarıda olduğu gibi muhafaza etmek her Türk askerinin vazifesidir.

2 – Türk Yurtdaşının Askerlik Vazifesi

İnsanlar, en eski zamanlarda, bu günkü gibi hududu belli topraklar üzerinde oturmağa mecbur değillerdi. Köyleri, şehirleri, hükûmetleri hiç bir şeyleri yoktu. Kabile kabile yaşarlardı. Hayatlarını temin için daima havası iyi, suyu iyi yerleri, bereketli toprakları zengin meraları ararlardı. Böyle yerlerde çadır kurar bir müddet otururlar; canları istediği zaman kalkar başka yerlere göç ederlerdi.

"Bir yerde otururken veya hareket halinde bulunurken kendilerini korumak için veyahut başka bir kabile üzerine atılırken hep birlikte silâh kullanırlardı. Kabilenin her ferdi silâhlı idi.

Her ferdi silâhlı olan bu kabileler aynı nizam altında ve bir başa bağlı bir ordu halinde idi. Böyle bir kabilenin her ferdi askerdi; bütün ömrünce askerlik vazifesi yapıyordu. Bu devirde insanlar hemen daimî surette harp ile meşgul idiler.„

Fakat insanlar hep bu halde kalmalıdırlar. Akılca ilerlediler, bir toprağa bağlandılar, Köyler, şehirler, küçük küçük hükûmetler, kurdular. Ziraat, ticaret, san'at işleriyle uğraşmağa başladılar. Bu suretlede vahşet aleminden medeniyet alemine keçtiler. "İşte bu zamanda tabi bütün insanların elde silâh hazır bulunmalarına imkân kalmadı. Hulbuki topraklarını muhafaza etmek, varlıklarını,

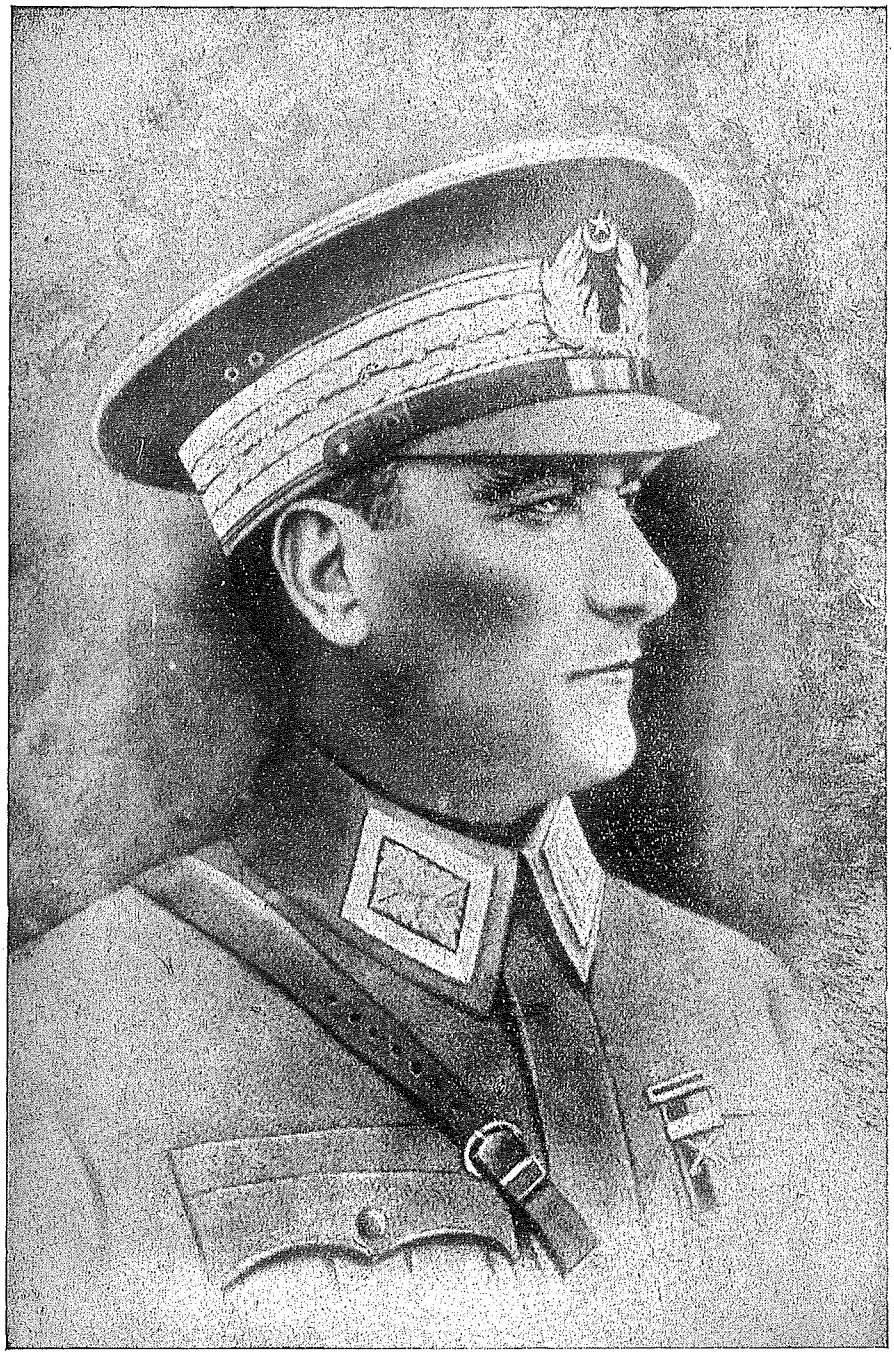

Büyük Reisi Cümhurumuz Gazi Mustafa Kemal Hazretleri

menfaatlarını korumak için elde hazır bir kuvvet bulunması zarurî idi. İşte bu zaruret başlı başına bir sınıfın, askerlik sınıfının ortaya çıkmasına sebep oldu. Bu sınıf sayesinde de umumî heyetin emniyetle çalışıp yükselmesi mümkün oldu.„

"Eski devirlerde, ordu, yalnız harp zamanında ve millet efradının bir kısmından vücuda gelirdi. Bunun için kanunlar vardı. Bir harp olduğu zaman kanunun lüzum gösterdiği insanlar silâhını kapar, toplanır ve muharebeye giderlerdi.

Bu günkü gibi daimî ordu yoktu. Silâhlar ve muharebe usulleri çok sade idi. Uzun boylu talimüterbiyeye lüzum görülmeyordu. Fakat barutun icadından sonra silâhlar mükemmelleşti, muharebe usulleri güçleşti ve artık her gün çalışarak muharebeye hazırlanmak lâzım geldi; bunun üzerine daimî ordular yapıldı.„

Türkiye Cümhuriyeti ordusunun, hazarda, çekirdeğini askerlik mükellefiyeti kanunumuza göre milletin yirmi yaşına giren delikanlıları teşkil eder. Her Türk genci yirmi yaşına girince o kanun mucibince evvela usulen asker edilir ve aradan çok zaman geçmeden askerlik vazifelerini, harbin usullerini öğreten ve büyük bir mektep olan, orduya alınır.

Harbe hazırlanmak kolay bir iş değildir. Zorludur. Bu zorluğu yenecekte ancak gençlik ve dinçliktir. Bu sebeple yurtdaşlar gerek kafa ve gerekse vücut kuvvetlerinin en sağlam açığında iken sıra ile askere çağırılırlar; talimüterbiye edilirler ve kâfi hesap edilen sınıflarının hizmet müddetlerini bitirince terhis edilirler. Bundan sonrada 45 yaşına kadar ihtiyat askerî sayılırlar.

Fakat bu yaştan sonrada icap ederse silâha sarılmak icap eder. Netekim İstiklâl harbinde genç ve ihtiyar her kes silâha sarılmış ve asker olmuştu.

Zamanımız muharebelerinin kazanılması eskiden olduğu gibi yalnız orduların çarpışması ile değil, orduların mensup olduğu milletlerin bütün mal ve canlarını hep birlikte ileri sürerek elden gelen her türlü faydalı yardımları esirgemeyerek hareket etmeleri ile mümkündür.

Binaenaleyh bir seferberlik halinde bütün millet asker olacak ve milletin nisbeten genç yaşta olanları cephede boğuşup çarpışırken, diğer bir kısmıda devletin umumî hayatını tutmak orduyu beslemek ve yaşatmak işleri ile geride uğraşacaktır.

İşte bu sebepten askerlik vazifelerini harp usullerini orduya girerek her yurtdaşın öğrenmesi yurt ve namus borcudur.

ASKER!

Çok kerre duyduğun ve burada sana verilecek derslerde, öğütlerde çok defa duyacağın Millet, Yurt, İstiklâl, Cümhuriyet, Hükûmet gibi kelimelerin ne demek olduklarını bilmez, iyi kavramazsan söylenen sözlerden bir mana çıkaramayacağın gibi bunları beyhude dinlemeklede kafan boşu boşuna yorulmuş olur. Hiç şuphe yok; ki: Körüne dinlenen sözler ne akılda yer tutar, nede uyanıklık yapar. Onun için sana evvelâ bunları tarif edeceğiz ve tanıtacağız.

3 — Millet ve Millet Sevgisi

Bir soydan, bir kandan olan, aynı dilden konuşan, bir adete bağlı bulunan, duyguları, istekleri ve menfaatları bir olan insanların topuna birden (millet) denir.

Yer yüzünde bir çok milletler bulunduğunu, atları olduğunu elbet bilirsin. Biz "Türk milleti„ diye anılırız.

"Türkler her şeyden evvel birbirlerini severler, birbirlerine yardım ederler ve birbirleriyle alış veriş ederler. Ondan sonrada insan olmalarından dolayı diğer insanları severler ve lüzum halinde de onlara yardım etmekten geri kalmazlar.„

ASKER!

Türk milleti, dünyanın en eski, en namlı ve en şerefli bir milletidir. Orta Asyada türemiş, oradan kalkmış bir taraftan Hindistanı, Çini, Acemistanı, Anadoluyu, ele geçirmiş, obür taraftan, ta Avrupanın göbeğine kadar yürümüş, büyük ülkeler feth etmiş, askerliği ile, harpçiliği ile dünyayı korku ve dehşete salmıştır.

Fakat; Türk milleti yalnız askerlikte değil medeniyette de ilerlemiş bir millettir.

Avrupalı milletler henüz cahil iken Türkler uyanıktı. Kitaplar yazıyor, alimler yetiştiriyor, bir çok medeniyet eserleri vücuda getiriyorlardı. Bu medeniyet eserlerine bu gün bile her tarafta rasgelinmekte ve hayretle seyredilmektedir.

Geniş ülkelerde bir çok devletler kuran ve her ayak bastığı memlekette medeniyet izleri bırakan Türk milleti hiç bir vakıt başka milletlere, başka hükûmetlere esir olmamış bilâkis yabancı milletleri haraca bağlamıştır.

ASKER!

(Türküm) derken daima başın yükselsin, göğsün kabarsın.

Bir millet için en büyük nimet (İSTİKLÂL) dir. İstiklâl, bir milletin kendi kendini idare etmesi, başka bir milletin emri, boyunduruğu altında bulunmaması demektir. Türk milleti, allaha şükür, müstakil bir millettir ve istiklâlini daima muhafazaya muvaffak olmuş ve daimada olacaktır.

Müstakil olmayan milletler esirdir; Dünyada hiç bir hakları yoktur. Yani istediklerini yapamazlar, söyleyemezler. Başlarında onların selâmet ve iyiliklerini düşünen hükûmetleri, varlıklarının alâmeti olan bayrakları yoktur. Hangi devletin boyunduruğu altında iseler, o devletin emirlerine; kendilerine uymayan kanunlarına cerben, kahren itaat etmeğe mecburdurlar. Silâh değil ufak bir çakı bile taşıyamazlar. Geniş ticaret yapamazlar, devlet işlerinde kullanılmazlar. Onların adalet, hürriyet hakları yoktur. Daima hakaret görürler, zulme uğrarlar. Bağlı oldukları hükûmete askerlik yapmağa, kendi milletleri, kendi dindaşları aleyhine harp etmeğe, bin bir güçlükle kazanabildikleri beş on paranın hemen hepsini de vergi olarak vermeğe mecburdurlar. Bununla beraber başlarındaki hükûmet onların göz açarak istiklâl sevdasına düşmemeleri için daima cahil kalmalarını arzu eder, dillerini, soylarını, yurtlarını unutturmağa savaşır.

Hasılı kelam böyle milletler zebun, sefil, perişan bir haldedirler.

Size ilk derste söylemiştim, yine tekrar edeyim; Büyük harpte milletimiz mağlûp düştükten sonra, galipler ve onların kışkırttığı bazı devletler az kalsın bütün Türk milletini; Türk yurdunu parçalayacak, esir edeceklerdi. Tarih derslerinde tafsilatile öğreneceğiniz veçhile o sırada başımızda bulunan ve çoktan beri kanları bozuk giden ve memleket ve milleti sülük gibi emmekten başka bir şeye yaramayan Padişah sülalesinin sonuncu padişahı olan Vahdettin ismindeki alçak, vicdansız padişah ve onun hain hükûmeti bu işi kolaylaştırmak için düşmanla birlik olmuştu. Bereket versin; Anadoluya bir kurtarıcı doğdu; önümüze düştü milletimiz, bütün yoklukları düşünmeyerek dişi ile tırnağı ile kendini kahramanca müdafaa etti. İnönleri, Sakaryalar, Dumlupınarlar yarattı, Türk varlığını, Türk azmini bütün dünyaya tanıttı ve böylelikle istiklâlini kurtardı; yurdunu korudu.

Dünya tarihi, türk tarihi, bu büyük istiklâl kavgasında kazanılan muvaffakiyeti, Türk milletinin eşsiz, emsalsiz ve en büyük zaferi deye kaydeder.

Ey Türk Genci!

Tuttuğun iş doğru, yüreğin doğrulukla dolu, yumruğun zorlu oldukça sen kendini her yerde tanıtır, istiklâlini her zaman koruyabilirsin.

4 – Yurt ve Yurt Sevgisi

Bir milletin üstünde oturduğu toprağa [YURT) derler.

Biz TÜRKÜZ, yurdumuz, türklerin yaşadığı ve türk bayrağının dalgalandığı topraklardır; (TÜRKİYE) dir. Evimiz, tarlalarımız, bağ ve bağçelerimiz hasılı bütün malımız ve mülkümüz hep onun üstündedir. Namusumuz, nam ve nişanımız ona bağlıdır. Onun yetiştirdiği bereketli mahsulleri yiyerek, onun hür havasını teneffüs ederek yaşayoruz; göğsümüzü gere gere onun üzerinde dolaşıyoruz. Çoluk çocuğumuz onun kucağında büyüyor ve yetişiyor; ecdadımızın bedenleri onun koynunda, ihtiyar selvi ve çınar ağaçlarının gölgeleri altında dinleniyor, onların medeniyet eserleri, onun üzerinde yükseliyor.

Yurt; yuvamızdır, anamızdır, mayamızdır. Bu sebeplede çok değerli ve pahalıdır; sonsuz sevgiye lâyıktır.

Yurt sevgisi hatta ana baba sevgisinden daha üstündür; zira; yurdumuzun her karış toprağı ecdadımızın asıl kanları ile sulanmış ve onlar tarafından bize teslim edilmiş mukaddes bir emanettir. Daha dün, onun uğrunda nice bin Türk yiğidi can vermiş, nice binlerinin kemikleri yabancı topraklarda gömülüp kalmıştır.

Yurdunu sevmeyen bir insan çok çabuk allahın gazabına çarpılır, ecdadının lânetine, dostlarının hakaretine, düşmanlarının esaretine uğrar, insanlıktan düşer. Her türk bunları bilir ve bildiği içindirki namus ve haysiyetini tanır, büyük babasının pak tarihi karşısında, ecdadının mezarı önünde hürmetle eğilir, ailesini, çoluk çocuğunu sayar ve sever ve bu suretlede yurduna sevgisini gösterir.

ASKER !

Aziz ve mübarek yurduna göz dikecek, el uzatacak düşmanlara karşı onu korumak, yaşatmak, yükseltmek ve lekesiz bir surette evlat ve torunlarına devretmek senin bugünkü en mühim en baş vazifendir.

Yurda candan ve sadakatle çalışmak her türke borçtur. Yurdun selâmetine çalışmayanların anasını düşmana bağışlamış sayılacağını herkes bilmelidir.

5 – Cümhuriyet

Cümhuriyet, milletin kendi kendini idare etmesi demektir.

Cümhuriyet idaresinde milletin isteğinden yüksek bir istek, milletin hükmünden yüksek bir hüküm yoktur.

Cümhuriyette kimse kimseye zulm edemez, kimse kimsenin malına, canına dokunamaz, kanunsuz vergi toplanamaz. Mahkemeler hiç bir tesir altında değildir. Herkes düşüncesinde hür, hareketinde hürdür. Devletin kanunlarına itaat ettikten sonra kimsenin kimseye bir şey demeğe hakkı yoktur. İstediği gibi gezer, eğlenir; istediği gibi yaşar. Başka türlü hükûmet idarelerin hiç birinde bu iyilikler yoktur. Bu sebeplede cümhuriyet en iyi bir idaredir.

Cümhuriyette bir (Millet Meclisi) vardır. Millet kendini bu Millet Meclisi vasıtasiyle idare eder. Bu maksatlada millet azalarını kendisi seçer. İşte bunlara biz Millet Vekili yani Mebus diyoruz. Türkiyede hakimiyet yalnız Millet Maclisinin elindedir.

6 – Hükûmet

Millet Meclisinin bir çok vazifeleri vardır. Bu vazifelerin en birincisi milleti idare edecek kanunlar yapmaktır. Millet Meclisi yaptığı kanunları yürütmek ve tatbik ettirmek için kendi arasından bir takım mebusları icra mevkiine geçirir. İşte bu idare adamlarının idaresine "HÜKÛMET,, denir.

Cümhuriyet hükûmetininin en esaslı vazifesi, milleti idare edip karışıklığa meydan vermemek, fena kimselere fenalık yaptırmamak birde haricî düşmanlara karşı istiklâlini korumak suretiyle milletin emniyet altında serbesçe çalışmasına ve yükselmesine yardım etmektir,

ASKER!

Milletin saadeti ve selâmeti hangi yüzden tehlikeye düşerse Cümhuriyet hükûmetimiz kaytsız ve şartsız o meseleye el atmak mecburiyetindedir. Gerek dışardan ve gerekse içerden gösterilecek her türlü zorlukları ve manileri gidermeğe senin kudretin vardır. Hühûmet senin kuvvet ve kudretine güvenerek ve dayanarak milletin her türlü saadetini temin eder. Bu sebeptendirki bütün milletin teveccüh ve hürmetleri devam üzere hep senin üzerindedir.

I. Meslek Bilgisi

A) Askerin Vasıfları ve Umumî Vazifeleri

1 – Nefer ve Kumandan

Neferle zabit arasında bulunması lâzım gelen sıkı münasebetin ve karşılıklı iyi anlaşmanın askerlik hizmet ve vazifelerinin hakkiyle yapılması noktasından ehemmiyeti çok büyüktür.

Sen henüz yeni asker olduğun için hassaten bu noktaya ilk günden gözünü dikmeli ve bu ehemmiyete aklını yatırmalısın.

Askerliğin ilk kademesi neferliktir. Bir nefer askere ilk geldiği zaman acemidir. Her nefer kendinden bir gün sonra gelen acemi neferden kidemli sayılır. Netekim rütbe sahipleride böyledir. Evvelâ terfi eden sonradan terfi edenden kıdemli sayılır ve herkesin kendisinden bir gün kıdemli olanı sayması askerlikte esastır. Bir nefer birinci talümüterbiye safhasını bitirince usta nefer olur.

Orduda muayyen rütbe alâmetleri taşıyanlar arasında kendi sınıf ve teşkiline mensup olsun olmasın rütbece ve kıdemce daha büyük olanlara (MAFEVK) denir.

Bu tarife göre hangi sınıf ve teşkilden olursa olsun bütün rütbe sahipleri neferin mafevki demektir.

Makamı, rütbesi veyahut kıdemi daha büyük olmak dolayısiyle ancak kendisinin başında bulunduğu teşkilin içindeki daha küçük makam, rütbe ve kıdemde olanlara emir vermek hakkını haiz olanların her birine de (AMİR) denir. Bu tarife göre de meselâ bölük kumandanın, tabur, alay, fırka, kolordu... kumandanın senin hem mafevkin ve hemde emir vermek selâhiyetleri itibariyle (AMİR) lerin sayılır.

***

Askerler bir kısım amirleriyle beraber yaşarlar ve her gün onları görürler. Bunlar kimlerdir biliyormusun?.....

Kendi manga, takım, bölük, kumandanların.....

Onlar askerlik meslek ve san'atında senden çok bilgili ve görgüleri itibariylede senden daha tecrübelidirler.

Babanın noksan bıraktığı terbiyeyi onlar tamamlar, iyi yollara onlar götürür, kötü yollardan onlar çevirir, yurda askerce hizmet için ne bilmek lâzımsa onlar öğretir, zayıf bileklerini çeliğe onlar çevirtir; hulâsa hak yolunu, insanlığı, büyüklüğü, mertliği, silâhşorluğu onlar öğretir, insanlar içinde şerefi onlar kazandırır.

Bundan başka sırtını, boğazını, ayağını, eksiğini, halini, istikbalini onlar düşünür, cehaletini onlar giderir, hastalığında başında onlar oturur, kara günlerini onlar ağartır. Ruhları ruhuna, rahatları rahatına bağlıdır.

Muharebede ise, seninle beraber düşmana atılırlar, tehlikeli zamanlarda önünde yürürler, yoksulluklarla, zahmetlerle, ölümlerle; seninle elele vererek pençeleşirler. Bir rahatlık çıkınca evvela seni sonra kendi nefislerini düşünürler.

İşte bunlar bütün hayatında hiç bir zaman hatırdan çıkarmamaklığın lâzım gelen ehemmiyetli şeylerdir. Bütün amirlerini candan sevecek, bütün mafevklerine karşı saygılı bulunacak, kendini onlara sıkı sıkı bağlayacaksın; en fena hal ve vaziyetler karşısında bulunduğun zamanlarda dahi bu söylediklerimi düşünerek amirlerine karşı daima iyi niyet besliyeceksin; hiç bir sebep ve bahane ile onlara karşı olan sevgi, sayğı ve bağlılığını gevşetmeyeceksin.

Senin ve senin çok yakın amirlerinin amirleri olan tabur ve alay kumandanları her zaman senin yanında bulunamazlar. Onların seninle bir araya gelmeleri seyrekçe olur.

Daha yüksek makamdaki amirlerinide daha seyrek olarak görürsün, ve onlarla hemen hemen yalnız başına gidip görüşemezsin. Çünkü hem madunlar pek çoktur. Hemde amirlerin başka başka bir çok vazifeleri vardır. Binaenaleyh onları çok defa emirlerile ve amirlerini yapmakla tanırsın.

Muharebede de hal böyledir. Onları orada her zaman yanında göremeyeceksin. Muharebe olurken senin muharebe ettiğin yerde onlar ancak tesadüfen ve vazifenin icap ettirdiği zamanlarda bulunurlar. Zira onların muharebe yeri ayrıdır. Çok kerre kendi muharebe yerlerinde bulunurlar.

Senin bulunduğun yerlerde hazır bulunmadılar deye amirlerine daha az hürmet ve itaat göstermekliğin hiç doğru değildir. Unutmamalısınki onlar senden uzakta bulundukları zamanda dahi yine seni düşünürler ve senin hesabına uğraşırlar. Bu sebeple her hangi bir iş yaparken onları sen daima yanında bilmeli ve öylece hareket etmelisin.

ASKER!

Amirler, kumandanlar askerlik icabı serttirler. Fakat sen temiz

duygun, insafın ve aklınla amirlerinin demir gibi sertliklerini, yüksek isteklerini temiz kalple görür sertlik ve yüksek istek yanında mertlik ve temiz bir arkadaşlık fikir ve kaygısının hüküm sürmekte olduğunu sezebilirsin. İşte işin hakikatı ve askerliğin sırrı da budur. Bu hakikat ve sır anlaşıldıktan sonra zabit ile nefer arasında karşılıklı tam bir emniyet ve itimat hasıl olur.

ASKER!

Amir için senin emniyet ve itimadının değeri çok büyüktür. Çünkü amir, ASKERLERİNİN KENDİSİNE OLAN EMNİYET VE İTİMADINA GÜVENİR VE BU KUVVETLEDE EN ÇETİN VAZİYETLERE ÇARE BULUR.

2 – Askerin Namus ve Şerefi

Her milletin, her makamın, her yurtdaşın namus ve şerefi vardır. Kendi uygunsuz ve fena hareketleri ile namus ve şerefini başkalarının tecavüzüne ve hakaretine uğratan bir kimse yurtdaşlarının lânetine müstehak olur ve hiç bir kimse ona hürmet etmez.

Askerin geymiş olduğu elbise, askerlik namus ve şerefinin en yüksek alâmetidir. Bundan dolayı her askerden, namus ve şerefin canlı bir örneği olması pek haklı olarak beklenir ve istenir.

Asker, ancak; kendisine verilen vazife ve hizmetleri istekle ve doğrulukla yapmak, askerî nizam ve kanunlara uygun tavurlar takınmak ve düzgün hareket etmekle şeref ve namus sahibi bir asker olduğunu gösterebilir.

Vazifeyi atlatmağa çalışan ve bu maksatla ayak sürüyen, dik başlılık eden ve en aşağı olarak, hizmet ve vazifeleri ceza korkusu ile yapan, geydiği elbisenin haklarını korumayan bir askerin namus ve şeref duygusu, millet kaygısı yok demektir.

ASKER!

Bütün hizmet ve vazifelerini seve seve yap. Yalnız bulunduğun zamanlarda dahi amirlerinin gözleri kendi üzerinde imiş gibi hareket et. Sokakta; senin için müsaade edilmiş eğlence yerlerinde; toplantılarda, hulasa her yerde, taşıdığın elbisenin hakkı olan namus ve şerefi koru. "Kimin ile düşüp kalktığını söyle bana, senin nasıl adam olduğunu söyleyeyim sana„ meşhur sözünü herkes bilir. Eğer senin fena kişilerle düşüp kalktığın görülürse şeref ve

haysiyetinin eksikliği hakkında pek haklı olarak söylenecek sözlere katlanman lâzım gelir. Bunun için sen, ancak, şerefli ve namuslu insanlarla düşüp kalkabilir ve yine böyle insanların oturduğu ve dolaştığı yerlerde bulunabilirsin.

Hususiyle kötü karılar yüzünden kazanacağın çirkin hastalıkları bir kerre gözünün önüne getir! İyi bilgi kuvvetin, sağlığın senin değildir. Onlar milletin ve yurdun öz malıdır. Böyle bir kabahat işlemekle doğrudan doğruya yurt için değerli bir kuvveti mahv etmiş olacağını düşün.

Bunun neticesi hizmet göremeyecek kadar hastalanacaksın, yurt ve vazife uğrunda hasta veya yaralı düşecek fedakâr bir arkadaşının yatağını ve bunlara sağlık verecek olan hekimleri, eczacıları, hasta bakıcıları haksız olarak oyalayacaksın. Haydi bunlar ne ise, ya senden gelecek zürriyetin kesilmesine yahut cılız ve çelimsiz doğacak ve büyüyecek çocuklarının hayatına acımazmısın. Gürbüz Türk yavrularını, gençlerini gördükçe öyle bir evlada malik olamadığından dolayı yaptığına pişman olmazmısın.

İşte ordu mektebi sana yalnız bu günü değil yarında nasıl yaşamak lâzım geldiğini öğretiyor. Bu öğütleri can kulağiyle dinle. Kötü karılar ve hastalıklar harp kuvvetlerini öldüren zehirlerdir. Nefsini yenmeli, mertliği muhafaza etmeli, bunlardan kendini korumalısın.

Yüreği temiz, aklı başında bir insan orduda geçirdiği hayatta çok faydalı ve zevkli şeyler bulup çıkarabilir. Böyleliklede kendine sahip olur ve evleneceği temiz Türk kızına lâyık bir erkek olmak yolundan şaşmaz. Bütün manasiyle yeni nesle lâyık gürbüz bir evlat anası olacak her bir türk kızıda böyle bir askerle yuva kurmaktan saadet ve gurur duyar.

Vazife içinde veya vazife dışında doğrulukla hareket eden, vazifesini severek yapan, zarar veren her türlü fena şeylerden kendini koruyan askerin şerefine kimsenin dokunmasına imkân yoktur.

Etrafında bulunan yurtdaşlarının şeref ve namuslarını korumak için titreyişin, her yerde ve her zamanda onların şeref ve haysiyetine hürmet edişin, kendi namus ve şerefinin ne derece ehemmiyetle korunduğuna en büyük ölçüdür.

Şu esas noktaları her askerin bilmesi lâzımdır.

1 — Senin namus ve şerefine dokunan, seni tahkir eden yahut senin arkandan şeref ve haysiyetine dokunacak sözler söyleyen her kim olursa olsun onu, usulü dairesinde hemen şikâyet etmeğe mecbursun. Eğer bunu yapmazsan o halde

temiz bir yürek sahibi olmadığını, suçlu bulunduğunu meydana koymuş, alçaklığı kabul etmiş sayılırsın.

2 — Talimüterbiye esnasında mualliminden, amirinden bazı acı ve sert sözler işidebilirsin. Lâkin bunlar askerlik hayatında sabır ile geçiştirilmesi lâzım gelen hallerdendir. Eğer bir amir veyahut bir arkadaş ders, talim esnasında veya vazifedeki intizamın korunması sırasında böyle acı bir söz söylemiş ise, bu askerlik ocağında hakaret veya namusa tecavüz sayılmaz. Bu gibi sözler seni yanlışlıklardan korumak, dikkatini arttırmak ve uyanık bulundurmak için söylenir. Fakat bunun tersine olarak eller ile yapılacak tecavüzler, edep ve terbiye gözedilmeyerek, güvenmeyi ve doğruluğu yıkacak surette söylenecek sözler bittabi ağır hareketlerdir. Böyle hareketlere karşı, başka hiç bir düşünceye kapılmayarak, kat'î surette şikâyete haklısın ve bu şikâyeti yapmağa mecbursun.

3 — Amirlerinden, veya arkadaşlarından birinin, her hangi bir kimsenin şeref ve askerlik namusuna tecavüz mahiyetinde hareket ettiğini tamamiyle açık ve şüphesiz surette tesbit etmeden, yahut başka başka sebeplerle onların namus ve şerefleriyle oynamağa kalkışan bir asker, başkalarının şeref ve namusuna hürmet etmeyen bir mücrimdir. Bu gibiler mutlak ceza görürler.

4 — Cinaslı lâkırdılarla velev şaka tarzında olsun arkadaşlarının şeref ve haysiyetleriyle oynamak bir askere yakışır hallerden değildir.

5 — Amirinin tektirinden dolayı her defasında kendini haklı gören ve hakarete uğradığını zan eden bir asker şeref ve namusun ne demek olduğunu tamamiyle yanlış anlayor demektir.

Böyle hiddetine yenilen ve boş kafalılıkta devam edip kendi bildiğine gidenlerde vazifeye karşı soğukluk ve işi oluruna bağlamak duyguları başlar. Bu hal çabuk his ve fark edilir ve böyleleri kendilerini güvenilemeyecek, iş emanet edilmeyecek insanlar menzilesine düşürürler ki bittabi kendileri için iyi olmaz.

Yarım bilgi, yalancı çalım ve gösteriş, yanlış fikir ve duygulara kapılış insanı pek fena vaziyetlere düşüren zararlı şeylerdir. Böyleleri çarçabuk kendilerini meydana korlar.

6 — Resmî vazifeleri sırasında yapacağı iyi fena hareketlere göz yumulsun maksadiyle veya bazı mertebe müsaadelere

malik olabilmek düşüncesiyle amirine hediye getiren rişvet vermeğe kalkışıyor demektir. Böyle şeyleri, askerlik ruhunu yıkacağı için, amir kabul etmez, ve böyle bir iş yapmağa kalkışanı kanunen cezalandırır.

7 — Yalancı inceliklerle (nezaketlerle), göz boyayan hallerle, dalkavukla amirinin teveccühünü kazanmak hevesine düşen bir asker özü, sözü doğru olmayan bir adam sayılırki böylelerine inanılmaz. Bu gibi adamlar daima cezalandırılır.

Bunlardan başka sivil kimselerle görüştüğün zaman aşağıda söyleyeceğim şu şeylere dikkat et:

1 — Sivil kimselerle bir arada bulunduğun zaman sözlerinde gayet dikkatli bulunacak hiç bir suretle kendinden şikâyeti icap ettirecek muamelelere sebebiyet vermeyeceksin.

2 — Hiç bir kimseyi tahkire, incitmeğe hakkın yoktur. Bu yüzden de hakkında şikâyete meydan vermeyeceksin.

3 — Hükûmetin müsaadesi olmadan toplanmış bir cemiyette söylenen sözler boş ve manasız şeylerdir. Böyle yerlerden uzaklaş ve haber ver. Böyle yapmazsan askerlik şeref ve namusunu lekelemiş olursun.

4 — Bir sivil sana veyahut askerlik mesleğine dilini uzatırsa, senin yapacağın ilk iş, en yakın inzibat merkezine; Şayet böyle bir merkez yoksa polis karakoluna ve her ikiside yoksa keyfiyeti bölük kumandanına haber vermektir. Böyle hallerde kabilse bir iki şahit tut veya belleki, işi takip edecek olanlar cürümün tekmil delillerini tesbit ederek öyle bir herifi mahkemeye versinler.

Eğer tanımadığın veya seçemediğin sivillerin hakaretine uğramış bulunuyorsan isim ve adreslerini öğrenmek için onları polise göstereceksin. Eğer bu mümkün olmazsa onların isimlerini ve adreslerini öğrenmek için başka çareler arayacak ve onları tanımağa çalışacaksın.

Eğer siviller seni açıktan açığa tahkir eder ve sana silâhlı veya silâhsız tecavüz ederlerse sen onlara karşı kendini olanca kuvvetinle müdafaa edecek ve ancak ÇARESİZ KALDIĞIN zaman yumruğunu ve NİHAYET silâhını kullanacaksın.

Tam manasiyle cessur ve ünİformasını seven bir asker, silâhının elinden alınmasına hiç bir suretle razı olmaz ve icap ederse bu uğurda canını feda etmekten çekinmez.

5 — İster tanı ister tanıma ve rütbesi ne olursa olsun, bakdınki bir askere siviller tecavüz ediyor, hiç bir şey düşünmeden onu koruyacak ve silâhın elinde olduğu halde tecavüz edenlerin üzerine atılacaksın.

İşte yukardan beri sayılan bu işlerde neferin şeref ve namusuna dair çok ince noktalar vardır. Bunlar gerek halkın ve kerekse askerlerin unutmamak mecburiyetinde olduğu esaslar hükmündedir.

Yiğit Türk Askeri!

Bunları evlatlarına dahi öğretecek ve anane olarak yadigâr bırakacaksın.

3 – Doğruluk

Doğruluk, bilhassa askerlik meslekinde aranılan yüksek bir fazilettir ve bu; esas olarak Türk milletinin yüksek vasıflarından biridir.

Bir asker, kendine verilen vazifeleri istekle ve bütün kuvvetini kullanarak yapmağa savaşırsa arkadaşlarına, amir ve mafevklerine canla başla bağlı bulunursa ve sırası gelince gerek bunlar için ve gerekse yurt, millet ve Cümhuriyet tehlikeye döştüğü zaman onları kurtarmak için canını seve seve feda etmekten çekinmezse doğrulukla hareket ediyor demektir.

Her asker iyice bilmeli dirki: Bir askere söylenecek fena sözler ve yağdırılacak lânetler, doğruluktan azıcık olsun ayrıldıktan sonra başlar.

Her meslekten ziyade askerlik mesleği için lazım ve şart olan doğruluk daha ziyade felâketli zamanlarda belli olur. Felâket ne kadar büyük olursa doğrulukta o nisbette fedakârlığa doğru çıkmalıdır.

Doğruluk olmayan bir orduda her kes bir birine düşer, herkes kendi menfaatına kapılır ve böyle bir orduda insafsız düşmanın ayağı altında çiğnenir. Bundan dolayı her kim askerlik mesleğinin istediği doğruluğa karşı kayıtsız bulunacak olursa daha hazarda pek ağır cezalara çarpılır, harbin sıkış zamanlarında doğruluktan ayrılanı ise ölüm paklar.

Doğruluğa aykırı işler şunlardır:

1 — Vazifeni yapmaz aynacılık edersen yahut daha fenası vazi-

feyi bırakıp kaçarsan doğruluktan saptın demektir.

2 — Muharebede gizlice veyahut ehemmiyetsiz bir özürle habersizce cepheyi bırakır savuşursan doğruluğu ayaklar altına aldın demektirki artık dünyade senden daha korkak, senden daha fena bir insan yoktur. Çünkü sen yurdu ve yaralı arkadaşlarını kanlar içinde ve düşmanın ayakları altında bırakarak çekiliyorsun.

3 — Korkaklık asker için çok büyük bir kabahattir. Cezasıda o nisbette ağırdır.

Muharebede kıt'andan ayrı düşerde kıt'anı aramazsan veyahut kıt'anı buluncaya kadar en yakın kıt'aya gidip kendini haber vermezde gerilerde şurada burada dolaşırsan korkaklığının cezasına çarpılırsın. Yani kurşuna dizilirsin.

Düşmanla çarpışmaktan korkarak dost kurşunu ile ölmek ne büyük bir zillettir, artık orasını sen düşün.

Asker kurşuna dizilmekten değil vazifeyi yapmamak bir yüz karası olduğunu bildiğinden dolayı böyle bir zillete uğramaktan korkar.

4 — Son fişeğini bitirmeden ve ondan sonrada kendini müdafaa için son çarelere baş vurmadan esir olur veyahut bunların hiç birini yapmadan bir kolayını bulup düşman tarafına gidersen senden kara yüzlü senden kara vicdanlı bir insan yoktur. Sen yurtsuz bir hainsin. Senin bu kansızlığına, soysuzluğuna yurtdaşlarından ziyade, milletinin kanına susamış ve saldırmış düşmanların lânet edeceğine emin ol.

5 — Tekmil fedakârlıkları yaptıktan sonra esir düşmek felâketine uğrar isen düşmanın kıt'an ve kıt'anın almış olduğu vazife hakkında soracağı suallere vereceğin cevaplarda en ehemmiyetsiz bir şeyi bile doğru söylersen senden daha boş boğaz adam olmaz.

Böyle bir insanın cezasını yine düşman verir. Çünkü: Düşman böyle sır saklamayan askerlerden küçük bir malûmat aldıktan sonra yakasını salvermez askerin bilmediği ve bilmeyeceği şeyleride sormağa başlar, fena eziyetler yapar ve hatta öldürmekten çekinmez.

Tam manasiyle asker olan bir adam başını verir ordusuna ait ufak bir sırrı düşmana değil dostuna bile söylemez.

6 — Paraya kapılarak veya başka bir fayda gözleyerek casuslara, yahut yabancı bir memleketin memuruna, askerliğe ait emir ve yazıları verirsen, askerliğe dair bildiğin gizli şey-

leri söylersen, senden daha gafil, senden daha hain adam olmaz. Çünkü vatanı düşmanlara satıyorsun demektir.

7 — Eğer sen Cümhuriyet kanunlarına düşman olanların propağandalarına kapılır ve bu propağandaları arkadaşlarının arasına sokmağa çalışırsan dünyada senden akılsız, izansız bir adam düşünülemez. Zira sen böylelikle en acı bir surette güvenilme hislerini silip süpürüyor ve kıt'anın ruhunu yurt hainlerinin ve Cümhuriyet düşmanlarının eline teslim etmiş oluyorsun demektir.

Doğruluktan ayrılmak yüzünden bir askerin çarpılacağı en ağır ceza bu propağandalara alet olmak yüzünden uğranılacak cezaların yanında hiç kalır.

Artık ölünceye kadar namusunun elinden gitmiş bulunması şöyle dursun sırası geldikçe ismin anılacak ve bütün namuslu insanlar (bak hele şu ahlâksızın, vicdansızın yaptığına) diyecekler ve lânet akuyacaklardır. Bu kara damağa yalnız senin değil aileninde, evladınında alnına basılmış olacaktır.

8 — İster kendi kıt'andaki arkadaşının ister başka bir kıt'adaki askerin doğruluktan ayrıldığını bildiğin halde sırf arkadaşın olduğu için bir felakete uğramasın için haber vermezsen, öyle bir ahlaksızın yaptığı suçta ortak sayılır ve cezaya çarpılırsın.

9 — Arkadaşlar arasında anlaşmamazlık veyahut hiddet dolayısiyle bazı kırgınlıklar olabilir. Böyle bir hal karşısında doğruluktan, vazifeni severek yapmaktan ayrılman doğru değildir.

10 — Vazifelerini başardığın halde mükâfatlandırılmadığını veya takdir görmediğini düşünerek veya mafevkın haksız muamelelerine kızarak vazifenin ucunu bırakman, böyle fikirleri arkadaşlarının arasına sokarak onların da fikirlerini çelmen fena yola gitmek demektir.

11 — Her asker kanun ve nizamlar dairesinde mafevkine her türlü müracaatta bulunabilir. Fakat müracaatının kabul edilmeyeceği hallerde olabilir. Buna kızmamalı, kırılmamalı. Böyle hallerin vaziyet ve yurt ihtiyaçları icabından ileri gelmekte olduğunu ve bu ihtiyaçların her şeyden önde bulunduğunu göz önünde tutmalıdır. Hakikî asker asıl hakikî doğruluğu bu gibi hallerde göstereceği sabır ve tahammüle isbat etmiş olur.

4 – Disiplin

"Asker mutlak bir itaatin ve sıkı bir disiplinin lüzumuna inanarak bunlara gönül hoşluğu ile uymalı ve bunların umum için eyilik olduğunu bilmelidir (P. Ta.) „

Disiplin "gık demeden; başını, yüreğini emre, nizam ve intizama bağlbmak„ demektir. Bu istekte olmayan askerlerin bir arada bulunmalarından yurt için hiç bir fayda beklenemeyeceği gibi onlara hiç bir vazifede emniyetle verilemez. Bu sebepten gerek hazarda, gerekse seferde bir kıt'ada her şeyden evvel aranacak ve kökleştirilecek şey disiplindir. Çünkü bu; ordunun ruhudur; ve bu ruhu korumakta her askerin esas vazifesidir.

Disiplin; talimname, nizamname ve kanunların herkes için emr ettiği işlerin, hareketlerin ve bilgilerin tamamı tamamına öğrenilmesi, hakkiyle yapılması ve yaptırılmasiyle kendiliğinden doğar.

ASKER!

Eğer sen; bu kitaplardan kendine ait olup öğretilecek olan vazifeleri tamamiyle beller ve bellediklerinin hiç birini, hazarda olsun seferde olsun, unutmadan ve bir noktasından bile vaz geçmeden arkadaşlarınla birlikte yapabilirsen disipline riayet ediyorsun demektir.

Muharebenin boğucu ve bıktırıcı halleri içinde orduyu zafere götüren en büyük şey disiplindir. Her kes daha hazarda iken alışacağı disiplini harp ve isyan gibi ateş ve ölüm saçan her hangi bir imtihanda, muharebenin rücat ve muvaffakıyetsizlik gibi safhalarında ve pek mahrumiyetli ve ümit kırıcı hallerinde muhafaza edebilirse her müşküle galebe çalar ve neticede zaferi elde eder.

***

İTAAT: "verilen emirleri hiç bir kayt ve şarta bağlanmaksızın yani yapıp yapmamağı düşünmeksizin tam vaktında ve harfi har fine yapmak„ demektir.

İtaat: askerliğin temeli, disiplinin en kuvvetli desteğidir. Askerî asker yapan ve gösteren ancak itaatidir. Lâkin itaatin korku ve zor ile değil canü gönülden yapılması şarttır.

İtaatsiz bir askerin kiymeti her yerde ve her zaman hiçtir. Bir

asker ne kadar iyi nişancı; araziden istifade hususunda ne derece usta ve becerikli, iyi görüş ve kavrayışla beraber doğru karar vermek kabiliyeti ne kadar yüksek olursa olsun ve bunların hepsinden üstelik o asker istediği kadar cesaret sahibi olsun itaati olmadımı bunların hepsi faydasızdır, boştur. İtaatsiz askerlerden kurulan bir kıt'a eşkiya çetesinden ve bir cenavar sürüsüuden başka bir şey değildir.

Bir kıt'anın değeri; kumandan ve zabitlerinin emir ve arzularına ne dereceye kadar uygun hareket ettiklerine bakılarak ölçülür. Verilen emirlere kulak asmamak yahut yavaş almak, kanun ve nizamlara aykırı hareket etmek, birlik ve intizamı bozacak taşkınlıklar göstermek hep itaatsizliğe işarettir. Bunlar çok tehlikeli şeylerdir. Bu halin seferde başka kıt'alara bulaşması nihayet bütün bir ordunun düşman karşısında bozulup çözülmesine sebep olacağını ve bu yüzdende yurdun ve milletin felâkete uğrayacağını her asker düşünmeli itaatsizlikten çok çekinmelidir. Zaten hükûmetler itaatsizlik yüzünden çıkacak fenalıkların milleti ve yurdu derin uçurumlara yuvarlayacak kadar korkunç olduklarını bildikleri için amirlere (kumandanlara), icabında madunlarına bizzat ceza vermek selâhiyetini vermişlerdir. Bu sebeple amirler, bir çok hallerde ne bir başka yere danışmağa ve nede bir mahkemenin hükmüne hacet madan madunlarını cezalandırabilirler.

ASKER!

Amirin seni paylaması veya cezalandırması senin terbiyeni tamamlamak aynı zamanda disiplini korumak için olduğuna iman etmelisin. İyi bil; ki: amir seni her zaman evlat tanır ve kendine emanet bilir. Bu sebeplede haksız muameleden, seni sebepsiz yere kırıp incitmekten daima sakınır. Amirin tarafından haksız bir muameleye uğradığını zan ettiğin zamanlarda bile sabırlı ol. "Sabrın sonu selâmettir„ diye meşhur bir söz vardır. Sende sabırla ve iyi düşünce ile zanlarının yanlışlığını görür, anlar ve selâmete çıkarsın.

Yok, pek açık olarak haksız bir muameleye uğramış bulunuyorsan ve bunuda isbat edebileceksen sana öğretilecek usul dairesinde şikâyet eder, hakkını ararsın. Daha büyük amirler ve askerlik kanunları müsavi derecede her kesin hakkını arar ve korurlar.

Amirlerin disiplin cezaları vermek salâhiyetinden başka, muharebe meydanlarında veya memleket içinde bir fesat veya isyan çıktığı zamanda verilen emirlere itaatsizlikte bulunacak, disiplini bozacak surette hareket edecek askerleri kendi silahları ile vur-

mak hak ve salâhiyetleride vardır; Şuna emin olki: Amir bu hak ve salâhiyeti ancak çaresiz kaldığı zaman ve yerlerde kullanır. Amirin namus ve vazife uğrunda, yüreği sızlıya sızlıya, yapacağı bu iş yurdun ve milletin selâmet ve menfaatlarını korumaktan başka bir maksadı gütmez.

Bu kadar sözün kısası şudur: Gönül hoşluğu ile amir ve mafevklerine itaat etmiyen bir asker muhakkak cezaya çarpılır ve sırasında vücudu ölümle paklanır.

Türk askeri hiç bir zaman ve hiç bir yerde amir ve mafevklerine böyle bir mecburiyet yükletmez, zorla ve ceza korkusu ile itaat etmek küçüklüğüne düşmez. Esasen ceza iyi bir şey değildir. Askere ceza yakışmaz. Türklerin, Türk askerinin herkesçe tanınmış yüksek itaatini yalnız Türk tarihi değil, dünya milletlerinin tarihleri de tasdik eder.

Türk itaatli olarak doğar, itaatten ayrılmayarak yaşar, itaatle canını yurduna kurban eder.

***

Hazarda iken disiplinin ve itaatin mevcut olup olmadığını anlamak için bir çok fırsatlar düşer. Meselâ:

1 — Sen yüzmek bilmiyorsun, sudanda ürküyorsun. Çünkü şimdiye kadar bir kerrecik olsun suyun derinliğine doğru atılmayı hatırından bile geçirmemişsin.

İlk yüzme taliminde onbaşın yüzme talim ipini vücuduna geçiriyor ve bir ucundan tutarak sana 3 metre yüksekliğindeki atlama tahtası üzerinden, kendini kaldırıp suya atmanı emir ediyor. Bu hal tabii senin için pek hoşa gidecek bir şey değil. O tahtanın üzerinden atlamadan evel aşağıya baktığın zaman baş döndürücü bir korku duyacaksın, farkına vamadan dişlerin birbirine çarpacak. Fakat sen sesini çıkarmadan ve bir saniyecik olsun düşünmeden kendini kaldırıp suya atacaksın.

İyi yüzmek bilen ve suya atılmakta idmanlı olan birine suya atlamak için verilen böyle bir emri yapmak tabi gayet kolaydır.

O, verilen bu emre hemen itaat eder. Senin için ise, böyle bir vaziyet karşısında vazifenin ruhunu ve esasını cessurane ve tam bir anlayışla takdir ve hasıl olacak korku ve tereddüdü bir saniye bile geçirmeden yenmek ve emri başarmağa çalışmak düşerki bu suretle de disiplini koruma iktidarını göstermiş olursun.

2 — Günlerden cuma günü. İzinli çıkılacak. Fakat sen daha sabahtan koğuşun temizliğine memur edilmişsin. Koğuşu güzelce temizlemeğe uğraştın, işini bitirdin, İzinli olarak çıkmak için hazırlanıyorsun. Dışarda görülecek mühimde bir işin var; acele ediyorsun. Bu sırada bölük nöbetci çavuşu koğuşu gözden geçiriyor. Temizliği o derece iyi bulmuyor ve sana koğuşu bir defa daha baştan aşağı adam akıllı temizlemeni emir ediyor Çünkü köşeler tozlu kalmış, pençere camları iyi silinmemiş ve bazı taraflarda bir kaç kâğıt parçası kalmış. Koğuşu mükemmel ve temiz bir hale getirmek için daha bir buçuk saat çalışmak ve koğuşta kalmak mecburiyetindesin. Hiddetinden beynin atıyor, kabına sığmaz bir hale geliyorsun.

Nöbetçi çavuşunun hoğazına sarılabilirmisin?. Hayır!.. O halde hiç bir şey belli etmeden ve ağzından bir kelime bile çıkmadan emri dikkatle ve özenerek başarırsın, vazifeni bitirdikten sonrada böyle bir aski tesadüf için dahi bir şey sölemezsin. Çünkü sen almış olduğun emri yapmaga mecbur olduğun gibi amirinde, o işi yaptırmak için verdiği emirle kendi vazifesini yapmaktan başka bir şey yapmış olmuyor. İşte bu disipline delâlet eder.

3 — Talime çıkılacak. Baş çavuş bölüğü tertip ve taksim ile uğraşıyor. Sıralarda lâkırdılar, mırıltılar kesilmiş bulunacak ve seslerin kesilmesi için de emir verilmiş. Fakat senin arkandaki arkadaşının bir türlü çenesi durmıyor. Baş çavuş uzaktan, konuşanın sen olduğunu zanetti. Son derece sert ve acı sözlerle; talimden döner dönmez ceza göreceğini ve bunun için yanına gelmeni emretti. Bu hal karşısında susarak, haksız yere duyduğun bu acı sözlerin senin üzerinde kalmasına katlanacaksın. Zira sıradan çıkarak hiç bir kelime söylemeğe hakkın yoktur. Böyle olduğu halde vazifelerini tam yapmağa ve talim esnasında ve talimden döndükten sonra da hiddetini yenmeğe ve göstermemeğe çalışacaksın.

Vazife ve talim bitince baş çavuşun yanına çıkacak ve mükemmel bir esas vaziyeti alıp selâm verdikten sonra geldiğini sükûnetle haber vereceksin. Kabahatin kimde olduğuna dair soracağı süale ihtimalki kabahatin kimde olduğunu bildiğini söyleyecek ve fakat lâkırdıyı eden arkadaşının ismini sormamasını baş çavuştan rica edeceksin ve böylelikle arkadaşını bir cezadan kurtarmış olacağından

dolayı kendinde bir memnuniyet duyacaksın. Fakat baş çavuş senin ricana kulak vermiyecek lâkırdıyı edenin kim olduğunu ve ismini söylemekliğini emredecek. Bunun üzerine sende kemali itaatle arkadaşının ismini baş çavuşa söyleyeceksin. Zira kıt'a için disiplin arkadaşlıktan daha üstündür.

4 — Sıcak ve sıkıntılı bir manevra günü. Saat 14. Bölüğün, alayının en önünde, ağır çantalar sırtta. Hemen hemen 25 kilometrelik yürüyüş yapılmakta. Susuzluktan neferlerin hepsi bitğin bir halde. Uzun zamandan sonra nihayet bir köy göründü. Köye girmezden evel "matralar çıkarılsın„ emri verildi.

Harp vaziyetine göre bir mola verilmesi mümkün değil. Yürüyüşe devam edilerek su içilecek. Evlerin önünde yolun her iki tarafında sıralanmış su dolu küpler fıçılar gözüküyor. Tam bu sırada bölük kumandanı gayet keskin bir sesle "hiç bir nefer su almayacak„ emrini veriyor. Bölük mırıltısız ve böyük bir intizam içinde suyun önünden merasim geçişi yapar gibi yürüyüp geçiyor. Hiç bir matrada bir damlacık su yok. Bu emirden maksadın ne olduğunu kimse anlamıyor ve her neferin içinden acaba bunun sebebi ne ola!...„ diye geçiyor. Fakat "ne ise ne sabır!„ diyip geçiyor. Çünkü bölük kumandanın sebepsiz, maksatsız emir vermeyeceğini her kes bilir ve ona sarsılmak bilmez bir itimatla bağlıdır. Bl. K. beş dakika sonra "Köyden çıkılacak yerde son fıçılar ve küplerden su alınacak„ emrini veriyor. Bu emir hiç durulmadan ve büyük bir intizamla yapılıyor. Her kes hararetini sönürüyor. Bu aralık tecrübeli bir onbaşı "Bl. K. disiplin kayğusunun herkesin iliklerine işleyip işlemediğini tecrübe etmek istedi!„ gibi ortaya bir söz attı.

Bunun üzerine bir Kç. Z. te "Evet! o, zaten disiplinin herkesin iliğine işlemiş olduğunu bilir. Bundan başka, o, asıl öteki bölükleri göz önünde tuttu. Eğer biz daha köye girerken ilk küpler ve fıçılardan su almış olsaydık hiç şüphe yokki arkamızdan gelen koca alayın hepsine o noktada su yetiştirmek kabil olmayacaktı.„ dedi. Ve bu suretlede hakikatı arkadaşlarına anlattı.

İşte emirlerin nasıl tutulacağını ve nasıl başarılacağını, hatta onların ne demek istediklerini araştırıp sormadan öğrenmiş bulunuyorsun. Her kim bir emir verilince "niçin!...„ deye sormağa kalkışırsa ve verilen emri yapmadan, sebep

araştırırsa, o, özü ve canı bütün bir asker sayılmaz. Muharebelerde kumandan, verdiği emirlerin esaslarını anlatmağa ve sebeplerini bildirmeğe hiç bir zaman vaktı olamaz ve bunun için fırsatta bulamaz.

Kumandan bu esasların ve sebeplerin takdirini sana bırakır.

Askerliğe düşman olan ve kendisinde yurt aşkı, millet sevgisi olmayan soyu sopu belirsiz kimseler buna (körü körüne ve ölü itaat) derler. Onlar varsın öyle desinler. Fakat özü sözü doğru askerler, orduda intizamın ve beraberlikle iş görmenin ne demek olduğunu bilir ve kıt'ayı daima selâmete götüren disiplini başlarının üzerinde tutarlar.

Su hikâyesini yaptığımız bölükte disiplin olmasa idi bakınız ne olurdu size söyleyeyim:

1 — Neferler, nefsini yenemiyen hayvanlar gibi daha ilk su küpleri üzerine atılırlar, boğaz boğaza gelirler, küpleri kırar, fıçıları devirirlerdi.

2 — Tabi bunun üzerine yüzbaşı çığırından çıkan bu insan sürüsü üzerine atını sürer ve onları döverek, haşlayarak itaata sokardı; ve Tabi bu kepazelikten başka bir şey olmazdı.

Disiplin için bunlar gibi dah bir çok misaller getirilebilir. Bunları uzun uzadıya saymak fazladır. Her asker disipline sarılarak kendine "işte tam manasiyle yetişmiş asker„ dedirtmelidir.

5 — Cesaret ve Şecaat

Cesaret ve Şecaat, insanı bayağılaştırmaktan başka bir şeye yaramayan korkudan kendini daima uzak tutmak, tehlike karşısında vazife duygusunu ve vazifeden beklenilen maksadı her şeyden üstün tutmak, canından vaz geçerek bütün varlığı ile tehlike önüne atılmak kudretini göstermek demektir.

Bu yükseklikteki insanlara (YİĞİT) derler. Yiğit hakikaten, korku nedir bilmez, gürültüye pabuç bırakmaz, yapıştığı işe aman vermez bir er oğlu erdir.

Bir saatciye, nasılki; titremez ve usta bir el, demirciye zorlu bir kol, avcuya yorulmak bilmez bir ayak ve keskin göz lâzımsa bir askerede mutlak cesaret ve şecaat lâzımdır.

Cesaret ve şecaatı olmıyan bir asker, çekicini adam akıllı indirecek kuvveti olmıyan bir demirci kadar gülünçtürki ona asker denmez. Bu hal ile o, bostanlardaki korkuluğa benzetilebilir.

Böyle bir askerin düşmanla sonuna kadar döğüşüp boğuşacağına kimse inanmaz ve ona belde bağlayamaz.

ASKER!

"Cesaretin„ aksi "korkaklıktır„

Dünyada, korkaklık kadar askere zarar getirici bir şey düşünülemez.

Korkaklık askeri doğruluktan ayırır, ölüme yaklaştırır.

Milletinin mukaddes haklarını korumak, yurdu müdafaa etmek gibi çok yüksek vazifeni yaparken sana bilgi kadar cesarette lâzımdır. Bu sebeple her işte ileri atılmak, canını esirgememek suretiyle nefsini terbiye ve cesareti idman etmelisin.

Doğuştan korkak ve sinirleri kuvvetli olmayan bazı kimselerin bile terbiye ve idmanla sonradan cessur olarak ortaya atıldıkları çok görülmüştür.

Bu günkü meydan muharebeleri askerlerden fazla dayanıklık, yüksek cesaret ve şecaat bekliyor.

Şiddetli boğuşmalar, vuruşmalar günlerce sürecek, bütün bir harp ise alaylarca hattâ yıllarca uzayıp gidecektir.

Böyle uzun boylu çarpışmaların zorluğu, sinirleri en kuvvetli olanları bile yılgınlığa götürebileceğinden asker, nefse hakimiyeti gevşetmemeli, zaferi kazanmak imanını bozmamalı, amirlerinin izinden ve peşinden kat'iyen ayrılmamalı ve heran allahın yardımına sığınmalıdır.

***

Askerlerden beklenen cesaret yalnız tehlikeye atılmak ve icabında kendini feda etmek değildir. Mes'uliyet karşısında ruhî korkaklıklara kapılmayarak sağlam özlü doğru sözlü olmakta cesarettir. Askerlerden bu da bekienir. Şunları iyi dinle:

1 — Cezadan korkarak yalan söyleyen yahut işlenmiş bir suçu ört bas etmeğe ve onu meydana vurmamağa uğraşan bir kimse tam manasiyle bir korkaktır.

2 — Bir başkasının doğruluğa aykırı yaptığı bir hareketi bilipte şerrine uğrarım diye onu haber vermiyen bir adama, yalnız (korkak) demek bile az gelir.

3 — Düşündüklerini arkadaşlarının yüzüne karşı söylemiyipte, arkalarından şeref ve haysiyetlerine uygun düşmiyecek söz söylemeğe kalkışanlarda bir korkaktan başka bir şey değildir.

4 — Hayatın acılıklarından kurtulmak için kendini öldürmeğe kalkan insanda bir korkaktır. Yaşamaktan korkan insan, ölümden korkan insandan daha fenadır.

ASKER!

Kendine hiç bir zaman korkak detirtme. Özünde sözünde sağlam ve doğru ol. Muharebede danelerin patlayışlarına, kurşunların vızıldayışlarına sinirlerini kaptırma. Dedelerimizin şu meşhur sözünü hatırından çıkarma (vızıldayan kurşun vurma).

Senin benliğinden doğacak büyük bir şey vardır: YURDU MÜDAFAA.... Bu uğurda daima büyük bir cesaret ve şecaatla çarpışacak düşmanın sırtını mutlak yere getireceksin, aman detirteceksin.

6 — Arkadaşlık

"Biz; hepimiz biriz. Birimiz hepimiz için, hepimiz birimiz içindir„

Ordu, yurt evlatlarının, aynı maksada çalışmak üzere bir araya toplanmalarından vücuda gelmiş en büyük bir birliktir. Orada herkes aynı şeyi düşünür, yüreği aynı şey için çarpar....

Yurt yaşasın..... Millet selâmette olsun ..... İşte bütün askerlerin düşünceleri.... İstiklâl, Cümhnriyet, Şeref, millî namus .... İşte bütün askerlerin üzerine titredikleri .....

Şüphe yokki bunların her biri her askere ayrı ayrı aynı büyüklükte vazifeler yükler....

Vazifeleri müsavi derecede büyük ve farksız olan ve icabında yukarda sayılan şeylerin korunması uğurunda bir arada kanlarını dökmeğe mecbur kalaçak olan askerlerin birbirlerine karşı bağları olmak icap ederki işte bu bağa arkadaşlık denir.

Orduda rütbeli rütbesiz her kes arkadaştır. Zabit, küçük zabit, nefer bunların hepsi bir birine mühtaç şeylerdir. Zabitsiz nefer, nefersiz de zabit olmaz. Küçüğünden en büyüğüne kadar bütün amirlerin bütün mafevklerin amirlik ve mafevklikleri vazife ve hizmet zamanında işlerin sağlam ve ciddi tutulmasını temine yarayan bir çare olduğunu her askerin bilmesi ve vazife ve hizmet esnasında görülecek bir kusur veya noksan yüzünden uğranılacak mu-

ameleden dolayı arkadaşlığın çiğnendiğine hükûm etmek yanlışlığına sapmaması lâzımdır.

Arkadaşlık manasının doğru anlaşılması ve bunun o suretle geliştirilmesi kıt'aların en büyük kudret, kuvvet ve şevkatini meydana getirir; Hazar ve seferdeki bütün güçlükler ancak kuvvetli bir arkadaşlık duygusiyle yenilebilir. Arkadaşlığın hakkiyle yapılması, askerlerin birbirlerine bağlı oluşlarını gösteren biricik ölçüdür. Böylelikle zaif olanlar yardım görürler, kuvvetliler ise daima gayret gösterirler ve amirlerin kendi birliklerine karşı güvenişini temin ederler.

ASKER!

Arkadaşlığın ne demek olduğunu anlamak ve arkadaşlık göstermek için asker ocağında insana bir çok fırsatlar düşer. Buna başka yerlerde çok defa raslanamaz.

Şüphesiz sen bu ocağa geldiğin zaman arkadaşlığın lüzumunu bu kadar derin ve ince düşünmiyordun. Fakat mukaddes bir vazife uğrunda çok kıymetli zamanlarınızı hep bir arada aynı hayat şartları içinde geçirirken her kesin bir birine yardım idişinden ve kalpten arkadaşlık gösterişinden ortaya yenilmez, kırılmaz bir kuvvet çıktığını görerek arkadaşlığa verilmek lâzım olan değeri kendin takdir edecek ve tatlı bir arkadaşlığın lüzumuna iman edeceksin. Bölüğünün usta neferleri, küçük zabitleri ve zabitleri senden çok olan bilgi ve tecrübeleriyle senin bu arkadaşlık duygularını daima arttıracaklar, senin arkadaşlarına karşı olan bağlılığını sana belli etmeden deneyecekler ve böylelikle senin kıt'a için emniyet edilir bir nefer olup olmadığını anlayacaklardır. Onun için bu noktaya çok dikkat etmeli her zaman arkadaşlığını gösterecek surette hareket eylemelisin.

Hele bir kerre düşün bak! Hep bir yerde yiyor, içiyor, yatıyorsunuz. Daima birbirinizi görüyor, konuşuyorsunuz. Sevincinizi, sıkıntınızı birleştiriyorsunuz. Aynı sancak altında kucaklaşıyorsunuz.

Yine düşünki: Yarın hasta olunca seni umuzunda taşıyacak, muharebe zamanında yaralanınca seni kucağına yatıracak, yaranı saracak ve öcünü alacak olan hep yanındakilerdir. Başın sıkılınca imdadına koşacak, seni icabında kurtamak için kendisini ateşe atacak, hayatını bağışlayacak olan yine onlardır. İşte bunlar hep arkadaşlıktan doğar.

Arkadaşlık için daha bir çok misaller getirilebilir. İşte bir kaç tane daha:

1 — Meselâ Arkadaşın Ali, bir gün, senin koğuşta asılı bulunan

ekmek torbandan haberin olmadan bir parça sucuk alırken üzerine geldin. Tabii sen bu işin şerefe ve arkadaşlığa yakışmayan bir hareket olduğunu düşünmekle beraber yine onun şerefini korumak kayğısiyle bu işten kimseye bir şey söylemez ve fakat kendisine bu işin doğru olmadığından bahisyle nasihatta bulunursun. Lâkin bir gün yine o, koğuşta kimsinin bulunmadığı bir zamanda koğuş nöbetcisinin dalğınlığından istifade ederek senin arka çantanı karıştırırken tekrar onu yakalayorsun. Bu adi hareketiyle elbisesinin şerefini kıran ve ayni zamanda arkadaşlık çevresinden kendini dışarı atan bu arkadaşına karşı yapılacak muamele artık onu hemen amire haber vermektir. İşte bunu böyle yapar ve ıslah kabul etmez böyle bir mücrimi ele verirsin. Çünkü onun bu hareketi cezasız kalırsa bölüğünde böyle vak'alar sürüp gider ve güvenme ve iyi düşünce zarar görürdü. Lâkin bu gibi işlerden dışarda kimseye bir şey söylememelisin. Bunlar sır olarak bölükte kalmalıdır. Atalarımızın meşhur bir sözü vardır: "Baş yarılır başlık içinde, kol kırılır yen içinde„. Kıt'anın şerefi araya girince böyle hareket lâzîmdır. İşte arkadaşlık....

2 — Akşam taliminden geldiniz. Silâhlarınızı temizlediniz. Her işi yoluna koyduktan sonra iki arkadaşınla kışlanın efrat gazinosuna gitmek üzere sözleştiniz. Ve gittiniz. Sonra bölüğünüzden daha iki arkadaş geldi. Sizin masanın yakınındeki bir masaya oturdular. Yarenliğe başladılar. Fakat bunlardan biri daima deppoy onbaşısı Velinin aleyhinde atıp tutuyor. Üç çift fotini deppoydan aşırarak... Filâna sattığını söyliyor. Arkadaşını seven bir askerin o anda vazifesi o adama dönüp şöylece sormaktır. Meselâ:

— Hasan öyle diyorsun amma; bunu Veli onbaşının yüzüne karşı söyleyebilirmisin. Haydi onu bırakalım. Bu işten amirlere haber verdinmi.

— Hayır ben çekinirim.

— Veli onbaşının yaptığı bu fena hareketi isbat edebilecek elinde bir delil varmı?

— Evet

— O halde hemen gidip bunu amirine söyleyeceksin. Eğer gidip söylemezsen ben gidip seni söyleyeceğim. Yok eğer bu söylediklerin yalansa böyle sözleri bırak. Çünkü bir asker arkadaşının şerefini kırdığının farkında değilsin. Şayet daha fazla sözü uzatacak olursan Veli onbaşıya haber ve-

receğim. O kendi şerefini korumasını pek alâ bilir.

İşte arkadaşlık.....

3 — Hazarda, hususiyle çok sıcak havalarda, ağır çantalarla uzun yürüyüşler piyade kıt'alarının yürüyüş kudretlerini arttırmak için iyi bir çaredir. Çünkü harpte böyle yürüyüşler çok hem pek çok defalar yapılacaktır.

Sıcak bir yaz gününde ağır çanta altında, yürüyüş kolunda, 30 kilometrelik bir yürüyüşün ne demek olduğu ancak öylece yürüyüş yapmakla anlaşılır. Bu kolay bir şey değildir. Eğer bnnu gık demeden becerebilirsen kendini muharebeye hazırlanmış bil. Fakat çok kimseler için iş böyle değildir. Böyle yürüyüşlerde bir çok neferlerin canı burnundan gelir. Zar zor olanca kuvvetini sarf eder ve bitğin düşer. Böyle zorlu ve pek yorucu hallerde bölükte gösterilecek intizam; O bölükte yaşayan disiplin ruhunu gösterir ve yine işte böyle hallerde; Arkadaşlık duyğusu doğmuşmudur doğmamışmıdır bütün manasiyle kendini gösterir.

Meselâ: Sen yorgun değilsin. Daha da pek çok dayanacağını kuvvetle sanıyorsun. Böyle bir halde canı burnuna gelmiş bitğin bir arkadaşının çantasındaki yükü hafifletebiliyormusun yahut onun çantasını alıp bir müddet götürebiliyormusun; işte arkadaşlık..... Matrandaki bir iki yudumluk suyu kendini düşünmeksizin bitğin arkadaşına yardım için verebiliyormusun. İşte arkadaşlık.....

Herkes her yerde daha fazla kendini feda etmeği zevk edinirse ve kendini pek az düşünüp umuma faydalı olmağı kendisine iş sayarsa bölükte hakiki arkadaşlık ruhu kendiliğinden doğar.

Şunlarıda her asker iyice aklında tutmalıdır.

1 — Yeni neferler bir zorluğa uğradıkları zamanlarda usta neferler onlara yol göstermeli, nasihat vermeli, onlara her türlü yardımda bulunmalı ve bu suretle arkadaşlıklarını göstermelidirler. Yoksa onların her türlü acemilikleri ile eğlenmek kadar kötü ve arkadaşlığa aykırı bir şey olamaz.

2 — Yeni neferlerin vücut ve anlayışca gösterecekleri zaıflara karşılık olarak, şiddetli ve sert muamelede bulunmak terbiyesizlikten başka bir şey değildir. Onlara daima mülayim ve ürkütmeyecek surette işin kolay tarafını göstermek ve cesaretlendirmek lâzımdır.

3 — Piyango ve paralı oyunlar arkadaşlığı bozar. Çünkü böyle

oyunlarda kazananlar ötekinin sırtından geçiniyor demektir. Bu gittikçe namus ve şerefide sarsar.

4 — Paralı olupta lüzumundan fazla para sarf edenler ve arkadaşlarına lüzumsuz ikramlarda bulunanlarda boş kafalılardan başka bir şey değildirler. Bu böyle devam edip giderse arkadaşlarda böylelerine sersem, budala derler.

ASKER!

Şu bir iki misalden askerlikte nasıl bir ruhla ve ne yolda hareket etmek lâzım geldiğini artık kendin kestirebilirsin.

7 – Güvenilmeye Lâyık Olmak

İnsanı diğer hayvanlardan ayırt eden insanlık vasıflarıdır. Dedelerimizin buna dair meşhur bir sözü vardır: (İnsanın eti yenmez, gönü geyilmez). Şu halde insandan beklenen fayda onun sadece insanlığıdır.

İyi bir insanın en esaslı vazifesi daima yurduna ve milletine faydalı olmak ve bunu işi ile herkese isbat etmektir.

Varlığını, gençliğini, sağlığını yüce yurduna fedaya hazır bulunan ve bu duyğu ile yaşayan Türk askeri daima ve daima güvenilmeye lâyıktır. Bir mafevkin maiyetinden biri için (ona güvenirim!) demesi o asker için büyük bir medihtir. Her asker amirinin kalbinde böyle yer etmeğe çalışmalıdır. Kendisine güvenilmiyen asker çok noksan sayılır. Güvenilmeğe lâyık olmak için, vazifenin güçlüklerinden yılmayarak çalışmak, her nevi hizmette dürüst hareket etmek, namusa canla başla bağlı bulunmak şarttır.

Umumun faydasından evel kendi nefsini düşünen bir asker, orduda bulunması lâzım gelen güvenilme duyğusunu öldürür, mezara gömer.

8 – İcra Kudreti ve Dayanıklık

ASKER!

Sana düşen vazifelerin hududunu çevrelemek kabil ve mümkün

değildir. Yalınız şunu iyice bilmelisinki her harpte, her çarpışmada ve her bir vaziyette iş görecek asıl senin ruhundur. Bunun için:

Hazarda öğrendiklerini muharebede yeri ve sırası geldikçe şaşmadan yapmak, hazarda düşünülmemiş ve raslanmamış olduğu halde ancak muharebede karşılaşılmış her hal ve vaziyete uygun usul ve kaideleri kendiliğinden yaratarak iş görmek, her zor ve güç işi kolayca başarabilmek çarelerini şimşek çabukluğu ile düşünerek buluvermek ve bunu hemen sağlam bir karara bağlayıp büyük bir azim ve cesaretle ve bütün varlığınla yapmağa koyulmak hassalarını ruhunda kökleştirmeli ve geliştirmelisin. İşte askerlik mesleğinin, neferliğin ruh ve temeli hep bu esas üzerinde olup talimüterbiyeden maksatta bu hedeflere ulaşmaktır.

ASKER!

Harpte senin güveneceğin şeylerin en mühimlerinden biride yiğitliğindir. Eğer sen şan ve şeref meydanında yiğitliğin, erkekliğin emrettiği şeyler arkasından tosun gibi koşmazsan ve dayanıklık göstermezsen kuru ve hemde pek kuru sözler halinde kalır gidersin.

Senden beklenilenleri yerine getirebilmek için fazla kuvvet ve yarı yolda kalmamak içinde sebat sahibi olmalısın. Bunun içinde daha hazarda kudretini, ahlâkını son derece geliştirmiş ve çelikleştirmiş bulunmalısın.

9 — Mafevka Karşı Muamele

1 — Mafevkin, senden iyi bilen yapabilen, daha yaşlı ve görgülü bir arkadaştır. Bundan dolayı kendisine karşı hürmet ve riayette asla kusur etmemelisin. Lâkin hürmet ve riayeti, kendi haysiyetini kıracak şekle sokmamak ve askerî terbiyeyi düşgün ve çirkin iş yapmak derecesine düşürmemek lâzım geldiğinde unutmamalısın.

Hakikî ve lüzumu kadar hürmetten, asker kalbî bir zevk duyar. Çünkü ayniyle karşılık görür. Daha fazlası dalkavukluk sayılacağından mafevklerin hoşuna gitmez. Dalkavukluk insanı gözden ve itibardan düşüren çok fena bir harekettir.

2 — Senin mafevka karşı saygı ve hürmet eseri olarak yapacağın muamele ve hareketler şöyle özlenebilir:

Kapu açmalısın, kaput giyer ve çıkarırken yardım etmelisin, merdivende yol vermelisin, dar yollarda muvafık tarafı ona bırakmalısın, düşen bir şeyini hemen kaldırmalısın, beraberce gitmek icap ettiği zamanlarda solunda ve bir adım kadar gerisinde yürümelisin, yakininde yüksek sesle görüşmemelisin, Fikrini almak isterse kısa, açık ve serbest cevap vermelisin; Sözünü keserse derhal söylemeyi bırakmalısın. Mafevkin sözüne karışmamalısın, sözünün anlaşılmadığını zanettiğin zaman nezaketle "af buyurunuz binbaşı bey! ben mes'eleyi şöyle zan ediyordum!„ yahut "daha bir şey söylememe müsade buyururmusunuz yüzbaşı bey!„ gibi sözlerle dikkatini çelersin.

3 — Sana hitap edildiği zaman mafevkine karşı dönerek esas vaziyetinde durmalı, aturuyorsan ayağa kalkmalı, selâm verir vermez elini sertce aşağıya indirmelisin. Bir şey söyler veya tarif ederken elini, kolunu, başını oynatmamalısın.

4 — Adın söylendiği vakit canlı olarak olduğun yerde ve ayakta mafevkine dönüp hazır ol vaziyeti almalı, yüksek sesle "efendim!„ diye cevap vermelisin. Çağrıldığın zaman, koşarak mafevkin üç adım uzagında ve fakat tam karşısında esas vaziyetinde durmalı ve resmi tazim yaparak "emret efendim!„ demelisin. Hemen bırakılamıyacak kısa bir işin varsa (geliyorum efendim!) diye cevap vermelisin.

5 — Bütün mafevklere, büyüklere karşı söylenen sözler "efendim!..„ ile bitirilir. Yalınızca "hayır, evet, baş üstüne..!„ denmez. "hayır efendim!„ "baş üstüne efendim!„ denir.

6 — Bir mafevkle konuşulduğu zaman ayrılıp gitmek için tereddüt edildiği halde "başka bir emriniz varmı efendim?„ diye sorulur.

7 — Söylenen bir söz anlaşılamadığı zaman (anlayamadım efendim!.) diye sorulur. Fakat asla: "nasıl?„ yahut "ne?„ denmez.

8 — Her emri kısaca tekrar etmelisin. Bir emri yapmazdan evvel diğer bir mafevk başka bir emir verirse aldığın evvelki emri hürmet ve nezaketle kendisine haber vermelisin. Meselâ: (Başçavuş nöbetci onbaşısını arayıp bulmaklığımı emretmişti efendim!..) gibi. Son emri veren mafevk kendi emrinin yapılmasını ısrarla isterse evvela bu yapılır. Evvelki emrin neden geç yapıldığı evvelki amire bildirilir.

9 — Bir emrin yapıldığı emri verene bildirilmek kaidedir. Fakat bu: (emir yapılmıştır!..) tarzında değil bilâkis emrin yapılmasından hasıl olan netice ile haber verilir. Meselâ: "Filan ye-

re gitmeleri emredilmiş olan üç nefer şimdi yola çıkarılmış tır efendim„ gibi.

10 — Neferler mafevkin huzuruna kendi başlarına girmezler. Ya mafevklerinden birinin yanında veyahut tek başına çağırılınca giderler. Böyle bir halde seni çağırttıran mafevkin kapusunu hafifce vuracaksın. "Gir!„ diye seslenince şapkanı çıkararak şapkalığa asacaksın, şapkalık yoksa, şapkanı sol elinde ve başın içine raslayan kısmı vücuda dönük ve bu kolun serbesce sarkık olarak güneşlikten tutup içeri gireceksin. Kapu açıldığı zaman girip çıkmaya zorluk vermiyecek bir yerde durup, yüzüne bakılıncaya veya bir söz söyleninceye kadar bekliyeceksin. Oda içinde "geriye dönüş„ yapılmaz. Münasip tarafa sesizce dönülerek çıkılır.

11 — Mafevk sana "merhaba!„ tarzında iltifat ederse "sağol efendim!„ diye cavap vermelisin. Fakat hiç bir vakit mafevkin iltifatlı sözlerine karşı yılışıklık yapmamalısın.

12 — Eski ve samimi bir arkadaşın günün birinde mafevkin olursa hizmet esnasında ona "sen„ sözü ile arkadaşça hitap etmemelisin.

13 — Kendisine bir haber vermek mecburiyetinde bulunduğun mafevka, at üzerinde bulunuyorsa atı ürkütmeksizin iki adım kadar yanına yaklaşmalısın.

Mafevk inmek veya binmek istiyorsa kendisine yardım et. Sol el ile sağ üzengiyi tutup aşağıya çekerken sağ el ile de başlığın yanak kayışlarından sıkıca tut.

14 — Bir mafevke haber getirmekte isen ve mafevkte bir işle ugraşıyorsa muvafık bir mesafede kalıp, mafevk işini bitirinciye kadar bekle. Yakinine çağırıldığın veya işaret verildiği zaman getirdiğin haberi söyle. Meselâ: "Binbaşı bey!, yüzbaşı bey bölüğün hazır olduğunu arz ediyorlar efendim!„ gibi.

"Bildiriyor„ "söylüyor„ denmez. Zira madun "arzeder„ yahut "diler.„

Mafevk ise "emreder„ yahut "ister„

Aynı rütbedekiler: "bildirir„ "tebliğ eder„ "diler„

Şahsa ait haberler şöyle söylenir. Meselâ: "Onbaşı Hakkı, çavuşluğa terfi edildi, Adanalı Hasan on birinci bölüğe nakledildi„ gibi.

15 — Mafevkin teveccühünü kazanmak için bir arkadaş aleyhinde bulunmak, ahlak düşgünlüğüdür. Böyleleri teveccüh kazanmak değil bilâkis azar işidirler.

10 – Hizmet Dışında ve Sokakta Tavruhareket

Askerin; halkın malını, canını, ırzını korumaya memur olduğu evvelki derslerde söylenmişti. Asker; bundan başka halka karşı yüksek bir terbiye göstermeğede mecburdur. Halk ancak böyle terbiyeli ve hukuk sayar efrada malik bir orduya bel bağlayabilir.

1 — Sivil elbise altında yapamadığı fenalıkları, asker elbisesi giydekten sonra yapmağa kalkışanlar, şahsî haysiyetten başka ordununda şerefini kırmış olurlar.

2 — Siviller ve yabancılar, dışarda neferlerin hallerine, hareketlerine bakarak hüküm verirler.

Sen sivil iken istediğin gibi gezer yürürdün, bildiğin gibi oturur kalkardın. Bittabi kalabalıkta kimsenin gözüne çarpmaz, fena hareketlerin görünmez hatta sana bakan bile olmazdı. Fakat şimdi hal hiçte öyle değildir. Arkanda asker elbisesi var. Bu sebeple her kesin gözü senin üzerindedir. Askerlerin giyinişene, mafevkleri selamlayışına hangi yerlere girip çıktıklarına siviller çok dikkat ederler.

Senin bilerek veya bilmiyerek yapacağın en ufak bir kusur deve gibi büyük görünür ve geydiğin elbisenin şerefini lekeler. Tabii bundan dostlar acı duyar, düşmanlar ise memnun olur.

3 — Kışladan ancak, kusursuz, temiz elbise ile nizamname ve emirlere uygun kıyafette çıkmalısın. Kışlada değilim diye şehir, kasaba içinde ve sokaklarda dolaşırken göğsünü bağrını açmamalısın. Alış veriş yerlerinde uzun müddet durmamalı, satıcılarla uzun uzadıya çene çalmamalı, alık alık etrafa bakınmamalı, olur olmaz yerde çömelmemelisin. Yenlerinin düşük, pantalonunu sarkık, düğmelerinden her hangi birinin ileklenmemiş ve uçkurunun dışarı çıkmamış olmasına her zaman dikkat etmelisin.

4 — Raslayacağın mafevkleri ve hatta arkadaşlarını selamlamadan geçirmemelisin. Selâm meselesi çok mühimdir. Orduyu sevmiyen kötü kalpli insanlar bile sıkı bir selamlaş-

mayı görünce orduda birlik, uygunluk olduğunu anlarlar ve ister istemez orduya karşı hürmet beslerler.

5 — Dışarda, asker arkadaşlarından birinin askerlik şerefine leke getirecek bir suç işlediğini gördüğün zaman önüne geçmek vazifendir. Böyle işlerde hatıra gönüle bakılmaz ve "bana ne! neme lâzım!„ deyip geçilmez. Aldırış etmiyen, arkadaşca hareket etmiş olmaz. "Belki bir hakarete uğarım„ düşüncesiyle yolsuzluğun önüne geçmekte tereddüt edenler orduya fenalık etmiş olurlar. Bilfarz yasak olduğu halde içgi içmiş olanları, serhoşlukla sokak boyunca yalpalayanları, nara atanları kimsenin gözüne çarpmadan sokaktan uzaklaştırmalısın ve daha bunun gibi çirkin hal ve hareketi görülen neferlerin bir kolayını bulup ismini öğrenerek haber vermelisin. Askerlikte suç saklanmaz. Her hangi fena bir şey askerin yüreğinde durmamalıdır.

Sokakta tabiî bir vaziyette yürümeli, dar sokaklarda geçit lerde, kadınlara ve büyüklere yol vermelisin.

Kalabalık yerleden geçerken acele giderek herkesi rahatsız etme. Evlerin pencerelerine dikkatli dikkatli bakma. Önüne gelen insanları, kadınları dirsekleyip geçme. Bir veya bir kaç arkadaşına rasladığın zaman yolun ortasına dikilip her kesin gelip geçmesine mani olma. Yolda kolkola gezmek ve bagıra bagıra konuşmak, tükürmek, sümkürmek, çok ayıp şeylerdir.

6 — Kadınlara ve sakatlara karşı daha nazik davran, yanlarında gitmek icap ediyorsa onların solu gerisinde yürü. Bir yere girilir ve çıkılırken onlara ön ver. Paket taşımakata, arabalara binip inmekte kendilerine yardım etmeğe çalış. İhtiyar bir kadına veya bir köre, tanımasan dahi, kalabalık bir sokaktan veya meydandan geçerken yardım edersen oradan geçenlerin gerek kendine ve gerekse kıt'ana karşı muhabbetini kazanmış olursun.

8 — Nerede olursa olsun, nutuk verir gibi söz söyleme, yüksekten atma. Her hangi bir şey hakkında kendi fikirlerini değişmez bir kaide gibi başkalarına kabul etirmeğe uğraşma. "Çok söyleyen çok yanılır„ Susmak çok kerre akıllılık ve hiç olmazsa alçak gönüllülük sayılır. Alçak gönüllülük ise askerin değerini çoğaltır.

9 — Kötü kadınlarla görüşmek, düşğünlerin uğrağı olan yerlere girmek sana yakışmaz. Bunlardan uzak kalmayı benliğin ve şerefin sana emreder.

11 – Casusluğa Karşı Korunma

CASUS KİMLERDİR:

Casuslar, çok kurnaz ve hilekâr insanlardır. Bunlar daima bizim hoşlandığımız tarafları bilir ve bulurlar. Sahte isim taşırlar ve sahte kiyafetlerle dolaşırlar, hiç bir şey bilmeyormuş gibi hareket ederler. Yanımıza bir dost gibi sokulur, dereden tepeden söz açarlar. Hatta bazan hemşeri veya akraba bile çıkmağa çalışırlar. Bu suretlede bizleri aldatıp ağzımızdan lakırdı almağa uğraşırlar.

Casuslar alacakları malûmatla düşmanlarının vaktinden evvel memleketleri hakkında ne düşündüklerini, maksat ve niyetlerini öğrenerek memleketlerinin başına gelmek ihtimali olan bir felâketten vaktiyle haberdar olmak gibi büyük bir fayda elde ederler.

Casuslar askerliğe ve memlekete dair aşağıda yazılı olan malûmatları alırlar.

a) Askerliğe dair alacakları malûmatta: kıt'a numarasını, mevcudunu ne cins silâh kullanıldığını, teşkilâtını, yiyeceklerimizden memnun olup olmadığımızı, kumandanların isimlerini, kıt'amız eğer başka bir yere gidiyorsa, nereye gideceğini, bilhassa muharebe zamanında, kıt'anın muharebeye istekle gidip gitmediğini ve hangi cepheye gideceğini ve nasıl bir emir aldığını uzun uzadıya belli etmeksizin öğrenmeğe çalışırlar.

b) Memlekete dair alacakları malûmat ise: ahalinin kazancı nasıldır, herkes hükûmetten memnunmudur; yurt sevgisi, duyğusu ne derecededir. Hükûmet ahaliye bilhassa köylülere yardım ediyormu, ahalinin hiç bir şeyden şikâyeti varmı, harp zamanında ise: Halk harbe karşı yılgın ve isteksizmi? çalışan fabrikalar ve bu

Konuşurken İhtivatlı Bulununuz.

Düşman casuslarının her biri sizi dinlediğini her vasıta ile sizden bir şey öğrenmeğe çalıştığını unutmayınız.

fabrikaların verimleri ne derecededir? gibi daha bir çok şeyleri ince ince ve belli etmeden sorarlar.

c) Casuslar bizlerden alacağı malûmatla, en zaif yerlerimizi öğrenir; bu yüzden bir muharebede kadın ve çocuklarımızın ırz ve canı düşmanın ayağı altında kalır, memleket baştan nihayete kadar harp olur; hatta elden gider, hepimiz sefil ve perişan oluruz. Nihayet cümlemiz düşmanların esiri olarak yaşamağa mahkûm kalırız.

Casuslar hatır ve hayale gelmiyen kiyafetlere girerek gezerler. Meselâ: Satıcı, aşcı, arabacı, hizmetci, dilenci, hokkabaz, hoca, zabit nefer ve daha bir çok kiyafetlere girerek her yerde insanın önünden ardından yürürler. Konuşduğumuz sözlerden işlerine yarayanları derhal kayt ederler ve kendi memleketimiz halkından imiş gibi söze karışarak bildiklerimizi öğrenirler. Yanımıza sokulacak ve pek sofu görünecek her hangi bir hocanın, imamın dahi casus olabileceğini düşünmeliyiz. Saflıkla ağzımızdan söz kaçırıp bilmiyerek memlekete fenalık etmekten sakınmalıyız. Sonra şunuda bilmeli ki bu gün casusluğu yalnız erkekler yapmıyor, kadınlardan da bu işle ugraşanlar bulunuyor ve erkek casuslardan ziyade muvaffak oluyorlar.

Bu sebeple:

a) Lüzumlu lüzumsuz ve kendisine ait olmayan şeyleri rasgeldiği kimselere söyleyerek boş boğazlık etmemek,

b) Gerek barışıklık ve gerekse harp zamanında askerliğe dair olan biten şeyleri hiç bir yerde ve hatta en yakın akrabalarının yanında bile söylememek, yazılacak mektuplarda da buna çok dikkat etmek.

c) Harp zamanında gerek cepheden Meselâ: Hastahaneye, hava tebdiline veya izinli giderken yahut cepheye dönerken yalan yanlış işidilen hadiseleri kimseye söylememek,

d) Muharebede düşmana esir düşüldüğü vakit bir şey sorulursa, (hastahaneden veya izinden geldim ve bir gün sonra esir oldum, hiç bir şey bilmiyorum, malûmatım yok) gibi cevaplar vermek,

Düşman casuslarından, bahusus onların kadın olanlarından sakınmayı unutmayınız.

e) Muharebe zamanında düşmanın tayyare ile atacağı, yahut her hangi bir vasıta ile içimize göndereceği beyannameleri okumadan, kimseye göstermeden hemen toplayıp zabite götürmek,

f) Düşmanın, uydurma havadislerle, yalan yanlış haberlerle orduyu ve memleketi zaif düşürerek maksadına ulaşmak yolunu tutacağını yani propağanda yaparak muvaffak olmağa savaşacağını göz önüne getirerek bu gibi propağandalara kapılmamak lâzımdır.

***

Boş boğazlarla uğraşmak casuslarla uğraşmaktan daha güçtür. Çünkü böleye adamlar işittiklerini, gördüklerini başkalarına söylemeden rahat edemezler. Bunun için bu gibi adamların sözüne ehemmiyet vermeyip derhal çenesini tutmalı, uzun uzadıya ögüt vermeli. Şayet verilen ögüt para etmezse hemen amire gidip söylemeli.

12 – Siyasî Tesirlerden Korunma

Askerin siyaset ve fıkacılıkla uğraşması yasaktır.

Siyaset, memleketin idaresidir. Buda hükûmet işidir. Asker bu işlerden anlamaz. Ona dair bir sorğuya da uğramaz. Hükûmet işini, ancak hükûmet adamları anlarlar. Aslını astarını bilmediğimiz halde kulağımıza irişecek haberler, ve bizim yanlış zan ettiğimiz işler, belki hükûmetin düşmanlarının uydurduğu şeylerdir. Onun için, eğer asker siyasete karışırsa memleketimizin düşmanları ile bilmiyerek beraber olmuş olur. Bu gibi işleri milletimizin vekilleri daha iyi düşünür ve yaparlar.

Bir fırkaya girmek, kulüplere gitmek, siyasetten fırkacılıktan konuşmak, başkalarını fırkacılığa sürüklemek, bilhassa küme halinde bu işlere karışmak çok ağır cezalara sebep olur. Hele bu işlere silâhlı olarak girişmek isyan sayılır, cezası idama kadar gider.

Esasen asker ancak kendi askerliğini bilir ve öğrenirse kâfidir. Askerlik bu gün çok ileri gitmiştir. öğrenilecek çok şeyler vardır.

Bunları öğrenmeğe cabalarken askerliğe büsbütün ve temamen aykırı olan siyaset ve fırkacılık işlerine karışılırsa bu hal memleketi felâkete sürükler.

Asker memleketinin kuludur. O yalnız buna ehil olmağa savaşır ve kulluğu bozacak işlerden daima kaçınır.

13 – Düşman Karşısında Hareket Tarzı

Harp; düşmanın silâhlı kuvvetlerile yapılır.

Yurdun, milletin hakkını yüklenen; şehitlerin vasiyetini, yetimlerin vebalini taşıyan her askerin harp ederken düşüncesi daima ileri atılmak, düşmanı yenmek ve bunun için arslan gibi kükreyerek yiğitlik yarışında üstün gelmek olmalıdır.

Harpte askerin kolunu hiç bir şey bükmez. Onun kolunu ancak ve yalınız yere düşenin (aman) sözü büker. Fakat böyle bir haldede kafası yerinde bir asker daima tetik ve dikkatli davranır.

Harp ederken düşmanın raslanacak eli silâh tutmayan ihtiyarlarına, kadınlarına, çocuklarına taarruz edilmez, öldürülmez. Allah bunu men etmiştir.

Düşmanın hastahane, seyyar hastahanelerine ve sıhhiye memurlarına ve papaslarına da dokunulmaz, top tüfek atılmaz. Bununda Cenevre muahedesi men etmiştir.

Hastahaneler damlarındaki, çatılarındaki beyaz renk üzerindeki haç işaretinden, hususî bayraklarından (bizde beyaz renk üzerinde kırmızı aydan) anlaşılır. Tabipler ve Sıhhıye memurlarıda kollarına taktıkları aynı işaretlerden anlaşılır.

14 – Harp Esirlerine Muamele ve Esirlikte Hareket

Harp esirlerine Türklüğe yakışacak surette muamele etmelidir. Hele düşmanın yaralıları ile hastalık, açlık ve bakımsızlık yüzünden zaif düşerek kendinden geçmişlere insaniyet göstermek her namuslu askerin vazifesidir. Silâhsızları kasten öldürmek, soymak ve haklarına ve şereflerine el uzatmak, düşmanın yaralı ve ölülerine hakaretle muamele etmek askerlik ve insanlık şerefini kirletir. Asker; teslim olan düşmana elden gelen iyiliği yapmalıdır.

***

Her asker düşman eline esir düşmenin çok acı ve büyük bir felâket olduğunu düşünmeli esir olmaktan ise yurt uğrunda ölmenin

büyük bir şeref olduğunu bilmelidir. Son kuvvetini ve kurşununu sarfetmeden, eli silâh tuttuğu ve daha çok çareler bulunduğu halde korkaklık yüzünden esir olan asker Cümhuriyete, yurda hiyanet etmiş sayılır.

Bir asker silâhını, süngüsünü, ve nihayet dişini tırnağını hasılı bütün kuvvet ve kudretini sarf ettiği halde kurtulmak çaresini bulamazssa yahut yaralanıpta temamen takatten düşerse ancak o zaman esir düşmekte kabahatsiz sayılır. Harpte esir düşen asker sadakatten hiç bir vakıt ayrılmayacağına dair olan mukaddes yeminini asla hatırından çıkarmamalı ve kendi ordu ve yurduna zarar getirecek hiç bir haberi düşmana vermemlidir. Esir memleketinin menfaatı icabı yalan söyleyebilir.

Esaret halinde dahi madunlar rütbe ve mevki itibariyle daha büyük olan esir düşmüş amir ve mafevklerine itaat ve hürmete ve arkadaşları ile güzel geçinerek askerî terbiyeye aykırı hallerden sakınmağa ve bilhassa millî ve askerî şerefi muhafazaya mecburdurlar. Esaretten dönüşte esir askerler bu noktalardan hesap vermeğe ve esir düşmede kendisinin bir kusuru olmadığını isbata mecburdur.

Esaretin devamı müddetince ordumuz ve memleketimiz hakkında düşmanın istifadesine yarayacak şeylerin konuşulması yasaktır.

Esir düşen askerler zorlandıkları takdirde kaçmayacaklarına dair namusları üzerine söz verebilirlersede kendi ordu ve yurtlarına yardım etmeyeceklerine yani düşmana karşı hareket eylemeyeceklerine dair söz veremezler.

***

B) Askerlikte Zat İşlerine Ait Usuller

1 – Müracaat

Sen, amirlerin vasıtasiyle gördürmek istediğin her hangi hususî bir iş veya yaptırmak niyetinde olduğun bir arzu için amirine iki türlü müracaatta bulunabilirsin.

1 — Ağızdan söyleyerek;

2 — Yazılı kâgıt yani istida vererek.

Aynı sebepten dolayı dahi olsa her iki türlü müracaatta da amire teker teker söylenir ve ayrı ayrı istida verilir. Sebep ve maksat aynı dahi olsa bir çok madunların birlikte amirlere müracaatları yasaktır.

İstidalar makamları beyhude yere uğraştırmamak için iyi düşünülerek yazılmalı; istenilen şey akla yakın, nizama uygun olmalıdır. İstidalar riyakârlığa sapmayacak derecede saygı ve edep dairesindeki bir lisan ile ve maksadı açıkca anlatacak veçhile sade yazılmalıdır. Ağızdan müracaatta da ayni kaideye uymak lâzımdır.

2 – Şikâyet

Her askerin, yalnız kendi hakkında, kanun ve nizam haricinde yapıldığını gördüğü her türlü muameleden dolayı şikayete hakkı vardır.

Şikayeteci şikayetini bizzat yapmağr mecburdur.

Nefer ve küçük zabitler şikayetlerini ağızdan (mahkeme kararları müstesna) veya yazı ile yapabilirler.

Şikayet ilk amire müracaatla başlar. Şikayet ilk amirden ise onun makamı atlanarak ikinci amire müracaatla başlar. (Meselâ bir nefer onbaşısından şikayetci. O halde nefer doğrudan doğruya takımının çavuşuna müracaat eder.) Eğer şikayet yukarı doğru ikinci, üçüncü amirden ise şikayetname yukarı doğru yürütülürken şikayet edilen amirin makamı atlanır.

Bu tarz ordu mensuplarının yekdiğerinden şikayetine aittir. Ordu mensuplarının mülkî memurlara ve sivil şahıslara ait şikayetlerinin muamelesi de askerî makamlar vasıtasiyle yürütülerek ait olduğu mülkî makama verilir.

Amirin yüzüne karşı yine o amirin kendisinden şikayet edilemez; yasaktır.

Şikayet yukardaki usuller dairesinde yapılabilir. Şikayeti mucip halin vukuundan itibaren bir gece geçmeksizin şikayete kalkışamaz ve beş gün içinde yapılmayan şikayetler sonradan dinlenmez.

Şikayetleri yalan ve iftira ile şişirmek, cinas ve ima karıştırmak hakkını ararken haksızlık ve cürüm yapmak olurki hem ayıp ve hemde cezayi mucip olur.

Şikayeti adet edinmek ve her şeyi şikayet olunabilir sanmak ordunun ahenk ve inzibatının bozulmamasına sebep olacağını her

askerin iyice bilmesi ve şikayeti çok düşünerek yapması lâzımdır.

Salahiyetli amirlerin verdikleri hükme ve yaptıkları icraata razi olmayan şikayetcilerin nihayet müracaat edecekleri makam hükmü veren amirin bir yukarısındaki amirdir. Bu son amirin vereceği hüküm kat'î ve sondur, Daha yukarı maruzat yapılamaz. Her asker kat'î hükme boyun bükerek meselenin kapanması mecburidir.

Ordu mensuplarından gayri şahıslar ve idarelere âit şikayetlerin ilk ve son hükümleri için büyük millet meclisine kadar müracaat olunabilir.

3 – İzin ve Hava Tebdili

Efradın dört türlü izni vardır:

1 — Memleketine izin
2 — Bulunduğu kasaba içine Gece yatısına izin
3 — „ „ „ Günü birliğine izin
4 — „ „ „ Evlilik izini

Memlekete izin alabilmek için altı ay askerlik yapmış olmak şarttır. Altı ay askerlik yapmış olanlara bir buçuk senelik hizmet sınıfından ise 1 ay, 2 senelik hizmet sınıfından ise 1,5 ay, 2,5 senelik hizmet sınıfından ise 2 ay, 3 senelik hizmet sınıfından ise 2,5 ay izin verilebilir. Fakat bir sene içinde verilen izin müddetinin topu bir ayı geçemez.

Bu müddetden fazla izin ile altı ayı tamamlamamışlardan fevkalade mazereti olduğu anlaşılanlara izin verebilmek hakkı kolordu ve daha yüksek makamlara aittir.

Muvazzaflardan hava tebdiline gidenlerin hava tebdilleri üç ay veya daha ziyade olduğu veya temdit veya tekrarla üç ayı geçtiği takdirde müddetin üç aya kadarı (dahil) ve izin alan efradın izin müddetlerinden her sene yalnız bir ayı muvazzaflık hizmetlerinden sayılır.

Muvazzaflık hizmetlerini bitirmiş oldukları halde görülen lüzum üzerine terhisleri geçiktirilmiş olanlarla ruhsatlı ve ihtiyat efrattan hava tebdiline gidenlerin ve izin alanların hava tebdili ve izin müddetleri ne olursa olsun tamamı hizmet ve cezalarından sayılır.

Bedeli nakti efradına 15 gün izin verilebilir.

Bedel efradının izin ve hava tebdilleri hizmetlerinden sayılamaz.

GÜNÜ BİRLİĞİNE İZİN: Bölük kumandanı, bulunmadığı takdirde bölük kıdemli zabiti, tarafından haftada bir defadan fazla olmamak şartı ile ve lüzumu halinde verilir. Bu iznin müddeti adî günlerde sabah taliminden sonra başlar, akşam talimine başlandığı saatte biter. Yani bu izin iki talim arasındaki zamana münhasır olup günü birliğine izin alan asker sabah ve akşam talimlerinde bulunmağa mecburdur.

GECE YATISINA İZİN: Askerler kendilerine gösterilen yatı yerinden başka bir yerde yatamazlar. Fakat bir askerin anası, babası veyahut çok yakın bir hısımı kışlanın bulunduğu şehir veya kasaba içinde bulunur ve geceleyin bnnların yanında kalmayı icap ettiren bir mazeret gösterebilirse bu mazeret manga kumandanı ve başçavuş vasıtasiyle bölük kumandanına arz olunur. Böyle bir iznin verilebilmesi için ileri sürülen mazeretin doğruluğuna bölük kumandanının inanması ve izin isteyeni güvenilmeğe lâyık bulunması şarttır.

EVLİLİK İZİNİ: Kışlanın bulunduğu şehir veya kasaba içinde haremi bulunan efrada haftada iki gece olmak üzere verilen izindir. Her dört türlü izinde, izin alan askerin eline tastikli bir izin kâğıdı verilir.

4 – İzinli Giderken, Yollarda ve İzinle Varılan Yerlerde Yapılacak Muameleler

Memleketine izin isteyecek neferin evvelâ parası olmalıdır.

Memleketine izinli gidecek nefer üzerinde elbisesinden başka bir şey götüremez. Bu sebeple izinli gitmezden evvel üzerine kayıtlı olan bütüu eşya ve teçhizatı güzelce temizledikten sonra manga kumandanı vasıtasiyle başçavuşa müracaatla depboya teslim eder.

Memleketine izin alan veya hava tebdiline giden neferler, demiryol veya vapurla gideceklerse askerî yollama memurlarına müracaatla sülüs veya icap eden yollama kâğıtlarını almaları lâzımdır.

Bu gibi neferler durak yerlerindeki ve iskelelerdeki askerî yollama memurlarının emirleri veçhile harekete, demiryol ve vapur

idarelerinin nizam ve talimatlarına riayete, askerlik şubelerine uğrayarak izin veya hava tebdili kâğıtlarını kayt ettirmeğe, izin esnasında üzerlerinde bulunan elbiseyi iyi muhafaza eylemeğe ve daima temiz bulundurmağa, izin veya hava tebdili müddeti biter bitmez gün geçirmeksizin kıt'aya dönmeğe ve dönüşte dahi askerlik şubesine uğrayarak döndüğünü haber vermeğe borçludurlar.

Şayet izinli veya hava tebdiline giderken yolda gidemiyecek kadar bir hastalığa uğranırsa yol üzerindeki inzibat memurlarına veya merkez kumandanlığına bulunmazsa jandorma kumaudanlığına müracaat edilmeli ve onların vereceği emre göre hareket etmeli.

İzinli veya hava tebdili olarak köyde bulunurken hasta düşen nefer dönüş zamanına kadar iyi olamazsa askerlik şubesine ve mümkünse kendi kıt'asınada haber vermeli ve her halde kıt'aya dönerken şubeden tastikli bir vesika alarak izin veya hava tebdili kâğıdına bağlamalı.

Bir asker kendi kusuru neticesi olmayarak meselâ: Tirenin veya vapurun gecikmesi veya bir kaza vuku sebebiyle iznini geciktirmiş olursa izin veya hava tebdili kâğıdını memuru mahsusuna göstererek başa geleni kayt ve tasdik ettirmeli.

İzni bittiği ve hiç bir mazereti olmadığı halde izin müddetini geciktirenlerin cezası çok büyüktür. (ceza dersleri faslına bak).

C) Sancak, Yemin, Resmî Tazim (Selâm)

1 – Sancak

Sancak, Yurdun canlı bir örneğidir. Ona bakan her Türk memleketine ve milletine karşı olan vazifelerini hatırlar; geçmiş harpleri düşünür, şehitleri anar, yurda ve millete sevgisini tazeler.

Sancak, Büyük Millet Meclisi tarafından millet namına askerin namusuna teslim edilmiş değeri çok yüksek bir emanettir. Her asker sancağının tarihi şan ve şöhretiyle iftihar etmekle beraber onun şerefini daima yükseltmeğe mecburdur.

Sancak alaylara verilir. Bir çok muharebelerde, kendi etrafında ve altında binlerce Türk yiğidinin düşmanla arslanlar gibi çarpışıp boğuştuğuna şahit olmuş öyle alay sancakları vardırki; bunlar ka-

Alay sancağı

zandıkları tarihi değerden başka milletin takdir nişanesi olarak verdiği madalyaları taşırlar ve kurşunlarla, şarapnel parçaları ile delik deşik oldukları halde birer hatıra olarak saklanırlar.

Sancağın kazandığı madalya, alayın kazandığı zafer ve şerefin alâmetidir.

Yurdunu, milletini seven asker, muharebe zamanında sancağını hatırlayarak "ya zafer veya ölüm„ diye düşünür ve bu düşünceyi göreceği bütün işlere esas tutar.

Sancak hçi bir sebep ve bahane ile bırakılıp savuşulamaz. Sancağını bırakıp kıt'asından savuşanlar yurda hainlik cezası görür ve namusunda kayp eder.

Her Türk sancağa hörmet etmeğe ve askerler onu usuliyle selâmlamağa borçludurlar.

Alay sancağı alay K. nın odasında durur ve bu odanın kapısı önünde daima süngülü bir ihtiram nöbetcisi bulunur.

Beraber bulunması icap eden merasimlerde sancak yerinden merasimle çıkarılır ve yine merasimle yerine konur.

***

TÜRK BAYRAĞI: Türk yurdunun, Türk milletinin varlığını bildiren bir alâmettir.

Onun nazlı nazlı dalğalandığını seyreden her Türkün kalbinde bir sevinç bir ferah duymaması mümkün değildir. Çünkü onun dalğalandığı yerde hür bir hava vardır. Ona baktıkça yüreğimizdeki acı, tatlı bütün duyğular canlanır ve gözlerimiz yaşarır.

Çünkü o, yurt evlatlarının yurda hizmet için yaptıkları büyük işleri; milletin namusu, yurdun bahtı için canlarını nasıl feda ettiklerini bize hatırlatır.

Onun için her Türk bayrağını sevmeği ve hörmet etmeği ve onun daima şerefle dalğalanması için seve seve canını feda etmeği nefsine bir borç bilmesi lâzımdır.

BAYRAK: Millî, dinî bayramlarla cuma günlerinde bütün kışla, müessese, karargâh ve dairelere merasimle çekilir.

2 – Yemin

Acemi neferler en geç olarak kıt'aya geldiklerinin ilk ayı içinde aşağıda yazıldığı gibi yemin etmeğe borçludurlar.

Yemin Sureti:

"Hazarda, seferde, karada, denizde, havada her zamanda ve her yerde milletimize, memleketimize ve cümhuriyetimize doğruluk ve muhabbetle hizmet, kanunlara ve amirlerime itaat edeceğime ve askerliğin namusunu, türk sancağının şanını canımdan aziz bilip icabında yurt, cümhuriyet ve vazife uğruna seve seve canımı feda edeceğime namusum üzerine söz veririm.„

ASKER!

İşte bu yemin ile sen asker oluyor ve orduya girmiş bulunuyorsun. Yeminini tutarak ölünceye kadar yurt için doğruluktan ayrılmayacak fedakârlıktan çekinmeyeceksin.

Yemin ettiğin dakikadan itibaren bilerek bu yemine aykırı yapacağın en ufak bir münasebetsizlik doğruluktan ayrılmak olacağını iyice kafana koymalısın.

Asker doğruluk yeminini adetmiş diye düşüncesiz ve gelişi güzel yapmaz. Türk oğlu türk ettiği yeminin ne demek olduğunu bilir. Askerlik ocağı türk oğlunun kahramanlığını yükselten bir mekteptir. Kimse onu kolundan tutup zorla oraya sürüklememiştir. O vazifesini anlayarak, tartarak oraya geliyor. Bu sebeple doğruluktan ayrılmak kimsenin hatrına gelmez.

Yemin topluca ve hususî merasimle yapılır ve yemin günü talim ve ders yapılmaz.

3 – Resmi Tazim (Selâm)

Umumî Kaideler

Türk ordusuna mensup herkes, her sınıftan bütün mafevklerini ve sancağı talimnameye uygun olarak selâmlamağa mecburdur.

Selâm vermek ve almak, orduda birliğin, karşılıklı hörmetin ve birbirine bağlılığın yüksek bir alâmeti olduğu gibi ayrıca ordudaki fikir ve disiplin terbiyesinin de ölçüsüdür. Bu sebeple yalnız madunların mafevkleri değil aynı rütbede olanların ve bundan başka neferlerin de birbirlerini istekle selâmlamaları ve bu suretle kardeşlikten ileri olan silâh arkadaşlıklarını her yer ve zamanda göstermeleri lâzımdır.

Selâm, kaide olarak üniforması sırtında olan mafevklara yapılır. Bununla beraber tanındığı takdirde her sınıftan askerî mütekaitlerede hürmetle selâm vermelidir. Bu; muvazzaf ordunun disiplinine parlak bir misal olduğu gibi halk üzerindede orduya karşı derin saygı ve sevgi duygularını uyandırır.

Bundan başka bulunan yerin hükûmet reisini (vali, kaymakam, müdür) tanımak ve bunları da selâmlamak nezaketi gösterir.

Hükûmet dairelerinde her hangi bir işi takip için mülkiye memurlarının huzuruna çıkan asker, zabitlerin huzuruna çıktıklarında olduğu gibi resmi tanzim yapmalıdırlar.

Sivil giyinmiş mafevklere raslandığı vakit şayet o mafevk, sivil halde iken kendisine selâm verilmemesini evvelce tenbih etmiş ise madunlar yalnız vaziyetlerini düzelterek kendisine karşı olan saygılarını göstermeli ve şayet mafevk bu hususta evvelce bir şey söylememişse behemehal selâm verilmelidir.

Selâm:

a) El ile,
b) Baş ile
c) Kılınç, boru, muzika.... vs. ile yapılır.

El ile selâmın yapılış usulü:

Sağ dirsek omuz hizasına kadar kaldırılır. Kolun alt kısmı (yani dirsekten bileğe kadar olan kısım) ve bilekten itibaren el hafifce içeriye (yani vücuda doğru) kırılır dört parmak birbirine bitişik, el az içeriye bükük (yani el ayası biraz yüze dönük) olarak baş parmak şehadet parmağı ile birleştirilir; şehadet parmağının ucu sağ kaşın hizasında şapkanın güneşliğine hafifce dokundurulur ve baş ile göz beraberce mafevka döndürülmüş bulunur.

Bir madun; mafevki ile aşağıdaki yazılı hallerde karşılaşır:

Elile resmi tazim

I — *Çatı dışında*:

1 — Madun her hangi bir yerde dururken veya otururken mafevk, madunun yanından geçer gider,

2 — Yahut aksine olarak yani mafevk her hangi bir yerde durur veya otururken madun, mafevkin yanından geçer gider,

3 — Gerek madun gerekse mafevk karşılıklı yürüyerek birbirlerinin yanından geçip giderler,

4 — Mafevk her hangi bir istikamette yürürken madun bu yürüyüş istikametine dik olarak yürüyüş halinde mafevkle karşılaşır.

5 — Mafevk önden giderken madun daha çabuk yürüyüp mafevki geçerken,

6 — Yahut aksine olarak yani madun önden giderken mafevk daha çabuk yürüyüp onun yanından geçerken.

II — *Çatı altında*

III— *Hususî hallerde*:

a) Devriye ve nöbetçi iken
b) Araba ve otomobil içinde
c) Otomobil, bisiklet, araba, beygir güderken
d) Gezinti mahallerinde
e) Gayri resmî vaziyette bulunurken
f) Kumanda altında olmayarak grup halinde giderken
g) Kıt'a halinde iken.

İşte sen, madun sıfatile, yukarıda yazılı hallerin her hangi birinde mafevka rasladığın zaman ne suretle hareket etmek lâzım geldini tamamile bilmeli, bellemeli ve yapmalısın.

Evvelâ şunu iyice hatırında tutmalısınki; resmi tazim gerek dururken ve gerekse yürürken, mafevka altı hatve kala başlar ve üç hatve geçinceye kadar devam eder.

YUKARIDA YAZILI BİRİNCİ HALDE:

Evvelâ düzgün ve tam bir hazırol vaziyeti alacaksın. Mafevk sana altı hatve yaklaşınca başını sertçe mafevka çevireceksin, gözünün bebeğini mafevkin gözünün bebeğine dikeceksin, aynı zamanda elini selâm vaziyetine getireceksin. Mafevk yürüdükçe sende başını ve gözünü mafevkin yürüyüşüne uydurarak yürüyüş istikametine doğru çevireceksin ve bu suretle mafevk seni üç hatve geçinciye kadar baş ve gözle takip edeceksin. Mafevk bu mesa-

feyi geçer geçmez sende başını sertçe ileri çevirecek, elini aşağı indirecek ve rahat edeceksin.

Eğer silâhlı isen: Tüfeğinin duruş vaziyetini bozmayacaksın (yani tüfeğin elinde ise asmayacaksın, yok asılmış vaziyette ise o vaziyette bırakacaksın) ve yukarıda tarif edilen hareketleri el ile selâm vermeksizin aynen ve tamamen yapacaksın.

İKİNCİ HALDE:

Mafevka altı hatve kalınca sol elini sallamaktan vaz geçeceksin. Fakat bunu yapmak için elini uyluğa yapıştırmayacaksın. Başını sertçe mafevka çevirecek ayni zamanda mafevkın gözünün içine bakmakla beraber sağ elini selâm vaziyetine getireceksin. Yürüyüşünü aksatmayacaksın, mafevkı üç hatve geçtikten sonra başını yine sertçe ileri çevirecek, elini aşağı indirecek ve yürüyüşe devam edeceksin.

Eğer silâhlı isen yine, tüfeğin hangi vaziyette ise o vaziyeti muhafaza ederek yukarıda tarif edilen hareketleri el ile selâm vermeksizin aynen yapacaksın.

ÜÇÜNCÜ HALDE

Tüfekli veya tüfeksiz bulunduğuna göre tıpkı ikinci haldeki gibi hareket edersin. Yürüyüş halinde yapacağın resmi tazimlerde mafevkı daima soluna almağa çalış.

DÖRDÜNCÜ HALDE;

Eğer mafevkı münasip mesafeden görebilecek bir halde isen mafevk senin önünden geçecek surette yürüyüşünü uydurursun. Şayet mafevkı münasip mesafeden göremeyecek bir halde birdenbire karşılaşacak olursan hemen olduğun yerde durursun ve her iki halde silâhlı bulunup bulunmadığına göre yukarıda tarif edilen usulde resmi tazim yaparsın.

BEŞİNCİ HALDE:

Mafevkın hizasına gelince (tüfeksiz isen) el ile (tüfekli isen) yalnız baş ve gözle resmi tazim yaparsın. Üç hatve geçtikten sonra başını ileri çevirirsin.

ALTINCI HALDE:

Her hangi bir istikamete doğru giderken, tabiî arkanda gözün olmadığı için, geriden kimin geldiğini bilmezsin. Sık sık geriye bakmakta doğru bir şey değildir. Bu sebeple geriden gelen bir mafevkı sen ancak hizana gelince fark edebilirsin. İşte mafevk tam hizana geldiği anda derhal (tüfekli ve tüfeksiz bulunduğuna göre) mafevk seni üç hatve geçinceye kadar selâmlarsın.

Her ne zaman ve ne sebeple olursa olsun istemeyerek resmi tazimi geciktirsen dahi onu büsbütün yapmamaktan çekinmelisin

Bunlardan başka birde yürürken durup cephe alarak resmi tazim yapmak hali vardır.

Bu şekilde resmi tazim yalnız Reisi Cümhur Hazretleri ile sancağa raslandığı zaman yapılır.

MESELÂ: Her hangi bir istikamete doğru yürüyorsun, Reisi Cümhur Hazretlerinin de her hangi bir nakil vasıtasıtası içinde veyahut yaya olarak bir tarafa doğru yanından geçmek üzere olduğunu görüyorsun. Bu takdirde sana altı hatve kalınca geriki ayağını ileri atarken Reisi Cümhur Hazretlerinin geçiş istikametine dik bir dönüş hareketi yapar, hazırol vaziyeti alırsın, aynı zamanda, dururken, diğer mafevklara yaptığın gibi tüfekli veya tüfeksiz bulunduğuna göre resmi tazim yaparsın.

Sancağada aynı surette resmi tazim yapılır.

ÇATI ALTINDA:

a) Başın açık yürürken har hangi bir mafevka raslarsan cephe alacak ve yalnız hazırol vaziyetinde durmak suretiyle resmi tazim yapacaksın.

b) Başında şapka varsa yine cephe alacak ve fakat el ile resmi tazim yapacaksın.

c) Kışla, ordugâh koridoru, pavyon içerisi gibi kısa mesafelerde elinde tüfek olarak yürüdüğün zamanlarda mafevka raslarsan tüfeğini asmayacak, yanda eğilmiş olarak (yani silâh kes vaziyetinde) tutacak ve sol elin kasatura kılıfının üzerinde olmak üzere başla resmi tazim yaparak geçip gideceksin.

d) Her hangi bir iş için veyahut emir veya talimat almak için mafevkın huzuruna başın açık olarak çıktığın zamanlarda yalnız hazırol vaziyeti almak suretile resmi tazim yapacaksın ve mafevkın yanından ayrılıncaya kadar bu vaziyeti muhafaza edeceksin. Her hangi bir yerde mafevk senin elini sıkmağa kalkarsa elini uzatmalısın; fakat başını ve vücudunu eğmemelisin.

e) Gazino, kütüphane, dershane, yemekhane gibi yerlere gireceğin zaman şapkanı dışarda bırakacaksın. Fakat şapkanın dışarda bırakılması şapkanın asılması için bu yerlerin münasip mahallerinde askı tertibatı bulunduğu zamanlara mahsustur. Eğer bu tertibat yoksa şapkayı yere bırakmak

veyahut öyteye beriye fırlatıp atmak doğru değildir. Böyle hallerde şapkanın iç tarafı vücuda dönük ve güneşliği yukarıda bulunacak veçhile sol el ile güneşlikten tutarak içeri başı açık gireceksin ve hemen girdiğin yerde içerdekilerin hepsini hazırol vaziyeti almak suretile selâmlayacaksın.

f) Nerede olursa olsun, dururken veya yürürken bir mafevka raslar ve bir elinde her hangi bir eşya bulunacak olursa onu sol ele aldıktan sonra resmi tazim yapacaksın. Şayet her iki elinde dolu ise baş ve göz ile resmi tazim yapacaksın.

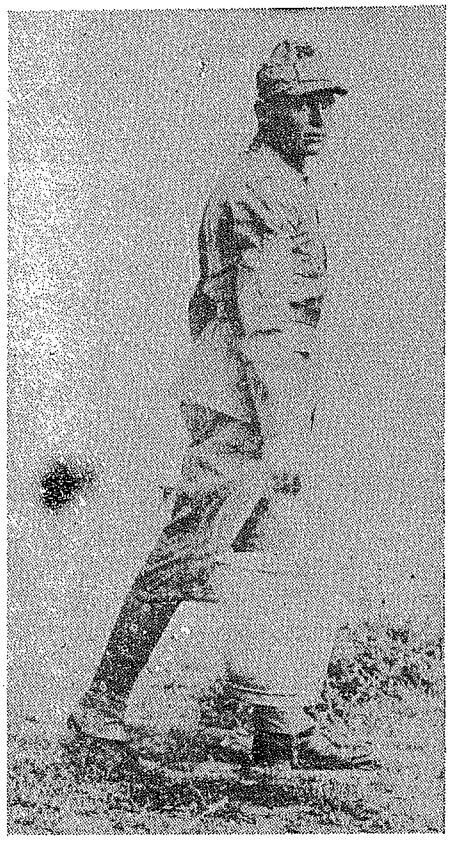

İki elde dolu olduğu halde başla resmi tazim

Hususî Hallerde Resmî Tazim

1 — Devriyeler resmi tazim yapmazlarsada mafevka rasladıkları zaman düzgün bir vaziyet takınırlar.

2 — Emniyet için (cephanelik, ambar, mutbah, kiler, mahpushane. . . . . vs.) gibi yerlere konan nöbetçiler önlerinden bir mafevk geçtiği vakitlerde yalnız hazırol vaziyeti almak suretile resmi tazim yaparlar. Kışlaların ve askere ait binaların kapılarına ve ihtiram maksadile başka noktalara dikilen nöbetçiler tüfekli bulunup bulunmadıklarına göre yukarıda tarif edilen usullerde resmi tazim yaparlar.

3 — Araba ve otomobil içinde bulunan efrat yanlarından bir mafevk geçtiği zaman oturdukları yerde toplanarak askerî vaziyetlerini takınırlar ve yalnız baş ve gözle resmi tazim yaparlar. (Araba ve otomobil içinde ayağa kalkılmaz ve el ile de selâm verilmez.)

Eğer tüfekli bulunuyorsa, tüfek iki bacak arasına konur, namlı sağ omuza dayatılır ve sağ el ile tüfek tabiî bir surette tutulur.

Böyle nakil vasıtaları içinde bulunan efrada her hangi bir mafevk, ağızdan bir emir verirse hemen aşağı inilir.

4 — Hayvan üzerinde iken: Tüfeksiz bulunuyorsa el ile, tüfekli bulunuluyorsa yalnız baş ve gözle resmi tazim yapılır. (Hayvan üzerinde tüfek dipçik solda bulunmak üzere boynuna asılı bulunur.)

5 — Otomobil, bisiklet, araba, beygir güderken: Bunları güdenler el ile selâm vermezler, baş ve gözlerinide mafevka çevirmezler. Yalnız askerî vaziyetlerini alırlar (yani toplanırlar.)

Mekkâreciler arazi dolayısile hayvanın önünden yürümeğe yani yedeklemeğe mecbur kaldıkları zamanlarda raslayacakları mafevklara askurî vaziyet almak ve mafevka, yalnız (bakmak) suretile resmi tazim yaparlar.

Serbes giden hayvanları geriden takip eden mekkâreciler tüfekli ve tüfeksiz olduklarına göre resmi tazim yaparlar.

Gerek hayvan üzerinde bulunan ve gerekse yaya yürümekte olan efrat çabuk yürüyüşle giderken mafevka raslarsa yürüyüş çabukluğunu mutlaka azaltmağa mecburdurlar ve mafevkı üç hatve geçmeyince eski yürüyüşe geçemezler. Şehir ve kasaba içinde mecbur olmadıkça sür'atli dört nal gitmekten çekinmelidir.

Mafevk yanında giden madun yürüyüşünü mafevkın yürüyüşüne uydurmalıdır.

6 — Gezinti yerlerinde bulunurken: Gezinti yerlerinde ve sair umumî mesirelerde, bağçelerde madun ilk rasladığı mafevka kısa fasılalarla bir çok defalar raslarsa ilk raslayışta resmi tazim yapar diğer raslayışlarda yalnız askerî vaziyetini takınır.

Şayet bu gibi yerlerde oturuyor ve mafevka madunu ayağa kalkmaktan af ettiğini el işareti ile bildirirse o vakit madun yalnız toplanır, ayağa kalkmaz.

7 — Gayri resmi vaziyette bulunurken:

a) Ceketsiz, ayağı çıplak, çamaşır yıkarken ve buna ben-

zer işler yürürken bir mafevk gelirse veyahut yanından geçerse o vakit ceket, şapka, ayakkabı. . . . vs. yi giymeğe lüzum olmayıp oturuluyorsa ayağa kalkılır ve ayakta bulunuluyorsa mafevka dönülür ve her iki haldede hazırol vaziyeti alınarak baş ve gözle resmi tazim yapılır.

b) Talim arasında verilen istirahatlerde ve yürüyüş esnasında verilen molalarda mafevk geçerken remi tazim yapılmaz. Bu gibi hallerde ancak Reisi Cümhur ve sancak geçerse bütün neferler ayağa kalkarlar ve hazırol vaziyeti alırlar.

c) İstirahat ve mola halinde iken her hangi bir mafevk maduna bir söz söylerse yalnız o madun derhal ayağa kalkar ve hazırol vaziyeti alır.

d) Şehir ve ordugâh içinde silâh çatıp istirahat etmekte olan kıt'a efradı önlerinden bir mafevk geçtiği vakit ayrı ayrı resmi tazim yaparlar.

e) Kahve, sinema, gazino vesair umumî yerlerde bulunurken bir mafevk içeri girer ve bulunulan yerde küçük olursa madunların hepsi birden, büyük ise mafevk önden geçtikçe her madun ayrı ayrı ayağa kalkarak hazırol vaziyeti almak ve mafevka bakmak suretile resmi tazim yaparlar.

Her nerede olursa olsun, dururken, yürürken yapılacak resmi tazim esnasında ağızda sigara veya eli cepte bulundurmak veya elde tesbih, değnek, zincir vesaire gibi şeyler taşımak caiz değildir.

8 — Kumanda altında olmayarak kendiliklerinden küme küme oturmuş bulunan efrat yanlarından mafevk geçtiği takdirde ayağa kalkarak resmi tazim yaparlar. Yine kumanda altında olmayarak küme küme yürüyen efradın her biri mafevka rasladıkları zaman kendi hesaplarına resmi tazim yaparlar.

9 — Kıt'a halinde iken: Bir kıt'ayı sevk eden; nefer, onbaşı veya küçük zabit ise raslanacak bütün zabitlere kıt'aca resmi tazim yaptırır ve bunun içinde evvelâ "dikkat!„ kumandası vererek kıt'ayı uygun adıma geçirir. Kolun baş tarafı mafevka altı hatve kalınca [sağa (sola) bak!] kumandası verir. Kıt'a silâhsız ise kollar sallanmaz ve yalnız baş ve gözle resmi tazim yapılır. Kıt'a tüfekli ise ve tüfekler sağ omuzda değilse hemen sağ omuza asılır ve silâhsızda ol-

doğu gibi yalnız baş ve gözle resmi tazim yapılır. Bir kıt'ayı sevk eden ve kıt'a içinde bulunan Kç. Z. ler tüfekli ise efrat gibi, tüfeksiz iseler el ile resmi tazim yaparlar.

Büyük şehirlerde pek çok mafevklara raslanacağından bu gibi yerlerde yalnız kıt'ayı sevk eden resmi tazim yapar. Şehir ve kasabalar dışında yürüyen veya istirahat etmekte bulunan kıt'alara Reisi Cümhur ve sancaktan gayri mafevklara raslandığı zaman resmi tazim yaptırılmaz. Ancak kıt'ayı sevk eden, mafevka yürüyüşün maksadını ve vazifeyi arz eder. Eğer kıt'a efradı istirahat halinde iseler yattıkları veya oturdukları yerlerde kalırlar. Tatbikat ve manevralara gider ve gelirken kumandanlar çok defa, yürüyüş halinde bulunan kıt'aların yürüyüş kabiliyetini ve intizamını gözden geçirmek maksadile yol kenarında durarak bakarlar. Böyle bir halde müsaade ile açılmış yakalar kapanmaz, tüfekler nasıl tutuluyorsa öylece kalır. Şarkı söyleniyorsa devam olunur. Bu halde âmirin önünden geçen her nefer âmirine usulü veçhile bakar. Sigara içenler sigaralarını avuç içine alırlar. (saklarlar)

***

Resmi tazimlerde şu noktalara dikkat edeceksin:

1 — Omuzlarını sağa (sola) çarpıtmamalısın.
2 — Yürüyüşü aksatmamalı, sıkıntısız ve serbest yürümelisin.
3 — Başını tam olarak mafevka çevirmelisin.
4 — Kollarını sıkıntısız olarak sallamaz bir halde tutmalı, uyluğa yapıştırmamalısın.
5 — Eli, güneşliğe götürürken ve indirirken, keskin hareket ettirmeli ve selâmı bir harekette bitirmelisin.
6 — Mafevka bakış canlı, tatlı olmalı ve mafevkın tam gözünün içine bakmalısın.

***

Resmi tazim yapmayacak olanlar:

1 — Mahpusların ve esirlerin muhafızları.
2 — Devriye kolları, seferde harp vazifesi alan ve emniyete memur olan nöbetçi ve devriyeler.
3 — Selâm vermeyecek kadar hasta olanlar, cenazede bulunanlar
4 — Silâh, harp mühimmatı taşımakla uğraşanlar (bunların yalnız kumandanları resmi tazim yapar.)

Ecnebi bir devlet Hükümdarı veya Reisi ile sancaklarına ve sırtlarında üniforma bulunan ecnebi zabitlerine de kendi ordumuz zabitlerine olduğu gibi resmi tazim yapılır.

II. Ordu Bilgisi

"Ordu, her memleketin en değerli teşkilatıdır. Çünkü halkın rahatını, siyasî ve millî hürriyetini ve medeniyetin meydana getirdiği bütün faydalardan istifadeyi yalnız o mümkün kılar; malî itibarda onunla düçer kalkar.„

1 – Harp Ve Ordu

Harp, ilk insanın dünyaya geldiği gündenberi yapılan ve eksik olmayan kanlı ve çetin bir iştir.

Milletler; ırmaklar gibi kana, yüzbinlerce cana, milyonlarca paraya mal olan harbi kaldırmak için şimdiye kadar çok çalışmışlarsada buna bir türlü muvaffak olamamışlardır ve bundan sonrana muvaffak olamıyacaklardır. Çünkü: bilirsinizki; insan, doğuştan itibaren menfaatini aramak, korumak ve daima üstün tutmak kaygısı ile yaşar. Vay onun menfaatına dokunacakların başına!..... Buna birde kin, haset, tama duygularını ve intikam sevdalarını katın.... O zaman insan denilen mahlukun ne yaman bir mevcudiyet olduğu kendiliğinden anlaşılır.

İnsan ne kadar medenileşse; menfaatını aramak ve üstün tutmaktan vaz geçmez, nefesini ne kadar zorlasa ve itaaata asla saydığımız duygulardan kendini uzaklaştıramaz. İşte bu sebeplerle insan, hemcislerine karşı istemiyerek düşmanlık göstermeğe mec-

Harp demek, iki milletin büyük maddiyat ve maneviyatla karşı karşıya gelmesi ve birbirile vuruşması demektir.

bur olur, menfaatına, kibrine dokunan bir şey oldumu tabiaten kavğaya kalkışır, hırs, tama sevkile her şeyi göze alır.

Bir insanı ele alarak söylediğimiz bu sözler bir millet için de aynıdır. Çünkü; milletlerde insanların bir araya gelmelerinden vücut bulmuş birer varlıktır. Şu halde milletler arasındaad umumî menfaatlar daima çarpışıp duracak, bunun üstün olması hırsı ve tamaı sürüp gidecek ve hal böyle oluncada (harp kalkıyor, kalkacak) gibi sözler gönül avutucu birer kuru sözden ileri geçemeyecektir.

Şu muhakkaktırki: "Cihanın muvazenesini, asayişini kuran ve tutan ancak kuvvettir. Sağlam bir devlet hayatı için ordu elzem bir şeydir.„

Esasına bakacak olnrsak dünya yüzündeki devletlerin hepsi muharebelerle kurulmuşlar, varlıklarını orduları ile muhafaza edegelmişlerdir. "Muharebe vasıtasına malik olmayan veya muharebe vasıtası zayıf olan milletler daima kavilerin zebunu, esiri olmuşlardır.„

Binaenaleyh hiç unutmamak lâzımdırki; "yalnız, elinde kılıç olduğu halde istiklâlini her anda müdafaaya hazır bulunan bir millet emin olarak yaşayabilir.„

2 – Türklerde Daimî Ordu Teşkilatı

Daimî ordu teşkilatını her devletten evvel kabul eden Türkler oldugu gibi ordu efradını halktan ayırt etmek için ilk defa askerî kıyafeti vücuda getirende yine Türklerdir.

Tarih derslerinde öğreneceğimiz yeçhile, ilk daimî ordu Orhan Gazi zamanında yapıldı ve adına (Yeniçeri) denildi.

Yeniçeri ordusunun silahları kemankeş (yani yay ve ok) sapan, kılıç, pıçak, kama, balta, teber, topuz, hançer . . . . vs. den ibaretti.

Barutlu silâhlar ancak Yıldırım Bayazıt zamanında kullanılmağa

başlamıştır: Buulardan fitilli, çakmaklı tüfeklerden, tabancadan ibaretti. Daha sonraları süngülü tüfek kabul edilmiştir.

Yeniçeri ordusu teşkilatı 1340 tarihinden 1826 tarihine kadar yani 486 sene sürdü. Yeniçeriler birbiri arkasından girdikleri bir çok muharebelerden hep muzafferiyetle çıkmışlar ve memleketimize geniş topraklar eklemişlerdir. Lâkin sonraları talimüterbiyeyi gevşetmiş, işi tenbelliğe dökmüş, ahlakı bozulmuş, isyanlar çıkarmış, siyasete karışmış, halka zulüm etmiş, muharebeyi yağmacılığa vesile addetmiş ve buyüzdende bir çok mağlûbiyetlere uğramış, memleketi fena ve tehlikeli bir vaziyete sokmuşlardı. Artık memleket müdafaasında kendisine gavenilmeyen bu bozuk Yeniçeri ordusu devletin kuvvetli bir darbesi ile ortadan kaldırıldı. Yerine (Nizamı cedit) askeri yapıldı. O zamana uygun bir şekilde talimüterbiyelerine gayret olundu. Bu tarihten sonra terakkiye uyularak dört beş defa daha ordunun teşkilâtı değiştirildi, tensik edildi. Şimdi son teşkilat ve tensikat devri içinde bulunuyoruz.

3 – Teşkilat

Yurdunun müdafaa etmek ve bu uğurda icap ederse seve seve canını feda etmek duygusu, türklerde gayet tabiî bir şeydir. Fakat eli silâh tutan herkesin, harp halinde, verilecek silâhı alıp ve düşman üzerine koşup başlı başına karşı koymağa çalışması faydasızdır. Böylelikle yurt müdafaa olunmaz, düşmanın akınları durdurulmaz.

Harp için, harp san'atını bilmek ve düşman üzerine topluca yürümek lâzımdır. Gerek talimüterbiye ve gerekse muharebe ancak muntazam teşkilat içinde yapılırsa yurda, millete faydalı neticeler verir.

Zabitsiz, kumandansız karma karışık bir insan yığını, başsız bir sürü gibidir. Böyle ordu olmaz ve böyle bir ordu ile ne talimüterbiye ve nede muharebe yapılabilir. Bu sebepten orduyu teş-

kil eden insanları bir takım parçalara ayırmak, her parçaya lâzım gelen silâh ve vasıtaları vermek ve yine her parçaya bir baş tayin etmek ve bu başlarıda kendilerinden daha büyük başlara bağlamak lâzımdırki: İşte buna (Teşkilat) denir.

4 – Ordunun Başkumandanı

Ordu Başkumandanlığı Büyük Millet Meclisinin manevi şahsiyetindendir. Bunu Reisi Cümhur Hazretleri temsil eder. Harp kuvvetlerinin (ordunun) emir ve kumandası hazarda, Büyük Erkânıharbiye Reisliğind; seferde İcra Vekilleri heyetinin inhası üzerine Reisi Cümhur tarafından nasp edilecek zata tevdi olunur.

5 – Büyük Erkânıharbiye Reisliği

Büyük Erkânıharbiye Riyasetinde Müşür veyahu 1. Ferik rütbesinde bir zat bulunur.

Büyük Erkânıharbiye Reisi Ankarada oturur. Türkiye cühuriyeti harp kuvvetlerinin talimüterbiyesi ve harbe hazırlanması işlerile uğraşır.

6 – Milli Müdafaa Vekâleti

Bu vekâletin başında İcra vekilleri heyetine dahil bir zat bulunur; ve ona (Milli Müdafaa Vekili) denir.

Millî Müdafaa Vekâleti ordunun yiyeceği, giyeceği işlerile uğra-

Büyük Erkânıharbiye Reisi Müşür Fevzi Paşa

şır. Oorduya lâzım olan topu, tüfeği, cephaneyi, teçhizatı. . .. satın alır ve hazırlar. Askerlik işlerini takip eder.

7 – Hazarda Kara Ordusunun Kuruluşu

Hazarda kara ordusu üç ordu müfettişliğine ayrılmıştır.

1. Ordu Müfettişliği Ankarada, II. Ordu Müfettişliği Konyada, III. Ordu Müfettişliği Erzincandadır. [*]

Ordu müfettişleri kendi mıntakalarındaki kolorduların talimüterbiye, teşkilat ve sair işlerile meşgul olurlar.

Talimüterbiyeyi, askerin oturduğu kışlaları, yiyeceklerini, giyeceklerini, sağlıklarının . . . . teftiş ederler.

KOLORDULAR

Türkiye Cümhuriyetinin hazarda (9) kolordusu vardır.

1.	Kolordu	merkezi	Afyon Karahisarda
2.	„	„	Balıkesirde
3.	„	„	İstanbulda
4.	„	„	Eskişehirde
5.	„	„	Konyada
6.	„	„	Kayseride
7.	„	„	Diyarbekirde
8.	„	„	Tokatta
9.	„	„	Erzurumdadır.

[*] Bölüklerin mensup olduğu tabur, alay, liva, fırka, kolordu kumandanlarının ve ordu müfettişlerinin isimleri bölüklerce öğretilir.

Her K. O. da iki piyade fırkası bir süvari alayı, bir K. O. topçu alayı, bir istihkâm taburu, bir muhabere taburu ve bir otamobilli nakliye taburu vardır. Bunlardan başka silah ve mühimmat deposu, erzrk ve yem ambarı, eşya ve teçhizat, sıhhiye ve baytariye ve nakliye depoları ile insan ve hayvan hastahaneleri namile daha bir takım teşkiller vardır.

Hazar vaktinde mükemmelen tahkim edilen yere (müstahkem mevki) denir. Müstahkem mevkilerde piyade kuvvetleri, A. Mt., topçu, istihkâm, muhabere ve saire gibi birlikler ve bazı hususî teşkiller varpır. Bunlardan beş tane müstahkem mevki vardır.

Şimdiki halde orduda, her K. O. ikişer fırkalı hesabile 18 piyade fırkası vardır.

Her fırka üç piyade alayı ile iki taburlu bir topçu alayından ibarettir. Fırkada bundan başka muzika, erzak ve yem ambarı, hastahane vardır.

Bir piyade alayı üç taburdan;

Her piyade taburu üçer piyade bölüğü ile birer ağır makineli tüfek bölüğünden;

Her piyade bölüğü üç takımdan mürekkeptir. Piyade bölüklerinde kadrosunda gösterildigi kadar tüfek, Hf. Mt. ve bomba tüfeği vardır. En küçük birlik mangadır.

Piyade teşkillerinin numara alması ve her bir birliğe kimler tarafından kumanda edildiği:

Alaylar umum arasında, taburlar ve bölükler alay içinde, takımlar bölük içinde sıra ile uumara alırlar.

Alaya miralay tütbesinde bir zat kumanda eder. Alayda kaymakam rütbesinde kumandan muavini vardır.

Tabura binbaşı rütbesinde bir zat kumanda eder.

Bölüğe yüzbaşı rütbesinde bir zat kumanda eder. Takımlara zabit vdkili ilâ 1. mülazim rütbesinde birer zabit kumanda eder.

8 — Süvari Teşkilatı

Şimdiki halde üç süvari fırkası vardır. Her fırka üç veya dört süvari alayından ve 2 : 3 bataryalı süvari topçu taburuddan

Alaylar süvari teşkilatı içinde umumî numara sırası alırlar. Bö-

lükler alay, takımlar bölük içinde numara alırlar. Her süvari fırkasında ayrıca piyade fırkasında söylenen diğer teşkillere benzer teşkiller vardır.

9 – Jandarma Teşkilatı

Türkiye jandarması umumî emniyet ve asayişi korumağa, kanun ve nizamlar hükümlerinin icrasını temine ve bunlara müstenit hükûmet emirlerini ifaya memur müsellah ve askerî bir inzibat kuvvetidir. (Kanun—1706)

Jandarma kuvvetleri talimüterbiye cihetinden orduya ve idare cihetinden Dahiliye Vekâletine bağlıdır. Her vilayette birer jannarma kumandanlığı vardır. Her jandarma kumandanlığının emrinde dahi bir çok fandarma bölüğü mevcut olup bunlar memleketin içinde jandarma karakolları ve takımları halinde dağılmıştır.

10 – Gümrük Muhafaza Teşkilatı

Hudut ve sahillerde kaçakçılığın önüne geçmek üzere teşkil olunmuştur. Bu teşkilat Gümrük ve inhisarlar Vekâletinin emrindedir. Bu teşkilatın başında Gümrük muhafaza umum kumandanlığı namile bir kumandanlık ve bunun emrinde de gümrâk muhafaza kıtaları vardır.

11 – Harp Kuvvetleri

Kara, hava, deniz kuvvetlerinden mürekkeptir.

Kara kuvvetleri başka başka sınıflara ayrılır. Elbise ve teçhizatı ve talimüterbiyesi bir olan askerler bir (sınıf) husule getirir.

Piyade, topçu, süvari, istihkâm, muhabere, nakliye . . . . gibi Bu sınıflarda (muharip) sınıf, (yardımcı) sınıf olarak ikiye ayrılır. Piyade, süvari, topçu, istihkâm, muhabere, muharip sınıflardandır. Nakliye, otomobil, demiryol, sıhhiye, baytariye, levazım, harita, sanayii harbiye yardımcı sınıflardandır.

12 – Piyade

Piyade, muharebeyi neticelendiren bir sınıftır, ünıfı aslidir. Bütün diğer sınıfların vazifesi piyadenin neticeyi kazanmasını mümkün kılmak ve kolaylaştırmaktan ibarettir.

Muharebenin esas yükü piyadenin üzerindedir. Araziyi kazanan, işgal eden, tahkim ve muhafaza eden odur. Piyade diğer sınıfların yardımının eksikliği halindede muharebenin muhtelif icaplarına yalnız başına karşı koyabilmeğe kudretli, ateş ve hareketile her türlü arazide her zaman, gece gündüz, kavgaya kabiliyetli olmalıdır. O, uzak mesafelerden itibaren ağır silâhları ile (Piyade topu, havan, Ağ. Mt.) düşmana tesire başlar. Orta mesafelerde Hf. Mt. ni kullanır. Yakın mesafelerde tüfeği ile ateşe başlar, düşmana sokuldukça el ve tüfek bombasını atar ve en nihayet göğüs göğüse gelerek düşmanla süngüleşir.

Ağır makineli tüfek piyadenin en kudretli silâhı olup ateşile geçilmesi mümkünsüz dar, derin, toplu ve sık ateş demetleri meydana getirir. DÜŞMAN TAARRUZLARINI ORAK GİBİ BİÇER, sinirlerini bozar, sebat ve mukavemetini kırar. Onun muharebe meydanındaki işi pek yaman pek müthiştir.

Muharebenin hakimi piyadedir. Piyadenin ilerlemesi muharebenin kazanılması ve zaferin alınması demektir.

Şüphesiz, her sınıf kendi silâhının vasıfları ile, kudreti ile iftihar eder. Meselâ süvari neferi güzel; çevik atına, topçu neferi uzakları döven yakıcı ve yıkıcı topuna güvenir bu böyle olmalıdır. Çünkü silâhını sevmeyen ve ona güvenmeyen askerin mesle-

ğine ve kendi yapacağı işe emniyeti ve sevgisi olmaz. Fakat piyadede başka cihetten de haklı bir sınıf çalımı vardır.

Diğer sınıflar içinde en cefa çeken, en ağır vazifeleri başaran piyadedir

Piyade neferi, uzun yürüyüş kollarında yanaşık şekilde yakıcı güneş altında, yağmurda, çamurda, karda ve soğukta, didğer sınıfların daha az çektikleri zahmetler içinde yürüyüş yapar ve muharebe eder.

Süvariler, topçular, tanklar, koşulu vasıtalar piyadenin yanından toz kaldırarak, çamur sıçratarak rüzgğr gibi gelip geçerler; piyade ise yorgun ayakları ile, toz toprak ve çamur içindeki kıyafetile, çatlamış elleri ile bütün gece uykusuz kalmış olduğunu gösteren siması ile yorgun argın göründüğü halde yüreği zafer imanı ile dolu ve neşeli yürür gider.

İşte bu haller piyadenin çalım ve iftiharını mucip olur. Düşman ile gırtlaklaşan piyadedir. Piyade galebenin bütün neşesini ve sevincini yakından duyar, silâhların yaptığı tesiri pek yakından görür.

Ne düşman şarapnellerinin şiddetli patlaması, ne kulaklarının dibinde vızıldayan kurşunları, ne gözle görünmeyen zehirli gazları ne ateş püsküren tanları, ne tepeden saldıran tayyareleri, ne yanı başında parça parça olmuş bir şehit arkadaşının vücudu ve ne de yaralıların iniltileri onun kuzuru fikrini bozmadığı gibi bir kılının oynamasına bile sebep olamaz. O, her şeye alışkın ve her şeye dayanıklıdır.

O, her cins düsman silâhının hangi tarafı zayıf olduğunu bilir, onun öyle çelikten sinirleri vardırki muharebenin her tülü acılarına ve tesirlerine dayanır, sarsılmak, yıkılmak bilmeyen azim ve imanı düşmanı yok etmek yolunu ona daima buldurur.

Piyade neferinin diğer sınıflara mensup silâh arkadaşlarına hediyesi ZAFERdir. Muharebenin zaferle neticelenmesi piyadenin azim ve kudretine bağlıdır. Bu sebepten piyade, piyadelikle ne kadar iftihar etse ne kadar çalım satsa yine azdır.

HULASA: Muharebede neticenin kazanılması için piy adeye ağır bir mesuliyet yüklenmektir. Yardımcı kardeş sınıfların besledik-

leri ümitleri boşa çıkarması piyadeciliğin yüksek şeref ve onörüne uygun düşmez. Piyade; düşman hatları arasından bin türlü müşkülat içinde dahi zafer yolunu bulup çıkarmalıdır.

Şayet piyade bvnun temin edemezse diğer sınıflar ona güvenemez ve emniyet edemez. Fakat bu gibi endişeler Türklüğe ve Türk kanına sığmaz. TÜRK PİYADESİ VAZİFESİNİ, MİLLET VE CÜMHURİYTE OLAN BORCUNU PEK ÂLÂ BİLİR. O DAİMA VAZİFESİNİN ARİ OLARAK KALMIŞTIR. VE DAİMADA ÖYLE KALACAKTIR.

13 – Diğer Sınıflar

Piyadenin ve piyade silâhlarının düşmana yaklaşıp tesir yapması için diğer sınıflarda kendi canlarını ve varlıklarını tehlikeye koyarlar.

Tayyare ve süvarilere verilen vazifeler kendilerini ölümle pençeleştirir. Hasım topçusunun ateş, kızgın demir ve gaz yağdırdığı bir sırada topçularımızın vazifelerini yapmaları ise müthiş ve kanlı bir safhadır.

Tayyarelerin bombalarına ve topçunun uzak atışlarına karşı yollarda katar ve kolların çalışması ve cepheye ne lâzımsa yetiştirmesi namuskârane bir azim ve irade masulüdür.

Şimdi kısaca bu sınıflardanda bahsedelim.

a) Süvari: Keşif için mühim bir sınıftır. Ordunun gözü demektir. Süvari bundan başka bir muharebe kuvvetidir. Atının kuvvetli ayağı sayesinde çarçabuk düşmanın en can alınacak yerinde muharebeye sokulur. Hiç beklenilmeyen yerde ansızın görünür, ateş baskını yapar, düşman kıt'alarını sarsar. Araziden ve atının çabukluğundan istifade ile düşmanın görüş ve ateşinden derhal kurtuler, başka yerlerde şimşek gibi tekrar görünür. Sevari atından yere inince bütün ateşli silahlarını kullanır. (piyadedeki silahlar aynen ondada

vardır) piyade imiş gibi taarruzu başarır, ilerl2yen düşmanı durdurur.

Süvarinin at üzerinde muharebesi de dağrudan doğauya hücumdur. Fırsat bulunca kılıç veya mızrağına sarılır ve kendisini gözetmeksizin saldırır düşmanı yere serer; süvari bölüğü bir anda bir kahramanlık örnkğidir.

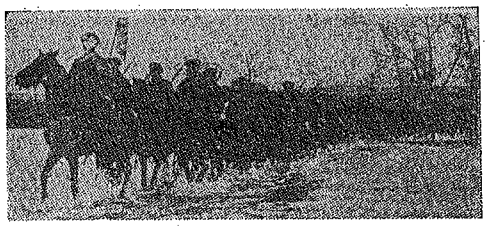

Muharebede düşman yüz çevirir çevirmez süvari ateşile ve atı ile arkasından kovalar ona atlı hücumu ile son yumruğu indirir, bozgunluğa uğratır.

b) Topçu başlıca ateş sınıfıdır. Ezici vuruşu ve büyük ma-

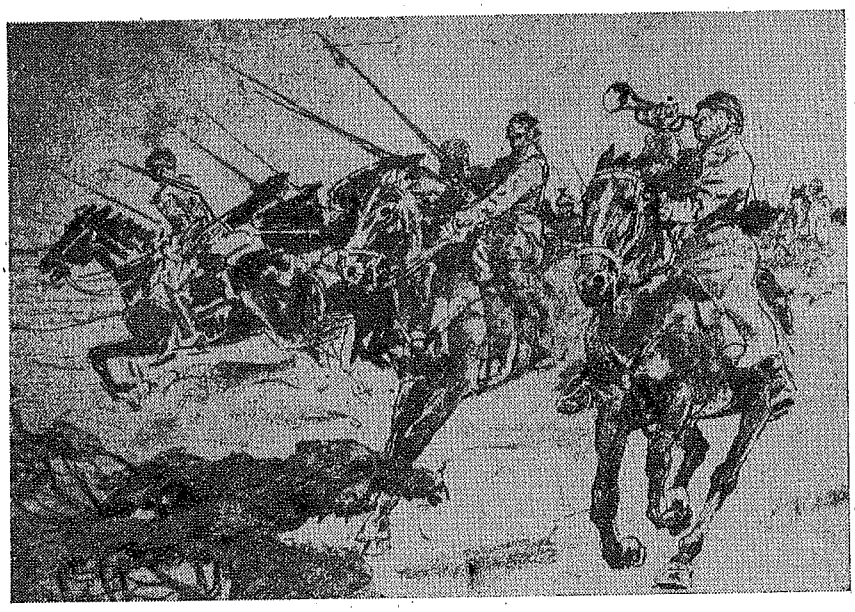

nevî tesirle muğarebe meydanının hakimidir.

Muharebede topçunun vazifesi yerce ve zamanca piyadenin muharebesinden ayrılmaz.

Topçu taarruzda düşmanın dayanmasını kırar, silâh kardeşi olan piyadeye yol açar ve onunla beraber zaferi kazanır. Müdafaada ise piyadenin dayanmasını ateşile des-

tekler.

Topçu ateşinin manezî tesiri büyüktür, bir çok büyük paralama haklı mermilerin şiddetli patlamaları, düşmanın sinirlerini sarsar azmini ve dayanıklığını kırar. Ateşile daha uzaklardan düşmanı karşılar, tepeler; korkunç görülmesile sındırır.

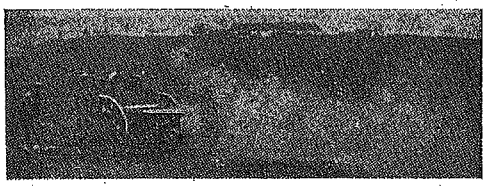

c) Fennî sınıflar: Fennin ilerlemesi ve yükselmesinden ve bunların vasıtalarından daima ordularda istifade etmiş ve her yeni bir icadın az sonra orduda ve askerlikte de kullanılması düşünülmüş ve bunlar askerî makamatlara göre tekemmül ettirilerek orduya alınmıştır. Bu suretle orduda birde fennî sınıf husule gelmiştir. İşte bugün fennin en son irtibat ve muhabere sıtaları ile donadılmış mukabere kıt'yları, muvaffakiyetli bir sevk ve idarenin temeli olkn irtibat hizmetini temin etmektedirler. İrtibat hizmeti ordunun sinirleri gibidir. Bu seyede bütün sınıflar ve silahlar elele ve beraber çalışarak muharebede birlikte tesir yapmakta ve muhtelif kumandanlar birbirlerile irtibatta olarak müşterek vazifeleri yapmaktadırlar. İrtibatsızlık yüzünden bir çok fenalıklar doğar ve ordu belki mağlûpta olur.

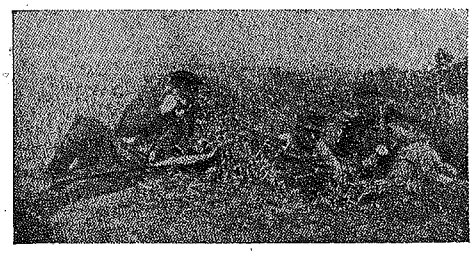

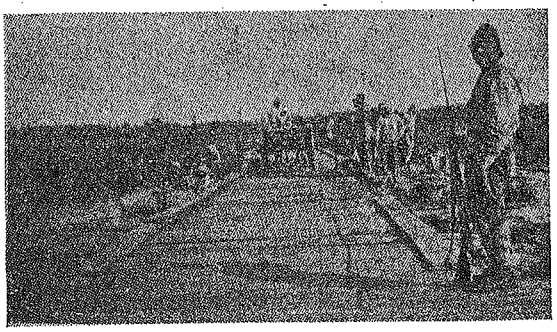

İstihkâm: Ordunun bütün sınıf ve silahlarının her türlü araziden geçmesini temin etmektedir. Mevcut köprüleri or-

dunun ağır vasıtaları geceçek surette takviye ve olmayan yerlerde veya düşmanın tahrip ettiklerini yeniden yaparlar. Muharebe mıntakasında gidiş ve gelişi temin için yollar yaparlar. Tahkimattan diğer sınıfların yapamadığı zor ve büyük işleri başarırlar. Örtme mıntakalarında tahribat yaparak düşmanın ilerlemesini zorlaştırırlar ve düşmanın işine yarayacak şeyleri tahrip ederler. Muharebe ve konma mıntakasında ordunun su ihtiyacını temin ederler, baraka ve kulübelerini yaparlar. Aydınlatma (tenvir) işlerini de temin ederler.

Velhasıl: Fennî sınıflar diğer sınıf arkadaşlarını kendi ihtisaslarından tamamile istifade ettirmek için en çetin yorgunluklardan çekinmezler, bunları en şiddetli ateş altında göz kırpmadan yaparlar; taki müşterek zafer kazanılsın.

d) Nakliye: İşte bir nakliye kolu, sert bir rüzgâr ve yağmur altında dik yokuşlu ve fena bir yolda ilerleyor, biraz sonra bir düşman hava filosunun hücumuna uğrayor ve bombalar üzerine düşüyor. O, mütemadiyen ilerleyor, her zoluğa kalanıyor. Çünkü onun taşıdığı yük ileri hatta zaferi kazanacak neferin ya silâhına cephanedir, ya ona hayat ve kuvvet verecek erzaktır. Nakliye kolu cephedeki arkadaşları için bir dakika intizarın kıymeti bin yıl gibi olduğunu bilir onun için taşıdığı yükü vaktında yetiştirmeğe çalışır, kazanılacak zaferdeki payını hak etmek için her güçlüğe göğüs verir.

14 – Hava Kuvvetleri

Kara hava kuvvetleri, deniz hava kuvvetleri olarak ikiye ayrılır.

15 – Deniz Kuvvetleri

Türkiye cümhuriyeti topraklarının dörtte üç tarafı denizle çevrilidir. Binaenaleyh Türkiye vatanına gelecek her hangi bir tehlike

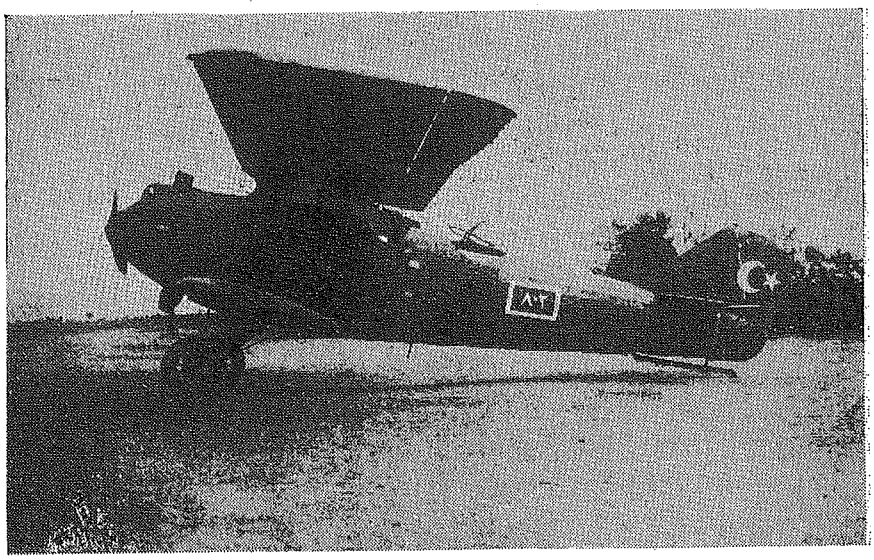

Bir Keşif Tayyaresi Yerde

yalnız karadan ve havadan değil, denizdende olabilir. Deniz tarafından gelecek tehlikelere karşı kıyılarımızı korumak, ve icabında açık denizlerde düşmanın deniz harp kuvvetleri ile muharebe etmek üzere Türkiye cümhuriyeti ordusunun birde deniz kuvvetleri vardır.

Bu kuvvet; içlerinde muhtelif cins ve çapta toplar bulunan muhtelif sınıflardan zırhlılar, muhripler, torpidolar, avcı botları, ganbotlar, ile deniz altı ve mayın gemilerinden, yardımcı gemilerden, nakliye gemilerinden ve deniz tayyarelerinden ibarettir.

Türkiye cümhuriyeti ordusunun deniz kuvvetlerini teşkil eden belli başlı harp gemileri şunlardır:

1 — Yavuz hattı harp kruvazörü
2 — Hamidıye kruvazörü
3 — Mecidiye kruvazörü

Muhripler:

1 — Adatepe
2 — Kocatepe
3 — Tınaztepe
4 — Zafer

Torpitolar:

1 — Peykişevket
2 — Berkisatvet

Torpitobotlar:

1 — Samsun
2 — Basra
3 — Taşoz

Avcı botlar:

1 — Deniz kuşu
2 — Martı
3 — Doğan

Denizaltı gemileri:

1 — Dumlupınar
2 — Sakarya
3 — Birinci İnönü
4 — İkinci İnönü

Mayın gemileri:

1 — İntibah
2 — Nusret
3 — Selanik

Yardımcı gemiler:

1 — Marmara (denizaltı ana gemisi)
2 — Rasıt
3 — Sakız
4 — Aydın (mesaha gemisi)

Ganbotlar:

1 — Hızır reis
2 — Kemal reis
3 — İsa reis

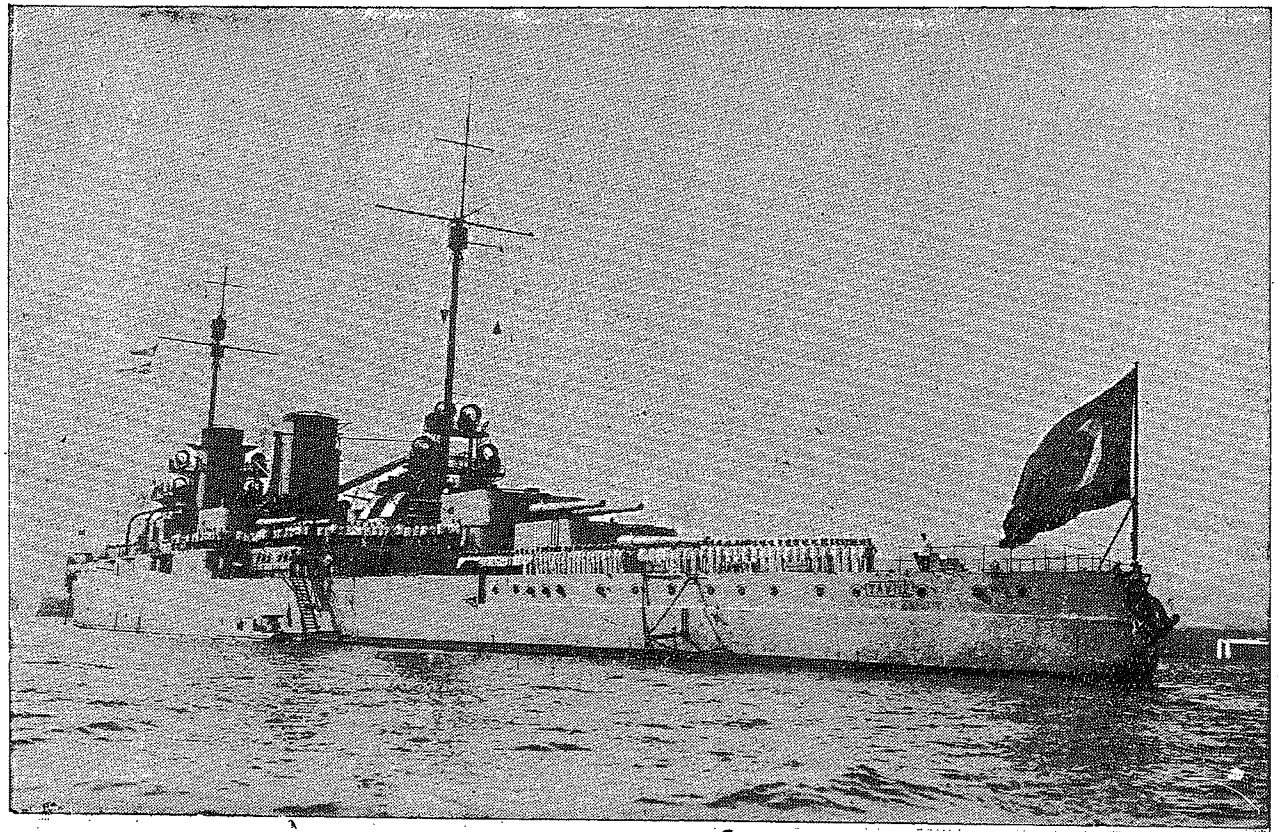

Yavuz

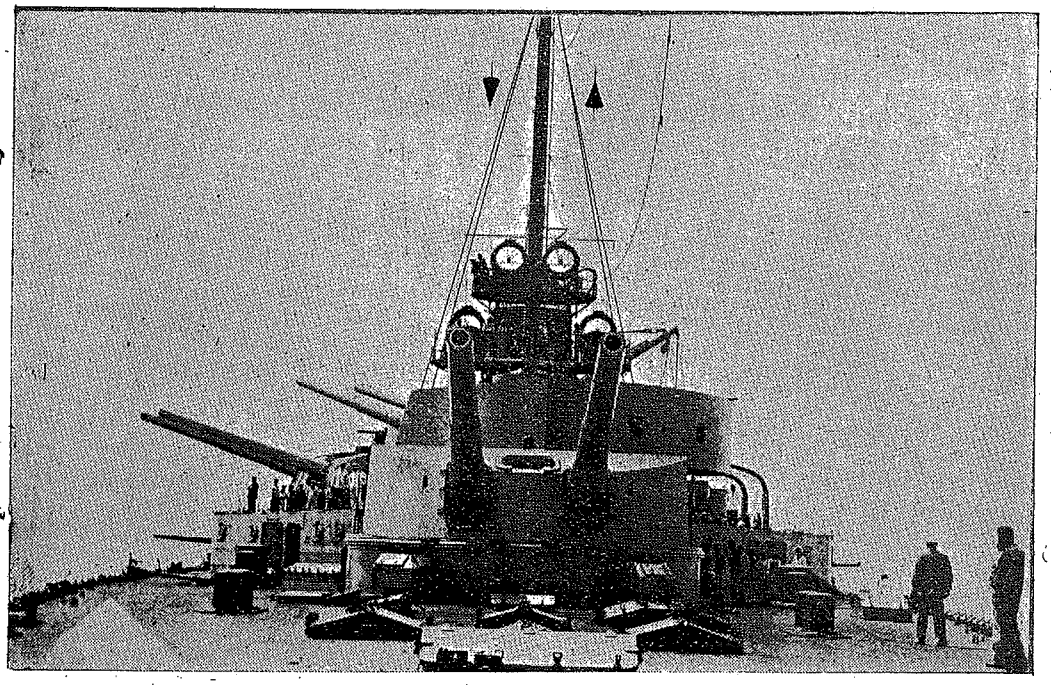

Yavuzun kıçtan görünüşü

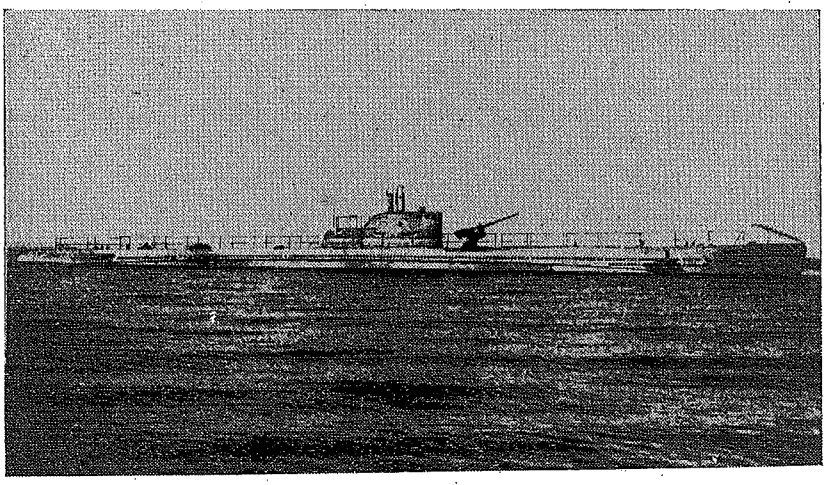

"Sakarya,, deniz altı gemisi

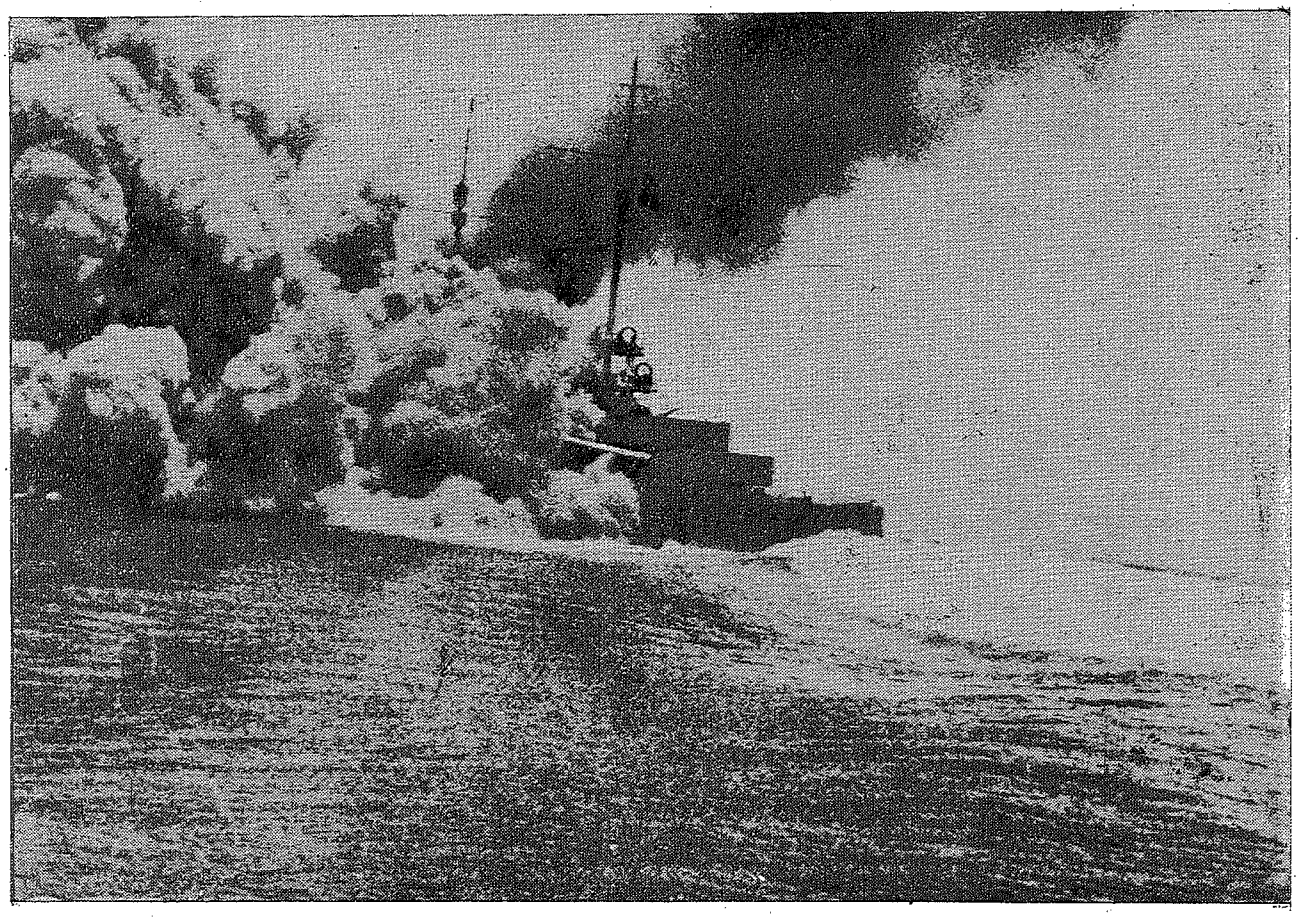

Yavuzun, son süratle giderken toplarla tam salvosu

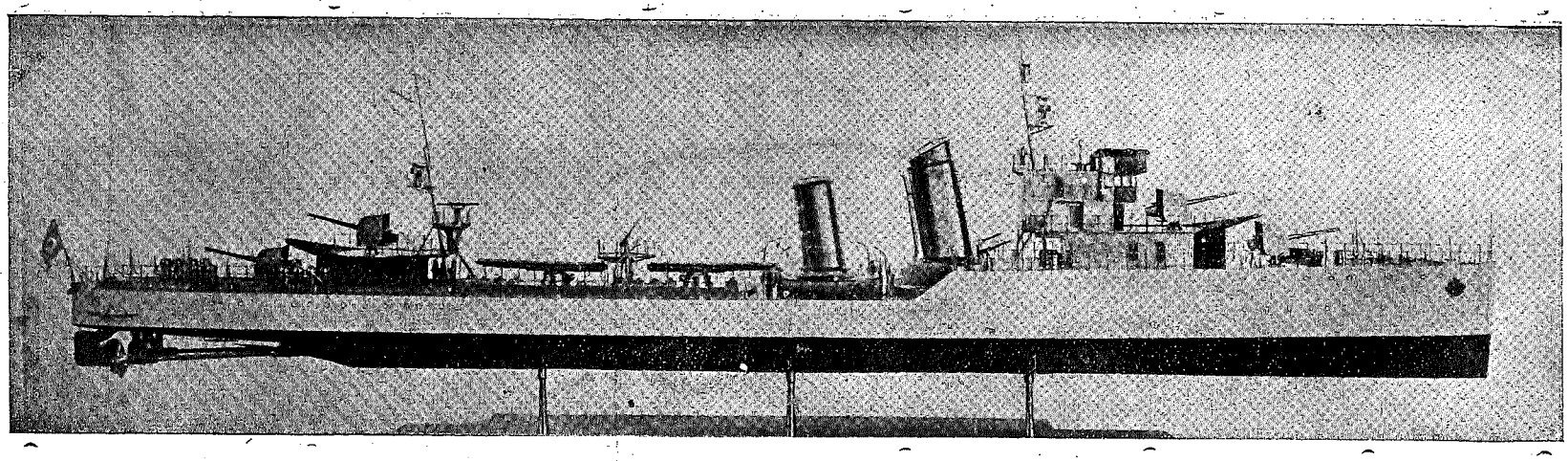

"Kocatepe,, muhribi

Askerlik Mükellefiyeti [*]

1 — Askerlik Çağı, Devreleri ve Hizmet Müddetleri

Türkiye cümhuriyeti tabaası olan her erkek, askerlik yapmağa mecburdur.

ASKERLİK ÇAĞI: Her erkeğin yirmi yaşına bastığı sene ikinci kânunun birinci gününden başlar ve kırk altı yaşına girdiği sene ikinci kânunun birinci gününde bitmek üzere en çok yirmi altı sene sürer.

Askerlik çağı, (yoklama devri), (muvazzaflık) ve (ihtiyat) olmak üzere üç devreye ayrılır.

Yoklama devri; askerlik çağının başlangıcından kıt'aya girilen tarihe kadardır.

Muvazzaflık devri; piyade sınıfında bir buçuk; diğer sınıflarla muzikada iki, jandarmada iki buçuk ve bahriyede üç sene olup kıt'aya girilen günden başlar.

Bir buçuk seneden ziyade askerlik yapacakların fazla askerliklerinin karşılığı olmak üzere askerlik çağlarının sonundan iki kat düşülür.

Muvazzaflık devrinin bittiği tarihten askerlik çağının sonuna kadar olan kısım ihtiyat devridir.

GÖNÜLLÜ ASKERLİK: Ancak bahriye ve jandarma sınıfları ile küçük zabitlik için kabul olunur. Gönllü askerlik için on sekiz yaşını bitirmiş olmak şarttır.

2 — Yoklamalar

Askerlik çağına girenlerden yoklama devrinde bulunanlar; biri yirmi yaşlarına girdikleri sene İkinci Kânunun birinci gününden başlayarak Haziran sonunda bitmek üzere (İLK YOKLAMA), diğeri her askerlik dairesi dahilinde Temmuzun birinci gününden birinci teşrinin sonuna kadar devam eden müddet içinde bitmek üzere (SON YOKLAMA) adı ile iki yoklama görülür.

[*] Askerlik mükellefiyeti kanunundan.

İlk yoklama: Şube reisi veya şube zabitlerinden biri ile kazanın nüfus memuru veya kâtibi tarafından birlikte köylerde ve mahallelerde yapılır.

Askerlik şubeleri, her sene askerlik çağına giren erkeklerin nüfus kütüğündeki adları ile babaları adlarını, yaşlarını ve lakaplarını gösterir tasdikli defterleri nüfus memurlarından alırlar. Bu isimleri yoklama defterine geçirirler. Sonra yine bu isimleri köy köy, mahalle mahalle ayrı ayrı cetvellere yazarlar. Bu cetveller köy ve mahallelerde herkesin görebileceği yerlere yapıştırılır. Herkes, bu cetvellerde göreceği yanlışlığı veya adları yazılmamış olanları, kendilerinin olsun olmasın yoklama memurlarına veya askerlik şubelerine bildirir.

İlk yoklama memurları, bu yoklamayı, müddeti içinde köy ve mahallelere giderek yaparlar. Askerlik çağına girmiş olanlar, cetvellerde adları bulunsun bulunmasın bu yoklamada sağlamlığı, okuyup yazması, tahsil derecesi, san'atı ve bulunduğu yer hakkında yoklama memurlarına kendisi giderek malûmat vermeğe veyahut yazı ile veya başka birisi ile bildirmeğe ve nüfus hüviyet cüzdanını göstermeğe borçludur. Bu suretle ilk yoklaması yapılan herkesin yoklama neticesi yoklama cetveline ve hüviyet cüzdanının askerlik hanesine doldurularak yoklama memurları tarafından tasdik olunur. Askerlik çağına giren ve ilk yoklaması yapılan her erkek son yoklama için davet olunduğu zamanında bu cüzdanla askerlik meclisine gelmeğe mecburdur.

Son yoklama: kaza merkezlerinde askerlik meclislerinde yapılır. Yoklama için askerlik şubeleri askerlik çağına girmiş olanlrla askerlikleri daha evvel ertesi seneye bırakılanların, kararlaştırılan günde askerlik meclisine gelmeleri için icap eden davet puslalarını hazırlar ve bunları köy ve mahalle ihtiyar meclis veya heyetlerine gönderirler.

Davet puslası alan ihtiyar meclis veye heyetleri, puslalarda yazılı olanlar köy ve mahallerinde iseler kendilerini, değilseler ana, baba kardeş veya hısımlarını davetten haberdar ederler. Köy ve mahallerinde olmayanların nerede, ne gibi işlerde bulunduklarını; köy ve mahallerinde bulundukları halde kaza merkezine gidemiyecek derecede hasta veya çürük olanların hastalıklarını veya çürüklüklerini ve hapiste olanlar varsa niçin ve nerede mahpus olduklarını ve ne kadar gün hapis kalacaklarını, mekteplerde okuyanlar varsa hangi mektepte ne vakıtten beri okumakta olduklarını meclise haber vermek üzere öğrenmeğe ve puslalarda göste-

rilen günde çağırılanları beraberlerine alıp davet puslaları ile birlikte mecliste bulunmağa borçludurlar.

Çağırılan kimselerden köy ve mahallerinde veya kazalarının diğer bir köy ve mahallesinde bulunanlar kazaları merkezinde,

Köy ve mahallerinde veya kazaları içinde olmayanlar bulundukları köy veya mahallelerinin kaza merkezinde toplanacak askerlik meclisinde,

Ecnebi şehir, kasaba, köylerinde bulunanlar bulundukları mahal efrat ve şehbenderhanelerinde hüviyet cüzdanı ve bir mektepte okumuşlar ise okudukları mektepteki tahsil derecesini gösterir bir şahadetname ile bizzat bulunmağa mecburdurlar. Bizzat bulunamayacak derecede hasta ve çürük olanlarla hapiste veya tevkifte veya mektepte olup henüz mektebi bitirmemiş olanlar hastalıkları hakkında tasdikli rapor veya okumakta oldukları mekteplerden verilmiş ve maarif idarelerinden veya sefaret ve şehbenderhanelerden tasdikli şahadetname göndermeğe ve hapisliklerinin veya mevkufiyetlerinin sebebini bildirmeğe mecburdurlar.

Karşılaştırılan günde askerlik meclisine gelen kimselerin meclis hekimleri tarafından bütün vücutları muayene edilir. Askere elverişli olup olmadıklarına ve kısa hizmet şartlarını haiz bulunup bulunmadıklarına göre askerliklerine karar verilir.

Son yoklamaları yapılan kimseler vücut kabiliyetlerine göre aşağıdaki kısımlardan birine ayrılır:

1 — Sağlam
2 — Sakat
3 — Çürük

Sağlamlar ve sakatlar asker edilir.

Çürükler ikiye ayrılır.

1 — Muvakkat çürükler.
2 — Daimi çürükler.

Muvakkat çürüklerle son yoklamadaki sair halleri dolayısiyle haklarında kat'î karar verilmeyenler ertesi seneye terkedilir. Daimî çürükler askerlikten büsbütün çıkarılır.

Son yoklama bittikten sonra sağlam veya sakat askerlik yapabilecekleri anlaşılanlara ayrı ayrı numara (kura) çektirilir. Askere çağırılmak işbu numara sırasına göre olur. Numara çektirilmeksizin asker edilecekler (yani cezalılar) sıraya tabi tutulmaz ve birinci numarayı alanlardan daha evvel çağırılır.

3 – Kısa Hizmet

Altı aydan on iki aya kadar hizmet yapacak olanlara (kısa hizmetli) derler. Kısa hizmet aşağıda yazılılara mahsustur.

1 — İhtiyat zabitliğine ayrılanlar (bunlar ellerinde askerî ehliyetname olup olmadığına göre muhtelif müddetlerle hizmet ederler)

2 — Ellerinde kanunî şekilde tasdikli pilot şehadetnamesi olanlar 12 ay,

3 — Üç ve daha ziyade oğlu olupta bunlardan ikisi askerliklerini yaparken veya hava tebdilinde iken ölmüş bulunan peder veya dul validenin üçüncü ve diğer oğulları 12 ay,

4 — Üç ve daha ziyade oğlu askerde veya hava tebdilinde ölmüş bulunan peder veya dul validenin diğer oğulları 6 ay,

5 — Binicilikleri binicilik idman kulüplerinden veya kazaları belediye hey'etlerinden tasdik edilenlerden 5 ile 7 yaş arasında ve en az 1,45 yüksekliğinde bir hayvanla süvariye elverişli, sağlam, mali zatî bir hayvan ve nümunesine uygun bir eyer takımı ile müracaat edenler 12 ay. (Bunlar 12 aylık hizmeti istedikleri bir süvari kıt'asında yaparlar.Fakat bunların, kıt'aya girdikleri günden itibaren beş sene müddetle hayvan ve eyer takımlarını iyi muhafaza etmeleri ve her ne sebebe mebni olursa olsun ziyan ve telef vukuunda aynı şartlar altında diğerini tedarik eylemiş bulunmaları şarttır. Bu müddet zarfında hayvan ve eyer takımlarını iyi muhafaza etmedikleri veya ziya ve telef vukuiyle yerine diğerini tedarik eylemedikleri takdirde muvazzaf hizmetleri tamamlattırılır. İşbu efradın müstahdem bulundukları müddetçe hayvanlarının iaşe, mutabiye ve sairesi hükûmete aittir.)

6 — Sakat efrat 12 ay. (Bu hizmet emirle 6 aya da indirilebilir.)

4 – Ertesi Seneye Terk

Son yoklama neticesinde aşağıdaki kimseler ertesi seneye bırakılabilirler:

1 — Vücutları askere yarayacak surette büyümemiş olanlar.

2 — Tedaviye muhtaç hastalığa tutulmuş olanlar

3 — Mahpus veya mevkuf olanlar.

4 — Mekteplerde okuyanlar.

5 — İki oğlu alupta biri askerde bulunan bir peder veya dul validenin askerliğe çağırılan diğer oğlu, biraderi muvazzaf hizmetini bitirinceye kadar.

6 — Bir peder veya dul validenin ikiden ziyade oğulları olupta ikisi askerde iken askerliğe çağırılan diğer ağlu, biraderi muvazzaf hizmetini bitirinceye kadar.

(Beşinci ve altıncı fıkralar ahkâmı harp olmadığı zamana mahsustur. Bu muamele celp ve sevk zamanında sevkin tehiri ve birlikte asker alınacaklar için peder veya valide hangisinin terkini arzu ederse onun terki suretinde tatbik olunur).

Hastalığından dolayı sırtı sıra beş defa ertesi seneye terk edilmiş olan bir kimse beşinci sene toplanacak askerlik meclisleri tarafından çürüğe çıkarılır.

5 — Askerlikten Kimler Çıkarılır

İki gözü kör, dilsiz, kolsuz, bir kolu veya bir ayağı kötürüm veya topal olanlar askerlik meclislerince çürüğe çıkarılır. Bundan başka zaman ile geçmesi mümkün olmayacak bir hastalığı olanlar civarda mütehassıs hekim bulunan bir hastahaneye gönderilerek oradan verilecek raporla askerlikten çıkarılırlar.

6 — Muvazzaflık İçin Çağırılma ve Sevk

Çabuk yapılacak taplonmalardan gayri zamanlarda toplanma emirleri münasip vasıtalarla on beş gün evvel kasabalarda, köylerde ve yabancı memleketlerde ilân edilir. Bir taraftan da çağırılacak kimselerin isimleri cetvellere yazılarak polis, jandarma vasıtasiyle mahalle ve köylere gönderilir.

Köy ve mahalle ihtiyar meclisi ve hey'etleri, kendilerine verilen cetvellerde isimleri yazılı askerleri çağırarak istenilen güne kadar hazırlanmalarını söyler ve çağırılan günde bunları yanına alarak en büyük polis amirine veya jandarma kumandanına teslim ederler. Bunlar da gelenleri askerlik şubelerine gönderirler.

Şubede: Gelmeyenlerin gelmemeleri esbabı tahkik olunur. Hiç bir mazereti olmaksızın gelmemiş olanlar (BAKAYA) tanınır ve ele

geçtiklerinde cezalı olarak askere sevk olunmak üzere isimleri bakaya defterine geçirilir ve aranmaları için polis ve jandarma kumandanlığına yazılır.

Hastalık veya mevkufluk veya mahpusluk gibi bir sebeple gelemedikleri bir hekim raporu veya yapılan tahkikat üzerine anlaşılanların en çok bir ay için sevkleri geçiktirilir ve bu müddetin bitmesiyle o gibi kimseler için ihtiyar meclisi ve heyetlerinin yeniden şehadetname veya rapor alarak şubelerine göndermeleri lâzımdır.

Mazeretleri sebebiyle bir aydan ziyade geçikmiş olanların sevki ertesi sevk devresine bırakılır.

Asker toplanması zamanında diğer bir şube dairesinde bulunanlar bulundukları mahaller hükûmetince yapılan ilânlar veyahut memleketlerindeki ana, baba, kardeş veya akrabalarından alacakları haber üzerine bulundukları mahallin askerlik şubesinde bulunmağa borçludurlar.

Çağırılıpta gelenler tertip edildikleri kıt'alara ikişer nusha sevk puslası ile birlikte gönderilir. Bu puslalardan biri verilen kıt'ada kalır diğeri kıt'a kumandanınca geldiği tasdik olunarak şubeye geri gönderilir.

7 – Artık ve Ruhsatlı Efradın Tarifi

Her sene numarasız efrat kâmilen ve numara çeken efrat ihtiyaç nisbetinde ve numara sırasiyle askere alındıktan sonra fazla kalanlar (ARTIK EFRAT) denir. Arkadaşları ihtiyata geçinceye kadar çağırılmamış olan artık efrat icra vekilleri heyeti kararıyle ordu kadrosuna ilâveten 6 ay askerlik yaptırıldıktan sonra yaşıtlarının sınıfına geçirilir.

Kısa hizmet yaparak veyahut nizamnamesi veçhile yaşıtlarından evvel askere giderek (gönüllü) muvazzaf hizmetlerini bitirmeleri hasebiyle ihtiyata geçmek üzere terhis edilenlere (Ruhsatlı efrat) denir. Ruhsatlı efrat ihtiyata geçinceye kadar seferberlik olmadıkça tekrar muvazzaf hizmet için askere çağırılamaz.

8 – Ruhsatlı, Artık ve İhtiyat Efradın Askere Çağırılması ve Sevki

İhtiyat efrat seferberlik, asayiş veya talim ve manevra için sınıf ihtiyacına göre tamamen veya kısmen çağırılırlar.

Ruhsatlı ve ihtiyat efrattan seferberlikte celp ve davet olunanlar, bulundukları köy ve mahallelerde çağırılma için yapılacak ilân saatinden başlayarak en çok (24) saat zarfında yola çıkmağa, köy ve mahallerinin şube merkezine veya sefaret ve şehbenderliklere olan uzaklığına göre şube merkezinde veya sefaret ve şehbenderhanede bulunmağa borçludurlar. Bu müddetten sonra gelenlere BAKAYA asker sayılır.

Kısmî seferberlikte seferberliği ilân olunan mahaller halkından olup şubeleri haricinde bulunanlar yine (24) saat zarfında yola çıkmağa ve bulundukları mahal askerlik şubelerine veya sefaret ve şehbenderhanelere gitmeğe mecburdurlar.

Çağırılma zamanında, hasta oldukları cihetle gelemedikleri ihtiyar meclisi veya mahalle heyetlerinin şehadetleri ve varsa askerî veya sivil hekimlerin raporları ile anlaşılmış olan ruhsatlı ve ihtiyat efrat iyileştiklerinde emsalleri kadar hizmet etmek üzere askere alınır.

9 – Askere Gidenlerin Muhtaç Ailelerine Yardım

Hazar ve seferde 45 günden fazla müddetle askere gidenlerin memleketlerinde bıraktıkları ailelerine, muavenete muhtaç iseler, askere gitmeyenler tarafından yardım yapılır. Firarda ve izinsiz bulunanların ailelerine yardım yapılmaz.

10 – Askerlik Çağında Bulunanların Memleketlerinden Harice Yolculuk Yapmaları

Vilayetleri haricine çıkmak isteyen her erkek hüviyet cüzdanını (nüfus tezkeresini) yanında götürmeğe ve yolculuk esnasında istenirse polis ve jandarmalara göstermeğe mecburdur. Ellerinde hüviyet cüzdanı bulunmayıpta yüzünden ve halinden askerlik çağı içinde görülenler veya cüzdanı bulunupta işbu cüzdanlarının askerlik hanelerine ve yaşlarına nazaran ilk ve son yoklamalarını yaptırdıklarına ve emsali silah altına alınmış olanlardan askerliklerini yaptıklarına veya sevklerinin tehir veya tecil edildiğine dair kayıt

gösteremeyenlerin henüz yola çıkmamış iseler hareketlerine ve yolculuklarına müsaade edilmez. Bu gibilere yolculukları esnasında raslanırsa halleri tetkik olunmak üzere çıkacakları iskele veya istasiyonların askerlik şubesine yoksa polisine veya jandarmasına ve onlar tarafındanda askerlik şubesine teslim olunur. Tahkikat neticesinde askerlikçe ilişiği olmayanlar serbest bırakılır. İlişiği olanlar hakkında ceza bahsinde söylenen muameleye tabi tutulur. Şayet tahkikat bir hafta içinde bitmezse yolcunun gideceği mahaldeki şubeye ve polis, jandarmaya haber verilerek muamelesi oraca tetkika devam edilmek üzere serbest bırakılır.

Askerlik çağında olup şubesi dairesinden onbeş günden fazla olmak üzere taşraya çıkmak isteyenler çıkmazdan evvel gidecekleri yerler hakkında köy ve mahalleleri ihtiyar meclisi veya heyetlerine veya şubelerine ağızdan veya teahhütlü mektupla haber vermeğe, haber vermemiş iseler ilk ve son yoklama sırasında nerede bulunuyorlarsa bulundukları mahaller ihtiyar meclisi ve heyetlerine veya şubelerine veya asıl kendi şubelerine veya sefaret ve şehbenderhanelerine bu suretle mahalli ikametlerini bildirmeğe borçludurlar.

11 - Cezalar

1 — İlk yoklamasını zamanında yaptırmayıpta son yoklamanın devam ettiği günler içinde müracaat eden veya ele geçenlerden 1000 kuruş para cezası alınır, sonra her iki yoklaması birden yapılır.

2 — İlk yoklamasını zamanında yaptırdığı halde son yoklamanın devam ettiği günler içinde mazeretsiz olarak müracaat etmeyenler yaşıtlarının ilk tertibinin sevkinden evvel ele geçerlerse veya kendiliklerinden gelirlerse 1500 kuruş para cezası alınır, sonra hekime muayene ettirilir, askerliğe elverişli olanlar vücut kebiliyetlerine, tahsil derecelerine ve sair hallerine göre tam veya kısa hizmet yapmak ve arkadaşları ile sevk ve terhis edilmek üzere numarasız asker edilir.

3 — Hem ilk ve hem de son yoklamasını yaptırmayanlardan yaşıtlarının ilk tertibinin sevkinden evvel ele geçenler vaya kendiliklerinden gelenler hakkında yukardaki ikinci madde mucibince hakklarında muamele yapılmakla beraber para cezası iki kat alınır (3000 kuruş)

4 — Son yoklama yapıldığı sırada ertesi seneye terki mucip mektepte okuyanlardan bulundukları mahal askerlik meclislerine veya şubelerine tahsil derecesi hakkında tasdikli şehadetname göndermemiş olanlardan 1500 kuruş para cezası alınır ve ertesi seneye terk olunur.

5 — Numara çekmiş veyahut yukarıdaki ikinci madde mucibince numarasız asker edilmiş bir mükellef arkadaşlarının sevkı sırasında vuku bulan davet üzerine mazeretsiz olarak gelmezse veya sevk edildikten sonra asker konaklarından veya yoldan firar ederse tutulduğunda veya kendiliğinden geldiğinde arkadaşlarının sevkinden itibaren geçen her gün için (50) kuruş para cezası alınır. Şu kadarki bu ceza ilk yoklamasını yaptırmış olanlar için 15 ve yaptırmamış olanlar için 30 liradan aşağı olmaz.

Geç kalınan müddet ne kadar olursa olsun para cezası 200 lirayı geçemez. Bu gibi efrattan para cezası veremeyenler bir liraya karşılık bir gün çalışmak üzere mensup oldukları köylerle kazaların amme menfaatlarına mahsus inşaat ve yol işlerinde yahut her iki liraya karşılık bir gün çalışmak üzere bağlı oldukları vilayetlerin bu işlerinde çalıştırılır.

6 — İhtiyat efradından olup talim veya manevra veya asayiş için çağırıldıkları halde özürsüz olarak gelmedikleri anlaşılanlara, geciktikleri müddetin bir misli arkadaşlarından fazla hizmet yaptırılır. Bunlardan ayrıca 30 liradan 100 liraya kadar para cezası da alınır.

7 — Seferberlikte askerlik hizmetine çağırılan efrat muayyen olan müddet içinde gelmeğe mecbur olup bu müddetin bitmesinden sonra yedi gün içinde gelenler 4 aydan 2 seneye kadar, yedinci günden sonra 3 ay içinde gelenler 2 seneden 10 seneye kadar haps olunurlar.

Bu gibiler evvela emsalleri kadar hizmet etmek üzere kıt'aya sevk edilir cezaları sonra çektirilir. Şayet bunlar seferberlik müddetince askerî konaklardan, yollardan veyahut müstahdem oldukları kıt'alardan kaçarlarsa evvelce mahkûm oldukları ceza iki misline çıkarılır.

Seferberlikte çağırılıpta mazeretsiz 3 aydan fazla gelmeyenler ÖLÜME mahkûm olurlar.

8 — Askerliklerini bitirip terhis edilen efrattan 3 ay içinde, özürsüz olarak, terhis vesikalarını şubelerine kayt ettirmeyenlerden 500 kuruş para cezası alınır.

9 — Askerlik çağında olupta şubeleri haricine gideceklerden gidecekleri yerleri veya gidecekleri yerlerde on beş günden fazla kaldıkları halde oturdukları yerleri yoklama sırasında gittikleri köy ve mahalle ihtiyar meclis veya heyetlerine veyahut şubelerine bildirmeyenlerle o köy veya mahallenin ihtiyar meclisi veya heyetlerinden 500 kuruş para cezası alınır.

10 — Yirmi yaşlarına girmiş oldukları halde isimlerini nüfus ve askerlik şubelerine kayt ettirmemiş bulunanlara (SAKLI) denir.

Bu gibilerden ele geçenler veya kendiliğinden gelenler nüfus kanunu mucibince evvelâ nüfus kütüğüne kayt olunur. Sonra yaşlarına nazaran arkadaşlarının son yoklaması yapılmış olanlar numarasız asker edilir ve arkadaşlarının sevk edilip edilmemiş bulunduğuna nazaranda haklarında 5. maddede yazılı para cezası tatbik olunur. Arkadaşları son yoklama görmemiş veya görmekte bulunmuş olanların yoklamaları ve askerlikleri onlar gibi yaptırılır.

11 — Bir defadan ziyade askerden kaçıpta firarı altı aydan ziyade uzadığı halde gelmeyen veya ele geçirilmeyenlerin elde edilinceye veya kendiliklerinden gelinceye kadar ev, arazi vesaire gibi malları hacz olunur ve askerî ceza kanunundaki mücazatı görür.

12 — Haklarındaki Askerlik Muamelelerine İtiraz Edecekler

Her hangi bir mükellef, hakkında yapılan askerlik muamelesinin kanuna uygunsuz bulunduğunu görürse itiraz edebilir. Bu itiraz Millî Müdafaa Vekâletince tetkik edilerek reddedilirse Devlet Şurasına müracaat olunabilir. Devlet Şurasının kararları kat'idir.

13 — Yaşlarını Değiştirenler

Askerlik çağına girdikten sonra yaşlarını değiştirenlerin yaşlarınca yapılan değişikliğin askerliklerine tesiri yoktur.

Ancak son yoklama görmemiş olanlardan nüfus kütüğünde yazılı yaşları, şahıslarına uygun görülemeyenlerin yaşlarının mahkemece

tashihini askerlik meclisleri veya askerlik daire ve şube reisleri veya mahallin en büyük mülkiye memuru isteyebilir ve bu gibilere mahkemece takdir olunacak yaşa göre askerlikleri yaptırılır. Bu suretle yaşları değiştirilenlerden değişen yaşlarına göre son yoklama görmemiş veya görmekte bulunmuş olanların yaşıtlarile yoklamaları yapılır. Arkadaşları son yoklama görmüş olanlardan 23 yaşını bitirmemiş olanlara yalnız muvazzaf hizmet yaptırılır. 23 yaşını bitirmiş olanlara hem muvazzaf hizmetleri yaptırılır. Hemde para cezası alınır.

Askerlik çağına girmezden evvel yaşlarını değiştirenlerin değişen yaşları kabul olunur. Bunlardan yaşlarını büyütmüş olanlar değişen yaşlarına göre arkadaşları son yoklama görmemiş veya görmekte bulunmuş iseler arkadaşları veçhile yoklamaları yapılır. Yaşıtları son yoklama görmüş bulunanlar hakkında ise emsallerinin sevk edilip edilmediğine göre daha yukarıda söylendiği gibi muamele yapılır.

14 — Muvazzaf Hizmetini Azaltmak İçin Bedel

Bedel mikdarı 250 liradır. Bu para ya birden veya iki taksitle verilebilir. Bir taksitte vereceklerin içtima gününe kadar (içtima günü hariç) ve iki taksitte vereceklerin birinci taksit olarak yarı mikdarı içtima gününe kadar ve ikinci taksitini altı ay içinde vermeleri lâzımdır. İkinci taksiti zamanında vermeyenlerin ayrıldıkları esas sınıfta muvazzaf hizmetleri tamamlattırılır. İkinci taksiti vermeyenlerin birinci taksiti geri verilmez.

Bedel verenler kendi mahallerinde bulunan veya yol masrafı kendileri tarafından verilmek ve talim ve terbiyeyi güçleştirmemek şartiyle arzu ettikleri yerde bulunan piyade alaylarında (sakatlar geri hizmetlerde) altı ay talim yapmağa borçludurlar.

Kanuna aykırı alındığı anlaşılan bedellerden maadası hiç bir sebeple geri verilmez.

Yoklama kaçağı, bakaya ve saklıların cezalarını görmedikçe bedelleri alınmaz. Seferberlikte bedel alınmaz.

Bedel efradına talimleri müddetince maaş tayın ve elbise verilmez.

Kıyafet, Elbise, Eşya, Teçhizat, Maaş ve Tayinat

1 – Orduda Rütbe Sırası, Sınıf İşaretleri, Rütbe Alâmetleri

a) Rütbe sırası:

Müşür
Birinci Ferik
Ferik
Mirliva
Miralay
Kaymakam
Binbaşı
Yüzbaşı
Birinci Mülâzim
Mülâzim
Zabit vekili
Baş Gedikli
Başçavuş
Başçavuş muavini
Çavuş
Onbaşı

b) Sınıf işaretleri, rütbe alâmetleri: [Levhalara bakınız]

2 – Elbise, Eşya ve Teçhizat

Küçük zabit, onbaşı ve neferlerin gündelik olarak ancak bir nevi kıyafetleri vardır.

Neferin elbisesi: Onu soğuk ve sıcaktan koruyacak ve muharebe zamanında düşmana görünmemek için boz renkte kumaştandır. Düme, şerit vesaire gibi teferruatıda donuk renktedir.

Askerin gündelik kıyafeti: Şapka, caket, pantalon, kaput, tozluk, fotin (veya çizmeden) ibarettir. Askerin hakî renkteyazlık bir kat elbisesi olduğu gibi, süvari, topçu ve nakliye gibi atlı sınıfların ahır hizmetine mahsus ayrıca ahır elbiseleri de vardır.

Askerin elbiseleri nümunesine göre yapılmış olarak hükûmetten verilir. Nefer bu nümuneyi hiç bir sebeple değiştiremez ve bu nümuneden başka renk ve biçimde elbise giyemez. Elbise ordunun şerefi demek olduğundan nefer elbisesini temiz, vücuda uygun, düzgün ve kusursuz giymelidir. Nefer elbisesini kusurlu giyer, kirli ve pis tutarsa yalnız kendisini değil ordusunun da şerefini düşürür.

Düzgün elbise giymek için askerin dikkat edeceği şeyler:

a) Şapka:

Şapka başa yan olarak giyilmeyip doğru giyilmeli yani asıl şapkanın ön kenarı kaşlardan iki parmak kadar yukarıda ve kaşlara müvazi ve kulaklardan birer parmak yüksek ve arka kenarı kafa tasının arkadan çıkan kemiğinin üstünde olmalı, güneşliğin ön kenarı yandan ve cepheden bakılınca kaş hizasında olmalı ve bu vaziyette ileriyi görmeğe mani olmamalıdır. Şapkanın güneşliği tam alnının ortasına gelmeli yanda kalmamalıdır.

b) Caket:

Caketin yakası boynu sıkmamalıdır. Yaka ile boyun arasına şahadet parmağı serbesçe girmeli ve bundan fazla geniş olmamalıdır. Yakanın kopçaları ve numaraları tamam ve düzgün bulunmalıdır. Yakalardaki sınıf rengi çuha 2 santim eninde ve 5 santim uzunluğunda olacak ve üzerlerine dökme numara takılacaktır. Bu parçalar yakanın ön kenarından yarımşar santim geride, alt ve üstünden yarımşar santim açık kalacak surette dikilmelidir. Numaralar sınıf rengi çuha üzerine iplikle iliştirilecekse ipliğin numara renginde olması lâzımdır. Caket: soluk alırken; rahatsızlık verecek derecede dar veya fazla kırışık hasıl edecek kadar geniş olmamalı, kemer takıldığı zaman bir az karışıklık kalacak olursa bunları yanlara getirmeli; önde ve arkada karışıklık kalmamalı; Dümeler tamam ve sağlam dikilmiş olmalıdır. Kollar, serbestçe aşağı uzatıldığı zaman kol ağızları bilek üzerine kadar gelmeli; bundan uzun veya kısa olmamalıdır. Uzun kollar içeri bükülmemeli terziye düzelttirmelidir. İcabında elbise aynı renk kumaş ve iplikle yamanmalıdır.

c) Pantalon:

Pantalonun apış arası dar olmamalı, giyildiği zaman apış arasına yapışmalı, aşağıya doğru sarkmamalı, dümeleri tamam olmalıdır.

e) Kaput:

Kaput, caket hakkında söylenilen şeylere dikkat edilerek giyilmeli, kol ağızları bileği fazla geçmemeli, yaka, boyunu sıkmamalı, göğsünde belinde bir çok kırışıklıklar yapılmamalı, göğüs düme-

leri tamamen iliklenmiş olmalı ve yakasına cakette olduğu gibi sınıf renginde çuha ve numara konmalıdır. Kaput diz kapaklarından dört parmak kadar uzun olmalıdır. Hele koltuk altları çok serbest olmalıdır. Bundan başka kaputun her iki etek ön ve arka uçlarındaki kopçalar yürürken ve çamurlu havalarda arkaya iliklenmelidir.

d) Ayakkabı:

Ayakkabının ayağa uygun olması ve ayağı sıkmaması çok ehemmiyetlidir. Ayak parmaklarının birbiri üstüne binmemesi için ayakkabının burun kısmı geniş, üst kısmıda parmaklar bükülecek kadar yüksek olmalıdır. Dar ayakkabı, ayakta, şişkinlik ve nasırlar, genişlerde yaralar yapar. Mümkün ise soğuklarda içine mantar koymalıdır.

3 – Elbisenin Korunması

Elbiseyi giyip, çıkarırken gayet dikkatli bulunmalı ve çıkarıldıktan sonra rast gele bir yere atmayıp evvelâ süpürmeli ve o günkü tozlar çıkarıldıktan sonra güzelce devşirip muntazamca bir yere konmalı, bir yerinde ufak bir sökük veya yırtık varsa hemen dikmelidir. En küçük bir sökük veya yırtık bile gözden kaçırılmamalıdırki: O sökük veya yırtık pek çabuk büyümesin. Bunları dikerken evvelâ varsa astarı sökmeli dikişi içinden olmak üzere o söküğü veya yırtığı ayni renkte iplikle diktikten sonra astarıda yine gözelce dikmeli, yırtıklar büyük ise kıt'anın terzisine yaptırılmak üzere malûmat vermelidir. Sabahleyin giyinirken gerek dikişler, gerek dümeler ve cepler yoklama edilmeli; Tamir edilecekler varsa tamir ettikten sonra süpürüp giymelidir. Ceplerde cepleri delecek şeyler bulundurmamalıdır. Ceplerin temiz tutulmasına çok dikkat edilmelidir. Vakit buldukça elbiseleri ütülemelidir. Ütü tüyleri sıkıştırır, elbisenin ömrünü uzatır. Elbiseyi hiç bir zaman sert fırça ile söpürmemelidir ki: Kumaşın tüyü dökülmesin, elbise incelmesin ve çabuk eskimesin. Aba ve şayak gibi elbiseleri süpürmek için evvelâ iki kişi birer ellerile bir taraftan tutmalı ince birtahta ile kamçılanarak evvelâ tozlarını çıkarmalı, sonra yumuşak fırça ile süpürmelidir.

Elbisenin en ziyade yaka ve kolları yağlanır ve kirlenir. Buna çok dikkat etmeli, azıcık yağ gürülürse hemen temiz sabunlu bez ile temizlemeli, elbise lekelenirse benzin ile silmelidir. Bunun için temiz bir bez, benzin ile ıslatılarak lekenin üzerine sürülür. Leke yağlı olursa temiz sabunlu bezle yağı çıkarılır ondan sonra benzin

ile leke çıkarılır. Yağlı boya lekesi: Sabun ve benzin ile çıkmayacağından evvelâ bir tahta parçasile boya kazınır sonra gaza batırılmış bezle silinerek temizlenir. Katran lekesi: Evvelâ yağlı bir şeyle yumuşatılır. Sonra yağ lekesi temizler gibi temizlenir.

Çamur temizlemek için: Evvela çamur kurutulur sonra oğulur. Çamur toz haline gelerek döküldükten sonra fırçalanır. Tırnak ve çakı gibi şeylerle çamur kazımak doğru değildir.

Islanmış bir elbiseyi evvela kurutmalı sonra temizlemelidr. Astarın kirlenmiş kısımları yıkarken temizlenir. Pek fena bir vaziyette ise değiştirilir.

4 – Neferin Çamaşırı

Askerin üzerinde çamaşır olarak bir don bir gömlek ve bunun üzerine giyilmiş birde mintan bulunur. Derinin üzerinde bulunan deliklerden (mesamattan) çıkan ter ilk evvel don ve gömleğe bulaşır. Bu sebeple bunlar sık sık kirlenir. Don gömlek ne kadar sık değiştirilirse askerin temizliği için o kadar iyidir.

Nefere senede iki kat çamaşır verilir. Kendisinin de köyünden getirdiği en aşağı iki kat çamaşırile dört kat olurki yukarıda söylendiği gibi sık sık değiştirmek mümkün olur. Asker kalın giymeğe pek alışmamalıdır. Zira ne kadar kalın giyilirse insan o kadar, istemeyerek, tenbel olur. Bununla beraber bir az yürüyünce terler ve kendini muhafaza edemezse hasta olur. Buna meydan vermemek için bir gömlek (varsa fanila) bir mintan (kışı şiddetli olan memleketlerde yelek) den başka çamaşır giymemeğe gayret etmelidir. Esasen bina dışarısına çıkılacağı vakit kaput giyileceği için soğuk, insana o kadar çarpmaz. Tecrübe ile anlaşılmıştır ki ne kadar kaba ve çok giyilirse o kadar çok üşünür. Mintanın yakası ve kolları daima dümelenmeli donun paçalarıda bağlı olmalıdır. kollarla boyundan soğuğun keçmemesine bunun çok faidesi vardır. Mintanın kolları caketten, donun paçaları pantolondan çıkmamalıdır.

Çorap: Askere verilen çoraplar yündendir. Nadiren pamuk ipliğinden çorap verilir. Yün çorap ayağı güzelce muhafaza eder, ayak terini içer. Fakat ayağı sık, sık (hemen her gün akşam yatmadan evvel) yıkamalı ve çorabıda sık, sık değiştirmelidirki kir ve terden hasıl olan yağ, sertleşip ayakları bozmasın ve yara yapmasın. Çorabıda ayağa göre uydurmak lâzımdır. Çorap yamasıda mühimdir. Yama; ayağa katiyen dokunmayacak surette örgü şeklinde yapıl-

malıdır. Bazı askerler yama yapmayı bilmezler. Fakat arkadaşlarının içinde bilenleri bulunur. Onlar vastasile yama yapmayı öğrenmelidirler.

Mendil: Ter ve burun silmeğe yarar. Bundan her askerde en az üç dane olmalıdır. Ve iki üç günde bir değiştirmelidir. Yağlı elleri mendil ile silmek pisliktir. Ter için kullanılan mendil ile burun ve burun için kullanılan mendil ter için kullanılmamalıdır.

5 – Neferin Teçhizatı

Silah ve cephanesile elbisesinden başka neferin kuşandığı şeylere (teçhizat) denir.

Bunlarda: Sınıfına göre verilir.

Tel makas, portatif kürek, kazma, balta, gaz maskesi, aş kabı,

dürbün, bomba hunisi ..... v s. gibi şeylerdir.

Neferin çamaşırını ve demirbaş erzakile kütüklerden artan cephanesini koymak için arka çantası, ve ekmeğini koymak için ek-

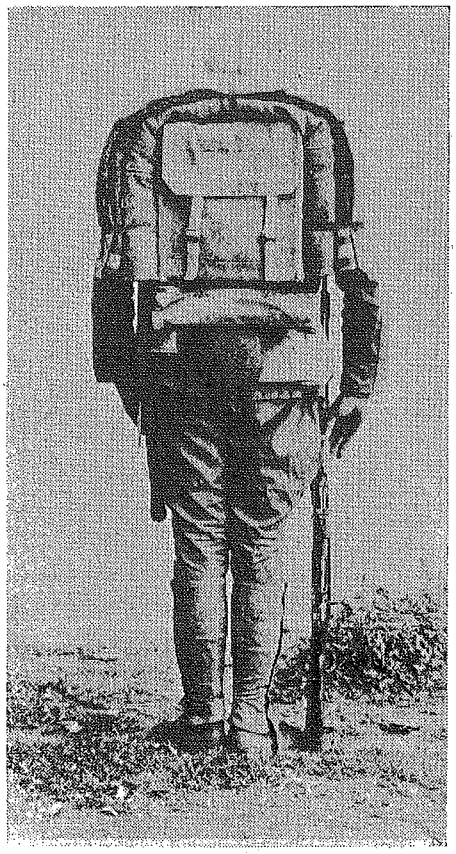

mek torbası verilir. Cephanesini koymak ve kasaturasını takmak için kütüklü ve çamurluklu palaska, suyunu taşımak için matra ve ayrıca kar gözlüğü ve portatif çadır verilir.

6 – Çantadaki Eşya

Büyük gözde:

Bir kat çamaşır, (1 don, 1 gömlek, 2 çorap, 1 avcı yeleği (verilmiş ve geyilmemişse) 1 çift eldiven (kullanılmayorsa), 1 yüz havlusu, 1 ayakbezi, 2 mendil, 1 çift yedek çarık (seferde), demirbaş

erzak (kapalı bir kap içinde), yamalık (elbise için),

küçük gözlerde: (taksim edilmiş olarak) Sabun, traş takımı, diş fırçası (mahfazasında) atış ve mesafe tahmini cüzdanı, küçük ayna, tarak, mektupluk zarf ve kâğıt, silâh temizleme malzemesi (Temizleme ipi, bez, yağdanlık), dikiş malzemesi (İğne, biz, iplik bir torba içinde), mumlu saraç ipliği, yama parçası, yedek düme ve kopça, küçük bir makas, kundura yağı kutusu, fotinbağı (yedek), harp paketi.

Askerin şu yukarıda saydığımız eşyanın hemen hepisini taşıması çok lüzumlu olduğundan üzerine simit yapılmış olarak kaput, portatif çadır ve kilim konan böyle bir çantayı ve ayrıca tüfek, cephane, kasatura, gaz maskesi ilâh .... gibi teçhizatı taşıyan bir neferin elbisede dahil olduğu halde yükü (manga dahilinde münavebe ile yürüyüşte karavana taşıması dahil edilmelidir.) 32 kilo kadar bir ağırlık teşkil ederki buda oldukça mühim bir ağırlıktır. Böyle olmakla beraber bunu daha ziyade azaltmanın imkânı ancak yükün ağırlıklarda taşınması ile kabil olurki buna imkân yoktur. Maamafih idmanlı ve alıştırılmış neferler bu yükü taşır ve taşımıştır. Yürüyüşe başlanıldığı günler bu yükü taşımak biraz zor geldiği halde bir kaç gün yürüyüşten sonra alışılır ve zor gelmez. Acemi nefer, yavaş yavaş çanta ağırlığını arttırarak ilk talim devrinde tamamen bu yüke alışmalıdır.

Çanta iyi yerleştirilmez ve sırta iyi uydurulmazsa belki bir kaç saatlik yürüyüşten sonra insanı yürümekten alıkor ve sıcak zamanlarda sıcak çarpmasını kolaylaştırır. Şu halde çantanın doğru yerleştirilmesi ve sırta iyi uydurulması çok mühimdir.

Çantanın yerleştirilmesi: Çantanın sırta gelen kısmına yumuşak çamaşırlar (don, gömlek, mintan, çorap, mendil, havlu gibi şeyler) konduktan sonra çantanın iç yan taraflarına çarık ve bunların üst tarafına kapalı bir kap içerisinde demirbaş erzak ve diğer ufak tefek şeyler konur. Şu halde çantasının sırta gelen kısım yumuşak ve sırta raslamayan kısım sert eşya ile doldurulmuş ve çantaya düzgün bir kalıp verilmiş olur.

Çanta içine yiyecek ile ayakkabı, kirli çorap gibi eşyayı yan yana koymamalıdır. Bundan sonra çantanın ağzındaki küçük tokalı kayışlar güzelce tokalanır. Dış kapağın altındaki ceplere sabun ve saire gibi daima lüzumlu olan şeyler konur ve üst kapak üzerinden güzelce tokalanır. Kaput kilim ve çadır güzelce simit yapılarak uçları çantanın alt kenarlarından taşmamak şartile çanta üzerine konur ve kaputun fazla kalan uçları içeri kıvrılarak bağlanır. (İcabında (çanta bırak) emri verilirse kaput ve çadır bezi ve kazık ve

direkleri beraber alınacağından çantanın üzerinden ayrılabilecek kaputun iki ucu bir tokalı kayışla birleştirilmekle hemen boyundan geçebilecek bir simit halini alır) ve kayışlarla tokalanır. Çantanın kayış uçlarını daima kendilerine ait köprülerden geçirmeği ihmal etmemelidir.

Çantanın ne suretle taşınacağı: Yukarıda tarif edildiği gibi hazırlanmış olan çanta sırta o suretle yerleştirilmelidirki ne uzun müddet yol yürüdüğü halde çantanın dolgusuna, vaziyetine zarar gelmemekle beraber taşıyan askeride lüzumsuz yere sarsarak yormasın.

Bunun içinde; çantanın ağırlığı sağ omuz, sol omuz ve belin üst kısmına dayatılarak ağırlık her üçünede müsavi tarzda dağılmış olmalıdır. Çantanın sol koltuk altından geçen kayışla sağ koltuk altından geçen kayışı çanta takıldıktan sonra vücud göre uzaltılıp kısaltılmalıdır. Daha yerde iken bu kayışları vücuda tamamile uydurmak imkânı yoktur.

Çanta arkaya sarkmış bir vaziyette olursa adım atarken sanki arkadan birisi çekiyormuş gibi insanı yorar. Aynı zamanda kayışlar omuz başlarını sıkmağa başlar ve kanın serbestçe vücutta dolaşmasına mani dur. Böyle bir halde insan rahatsızlık göstermeğe başlar ve daha sonra bütün, bütün suratı kızarır; adım atamaz bir hale gelir. Yalnız bir taraf omuzu üzerine yükün düşmeside aynı surette insanı yorar, şu halde: Çanta, sırtta sağa sola yatmamalı, arkaya sarkmamalı, tam manasile sırta yapışmış olmalıdır. Hele çanta yüksek olur ise nefer yatmış iken nişan alınamaz. Buna dikkat edilmelidir.

Palaska kayışı beli ne çok sıkıp rahatsız etmeli ve nede az sıkıp çanta ağırlığının arkaya sarkmasına sebep olmalıdır. Bunun ikiside çok zararlıdır. Palaska kayışı öyle sıkılmalı ki ön kayışların çengelleri fişeklikteki halkalara takıldığı vakit sağ, sol omuzlarla bele dayanan çanta ağırlığının birazı fişekliklerle dekleşsin bu sayede omuzların çanta ağırlığından dolayı bir düziye geriye tartılmasının önüne geçilmiş olur.

TEÇHİZATIN TAŞINMASI:

Portatif kürek, kazma, balta: Bir nefere mangası içindeki vazife ve vaziyetine göre kürek, kazma ve balta gibi portatif istihkâm aletlerinden yalnız bir tanesi verilir.

Bunlar kasaturanın altında ve sapına yakın yerinden kasaturaya kara renkli bir kayış ile tokalanarak kılıfındaki kulaklıklardan palaska kayışına asılır.

El bombası: Hususî bomba kütüklüğünde arkada bel üstünde

palaska kayışına asılarak gaz maskesi ile ekmek torbası arasında taşınır.

Ekmek torbası: Vücuda göre uzanıp kısalabilen askısı sol omuzdan geçirilerek sağ taraf arkasında taşınır. Palaska, ekmek torbası askısının üstünden bağlanır ve torba hususî çengelinden kayışına bağlanır.

Matra: Ekmek torbasının sol kenarına bitişik olarak çengelinden palaska kayışı üzerindeki halkaya asılır.

Aş kabı: Kapak tarafı içeriye gelmek üzere arka çantası kapağının üzerine ve ortasına kayışları ile bağlanarak taşınır. (Hakî kılıflıdır)

Kum torbası: Arka çantasının kapağı altına ve uçları dışarı taşmıyacak tarzda yerleştirilir.

Gaz maskesi: Boyundan asılı şekilde ise sağ omuzdan asılı olarak sol taraf arkasında ve kaba et üzerinde, palaska kayışına takılı taşınacaksa palaskaya takılarak aynı yerde taşınır.

Tel makası: Kürek gibi kasaturanın altında kasaturaya bağlı olarak palaska kayışına asılır. Tel makası esasen her mangada bir danedir. Onu da manga kumandanı taşır.

Bomba hunisi: Ekmek torbasının hemen gerisinde ve bel kemiğine yakın olmak üzere kılıfı ile palaska kayışına takılı taşınır. (Tüfek bombacı taşır)

Dürbün: Kılıfı ile beraber ön sağ tarafta palaska kayışına takılı olduğu halde taşınır. (Yalnız manga, tüfek kumandanları ile dürbün verilen Kç. Z. ler taşır.)

Yassı düdük: Sol kolda kayış bileziğe geçirilmiş olarak taşınır. (Yalnız manga kumandanları taşır.)

Kar gözlüğü: Kullanılmadığı zamanda ekmek torbasında taşınır.

Tanıtma bezi: Dört köşesinde, portatif çadırlarda olduğu gibi ilik yerleri ve çanta köşelerinde düme yerleri vardır. İcabında takılır, takılmadığı zamanlarda çanta içinde taşınır.

Vaziyet filaması: Kılıfındaki yerlerinden arka çantasının dış sol yan tarafına kayışları ile şakulen bağlanarak taşınır. Kılıf kapağı yukarda bulunur. (Yalnız manga kumandanları taşır.)

Çadır kazık torbası: Arka çantasının alt kaidesine iki uçlarından bağlanmak suretiyle taşınır.

Tüfek nişan dürbünü: Ön sağ kütüklükle palaska aynası arasında kılıfı ile palaska kayışına asılı olarak taşınır. (Yalnız keskin nişancı neferinde bulunur.)

Gizleme ağı: Hafif makinalı tüfek mangalarında 1 numaralı cep-

hanecide bulunur ve arka çantası kapağı altında ve uçları dışarıya çıkmayacak surette taşınır. (Bu nefer kum torbası taşımaz.) Ağır makinalı tüfeklerde 3. numara tarafından taşınır.

Edevat çantası: Kayış askısı vasıtasiyle bel kayışına takılarak portatif kazma gerisinde taşınır. (Yalnız nişancılar taşır.)

Tayyare atış desteği: Şekline uygun ve palaska kayışına geçirilmiş bir gözlü bir kütük içinde ön sağ tarafta taşınır. (Yalnız nişancı taşır.)

7 – Her Nefere Verilen Elbise Ve Eşyanın Miat Cetveli

Eşyanın ismi	Sene	Ay
Kışlık elbise	1	
Yazlık elbise		6
İş elbisesi	1	3
Kaput	3	
Avcı yeleği	3	
Çamaşır		6
Yün fanila	2	
Yün çorap ve pamuk çorap		3
Eldiven		3
Kundura		6
Çizme		9
Yemeni		3
Kayışile beraber mahmuz	3	
Kilim	3	
Yatak kılıfı	3	
Yastık kılıfı	3	
Battaniye	12	
El ve yüz havlusu		6
Alüminyom matra	3	
Portatif çadır (mütemadiyen kullanılmak şartiyle)	3	

Eşyanın İsmi	Sene	Ay
Ekmek torbası	3	
Arkaçantası	10	
Teferrüatiyle beraber palaska	10	
Tüfek kayışı	5	
Süvari palaskası	10	
Filinta kayışı	6	
Boru	8	
Fifre	4	
Trampet	8	
Mutabiye		
Çul	6	
Belleme	3	
Sapiyle beraber yular		4
Gebre		5
Alafran kaşağı	1	
,, fırça	1	
Sünger	1	
Yem torbası		5
Kolan	2	
Köstek	1	
Paybent	1	
Nal ve mıh (kayarla beraber)		3
Sikkesile beraber tavla halatı		
Yular zinciri	2	
Velense	6	
Demir sikke	3	
Semer	1	6
Urgan	1	
Saman ve arpa kalburu		3
Ahır perdesi	4	
Ahır süpürkesi		4

8 -- Maaş

Hazarda yeni efradın ve seferde ikmal efradının kıt'aya girdikleri günden itibaren maaşa hakları vardır.

İzinli ve hava tebdiline giden neferler izin ve hava tebdilinde bulundukları müddetçe maaş alamazlar. Firar eden efrada firarda kaldıkları müddetçe maaş hesap edilmez ve verilmez.

Hastahanede vefat eden efradın maaş istihkakları vereselerine gönderilir.

Hastahaneye giden ve memuriyete gönderilen efradın biriken maaşları hastahaneden çıktıkları veya memuriyetten döndükleri zamam toptan verilir.

Kıt'anın malı olupta iaşeleri başka kıt'alarda yapılan efradın maaşları asıl kıt'alarından verilir.

Efrat maaşları kıt'a ve müesseselerin levazım ve muhasebe hey'etleri ile efradın mensup oldukları bölük zabitlerinin önünde ellerine verilir.

Maaş alan her nefer bölükte kalan maaş bordrosunun ikinci nushasına maaşı aldığına dair imza eder.

Neferlere, Onbaşılara ve Küçük Zabitlere Verilen Maaşlar

I. Neferler ve Onbaşılara

Kuruş	
25	İlk yıl neferlerine
50	İlk yılı bitirip hizmetleri ikinci yıla basanlara
75	Onbaşılara
100	Saraç, kamacı, demirci, tüfekçi, marangoz neferlerine
125	„ „ „ „ „ onbaşılarına
150	Nalbant neferlerine
250	„ onbaşısına

II. Kıt'adan Yetişmiş Küçük Zabitlere

Kuruş	
125	Çavuşlara
300	Nalbant çavuşlarına
137	Başçavuş muavinlerine
150	Başçavuşlara

III. Fırka Talimgâhından Yetiştirilen Küçük Zabitlere

1000 Çavuşlara
1250 Başçavuş muavinlerine
1500 Başçavuşlara

IV. Gedikli Küçük Zabitlerele Muzikadan Tezkere Bırakmış Küçük Zabitlere

2500 Çavuşlara
3500 Başçavuş muavinlerine
4500 Başçavuşlara

V. Deniz ve Hava Gedikli Küçük Zabitlerine

2800 Çavuşlara
3600 Başçavuş muavinlerine
4800 Başçavuşlara
8000 Baş gediklilere

Gedikli küçük zabitlere birer nefer tayını ile bunlardan evli olanlara beşer lira aile zammı, ilk teahhüt ettiği beş sene hizmetin sonunda tekrar orduda kalmağı teahhüt edenlere ayrıca bir nefer tayını zam edilir.

9 - İaşe

1 — Hazar vaktında bir neferin bir günlük yiyecek hakkı:

	Gram	
Ekmek	900	
Et	250	
Bulgur	150	
Yağ	20	
Tuz	20	
Sabun	9	
Gaz	30	
Odun	700	Yemek pişirmek için
	80	Çamaşır yıkamak için
	20	Hamam için
	1000	Soba için (kış zamanına mahsustur)
Kömür	250	„ „

Kars, Erzurum, Bayazıt, Hakkâri, Van vilayetleri dahilinde bulunan askerin gündelik istihkaklarına:

50 gram ekmek, 20 gram sadeyağ, 10 gram şeker, 1 gram çay, 100 gram kuru sebze ilâveten verilir.

2 — Bir neferin ramazanı şerife mahsus olarak bir günlük yiyecek hakkı:

	Gram
Ekmek	700
Et	200
Pirinç	250
Yağ	40
Tuz	20
Soğan	20
Şeker	50
Zeytin veya hurma	15

Sabun ve yakılacak odun ve kömür adi günlerde olduğu gibidir.

Ekmek verilmediği zamanlarda (600) gram peksimet yahut (600) den (630) grama kadar un ve bunun için idareye yetecek kadar tuz ve odun verilir.

3 — Seferde ve sefer mahiyetinde mühim harekât ile manevralarda bir neferin bir günlük yiyecek hakkı:

Gram	
1000	Ekmek
300	Et veya 200 gram konserve veya 150 gram kavurma veya kıyma.
150	Bulgur
50	Yağ
300	Yaş sebze veya 100 gram kuru sebze veya 100 gram kompirime çorbalık sebze.
25	Şeker
1	Çay
20	Soğan
20	Tuz
30	Sabun

Ekmek verilemediği günlerde 700 gram peksimet verilir ve peksimetten başka hiç bir erzak verilemezse peksimetin mikdarı 1250 grama çıkarılır.

Işık verici ve ısıtıcı maddeler mikdarı adî günlerde olduğu gibidir.

4 — Komanya:

Hazarda olsun seferde olsun şimendiferle ve vapurla toplu

olarak sevk olunan kıt'alar efradının günlük yiyecek istihkakları kazanda pişirilerek sıcak bir halde verilmesi mümkün olmadığı zamanlarda yiyecekleri kuru olarak verilirki buna (Komanya) denir.

Hazarda bir neferin bir günlük komanyası:

Gram	
600	Peksimet (bir iki günlük mesafeler için ekmek verilir.)
160	Zeytin (zeytin bulunmadığı takdirde o mikdarda beyaz peynir verilir)
80	Soğan veyahut sarımsak
32	Sirke
3	Zeytin yağ

Tebdil havaya giden yahut memuriyete gönderilen neferlerle askerlik şubelerince her ne suretle olursa olsun celp ve sevka tabi neferlere, ve kıt'alardan terhis olunanlara günlük yiyecsk istihkakları kazanda pişirilerek verilmek suretiyle temin edilemezse yahut yolları üzerinde kendilerini iaşe edecek askerî merkezler bulunmazsa veyahut yiyecekleri komanya şeklinde verilemezse o vakıt bunlara günlük yiyecek istihkakları gidecekleri yere kadar yevmiye (yani para) olarak verilir.

Komanya alan asker, komanya kaç gün üzerinden hesap edilerek verilmiş ise o kadar günde yimeli, hesapsız sarf etmemelidir. Esasen öğle, akşam vaktına bakmadan uluorta yemek yemek mideyi harap etmek demektir. Bu sebeple her asker sabah, öğle, akşam öğünlerinden şaşmamalı ve komanyasını idare etmelidir.

5 -- Beygir ve Katırların Bir Günlük Yem İstihkakı

	Umumî surette verilecek yem miktarı				Gemi ve tiren içinde verilecek yem miktarı				Çayır zamanında ahırda beslenen hayvanlara verilecek yem miktarı		
	Yulaf veya arpa	Kuru ot	Saman	Tuz	Yulaf veya kırılmış arpa	Kuru ot	Buğday kepeği	Gemide su	Yulaf veya kırılmış arpa	Taze çayır	Tuz
	kl.	kl.	kl.	gr.	kl.	kl.	kl.	Lt.	kl.	kl.	gr.
Ağır top çekmeğe mahsus ağır beygir ve ağır kadanalara.	7	5	3	30	3,5	5	1	30	4	50	35
Sahra toplarında dip vazifesini gören ağır beygir ve ağır kadanalara.	6	4	3	25	3	4	1	20	3	45	30
Sahra toplarında şivgar ve çengel vazifesini gören ağır ve hafif beygir ve katırlarla dağ toplarında dadahilî namlu, ön kundak taşıyan ağır ve hafif beygirler ve katırlar.	5,5	3,5	3	20	2,5	3,5	1	20	2,5	45	25
Top çekenlerden başka hizmetlerde bulunan ağır beygir ve katırlara.	5	3,5	3	20	2,5	3,5	1	20	2	45	25
Binek, saka, nakliye koşum hafif beygirleri, dağ topçusu ve makinalı tüfek hafif beygir ve hafif katırları (dağ topçusunda dahilî namlu ve ön kundak taşıyanlardan gayri)	4,5	3	2	15	2	3	0,5	15	1.5	40	20
Mekkârî hafif beygir ve katırları ile nakliye hafif koşum katırları	3,5	2	1	15	1,5	2	0,5	15	1	35	20

6 — Demirbaş erzak:

Seferde muharebenin pek şiddetli devam etmesi yüzünden yiyecek dağıtmağa imkân bulunmadığı veyahut her hangi bir sebep ve mecburiyetle yiyecek yetiştirilemediği veya tedarik olunamadığı

zamanlarda sarfedilmek ve şu suretle açlığa meydan verilmemek maksadiyle askerin yanına verilecek ve üzerlerinde taşınacak yiyeceğe (DEMİRBAŞ ERZAK) denir.

Bir neferin bir günlük demirbaş erzak hakkı;

Peksimet	550	gram
Koyun veya sığır eti konservesi	250	„
Komprime çorbalık sebze	100	„
Şeker	100	„
Çay	3	„

Yukarıda yazılı mevat bulunmazsa demirbaş erzak olmağa elverişli diğer münasip kuru iaşe mevaddı verilebilir.

Bir günlük demirbaş yem (104) sahifedeki cetvelin yalnız birinci sütunda gösterilen arpa ve yulaftır.

Demirbaş Erzakın Muhafazası ve Ne Zaman Sarf Edilebileceği

Asker, demirbaş erzakını hiç bir suretle emirsiz sarf edemez. Demirbaş erzakı vakıtsız yemenin lüzumsuz cephane sarf etmekten bir farkı olmadığını her asker iyice aklına koymalıdır.

Demirbaş erzakın sarf zamanını kumandanlar tayin ve emreder. Daha evvel nefer demirbaş erzakını yemiş olursa o nefer yok demektir. Cünkü aç adam hiç bir iş göremez. Sıkışık zamanlarda kumandan bu demirbaş erzakı hesaba katar ve ona göre hareketi idare eder.

Esasen Türk askeri yurda hizmetin sağlık ve toklukla yapılabileceğini pek ala bilir; akıllılık ve ihtiyatli hareketten ayrılmaz.

Müşür Fevzi paşa hazretlerinin şu büyük sözünü her asker kalbine yazmalıdır. (UYUYAN TOK ASKER, AÇ, YORGUN ASKERE GALEBE EDER).

Demirbaş erzak arka çantası taşıyan sınıflarda kısmen arka çantasında kısmende ekmek torbasında, atlı sınıflarda yan çantalarında ve kuburluklarda taşınır.

Demirbaş yem atlı sınıflarda ve mekkârilerde cağ torbasında arabalı sınıflarda yine cağ torbası içinde arabalarda taşınır.

Demirbaş erzakın onbaşıdan itibaren yukarıya doğru bütün kumandanlar tarafından sık sık yoklama edileceğini, bunu vakıtsız yiyenlerin cezalandırılacağını her askerin bilmesi lâzımdır.

III. Dahilî Hizmetler

A) Kışla içinde hizmetlerin umumî surette cereyan tarzı

1 – Kışlalarda Nizam ve Tertipler

KIŞLA ASKERİN EVİDİR.

Asker, kışla içine ait bütün nizam, talimat ve emirlere kendini uydurarak ve karşılıklı saygıyı unutmayarak toplu geçmekte olan kışla hayatına alışmalıdır.

Kışlalarda eğer herkes hoşuna giden ve aklına gelen şeyi yapmağa kalkışırsa orada oturmak tabi, tahammülü müşkül bir azap olur. Bu sebepten her asker her türlü münasebetsizlikten çekinmeğe ve umumun rahatının bozulmasına katiyen meydan vermemeğe mecburdur.

Kıdemli askerler yeni gelenlere edep ve terbiye ile askerî disiplin kaidelerini öğretmeli ve kendilerini bu hususta örnek olarak göstermelidir. Neferin ana yurdunda almış olduğu terbiyeden intizam ve temizlik hassaları noksan ise keza burada öğretilmelidir.

Kışlalarda, kışla kumandanı tarafından tanzim edilen günlük hizmet cetveline göre yat borusunda her asker kışlada bulunmağa ve herkes kışlanın nizamiye kapısından işlemeğe mecburdur. Kapı yat borusunda kapanır ve kalk borusunda açılır.

Her kışlada kapı işlerine bakmak üzere biri onbaşı olmak şartiyle üç nefer memur edilir. Bunların vazifeleri giren ve çıkanlardan gidiş ve geliş sebeplerini sormak ve vesika araştırmaktır. Vesikasız kimse dışarıya çıkarılmaz. Kapı memurları, müracaatta bulunacak yabancı kimseler için verilen talimata göre hareket ederler. Kapıya memur onbaşı kapıdan aslâ ayrılamaz. Mecburiyet olursa yanındaki neferlerden birini vekil olarak bırakır. Bu vekil, onbaşı gelmedikçe hiç bir yere gidemez.

Kışlaların her hafta muayyen ziyaret günü vardır. Neferleri ziyaret etmek isteyenler ancak bu belli gün ve saatlerde ziyarete gelebilirler. Ziyaretçiler için kışla müsait bulunduğu takdirde kapı yanında bir yer ayrılır. Herkes orada görüşmeğe mecburdur.

Kışlalarda alınmış olan bütün tertipler yalnız bir kişi için değil

bütün askerler için olduğundan herkes bu tertiplere tamamen riayete borçludur.

Münasebetsizce bağırıp çağırmak, terbiyesizce ve yüksek sesle türkü söylemek, çatılarda, yataklarda, ahırlarda sigara içmek yasaktır. Bağçelerden çiçek koparmak, ağaçların dallarını kesmek veya kırmak, ders odalarından, kütüphanelerden, gazinolardan mecmua ve yazı edevatını beraber almak, gazino, dükkân ve yemek odalarının döşemeleri altına ve üzerine kırıntı atmak hem temizliğe aykırı hemde askerliğe yakışmayan hallerdendir.

2 – Koğuşlarda Nizam ve Tertipler

Bir koğuşun askerleri bir cemiyet bir aile demektir. Bu sebeple karşılıklı anlaşmalı ve sevişip uyuşmalıdır.

Koğuşlar hep birden süslenmeli, temiz tutulmalı ve her sade şekilden iftihara değer bir güzellik çıkarmalıdır.

Bir koğuşun oturulması imkânsız bir in haline gelmemesi, içinde yaşayanların tabiatına bağlıdır. (Arslan yatağından bellidir) meşhur sözünü her asker bilmeli ve bunun ne demek olduğunu iyice kavramalıdır.

Koğuşun mirî eşyası hiç bir zarar görmemelidir.

Koğuştakilerin rahatlık ve sıhhatleri için her şeyden evvel intizama dikkat ve temizliğe gayret edilmek icap eder.

Koğuşlarda temizliğin nasıl yapılacağı nelere dikkat olunacağı ve ne gibi şeylerin yapılamayacağı (Sağlık bilgisi) kısmında tafsilatiyle yazılmıştır. Burada da münasebet düştüğü ve bir defa daha tekrarı faydalı görüldüğü için hulasaten aşağıya yazılmıştır.

Sabahleyin kalkılır kalkılmaz derhal yataklar çevrilmeli, düzeltilmeli, beylikler kırışıksız serilmeli, bütün yataklar aynı derecede kusursuz yapılmış olmalı.

Apdest alır veya el yüz yıkarken etrafa su döküp saçmamalı hizmete başlamadan evvel her şey yerli yerine konmalıdır.

Her asker icabında kendi eşyasından sorguya çekilir.

Divarları, pençere pervazlarını, dolapları, sıraları, masaları, iskemleleri çakı ve sair vasıtalarla çizmek, oymak ve kirletmek yasaktır.

Kışlaya girmeden evvel fotinler daima temizlenmeli ve koğuş kapısında tekrar silinmelidir.

Pençereden dışarı öte beri atmak, su dökmek, koğuş içinde karavana, kapkacak, çamaşır yıkamak, yıkanmış çamaşır asmak; yemek, kahve ve çay pişirmek yasaktır.

Pençereler ya iyice kapatılır veya açık bırakılacaksa mutlaka kancalanır. Kırılan pençere camları kırana ödetilir.

Kapıları çarparak açıp kapamak merdivenlerden gürültü ve patırdı ile inip çıkmak pek münasebetsizce bir hareket olup haklı olarak cezayi davet eder. Pençerelerden içeri dışarı geçmek, sigara diplerini, kiprit çöplerini döşeme üzerine atmak; koridor veya koğuşlara tükürmek, elbiseleri koğuş içinde çomak ile silkmek, bardağa koymaksızın destilerden veya musluklu su kaplarına ağız dayayarak su içmek, su kaplarının içine bardak maşraba sokmak yasaktır.

Bütün süprüntüler (ağızları kapalı tutulması lâzım gelen) süprüntü kaplarına veyahut gösterilen çukurlara, küller küllüğe, kirli sular bulaşık su deliğine yemek artıkları hususî tenekelerine dökülür.

Helâlar fevkalâde temiz olmalıdır. Her askar helâyı kullanırken temizliğini bozmamağa dikkat etmelidir. Bu hususta yapılacak bir kusur arkadaşlara kabaca bir hürmetsizlik sayılır.

Lâğım yollarını tıkayacağı için, helâ deliklerine öte beri atmak caiz değildir.

Yatakta sigara içmek yasaktır. Talim ve tatbikatlardan sonra yataklar üzerinde uzanmağa müssade olunabilir. Fakat her halde ayak kaplarla uzanıp yataklar kirletilmemelidir.

Yatakların yastıkların altına, arasına yiyecek ve içecek ve kirli çamaşır koymak yasaktır.

Yastık yüzleri sık sık değiştirilmelidir.

Koğuşlar içinde, koridorlarda binayı sarsacak talimler yapılamaz. Odun kesmek ve saire gibi işler ancak kışla avlusunda yapılabilir.

Koğuşlar içinde muharebe ve manevra fişekleriyle, tüfek bombaları ile doldurmak boşaltmak ve el bombalarına tahrip kapsolu takmak, hakiki tahrip cephanesiyle talim yapmak yasaktır.

Yorucu hizmetlerden sonra yapılan yatak istirahatlerinde hizmete iştirak etmemiş olan neferler istirahat halindeki arkadaşlarının hatırına hürmet etmeli işlerini sessizce yapmalıdırlar. Bu tenbih, akşam geç vakıt kışlaya dönen izinli efrada da tealluk eder.

Soba ve lamba işleriyle uğraşanlar ihtiyatlı davranmalıdır. Meselâ: Asma lambaları yatağından dışarı çıkarmamalıdır. Bu ihtiyat hususiyle odalarda, erzak ambarlarında; gaz, benzin depolarında çok lâzımdır.

3 — Hastalık Zamanında Hareket Tarzı

Kendinde hastalık his eden her nefer hastalığını gizlemiyerek hemen haber vermelidir. Çünkü her hastalığın önüne vaktında yardım edilmekle geçilebilir.

Her nefer hastanelerin şifa veren bir müessese olduğunu bilmeli hastaneye gönderilirse gitmekten çekinmemeli ve hekimlerin verdikleri ilacı isteyerek almalıdır.

Hastalanan neferler hastalıklarını nöbetçi onbaşısına, onbaşı ve küçük zabitler ise bir derece daha büyük amirlerine söyleyerek vizite zamanına kadar koğuşta veyahut yataklarında kalırlar. Bunların isimleri bölüğün hasta defterine geçirilir ve vizite zamanı bu defterle muayeneye götürülür.

Gece hastalanan neferler nöbetçi zabitine bildirilir.

Hastaneden taburcu edilen neferler kıt'alarına dönüşte ilk amirlerine haber verirler ve bir defada kıt'anın hekimine gösterilirler.

Asker; aşının, hastalıkların doğmasına ve bulaşmasına mani bir tedbir olduğunu bilmeli ve aşıların vaktinde yapılmasından geri kalmamalıdır.

4 — Yangın Vukuunda Hareket Tarzı

Yangın kışlanın haricinde zuhur eder ve yardım için hazırlık emri verilmiş bulunursa (boru ve sair işaretlerle dahi) her asker silâhını kapar, bütün teçhizatını takınır harekete geçebilecek surette hazırlanır yahut tayin edilen toplanma yerine gider.

Şayet yangın kışla içinden çıkarsa herkes evvelden öğretilen talimata uygun olarak hareket eder.

Eğer yangın kışladan çıkar ve ahırlarda kışlaya yakın bulunursa ve yangının ahırları saracağı kestirilirse, yahut yangın doğrudan doğruya ahırdan çıkarsa hayvanları ahırda bulunan askerler (kendi eşyalarının telef olmasına bakmayarak) evvel beevvel hayvanlarını düşünmeli ve böyle bir halde kendi hayvanından başka, mevcut olmıyan arkadaşının hayvanını dahi kurtarmalıdır. Vakıt dar ise ahır kapılarını açıp bütün hayvanların yularını kesmeli ve başları boş olarak dışarı çıkarılmalıdır.

5 -- Mahpusların, Esirlerin Muhafaza ve Sevkinde Hareket Tarzı

Mahpusların veya esirlerin muhafaza ve sevkine memur olan askerler:

1 — Süngü takmalı (süvariler kılıç çekerler), tüfeklerini doldurmalı;

2 — Mahpuslar veya esirlerle ahpaplık etmemeli ve bunların yapacakları ikrami kabul etmemeli;

3 — Arızalı arazide, şehir ve kasaba ve köylerin yakınında, sokaklarda velhasıl firarlarına müsait olabilecek bütün hallerde ve yerlerde gözlerini dört açmalıdırlar;

4 — Kendilerine teslim edilen mahpuslardan bir kaçının asi ve fırsat kollar ipsizlerden olduğu söylenirse ve sevk sırasında firara kalkışırda yakalanmasına imkân olmazsa ve durması hakkında verilen emre itaat etmezse başka kimseye zarar vermiyecek surette üzerine ateş etmelidir.

5 — Esirlerin iyi muhafaza edilmesine dikkat etmekle beraber haklarında iyi muamele etmeli ve rütbeli olanlara hürmet esirgenmemelidir.

6 — "Silahbaşına,, Emri veya Işareti Verildiğ Zaman Hareket Tarzı

Buradaki "silah başına„ dan maksat: Memlekette isyan, fesat veyahut bir asayişsizlik vukuunda veyahut bir kışla ve içindeki askerin vaziyeti tehlikeye düşmesi halinde o mevkideki bütün askerlerin veya bir kısmının muharebe için hazırlığa konmasıdırki; talim ve tatbikat ve manevra için kışladan çıkmak maksadiyle her gün veya bunların devamı esnasında (istirahat halinden talim ve tatbikatlara devam için) verilen tüfek başına işaretinden (kumandasından) büsbütün başkadır.

Tehlike zamanında silâh başına emri mevki veya kışla kumandanı veya kışlanın nöbetçi veya karakol zabiti tarafından verilir ve bu emir icabına göre, boru trampet işareti ile veyahut uzaktan işidilecek veya görülebilecek surette meselâ: Top, tenvir tabancası attırmak, ateş yaktırmak gibi vasıtalarla ilân edilir.

Böyle bir silâh başına emri verildiği zaman kışla ve konaklar dışında bulunan bütün askerler ve zabitler bir dakika bile kaybetmeksizin kışlaya koşarlar, gürültüsüz ve telaşsızca oradakilerle beraber hazırlanırlar ve her sınıf kıt'alar kendi silâh ve teçhizatları ile mümkün olduğu kadar çabukça, evvelden öğretilmiş olan toplanma yerine giderler ve aldıkları emre göre hareket ederler.

İşte bu sebepten her asker ister gündüzün ister gecelin verilecek bir silâh başına emrini daima hesaba katarak bütün teçhizatını takıp çabukça hazırlanabilmek için bütün eşyasını daima hazır ve derli toplu bulundurmalıdır.

Eğer silah başına emrinin gayet acele ve çabuk yapılması icap eder ve mükemmelen geyinmek ve silahlanmak için de vakıt bulunmazsa o zaman verilecek emre göre yalnız silah ve cephane kapılır ve koşarak toplanma yerine gidilir.

B) Onbaşı ve Küçük Zabitlerin Madunlarına Karşı Vazifeleri ve Nöbet Hizmetleri

1 -- Onbaşının Vazifesi

En küçük birlik mangadır. Mangaya onbaşı rütbesinde bir kumandan kumanda eder. Onbaşı maiyetindeki neferlerin en yakın amiridir.

Vazifesi :

1 — Mangasında disiplini muhafaza etmek;
2 — Neferlerini maksada göre bizzat terbiye etmek ve okutmak;
3 — Hizmet hakkında neferlerine yanlış bir fikir verilmemesine, münasebetsiz ve yapancı kimselerle düşüp kalkmamalarına dikkat etmek;
4 — Neferlerinin vücut, çamaşır, elbise, yatak temizliklerine ve mangasındaki bütün silâhlarla, cephane, teçhizat ve seferî eşyaların temiz ve iyi bir halde muhafazasına ve nizamına uygun bulunmasına nezaret etmek;
5 — Hastalığından şüphe ettiği neferlerinin hal ve hatırlarını sorup öğrenmek ve icap ederse hekime muayeneye göndermek;
6 — Yemek zamanı hizmet ve nöbette bulunan neferlerinin yemeklerini ayırtmak;
7 — Mangasında olan biten işlerden vaktızamanında kendi takım çavuşuna haber vermek;

8 — Hizmetlerin yapılmasında çavuşa yardım etmek.

Onbaşılar, kendi emirlerindeki neferlerle birlikte bir masada yemek yerler ve sofralarında temizlik, düzgünlük görülmediği zamanlarda sorguya çekilirler.

Tımarlarda, malzemenin tamir ve temizliğinde ve toprak işlerinde neferlerle birlikte çalışırlar.

Onbaşıya düşen ve yukarıda birer birer sayılan vazifeleri yapabilmek için onbaşıların şu vasıfları haiz bulunmaları lâzımdır:

1 — Temiz ahlak, güzel tavır ve hareketle neferlerine örnek olmalı.

2 — Neferlerini talim ettirecek ve hizmetlerin kâffesini öğretebilecek kudrette olmalı;

3 — Arabacılık, mekkârecilik ve binicilikte (atlı sınıflarda) yetecek kadar iktidar ve malûmatı haiz olmalı;

4 — Ufak tefek tamirlerle yedek parçalarının değiştirmesini bilmeli;

5 — Silahların kullanılmasına, tesirlerine cephanenin hazırlanmasına dair tam bir bilgi sahibi olmalı.

2 -- Onbaşıların Nöbet Hizmeti

1 — Onbaşılar bölük içinde, öğle zamanından ertesi gün öğle zamanında değişmek şartiyle, aralarında sıra ile BÖLÜK NÖBETÇİ ONBAŞILIĞI;

2 — Yat borusu ile beraber iki saatte bir değişmek şartiyle KOĞUŞ NÖBETÇİ ONBAŞILIĞI;

3 — Atlı sınıflarda 2. maddede yazılı aynı şartla AHIR NÖBETÇİ ONBAŞILIĞI;

4 — Alay içinde NÖBETÇİ MUTBAH ONBAŞILIĞI;

hizmetini görürler.

a) Bölük Nöbetçi Onbaşısının Vazifesi:

1 — Koğuşta bulunan bütün silahların teçhizatın ve eşyanın tamam olarak ve memuriyette olanlarıda öğrenerek nöbeti teslim almak, nöbet yerlerini, nöbeti teslim eden onbaşı ile gezerek görmek ve nöbet aldığını nöbetçi çavuşuna haber vermek;

2 — Nöbetçileri bizzat değiştirmek, bölük mıntakasının umumî temizliğini gözden geçirmek, lüzumunda hizmet neferleri vasıtasiyle icap eden temizliği derhal yaptırmak, bölükten her

ne suretle olursa olsun ayrılacaklar hakkında malûmat edinmek;

3 — Günlük hizmet ve nöbet cetvelini aynen tatbik etmek, ders talim, tımar maksadiyle bütün bölük efradının toplanması icap ettiği zamanlarda bölük efradını hazırlamak ve nöbetçi çavuşuna malûmat vermek, koğuşu; boş kaldığı zamanlarda havalandırmak, temizletmek, intizama koymak;

4 — Kalk borusunda efradı uyandırmak, hekime yazılan neferleri vizite defteri ile birlikte hekime kötürmek, istirahat alanları koğuşta bırakmak, diğerlerini talime yetiştirmek;

5 — Gerek içilecek ve gerekse yangına karşı hazır tutulan su kaplarının daima dolu bulunmasına dikkat etmek, ışık verici ve ısıtıcı (gaz, odun kömür) maddelerin idare ile kullanılmasını temin etmek, soba ve lambaların temiz bulunmasına dikkat etmek, yemek zamanında karavanacıları yola çıkarmak, hizmet ve nöbette bulunanların yemeklerinin ayrılmasını hatırlatmak, hizmete ait olup aklının ermediği noktaları nöbetçi çavuşuna danışmak .

Nöbetçi onbaşısı bölüğün yukarıda sayılan ve ayrıca verilen emirlerle yapılması lâzım gelen hizmetlerden dolayı nöbetçi çavuşundan sonra birinci derecede mes'ul bir vazifedardır.

Nöbetçi onbaşısı yat borusundan sonra gece vazifesini koğuş nöbetçi onbaşısına devreder. Hamam borusunda kalkarak vazifesini o saatteki koğuş nöbetçi onbaşısından tekrar teslim alır.

b) Koğuş nöbetçi onbaşısının vazifesi:

1 — Apdest ve nöbetten gayri sebeplerle koğuştan dışarı çıkmak isteyecekleri çıkarmamak; nöbet cetveline nazaran nöbete kalkacakları kaldırıp nöbetçileri bizzat değiştirmek;

2 — Gece açılan efradın üzerlerini örtmek, lambaların tütmemesine, sobaların sönmemesine dikkat etmek;

3 — Silâh başı işaretinde tekmil bölük efradını ve bölük nöbetçi onbaşısını kaldırmak.

4 — Hamam borusunda nöbetçi onbaşısını ve hamama gideceklerı uyandırıp hamamcıları hamama götürmek.

Onbaşılar bölük nöbetçi onbaşılığı vazifesini gördükleri zaman içinde ayrıca koğuş nöbetçi onbaşılığı tutmazlar.

c) Ahır nöbetçi onbaşısının vazifesi:

1 — Ahır nöbetçi neferlerinin ahır hizmetlerini tamamen yapmalarına, tavlaların havalandırılmasına, yemlerin temizlenme-

sine ve vaktüzamanında takılmasına, hayvanların otsuz, samansız kalmamasına.

2 — Yemliklerin temiz tutulmasına, hayvanların bulunduğu yerlerde hayvana zarar getirecek çivit, taş ve saire gibi şeylerin bulunmamasına, yaş fışkıların ahırda tutulmamasına, hayvanların tepişmemesine dikkat etmek;

3 — Yangın olursa hayvanların dışarı çıkarılmasını temin etmek.

4 — Bir hayvan hastalanınca veya bir vukuat çıkınca derhal ahır çavuşuna, ahır çavuşu bulunmadığı takdirde bölük nöbetçi çavuşuna veya zabitine haber vermek;

5 — İşi olmayanları, garnizon haricinden gelen hayvanları; baytar muayene etmedikçe, ahıra sokmamak;

6 — Yem kesmeyen ve hastalanan hayvanları bölük nalbandı vasıtasiyle kıt'anın baytarına göstermek;

Ahır nöbetçi onbaşısı kat'î mecburiyet olmadıkça tavladan ayrılamaz. Ayrılmak iktiza ederse yerine bir vekil tayin eder.

Ahır nöbetçi onbaşısı bizzat diğer onbaşılar gibi hayvan tımar eder, ahır çavuşu vazife icabı tavladan ayrılırsa ona vekâlet eder.

d) Matbah Nöbetçi Onbaşısı:

Matbah nöbetçi onbaşısı alay nöbetçi yüzbaşısının mensup olduğu bölükten olur. Vazifesi:

1 — Kiler borusundan evvel nöbetçi başçavuş muavini vasıtasile kalem odasından alınan yevmiye tabelesinde yazılı olup kilerden çıkacak olan erzakın çeşidine göre kap hazırlatmak;

2 — Kiler borusu ile birlikte kiler kapısı önünde lüzumu kadar hizmet neferiyle birlikte ve muntazam surette hazır bulunmak;

3 — Kilerden çıkan erzakı közü önünde matbaha taşıtmak;

4 — Pişirilecek yemeğin cinsine ve mikdarına göre erzakı ayırıp diğer erzakı erzak sandığına veya dolabına koyarak kilitlemek;

5 — Alay nöbetçi başçavuş muavini vasıtasiyle bölüklerden aldığı hizmet neferlerine vazife verip işleri bitince bekletmeden bölüklerine geri göndermek;

6 — İşi olmayanları matbaha sokmamak;

7 — Yemek dağılmazdan yarım saat evvel yemeğin hazırlandığına dair nöbetçi başçavuş muavinine, taburu nöbetçi takım zabitine ve alay nöbetçi yüzbaşısına haber vermek;

8 — Karavana borusu üzerine matbaha yemek almağa gelen bölükler efradını tevzi sırasına göre sıralamak.

Matbah nöbetçi onbaşısı demirbaş eşya cetveline göre kapkaçağın ve diğer matbah aletlerinin intizam ve temizliğinden, erzakın muhafazasiyle beraber istihkaka göre kazana atılmasından, yemeğin iyice pişirilmesinden ve vaktında hazırlanmasından ve ziyana sebebiyet verilmesinden mesuldur.

3 – Çavuşun Vazifesi

1 — Maiyetindeki onbaşıları usulü dairesinde kullanmak ve bunlara askerî vazifelerini hakkiyle yapmaları için öğüt vermek;

2 — Bütün neferlerine; sıhhatlarının korunmasına, hayvanların iyi bakılmasına, elbise, teçhizat ile silâhların, cephanenin ve seferî eşya ve malzemenin iyi muhafazasına ve bunların bulunduğu yerlerle koğuş ve ahırların daima temiz tutulmasına dair fırsat buldukça ders vermek;

3 — Neferlerine bölüklerinin zabitlerini tanıtmak, nerede oturduklarını öğretmek, rütbelerini belletmek,

4 — Kendi birliğine düşen vazifeleri birliğinde bulunan daha küçük birliklere adaletle taksim etmek;

5 — İnsan, hayvan, araba ve sair vasıta ve aletlere sıra ile gördürmek;

6 — Sorulunca kimin ve neyin nerede ve hangi hizmette bulunduğunu bilerek cevap vermek;

7 — Onbaşılarından birinin hastalanması veya vazife maksadiyle ayrılması halinde kendisine verilmiş olan her şeyin kend yerini tutan tarafından noksansız alınmış olmasına nazare etmek;

8 — Neferlerin hastalığında veya yokluğu halinde dahi diğer bir nefere verilmiş olan harp aletlerini, koşum takımıyla temizleme vasıtaların kendi yerini tutan tarafından doğru olarak alınmış olmasına dair malûmat edinmek.

Çavuşlar, birliklerindeki disiplinden, bütün silâh, cephane, alet ve vasıta olarak sınıf ve teşkilatının icabı takımında neler varsa onların iyi muhafazasından ve kullanılmasından mesuldürler.

Çavuşlar, gerek mesuliyet bakımından ve gerekse yukarıda sayılan vazifelerini başarabilmek noktasından nizamları iyice bildikten başka sınıflarının icap ettirdiği bütün bilgilerden de ders verebilecek kudreti haiz olmaları lâzımdır.

4 — Çavuşların Nöbet Hizmeti

Çavuşlarda, onbaşılar gibi, bölük içinde kendi aralarında sıra ile nöbet tutarlar ki buna nöbetçi çavuşluğu denir.

Nöbetçi Çavuşunun Vazifesi:

1 — Günlük hizmet cetvelini tamamen tatbik etmek, yukarıdan verilen emirleri yaptırmak;
2 — Umumî vazife ve hizmetler için bölük nöbetçi onbaşısı vasıtasiyle hazırlanan ve kendisine haber verilen efradı hep birlikte ve muntazaman hizmete yollamak,
3 — Kendi nöbeti zamanındaki vukuatı nöbetçi takım zabitine ve aynı zamanda bölüğün başçavuşuna haber vermek.
4 — Geceleri koğuşlar içinde intizamı ve sessizliği temin etmek;
5 — Yangın tehlikesine karşı su hazır bulundurmak ve buna karşı tedbirli bulunmak.

Nöbetçi çavuşu nöbeti zamanında hiç bir kimsenin kendinden habersiz kışla cıvarından başka bir yere gitmemesinden, küçük zabit ve efrat koğuşlarının intizam içinde bulunmasından ve temizlikten, koğuş içinde ve dışında efradın tavır ve hareketlerinden, bütün hizmetlerin tamamı tamamına yapılmasından doğrudan doğruya nöbetçi takım zabitine karşı mes'uldür.

5 — Ahır Çavuşunun Vazifesi

Ahır çavuşu aynı zamanda yem tevzi çavuşudur.

1 — Sabah yemi zamanında uyanıp tavlada hazır bulunmak;
2 — Hayvanların güzelce tımar edilmelerine sulanmalarına, yemlerin istihkaka göre dağıdılmasına dikkat etmek,
3 — Ahırların temizliğine intizamına bakmak, mevcut eşyanın (yani eyer, semer, koşum, tımar alât ve edavat.....v. s.) yerli yerinde bulunup bulunmadığını sık sık yoklamak,
4 — Su yalaklarının temiz bulunmasına dikkat etmek,
5 — Yem artıklarını muhafaza ve ambara teslim etmek,
6 — Hasta hayvanların yem ve ilaçlarının kıt'a baytarının talimatı dairesinde verilmesine ve zayif hayvanların bölük kumandanının emirlerine göre hususî surette bakımlarına itina etmek,

7 — Ahıra âit bütün hizmetler hakkında ahır nöbetçi onbaşısına talimat vermek, ve verilen emirlerin yapılıp yapılmadığını takip etmek,

Ahır çavuşu yemlerin alınmasından, temizlettirilmesinden, yem vaktına kadar muhafazasından ve hayvanlara tamamen yidirilmesinden ve hiç bir suretle ziyana uğradılmamasından başçavuşa, bölük nöbetçi takım zabitine ve bölük kumandanına karşı mesuldür.

6 — Başçavuş Muavininin Vazifesi

Başçavuş muavini başçavuşun emrinde olup bölüğün yazı işlerinde başçavuşa yardım eder.

Bölüğün efrat künye, hayvan eşkâli, eşya, teçhizat, silâh ve malzeme, gönlük emir, takrir, sıhhî tartı, atış yeri, maaş, emanet, yoklama kaydı, hasta defteri (efrat ve hayvan) gibi kayıt işlerini başçavuşun nazareti altında tanzim ve muhafaza eder.

Efradın ekmeğini alıp bizzat dağıtır ve yemeğin hakkaniyet üzerine dağıdılmasına nezaret eder.

Alay depboyundan bölük namına verilen elbise teçhizat ve seferî eşyayı almak veyahut oraya teslimi icap eden bu gibi eşyayı teslim etmek ve başçavuşa malûmat vermek başçavuş muavininin vazifesidir.

7 — Başçavuş Muavininin Nöbet Hizmeti

Hangi bölüğün yüzbaşısı alay nöbetçi yüzbaşılığını tutarsa o bölüğün başçavuş muavinide yüzbaşısı ile birlikte nöbet tutar.

Başçavuş muavini matbah nöbetçi onbaşısının vazifelerinden mes'ul olup o vazifelerin tamamen yapılmasını temine çalışır.

Dışarıdan alınacak et ekmek gibi yiyeceklerin alınmasında hazır bulunmak, tabele mucibince kilerden çıkacak yem ve erzakı iaşe zabiti, nöbetçi takım zabiti veya alay nöbetçi yüzbaşısı huzurunda teslim almak; matbaha lâzım olan hizmet neferlerinin mikdarını tayin ile nöbetçi takım zabitinden istemek; yemek dağıtıldıktan sonra matbah ve cıvarını, kapkacağı ve sair matbah aletlerini temizlettirmek; sabahları efrada çay veriliyorsa akşamdan suyunu kazana koydurmak ve şekerini kalk borusundan yarım saat evvel gözü önünde kazana attırmak başçavuş muavininin başlıca vazifelerini teşkil eder.

Başçavuş muavini tabele mevcudundan kaçının toptan yiyeceklerini ve kaçının perakende suretiyle yemek alacaklarını bilmesi lâzımdı.

8 — Başçavuşun Vazifesi

1 — Bölüğün bütün iç hizmetlerini bölük kumandanının talimatı ve arzusu dahilinde yoluna koymak,

2 — Onbaşıların ve küçük zabitlerin gerek hizmet sırasında ve gerekse hizmet dışında hayatlarını ve hareket tarzlarını takip ederek onlar hakkında ayrı ayrı kanaat edinmek,

3 — Onların efrat üzerindeki nüfuzlarını öğrenmek,

4 — Onbaşı ve küçük zabitler vasıtasiyle ve bizzat tetkik yaparak bölük neferlerinin hallerini öğrenmek,

5 — Sık sık koğuş ve koridorları dolaşmak ve bu yerlerin intizam ve temizliğine bakmak, pislik ve intizamsızlık görürse mes'ulünü aramak,

6 — Onbaşı ve küçük zabitlerin ve neferlerin tam vaktında yatıp yatmadıklarına ve kalkıp kalkmadıklarına bakmak,

7 — Yorucu ve meşekkatli talim ve tatbikatlardan dönüşte efradın pençereleri açmamalarına, soğuk bir şey içmemelerine, elbise ve çamaşırlarını birden bire değiştirmemelerine dikkat etmek,

8 — Memuriyete gidecekleri ve ceza alanları bölük kumandanına göstermek,

9 — Her hangi bir sebeple neferden alınacak fazla para ve eşyayı almak (meselâ hapsedilecek neferlerin fazla para ve kıymetli eşyalarını) ve cetvelini tanzim ederek bölük kumandanına imza ettirmek ve alınan şeyleri alay kasasına teslim etmek,

10 — Bölüğe "günlük emri„ tebliğ etmek ve dosyasına bağlamak,

11 — Nümunesine göre mevcut puslasını ve bölüğü talime hazırlayıp bölük kumandanına takdim etmek,

12 — Atışlardan sonra boş kovanları veya hartuçları toplattırıp emredilmiş olan yere teslim etmek,

13 — Usulü dairesinde yapılan müracaatları bölük kumandanına arzetmek ve istidaları takdim etmek,

14 — Talimüterbiye ve ders malzemelerinin ve bölüğe demirbaş olarak verilen kitapların iyi muhafazasına dikkat etmek,

15 — Amiri bulunduğu bölük kalemine verilecek yazıcı neferlerin vazifelerini taksim etmek,

16 — Bölüğün defterlerine yapılması icap eden kayıtları vaktında ve muntazaman yaptırmak,

17 — Bölüğe verilen her türlü eşya, malzeme vesairenin alınmasında ve dağıdılmasında hazır bulunmak.

C) Nöbetçilik

1 — Nöbetçi Kimdir?...

Nöbet hizmeti, çok şerefli bir hizmettir.

Nöbetçi, Türk yurdunu, milletin ve hükûmetin malını bekleyen, arkadaşlarının hayatını tehlikelerden koruyan bir askerdir.

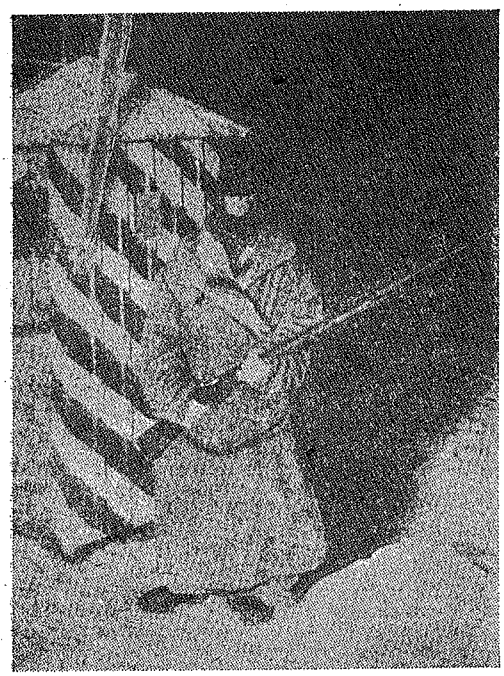

Nöbetçi, kışta ve yağmurda dahi yurdu bekler

Her asker kendisine karşı beslenen (itimattan) nöbet yerinde imtihana girer. Nöbetçinin bu imtihandan, her defasında, yüzünün akı ile çıkabilmesi daima uyanık, fazla tetik ve çelik gibi metin olmasına bağlıdır.

Nöbetçi zerre kadar rahatını düşünmeyen ve bütün varlığını hizmete bağışlayan askerdirki her hangi bir nöbet yerinde uyuma-

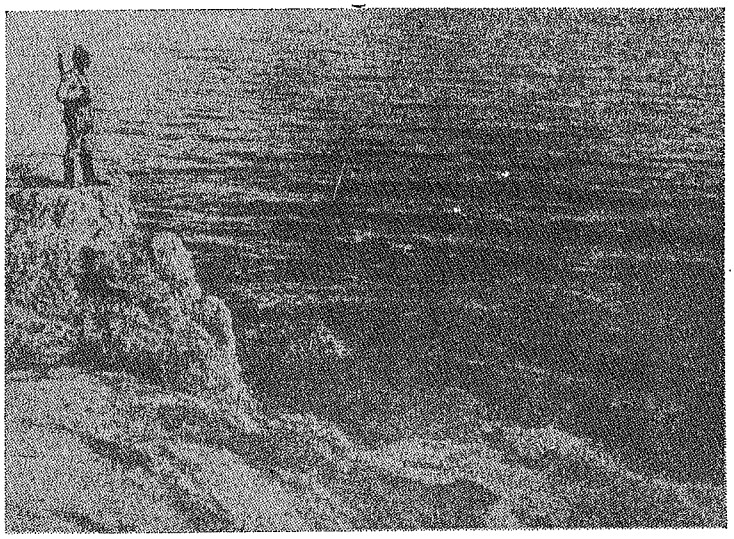

Nöbetçi, deniz sınırlarını da bekler

nın, hususile ödleklik göstermenin kendi namusunu berbat edeceğini ve hatta bu halin yüzlerce arkadaşının hayatına, kanına mal olacağını düşünür ve çok büyük kabahat sayılan ve cezasıda o derece ağır olan bu gibi hallerden daima sakınır.

2 - Nöbetçilerin Vazifeleri

Nöbetçi hazarda oturamaz, diz çökmez, sigara içmez, nöbet müddetince yemez içmez, palaskasını çıkaramaz, kıyafetini bozamaz, silâhını elinden bırakamaz, bir yere dayanamaz, kendine gösterilen nöbet yerini asla bırakamaz, apdest bozamaz, konuşamaz, türkü söylemez. Müsaade edilmiş ise nöbet noktasının hemen yakınında ve emredilen mesafe dahilinde muntazam dönüş ve uygun adımla dolaşır veya yerinde durur. Daima etrafına bakar ve dinler, gelip geçenlere dikkat eder; vazifesi başından ölmedikçe ayrılamaz; sesle, silâh atmakla, işaretle veya düdük, çıngırak veya telefonla kıt'asını ve civarındakini haberdar etmeyi bilir.

Nöbetçinin vazifesi ne ise bunu noksansız ve şüphesiz bir surette kendisine öğretmek lâzımdırr He. nöbet yerinde o nöbet yerine mahsus bir talimat vardır. Nübetçi şüphelenirse oraya bakar.

3 — Ihtiram Nöbetçisi, Emniyet Nöbetçisi

Nöbetçi, kanun ve nizamlarla muayyen olan yerlere dikilir ve nöbetten maksat ne ise ona göre isim alır. Meselâ: İhtiram nöbetçisi, emniyet nöbetçisi gibi. İcabında bunlar karakol halinde de (yani ikiden fazla) bulundurulabilir. O zamanda ihtiram karakolu, emniyet karakolu ismini taşırlar.

İhtiram karakolu, Reisi Cümhur Hazretlerinin asker bulunan her hangi bir mahalli teşriflerinde ikametgâhlarına tayin olunur. Kolordu kumandanı ile daha yüksek makam sahiplerinin ikametgâhları önünede ihtiram nöbetçisi konur.

Kumandan odası, kiler, ambar, cephanelik, silâhhane, hapishane, tecrithane gibi yerlerle ahır, hamam, matbah.... vs. önüne konan, kuyu, çeşme ve lüzumunda sokak başlarına dikilen, bulaşıcı hayvan ve insan hastalıklarında çıkarılan, bir esir veya mahpusun sevkine memur edilen nöbetçilere EMNİYET NÖBETÇİSİ denir.

Demiryolu ve sahil muhafazasına, tayyare dinleme ve gözetlemesine memur edilen nöbetçilerle ileri karakolların çıkardıkları çifte nöbetçilere, kıt'aların silâh çatışı nöbetçilerine ve gözetleyicilere, hudut nöbetçilerine de EMNİYET NÖBETÇİSİ denir.

Nöbetçinin sözünde nizam kuvveti vardır. Nöbetçinin ihtarlarına herkesin bir amire itaat eder gibi itaat etmesi lâzımdır. Aksi takdirde nöbetçi aldığı talimata göre süngüsünü veya silâhını kullanır ve bundan dolayı hiç bir sorguya uğramaz.

4 — Nöbetçilerin Değiştirilmesi

Bir nöbetçiyi değiştirecek olan yeni nöbetçi, eski nöbetçinin soluna geçerek durur. Değiştirme işini yapacak olan onbaşı veya vekili de bunların her ikisinin arası karşısında bir adım mesafe ile durur. Bu vaziyette eski nöbetçi yeni nöbetçiye; nöbete ait hizmet ve vazifeleri sayarak teslim eder. Eski nöbetçinin söylediklerini yeni nöbetçi tekrar eder. Yanlışları nöbeti değiştiren düzeltir ve icap ederse noksanları tamamlar. Bu teslim konuşması yavaş sesle yapılır. Her halde iki nöbetçi ile değiştirici onbaşıdan başka kimse işitmemelidir.

Eğer nöbetteki neferin silâhı dolu bulunmak lâzım geliyorsa onbaşı kumanda ile yeni nöbetçinin silâhını nöbet yerinde doldurtur. Süngü daha nöbet mahalline hareket ederkne taktırılır.

Nöbetin değiştirilme muamelesinden sonra değiştirici onbaşı eski nöbetçiye HAZIR OL! kumandasını verir. Bu kumanda yeni nöbetçi tarafından ve diğer nöbet yerlerine gitmek üzere orada beklemekte olan neferler tarafından dahi icra edilir. Sonra eski nöbetçi [KOL NİHAYETİNE MARŞ] emriyle yerine alınır.

Atlı nöbetçilerin değiştirilmesi yaya nöbetçiler gibi yapılır. Atlı nöbetçiler nöbet yerinde kılıç çekerler. Nöbet teslim olunduktan sonra eski nöbetçiler kılıç koyarlar.

D) Emir ve Seyis Neferleri

1 — Kanun, Zabit vekilinden Müşüre kadar birer emir neferi, Bölük kumandanından yine Müşüre kadar olan zabitlere birer seyis neferi vermiştir. Emir ve seyis neferlerinin yapacakları hizmetler bir talimatla kayıt altına alınmıştır. Bu talimattan neferin bilmesi lâzım gelen noktalar aşağıya yazılmıştır.

Emir ve siyis neferinin mutlak surette nefer, manga ve takım, bölük talimüterbiye safhalarını görmüş olanlardan ayrılması şarttır.

Emir neferleri ancak ve yalnız maiyetlerine verildikleri zabitin ve varsa yalnız onun ailesi efradının hizmetlerini görmeğe mecburdurlar.

2 — Emir neferlerinin yapacakları işler şunlardır:

a) Zabitin evi içindeki yalnız misafir salonu, koridor, sofa matbah, merdiven, nefer odası, taşlık gibi yerlerdeki bütün temizlikleri yapmak, süpürmek ve buralardaki sobaları, ocakları, lambaları, evin mangallarını hazırlamak, yakmak ve yine o gibi yerlerdeki camları, taşları silmek ve yıkamak; (evde kadın veya kız hizmetçi varsa emir neferi kendi odasından başka bir yere karışmaz).

b) Şehir ve mahalle içinde ve eve en yakın çeşme veya kuyudan yalnız zabitin evindeki o günkü ihtiyaca yetişecek kadar içme, yıkama sularını EL KOVALARI VEYA TENEKELERİ İLE ELDE TAŞIYARAK getirmek;

c) Ayrıca aşçı yoksa ve bilirse yemek pişirmek, (erkek aşçı varsa matbah içinde olmak şartiyle aşçıya yardım etmek;)

d) Bekâr zabit evlerinde veya kadın hizmetçi bulunma-

yan evli zabit evlerinde kapkacak yıkamak, kahve çay pişirmek;

e) Yalnız evin avlusunda veya ev içinin münasip bir yerinde odun kesmek veya kırmak;

f) Çarşıdan zabit veya ailesi tarafından alınacak eşyayı paketlerle ve erzakı sepetlerle elde taşımak;

g) Çarşıdan öteberi satın almak ve elde taşınamıyacak kadar ağır ve büyük olmayanları kendisi ve daha büyük ve ağır olanlarını hammalla eve getirmek;

h) Zabit veya ailesi tarafından bir yere götürülüyorsa iki adım geriden takip etmek, araba veya otomobile binildiği zaman kendisininde gelmesi söylenmiş ise arabacının veya şoförün yanına oturmak;

i) Zabitin çocuğunu yanında olarak mektebe götürüp getirmek;

ı) Zabit isterse ve masrafını verirse avlusu içinde çiçek bağçesi yapmak ve bunlara bakmak;

j) Ev içinde olmak şartiyle kedi köpek tavuk ve koyunların yiyeceklerine ve temizliklerine bakmak;

k) Sokakta yalnız tasmalı av köpeklerini yanında götürmek.

3 — Emir neferlerinin şu işleri yapmaları yasaktır:

a) Omuzda, sırtta bavul, denk, odun, su ve diğer eşyayı taşımak;

b) Tavuk, keçi, koyun, manda, beygir gütmek;

c) Arabacılık ve sürücük yapmak;

d) Tarla sürmek, bağ bağçe ve sebze yetiştirmek ve beklemek işlerini yapmak;

e) Sokak kapısı önünde ister ayakta ister iskemlede oturarak olsun sokakta beklemek;

f) Ev tamir etmek, inşaatta çalışmak, amelelik etmek;

g) Şehir ve kasaba dışına gitmek;

h) Aileye ve küçük çocuklara ait çamaşır yıkamak;

i) Zabite hediye getirmek, borç para vermek ve almak;

ı) Erkeklik ve askerlik şerefine dokunan ve her kesçe ayıp sayılan hizmetler görmek.

4 — Seyis neferleri şunları yapamazlar:

a) Hayvana binmiş zabitin peşi sıra gitmek (yani hayvanın hemen gerisinde)

b) Sırtta olarak eyer takımını evden kışlaya veyahut kışladan eve götürmek;

c) Hayvanı çulla veya çıplak olarak evden kışlaya veya kışladan eve getirmek;

5 — Emir ve Seyis Neferlerinin Hareket Tarzı

Emir neferi maiyetinde bulunduğu zabitin malını, eşyasını güzelce korumalı, gerek zabitine ve gerekse onun ailesi efradına karşı son derece terbiyeli davranmalı, her hizmeti vaktinde ve doğrulukla yapmalı ve elinden geldiği kadar zabitinin menfaatlarını gözetmelidir.

Bir neferin emir neferi olarak bir zabit yanına verilmesi veya zabit tarafından doğrudan doğruya seçilmesi o neferin şeref ve namus nedir bilir ve bu itibarlada herkesin şeref ve namusuna hürmet eder askerlerden olduğuna alâmettirki böyleleri bu yüksek güvenilme hislerini ayak altına alacak her türlü muameleden (gerek ev içinde ve gerekse ev dışında) çok çekinmelidirler. Bilhassa ev içinde olup biten işleri her hangi bir yerde ötekine berikine anlatmak hizmet ettiği eve karşı büyük saygısızlık ve çok büyük bir kabahattır.

Seyisler maiyetinde bulundukları zabitin yalnız hayvanının yemine, tımarına ve temizliğine memur olduklarından onlarda vazifelerini dikkatle ve kusursuz surette yapmağa çalışmalıdırlar.

Emirberler ve seyisler geceyi, ya kışlada kendi koguşlarında veyahut zabit tarafından ev içinde müsait ve münasip bir yer temin edilmişse zabitin oturduğu evde geçirirler.

Emir ve seyis neferleri başka birinin veya aynı kasabada kendi evlerinde yatıp zabitin evinde yatıyorlarmış gibi hizmet etmelerine müsaade olunamaz.

Kışlada yatan emir ve seyis neferleri sabah çorbalarını içtikten sonra evlere giderler ve akşama kadar evde bulunup kendi vazifelerine bakarlar. Öğle zamanı kışlalarına giderek öğle yemeğini yerler. Şayet zabit tarafından yemek temin ediliyorsa tabii kışlaya gitmeğe hacet kalmaz.

Kışlada yatan emirber ve seyis neferleri en geç saat 20 de kışlada bunmağa mecburdurlar.

Emir ve seyis neferlerinin, her asker gibi, hüviyet vesikalarını daima üzerlerinde taşımaları lâzımdır.

Gece saat 20 den sonra zabiti tarafından her hangi bir hizmet için sokağa gönderilen emir neferine her defasında gece hizmetine ait olmak üzere zabit tarafından tasdikli muvakkat bir vesika verilmesi mecburidir.

Gündüz veya gece vesikası bulunmayan, kıyafeti noksan gezen,

kahvehanelerde oturan veya işsiz olak sivillerle gezmekte olan emir ve seyis neferleri her halde askerî inzibat memurları tarafından yakalanır ve cezaya çarpılır.

Emir ve seyis neferleri maiyetinde bulundukları zabitin evine hemşeri kabul edemezler. Sokağa bel kemersiz, tozluksuz, yalın ayak, başıaçık çıkamazlar.

Emir neferleri, yazın sıcak zamanlarda ev içnde iş görürken zabitin müsaadesi üzerine ceketlerini çıkarabilirler. Fakat her halde çamaşır ve mintanın temiz; kol ve göğüsün kapalı olması şarttır.

Terlikli bulunmasına müsaade edildiği zaman ayakta behemehal çorap olmalıdır.

Evde yatan emir ve seyis neferleri hafta muayenesi için tayin edilen gün ve saatlerde emredilen yerde bulunmağa mecburdurlar.

Kışlada yatan emir ve seyis neferleri kendi vazifelerini iyi yapabilmeleri için kışla hizmet ve nöbetlerinden af edilmişlerdir.

Yalnız kışlada yatan seyisler akşam talimlerine çıkarlar.

Evde yatan emir ve seyis neferlerinden hasta olanlar hastalıklarını yanında bulundukları zabite haber verdikten sonra vizite zamanında hekime giderler. Her halde zabitten izinsiz bir şey yapamazlar ve iş olmasa dahi evden dışarı çıkamazlar.

IV. Silâh Bilgisi

A) Harp Silâh ve Vasıtaları

1 – Silâhların Kısa Bir Tarihçesi

Ordu bilgisi derslerinde, harbin ne demek olduğunu size anlatırken, insanlar arasında çarpışma ve boğuşmanın dünyanın kurulduğu ilk günlerden beri yapılan ve eksik olmayan bir hadise olduğunu söylediğimizi elbette hatırlarsınız.

İşte bu silâh bilgisi kısmındada, size, ilk günlerden beri bu çarpışma ve boğuşmaların hangi silâhlarla yapıldığını, silâhların bu günkü terakkiye nasıl vardıklarını ve nihayet zamanımız harp silâh ve vasıtalarının nelerden ibaret bulunduğunu kısaca anlatarak UMUMÎ BİR FİKİR vermeğe çalışacağız.

Tarihin anlattığına göre yer yüzünde yüzbinlerce seneden beri insanlar yaşamaktadır. Fakat bu yüzbinlerce seneden beri insanların mevcut olduğunu söyleyen tarih, bize ancak son yedi bin senelik zaman içinde geçen vak'alardan bahseder ve derki: İnsanlar son yedi bin senedenberi medenî olmağa, muntazam cemiyetler halinde yaşamağa başlamışlar ve ancak bu devirde kendilerini tanıtacak eserler bırakmışlardır. Elde bir kitap bir kitabe, bir resim, bir heykel hulasa her hangi bir eser olmayınca geçmişteki vak'aları anlamak mümkün değildir. Bu sebepten tarih ancak son yedi bin senelik vak'aları nakledebilir.

İşte tarihin bahsedebildiği bu son yedi bin senelik zamana (TARİH ZAMANLARI) denir.

İnsanların taş kovuklarında yaşadığı, çıplak gezdiği ve yazı bilmediği daha evvelki vahşet zamanlarına da (TARİHTEN EVVELKİ ZAMANLAR) denir.

Bu, tarihten evvelki zamanlar taş devri, tunç devri, demir devri deye üç büyük kısma ayrılır. Bu devirlerde yaşayan insanların bize bıraktıkları kabasaba eserlerden, ilk taş devrinde taşları yontarak, sivrilterek harp silâhi olmak üzere balta, mızrak ve saire yaptıklarını, sonra tunç yapmasını öğrenince onunla bir takım silâhlar yaptıklarını ve nihayet demiri keşiften sonra yavaş yavaş medenî olmağa başladıklarını, ve demirden, çeşit çeşit harp silâhı yaptıklarını görürüz.

Şimdi evvelâ tüfekleri bir gözden geçirelim:

Bu günkü piyade tüfeğinin esası olan ilk ateşli tüfekler 400 : 500 sene evvel meydana çıkmıştır. Bunlar fitilli idi ve ağızdan dolar şekilde yapılmışlardı.

Bu tüfekler hem ağırdı ve hemde sık sık ateş almamak gibi kusurları vardı. Sonra bunların biraz daha hafifi yapıldı; daha sonra çakmaklı tüfekler icat olundu. Bu tüfeklerin ağırlığı, 4,650 kilo gram, en uzak atış mesafesi 250 metre, tesirli atış mesafesi 100 metre, çapı da 17,5 milimetre idi ve 27 gram ağırlığında yuvarlak bir mermi atıyordu. Bu tüfekler aşağı yukarı 100 : 150 sene evvelisine kadar kullanıldı.

Böyle bir silâhı öğrenmek için hiç kafa yormağa lüzum yoktu. Eğer memedeki barut ıslanacak kadar yağmur yağmazsa bu tüfekler daima ateş alırdı. O zamanki muharebelerde pek sıkışık, yanaşık şekil kullanılması ve onları mümkün olduğu kadar düşmana yakın sürmenin makbul olması yüzünden çok kerre bunlar attıklarınıda vururlardı.

Bundan sonra iğneli, yivli, tüfekler icat olundu. Bu tüfekler de ağızdan doluyordu ve yuvarlak mermi atıyordu. Nişangâhları yoktu. Fakat arpacık ve gez yapılmıştı. Sonraları bu tüfeklerle beyzi kurşun atmağa muvaffak olundu ve tesirli atış mesafesi de 800 metreye çıkarildı.

Bu suretle adım adım yeniliğe doğru yürüyen silâhların yapılışında hakim olan fikir, düşmandan daha ziyade ateş edecek surette tertibat yapmaktı. Bu yolda ilk büyük adımda, ağızdan dolmadan; arkadan dolmaya geçişle atıldı.

100 sene evveline kadar ehemmiyetli askerî devletlerin orduları arkadan dolar tek ateşli, madenî fişekli tüfekler kullanmakta idi. Daha sonraları silâh san'atında vukua gelen terakki hazineli yahut artarda (mükerrer) ateşli tüfeği meydana getirmiş ve ateş sür'atini ziyadeleştirmiştir. Buda kurşun ile barutun bir kovan vasıtası ile bileştirilmesinden sonra mümkün olmuş; dumansız barutun icadından sonrada bugünkü tiplerde küçük çaplı mükerrer ateşli tüfek vücut bulmuştur. Bugün öyle piyade tüfekleri vardırki bunlar kendi kendine dolar, boş kovanı dışarı atar hep tek ateş yaparlar. (tabanca gibi) Ateş sür'atleri dakikada 60 : 80 mermidir.

Şimdi makineli tüfeklere geçelim:

Mt. ler, çok besili ve tesirli bir ateş yapmak ihtiyacından doğmuş ve ilk makineli tüfekler, kuyruktan doldurmanın tüfeklere tatbikından sonra icat olunmuştur.

Fakat bu ilk tüfeklerde hareketlere hep el ile yapılıyordu ve

hizmetine çok nefer bakıyordu. Bir çok araştırmalardan sonra Maksim Mt. gi meydana çıktı. Bu silâh, hakikî ilk makineli tüfekti Bu tüfekte bir çok parçalar kendiliğinden işlediğinden az efratla iş görülüyor ve çalışanlar yorulmayordu.

Bu tüfeklerin asıl ehemmiyeti 1904 - 1905 Rus - Japon harbinde anlaşıldı ve büyük harpte de ehemmiyet ve kudretleri iyice göze çarparak harp esnasında daha ziyade mükemmelleştirilmesine çalışıldı; sayıları çoğaltıldı.

Büyük harbe, piyadenin YARDIMCI bir silâhı olarak giren makineli tüfekler o harpten şerefle çıkmış ve onun yerini tutacak başka bir silâh düşünülmemiştir. Bugün ateş kudretleri daha ziyade artmış ve hususî tertibatla görmeyerekte ateş etmeğe muktedir bulunmuş olan bu tüfekler piyadenin KENDİ MALI BİR SİLÂH olmuştur. Piyadeyi hedefine ulaştırmağa çalışan diğer silâhlar arasında bu tüfeğe düşen şeref payı çok büyüktür.

Daha çok iptidaî bir halde iken bile, fen alemince, şaşılacak bir eser olarak bakılan ve ilk zamanlarda mitralyöz adını taşıyan Mt. lerle zamanımız makineli tüfekleri arasındaki fark bilseniz ne kadar büyüktür. Eski mitralyözler adeta küçük çapta bir top şeklinde idi. Bugünkü makineli tüfekler ise ne kadar şirin, ne kadar ince ve maksada muvafık yapılmış olmakla beraber ne kadar sade ve fakat ne kadar amansızdır.

Birde toplara bakalım:

Toplarda zamanla çok değiştiler. 200 : 300 sene evvel kullanılan toplarla bugün kullanılan toplar arasında dağlar kadar fark vardır. O devrin toplarını en acemi insanlar bile işletebilirdi. Bununla beraber onlar çok ağır, battal ve aynı zamanda tehlikeli idi. Atış esnasında çok defa namlu paralanırdı. Orduların peşi sıra gidecek hareket kabiliyetleri yoktu veyahut gayet azdı. Barut henüz kaba bir terkipten başka bir şey değildi. Çok defa muharebe meydanında kükürt, kömür, küherçele birbirine karıştırılarak kullanılırdı. Namlular dövme demir veya tunçtandı. Ahşaptan, tekerleksiz, bir kundak üzerine konurdu. Bu toplarla ilk zamanlarda taştan gülleler atılırdı. Sonra demir güllenin atılması toplarda yeni bir terakki vücuda getirdi.

Fatihin İstanbulu muhasara için yaptırdığı toplar o zamanın en büyük toplarındandı. Çapı 63 santimetre, mermisi 600 kilo idi. İki saatta bir doluyor, günde 8 (gülle) atıyordu.

Toplarda nişan usulü tamamen iptidaî idi. Ateşleme işi; demir çubuklar ateşte kızıl dereceye kadar kızdırılarak yapılıyordu. Her atıştan sonra namluyu soğutmak, namlu içini dikkatle yıkamak

lâzımdı. Rüzgâr, güllelere pek büyük tesir yaptığından ve barutun terkibi ile barut gazlarının sızması pek değişik olduğundan atışlarda sıhhat çok azdı. Menzil 500 metre idi.

Sonraları tekerlekli kundaklar, dolu gülleler yerine patlayıcı (tapalı) mermiler icat olundu. Daha sonra toplara birer toparlak ilâve edildi ve piyadeyi takip edebilecek hafif bir hale sokuldu. Velhasıl topçu diğer silâhlarla birlikte çalışan ve hareket eden bir sınıf ve silâh oldu.

Bugünkü çeşit çeşit toplar daha ilk bakışta aklı karıştıracak kadar çok parça ve parçacıklarının pek hassas olduklarını seyir edenlerin gözüne ve fikrine koyar.

Eski zamanın esas silâhlarına ve nasıl terakki ettiklerine dair verilen şu kısa malûmattan sonra şimdide zamanımızın silâhlarına ve bunların kudretlerine dair biraz daha geniş ve fakat size yetecek kadar malûmat vereceğiz.

Eski zamanlarda bir askerin sadece kendi silâhını bilmesi ve kullanması yeterdi. Silâhın yapılışına ve içinde neler bulunduğuna dair az düşünülür; eğer bir silâh, istendiği gibi işlemezse onu yoluna koymak için tüfekçiye, kamacıya müracaat olunur, işlerde böylece pek güzel olur giderdi. Amma artık o günler çoktan geçti. Fen, medeniyet çok yükseldi. İhtiyaçlar arttı ve yepyeni çeşit çeşit silâhlar doğdu.

Bugün her askerin hangi sınıftan olursa olsun yalnız kendi silâhını değil muharebede kendisi ile beraber çalışacak silâhların mahiyet ve hususiyetlerini öğrenip bilmesi şart olmuş ve hatta yakininde kendisi ile beraber uğraşacak bazı silâhları sırasında kullanabilecek kudrette olması lâzım gelmiştir.

Muharebenin kızıştığı bir anda meselâ; mürettebatı şehit düşmüş veya yaralanmış sağlam bir makineli tüfek etrafında henüz muhabere edecek halde bulunan neferler eğer o tüfeği kullanmayı bilemezlerse halin ne yaman bir neticeye varacağını bir defa göz önüne getirinde düşünün. Böyle sağlam tüfekler düşmandanda elimize geçebilir. Çok yüksek ateş kudretinde olan böyle silâhların tam zamanında kullanılamaması ne kadar yazıktır?.....

Halbuki bir makineli tüfeği kullanabilmek için bazı bilgiye lüzum vardır. Bugünkü silâhların pek ince tertip edilmiş kısımlarını kim esaslı ve hevesli bir surette öğrenir ve anlarsa yalnız o, ölmüş makineye nefes verebilecek, onu canlı bir vücut, sadık bir yardımcı ve tehlikeden kurtarıcı haline koyabilecek usta vaziyetinde bulunabilir.

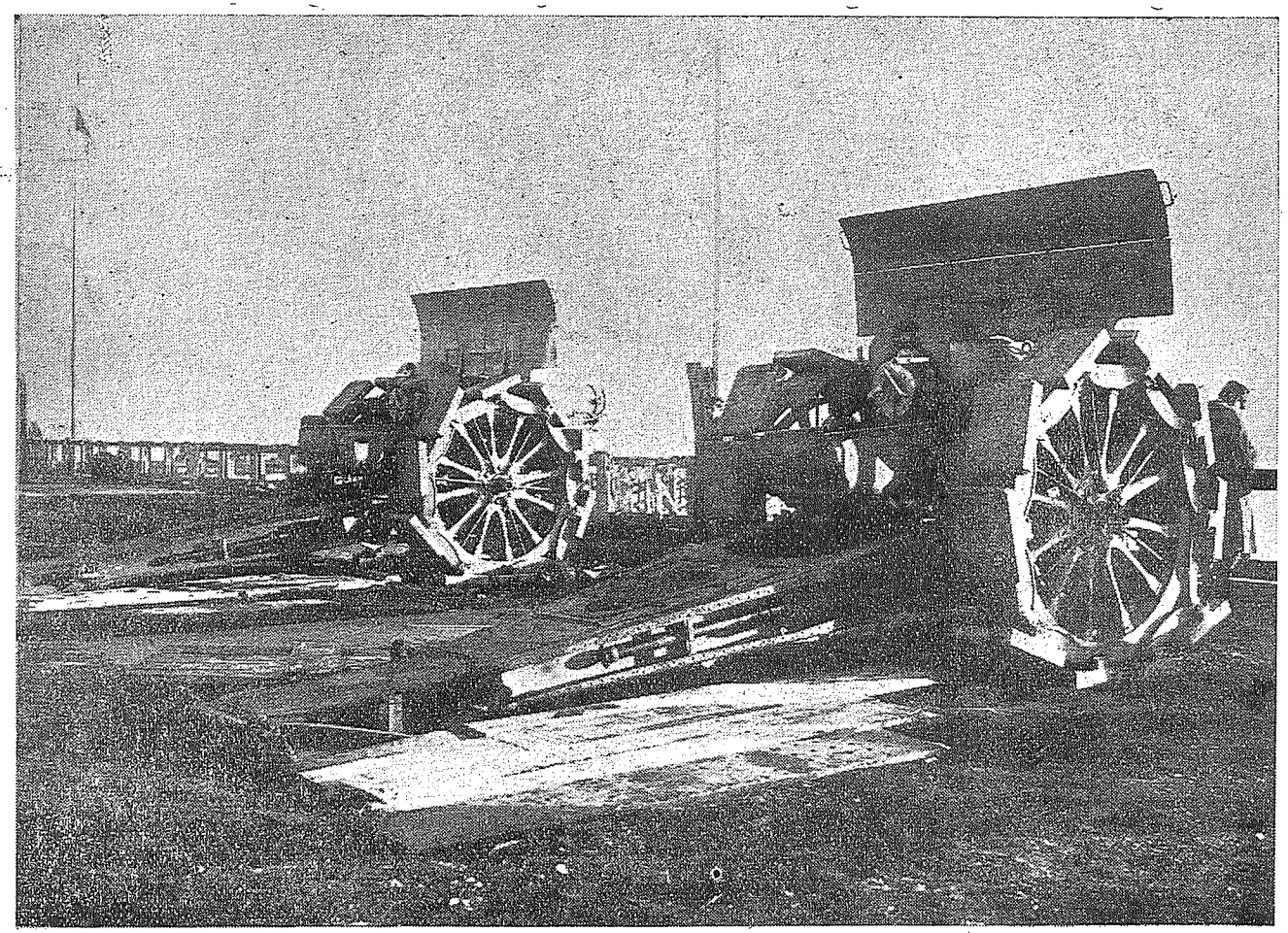

Zamanımızın seri ateşli havan topları

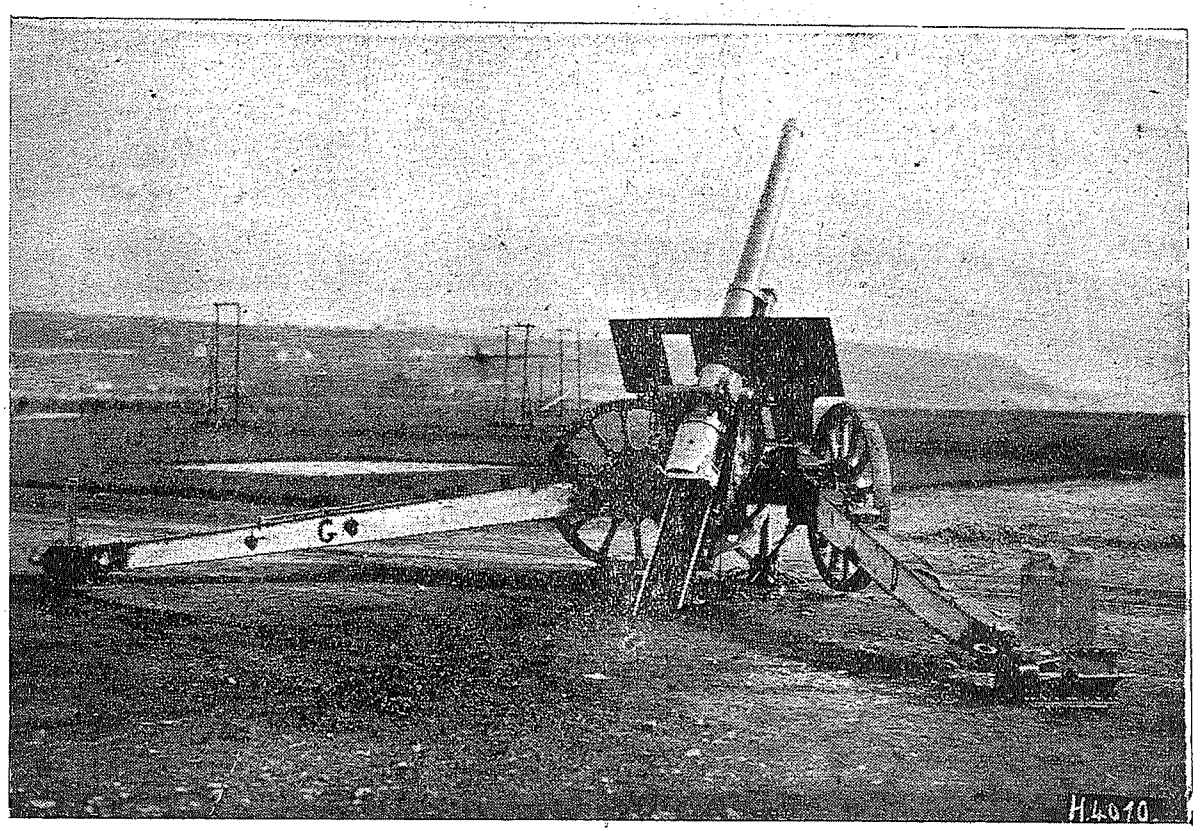

10,5 luk uzun bir top

2 — Piyadenin Silâhları

Biliyorsunuz; piyade asıl sınıftır. Çünkü muharebeyi neticelendiren o dur. Onun için bizde piyadenin silâhları ile söze başlayoruz.

Piyadenin silâhları hafif ve ağır olmak üzere ikiye ayrılır.

Piyade hafif silâhları: Tüfek, Hf. Mt., tabanca, el bombası, tüfek bambası, (kasatura) Süngüdür.

Piyade ağır silâhları: Ağ. Mt., piyade havanı, piyade topudur.

a) TÜFEK, neferin asıl silâhıdır; atış ve dürtüş silâhı olarak kullanılır ve sahibini yalnız başına iş görecek hale kor (P. Ta. Madde - 53).

b) HAFİF MAKİNELİ TÜFEK, Piyade ağır silâhlarından olan Ağ. Mt. ler her zaman için piyadenin en kuvvetli ateş silâhıdır. (P. Ta. Madde - 54). Fakat, Ağ. Mt. ğin ağırlığı, piyadeyi takipte az çok zorluk çekmesi, kullanılması için çok nefere ihtiyaç göstermesi, mevzi almak için önceden bir keşfe ihtiyaç göstermesi ve zaman istemesi büyük harpte piyade tüfeğile Ağ. Mt. arasında bir silâh araştırılmasına sebep olmuş ve Hf. Mt. in vücuda getirilmesine muvaffak olunmuştur.

Hf. Mt. ler birkerre doldurulup tetik çekildikten sonra şarjörde bulunan tekmil fişekleri atıncaya kadar kendi kendine işleyen ve ateş eden makineli bir tüfektir.

Ağ. Mt. lerden pek çok hafif olmasından ve Ağ. Mt. ler gibi kundak üzerine (kızak veya üç ayak) konarak atılmamasından ve bildiğimiz piyade tüfekleri gibi bir nefer tarafından elde ve omuzda taşınabilmesinden dolayı ismine Hf. Mt. denmiştir.

Bugün bir çok modelde Hf. Mt. vardır.

Ordumuzun elinde bulunan "Türk modeli Hoçki Hf. Mt. leri„ sadelik, dayanıklık, atış sıhhati ve atış kabiliyeti itibariyle bütün diğer devlet ordularında kullanılan Hf. Mt. lerden çok üstün, çok mükemmel bir Hf. Mt. dir.

Bu tüfekte Ağ. Mt. ler gibi barut gazlarının tesirile işler. Barut gazı doğrudan doğruya tüfeğin makanizma kısımlarından sayılan piston üzerine tesir eder, tüfeği açar, kapar, kaparken doldurur ve doldurduktan sonrada ateşler, ateşledikten sonrada tekrar aynı hareketi yapar. Bu suretle şarjörde bulunan fişekler bitinceye kadar kendi kendine işler.

"Hf. Mt. her bir arazide avcılar gibi gidebilir. Yüksekliğinin az olması düşmanın gözetlemesini güçleştirir; ağırlığının az olması bütün muharebe vaziyetlerinde ilerdeki hatta tek bir nefer tarafından kullanılmasını mümkün kılar. Kendiliğinden dolma tertibatı ise bir çok mermiyi biribiri ardınca attırdığından atış kabiliyetini tüfeğe nazaran mühim derecede ziyadeleştirir. (P. Ta. Madde - 53) yavaş ve seri olmak üzere iki türlü ateş yapar. Yavaş ateşle dakikada 150 : 160, seri ateşte 200 : 300 mermi atabilir. Fakat ne sürekli ateşe ve ne de büyük mesafelere ateş etmeğe müsait değildir. 3 - 8 mermilik kısa ateş darbeleri yapmak suretiyle ateş eder. En iyi tesirini 800 metreden aşağı mesafelerde gösterir.

c) TABANCA: Namlusu kısa, kolay kullanılır hafif bir silâhtır. "Kendiliğinden dolup boşalmasından ve doğru vuruşlu olmasından dolayı yakından muharebeye elverişlidir„ (P. Ta. Madde - 53) Tabanca, vazifesi itibariyle tüfek taşımayacak olanlara verilir. Bunlar düşmanla karşı karşıya geldikleri zamanlarda bununla nefislerini müdafaa ederler.

d) BOMBALAR:

1 — EL BOMBASI: Çok eski zamanlardan beri kullanılmaktadır.Bunlar bir zamanlar kale muharebelerinin en mühim harp vasıtalarındandı. Fakat çok iptidai şeylerdi.

El bombalarının asıl terakki ve tekâmülü Rus - Japon harbinden başlar. Büyük harp olurken bu harbe iştirak eden her devlet ordusu düşünebildikleri şekil ve sistemde bombalar icat etmişler, bombayı ehemmiyetli bir silâh olarak birbirleri aleyhine kullanmışlardır. Göğüs göğüse yapılan şiddetli muharebelerde, baskınlarda ve yakın siper muharebelerinde bu bombalar oldukça mühim işler görmüşlerdir. Bundan başka büyük harp esnasında, patlayınca etrafa gaz yayan, sis, duman bulutları yapan, yangın çıkaran el bombalarının her çeşidi de vücuda getirilmiş ve kullanılmıştır.

Bizim burada bahsetmek istediğimiz parça tesirli bambalardır. Şimdiye kadar vücuda getirilen bombalar taarruz ve müdafaa bombası olmak üzere iki çeşittir.

Taarruz bombaları: Zarfları saç, teneke vesaire gibi ince maddelerden saplı veya sapsız olarak yapılmışlardır. Bu bombaların yapılışında parça tesirlerinden o kadar istifade beklenilmeyip şiddetli bir patlama ve hava tazyiki tesirlerinden istifade düşünülmüştür.

Hakikaten taarruz bombaları korkutucu şiddetli bir sesle patlar ve çok kalın bir duman bulutu yapar nefes alıp vermeyi güçleştirir ve düşmanı şaşırtıp sersem eder.

Müdafaa bombalarına gelince: Bunların zarfları demir, pirinç, tunç vesaire gibi madenlerden olmak üzere başka başka şekillerde (yuvarlak, yumurta... vs. gibi) yapılmışlardır.

Müdafaa bombaları, müdafaada bulunurken düşmanın yapacağı hücumları bilhassa gece hücumlarını def için kullanılır. Bunlarda patlama gürültüsünden ziyade parça tesirinden azami istifade düşünülmüştür.

Bu çeşit bombalar patlayınca parçaları en aşağı 50 metre nısıf kutrunda bir sahaya dağıldığından ve bunları atan her an bombanın nüfuz ve tesir sahasında kalacağından mutlak bir sütre arkasından veya siper içinden atılmak iktiza eder.

Piyade talimnamemizin el bambası hakkındaki yazıları aynen aşağıdadır.

"El bombası, yakından muharebeye mahsus bir vasıtadır; sütreler gerisinde bulunupta tüfek mermisi ile vurmak mümkün olmayan hedeflere karşı kullanılmağa pek elverişlidir; hücumda düşman mevziine girileceği zaman kullanılırsa hücuma çok faydası dokunur; yarıkların ve hendeklerin düşmandan temizlanmesinde ve meskûn yerlerde (yani bina, köy, kasabalarda) iyi işler görür; müdafaada, düşman bulunmakta olduğu mermi çukurlarından yahut yuvalarından ileriye atılmak üzere iken, el bombaları ile en yakın mesafelerde bir ateş manii yapılabilir. El bombası parçalanması ile vücuda, şiddetli patlaması ile ruha tesir yapar. Ateşli el silâhlarını yakın muharebede tamamlar; LÂKİN ONLARIN YERİNE GEÇEMEZ.

El bombası infilak maddesi olarak tahribatta (meselâ: Demiryollarının, telgraf direklerinin tahriplerinde kullanılır).

2 — TÜFEK BOMBASI: avcıların kol ile yetiştiremedikleri daha uzak mesafelere atılmak için büyük harpte icat olunmuştur.

"Tüfek bombası, el bomabları gibi fakat daha şiddetli surette tesir yapar; sütreden atılır. Bundan dolayı nereden atıldığını görüp fark etmek güçtür; avcıyı düşmanın el bombası atışına karşı koruyacak mesafelerden kullanılır. Tüfek bombası, taarruz ve müdafaada, hususiyle hareket harbinde dahi, mestur (örtülü) hedeflere (150) metre dahilinde kullanılır (P. Ta. 53).

e) KASATURAYI kullanmak için tüfeğe takmak kaidedir. Mevzi muharebelerinde müstesna olarak tüfeksizde kullanıla-

bilir. Bu sebeple kasaturanın yalnız olarak kullanmasınıda öğrenmek zamanımız muharebeleri için çok mühimdir.

3 – Piyadenin Ağır Silâhları

A) AĞIR MAKİNELİ TÜFEK

Barut gazının husule getirdiği geri tepme kuvvetinden istifade ederek fişekleri sürmeği, doldurmağı, ateşlemeği ve boşalan fişek kovanlarını dışarı çekmeği ve atmağı kendiliğinden yapan sürekli bir ateş silâhıdır.

Ateş, sabit bir kundak üzerinde duran namludan çabuk ve bir biri ardınca muntazaman çıkan atımlarla yapılır.

Ağ. Mt. ği Hf. Mt. den ayıran başlıca hususiyetler şunlardır:

1 — Sabit kundak: (Kızak yahut üç ayak) üzerinde ateş etmesi.
2 — Sürekli atış yapabilmesi.
3 — Uzak mesafelere ateş edebilmesi.
4 — Görmeyerek atış yapabilmesi.
5 — Gerek aşırarak ve gerekse aralıklardan ateş edebilmesi.
6 — Hayvan ile taşınması.

Bu makineli silâhın faydaları şunlardır:

1 — Pek dar bir cepheden çok kuvvetli bir piyade ateşi yapar.
2 — Mermi demeti topludur. Hududu belli mıntakaları plânla tesirli ateş altına almağa kabiliyetli, muayyen hedeflere karşı çabuk ve tesirli netice elde etmeğe müsaittir.
3 — Hedef keşfi, mesafe tahmini ve ölçmesi, havanın halini tayin, nişangâhı intihap güzel yapılır ve gözetleme hususuda müsait olursa mermi demetinin tesiri mahvedici olur.
4 — Muayyen bir muharebe şeridi (derinliğine doğru mıntaka) içindeki Hf. Mt. ve avcu mangalarının ateş himayesini devam üzere yapabilir.
5 — Daire arpacığı ve çelik çekirdekli veya izli çelik çekirdekli sivri mermi kullanılırsa düşman tayyarelerine karşı 1000 metreye kadar tesirli bir muharebe vasıtasıdır (İlâve ayağı üzerinde).
6 — Tanklara karşı koymak esasen piyade toplarına düşen bir vazife isede, yapma (sun'î) sis içinde mevzii delen düşman tanklarını pek yakından ateş altına almak doğrudan doğruya Ağ. Mt. in işidir. (Bugünkü tayyare ve tankların zırhları daha ziyade kalınlaştırılmağa başlanmış olduğundan ve

Ağ. Mt. lerin tesir yapması şüpheli görüldüğünden bunlar için daha büyük çapta ve vuruş kuvveti fazla, daha ağır makineli tüfekler yapılmakta ve tecrübe edilmektedir.)

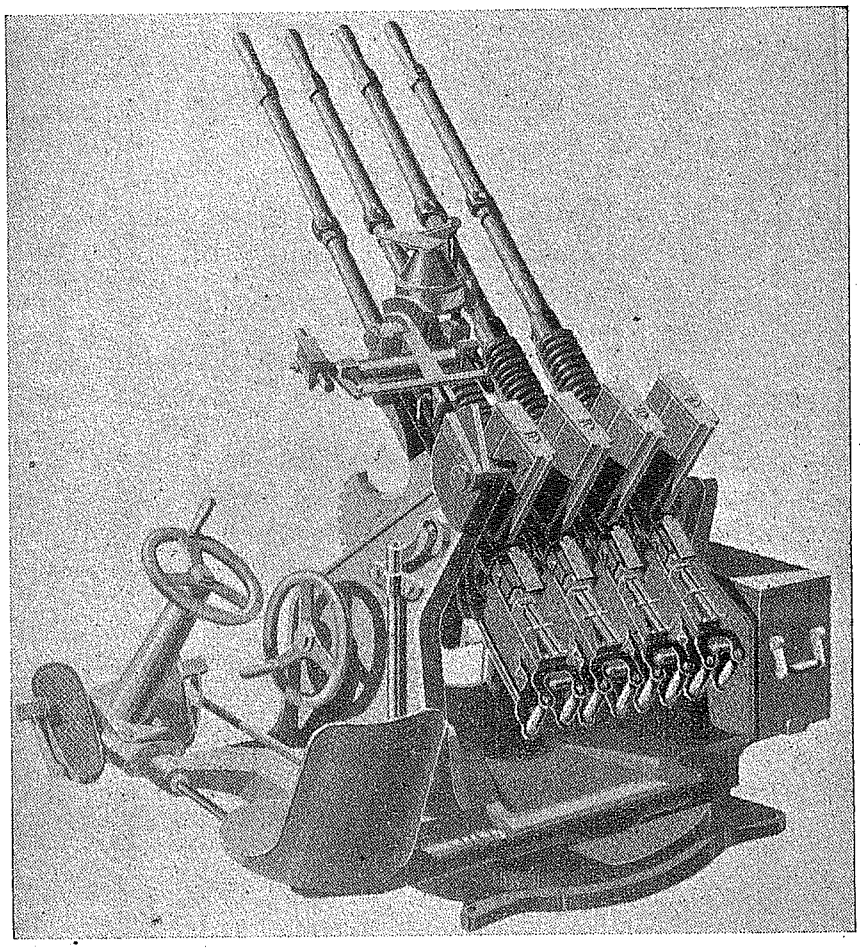

Tyyare ve Tank def edici dört namlulu bir makineli tüfek

Direkt tevcihte tesir sahası (A. S.) mermi ile 2500, endirekt tevcih vasıtaları yardımı ile 3500 metre dir.

Dakikada 400 - 500 mermi atar.

Hasılı Ağ. Mt. taarruza müdafaaya elverişli uzak mesafelere atışta dahi çok tesirli iş gören; piyadenin çok kıymetli bir ağır silâhıdır.

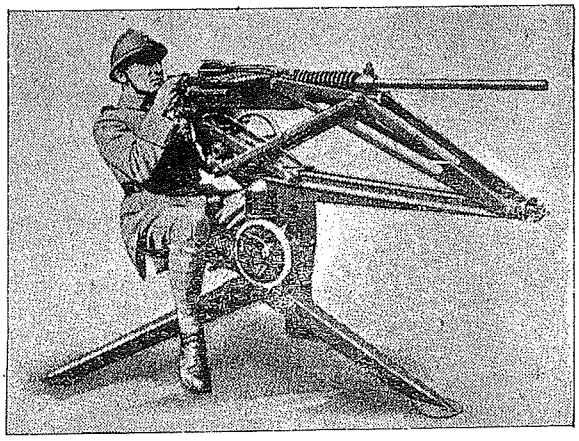

13,2 Milimetrelik Hoçkis makineli tüfeği
tanga karşı nişan vaziyetinde

B) PİYADE HAVANI - PİYADE TOPU

Büyük harp tecrübeleri piyadenin, esas topçunun yardımından başka, yalnız kendi maksadına hizmet edecek ve kendinden ayrılmayarak taarruzda düşmanın şuradan buradan birdenbire çıkıvererek ilerlemesini alıkoymağa çalışacak bir yığın mukavemet yuvalarını tepeleyerek kendine yol açacak ve müdafaada; sırtını kuvvetlendirecek, düşmanın musademe (kakış ve çarpış) kuvvetini ezecek ve tankların işini bitirecek, ayrıca bir topçu yardımına muhtaç olduğunu meydana koymuş ve bu ihtiyaçtanda havan topları (ki eski ismi bomba topudur) ve piyade topları doğmuştur.

Gerçi havanlar büyük harpten evvelde vardı: Fakat yalnız kalelerde kullanılırdı. Bunların kıymeti ve büyük manevî tesiri, hareket harbinde kullanılacak surette tekemmül ettirilip, kullanıldıktan sonra anlaşıldı.

Piyade havanları büyük harpte düşman manilerini, mevzilerini sığınaklarını, gözetleme yerlerini, muharebe hattı içine alınmış evleri, mukavemet yuvalarını tahrip ederek şiddetli taarruz fikri ile ruhlanmış piyadeye daima düşman mevziinde ve içersinde yol açan, ihmal edilmiyecek bir silâh olmuştur.

Bunlar; mermi yollarının yatıklığından dolayı tesir yapamıyan veyahut kendi kıt'alarını tehlikeye düşürmemek için ateş edemiyen esas topçunun döğemediği yakın mesafelerin döğülmesini temin ve Mt. lerle topçunun tesirini tamamlarlar.

Piyade toplarına gelince; Yeni icat olunan bu toplar bilhassa tanklara karşı koymak ve bir taarruz esnasında piyadenin karşısına çıkan düşman mukavemet yuvalarını körletmek hususunda piyadeye iyi hizmetler ederler. Bu toplar yatık mermi yolludur.

Bunların daha ziyade tekemmüllerine, bugün, büyük bir ehemmiyetle çalışılmaktadır.

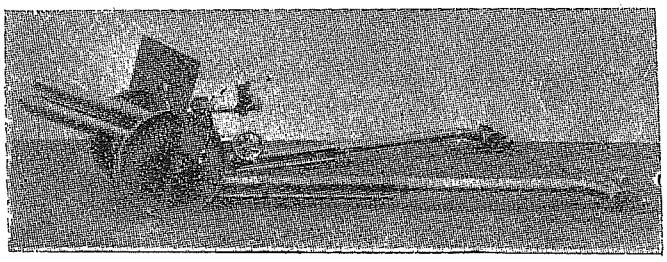

47 Milimetrelik Vikers piyade topu

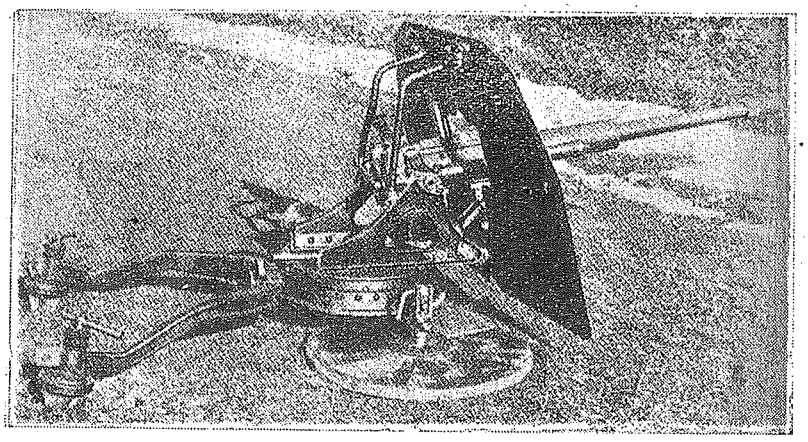

70,32 Milimetrelik İskoda piyade topu

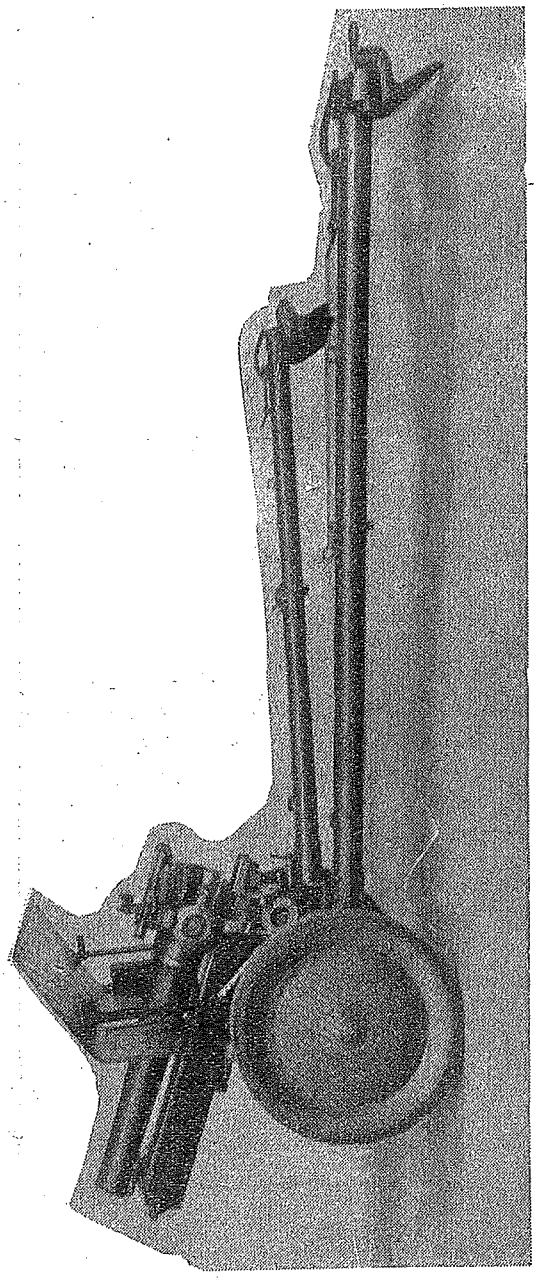

7,5 Santimetrelik çatal kundaklı bir piyade obüsü

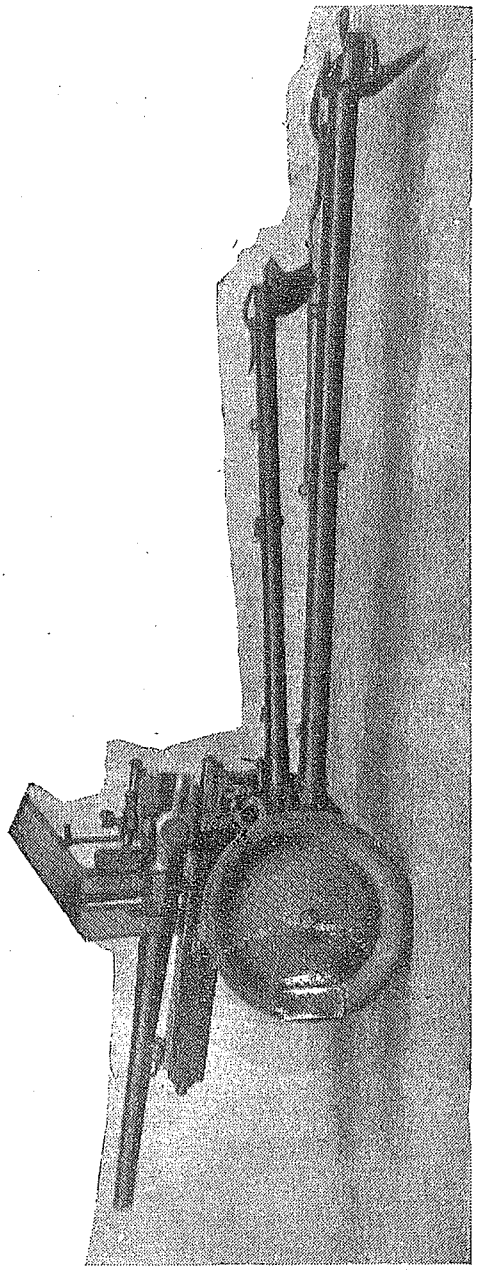

4,7 Santimetrelik çatal kundaklı bir piyade topu

4 – Diğer Silâhlar

A) TAYYARE

İnsanlar, çok eskiden beri havalara çıkmak, kuşlar gibi uçmak sevdasını taşıyorlardı. Bu sevda ile düşünüp taşınarak ilk evvel balonu icat ettilar.

Nihayet büyük harpten 3 - 5 sene evvelde bildiğimiz bugünkü tayyareleri icat ettiler. Lâkin bunlar icat olunurken bir harp vasıtası olarak düşünülmemiştir. Sonradan yapılan tecrübeler bunların harp vasıtası olarakta kullanılabileceğini meydana koydu ve bunlar tekemmül ettirilerek büyük harpte mühim bir harp vasıtası olarak kullanıldı.

Tayyare: Havada her hangi bir istikamete büyük bir sür'atle uçarak giden bir vasıtadır.

Tayyare iki maksatla kullanılır:

1 — İçine silâh koymak suretiyle harp vasıtası olarak

2 — Seyahat ve nakil vasıtası olarak.

Biz burada harp tayyarelerinden bahsedeceğiz ve evvelâ tayyareyi tarif edeceğiz.

Her tayyare; gövde, motör, kanatlar, yükselme ve istikamet dümenleri ile iniş takımından ibarettir.

Tayyare; esasında havadan ağırdır. Motör kuvveti ile havaya yükselir; uçuşunu devam ettirir. Dümenleri vasıtası ile istikametini yüksekliğini yoluna koyar, yükselir, alçalır, iniş takımında bulunan iki tekerlek ve kuyruk altında bulunan yaylı kol vasıtası ile yere iner.

Tayyarenin uçuşu şu suretle vaki olur:

Motör çalışmaya başlayınca kendine bağlı olan pervaneyi döndürür. Bu pevanenin dönüşü havayı yararak bir çekme kuvveti hasıl eder. Tayyare ileri doğru gitmek ister. İleri giderken kanatlar altında def edici bir kuvvet husule gelir, tayyare yükselmeğe başlar ve kanatlar aynı zamanda tayyareyi havada tutar.

Umumiyetle tayyareler şu üç cins madenden:

1 — Ahşaptan

2 — Ahşap ve madenden

3 — Tamamiyle madenden biriyle.

Ahşap tayyarelerin ömürleri az olduğundan o kadar makbul değildir. Onun için tayyarenin hep madenden olmasına çalışılmaktadır.

Tayyareler kullanış yerleri itibariylede ikiye ayrılır:

1 — Kara tayyaresi
2 — Deniz tayyaresi.

Bunların arasındaki fark birinin kara diğerinin deniz üzerine inmesi ve buralardan uçabilmesidir. Bazı deniz tayyareleri hem deniz ve hemde karaya inebilirler. Bunun için iniş takımlarında hem denize inmek için sandal hemde karaya inmek için tekerlek vardır.

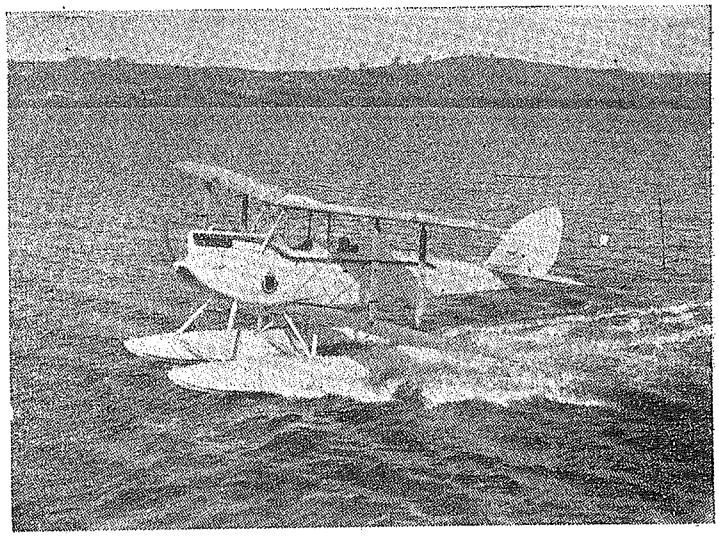

Deniz tayyaresi deniz üzerinde

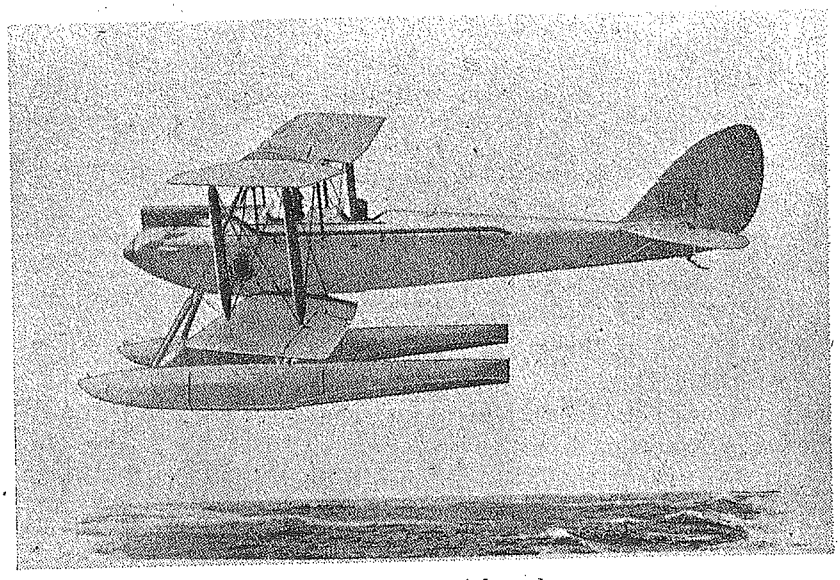

Deniz tayyaresi havada

Umumiyetle harp tayyareleri muharebede kullanılacakları vazifelere göre üç kısma ayrılırlar:

1 — Keşif tayyaresi
2 — Av tayyaresi
3 — Bombardıman tayyaresi.

Kara ve deniz tayyare birliklerinde bu üç çeşitten de tayyare bulunur.

Tayyarelerin silâhları:

Tayyareler umumiyetle makineli tüfeklerle donadılmıştır.

Tayyare içinde, gözetleyiciye mahsus makineli tüfek
(Dönen kızak üzerinde her tarafa ateş edebilir)

Bazılarına hatta makineli tüfekten daha büyük çapta, top gibi; silâhlar konmağa başlanmıştır.

Makineli tüfeklerin bir kısmı pilotun (yani tayyareyi kullananın) oturduğu yerde yalnız ileriye ve pervaneler arasından ateş etmek üzere yerli olarak oturtulmuştur.

Bir kısmıda (büyük tayyrelerde) arkada gözetleyicinin oturduğu yere konmuştur. Tüfek istenen yere çevrilebilir.

Gerek öndeki ve gerek arkadaki makineli tüfekler birden fazla olabilir.

Aynı zamanda tayyarelerin en mühim silâhı bombadır. Bombardıman tayyareleri daha çok bomba taşırlar. Keşif ve av tayyareleri aldıkları vazifeye göre icabında el ve diğer ufak bombalarla donatılır ve bunları düşman üzerine atarlar.

Deniz tayyarelerinin silâhları da aynıdır. Bazı deniz tayyarelerinde 2 santimetrelik makinalı toplarda vardır.

Yukarda bahsedilen keşif tayyareleri üç işe yararlar:

1 — Yakın ve uzak keşif yaparlar.

2 — Piyadenin taarruzunda taarruza havadan iştirak ve makinalı tüfekleriyle, karadaki düşman hedeflerine ateş ederler (piyade tayyareleri.)

3 — Topçu kıt'aları emrinde topç ateşlerinin gözetlenmesinde kullanılırlar (topçu tayyareleri).

Yakın keşif tayyareleri fırka ve kol ordularda bulunur. 2 kişiliktir. Keşif tayyarelerinin umumiyetle orta uçuş sür'atları 200 kilometredir. 4-5 saat havada kalabilirler. 6-7 kilometre yüksekliğe çıkabilirler.

Uzak keşif tayyareleri, havada fazla kalabilecek kabiliyette yapılmış olduklarından ta uzaklara, düşmanın çok gerilerine, giderek keşif yaparlar. Bunlar ordular ve baş kumandanlık emrinde bulunurlar.

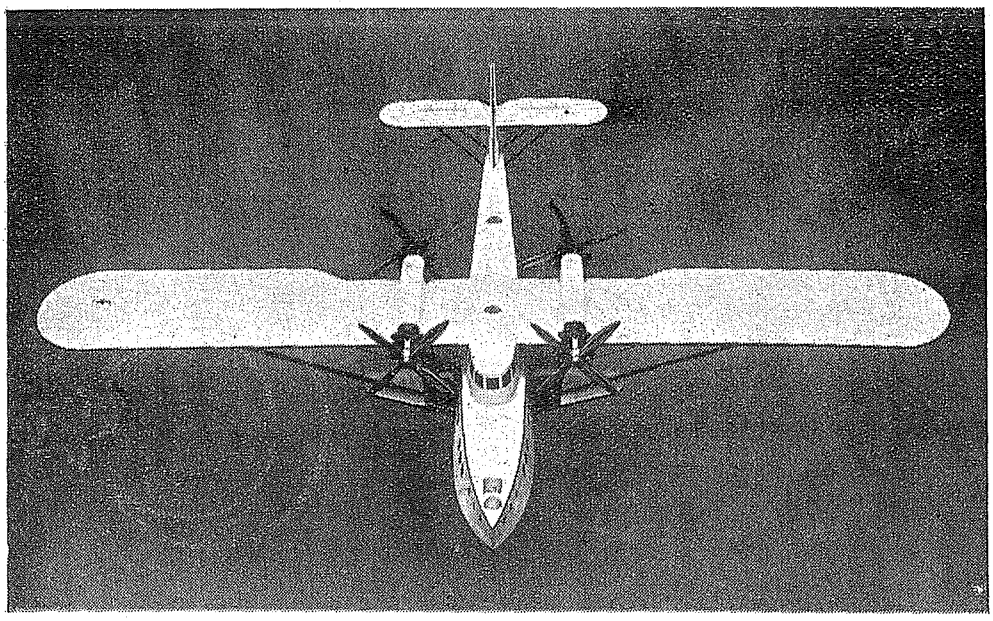

İki motörlü deniz nakliye tayyaresi

Av tayyareleri:

Keşif ve bombardıman tayyarelerini havada düşmanın tayyarelerine karşı korurlar. Aynı zamanda hava muharebeleri yaparlar. İcabında yer muharebesine havadan iştirak ederler. Bunların sür'atleri keşif tayyarelerinden daha fazladır. Saatte 250 : 300 kilometredir. Havada ancak iki saat kalabilirler. 8000 metre yüksekliğe çıkabilirler.

Av tayyareleri 1 kişiliktir. Herbirisinde 2 makineli tüfek vardır.

Bombardıman tayyareleri;

Ağırdır. Çok bomba taşırlar. Havada daha çok zaman kalabilirler. Bunlar en aşağı iki kişilik olur, Umumiyetle 5000 metreye kadar yükselebilirler. Sür'atleri 180 : 200 kilometredir. Bir bombardıman tayyaresi 500 : 1000 kilo ağırlığında bomba taşır.

Vazifeleri; düşman içlerine giderek düşmanın toplu kıt'alarını, demiryollarını, istasiyonlarını, köprülerini, mühim yollarını, karargâhlarını, askerî ve sınaî tesislerini..... vs. bombalamak ve tahrip etmektir.

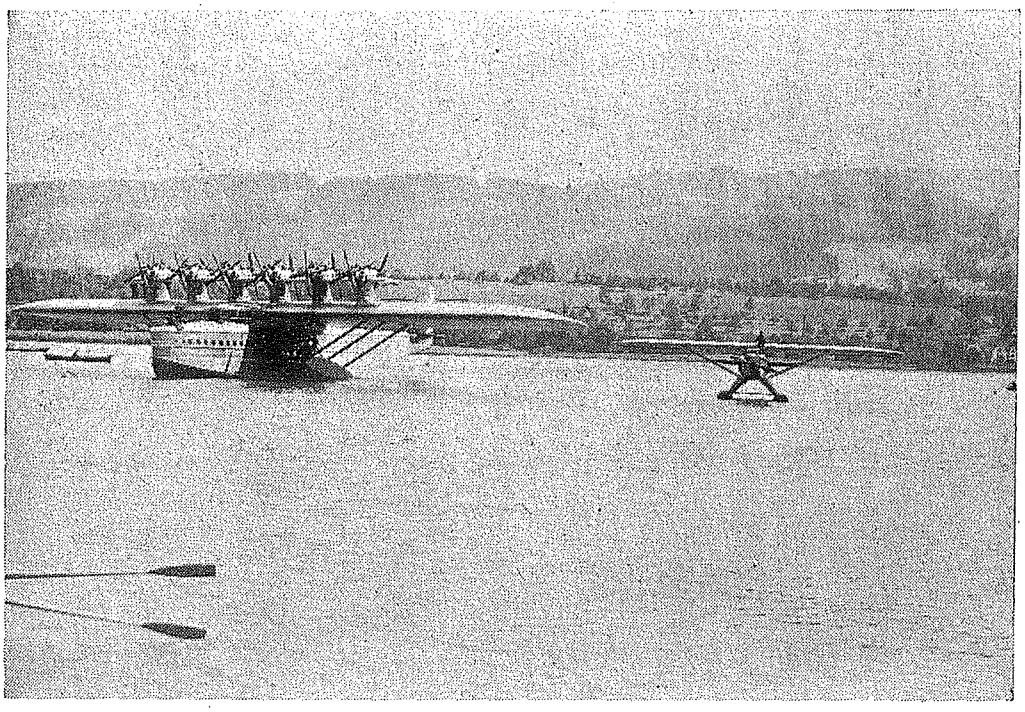

On iki motörlü bir deniz yolcu tayyaresi

Bombaları üç nevidir. Gaz, yangın, tahrip.

Bu üç vazifeyi birden görecek bombaların yapılmasına çalışılmaktadır.

Her üç cins tayyarede (yani keşif, av, bombardıman) hem gündüz ve hemde gece vazife göreceklerinden iki nevî olarak yapılmışlardır.

Gece uçuşuna ayrılan tayyareler bu uçuşları yapabilmek için ayrıca tenviratla (ışık vasıtaları ile) teçhiz edilmişlerdir.

Umumiyetle tayyareler toplu uçuş yapar. Müstesna olarak keşif tayyareleri tek tek uçarlar. Gece bombardıman tayyareleri muayyen fasılalarla birbiri ardınca uçarak ayrı ayrı hedefe varır ve bombalarını atarak dönerler.

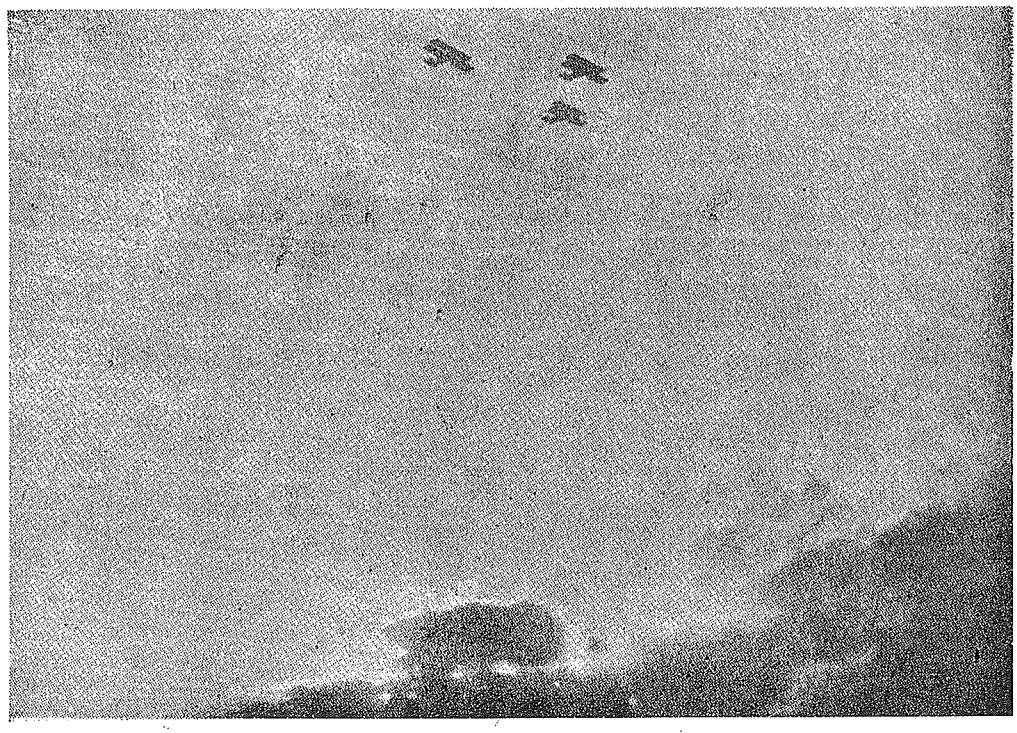

Üçlü hava filosu

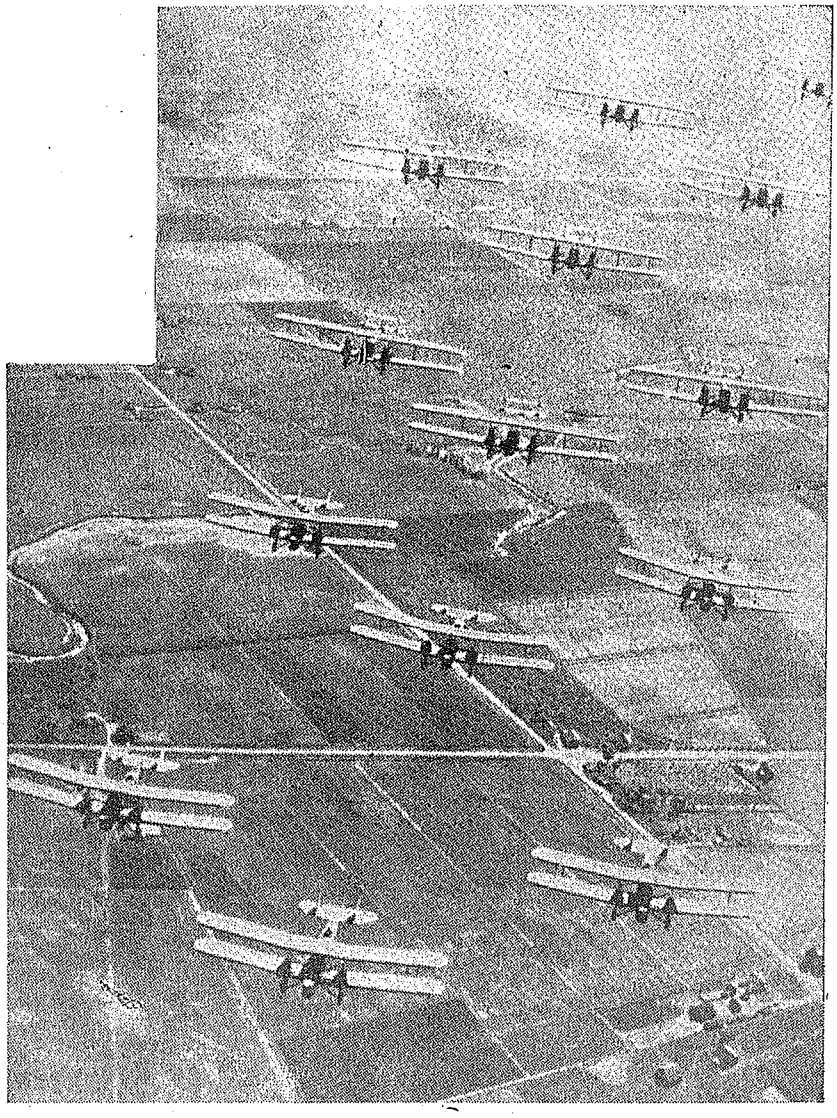

Derinliğine tertibat almış, alçak uçuşla hareket eden bir bombardıman filosu

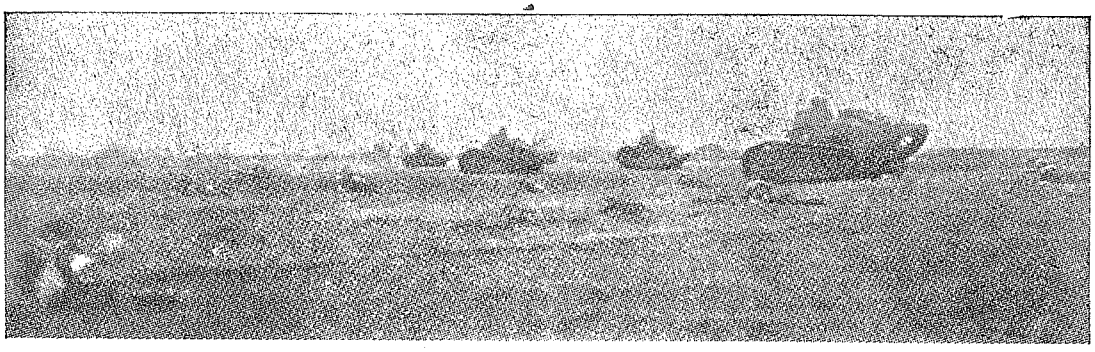

B) TANK

Tank, umumî bir tarif ile, motör kuvveti ile hareket eden, her tarafı zırhla (çelik levhalarla) kapalı ve içinde ya yalnız Mt. yahut top veyahut her ikisinden de bulunan bir otomobildir.

Tank, piyadenin ilerlemesini kolaylaştırmak ve zaferi kazanmasına yardım etmek maksadiyle vücuda getirilmiş bir taarruz silâhıdır. (yakın muharebe silâhı).

Tank piyade gibi hem hareketiyle ve hemde ateşi ile tesir yapar.

Hareketiyle: Düşman mevzilerini ve hususiyle tel örgülerini ezerek piyadeye yol açar; ateşi ile de: 200 metreye kadar olan mesafelerde tesir yapar.

Büyük harpte yapılıp kullanılan bir çok çeşitteki tanklar yalnız tırtıl tekerlek üzerine bindirilmiş olduğundan gerek sür'atleri ve gerekse yol üzerinde hareket kabiliyetleri pek azdı; hendek aşma, yokuş çıkma kabiliyetleri de noksandı.

Taarruz cepesine ya demiryol vagonları üzerinde veyahut kamyon ve saire gibi nakil vasıtaları üzerinde getirilirlerdi. Hareket sahaları azdı. Çok gürültü yapar, kaide olarak dururken ateş ederlerdi. (Çünkü sarsıntıları çoktu. Bu kusur sıhhatli olarak ateş etmeğe müsaade etmezdi) Tankların ateş sahalarıda azdı. Gaza karşı mahfuz değillerdi. İç tarafta bulunan oturma yerleri ile gözetleme tertipleride iyi değildi. Velhasıl eski sistem tankların bir çok kusurları vardı.

Halbuki harpten sonra yukarıda saydığımız bir sürü kusurları kaldırıp atan yepyeni modellerde çeşit çeşit tanklar yapıldı ve dahada bir taraftan yapılıp tecrübelerine devam olunmaktadır.

Bu sebeple, istikbal muharebelerinde kullanılacak tankların evsafını ve hassalarını, kat'î olarak şöyle veya böyledir deyip, bu günden kestirip atamayız.

Onun için biz, yalnız bir fikir vermek maksadı ile, tanklarda son yapılan yenilikleri umumî bir bakışla anlatacağız.

Şimdi bazı sistem tanklar vardırki: Bunlar hem demir tırtıl tertibatlı hemde lâstik tekerlekli olarak yapılmışlardır. Hem lâstik tırtıl tertibatlı ve hemde lâstik tekerlekli yapılmış olanlarda vardır. Bu surerle hem sür'atleri çoğaltılmış ve hemde demiryol vagonlarına veya başka nakil vasıtaları üzerine bindirmeden, yollar üzerinde hareket kabiliyetleri fazlalaştırılmıştır.

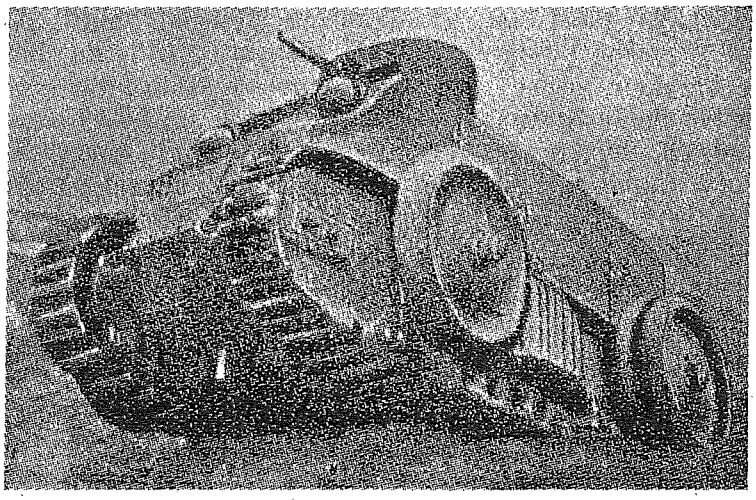

Hem lâstik tekerlekli hem demir tırtıl tertibatlı bir tank
(Tırtıl üzerinde duruşu gösteriyor)

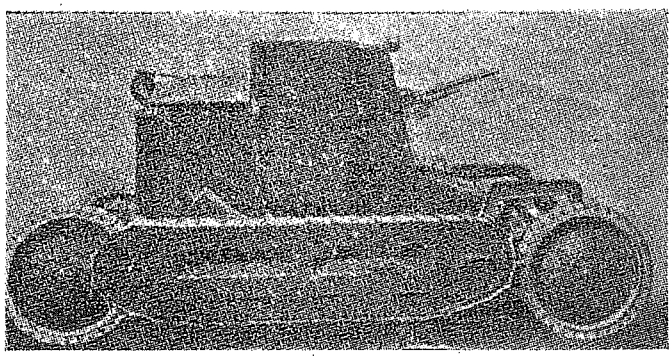

Hem lâstik tekerlekli hem de tırtıl tertibatlı başka sistem bir tank
(Tekerlek üzerinde duruşu gösteriyor)

Bazı sistem tanklarda vardırki: Bunlar sadece demir tırtıl tertibatlı yapılmışlardır. Fakat bu yeni demir tırtıl tertibatı tangı lâstik gibi yaylandırıyor; dolayısiylede hem sarsıntı azalmış oluyor, hemde büyük sür'atle hareket etmesine imkân vermiş oluyor.

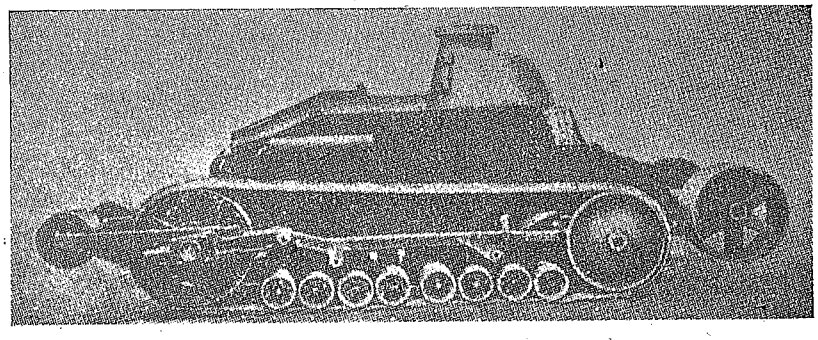

Hem tekerlekli hem de tırtıl tertibatlı başka sistem bir tank

Bugünkü yeni sistem tankların en fazla sür'ati, umumî olarak, tekerlek üzerinde 60 kilometreye tırtıl üzerinde 25 Km. ye çıkarılmıştır. [*]

Çamurda, bataklıklarda, ve her türlü arazide yürüyüş kabiliyetleri fazlalaştırılmıştır.

Zırh kalınlıkları piyadenin zırh kurşunlarına karşı koyacak raddeye getirilmiştir. Gözetleme tertibatı değiştirilmiş ve bu suretlede gözetleyicinin, nişancının vurulmak tehlikesi kaldırılmıştır. Bazı yeni sistem tanklarda tankçı isterse serbest surette etrafı gözetleyebilir. Fakat tehlike anında hususî bir tertibat vasıtasiyle oturduğu sandalya ile beraber 15 : 20 santim kadar tangın içine inebilirler ve kule içinde saklanır. Bu kule öyle yapılmıştırki her tarafa dönebilir; ve burada bulunan silâhla her yana ateş edebilir. Bazı tanklarda alev fışkıran aletleride vardır. Bunlarda kolayca kullanılabilir.

Yeni tanklar cinslerine göre bir metreden, takriben beş metreye kadar olan hendekleri aşarlar. 45 derecelik yokuşları tırmanırlar. 1 kişilikten 13 : 15 kişiliğe kadar olanları vardır. Sulardan yüzerek geçen, köprü vazifesini gören çeşitleride vardır.

[*] Tekerlek, daha ziyade yollar için, tırtıl ise arazi içindir. Tangın tekerlek üzerinden tırtıl üzerine veya aksine olarak tırtıl üzerinden tekerlek üzerine geçmesi bir iki dakikalık iştir.

Muharebe meydanında yalnız haberleri ulaştırmak için haber gövercinleri ve telsiz gibi muhabere vasıtalarını taşıyan tanklarda yapılmıştır

Fransızlar, İngilizler ve Amerikalılar tankları, büyük harbi kazandıran sebeplerden biri adettiklerinden harpten sonra tanga daha çok kıymet vermişlerdir. Ruslarla İtalyanlarda onlardan geri kalmamaktadır. Şu halde ilerde biz tangı, diğer devletlerden daha ziyade, bu beşi ile düşman olduğumuz takdirde bunlardan bekleriz.

Zaten, büyük harpte İngilizler bize karşı (Gazze) de tank kullanmışlardır. Topçumuzun ateşi ile bunların bir kaçı siperlerimiz önünde devrilip kalmıştır.

Sadece tırtıl tertibatlı bir kişilik tank

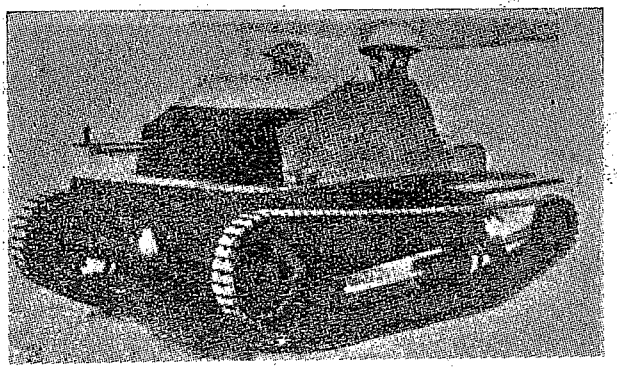

Sadece tırtıl tertibatlı iki kişilik bir tank

ASKER!

Muharebeleri kazanan, zaferi elde eden aletler değil muharebe eden insanların sebatı, azmi ve kazanç imanıdır. Bunu biz Türkler istiklâl harbimizde denedik. Muharebe için her şeyden evvel vücudu sağlam fikri uyanık insan lâzımdır. Makine biçer fakat hasadı kaldıracak kimse olmadıktan sonra neye yarar. İnsan daima muharebenin birinci aleti olarak kalacaktır.

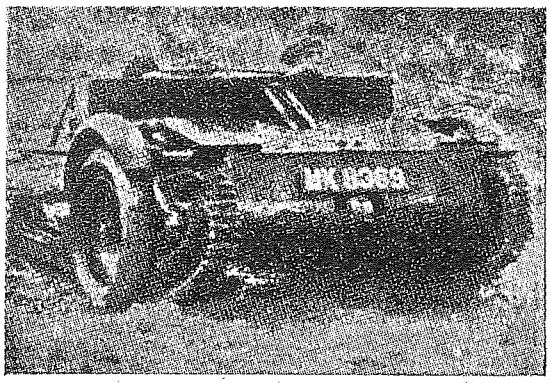

Hem tekerlekli hem de tırtıl tertibatlı iki kişilik son sistem bir tank

Tangın silâhça tesiri hakikatta azdır. O, daha ziyade sinirler üzerine tesir yapmağa çalışır. Muharebe için iyi yetişmiş, siniri kuvvetli, düşünüşü keskin bir nefer tangın görünmesi ile asla şaşalamaz, ilerlemesine aldırış etmez, onun önünden, ardından ilerlemeğe çabalayan düşman piyadesi ile muharebeye girişir. Tangı dövmek, yok etmek topçumuzun ve bu iş için ayrılmış hususî silâhların vazifesidir.

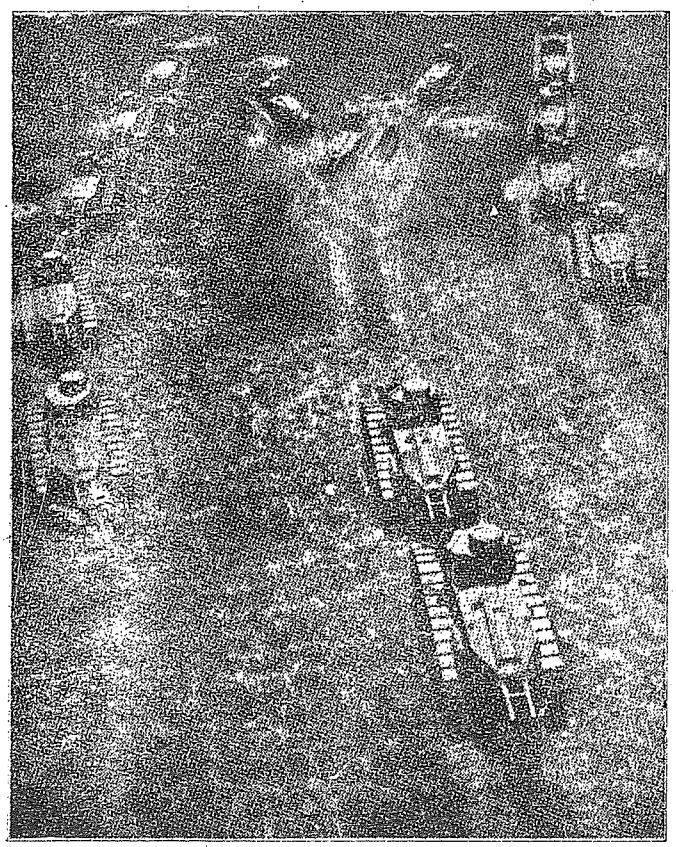

Bir tank bölüğü arazi üzerinde talimde

C) CADDE ZIRHLI OTOMOBİLLERİ

İsmindende anlayacağınız veçhile bunlar bizim bildiğimiz otomobillerin etrafı zırhla örtülmüş ve muharebe edebilmek için içine silâh konmuş bir nevidir. Bunlar dönmeksizin geriyede gidebilirler.

Tanklar gibi cadde zırhlı otomobillerininde tekemmüllerine son kuvvetle çalışılmakta olup hem caddeler üzerinde hemde arazi üzerinde hareket edebilecek şekilde yani tırtıl tekerlek tertibatı ilâve olunmuş cadde zırhlı otomobilleri vücuda getirilmiştir. Bu çeşit otomobillerin ağırlıkları, genişlik ve yükseklikleri gittikçe azaltılmakta ve fakat mermi tesirlerine karşı eskilerine nisbetle daha dayanıklı yapılmaktadır.

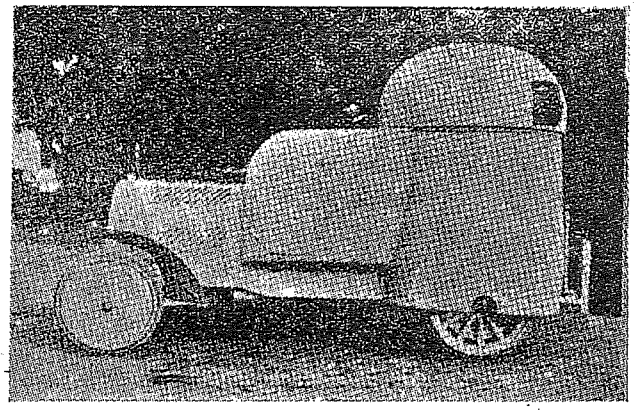

İlk cadde zırhlı otomobili

Bu otomobiller, içlerindeki makineli tüfekler yahut küçük çaplı toplarla her cihete doğru canlı hedeflere karşı büyük bir ateş kuvvetine maliktirler.

Bunların birde içinde yalnız pırıldak, telsiz istasiyonu olan çeşitleri vardırki: Bunlara irtibat otomobili denir. Bunlar emirlerin ulaştırılmasından başka zaruret halinde ikmal işlerine ve yaralı taşımağa yararlar.

Yeni cadde zırhlı otomobillerinin sür'atleri 100 kilometreyi aşmıştır.

Cadde zırhlı otomobillerinin belli başlı vazifeleri şunlardı:

1 — Keşif yapmak
2 — Piyade ucunun baskınlara uğramasına mani olmak
3 — Mühim arazi noktalarını çabık ele geçirmek ve bu noktaları piyade yetişinceye kadar elde tutmak

4 — Köylerin ve ormanların etrafındaki muharebelerde piyadeye yardım etmek

5 — Takipte daha tutunabilmekte olan düşman artçılarının içerisine daima yeniden dalıp arazi kazanarak düşman mukavemet yuvalarını yandan yahut geriden ateş ederek susturmak; kendileri ile giden kıt'aların ilerlemelerini kolaylaştırmak.

6 — Yan taraflardan gidip düşmanı önlemek, düşmanın rüc'at yollarının münasip yerlerini tahrip etmek.

7 — Rüc'atte geriden sıkıştıran düşmanı durdurmak, düşmanın ileri yürüyüşüne yan tesir yapmak.

8 — Ateş altında muhabereyi temin etmek, irtibat yapmak, ilerdeki bir kıt'aya lüzumunda sür'atle cephane ve erzak götürmek.

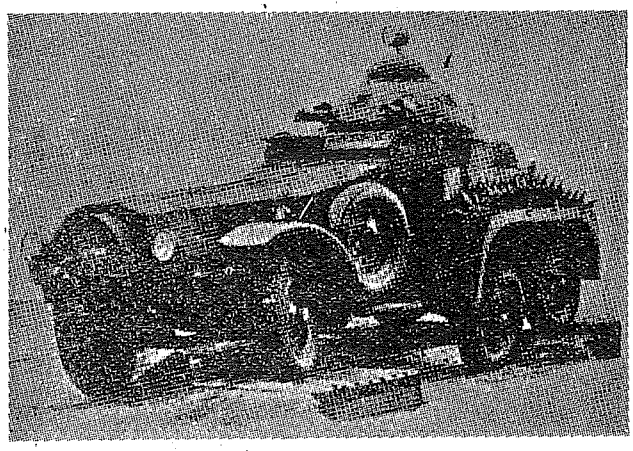

Bugünün son sistem cadde zırhlı otomobili

ZIRHLANMIŞ OTOMOBİLLER

Zırhlanmış otomobiller silâhlı değildir ve geriye hareket kabiliyetleri yoktur. Bunlar bilhassa memleket içinde, karışıklık, isyan ve fesat olduğu zamanlarda askerin bir taraftan diğer tarafa emniyet içinde taşınmasına yararlar.

MOTOSİKLETLER

Bunlar daha çok muhabere ve irtibat hizmetinde kullanılırlar son zamanlarda zırhlı ve silâhlı motosikletlerde vücuda getirilmiştir.

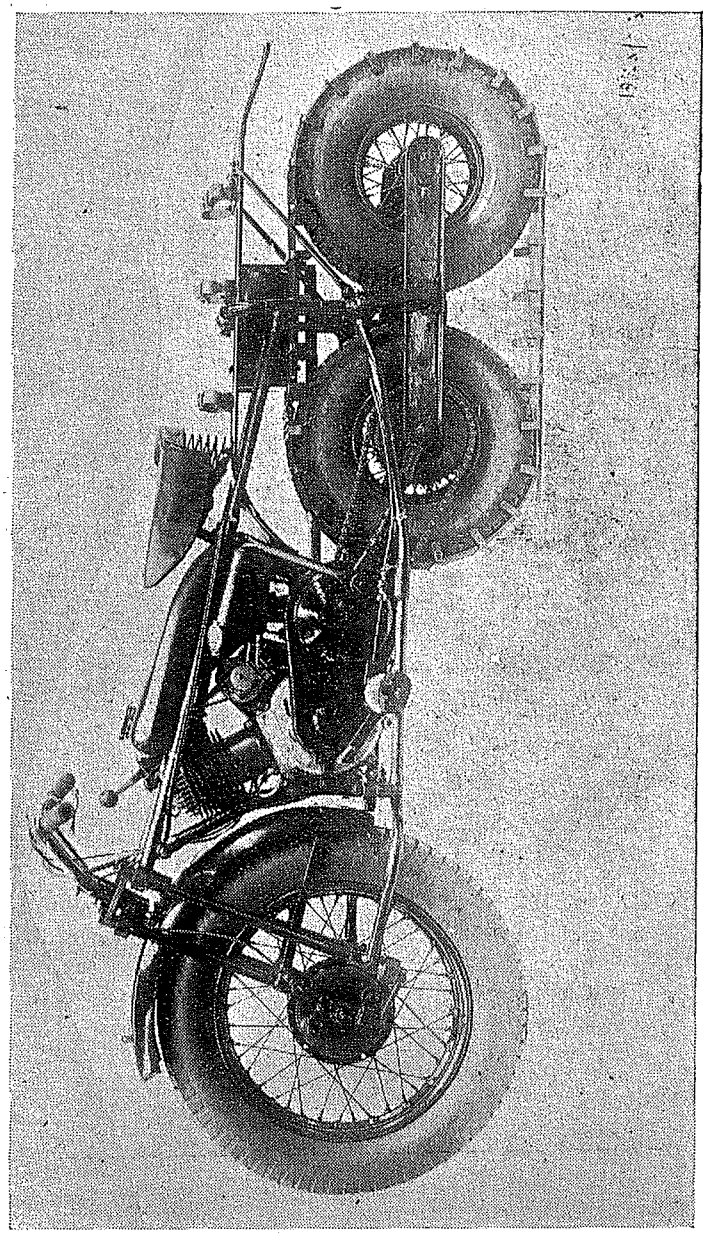

Üç tekerlekli son sistem askerî bir motosiklet

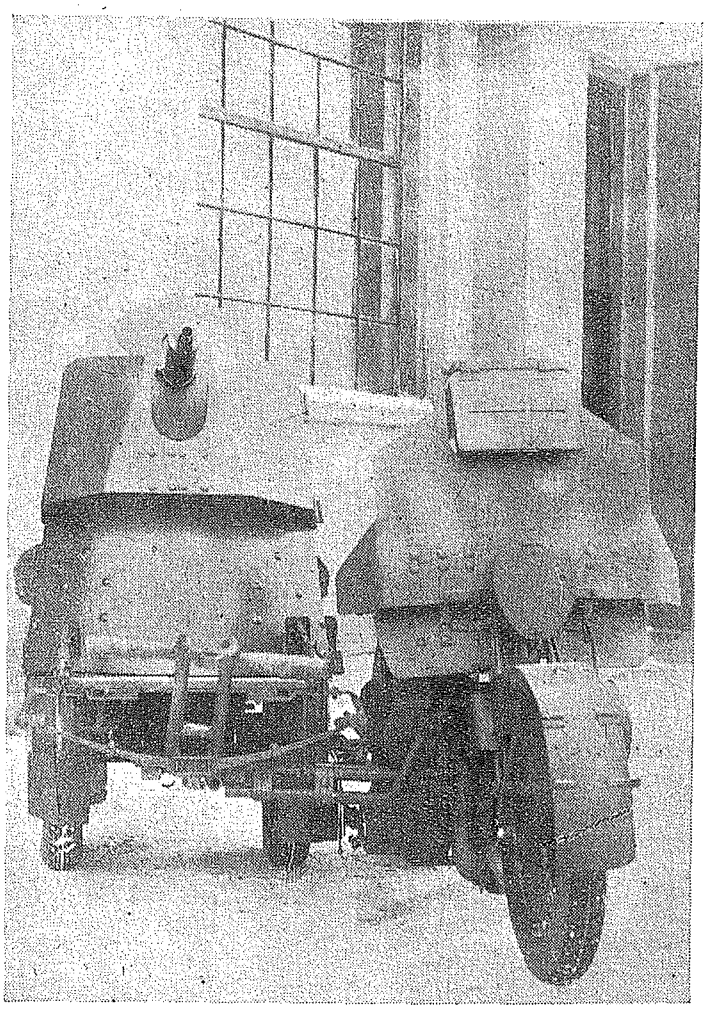

Yana bitişik arabasile bir zırhlı motosiklet

D) ZIRHLI TRENLER

Zırhlı trenler, zırhlanmış ve silâhlandırılmış demiryol katarlarıdır. Seri hareket eden bir muharebe vasıtasıdır. Silâhları ekseriya hafif ve orta çapta top, piyade havanı ve Mt. lerdir. Bu sayede

zırhlı trenler sadc topçu muharebelerine değil piyade muharebesine de iştirak edebilirler.

Demiryolları az olan memleketlerde zırhlı trenlere pek nadir olarak vazife düşer.

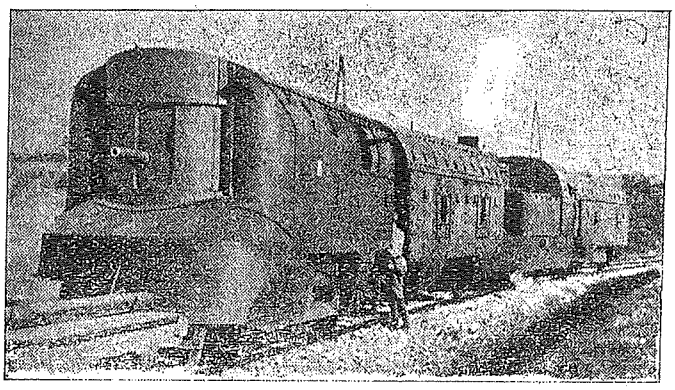

Ön topu ile bir zırhlı tren

Zırhlı trenler uzak ateş muharebesine, topçusu olan bir düşmana karşı muharebeye yaramaz. Tahribi kolay raylara bağlı olması ve lokomotiflerinin düşman ateşiyle çabukça kullanılamaz bir hale gelmesi başlıca zaif taraflarıdır.

Bunlar, düşman tayyareleri tarafından keşfedilmemek için, katar halinde istasiyonlarda duramazlar, parçalara dağılmış bir halde, nazarı dikkati celp etmemek üzere, küçük istasiyonlarda bulunurlar. Zırhlı trenler isabetli topçu ateşinde derhal sisleme ile çekilirler. Bombardıman tayyarelerine karşı dar hedef arzederler. Fakat tayyare Mt. lerinden müteessir olurlar.

Zırhlı trenler, belli başlı olarak şuralarda kullanılırlar:

Demiryol nakliyatını emniyete almak için, kıt'aların trenden indirilmesini himaye için, düşmanın indirme hareketlerini rahatsız etmek için, demiryollarını bozmak için, fennî ve cebrî keşifler için dayalı olmayan yanların himayesinde müşterek tesir için, emin olmayan sahaları temizlemek.....V. S. için

Son zamanlarda keşif ve emniyet maksadı ile zırhlı d i r e z i nelerde meydana getirilmiştir.

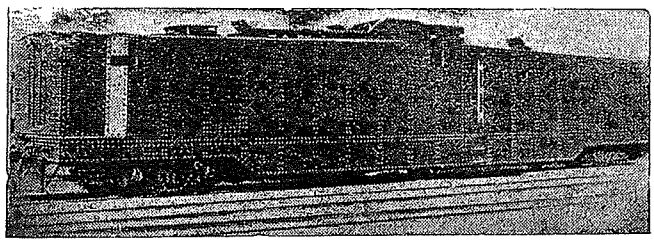

Bir zırhlı direzin

E) DEMİRYOL TOPÇUSU

Demiryollar üzerinde hareket eden kundaklar üzerine tertip edilmiş uzun menzilli ve büyük çaplı toplarla, büyük kudretli obüs ve havanlarından mürekkeptir.

Demiryol topçusu umumiyetle iki kısımdır:

Birincisi: Demiryol üzerinde hareket eder, hattın üzerinde her hangi bir noktada durur ve hiç bir tertibe lüzum göstermeksizin bu noktadan istediği istikamete ateş eder.

İkincisi: Hususî tertibat yapılmadıkça ateş edemez.

Bu gün hem demiryolları üzerinde hareket etmeğe ve hemde icabında demiryolunu terk ile kara yollarında yürümeğe elverişli tertipte toplar vücuda getirilmektedir. Demiryollarına mahsus tekerlek kenarlıdır kara yollarına mahsus tekerlek lâstiklidir. Demiryollar üzerinde harekette lâstik tekerlek çıkarılır.

F) MUHAREBE GAZLARI

Kimyevî eczaların birbirine karıştırılması ile hava, su ve katı cisimler halinde elde edilen ve harpte bir silah olarak kullanılan zehirli maddelerdirki: Bunlara muharebe gazları, zehirli gazlar..... denir.

Büyük harpten evvelki çok eski bazı muharebelerde de iptidaî bir halde kullanılmış olan zehirli gazlar büyük harp esnasında çok terakkiye kavuşmuş, yüzlerce çeşitte yapılarak bunlardan bir kısmı düşman aleyhine çok müessir bir silâh olarak kullanılmıştır. Büyük harbe iştirak eden bütün hükûmetlerin gaz zayiatı 880,000 gaz hastası veya ölüsü olarak tahmin edilmektedir.

Büyük harpte kulanılan ilk muharebe gazlarının tesiri hem çok azdı ve hemde bunlara karşı basit usuller ve vasıtalarla korunmak mümkündü. Gaz muharebesine başlandıktan sonra gaz işleri ile uğraşanlar durup dinlenmeden çalışarak daha tesirli gazlar araştırdılar ve netice olarak tesirleri başka başka gazlar bulmağa muvaffak oldular.

Bulunan gazlar vasıfları itibarile (göz yaşartıcı, boğucu, öldürücü, aksırtıcı, cildi "deriyi,, yakıcı) olarak sureti umumiyede beş kısma ayrılabilir.

Şimdi bunları sıra ile kısaca gözden geçirelim:

1 — Göz yaşartıcılar: Gözden yaş getirir hatta cildide fena halde yakar. Ancak tesiri devamsızdır. Bir müddet sonra, yaptığı tesir hiç bir iz bırakmaksızın geçer.

En mühimi (Klor asetefenon) dur. Beyaz bir tozdan iba-

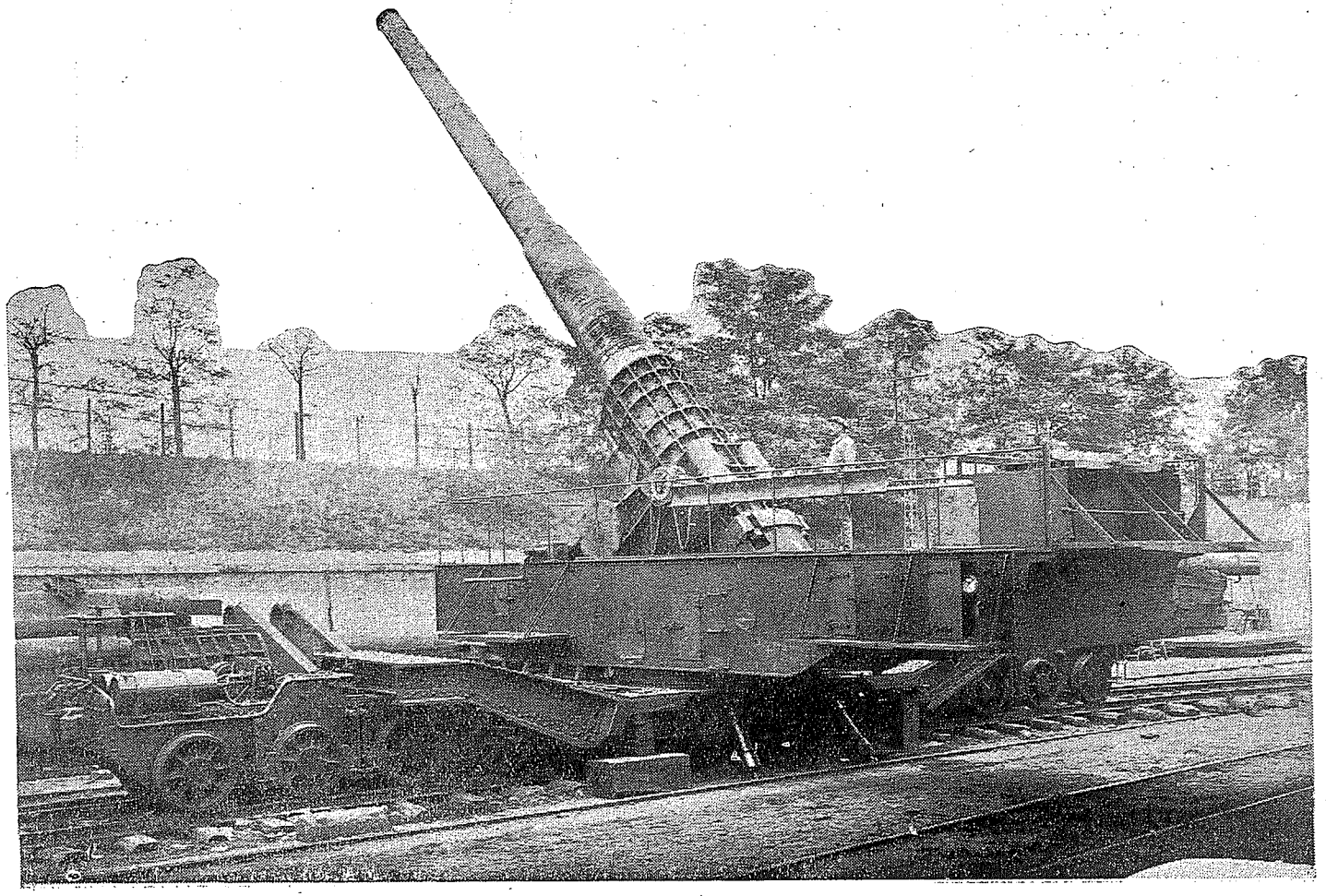

Demiryol topu

rettir. Yüksek derecei harareti sis haline geçer.

Göz yaşı getiren gazların tesiri açık havada kendi kendine geçtiğinden bu gaza maruz kalanların ayrıca tedavi edilmesine lüzum yoktur. Gözleri fazla kanlananlara asitborikli veya bikarbonatlı su ile pansıman yapmak yeter.

2 — Boğucular: Zehirli gazların en korkunçlarındandır. Bunlar teneffüs yolundan ak ciğerlere girerler, onları parçalarlar, insanı boğarlar.

En mühimleri (Klor, Fosgen, Difosgen, Klorpikrin) dir.

Boğucuların bir kısmı aynı zamanda insanın burnunu yakar, genzini tahriş eder, gözünden yaş getirir. Bir kısmıda varlığını hiç his ettirmez. Sonradan anlaşılır.

Fosgen, Difosgen en zehirli gazlardandır. Ancak Fosgen adi derece harareti bir gaz olmasına mukabil, Difosgen bir mayidir.

Boğucu gazlarla zehirlenenler yürütülmemeli, hareket ettirilmemeli; bunlara sun'î teneffüs yaptırılmamalıdır. Kan almak, kalbi kuvvetlendirecek şiringalar yapmak ilk tedbirlerdendir. Bunlar behemehal gaz doktoruna gösterilmelidir.

3 — Öldürücüler: Bunlar büyük bir tahriş yapmaksızın, hatta bazan bir yerde bulunduklarını hiç belli ettirmeksizin orada bulunanları zehirleyip öldüren gazlardır. En mühimi (Humuzu karbon) dur.

Bu gazlar bilhassa dımağa, merkezi asebîye tesir ederler. Eğer bir yerde büyük mikdarda bulunursa zehirledikleri insanları yıldırımla vurulmuş gibi yere sererler.

Ancak; bu gazlar kapalı yerlerde müessirdir. Açık havada tesiri yoktur.

Öldürücülerle ve bilhassa Humuzukarbon ile zehirlenenlere, boğucularla zehirlenenlerin aksine olarak behemehal ve uzun müddet sun'î teneffüs yaptırmak lâzımdır. Bu gibi hastalardan (boğucuların aksine olarak) kan almak kat'iyen yasaktır.

4 — Aksırtıcılar: Bu gazlar pek zehirli değildir. İnsanın bilhassa burnuna, genzine, boğazına tesir ederler. Durmadan aksırtırlar, dişlerini, boğazını ağrıtırlar, nezle oluyormuş hissini verirler, bir müddet sonra boğazı sıkıştırır, nefesi keserler.

Bulunan aksırtıcı gazların hemen hemen hepsi toz halindedir. Yüksek derecei harareti sis haline geçerler. Tesir müddetleri kısadır (5 : 15 dakika). Bu gazların en mühimi (Klark) dır.

5 — Cildi yakıcılar: En tehlikeli zehirler bu sınıftandır. Bunlar vücudun bir yerine dokundukları zaman derhal, yahut 2 : 8 saat sonra orada bir kaşıntı, sonraları bir kabarcık peyda ederler. Bu kabarcıklar gitgide büyür, cerahatlenir ve bazan bütün vücudu kaplar. Hasta, mikrop kapmak yüzünden çok acı ve zor içinde ölür. Bu cisimler her yerden meselâ: elbiseden, çizmeden hatta taban köselelerinden bile geçer. Gaz halinde iken gözleri, boğazı tahriş ederler. Bu gazları koklayanların sesi kısalır gözleri yanar. Mayi halinde iken göze rast gelse, gözü kör eder.

Bu gazların en mühimleri (İperit), (Levizit) dir. Her ikiside mayi halindedir. Az koyudur.

Yakıcılara karşı en iyi ilâç kireç kaymağıdır. Fakat bu merhem gazın dokunduğu yere beş dakika içinde konursa faidelidir. Aksi halde hiç bir faydası yoktur. Bu merhem olmadığı zaman petrol, oda yoksa ince toprak veya kum sürerek sanki bir yara tımar ediyormuş gibi o yerdeki zehiri bir pamukla almalıdır.

Yukarıdan beri sayılan gazların bazıları gözle görünür bazıları görünmez yani kimisi renkli kimisi renksizdir ve her birisinin başka başka az çok kokusu vardır. (Meselâ: Boğuculardan Klor da keskin bir kireç kaymağı kokusu, Klorpikrin de hafif bir sogan kokusu, fosgende çürümüş bir saman kokusu vardır. Humuzu karbon ise renksiz ve kokusuz bir gazdır. İperitin kokusu hardal kokusuna benzer. Levizitin kokusu Itır kokusu gibidir).

***

Gazlar askerlik bakımından ikiye ayrılır.

1 — Taarruz gazları;

2 — Müdafaa gazları.

Taarruz gazları çabuk tesirini gösteren ve çabuk uçan gazlardır.

Müdafaa gazları ise çok kalan ve çabuk uçmayan gazlardır.

Şimdi birde gaz atma usullerini ve vasıtalarını kısaca öğrenelim:

1 — Püskürme usulü: İçinde tazyik edilmiş gazlar bulunan demir kapları yan yana dizerek ve musluklarını açarak müsait rüzgârlarla (yani düşman tarafına saniyede 3 : 4 metre sür'atle esen rüzgâr) düşman üzerine Gaz göndermektir.

Fakat bu usul terk edilmiştir. Çünkü bir çok kapları taşımak, dizmek, tayyareden saklamak hem güç ve hemde her zaman müsait rüzgâr bulmak kabil değildir. Püskürme usulünün daha bir çok mahzurları arasındaki en büyük mahzurda bu usul ile yalnız Klor ve fosgen gibi gaz halinde bulunan maddelerin atılabilmesidir.

2 — Gaz fırlatma eletleri: Bunlar bir soba borusuna benzerler. Fırlatma aletinin içine evvela bir kartuş sonrada içi gaz dolu şişe konur. Bir kumanda ile 500 fırlatma aleti birden bir alektrik düğmesi ile ateşlenmesi mümkündür. Bu suretle dışarı fırlayan şişelerin içindeki paralama barutu eteş alır ve şişeler menziline gelince kendi kendine paralanır ve etrafa gaz yayar. Fırlatma aletleri vasıtası ile her nevi gaz (ister mayi, ister sulp veya gaz halinde olsun) atılabilir. Müsait rüzgâr beklemek lâzım değildir. Bu vasıtanın bir kusuru varsa o da menzilinin kısa olmasıdır. Fakat büyük harpten sonra devletler bu aletlere ehemmiyet vererek, yivli, ve 10 : 20 kilometreye kadar atış yapabilecek fırlatma aletleri yapmışlardır.

3 — Yukarıda sayılan usul ve aletlerden başka piyade havanları, gaz el bombaları, gaz mermileri, gaz tayyare bombaları ilede gaz atışı yapılır. En müessir gaz atışı vasıtası fırlatma aleti ve bununla yapılan gaz atışıdır.

***

Gazdan korunma vasıtaları:

Her hangi bir yeni taarruz silâhı ve vasıtası bulunduğu zaman ona karşı müdafaa vasıtasıda beraber düşünülüyor ve bulunuyor. İşte gaza karşı korunma vasıtası olarakta maske icat olunmuştur.

Bunları uzun uzadıya saymağa lüzum yoktur. Bir çok çeşitleri vardır. (Meselâ: Küçük süzkeçli, orta sözkeçli, büyük süzkeçli gibi) Bundan başka, gaz elbiseleri, eldivenleri, ayak kabıları yapılmıştır. En iyi süzgeçler büyük süzgeçlerdir. Hemen bütün gazlara karşı korurlar. Gaz elbiseleri, eldivenleri, ayakkabıları, yakıcı gazlara karşı birer tahaffuz vasıtasıdır.

Sureti umumiyede bir maske 5 kısımdan ibarettir:

1 — Esas maske gövdesi
2 — Maske gözlükleri
3 — Maske bağları
4 — Nefes verme supapı
5 — Maske teneffüs süzgeci.

Maskelerin gövdesi lâstikten, lâstikli kumaştan, yahutta deriden yapılır. Doğrudan doğruya lâstikten yapılmış maskelerle deriden yapılmış maskelerin bir çok mahzurları vardır. En iyi maske iç tarafı lâstikten dış tarafı kalın kumaştan yapılmış maskedir. Maskenin süzgeci en mühim yeridir. Bu süzgeç, içinde bulunan kimyevî maddeler sayesinde teneffüs ettiğimiz zehirli havayı süzerek bunların ciğerlerimize gitmesine mani olur.

Ateş eden gaz maskeli neferler

Küçük süzgeçlerle orta süzgeçler doğrudan doğruya maskeye vidalanır. Büyük süzgeçler hortum vasıtası ile maskeye vidalanır. Bir süzgecin dayanma müddeti, gazın kesafetine, içerisindeki ilâcın az veya çokluğuna bağlıdır. 1 : 2 saatten 15 : 20 saate kadar dayanan süzgeçler vardır.

Süzgeç sallandığı vakit fazla ses çıkarırsa, ezilmiş çatlamış ise, kullanıldığı vakit gaz kokuyorsa süzgeç bozulmuştur.

İşe yaramayan süzgeç nefes almamak şartile çıkarılır yerine yedeği takılır.

Hayvanlarda hususî maskelerle gazdan korunur. Yakıcılara karşı ayaklarına bez.. sv. sarılır.

Hem kendisine hem hayvanına gaz maskesi takmış süvari neferi

Gazlar hakkında umumî bir kaç söz:

Gazlar soğuk havada en fazla 6 metreden yukarı irtifaa çıkamazlarsada rüzgârın itmesi ve sürmesi ile 200 metreye kadar yükseldikleri görülmüştür. Gazlar en çok çukur yerlerde, siperlerde, mahfuz mahallerde toplanırlar. Yerde 10 dakikadan 30 güne kadar kalan gazlar vardır.

Gaz fazla sıcak havalarda çabuk uçar. Çok soğuk havalarda ise gaz haline geçemez.

Düşmanın gaz atışı yapacağı siperlerdeki faaliyetten, seslerden, esirlerden ve gaz keşşaflarının yaptıkları keşiflerden anlaşılır. Gaz alârmı, sesle verilmez. El zili, çan, el çıngırağı, hava düdükleri ile bildirilir. Bu vasıtalar başka her hangi bir sebeple kullanılamaz. Gaz alârmı verilir verilmez her asker daha başka bir emir beklemeksizin gaz maskesini takar. Maske derhal takılabilmek için vücudun ön kısmında ve mahfaza kapağı açık olarak bulunur.

Hiç bir asker maskesini tamir etmeğe, sökmeğe, takmağa camlarını silmeğe izinli değildir. Yalnız maske çıkarıldıktan sonra camlara dokunmadan bir bezle kafa nemi alınır. Boyun hazırlık bağından tutularak sallanır ve bu suretle havalandırılarak kurutulur.

Maske olmadığı zamanlarda gazdan mümkün mertebe korunmak için yük sekyerlere çıkmak, rüzgârın estiği tarafa yürümek, burnu kabarmış toprak içine sokmak, suya batırılmış bir bezi buruna tutmak, bir müddet için nefesi tutmak birer tedbirdir.

Gazların, silâh, maden ve kumaşlar ile yiyecek ve içilecek maddeler üzerinede tesiri vardır.

Silâh ve madenî teçhizat gaz hücumundan sonra silinip yağlanmalı eğer bunlar yağlı ise silinip tekrar yağlanmalıdır. Namluları temizlemek için bir kaç fişekle atış yapmalıdır.

Gaz hücumunda Mt. ve toplar gaz geçmez örtülerle örtülmelidir.

Elbiseler uzun müddet açık havada kalmakla temizlenir. İperitli elbiseler kaynatılır.

Yemekler kaynatılmakla temizlenir. Buna rağmen koku kalırsa o yemekler ve sular içilmez. Gazların kuru sebzeler üzerine tesiri gayet azdır.

İperit ve klark ile bulaşan yiyecek ve içecek kaynatmakla temizlenemez. Bunlar bir çukura dökülür ve üzerleri kapanır.

***

Çukurlar ve siperler havalandırılarak veyahut içlerinde ateş yakılarak temizlenir. İperitlenmiş ise kireç kaymağı dökülür. Çukurların ve siperlerin havalandırılması kaput, battaniye, portatif çadır bezleri vasıtasiyle ve iki neferin bu gibi şeyleri karşılıklı olarak kilim silker gibi ve fakat biri bir taraftan kaldırırken diğeri indirmek suretiyle yapılır.

Gaz hücumunda mahfuz mahallerdeki ve sığınaklardaki kapılar pencereler kapanır, bacalar tıkanır. Ateş varsa söndürülür ve böyle zamanlarda sigara içilmez. Uyunmaz. Maske hemen takılabilecek veçhile hazır tutulur.

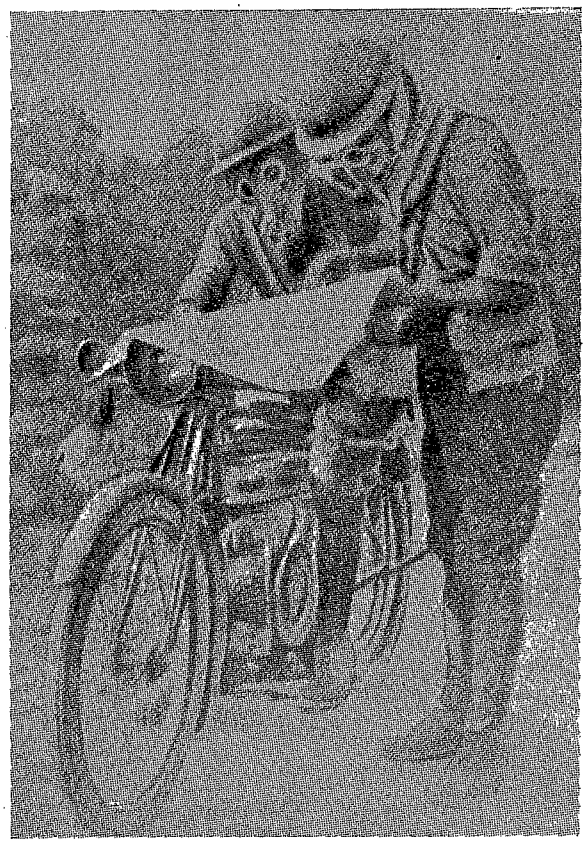

Bir haberi, gaz maskesi takılı olduğu halde harita üzerinde tetkik eden iki asker

G) ALEV MAKİNELERİ

Alev makineleri alev püskürür. Çok yakından muharebelerde kullanılmak ve piyadeye yol açmak için vücuda getirilmiştir. Yanıcı bir yağ, arka çantası gibi bir kutu içinde bir nefer sırtında taşınır. Yan tarafında bir hortum ve bunun ucunda musluk vardır. Hortumun baş tarafına bir kapsül konmuştur. Bu; makine kullanılacağı zaman yanmağa başlar. Makinenin üzerinde de ayrıca hava tazyiki vücuda getiren bir fişenk vardır.

Musluk açılınca yağ fişenkteki hava tazyiki ile hortumdan dışarı çıkarken yanan kapsül vasıtasiyle tutuşarak alev halinde 25 metreye kadar fışkırır.

Alev makineleri çeşit çeşittir. Bunlardan küçük alev makineleri bir insanın taşıyacağı ağırlıktadır. Bunu bir nefer sırtında taşır diğer bir neferde hortumu ve musluğu kullanır.

Büyük alev makineleride aynı tertibattadır. Yalnız ağır olduğundan mevzi harbinde, müstahkem mevkiler etrafında yapılan muharebelerde kullanılır. Bunların alevleri 40 : 50 metreye kadar fışkırır.

Nefer sırtında taşınan bir küçük alev makinesi

Alev makineleri alev sütununun, düşmana teması ile tesir eder; yani dokununca düşmanı yakar. Alev aynı zamanda kalın ve siyah bir dumanda neşrettiğinden bu duman da düşman kıt'alarına tesir eder.

3 kişilik postalar halinde piyade hattının ilerisinde kullanılır. Bütün mesele bunları düşmana 25 metre yanaştırmaktır. Aksi takdirde bir iş göremezler. Bunlar yanlardan ilerleyerek düşmana yanaşır, yandan veya arkadan taarruzla düşmanı öldürür ve bozarlar. Kapalı yere yerleştirilmiş makineli tüfeklere, yuvalara, müstahkem bir hale sokulmuş binalara ve saireye yaklaşmak imkânı mevcut olduğu zamanlarda bu gibi yerler alev makineleri ile çabuk düşürülür.

Alev makineleri, müdafaada bulunurken hücüm eden düşmana karşı da kullanılır

H) SUN'Î SİS

Sun'î sis tarihin muhtelif devirlerinde yapılan muharebelerde ve son defa olarakta büyük harpte kullanılmış yardımcı bir harp vasıtasıdır. İstikbal harplerinde de faydalı bir surette kullanılacağı kuvvetle tahmin edilen sun'î sise oldukça kıymet ve ehemmiyet verilmektedir.

Sun'î sis aşağıda yazılı üç maksatla kullanılır.

I. Düşmanı sislemek için:

Bu suretle, düşmanın muharebe faaliyetimizi görmesine, gözetlemeli ve nişan alarak ateş etmesine mani olunur. Bundan başka şu faydaları vardır:

1 — Düşmanı, müşkül olan gece muharebe şartlarına uymağa mecbur eder. 2 - Gaz atılıyormoş zannını vererek düşmanı maske takmağa, lüzumsuz ve acele tedbirler almağa ve

cephane sarfına mecbur eder. 3 - Kendimiz için de: Gündüz muharebesinin bütün faydalarını muhafazaya yarar.

II. Kendimizi sislemek için:

Bu suretle düşmanın kara ve hava gözetlemesine karşı kendi maksatlarımızın ve tertiplerimizin örtülmesine imkân hasıl olur ve düşmanın buna mukabil alacağı doğru tedbirler güçleştirilir. Bundan başka şu faydaları vardır:

1 — Düşmanın ateşle yapacağı tesiri ve dolayısile de zayiatımızı azaltır. 2 - Araziyi düşmana başka şekilde gösterir.

Keneimizi sisleme, ancak büyük mikyasta yapılırsa faydalıdır. Aksi takdirde düşmanın gözünü ve ateşini kolaylıkla üzerimize çevirmiş oluruz.

Sırtta taşınması kabil sis aletleri faaliyette

III. Hedef ve araziyi göstermek için:

Meselâ· Tayyareden sis bombası veya top ile sis mermisi atarak mühim hedef ve arazi kısımları gösterilebilir; piyade, sis bombası atarak kendini ilerlemekten alakoyan bir mukavemet yuvasını kendi taraf topçusuna gösterebilir; icabında, varılan en ön hat dahi bu vasıta ile geriye gösterilebilir.

Sun'î sis: Topçu tarafından (havan topları da dahil) içi sis maddesile dolu mermiler atılarak (sis mermisi) veya tayyareden

sis bombası bırakılarak ve kısa mesafelerde, el ve tüfek sis bombaları kullanılarak vücuda getirilir.

Tayyare sis bombalarının ve sis mermilerinin patlama gürültüleri ve düştükleri yerlerde bıraktıkları izler nisbeten azdır.

Bazı tayyare sis bombaları hususî tertibatla havada iken patlar, sis yağmur gibi aşağıya iner.

Tanklarda da icabında kendilerini sislemek veyahut sis atışı yapmak için tertibat ve sis vasıtaları vardır.

El ve tüfek sis bombaları tıpkı Alman saplı bambalarına benzer.

Yukarıda sayılan sis mermilerinden ve bombalarından başka sis püskürtme aletleri, sis paketleri, kutuları, mumları, da vardır.

Eğer yalnız düşman tarafı sislenmek isteniyorsa sis atışları yapılır. Yok kendimizi sislemek istenirse püskürtme aletleri ile diğer vasıtalar kullanılır.

***

Sis püsküren aletler madenî çanaklardan ibarettir. Küçük ve büyük nevileri vardır. İçlerindeki sis maddelerinin azlığı ve çokluğu, ağırlıkları, duman saçma müddetleri nevilerine göre değişir.

Sis paketleri: İçi sis maddesile dolu saç veya mukavva kutulardan ibarettir. Ağırlıkları en çok bir birbuçuk kilodur. Yanma müddetleri 3 : 10 dekika kadardır.

***

Sis yapan maddeler pek çoktur. Zehirliside zehirsizide vardır. En iyi sis maddesi beyaz Fasfordur. Zehirli değildir. Hava ile temasa gelince tutuşur, su buharı halinde çok kalın duman yapar.

***

Sis havaya ve araziye tabi bir vasıtadır. Nemli hava sis tesirini müsait kılar. Şiddetli yağmur sisi yere indirir. Çok soğuk hava sisin husulüne mani olur. Güneşin ziyası sisin yukarı çıkmasına sebep olur. Nemli ve açık arazi sislemeye çok müsaittir. Bataklık arazi, su, göl sisin çoğunu emer. Bu gibi yerlerde çok sis maddesi de kullanılsa fayda vermez. Dalgalı, dağlık ve kuru arazi de sislemeye müsait değildir. Vadilerde, köylerde, ormanlarda sis uzun zaman siner kalır. Yükseklerde çabuk sıyrılır.

***

Açık arazide ilerleyen piyade sis bombaları ile hareketini gizler açık, cenahını örter. Bir düşman mukavemet yuvasının etrafı sislenerek arkasından taarruz edilirse çok iyi neticeler verir.

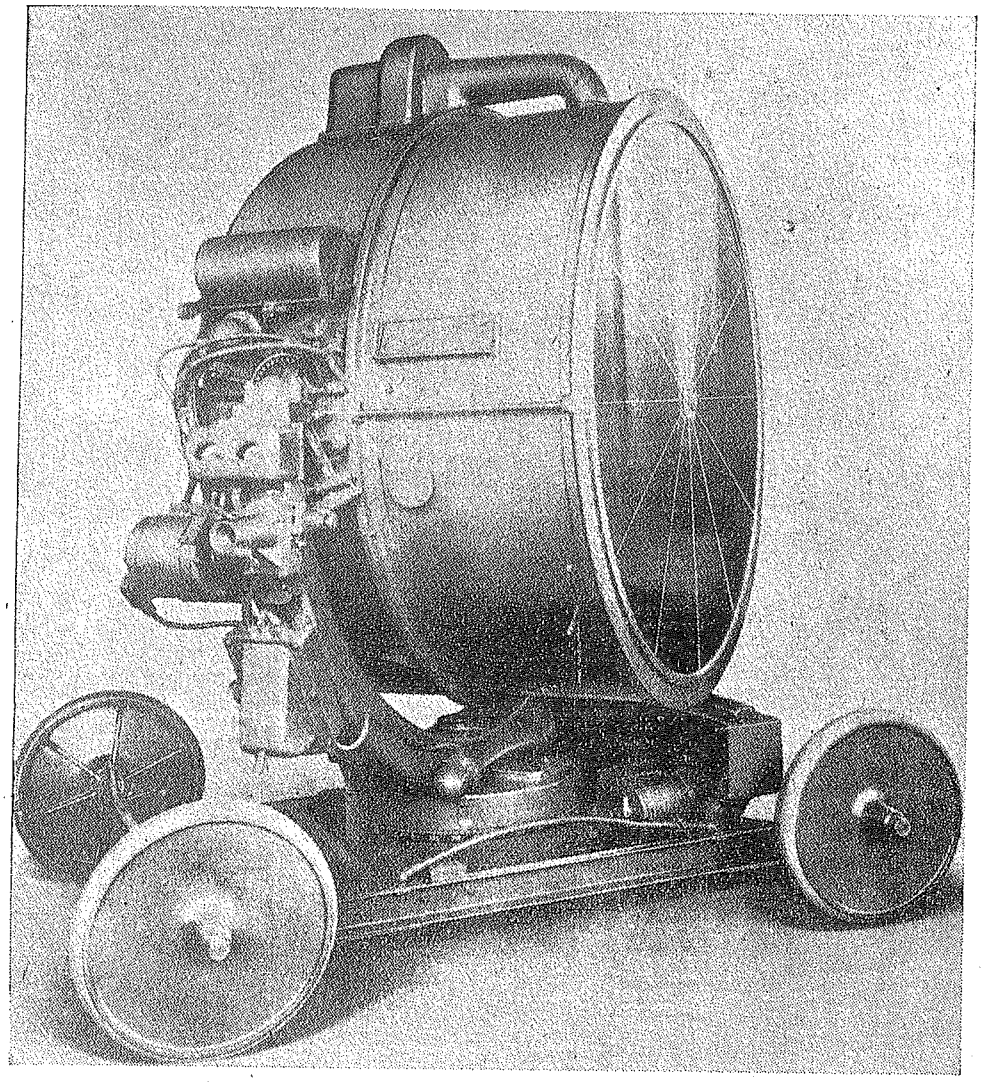

İ) IŞILDAK

Geceleri kuvvetli ışık veren bir alettir. Bununla kara, deniz ve gök aydınlatılır.

Kara muharebelerinde arazi, icabında, zaman zaman bununla aydınlatılır ve bu suretle düşmanın karanlıktan istifade ile baskın yapmasının önüne geçilir.

Deniz kıyılarında kullanılan ışıldaklar düşman gemilerinin ka-

ranlıkta kıyılarımıza sokulup ateş etmesini ve asker çıkarmasını

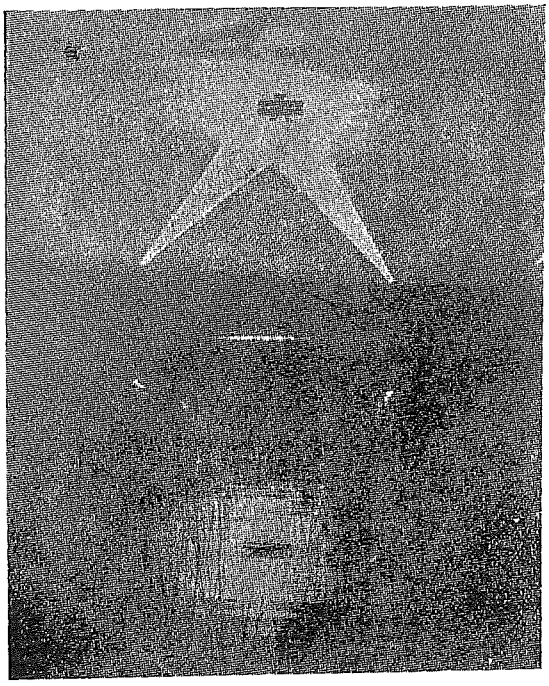

İki taraftan ışıldağın ışığı içine alınmış bir tayyare

gözetlemeye yaradığı gibi denizde gemiler tarafından da gözetleme ve atış için kullanılır.

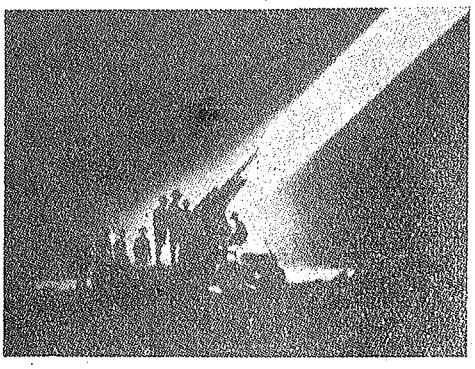

Işıldağın ışığı içine alınmış tayyareye tayyare topu ile ateş edilmesi

Işıldak geceleri kendi bulunduğu yere yaklaşmakta olan düşman tayyarelerini bulur; tayyareyi aydınlık içerisine alarak şaşırtır ve kendi tayyare toplarımızın ateş etmesini kolaylaştırır. Bundan başka bulutlu havalarda, birbirinden uzakta bulunan iki kıt'anın, buluta ışık düşürmek suretile muhaberelerini temine de yarar.

J) DİNLEME ALETLERİ

Işıldak ve toplara kılavuzluk yapar. Tayyareyi bulur ve tayyarenin bulunduğu yeri otomatik bir surette ışıldaklara nakleder ve onları tayyareye çevirir.

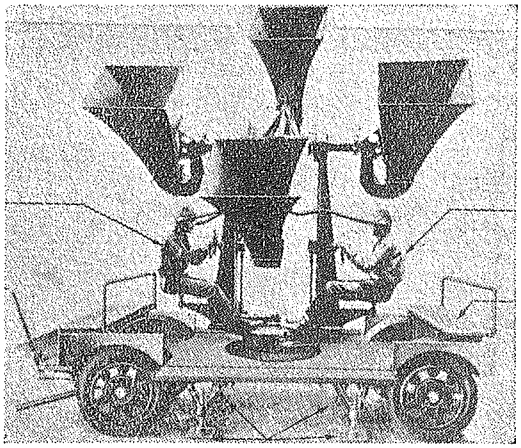

Bir dinleme aleti

B) Silâh Bakımı

1 — Koruma

ASKER!

Silâhların pek sade, ucuz ve vurulup kakılmağa oldukça dayanıklı olduğu eski zamanlarda bile her askerin silâhına iyi bakması ve onun iyi kullanılmasını bilmesi şarttı. Bu günkü günde ise; elimizde bulunan silâhların zarif ve biçimli yapıları, çok parçaları ve pek pahalı olan değerleri sebebiyle silâha bakım şartı son derece ehemmiyet kazanmış ve bu her asker için bir vicdan borcu olmuştur.

Asker bilmelidir; ki: Silâh; askerin namusu ve en kiymetli bir arkadaşıdır.

Sadece bu vasıflarından dolayı değil icabında nefsini onunla müdafaa edeceğinden dolayı ona canından fazla dikkat etmelidir.

Silâhına iyi bakmayan ve onu korumayan askerin namus ve vicdanından herkesin şüphelenmeğe hakkı vardır.

İşte böyle bir şüphe altına girmemek için her asker kendisine gösterilen ve öğretilen ve ayrıca aşağıda yazılan usulde silâhına

bakmalı, attığı kurşunu istediği yere vurabilmek için her yerde ve her vakit silâhını daima temiz bulundurmalıdır.

1 — Her şeyden evvel namlı içi her türlü arızadan, çizilip kazınmaktan korunmalı, arpacık ile nişangâha ve zarf ile sandığın bütün kısımlarına, makanizma takımının iyi muhafazasına daima dikkat olunmalıdır.

2 — Namlı içinde ve hususiyle fişek yatağı ile setlerde ve namlı ağzında kir, pas ve buna benzer şeylerin bulunması ve arpacık ile nişangâhın zedelenmesi silâhın atış sıhhatına ve binaenaleyh ateşin tesirine zarar verir. Fişek yatağındaki fenalık fişek kovanının patlamasına, fişeğin ateş almamasına, kovanın kesilmesine, ve makanizmanın mükerrer ateş tertibatında olan fenalık ise silâhın doldurulamamasına sebep olur.

3 — Silâhı düşürmekten ve bir yere çarpmaktan ziyadesiyle korumak ve talimüterbiye arasında yere vurmamak lâzımdır.

4 — Koğuşlarda, tüfekler kurulmamış ve kayışları kısaltılmış ve ağız kapakları geçirilmiş olduğu halde silâhlığa konmalıdır. Hf. Mt. lere tüfek gibi muamele olunur. Kılıfı geçirilmiş bulunmalıdır. Ağ. Mt. ler kendilerine mahsus yerlerde sükûnet vaziyetinde ve örtüleri örtülmüş olduğu halde muhafaza olunur. (Maksimlerde yerine getirme yayı gevşedilir.)

5 — Memuriyetle veya vazife icabı olarak kışla dışında bulunulduğu sırada tüfek ötekinin berikinin eli değmiyecek kuru ve tozsuz bir yere konmalı ve fakat bu yer ocak ve soba kenarlarına yakın olmamalıdır.

6 — Merdivenlerden inilir ve çıkılırken silâhlar gerek merdivene gerekse dönek noktalarda divarlara çarpmayacak şekilde taşınmalıdır. Ağ. Mt. ler parça parça taşınmalıdır.

7 — Şayet tüfek çatılmış ise: Tüfeği çatıdan alırken şiddetle çekmeyip yavaşça yukarı kaldırarak almalıdır.

8 — Tüfeğe kasaturayı takıp çıkarırken namlı ağzı ve arpacık zarar görmemek için çok dikkat etmek lâzımdır.

9 — Silâha, her ne suretle olursa olsun taşırken asla bir şey asılmamalı veya yüklememelidir.

10 — Bir nefer hiç bir vakıt iki tüfekten fazla taşımamalı ve bunları taşırken her birini ayrı ayrı omuzunda bulundurup bir birine çarpmamağa dikkat eylemelidir. Bir Ağ. Mt. en az iki kişi ile ve takılı olarak taşınabilir.

11 — Namlı ağzı ile içini ve arpacığı muhafaza için ağız kapağı kullanılır. Namlı ağzını paçavra, tapa ve buna benzer şeylerle ve her hangi yağ ile olursa olsun kapamak yasaktır. Başka bir emir verilmedikçe ve icap etmedikçe ağız kapağı daima tüfeğin ağzında bulunmalıdır. (Talimlere çıkış ve atış yerlerinde bulunuş müstesna)

12 — Ağız kapağı takılı iken hakikî fişekle veya manevra fişeği ile ateş edilecek olursa tüfek pek ziyade harap olacağından (namlının yarılması ve şişmesi gibi) bundan ziyadesiyle çekinmelidir.

13 — Ağız kapağı takılı bulunmadığı, hafilerde kılıf geçirilmediği zaman duvara dayamamalıdır.

14 — Silâhları yere yatırmak veya koymak icap ettiği zaman namlı ağzına ve makanizmaya kum, toprak ve kar gibi şeyler girmemesine dikkat edilmelidir. Hf. Mt. ler çatal destek üzerine Ağ. Mt. ler üç ayak veya kızak üzerine oturtulur.

15 — Silâh yere yatırıldığı zaman veya sair suretle namlı içine veya makanizmaya toprak ve sair maddeler girecek olursa silâhın her tarafı hemen iyice temizlenmelidir.

16 — Atışa gitmezden ve atışa başlamazdan evvel namlının içi ve makanizmanın her bir kısmı gayet dikkatle muayene olunarak kir ve pas, toz, toprak ve saire bulunmamasına ve makanizma kısımlarında bir eksiklik olmamasına dikkat olunmak ve bu usule manevra fişekleri ile atış yapılacağı zaman dahi riayet edilmek lâzımdır.

Atıştan evvel namlıdan kuru üstüpü geçirilmelidir.

17 — Bir zaman kullanılmamış olan silâhlar doldurulacağı zaman evvelâ kapağı ve Mt. lerde makanizmayı işletmek lâzımdır.

18 — Kovanlarında girinti ve çıkıntı veyahut kir ve pas bulunan ve kurşunları gevşemiş olan fişeklerle silâhlar doldurulmamalıdır.

19 — Kapak tamamen kapanmadığı zaman onu zorla kapamağa çalışmayıp sebeplerini aramak lâzımdır. Makanizmanın tamamen işlememesi fişeğin, fişek zarfının, kapağın kirli ve intizamsız bir halde bulunmasından veya beceriksizlikten ileri gelebilir.

20 — Aşağıda yazılı hallerde makanizmanın işlemesinde muhakkak bir zorluk ve ağırlık vukua gelebileceğinden bu zorluk ve ağırlığın kaldırılması çaresini bizzat her neferin bilmesi lâzımdır.

Zorluk ve ağırlığın sebepleri:

a) Bir tüfek kapağının diğer tüfeğe takılmış yani kapakların değişmiş olması;
b) Somunun doğru vidalanmamış olması;
c) Kapak kısımlarının yağmur veyahut bir çok atışlar sebebiyle çamurlanmış (barut çamuru) kirlenmiş ve paslanmış veyahut kurumuş olması, yağsız olması;
d) Kovan başında ve mandal ayağında ve sürgü kısmında kum veyahut sair pislikler bulunması;
e) Fişek kovanı tablasının kırılması veyahut kovan parçasının fişek yatağına girip kalması.

Birinci ve ikinci hallerde yapılacak muamele malumdur.

Üçüncü halde; çamurlanmış, kirlenmiş ve paslanmış veyahut kurumuş olan yerleri yağlamak ve yağ bulunmadığı surette o ana mahsus olmak üzere tükrükle ıslatmak lâzımdır.

Dördüncü halde; kovan başında bulunan pislikleri bez veyahut çöp ile silip ortadan kaldırmalıdır.

Mandal ayağı ile sürgü kamasında bulunan pislikleri makanizmayı çıkardıktan sonra temizlemelidir.

Beşinci halde; makanizmayı geriye çekmeli, kırılmış olan kovan tablası veya parçası dışarı çıkmayacak olursa icabı halinde bez sarılmış olan bir ağaç parçası ile çıkarmağa çalışmalıdır.

Sefer vaktında bunun için harbi kullanılabilir. Civarda Hf. Mt. varsa onların kovan çıkaracağından istifade olnnur. Fişek yatağında kalmış olan kovan parçalarını bu suretle de çıkarmak mümkün olmazsa tüfekçi ustasına müracaat olunur.

2 – Tamir, Temizleme, Yağlama

A) Tamir

Hiç bir nefer, silâha ait hiç bir tamiri kendiliğinden yapmağa izinli değildir. Silâhta bir fenalık veya sakatlık görenler onu derhal amire haber vermeğe mecburdur.

B) Temizleme ve Yağlama

Silâhı temizlemekten maksat namlıyı iyi bir halde bulundurmak ve makanizma ile zarfın ve kısımlarının kolayca işlemesi için onlarda bulunan toz, kir, eski yağ ve pas gibi maddeleri kaldırmak ve silâhı hava tesirlerinden muhafaza etmektir.

Silâh soğuk bir yerden sıcak bir yere götürüldüğü zaman demir kısımlarında görülen ter uçmadıkça ağız kapağını namlı ağzından ve makanizmayı yerinden çıkarmamak ve ter tamamiyle uçtuktan sonra silâhı temizlemek lâzımdır.

Her hizmetin nihayetinde tozlanan kısımların temizlenmesi ve yağlanması icap eder.

Temizlemek için her dafasında silâhın tekmil kısımlarını sökmek lâzım gelmeyip hangi kısmı temizlemek iktiza ederse yalnız o kısmı sökmelidir.

Tüfekte neferlerin söküp takmağa izinli oldukları kısımlar şunlardır:

Kapak
Harbi
Ağız kapağı
Tüfek kayışı

Neferler kapağı usulü veçhile söküp takmayı öğrenmeli [*] ve diğer kısımların yalnız tüfekçi ustası ve yamağı tarafından sökülebileceğini bilmelidirler.

Sökülen tüfeklerin parçaları daima temiz bir yere konmalı ve parçaları birbirine karıştırmayıp her silâha ait parçalar ayrı yerlere bırakılmalıdır.

Temizlenen tüfek parçaları evvelâ tamamiyle kurutulmalı sonra üzerleri hafifçe yağlanmalıdır. Silâhın siyah olan maden kısımlarını ovalamayarak hafifçe silmelidir.

Silâh parçalarını cilalamak ve parlatmak ve yağmurdan hasıl olan siyah lekeleri gidermeğe çalışmak ve pas giderildikten sonra görülen lekeleri çıkarmağa uğraşmak yasaktır. Paslanan yerler kuru olarak silinmelidir. Pası gidermek için paslanan yerleri sıcak zeytin yağı ile yağlamak ve bir müddet haliyle bırakıp sonra yeniden silmek velhasıl pas tamamiyle giderilinceye kadar bu ameliyat tekrar edilmek lâzımdır. Namlı içinde bulunan pası gidermek için temizleme çıbığı veya temizleme çivisi veyahut temizleme ipi ve üstüpü kullanılır.

Gerek namlı ağzına gerekse fişek yatağı cihetindeki set ve yivlere çok sürtünüpte onları aşındırmamasına dikkat edilmek şartile en iyi temizleme vasıtası iptir. Üstüpünün tamamiyle yivlere girmesine pek ziyade dikkat edilmelidir. Kurşun gömleklerden buluşan ve yivlerle setler üzerinde donuk leke gibi görünen nikel lekeler tüfekçi vasıtası ile çıkarttırılmalıdır. Harbi kullanılacağı

[*] Bu derste tüfekçi ustası beraber bulunur ve kapağın usulünde sökülüp takılması bil'amel gösterilir. Bu iş usta bir neferede yaptırılabilir.

zaman, namlıya makanizma cihetinden sokulmalıdır. Harbi, muavin sürgü, dahilinden kullanılır. Namlı ağzından harbi sokmak zararlıdır.

Namlı içinin temizliğini muayene için namlıyı ışığa karşı tutup evvelâ bir taraftan ve sonra diğer taraftan iyice bakmalı, tüfeğin ağzından bakılacağı zaman evvelâ uzakta tutup sonra yavaş yavaş göze yaklaştırmalıdır.

Temizlenmiş olan silâhların, bilhassa namlıların içi her sabah muayene edilip icap ederse tekrar temizlenmeli ve hemen kullanılmayacak yani duracak olan silâhlar dahi bu yolda muayene edilmelidir. Hf. Mt. ler temizlenirken bilhassa gaz ayarı cıhazının, pistonun, kapak gövdesinin ve iğnenin iyice temizlenmesine dikkat edilmelidir.

3 — Temizleme ve Yağlama Vasıtaları

Silâhı temizlemek için aşağıda yazılı vasıtalar kullanılır:

a) İç yağı: Tuzsuz ve ekşisiz olmak ve içinde yapışkan ve sulu şeyler olmamak şartiyle çelik ve demir parçalarını silmek ve yağlamakta ve paslanmalarına meydan vermemekte ve kundağı da hava tesirlerine karşı muhafaza da kullanılır.

b) Zeytin yağı: Temiz ve halis olmak üzere silâh parçalarının birbirile sürtündükleri yerlerde kullanılması iyidir.

c) Gazyağı: Pasları ve katılaşan yağ ve kirleri yumşatıp çözmek gibi hususatta ziyadesiyle faydalıdır.

d) Tirementin yağı: Pas ve katılaşmış yağı madenî kısmlardan çözmekte, kundak ve el kundağında bulunan kirleri gidermekte kullanılır.

e) Zeytinyağı ile karışık donyağı: Manevralarda ve sefer vaktında, yukarıda, a, b, c, d fıkralarında yazılı yağlar yerine kullanılabilir.

f) Bezir yağı verniği: Kundağı fena hava tesirlerine karşı muhafaza için kullanılır ve şu suretle hazırlanır:

Gayet halis bezir yağı bir kap içinde beş saat kadar kaynatılır. Bu suretle istihsal olunup vernik denen koyu madde soğutulup tekrar ayrı bir kap içine alınır. Bu esnada dibinde olan tortunun asıl kaynadığı kap içinde kalmasına dikkat olunmalıdır.

g) Silâh yağı: Kundakta olan başka başka yatakları nemden

muhafaza etmek için en iyi bir vasıtadır. Bu yağı hazırlamak için beş kısım yakılmış iç yağı ve bir kısım sarı bal mumu alıp bir kap içinde orta sıcaklıkta ısıtmalı ve kepçe ile mütemadiyen karıştırarak iyice birbirine katılmalıdır.

h) Su: Temiz ve mümkünse sıcak olmalıdır. Namlı içersini ve ziyade kirlenmiş kundak ile silâh temizliğinde kullanılan bez, fanile gibi vasıtaları temizlemek için kullanılır.

i) Huni: Namlı içi su ile yıkanacağı zaman kullanılır (ve makanizma tarafından namlıya sokulur.) Namlı sıcak su ile temizlenirken su kendi renginde çıkıncaya kadar dökmeğe devam olunur ve bu suretle temizleme iki nefer tarafından yapılır. Biri namlı agzı aşağı gelmek üzere kabzeden iki el ile kavrar diğeri huni vasıtası ile suyu namlıya döker.

j) Bezler: Keten veyahut pamuk bezleri tüfek parçalarını temizlemek ve kurutmakta, fanile ve çuha parçaları dahi yağ sürmekte kullanılır.

Kullanılmış olan bezler sodalı veya sabunlu suda yıkanıp tekrar kullanılabilirsede aynı bezi iki çeşit yağ ile yağlayıp kullanmaktan sakınmalıdır. Bezler kola ve çirişsiz olmalıdır.

Pirinç harbi: Ucuna bez veya üstüpü sarılarak namlı ve hazine içlerini temizlemekte kullanılır.

Temizleme çöpü : Silâh parçalarının yalnız bez ile silinmeyen yerlerini temizlemek için uçlarına bez sarılan ağaçtan yapılmış (kurşun kalemi gibi) küçük temizleme çöpleri kullanmak caizdir.

Temizleme mesnedi: Tüfek, üzerine takılır. Muavin sürgüde konularak devvar harbi ile tüfekleri temizlemeğe yarar. [*]

Silâh tamamen ve iyice temizlendikten sonra beyaz, saf ekşisiz vazelin yahut saf donyağı ile hafifçe yağlanır. Bunları eriterek sıcakça sürmek faydalıdır.

---

[*] Bütün temizleme ve yağlama işi bir tüfek üzerinde amelî olarak gösterilmelidir.

V. Askerî Ceza Dersleri [*]

1 — Umumî Malûmat

Kanunun ne demek olduğu, ne maksatla ve kimler tarafından yapıldığı (yurt bilgisi) kısmında tarif edilmiştir.

Anakanun: Teşkilâtı esasiye kanunudur. Hiç bir kanun bu kanun hükümlerine aykırı olamaz.

Kanunlar: Umumiyetle hukuk, ceza, idarî kısımlarına ayrılırlar ve bunlar umumî kanunlardır.

Bu saydığımız umumî kanunlardan başka bazı hususî teşekküller ve tesisler için de ayrıca kanunlar vardır. Meselâ: Askerî ceza kanunu, askerî mahkeme usulü kanun.....v. s. gibi.

Askerî ceza kanunu orduya mahsustur. Askerî mahkeme usulü kanunu, ismindende anlaşıldığı veçhile, askerî mahkemeler içindir.

Askerî ceza kanununda askerî cürümlerin nelerden ibaret olduğu gösterilmiş ve o cürümlerin cezaları yazılmıştır.

Askerlerin askerî olmayan suçları için Türk ceza kanununun hükümleri tatbik olunur.

Kanunlardan sonra nizamname, talimatname ve talimatlar gelir.

Nizamname: Kanunları genişletir, manalarını anlatır.

Talimatname ve talimatlar: Talimatnameler İcra Vekilleri Heyeti tarafından yapılır ve Reisi Cümhur Hazretleri tarafından tasdik olunur.

Talimatlar ise doğrudan doğruya salâhiyettar makamlar tarafından yapılır. Bu yapılış farkları ile beraber her ikiside amirlerin arzularını, düşüncelerini söyler.

Ceza: Askerlikte; mafevk ve amirlerin, talimatname ve talimatların, kanunların istediklerini yapmayanlara, doğru hareket etmeyenlere ve vukuat yapan askerlere verili.

Kanunlar her ne kadar doğrudan doğruya şunu yapın bunu yapmayın diye öğüt vermezlersede biz orada suç olarak yazılmış ve cezası gösterilmiş şeylerden her hangi bir işin yapılıp yapılmayacağını kendimiz çıkartırız. Meselâ: Kanun itaat edin diye yaz-

[*] Askerî ceza kanunundan.

maz. İtaatsizlik suçunun cezasını yazar. Biz bundan itaat etmek lâzım geldiğini anlarız.

Her suçun cezası kanunda yazılıdır. Hiç ceza görmeden askerliğini yaparak tezkere alan neferler hiç suç işlememişler demektirki, bunlar ne kadar iftihar etseler yeridir. Çünkü yüzlerinin akı ile ve lekesiz bir surette askerliklerini yapmış sayılırlar. Ceza, ehemmiyetsiz de olsa, bir asker için yüz karası demektir. Bazı cezalar da vardırki yalnız ona çarpılan asker için değil, o askerin mensup olduğu kıt'a için de çok büyük bir ayıptır.

2 — Askerî Mahkemeler

Hazarda alay, fırka ve kolordularla muadili makamlarda ve Büyük Erkânıharbiye Riyasetinde ve seferde Ordu ve Başkumandanlık karargâhlarında teşekkül eder.

Bu mahkemeler rütbe ve suç itibariyle ayrı ayrı şahısları muhakeme eder.

Bu mahkemelerin yukarısında ayrıca birde Askerî Temyiz mahkemesi vardır. Doğrudan doğruya suçluları mahkeme etmez; temyiz edilen evrakı temyiz sebepleri ile tetkik eder, mahkeme hükümlerini tastik veya reddeder. Bazı hususlarda doğrudan doğruya hükümde verir.

3 — Amiri Adliler

Kanunen hangi makamda askerî mahkeme teşekkül etmesi lâzım geliyorsa o makam sahibi (amiri adlî) sayılır.

Binaenaleyh alay, fırka, kolordu kumandanları ve aynı salâhiyeti haiz muadilleri kumandanlarla hazarda Büyük Erkânıharbiye reisi ve seferde ordu kumandanları ve başkumandan birer amiri adlîdirler.

Mahkemeye vermek salâhiyeti bunlarındır.

4 — Hüküm

Hüküm dört suretle neticelenir:

1 — Maznunun beraatine: Maznun hiç suç işlememiş gibi tertemiz çıkar.

2 — Maznunun mahkûmiyetine: İşlediği suçun cezasını çeker.

3 — Duruşmanın tatiline: } Suç bir cürüm teşkil etmemiş addedilir ve maznun temiz çıkar.

4 — Davanın düşmesine: }

5 — Suçlunun Kanunî Hakları

Mahkemeye verilen bir suçlu:

1 — Kendisini müdafaa edebilecek birisini (müdafi) olarak tayin edebilir.

2 — Dava ile alâkası olan hakimin o davada hakimlik yapmamasını isteyebilir.

3 — Sorgu esnasında kendisini istediği gibi müdafaa eder ve aleyhine olan bütün delilleri söyleyebilir. En son sözü kendisi söylemeği isteyebilir.

4 — Mahkeme usullerine, kanunen riayet edilmediğini görürse bunun zapta geçirilmesini isteyebilir. Muhakemece maznunun bu talepleri kabul edilmezse temyiz lâyıhasına yazabilir. (Bu hal ilerde temyiz mahkemesince hükmün bozulmasını mucip olur).

5 — Mahkeme hükmü, kendisine tefhim veya tebliğ edilmemişse edilmesini isteyebilir.

6 — Mahkeme hükmünü; kendisine tefhimden itibaren, 7 gün zarfında temyiz edebilir.

6 — Umumî Surette Ceza Şekilleri

Kanunumuz suçlulara iki şekilde ceza vermektedir:

1 — Askerî mahkeme tarafından verilen cezadır. Buna (hükmen ceza) denir.

2 — Amir veya mafevk tarafından doğrudan doğruya verilen cezalardır. Bunada (disiplin cezası) denir.

Hükmen verilen cezalar kanun noktasından daha ağırdır.

7 — Askerî Ceza Kanunumuzdaki Cezaların Nevileri

Üçtür:

1 — Ölüm cezası

2 — Şahsî hürriyeti tahdit eden cezalar (yani insanı serbest bulunmaktan mahrum eden cezalar)

3 — Fer'i (yani ekleme) cezalar

1 — ÖLÜM CEZASI: Buna mahkûm olan kimsenin vücudunun ortadan kaldırılması (yok edilmesi) dir.

Askerî ceza kanununun bir maddesinin tatbiki suretiyle hükmedilen (ölüm) cezası KURŞUNA DİZİLMEK suretiyle infaz olunur.

2 — ŞAHSÎ HÜRRİYETİ TAHDİT EDEN CEZALAR:

Askerî mahkeme hükmü ile veya disiplin yolu ile verilen cezalardır. Buda 3 türlüdür.

a) Ağır hapis
b) Hapis
c) Kısa hapistir

Kanunumuz ölüm, ağır hapis ve hapis cezalarına ASKERÎ CÜRÜM, kısa hapse de ASKERÎ KABAHAT ve her ikisine birden de (SUÇ) demiştir.

AĞIR HAPİS: Müebbet ve muvakkat olmak üzere ikiye ayrılır.
MÜEBBET: Ölünceye kadar devam eder;
MUVAKKAT: 1 seneden 20 seneye kadar sürer.

Müebbet ağır hapiste cezanın ilk üç senesi ve muvakkat ağır hapiste cezanın altıda birine müsavi ilk devresi geceli gündüzlü yalnız başına bir hücre (loca) da geçirtilir. Geri kalan diğer ceza müddeti geceleri yalnız başına bir hücrede gündüzleri hiç kimse ile konuşturulmaksızın çalıştırılmak suretiyle geçirtilir.

HAPİS CEZASI: 3 günden 20 seneye kadardır. geceleri yalnız başına bir hücrede gündüzleri mecburî olarak çalıştırılmak suretile çektirilir.

Gerek ağır hapsin ve gerekse hapsin 6 ydan az olanı askerî hapishanelerde, fazlası umumî hapishanelerde geçirtilir.

KISA HAPİS İki türlüdür:

a) Oda hapsi (müddeti 4 haftaya kadardır.)
b) Katıksız hapis (müddeti 3 haftaya kadardır.)

Efrat; oda hapsi cezasını muayyen hapis olanlarında topluca, katıksız hapis cezasını hapis odasında yalnız başına geçirirler.

Katıksız hapiste, mahkûma bir katı minder ve yiyecek olarak su ile istihkak miktarı yalnız ekmek verilir. Sigara içmesine müsaade olunmaz.

Bu yeme ve içme mahrumiyeti hapsin dördüncü, sekizinci, on ikinci günleri ve yalnız bu günlere mahsus olmak üzere kaldırılır. (yani yalnız o günlerde katık verilir ve sigara içebilir.)

Bu nevi hapse mahkûm efrat hapis edilmezden evvel behemehal hekime muayene ettirilir. Muayeneye götürülmiyenler muayenelerini isteyebilirler.

Hekimin müsaadesi olmayınca katıksız hapis yapılmaz. Eğer suçlunun sıhhati (sağlamlığı) katıksız hapse dayanamıyacak derecede ise ceza ya sonraya bırakılır veya ara vererek yaptırılır veyahut oda hapsine çevrilir.

Sonraya bırakmak veya ara vererek yaptırmak hekimin raporu

ile olur. Katıksız hapsin oda hapsine çevrilmesinde iki günlük oda hapsi bir günlük katıksız hapse karşı tutulur.

Hapis odalarının kapısında süngülü bir nöbetçi bulundurulur.

Gerek oda hapsine ve gerekse katıksız hapse mahkûm olan onbaşı ve neferler ağır hizmetlere gönderilir. Küçük zabitler hizmete gönderilmez.

Bunlar hapiste bulundukları müddetçe hiç bir emir veremezler.

3 — FER'Î CEZALAR:

Asıl cezaya eklenmek suretile verilen cezalardır. Bunlarda:

Gedikli küçük zabitler hakkında:

a) Tart

b) Rütbenin geri alınması

Gedikli olmayan küçük zabitlerle onbaşı ve neferler hakkında:

a) Rütbenin geri alınması

b) Yeni baştan askerliktir.

Tart: Askerî rütbe, ünvan ve memuriyetlerin ve hizmet esnasında kazanılmış olan tekaüt vesair hakların kaybedilmesi, nişan ve madalyaların, diploma ve şahadetnamelerin geri alınması, tekrar gedikli olarak kabul edilmemesi demektir.

Rütbenin geri alınması: Mahkûmun neferliğe indirilmesidir.

Yeni baştan askerlik: Suçun işlendiği güne kadar yapılan askerliğin yeni baştan yapılması demektir. (Rütbenin geri alınması ve yeni baştan askerlik yalnız muvazzaflar hakkında hükmolunur.)

8 — Disiplin Cezasının Şumulü

Disiplin cezaları, disiplin amirlerinin salahiyetleri dairesinde verdikleri cezalardır. [*]

Disiplin cezası ya disipline tecavüzden veya disiplin kabahatinden dolayı verilir.

Ceza kanunlarının hiç bir maddesinde yazılı olmayan ve fakat askerlik terbiyesine ve disiplinine aykırı fiillere: (disiplin tecavüzü) denir. (Meselâ: Kışla içinde bağırıp çağırmak, hâlâlardan başka yerlere işemek, pislemek, düzgün kiyafette olmamak v. s. gibi.)

Askerî ceza kanununda mahiyetleri yazılı ve kısa hapis cezasını mucip fiillerede: (disiplin kabahatı) denir.

Disiplin tecavüzünde amir ceza vermek veya vermemekte serbest olduğu gibi disiplin tecavüzünden dolayıda mahkemeye veremez.

[*] Bu salâhiyetler (184) sahifede gösterilmiştir.

Disiplin kabahatından dolayı amir ya bizzat salahiyeti dairesinde ceza vermeğe veyahut işi mahkemeye vermeğe mecburdur. (Mahkemeye vermek salahiyeti alay ve muadili makamlardan başlar. Daha madun makam ve rütbedekiler icap ederse suçu ilk salahiyetli makama kadar yürütürler.)

Bir amir, madunun yaptığı suça verilmek lâzım gelen cezayı kendi kanuuî salahiyetinden yüksek görürse bir yukarısına arz ve müracaat eder.

9 — Efrada Verilecek Disiplin Cezaların Nevileri

1 — Tevbih
2 — Şiddetli tevbih
3 — Sıra harici hizmet
4 — İzinsizlik
5 — Oda hapsi
6 — Katıksız hapis

Olmak üzere altı türlüdür.

Tevbih: Küçük zabit, onbaşı ve neferlerin azarlanması ve işlenen suçun bir daha işlenmemesini tenbihden ibarettir.

Tenbih şu suretle yapılır:

Amir, kendine tenbih yapılacak olanı (İster Kç. Z. ister onbaşı ve nefer olsun) yanına çağırıp yalnız başına olarak veyahut sadece suçlunun mafevkı yanında diyeceğini der.

Şiddetli tenbih: Kç. Z. ve onbaşıların rütbelerinden yukarı Kç. Z. ler yanında, neferlerinde en az üç kişi yanında zarlanması demektir.

İzinsizlik: İzin günlerinde izin verilmeyip hizmete gönderilmek demektir.

Sıra harici hizmet: Ceza olarak fazla talim, nöbet ve fazla hizmete koşmak demektir.

Oda hapsi ve katıksız hapis: Yukarıda tarif edilmişti.

10 — Rütbe Sahiplerinin Ceza Salâhiyetleri [*]

Rütbesi ne olursa olsun bir kıt'aya kumanda eden vekilde olsa o kıt'a kumandanlığına ait rütbenin ceza selâhiyetini haizdir.

Meselâ: Bir mülazim, bölük kumandanlığı vekâletinde bulunsa yüzbaşının ceza selâhiyetini haizdir.

ONBAŞININ CEZA SALÂHİYETİ:

Onbaşı, neferin en yakın disiplin amiridir. Maiyetindekilere karşı

[*] Rütbe sahiplerinin münhasıran efrada karşı olan salahiyetleri gösterilmiştir.

ceza salâhiyeti şunlardır:

1 — Tevbih.
2 — Şiddetli tevbih.
3 — İzinsizlik (bir gün müfrez bulundukları surette) [*]
4 — Sıra harici hizmet (müfrez bulundukları surette bir defa)

KÜÇÜK ZABİTANIN CEZA SALÂHİYETLERİ:

1 — Tevbih.
2 — Şiddetli tevbih.
3 — İzinsizlik (iki gün kadar müfrez bulundukları surette)
4 — Sıra harici hizmet (müfrez bulundukları surette iki defa)
5 — Oda hapsi (müfrez bulundukları surette bir gün)

ZABİT VEKİLİ, MÜLÂZİM, BİRİNCİ MÜLÂZİMLERİN CEZA SALÂHİYETLERİ:

1 — Tevbih.
2 — Şiddetli tevbih.
3 — İzinsizlik (üç gün kadar)
4 — Sıra harici hizmet (üç defaya kadar)
5 — Oda hapsi (müfrez bulundukları surette üç gün)

YÜZBAŞININ CEZA SALÂHİYETİ:

1 — Tevbih.
2 — Şiddetli tevbih.
3 — İzinsizlik (yedi güne kadar)
4 — Sıra harici hizmet (lüzumu kadar)
5 — Oda hapsi (yedi güne kadar)
6 — Katıksız hapis (üç güne kadar)

BİNBAŞININ CEZA SALÂHİYETİ:

1 — Tevbih
2 — Şiddetli tevbih
3 — İzinsizlik (on dört güne kadar)
4 — Sıra harici hizmet (lüzumu kadar)
5 — Oda hapsi (on dört güne kadar)
6 — Katıksız hapis (beş güne kadar)

KAYMAKAMIN VE MİRALAYIN CEZA SALÂHİYETLERİ:

1 — Tevbih
2 — Şiddetli tevbih
3 — İzinsizlik (yirmi bir güne kadar)
4 — Sıra harici hizmet (lüzumu kadar)

[*] Müfrez demek: Bir vazife ile kıt'adan ayrı olarak yalnız başına bulunmak demektir.

5 — Oda hapsi (yirmi bir güne kadar)
6 — Katıksız hapis (yedi güne kadar)

MİRLİVANIN CEZA SALÂHİYETİ:

1 — Tevbik
2 — Şiddetli tevbih
3 — İzinsizlik (yirmi sekiz güne kadar)
4 — Sıra harici hizmet (lüzumu kadar)
5 — Oda hapsi (yirmi sekiz güne kadar)
6 — Katıksız hapis (on dört güne kadar)

FERİK, BİRİNCİ FERİK MÜŞÜR VE MİLLİ MÜDAFAA VEKİLİNİN CEZA SALÂHİYETLERİ:

1 — Tevbih
2 — Şiddetli tevbih
3 — İzinsizlik (yirmi sekiz güne kadar)
4 — Sıra harici hizmet (lüzumu kadar)
5 — Oda hapsi (yirmi sekiz güne kadar)
6 — Katıksız hapis (yirmi bir güne kadar)

Cürümler ve Cezaları

1 — Firar ve Cezası

Mensup olduğu kıt'adan (müesseseden) veya vazife icabı bulunmak lâzım gelen yerden izinsiz olarak uzaklaşmak (yani savuşmak), izin ve hava tebdili müddetini özürsüz, sebepsiz olarak geçirmek suçlarına (FİRAR) ve bu suçları işleyenede (FİRARÎ) yani kaçak denir.

Uzaklaşma veya müddeti geçirme sulh zamanında 6, seferberlikte 3 günden fazla sürerse; suçlu:

6 Aydan 3 seneye kadar hapsolunur, yeniden asker edilir, rütbesi varsa geri alınır.

Fira suçunun cezasını ağırlaştıran sebepler ve ağırlaşan ceza:

a) Suçlu silâh, mühimmat ve bunların teçhizatından (yani palaska, tüfek kılıfı.... V. S. gibi) araba ve hayvanların levazımından (nal, mıh, yular..... V. S. gibi) bir şeyide beraberinde götürmüş ise;
b) Suçlu hizmet yaparken kaçmış ise;
c) Suçlu mükerrer ise (yani izinsiz uzaklaşma veya müddeti geçirme ikinci, üçüncü..... defa oluyorsa) bu takdirde verilecek hapis cezası bir seneden aşağı olmaz.

Firar suçunun cezasını hafifleten sebepler ve hafifleyen ceza:

a) Suçlu sulh zamanında altı hafta içinde kendiliğinden geri geldiği takdirde:

3 aydan 1,5 seneye kadar hapsolunur, yeniden asker edilir, rütbesi varsa geri alınır.

b) Seferberlikte bir hafta içinde kendiliğinden geri geldiği takdirde:

3 aydan 1,5 seneye kadar hapsolunur, emsalinin terhisinden sonra ceza müddeti tamamlattırılır, rütbesi varsa geri alınır.

c) Eğer suçlu sulh zamanında 6, seferberlikte 3 gün içinde yakalanırsa:

24 saatten 3 aya kadar hapis olunur, yeniden asker edilir, rütbesi varsa geri alınır.

d) Eğer suçlu, yukarıda (c) fıkrasında yazılı mühletler içinde kendiliğinden geri gelirse:

Yalnız kısa hapis cezasiyle cezalandırılır.

Bu en sonuncu halden başka bütün hallerde suçlu askerî mahkemeye verilir ve mahkemenin hükmedeceği ceza ile cezalandırılır.

2 — Yabancı Memlekete Firar Edenlerin Cezaları

Askerî ceza kanunu, yabancı memlekete firarı, ayrı bir suç saymış ve bunun için ayrıca ağır cezalar koymuştur. İzin almadan vatan hudutlarından dışarı çıkan askerî şahıslardan gaybubetleri gününden (yani ortadan kayp oldukları günden) itibaren üç gün içinde dönmeyenler. [*]

Esaret hali bittikten sonra kasden veya ihmal ile bir kıt'aya veya askerî bir makama hemen müracaat etmeyenler,

Vatan hudutları dışarısında bir gemiden bir tayyareden ayrı düşüpte türk harp gemisine veya en yakın türkiye konsolosluğuna veya müttefik bir hükûmet makamlarına kasden veya ihmal ile müracaat etmeyenler yabancı memlekete firar etmiş sayılır. Bu gibiler 2 seneden 5 seneye kadar hapis olunur, yeniden asker edilir, rütbeleri varsa geri alınır.

Yabancı memlekete firar suçunu ağırlaştıran sebepler ve ağırlaşan cezası:

1 — Suçlu silah, mühimmat, araba, ve hayvanlar ile bunların levazımından bir şeyi beraberinde götürmüşse.

[*] Seferberlikte bu mühlet bir güne iner.

2 — Suçlu hizmet yaparken kaçmış ise,

3 — Suçlu seferberlikte kaçmış ise,

Bu takdirde suçlu 5 seneden 10 seneye kadar hapis olunur, yeniden asker edilir, rütbesi varsa geri alınır.

Yabancı memlekete firar suçunu hafifleten sebepler ve hafifleyen cezası:

Suçlu vatan hududunu aştığı günden itibaren sulh zamanında 6, seferberlikte bir hafta içinde kendiliğinden döner gelirse,

2 seneden 5 seneye kadar hapis olunur, yeniden asker edilir, rütbesi varsa geri alınır.

Suçlu vatanın hududunu aştığı dakikadan itibaren sulh zamanında 3 gün, seferberlikte 24 saat içinde yakalanırsa:

24 saatten 3 aya kadar hapis olunur, yeniden asker edilir rütbesi varsa geri alınır.

Suçlu vatan hududunu aştığı dakikadan itibaren sulh zamanında 3 gün, seferberlikte 24 saat içinde kendiliğinden döner gelirse:

Kanunun tarifesine göre suç tamamlanmamıştır. Bu halde firarî yalnız disiplin cezasiyle cezalandırılır.

3 — Düşman Tarafına Firar ve Cezası

İster silâhlı ister silâhsız olarak düşman tarafına kaçanlara (düşman tarafına kaçmış) denir.

Çok mühim ve firardan ziyade vatana hiyanet sayılan bu suçun askerî ceza kanunundaki cezası (Ölüm) dür.

Silâhlı eşkıyada düşman sayılır. Ancak bunun böyle sayılması, silâhlı eşkıyaya karşı harekete memur birlik kumandanının harp hükümlerinin cereyan edeceğini kıt'asına bildirmesi ile meşruttur.

Bu suçu hafifleten sebepler ve hafifleyen cezası:

Kaçak, kaçtığından altı hafta, seferberlikte bir hafta içinde kendiliğinden geri gelirse: Ölüm cezası yerine şu cazaları görür:

Müebbet ağır hapise yahut 5 seneden az olmak üzere ağır hapise konur, yeniden asker edilir, rütbesi varsa geri alınır.

4 — Düşman Karşısında, Düşmanla Sarılmış Bir Yerden Kaçanların Cezası

1 sene ağır hapisten müebbet ağır hapse kadar hapis, vahim hallerde ölümdür.

Kanun bunun hafif şeklini açıkça tayin etmemiş mahkemenin takdirine bırakmıştır.

Yalnız kaçak bir hafta zarfında kendiliğinden geri gelirse asıl suç için verilmesi lâzım gelen ceza yarısına indirilir.

Ölüm cezası verilmediği takdirde bir hafta içinde kendiliğinden geri gelen sçlu şu cezaları görür:

6 ay hapisten müebbet ağır hapse kadar hapis olunur, yeni baştan asker edilir, rütbesi varsa geri alınır.

Yabancı memlekete ve düşman tarafına kaçanların mal ve mülkleri millet namına zaptolunur ve dönmezlerse seferberliğin bitiminden bir sene sonra satılır.

5 — Söyleşerek Firar ve Cezası

Firarın daha ağır ve isyana benzeyen bir şeklidir. Üç ve daha fazla askerî şahıslar önceden konuşup kararlaştırarak topluca kaçarlarsa (sözleşerek firar) sayılır.

Topluca firardan maksat her halde en aşağı üç askerin beraberce kaçmalarıdır. Ayni zamanda kışladan veya müesseseden kaçmaları şart değildir. Başka başka zamanlarda çıkar ve bir yerde birleşerek kaçabilirler. Yahut, aynı zamanda ve birlikte kışladan veya müesseseden çıkar başka başka istikametlerden ve yollardan ayrı ayrı kaçabilirler.

Bu suçta ön ayak olanlar suçu hazırlamış olmaları sebebiyle daha ağır cezaya çarpılırlar.

Cezası:

1 — Ön ayak olanlar: 2 seneden 5 seneye kadar ağır hapse konurlar. Ön ayak olmayan diğer kaçaklar 1 seneden 3 seneye kadar hapis olunurlar.

2 — Ön ayak olsun olmasın yeniden asker edilirler.

3 — „ „ „ „ rütbeleri varsa geri alınır.

Bu suçu ağırlaştıran sebepler ve ağırlaşan cezalar:

Sözleşerek firar yabancı memlekete yapılmışsa ceza iki misli artırılır, suç seferberlikte yapılmışsa ön ayak olanlar ölüme mahkûm edilir. Diğerlerinin de cezaları çok ağırlaştırılır.

Sözleşerek düşman tarafına kaçanların veyahut düşman karşısından kaçanların hepsi ölüme mahkûm edilir.

Bu suçu hafifleten sebepler ve hafifleyen cezaları:

Gerek ön ayak olanlar ve gerekse diğerleri sulh zamanında 6, seferberlikte 1 hafta içinde kendiliklerinden geri gelirlerse cezaları yarıya indirilir. Ölüm cezasına mahkûm olanlara beş seneden müebbet ağır hapse kadar ceza verilir. Bununla beraber yeni baştan askerlik yaptırılır ve rütbeleri varsa geri alınır.

6 — Firara Âit Başkaca Suçlar ve Cezaları

Askerî şahısları kaçmağa kışkırtmak veya kaçmalarını veya kaçaklığın devamını kolaylaştırmak veya kaçakları, izinsizleri, bakayayı, yoklama kaçaklarını bilerek gizlemek ve bilerek hususî veya resmî hizmete almak birer askerî suçtur.

Bu suçlar hazer zamanında işlenirse ve her kim yaparsa (sivillerde dahil) 3 aydan 1 seneye kadar, tekerrüründe 1 seneden 3 seneye kadar ve eğer bu suç seferberlikte işlenmişse 6 aydan 1 seneye kadar, tekerrüründe 7 seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

Firara kışkırtmak çok mühimdir. Askerin kaçmış olması şart değildir. Firar etmek için onu yalnız sözle, yazı ile ve sair işaretlerle kandırmağa çalışmış olmak kâfidir.

Firara kalkışanları haber vermemek suçu:

Askerî ceza kanunu bunuda bir suç saymıştır.

Bir firar teşebbüsünü doğru olarak haber alıpta bu firarın önü alınabilecek bir zamanda bunu amirine haber vermekte ihmal eden askerî şahıs eğer firar vuku bulunmuş ise 24 saatten 6 aya, seferberlikte 24 saatten 2 seneye kadar hapis olunur.

7 — Kendisini Askerliğe Yaramıyacak Hale Getirmek Suçu ve Cezası

Gerek asker olmadan ve gerekse asker olduktan sonra askerlik çağı bitinceye kadar (ihtiyatlık müddetinin nihayetine kadar) askerlikten kurtulmak için kendisini kasten sakatlayan veya her hangi bir suretle sakatlanan, askerliğe yaramıyacak bir halde getiren veya kendi rızası ile bu hale getirten bu suçu işlemiş olur.

Bu askerî bir suçtur. Askerliğini yapmadan evvel veyahut askerliğini yapıp ihtiyat askeri olarak bulunduğu bir yaşta da, kanunumuz bu filin yapılmasını yasak etmiştir.

Cezası: 1 seneden 5 seneye kadar hapistir.

Bu suçnn cezasını ağırlaştıran sebepler ve ağırlaşan cezalar:

1 — Fiil, kendisini askerliğe hiç yaramayacak bir hale getirmişe

2 — Fiil seferberlikte yapılmışsa

Cezası: 10 seneye kadar ağır hapistir.

3 — Bu suç düşman karşısında yapılmışsa cezası ölümdür.

8 — Hile İle Askerlikten Kurtulmak ve Cezası

Bu suçta askeridir. Sivillere de tatbik olunur. Asker iken veyahut asker olmadan evvel veyahut askerlik çağında bulunurken her kim kendisini askerlikten kurtarmak için hile yaparsa bu suçu işlemiş olur.

Cezası: 5 seneye kadar ağır hapistir.

Askerî İtaatı Bozan Suçlar

Her millet huzur içinde varlığını korumak ve bu varlığı yaşatmak için ordularına büyük bir ehemmiyet vermiştir.

Ordu her türlü hükûmet işlerinden uzak bulunan ve yalnız vatan tehlikede olduğu anlarda emredilecek vazifeyi yapmak için hazır tutulan bir kuvvettir.

Kendisi silâhlı ve çok kudretli, vazifesi çok ince ve ehemmiyetli olan ve yalnız düşmanla pençeleşmek için hayatını sunmaya hazır bir vaziyette bulunan ordu bütün bu kabiliyetleri kanundan alır. Onun her türlü varlığının ruhu ve esası kanunlardır.

Bizim bahsettiğimiz ceza kanunu askerî kanunlarımızın en mühimlerinden biridir. Bunda askerliğe fevkalâde lüzumlu hükümler vardır.

Bu hükümlerden birisi ve en ehemmiyetlisi madunun hangi derece ve rütbede olursa olsun, mutlak ve kat'i bir surette amrine ve mafevkına itaat etmesidir. Bunsuz ordu bir dakika bile yaşayamaz.

İtaatta kusur edenler için askerî ceza kanunu çok amansız ve şiddetli hükümler koymuştur.

Amirler kanun gözünde rütbe gözetilmiyerek bir tutulmuştur. Bir neferin müşüre itaat derecesi ne ise onbaşıyada o olacaktır.

Neferin onbaşıya veya daha büyük bir kumandana karşı gelmesinden dolayı göreceği ceza birdir. Amirin hangi vakıtta ve her hangi bir yerde hizmete ait vereceği emirler bir suç teşkil etse bile madun bunu derhal yapacak ve hiç bir surette itiraz edemiyecektir.

Bu suçun mes'uliyeti ve cezası emri veren amire aittir. Emrin hizmete ait olup olmadığını kestirmek amire aittir.

1 — Amire ve Mafevka Hürmetsizlik Suçu ve Cezası

Bir vazife veya hizmet yaparken amir ve mafevkına kanunen mecbur olduğu hürmette kusur edenler nöbetçileri ihtiram vaziyetinde dinlemeyenler ve buna söz ile itiraz edenler hürmetsizlik suçunu işlemiş olurlar.

Cezası: Kısa hapistir.

Bu suçu ağırlaştıran sebepler ve zğırlaşan cezası:

1 — Silâhlı iken yapılırsa
2 — Toplu efrat karşısında yapılırsa
3 — Tehdit şeklinde yapılırsa

21 günden aşağı olmamak üzere katıksız hapis veyahut 3 günden aşağı olmamak üzere hapis cezası verilir.

2 — Bilerek Doğruyu Sölememek Suçu ve Cezası

Hizmete ait işlerde amirin sorduğu şeylere doğru cevap vermeyenler kısa hapis veya 3 aya kadar hapis cezasiyle cezalandırılır.

3 — Yalan Yere veya Usulsüz Olarak Şikâyet Etmek Suçu ve Cezası

1 — Doğru olmadığını bildiği iddialarla şikâyete kalkışan: 3 Aya kadar hapis olunur.
2 — Yalan yere şikâyeti adet eden, şikâyet için muayyen usul ve yollardan ayrılan veyahut şikâyeti muayyen müddetlerden sonra yapan: 3 ay hapis olunur.

4 — Amir veya Mafevkına Hakaret etmek Suçu ve Cezası

Bu suç hürmetsizliğin daha ağırıdır.

1 — Sözle, tavur ve hareketle veya her hangi bir işaretle
2 — Yününe karşı veya arkasından, yalnız bulunurken veya bir kaç kişi yanında

Amir veya mafevkın namusuna, şöhretine, vikar ve haysiyetine veya askeri şerefine dokunanlar bu suçu işlemiş olurlar.

(Küfür etmek, yalancı, ahlaksız..... v. s. demek gibi)

Bu suçu ağırlaştıran sebepler :

1 — Hakaret hizmet esnasında veyahut hizmete müteallik bir muameleden dolayı olursa

2 — Hakaret bir madde gösterilmek suretile olursa (meselâ: hırsızdır, filanı dolandırmıştır gibi)

3 — Hakaret herkese gösterilecek gazete, resim ve sair neşir vasıtaları ile veyahut muamele cereyan eden evrak içinde yapılırsa cezası: 1 seneye kadar hapistir.

5 — İtaatsizliğin Üç Şekli Vardır

1 — Kastla (yani bilerek) veya ihmal ederek (ehemmiyet vermeyerek) hizmete ait emri noksan yapmak,

2 — Kastla veya ihmal ederek emri değiştirmek

3 — „ „ „ „ emrin hududunu aşmak.

Bu üç halin her hangi birini işleyen itaatsizlik yapmış olur.

Cezası: Kısa hapisten 6 ay hapise kadar gider.

İtaatsizlik suçunu ağırlaştıran sebepler ve ağırlaşan cezaları:

1 — Hizmete ait emri hiç yapmamak,

2 — Emir tekrar edildiği halde yapmamakta ısrar etmek,

3 — İtaati sözle veya filen bozmak,

4 — İtaatsizliği toplu asker karşısında yapmak,

5 — İtaatsizliği silâhbaşı emrine karşı yapmak,

6 — İtaatsizliği silâhlı iken yapmak,

7 — İtaatsizliği hizmetten kaçmak maksadiyle yapmak,

8 — İtaatsizliği seferberlikte yapmak.
Cazası: 5 seneye kadar ağır hapistir.

9 — İtaatsizlik düşman karşısında yapılırsa (Cezası: 10 seneye kadar ağır hapistir).

10 — İtaatsizlik düşman karşısında son derece tehlikeli anlarda veya zarar getirebilecek bir vaziyette iken yapılırsa (Cezası: Ölümdür).

6 — Mukavemet Suçu ve Cezası

Bir amiri veya mafevkı zorla veyahut tehdit ile, hizmet emrini yapmaktan alıkoymağa veyahut hizmete ait bir işi yapmak veyahut yapmamak için zorlamağa kalkışan mukavemet suçunu işlemiş olur.

Bu suçun tamamlanması için tehdit etmek veya zorlamak icap etmez. Tehdit ve zorlamağa kalkışmak (teşebbüs etmek) suçun tamamlanması için kâfidir. Yoksa filen zorlamak taarruz olur. Taarruz ise daha ağır olan başka bir suçtur.

Zorlamak, tehdit etmek: sözle, işaretle veyahut mektupla yapılabileceği gibi silâhla veya başka bir aletle veyahut korkutmak su-

retiyle de yapılabilir. Her ne suretle yapılırsa yapılsın Cezası: 3 aydan başlar suçun mahiyetine göre ve seferberlikte yapıldığına nazaran 10 sene hapse kadar gider.

Mukavemet bir amirin muhafazasına memur edilen askere karşı yapılırsa bu mukavemet amire karşı yapılmış sayılarak aynı ceza verilir.

7 — Filen Taarruz Suçu ve Cezası

Amire veya mafevka beden azasından biriyle veyahut bunların yardımından istifade ederek dışardan bir vasıta ile hücuma kalkışanlar ve hücum edenler bu suçu işlemiş olur. Buradaki hücum: Her halde bir şeyle vurmak, cismen eza vermek ve sağlığını tehlikeye düşürecek tesirli bir fiil yapmağa kalkışmaktır.

Bu askerliğin inzibatını bozan çok tehlikeli bir suçtur.

Cezası: 6 aydan 3 seneye kadar hapistir.

Bu, suçu ağırlaştıran sebepler ve ağırlaşan cezaları:

1 — Silâhlı olarak yapmağa kalkışmak ve yapmak,
2 — Askerî bir hizmet görürken yapmak,
3 — Toplu asker akrşısında yapmak,
4 — Silâhlı veya tehlikeli bir aletle yapmak,
5 — Seferberlikte hizmet dışında yapmak.
6 — Neticesi amir veya mafevkın üzerinde bir tahribatı mucip olmak.
Cezası: 5 seneden 10 seneye kadar hapistir.
7 — Bu suç seferberlikte hizmet esnasında yapılmışsa,
8 — Bu suç amir veya mafevkın ölümünü mucip olmuşsa cezası: Ölümdür.

8 — Muharrik Suçu ve Cezası

Bu askerî bir suçtur. Bu suçu bir sivil işlerse o da askerî mahkemeye verilir ve aynı cezayı görür.

Askerî şahıslardan birini amire veya mafevka karşı itaatsizliğe, mukavemete, filen taarruza kışkırtanlar (Muharrik) sayılır.

Kışkırtmak: Sözle, yazı ile, işaret ve hareketlerle karşısındakini fena yola sürüklemek demektir. Kışkırtan, kışkırtmağa muvaffak olmasa bile mademki fena yola sürüklemeğe çalışmıştır, suç tamam sayılır.

Cezası:

1 — Suç yapılmamış ise muharrik (kışkırtan) kısa hapisle cezalandırılır.

2 — Suç teşebbüs derecesinde kalmış ise muharrik 3 aydan 2 seneye ve seferberlikte ise 6 aydan 5 seneye kadar hapis olunur.

3 — Eğer suç yapılmış ise muharrik, suçu işleyenin gördüğü aynı cezayı görür.

9 — İsyana Tahrik Suçu ve Cezası

Bu suçta muharrik suçunun aynıdır.

Farkı: Muharrikte bir kimseyi kışkırtmaktır. Burada en aşağı iki ve daha ziyade kimseleri kışkırtmaktır.

En aşağı iki ve daha ziyade kimseleri hep birlikte amire veya mafevka karşı itaatsizliğe, mukavemete, filen taarruza kışkırtan isyan muharriki sayılır.

Cezası:

1 — Suç yapılmamış veyahut yapılmağa teşebbüs edilmemiş ise muharrik 5 seneden 10 seneye kadar ağır hapis cezasiyle, cezalandırılır.

2 — Tahrik sebebiyle askerî hizmete ehemmiyetli bir zarar gelmişse isyan muharriki 10 seneden müebbet ağır hapse kadar cezalandırılır.

3 — Seferberlikte isyan muharriki ölüm cezası ile cezalandırılır.

10 — Askerlik İşleri İçin Toplanmak ve Müzakere Yapmak Suçları ve Cezası

Sırf askerî disiplinin (zaptıraptın) muhafazası için konulmuş bir hükümdür. Sivillerde tatbik olunur.

Hak ve vazifesi olmadığı halde her hangi bir askerî iş hakkında yalnız konuşmak için askeri toplayan veya yine askerî bir iş hakkında birlikte şikayette bulunmak üzere imza toplayan bu suçu işlemiş olur.

Cezası: 3 seneye kadar hapistir.

Böyle bir toplantıya bilerek gelenler veya şikâyetlere karışanlar da 6 aya kadar hapis olunur.

11 — Askerlikten Soğutmak Suçu ve Cezası

Arkadaşlarını askerlikten soğutacak şeyler söyleyenler bu suçu işlemiş olurlar.

Böyleleri: Kısa hapis ile veya 3 seneye kadar hapis ile cezalandırılır. Bu suçu ağırlaştıran sebepler ve ağırlaşan cezaları:

1 — Bu suç her kesin görebileceği veya okuyabilececeği yazı

ve resimle (gazete ve ilânlarla) yapılırsa,

2 — Bu suç seferberlikte yapılırsa,

Cezası: 3 aydan 5 seneye kadar hapistir.

Siviller yaparsa umumî mahkemeye verilir ve daha ağır cezaya çarpılır.

12 — Fesat Suçu ve Cezası

En aşağı iki ve daha ziyade askerî şahıslar bir amire veya mafevka hep birlikte itaatsizlik veya mukavemet veya filen taarruz etmek için ittifak ederlerse (birlik olurlarsa) fesat suçunu işlemiş olurlar.

Suç yapılmasa bile yalnız konuşarak suçu yapmağa teşebbüs etmek, kararlaştırmak ve ittifak etmek fesat suçunu tamamlar.

Cezası:

1 — İtaatsizlik, mukavemet, amire filen taarruz suçlarının cezaları verilmekle beraber hapis cezası ayrıca 3 aydan 2 seneye kadar arttırılır.

2 — Eğer ittifak edenler suçu işlemiş olurlarsa suçun nevine göre verilecek ceza iki misli olur.

3 — İttifak edenlerden yalnız birisi suçu işlemiş olsa ittifak edipte suçu işlememiş olan diğer arkadaşlarıda suçu işlemiş gibi ceza görürler.

4 — Fesat suçunu haber alıpta suçun işlenmesinin önünü alacak bir zamanda haber vermiyenlere 3 seneye kadar hapis cezası verilir.

5 — Bu suçu işlemek için ittifak edenler arasından her hangi birisi pişman olupta suçun işlenmesinin önüne geçilebilecek zamanda amirine keyfiyeti bildirirse cezası (AF) edilir.

13 — Askerî İsyan Suçu ve Cezası

En aşağı iki veya daha fazla askerî şahıslar, gürültü ve patırtı ile toplanarak bir amire veya mafevka itaatsizliğe veya mukavemete veya filen taarruza birlikte kalkışırlarsa (askerî isyan) suçunu işlemiş olurlar.

Fesat suçunda sükûnet (sessizlik), askerî isyan suçunda gürültü vardır. Bu suça kendini karıştıracak sivillerde askerî mahkemeye verilir.

Suçun cürüm sayılması için tamamlanması şart değildir. Yalnız patırtı ile veya açıktan hep birlikte ve isyan kasdiyle toplanmak suçu tamamlar.

Cezası: İsyana iştirak edenlerin her biri 5 seneden aşağı olmamak üzere hapis olunur.

Bu suçu ağırlaştıran sebepler ve ağırlaşan cezaları:

1 — Bu suçun reisi; suçu tertip edenler, suça önayak olanlar. Kanunumuz aşağıda yazılı kimseleri reis sayar.

a) Asiler (isyan edenler) arasındaki en büyük rütbeliyi veya kıdemliyi.

b) Asiler arasındaki amir ve mafevk tarafından şahsına vaki itaat emrine karşı itaatsizlikte, sözle veya filen ısrar edenler.

c) İşaret vererek veya askerî işaretleri sui istimal ederek isyanı koyulaştıranlar.

Bu üç haldede bunları kanunumuz isyan reisi addetmiştir.

2 — Asilerden amire veya mafevka zorla fili müessir yapanlar,

3 — Bu suç seferberlikte yapılmışsa asilerin hepsinin cezası ölümdür.

4 — Bu suç düşman karşısında yapılmışsa asilerin hepsinin cecezası ölümdür.

Fesat ve askerî isyan suçunu hafifleten sebepler ve hafifleyen cezaları:

1 — Fesatçılar veya asilerin reis, mürettip ve önayak olmayanlardan birisi veya bir kısmı amire veya mafevka zorla müessir fiil yapmadan evvel pişman olup dönerse cezası: Yalnız 2 seneye kadar hapistir.

2 — Eğer fesatçılar ve asiler amire veya mafevka zorla müessir fiil yapmadan evvel hepsi birden intizam ve inzibata girerlerse önayak olanlar, reis ve mürettipler 5 seneye kadar hapis olunur.

Meşru Müdafaa, Bir Mafevkın Cürüm Sayılmıyacak Fiilleri, Diğer Bazı Cürümler ve Cezaları

1 — Meşru Müdafaa

Uummî ceza kanunumuz kendi canının veya ırzının veya başkasının canının veya ırzının fevkalâde zaruret halinde müdafaası için yapılan fiilleri suç addetmemiş ve ceza vermemiştir ve bunun ismine (meşru müdafaa) demiştir.

Bir suçun meşru müdafaa sayılması için aşağıdaki şartların birleşmiş olması lâzımdır.

1 — Haksız bir taarruza karşı olmalıdır ve bu taarruz bilfiil olmalıdır.

2 — Bu haksız taarruz kendi canına veya ırzına karşı olmalıdır. (Taarruz haysiyete, şerefe olursa buna mukabele meşru müdafa olmaz.)

3 — Bu haksız taarruzu hemen ve o anda def zarureti olmalıdır.

4 — Bu haksız taarruza karşı müdafaa zarureti olmalıdır. Yani başka suretle bu taarruzdan kurtulmak imkânı olmamalıdır.

Gerek madun ve gerekse mafevk için yukarıda sayılan dört halin tahakkuku takdirinde yapılacak suç ölümü mucip olsa bile ceza verilmez. Meşru müdafaa sayılır.

2 — Mafevkın Cürüm Sayılmayacak Fiilleri

1 — Madunun filî taarruzunu def etmek:

Her ne zaman ve ne suretle olursa olsun madun beden azasından biri ile veya bunların yardımına dayanarak dışarıdan bir aletle mafevka filen taarruz ederse mafevkın bu taarruzu def etmek için yapacağı müessir fiiller suç sayılmaz. (Yani öldürse bile ceza görmez)

Kanunumuz, amir ve mafeva kendi nefsini korumaktan ziyade askerlik disiplinini ve amirlik mafevklik şerefini muhafaza için bu büyük salâhiyeti vermiştir.

2 — Mübrem ve müstacel bir zaruret ve tehlike halinde madunu emrine itaat ettirmek için; (bunun şu şartlar dahilinde olması lâzımdır):

a) Mafevk bir emir vermelidir.

b) Bu emir askerî bir hizmete ait olmalıdır.

c) Disiplin için son derece tehlikeli bir itaatsizlik yapılmış olmalıdır.

d) Son derece tehlikeli olan bu itaatsizlik madun tarafından sözle veya haricî tavurlarla gösterilmiş olmalıdır.

Bu şartlar birleştiği takdirde madunun itaat ettirmek için mafevkın veya amirin yapacaği müessir fiiller suç sayılmaz. (Yani öldürse bile ceza görmez.)

Kanunumuz askerliğin intizam ve inzibatını bozacak fevkalâde hallerde amir ve mafevka bu yüksek salâhiyetleri vermiştir.

3 — Harpte veya eşkıya müsademeleri esnasında ve isyan yahut askerî harekât ve mücrim takıbatı gibi vazifeler başında

elzem bir itaati temin için başka vasıtalar bulunmadığı takdirde bir zabitin madunun ısrarına ve mukavemetine karşı silâh kullanmasıda suç sayılmaz.

(Meselâ: Yukarıda sayılan ahvalde firar edenleri başka bir surette çevirmek mümkün olmazsa,

Yağma ve tahribe kalkışılırda önünü almak için başka vasıtalar bulunamazsa..... v. s. gibi)

3 — Ganimet Almak Suçu ve Cezası

Ganimet devletin malıdır. Ganimeti şahsan kimse alamaz ve almak maksadiylede kimse kıt'asından ayrılamaz.

1 — Seferberlikte ganimet almak için kıt'asından uzaklaşan;
2 — Ganimeti kendiliğinden alan;
3 — Harp sahasında bulduğu sahipsiz her hangi bir şeyi teslim etmiyen.

Ganimet almak suçunu işlemiş olur.

Cezası: 3 seneye kadar hapistir.

4 — Yağmacılık Suçu ve Cezası

Harbin verdiği heyecan ve korkudan istifade ederek veyahut askerlik vazife ve kuvvetini sui istimal ederek ahaliden birinin malını haksız zapteden veya haksız yere ve vazifesi olmadığı halde para veya eşya toplayan yağmacılık suçunu işlemiş olur.

Cezası: 5 seneye kadar hapistir.

Bu suç zorla yapılırsa cezası 10 seneye kadar hapistir. Eğer yağma yüzünden birini öldürürse cezası ölümdür. Az vahim hallerde müebbet ağır hapistir.

5 — Bir Kimsenin Malını Tahrip Etmek Suçu ve Cezası

1 — Harp için bir zaruret hasıl olmadıkça bir kimsenin malını kasten tahrip edenler;
2 — Harp için bir zaruret olmadıkça bir kimsenin ağaçlarını kesenler;
3 — Harp için bir zaruret olmadıkça bir kimsenin ekinlerini çiyneyenler ve hasara uğratanlar.
4 — Bu gibi şeylerin yapılmasını emredenler.

Tahrip ve imha suçunu işlemiş olur.

Cezası: 2 seneye kadar hapisle beraber zararın tutarı ödetilir. Zarar çok büyük olursa cezası daha ağırdır.

Talim, tatbikat, atış ve manevralarda ekinleri çiğnemeyi veya

sahibi olan her hangi bir şeyi tahrip etmeği kanunumuz bu hükmü ile yasak etmiş yapan veya emirle yaptıranlara ceza tayin etmiştir.

6 — Muharebe Meydanında Ölü, Esir ve Yaralıların Mallarına Tecavüz Suçu ve Cezası

Muharebe meydanında Türkiye Cümhuriyeti Ordusu ve müttefikleri ordusu efradından muharebe meydanlarında ölü olarak kalmış olanların eşya ve parasını alıp teslim etmiyenler veya bir hasta veya yaralının veyahut nezareti altına verilmiş bir harp esirinin bir şeyini alan ve zorla zaptedenler veyahut Hilâliahmer ve Salibi ahmere mensup sıhhiye müsseselerini yağma ve tahrip eden veya bu bapta teşvikat ve tahrikât yapan ve emir veren bu suçu işlemiş olur.

Cezası: 10 seneye kadar ağır hapistir.

Kanunumuz bu hükmü ile ölü, hasta ve yaralı vatandaşların ve esirlerin hukukunu muhafaza etmiştir.

7 — Askerî Hizmete Mahsus Eşyayı Tahrip ve Terk ve kayıp Etmek Suçu ve Cezası

Askerî eşya, askerî hizmette kullanılan ve miriden verilen her eşya ve teferruatıdır. Çadır, Karyola, Karavana, elbise..... v. s.

Askerî hizmete mahsus eşyadan birisini makbul bir sebep olmaksızın
1 — Kaybeden.
2 — Kasten tahrip eden.
3 — Kasten terkeden.
4 — Menfaatinde kullanan

Bu suçu yapmış olur.

Makbul sebep: Bir zaruret hali demektir. Yoksaihmal, tekâsül kayıtsılık ve dalğınlık makbul sebep olarak kabul edilemez.

Tahrip: Tamamen kullanılmayacak bir hale getirmek demektir.

Terk: Bir daha ele geçirilememek hali demektir.

Cezası: Kısa hapis veyahut tahrip edilen veya kaybolan şeyin ehemmiyetine göre 3 seneye kadar hapis veya 5 seneye kadar ağır hapistir. Ayrıca tutarı ödetilir.

8 — Gemi, Tayyare, Esliha ve Harp Malzemesinden Birisinin Hasara Uğratılması Suçu ve Cezası

Hasar: Kısmen tahrip etmek veya bir yerini kırmak veyahut karıncalaştırmak demektir.

Talimname ve nizamnamelere riayetsizlik veya vazifede tekâsül dolayısile gemi, tayyare, esliha veya harp malzemesinden birinin mühimce surette hasara uğramasına sebep olanlar bu suçu işlemiş olur.

Cezası: Kısa hapisten hasara uğrayan şeyin ehemmiyetine göre 3 seneye kadar hapistir.

9 — Orduya ve Efrada Âit Parayı ve Askerî Eşyayı Çalmak, Satmak, Satın Almak, Rehine Vermek Suçları ve Cezaları

Kendisine emanet edilmiş veya vazife dolayısile verilmiş her nevi askerî eşyayı ve hayvanları çalan veya satan veya satın alan veya rehine veren bu suçlardan birini işlemiş olur.

Bu askerî bir suçtur. Bu suçu yapan sivillerde askerî mahkemeye verilir.

Cezası: 5 seneye kadar ağır hapistir.

Bu suçu ağırlaştıran sebepler ve ağırlaşan cezası:

1 — Eğer çalınan veya satılan veya satın alınan veyahut rehine bırakılan şey silâh, cephane veya her hangi bir müdafaa vasıtası olursa.

2 — Eğer bu suçlar seferberlikte yapılırsa cezası: 10 seneden aşağı olmamak üzere ağır hapistir.

Askerlerin askerî eşya, silah, cephane ile memleketin müdafaasına tealluk eden vasıtalardan başka çalma suçları için umumî ceza kanununa göre ceza verilir.

Yalnız kanunumuz askerî disiplin noktasından bir mefevkın veya bir asker arkadaşının veya madununun veya misafirlikte bulunduğu bir hane sahibinin (yani konaklarda) bir şeyini çalmağı askerî bir suç saymış ve 5 seneye kadar hapis cezası tayin etmiştir.

10 — Mahpusları veya Mevkufları Firar Ettirmek Suçu ve Cezası

1 — Sevk veya nezaretine memur edildiği mahpusu kasten kaçıran.

2 — Her hangi bir mahpusun kaçmasını kolaylaştıran.

3 — Vazifesi olduğu halde tevkif edilecek bir adamı tevkif etmiyen.

4 — Amiri tarafından tevkif edilmesi emir olunduğu halde tevkif etmiyen.

Bu dört halden birisini işleyen bu suçu yapmış olur.

Cezası: Kaçan veya tevkif edilmesi icap eden kimsenin işlemiş olduğu suçun ehemmiyetine göre 5 seneye kadar hapistir.

11 — İzinsiz Evlenmek Suçu ve Cezası

1 — Gedikli küçük zabitler mektepten çıktıktan sonra kanunen tamamlamağa mecbur oldukları müddetlerini tamamlayıncaya kadar evlenemezler.

2 — Deniz ve hava gedikli küçk zabitleri başçavuş oluncaya kadar evlenemezler.

Cezası: 3 aydan 1 seneye kadar hapistir.

12 — Siyasî Maksatlarla Toplanmak, Siyasî Fırkalara Girmek, Siyasî Makaleler Yazmak ve Nutuk Söylemek Suçları ve Cezası

Siyasî maksatlarla toplananlar, siyasî fırkalara girenler, siyasî nümayişler ve içtimalara ve intihabata iştirâk edenler veya her ne suretle olursa olsun bu maksatlarla ağızdan telkinatta bulunanlar ve siyasî makaleler yazanlar ve bu yolda nutuk söyleyenler bu suçları işlemiş olurlar.

Cezası: 5 seneye kadar hapistir.

13 — Askerlik Şeref ve Haysiyetine Dokunan Suçlar ve Cezaları

Serhoş olanlar, umumhanelere, kumarhanelere veya sair haysiyete dokunan mahallere girenler, halkça ayıp sayılan kimselere bilerek refakat edenler bu suçları işlemiş olur.

Cezası: 1 aydan 6 aya kadar hapistir.

14 — Kumar Oynamak Suçu ve Cezası

1 inci defasında bir aya ve ikinci defasında altı aya kadar hapisitr.

15 — Askerî Karakola, Nöbetçiye ve Devriyeye Hakaret, Mukavemet ve Taarruz Suçları ve Cezaları

Askerî karakola, nöbetçiye ve devriyeye hakaret eden veya bunlara mukavemette bulunan veyahut kasten taarruz eden bu suçları amire karşı yapmış sayılır ve öylece cezalandırılır.

VI. Yurt Bilgisi [*]

1 — Hükûmet Nasıl Çalışır

Hükûmetin ne demek olduğunu ilk derslerde söylemiş ve hükûmetin bir çok vazifeleri vardır demiştik. Şimdi bu vazifeleri sıra ile sayacak ve nasıl yapıldıklarını öğreteceğiz.

1 — Her şeyden evvel, Milletin serbestçe çalışabilmesi için vatanda emniyet olmalıdır. Kimse kimseye tecavüz etmemeli, herkes devletin kanunlarına tabi bulunmalıdır. Eşkıyalar, fesatçılar halka zarar vermemelidir. İşte hükûmet bu vazifeyi görmek için nahiye müdürleri, kaymakamlar, valiler tayin eder. Bunlarda bir çok memurlar kullanırlar. Bu idareye (Dahiliye İşleri) derler.

2 — Dünyada Türkiye devletinden başka daha bir çok devletler vardır. Meselâ: İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Bulgaristan.....

Bunların hepsi, birbirleriyle münasebette bulunuyor. Menfaatimiz için bizim devletimiz de başka devletlerle münasebette bulunmağa, dostluklar yapmağa mecburdur. Bu idareye (Hariciye) derler.

3 — Hükûmet, kendisine verilen işleri yapmak, milleti ilerletmek için bir çok memurlar kullanıyor. Bu memurlara maaş vermeğe, yapılacak işleri yapmağa para lâzım; hükûmet parayı milletten alır, bu işlere sarf eder, devletin masraflarına, para işlerine bakmak da bir idaredir. Buna da (Maliye) derler.

4 — Milletin kendi menfaatına istediği gibi çalışması, istiklâlinin muhafazasiyle olur. Bu da hükûmetin haricî düşmanlara karşı kuvvetli bulunmasiyle mümkündür. O halde milletin bir kısmı asker olmalı, bunların askerliği bitince yerlerine başkaları gelmeli bu suretle daimî bir ordumuz (kara, hava, deniz kuuvvetlerimiz) bulunmalıdır. İşte bu askerlik işlerine bakan idareyede (Millî Müdafaa) derler.

5 — Ticareti ileriye götürmek suretiyle, millete yardım etmek;

---

[*] Muallim Abdülbaki beyin yurt bilgisi kitabından (bazı yerleri tadil edilerek) alınmıştır.

tüccar ve sana'tçıların işlerini kolaylaştırmak, çoğaltmak için kara yolları, demiryolları, nakil vasıtaları lâzım. Bunun için hükûmet yollar, demiryolları yapar; bunların bir kısmını şirketlere yaptırır, memleketteki nakil vasıtalarını millete zarar verecek bir hale getirmemek için murakaba eder, buda ayrı bir idaredir. Bunada (Nafia) derler.

6 — Bir milletin zenginliği, ticaretinin, ziraatinin terakkisiyle olur. Ticaret ve ziraat işlerinde çalışanlarada yardım etmek lâzımdır. Onların işlerine bakmak, hariçten mal getirenlere, mallarını harice satmak isteyenlere yardım eylemek, işlerini kolaylaştırmak, şirketlerini himaye etmek, yeni şirketler kurdurmak, yeni ticaret ve ziraat kaidelerini öğretmek, sapanların yerine makinalar getirtmek, dükkânların yerlerine fabrikalar kurdurmak, hulâsa memlekette ticaret, ziraat ve san'atı çoğaltmak terakki ettirmek icap eder. Bunlardan ticaret işlerini gören idareye (İktisat) ve ziraat işlerini görene de (Ziraat) idaresi derler.

7 — Bir millet terakki etmek için asrî malûmata sahip olmalıdır. Bu da mektepler, kütüphaneler, müzelerle olur.

Hükûmetin mektepler açması, kütüphaneler tesis etmesi, müzeler yapması, hususî mektepleri, kütüphaneleri milletin menfaatına hizmet etmeleri için teftiş etmesi lâzımdır. Bu idareye (Maarif) denir.

8 — Halkın emniyetle çalışması için kanunlara tabi olması, fena adamlardan korkmaması, malının canının taarruza uğramaması lâzımdır. Bunun içinde fenaları, kanuna karşı gelenleri cezalandıracak, halkın davalarına bakacak, haklıyı haksızdan ayırt edecek mahkemeler bulunmalıdır. Bu, adalete yardımdır. Bu idarede (Adliye) idaresidir.

9 — Hasta adam çalışamaz. Milletin tarakki etmesi, fertlerinin sıhhatine bağlıdır. Bunun için devletin doktorları, hastahaneleri, tedavi evleri bulunmalı ve hastalıkları yapan sebepler ortadan kalkmalıdır.

Hükûmet, milletin sıhhat işlerine (Sıhhiye) idaresiyle yardım eder.

10 — Milletin istirahati, harice karşı korunması; san'atın, ticaretin ileri gitmesi üstünde oturduğu ülkenin her tarafının birbirinden malûmat almasıyle mümkündür. Hükûmet, bunuda (Posta ve Telgraf) idaresiyle yapar. Bu idare posta, telgraf ve telefon umum müdürlüğü adı ile Nafiaya bağlıdır.

11 — Hükûmet makinesinin işlemesi için para lâzım olduğu söy-

lenmiş idi. Bu paranın büyük bir kısmı gümrüklerden ve inhisar dairelerinden hükûmet kasasına girer. Bu işleri gören idareyede (Gümrük ve İnhisarlar) idaresi denir.

Hükûmet bu vazifeleri yapmak, idareleri yürütmek için her birinde bir çok küçük büyük memurlar kullanır. İdarelere (Vekâlet) denir.

Her idarenin en büyük memurlarına (Vekil) derler. Dahilye vekili, Maliye vekili, Millî Müdafaa vekili gibi.

Bütün bu vekillerin başında bir vekil daha vardırki onada (Baş vekil) denir.

Başvekili, Reisi Cümhur Hz. millet vekilleri olan mebu'sların içinden seçer. Oda kendisiyle iş görecek olan öbür vekilleri gene mebu'slar arasından seçerek bir liste yapıp Reisi Cümhur Hz. ne verir. Reisi Cümhur Hz. tasdik edince Başvekil hükûmetin nasıl çalışacağını Millet Meclisine söyler. Mecliste kabul edince işe başlarlar. Her vekil, mebu'slarımızın yaptıkları kanunlardan kendi idaresine ait olanlarını millet arasında icraya başlar. Bu vekiller Millet Meclisinin kanunlarını icra için tayin edilmiş vekillerdir. Onun için hepsine birden (İcra Vekilleri Heyeti) denir. Her vazife sahibi vazifesinden mesuldur. Vekillerde vazifelerinden mesuldur. Vazifelerini yapmazlarsa, Millet Meclisi onlara "vazifenizi niçin yapmadınız,, diye sorar. Onları iş başından ayırır. Kabahatleri büyükse vekillere mahsus olarak kuracağı mahkemeye gönderir.

2 — Türkiyede İdare
VİLAYETLER

Toplulukta bir takım nizamlar ve kaideler lâzımdır; bizi bu nizamlara kaidelere uygun olarak idare edecek kimselerede lüzum var. Meselâ bölüğümüzde Kç. zabitler, zabitler bizi askerlik kanunlarına göre idare ediyor, talim yaptırıyor, terbiye ediyor, okutuyorlar. Başımızda bunlar olmazsa kışla bulunmazdı. Çünkü aramızda karışıklık, nizamsızlık baş gösterirdi. Bölüğümüzde bir başçavuş var. Bizim bazı isteklerimizi zabitlerimize, Bl. kumandanına o söyliyor. Onların emirlerini bize getiriyor.

Evde de büyük idareci babamız, sonra anamızdır. İşte her yerde insanlar böyle aralarında kendilerini idare etmek için adamlar ayırmışlar.

Bir evin idaresi bir kışlanın idaresi lâzım olduğu gibi bir şehrin bir ülkenin idareside lâzım.

Milletimizi hükûmet, şehirlerimizi hükûmetin tayin ettiği valiler idare ediyorlar. İdare küçük yerlerde kolay, büyük yerlerde zor-

dur. Daha büyük ve daha çok memurlar lâzımdır. Bir bölüğün idaresiyle bir alayın idaresi bir değildir. Bir milletin idaresiyle bir şehrin idaresi arasında büyük farklar vardır. İşte onun içiu hükûmetimizin dahiliye işleri ile uğraşan şubesi, (yani Dahiliye Vekâleti) yurdumuzu nahiye; kaza, vilayet diye üçe ayırmıştır. Köylüleri, intihap ettikleri muhtarlar, ihtiyar meclisleri idare eder. Bir kaç köy bir nahiyedir. Bu köylerin en büyüğü nahiye merkezidir. Burada Dahiliye Vekâleti tarafından tayin edilen nahiye müdürü oturur. O köyün ihtiyar meclisi ile beraber nahiyedeki köyleri idare eder.

Bir kaç nahiyede bir "kaza,, dır. Kazada kaymakam vardır. Bu nahiye müdüründen büyüktür. Kazasındaki nahiye müdürlerine emir yollar. Hükûmetin kanunlarına göre kazayı idare eder. Kaymakam büyükçe bir kasaba da oturur. Orası kaza merkezidir. Bir kaç kazada bir "vilayet,, tir. Vilayette en büyük mülkiye memuru "vali,, dir. Valinin oturduğu şehir "vilayet merkezi,, dir. Vali memur olduğu vilayetteki kazaları, nahiyeleri kaymakam ve nahiye müdürleri ile idare ediyor.

Bir alayda da idare aşağı yukarı hemen böyledir. Meselâ: Alay kumandanı alayını tabur kumandanları ile, tabur kumandanıda bölüklerini bölük kumandanlariyle, bölüklerde takımlarını takım zabitleri ile idare ediyorlar.

Şimdi sizinle bir vilâyetin nasıl idare edildiğini gözden geçirelim:

Vali Dahiliye Vekâletinin ve hükûmetin karariyle vazifesine başlar. Vilâyetin mümessilidir. Memur olduğu vilâyette devletin kanunlarını yürütür, vilâyetin ilerlemesine gayret eder. Vilayette her vekâletin bir memuru vardır.

Defterdar: Maliye vekâletinin memurudur. Vergilere bakar.

Nafia mühendisi: Nafia vekâletinin memurudur. Yolların köprülerin yapılmasına bakar.

Askerlik şube reisi: Millî Müdafaa vekâletinin memurudur. Askerlik işlerine bakar.

Maarif Müdürü: Maarif vekâletinin memurudur. Maarif işlerine, mekteplere bakar.

İktisat müdürü: İktisat vekâletinin memurudur. Ticaret işlerine bakar.

Ziraat Müdürü: Ziraat vekâletinin memurudur. Ziraat işlerine bakar.

Sıhhiye Müdürü: Sıhhiye Vekâletinin memurudur. Sıhhat işlerine bakar. Sıtma, çiçek, ve sair hastalıklarla uğraşır.

Vilâyetteki hakimler, mahkeme azaları Adliye vekâletinin memurlarıdır. Bunlardan başka vilâyetin emniyetine bakmak için

Polis müdürü, jandarma kumandanı vardır. Bunların maiyetinde bir çok memurlar bulunur. Valide bu memurların hepsinin işlerini iyi yapmalarına dikkat eder.

3 — İntihap

Cümhuriyet idaresinde kuvvet millet vekillerinin, yani mebuslarındır, demiştik. Meb'uslar, milletin işlerine bakmak için millet tarafından seçilir. Bu seçme işine "İNTİHAP„ derler.

İntihap her namuslu Türkün en büyük hakkıdır. Çünkü halk hükûmetinde hakimiyet halkındır. İşte bunun için bu hakkı iyi kullanmamak, intihap hakkından mahrum iken intihaba karışmak, iki defa rey vermek, rüşvetle birisini meb'us yapmak, yahut intihap edecek kimseleri "filanı yapın„ diye tehdit etmek millete en büyük fenalıktır. Bunları kanunda cezalandırır. İntihap hakkı halk hükûmetinde halkın en birinci ve en büyük hakkı olduğundan kanun, vatana hiyanet edenleri bu haktan mahrum eder. Herkes kendisine bir vekil intihap etse milletin yarısı meb'us olur. Halbuki bu, hem çok güç hemde imkânsızdır. Meb'uslar yalnız milletin işiyle uğraştıklarından başka bir memuriyet alamazlar. Onlara maaş vermek milletin vazifesidir. Herkes bir vekil intihap etse millet bu kadar mebusa bakamaz. Onun için bizde yirmi bin kişi bir mebus intihap eder.

İntihaptan evvel her vilâyetin nüfusuna bakılır. Oradaki halka göre kaç meb'us intihap edilmesi lâzım geldiği ilân edilir. Meselâ nufusu kırk bin kişi olan vilayet iki, altmış bin olan vilayet üç meb'us çıkarır.

Meb'us olmak hakkına malik bulunanlardan meb'us olmak isteyenler; isimlerini, yapacakları işleri millete ilân ederler. Milletin hep birden intihaba karışmasıda güçtür. Çünkü hiç bir şeye aklı ermeyen kimseler de vardır.

İşte bu sebepten evvelâ intihap hakkına malik bulunan ve on sekiz yaşını bitirmiş olan her erkek Türkün ismi bir cetvele yazılıp ilân edilir.

İntihabın kanuna uygun yapılması için her yerde idare meclisi ve belediye azalarından bir teftiş heyeti yapılır. Meb'us intihap etmek hakkı olduğu halde ismi cetvelde yazılmamış olanlar varsa bu heyete gidip söylerler.

Bütün bu işler bittikten sonra halk intihap yapılan yere toplanır. Her iki yüz kişi bir vekil intihap eder. Vilayetin nufusuna göre kaç vekil intihap edileceği de ilan edilmiştir. Herkes kendi mahallesi

ile gelir. Meselâ: Nufusu dört yüz kişi olan bir mahalle iki vekil intihap eder. Meb'us intihabı için vekil intihap edenlere "müntehibi evvel„ intihap edilenlere de "müntehibi sani„ denir. Müntehibi sani olabileceklerin ismi de cetvele ilan edilmiştir.

İntihap gizli rey suretile yapılır. Yani herkes beğendiği adamların ismini bir kâğıda yazıp intihap yerinde duran mühürlü sandığa atar.

Bu birinci intihap bittikten sonra her mahallenin sandığı teftiş heyetinin tayin ettiği memurlar tarafından açılır. Mahalleden kaç müntehibi sani çıkacaksa reyler ayrılıp en fazla rey alanlar meydana çıkar. Böylece her kaza müntehibi sanilerini vilayete bildirir. Bütün vilayetlerden çıkan müntehibi saniler anlaşılır. İsimleri ilân edilir. Bu intihap bittikten sonra müntehibi saniler, tayin edilen günde ilan edilen yere gidip bir araya toplanırlar. Gene gizli rey usulile vilayetlerden kaç meb'us çıkacaksa evvelce meb'us olmak için isimlerini ilân edenlerden o kadarını intihap ederler.

Bu usule "iki dereceli intihap„ denir.

4 — Meb'usluk

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

Meb'us olacak kimselerin bir takım şartları haiz olması lâzımdır.

Meb'us intihap edilebilmek için otuz yaşını bitirmiş bulunmak, bir cürümle mahkûm olmamak, yabancı bir tabaa ve devlet hizmetinde bulunmamak, bütün medenî haklarına sahip olmak lâzımdır.

Mebu'slar intihaptan sonra Millet Meclisi açılınca Ankaraya giderler. İntihap mazbatalarına bakılır; usuliyle olduğu anlaşılınca artık meclise girerler. Her meb'us mecliste "milletin hakimiyetine zıt bir harekette bulunmayacağına, milletin selâmetine, saadetine çalışacağına„ yemin eder. Bir meb'us yalnız yirmi bin kişinin vekili değildir. Bütün milletin vekilidir. Böyle ayrı ayrı yerlerden intihap edilmeleri kolaylık içindedir. Onun için mebu'slar yalnız intihap edildikleri memleket ahalisinin değil bütün milletin işlerine bakarlar.

Mebu'sların hizmeti müddeti dört senedir. Dört seneden sonra yeni intihapta kazanan mebu'slar toplanıncaya kadar vazifelerinde bulunurlar. Mebu'slar memur olamazlar, mazereti olmadan ve izin almadan iki ay meclise gelmiyen meb'us vazifesini bırakmış sayılır. Yerine başkası intihap edilir. Mebu'sların topluluğuna "BÜYÜK MİLLET MECLİSİ„ denir.

Meclis her sene Teşrinisani ayının başında toplanır. Altı ay iş gö-

rür. Ondan sonra meb'usların memleketi gezmeleri, ve milletin istediğini duymaları için altı ay tatil edilir. Tatil müddetinde mühim bir şey olursa Reisi Cümhur, yahut Meclis Reisi azayı toplanmağa davet edebilir.

Büyük Millet Meclisi her intihap devresinde bir reis ve üç reis vekili intihap eder.

5 — Kanunlar

Büyük Millet Meclisinin memleketi idare edecek kanunlar yaptığını evvelce söylemiştik. Bundan başka harp, sulh ve başka devletlerle birlik olmak gibi şeylerde meclisin kararile olur.

Kanun; milleti eyi ve faydalı bir surette idare için konan umumî nizamlar, kaidelerdir. Bir kanun meclise ya meb'uslardan bir kısmı, yahut ta evvelce söylediğimiz (Icra Vekilleri Heyeti) tarafından teklif edilir. Bu teklif hangi işe aitse o iş için intihap edilmiş bulunan encümene gider. Meselâ orduya ait bir kanun müdafaa encümenine verilir. Ondan sonra mecliste konuşulup aynen veyahut değiştirilerek kabul edilir.

Kanunlar milletin intihap ettiği vekiller tarafından yapıldığı için zaten milletin kabul ettiği kaidelerdir. Bu kaidelere uymak vazifemizdir. Bizi idare etmeleri için aramızdan seçtiğimiz kimseler bizim menfaatlarımızı uzun uzun düşünüp konuşarak bir kaide koyuyorlar. Artık bu kaideye uymamak doğru değildir. Kanuna itaat vazifemiz olduğundan itaatsizlikte bulunursak mesul oluruz. Kanuna uymayanın cezasıda yine kanunla tayin edilmiştir. O cezayı çekeriz.

***

Yukarıda, vazifelerini yapmayan vekilleri Millet Meclisinin sorguya çekeceğini söylemiştik. Bundan başka, yapılan kanunların nasıl icra edildiğini anlamak için her meb'us istediği vakit istediği vekilden sual sorabilir. Bu onun hem hakkı hemde vazifesidir. Kendisine sual sorulan vekilinde meclis huzurunda cevap vermesi lâzımdır.

Yine Millet Meclisi azası hükûmetten anlamak istedikleri bir meselenin güzelce anlatılmasını isterse, hükûmet namına Başvekil, yahut sorulan mesele hangi vekilin işi ise o, cevap verir. Mecliste uzun uzun konuşurlar. İsteyen meb'us söz alır. Nihayet meclis azasının hükûmeti isteyip istemediği sorulur. Rey toplanır. Meb'usların çoğu hükûmeti istemezse hükûmet iş başından çekilir; yerine başkaları gelir. Her sene iptidasında da hükûmet yaptığı işleri Mec-

lise söyler. Meclis beğenmezse hükûmet çekilmeğe mecbur olur. Beğenirse yerinde kalır.

İşte görüyorsunuzki hükûmet daima yaptığı işleri Meclise haber veriyor, Meclis hükûmeti yokluyor. Halk hükûmetinde yalnız halkın menfaatı düşünülüyor. Halkın kuvveti önünde herkesin boynu eğiliyor.

6 — Reisi Cümhur

İcra Vekillerinin başında Reisi Cümhur vardır. Reisi Cümhur devletin mümessilidir. Millet Meclisi, Reisi Cümhuru kendi azası arasından intihap eder. Bu suretle de devletin başına milletin en ziyade hürmetini, muhabbetini kazanan kimse gelmiş olur.

Reisi Cümhurluğa intihap edilen zat Millet Meclisine gelerek "Cümhuriyet kanunlarına, milletin hakimiyeti esaslarına sadık kalacağına, vazifesini yapacağına„ yemin eder.

Reisi Cümhurun vazifeleri nelerdir?

Reisi Cümhur, devletin mümessili olduğundan resmî günlerde ve icap ettikçe Büyük Millet Meclisine ve İcara Vekilleri Hey'etine reislik eder. Fakat Millet Meclisinin müzakerelerine karışamaz. Millet Meclisi tarafından kabul edilen kanunları tasdik eder. Muvafık görmediğini on gün içinde geriye yollar. Meclis kanunu tekrar müzakere eder. Reisi Cümhur ikinci defa giden kanunu artık geriye gönderemez.

İcra vekilleri hey'etinin kararlarını tasdik etmekte Reisi Cümhurun vazifesidir.

Reisi Cümhur başka devletlere Türkiyeyi temsil eden elçiler gönderir, ecnebi devletlerin elçilerini kabul eder.

İhtiyarlık, hastalık, gibi sebeplerden dolayı bazı mücrimlerin cezalarını azaltır; yahut afeder.

Reisi Cümhur, bir intihap müddeti, yani dört sene reislikte kalır. Yani intihap edilen reis iş başına gelinceye kadar vazifesini yapar. İntihapta tekrar kazanırsa yine reis olabilir.

Böylece devlet reisliği bir aileye mahsus olmayıp milletin intihap ettiği vekillerin intihabiyle en hamiyetli kimselere geçer.

7 — Devletin Masrafları

DEVLETİN İŞLERİ PARA İLE DÖNER

Hükûmet halka yardım etmek, halkın çalışmasını temin eylemek için yollar, şimendiferler yapar, asker besler, silâhlar, gemiler, tayyareler alır. Mektepler, kütüphaneler, müzeler açar. Adaleti muha-

faza etmek, fenalık yaptırmamak için polisi, jandarması, mahkemeleri vardır. Ziraati, ticareti korur. Bütün bu işleri yapması için bir çok memur kullanır; bu işler hep para ile olur. Memurlarada gördükleri hizmete karşılık olarak bir maaş vermek lâzımdır. Hükûmet bu parayı, kendisine bu işleri yaptıran halktan aldığı vergilerle elde eder. Onun için hükûmetin istediği vergileri vermek vazifemizdir. Vergiler iki türlüdür. Hükûmet bir kısmını kim verecekse doğrudan doğruya ondan alır. Bunlara (vasıtasız vergi) derler. Arazi, emlak, sayım, kazanç, muvazene vergileri vasıtasız vergilerdir.

Vergilerin bir kısmıda doğrudan doğruya alınmaz. Bunlarada (vasıtalı vergiler) derler.

Gümrük vergisi, inhisar vergisi gibi. Bu vergiler taksitle alınır. İstidalara yapıştırdığımız pullarda vasıtalı bir vergiden başka bir şey değildir.

İşte hükûmet milleten aldığı bu vergilerle vazifelerini görür, memurlarına maaş verir. Böylece milletten aldığı parayı yine millete vermiş, milletin menfaatına sarf etmiş olur, hükûmet makineside işler.

8 — Vergi Nasıl Konur, Nasıl Alınır

Hükûmet milletten istediği gibi vergi toplayamaz; vazifelerini yapmak için sarfedeceği paranın tutarı ile gelirini bilmesi lâzımdır. Bilmezse hem işin içinden çıkamaz hemde milletten fazla vergi almış olur. En küçük bir işte bulunan medenî bir adam bile gelirini, masrafını bilmeli ve ona göre hareket etmelidir.

Bunun içinde aylık, yahut senelik masrafını ve eline geçireceği parayı hesaplamalıdır. Ayda altmış lira geliri olan bir adam yüz lira sarfederse iflas eder. Ya masrafını kısmalı, yahut gelirini çogaltmalıdır. İşte bu hesaba "Bütçe„ denir. Hükûmet her sene için böyle bir bütçe hazırlar. Buna (Devlet Bütçesi) denir. Bu bütçe vekâletler tarafından hazırlanır Büyük Millet Meclisine gönderilir. Millet vekilleri vergileri çok görürlerse azaltırlar ve buna karşılık hükûmetin bazı masraflarını kısarlar; Yahutta (hükûmetin gösterdiği masraflar pek mühimdir her halde o işlerin yapılması lâzımdır) derler karşılık gösterilen vergileri kabul ederler.

Hulâsa milletin menfaati düşünülerek uzun uzun görüşüldükten sonra meclisin çokluk azası bütçeyi kabul edince tasdik için Reisi Cümhura gider. Reisi Cümhur bunu hemen tasdik eder. Bundan sonrada bütçedeki vergileri vermek herkese borç olur.

Vekâletler bütçelerini şaşırmamak için masraflarına dikkat ederler. Bundan başka birde reis ve azaları millet meclisi tarafından seçilen (Divanı Muhasebat) yani hesaplaşma divanı vardırki burada sarfedilecek paraların senetlerine bakılır, bütçe kanununa uygun olup olmadığına dikkat olunur. Uygun senede (görülmüştür) denir. O para ondan sonra hazineden alınıp sarfedilir.

9 – Türk Vatandaşlarının Vazife ve Hakları

Her hak, bir vazife karşılığıdır. Türk vatandaşlarının da bir çok vazifeleri ve bunlara karşılıkta hakları vardır.

Rahatça yaşamamız, emniyet altında çalışmamız bizim bir hakkımızdır. Fakat bu hakkı, hükûmetimize yardım eder, vatanımızı düşmanlardan korursak kazanabiliriz. Hükûmetimiz, bizden işlerimizi görmek için vergi istiyor. Vergileri vermezsek bütün işler yüz üstü kalır. Ne kolayca ticaret edebilmek için yolumuz, ne bizi koruyacak mahkemelerimiz olur. O vakit millet karışıklık içinde kalır. Düşmanlarımıza fırsat vermiş oluruz. İstiklâlimizide kaybederiz, vatanımızda, milletimizde.....

Devletin böyle intizamla dönmesi, malımızın fazlasından verdiğimiz üç beş kuruş vergi iledir. Vergi bizim borcumuzdur. Hükûmetin yaptığı işlerden hepimiz müsavi derecede faydalanıyoruz. Vergisini vermiyen, malını gizleyip az vermeğe çalışan; başkalarının verdiği vergilerden fayda görüyor. O halde bütün milletin hakkını alıyor. Bütün milletten hırsızlık ediyor. Bu adam en büyük ahlâksızdır.

Kanun böyle adamları cezalandırır. Fakat Türklerde böyle adam bulunmaz. Türk hakkını tanır, kendi hükûmetini sever ve kanunlarına itaat eder. Fakat vazifemiz, yalnız vergilerimizi vermekle bitmez. Vatanı korumak istiklâlimizi muhafaza etmek te lâzım. Buda askerlikle olur. Hükûmetimiz müstakil olmazsa bizimde istiklâlimiz kalmaz; esir oluruz. Esir milletlerin halini anlatmıştık. Ölüm: Bayraksız, Vatansız ve tahkir altında yaşamaktan bin kat hayırlıdır.

Askerlik, bizim en birinci ve en mukaddes vazifemiz, hüriyet, istiklâl, serbest çalışmak bu vazifenin karşılığı olan haklarımızdır. Onun için hükûmetimiz bir harp çıkınca bizi bu vazifeye davet eder. O vakit sevine sevine vatanımızı korumak için askerliğe gitmeliyiz.

Asker olmamağa çalışmak hem kendine hem bütün milletine, vatanına hiyanet etmektir. Böyle adamların Türklükle bir ilişiği yoktur. Onlar hain, vatansız kimselerdir.

10 — Yabancılar, Elçiler, Konsoloslar Ataşemiliterler, Bayraklar [*]

Bizim memleketimizde yaşayan, doğup büyüyen, bizim kanunlarımıza uyan her vatan kardaşına TÜRK derler. İslâm olsun, Hiristiyan olsun memleketimizin bütün tabaası Türktür.

Bunlardan başka bir de bizim memleketimizde misafir olarak bulunup alış veriş veya başka işler yapan yabancılarda vardırki bunlar Türk değildir. Kendi hükûmetlerinin tabaası kaldıkları halde bizim memleketimizde misafir gibi bulunurlar. Meselâ: Fransız, İngiliz, Rus, Alman vesaire gibi pek çok yabancılar memleketimizde otururlar. Bunun gibi bir çok Türklerde Fransada, Almanyada, ve İngilterede..... otururlar.

Fakat bu misafir ecnebilerde bizim kanunlarımıza uygun hareket ederler. Yalnız askerlik zamanları geldiği zaman gidip kendi memleketlerinde askerliklerini yaparlar. Netekim yabancı memleketlerdeki Türkler dahi zamanı gelince gelip askerliklerini Türk ordusunda yaparlar.

Bundan başka devletlerin birbirlerile olan konuşmalarında vasıtalık ve aracılık yapmak üzere devletler birbirlerinin memleketlerine ELÇİ denilen diplomat insanları gönderirler.

Elçilikler; BÜYÜK ELÇİLİK ve ORTA ELÇİLİK olarak ikiye ayrılır. Elçiliklerde kâtipler, Ataşemiliterler, Deniz ve Hava ataşeleri bulunur.

Eskiden beri adet ve kanun haline gelmiştir. İşbu diplomat denilen adamlara saygı ve riayet edilip bunlar bir kabahat ve hatta cinayet dahi işleseler bizim hükûmetimiz ve jandarma ve polisimiz bunları tutamaz, hapse atamazlar. Yabancı memleketlerdeki Türk elçileri dahi kabahat işleseler bile oranın polisleri tutamaz. Vakıa bunlar kibar ve büyük adamlar olduklarından kabahat işlemezlerse de "Elçiye zaval olmaz„ diye babalarımızın sözü mucibince her medenî hükûmet gibi biz de bu diplomatlara saygı gösteririz. Onlara göstereceğimiz saygı ve itibar onların milletlerine yapılmış demek olacağından biz ne kadar nazik davranırsak kendi haysiyetimizide o kadar çoğaltmış oluruz ve yer yüzünde bizi seven milletler çogalır.

Elçilerden maada bir de konsoloslar vardırki bunlarda bizim memleketimizde bulunan kendi tebaalarının işlerile uğraşırlar.

Elçilerin oturdukları elçilik binaları da kendi toprakları gibi sa-

[*] E. Mra. Hüseyin Rahmi beyin kitabından

yılır ve hükûmet memurları ve polisler elçilerden izin almadıkça bu binalara ve bağçelerine giremezler.

Ataşemiliterler ise memleketimizde ecnebi milletlerin ordularının mümessili olduklarından askerî elbise ile gezdikleri takdirde neferlerimiz bunlara resmi selâmı yapmağa borçludurlar.

BAYRAKLAR:

Herkes gibi bilhassa askerler her ecnebi memleketin bayraklarını tanımağa borçludurlar. En meşhur memleketlerin bayraklarının resimleri bayrak levhasında gösterilmiştir.

VII. Din İşleri, Evlenme İşleri, İane ve Hamiyet İşleri, Askerlikte Yazı İşleri

1 — Din İşleri

Her müslümana beş vakit namaz farzdır. Namaz kılmak için Cami ve cemaat şart değildir. Günün belli olan beş vaktinde deli olmayan ve yaşı ergin olan her müslüman her temiz yerde yalnız başınada namazını kılabilir.

Cuma, bayram ve cenaze namazları tek başına kılınmaz. Cemaatle kılınır. Beş vakit namaz sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazıdır. Birde ramazana mahsus olmak üzere teravih namazı vardırki bu, cemaatlede kılınır; yalnız da kılınır. Bu sayılan farzların tamam kılınması istirahat halinde bulunulduğu zamanlardadır. Seferde ise yani uzun yol yürümek ve seferberlik gibi hallerde farz olan dörder rekâtlı namazlar kısaltılarak ikişer rekât kılınır, sünnet kılınmaz. Ateş tesiri altında, hele sıkışık zamanlarda namaz borcu geriye bırakılabilir; fakat bir an dahi olsa vazife borcunun geriye bırakılması asla caiz değildir. Böyle zamanlarda ramazanda oruç da tutulmaz.

Temizlik: Müslümanlığın esas şartlarındandır. Namaz, gusül aptesti almakta temizlik esaslarındandır. Bununla beraber gerek ALLAHINA kulluk yapabilmek ve gerek vatan ve milletin dileklerini yerine getirebilmek için insanların vücutça sağlam ve hastalıksız olması da farz kadar lâzımdır. Hasta olacak kadar soğuk havalarda, açıkta soğuk su ile gusül aptesti almağa kalkmakta caiz değildir. Böyle zamanlar için ALLAH teyemmüm emretmiştir. ALLAHIN bu emrini dinlemeyerek soğuk su ile gusül aptesti alıp hasta olmakta ALLAHIN rızasına aykırı ve büyük günahtır. Bir insan Vücudunu ne kadar temiz bulundurursa hem ALLAH ve hem görüştüğü insanlar kendisini severler. Temiz bulunmanın insanlara sıhhat hususunda daha bir çok faideleri vardır. Esas olarak temiz olmayan insanda iman da yoktur. Temizlikle iman birbirinden ayrılmayan iki kardeştir.

Büyüklere hürmet, sakatlara yardım ve merhamet, kadınlara

riayet gibi şeyler nasılki bir insanın terbiye ve nezaketi iktizası ise aynı şeyleri yapmak müslümanlığında icaplarındandır. Zira büyüklere hürmetsiz ve sakatlara merhametsiz ve kadınlara riayetsiz olanlara islâmiyet hor bakar.

2 — Evlenme İşleri

Medenî kanun mucibince evlenme işlerine belediyeler bakarlar. Belediyelerdeki nikâh memurlarının ellerinde bulunan talimatnamenin bazı maddeleri hulasaten aşağıdadır:

1 — (Yavuklu) olan çiftlerin kanunen evlenmek hakkını kazanmış olmaları lâzımdır. Kızın on sekiz ve erkeğin yirmi yaşını bitirmiş olmaları şarttır. Veyahut vasilerinin rızalarile yaşlarının erdiği ve yavuklu bulundukları söylenmek suretiyle müracaatta bulunmaları lâzımdır.

2 — Bunlar yavuklu iken aralarında kararlaştırılmış olan şeylerin kâğıdı ile nikâh memuruna giderler.

Bu memur nikâhın kıyılması için talimatnamede yazılı on beş gün için bu çiftlerin evlenmelerine bir mani olup olmadığını ilân eder. Bu on beş gün bittikten sonra hiç bir taraftan bir mani çıkmazsa on altıncı gün nikâhları kıyılır.

3 — Elde bulunan talimatnameye göre evlenecek gençlerin ikisininde nikâh yerinde bulunması şarttır. Vekil kabul edilmez.

4 — Bazı özürler sebebile nikâh dairesine gidilemezse, memur yol masrafı verilerek evlenenlerden birinin evine götürülebilir.

5 — Evlene bilmek için gerek kızın ve gerek erkeğin vücutça sağlam ve hastalıksız olmaları lâzımdır. Bunun için bedava muayene yapan hükûmet hekiminden rapor almak şarttır.

3 — İane ve Hakimiyet İşleri

Müslümanlığın şartlarından birisi de malının zekâtını ve sadakasını vermektir. Zekât ve sadaka da en ziyade muhtaç olan millettaşlara verilir. Büyük harp ve İstiklâl harbi gibi memleketi sarsan ve milletin varını yutan ezici felâketlerden henüz kurtulduğumuz için memleketimizin ve halkımızın bir çoğu bu gibi yardımlara çok muhtaçtırlar.

İlerde milletin ve memleketin yükselmesine faydaları dokunmak ve memleketin nufusunu arttırmak için fakir ve kimsesiz çocuklara da bakmak lâzımdır. Bunların bakımı için "Himayei Etfal„ denilen bir cemiyet teşkil edilmiştir. Bu Cemiyete verilecek paralar

kimsesiz, fakir, hasta ve yoksul çocukların bakımına şarfedilir. Bu suretle bakılıp meydana gelen çocuklar içinden bir memleket ve bir milleti büyük felâketlerden kurtarabilecek büyük kahramanlar çıkabilir.

Memleketimizde fakir ve düşkünlere ve bunların hastalarına ve harp esnasında yaralı düşen askerlere yardım eden "Hilâli Ahmer„ adında bir cemiyet vardır. Bu cemiyete vereceğimiz paralar da tam zamanında bu zavallılara harcanacağı için bu uğurda verdiğimiz paralar ALLAH yanında en değerli bir iyilik sayılır ve ibadetlerin en büyüğü tanılır.

Millet ve memleketimiz için en büyük felâket olan düşman taarruzlarının önüne geçmek için "Tayyare Cemiyeti„ verdiğimiz paralarla bir çok tayyare almaktadır. Elimizde ne kadar çok ve sağlam tayyaremiz bulunursa düşman, memleketimize saldırmaktan o kadar sakınır. İşte bu iş için verdiğimiz paralarda ALLAH yanında ibadetten sayılır.

Her Türk ve Müslüman kurban derilerini, fitrelerini bu hayır yuvalarına vermekle hem vatanına hizmet ve hem milletine yardım etmiş olur.

Yukarıdaki sözlerin kitabımıza tamamen uygun olduğu Diyanet işleri reisliğinin aşağıdaki fetvasile de tamamile anlaşılır.

"Türkiye Cümhuriyeti Tayyare Cemiyeti hükûmetçe musaddak bulunmasına ve Kuvayı Havaiyesi olmayan devletlerin muhafazai mevcudiyet edemiyecekleri muhakkak bulunmasına binaen Türk millet ve devletinin muhafazası için tayyare filosu teşkiline sarf edilmek üzere ağniyayi Müsliminin zekât ve sadakai fitir ve kurban derilerini mezkûr Tayyare cemiyetine vermeleri şer'an caiz ve vaciptir.„ Sevgili vatanımızın muhafazası, millet ve hükûmetimizin devamla ve kuvvetle yükseltilmesi yine milletin borcudur. Zamanımıza göre bir çok harp aletlerinin tedarik edilmesi hele bunların en başında gelen Tayyarece çok kuvvetli olmamız için her türkün bir biriyle yarış edercesine bunları almağa lâzım olan paraları vermesi başka milletlere karşı üstünlük için çok büyük bir din ve vatan borcudur.

4 — Askerlikte Yazı İşleri

İSTİDA:

İstidalarda dikkate alınacak noktalar şunlardır.

1 — Siyah, iyi mürekkeple yazılmalıdır. Kırmızı, yeşil, mor gibi renkli mürekkeple istida yazmak caiz değildir. Mürekkebin sulu olması veyahut başka suretle bozulmuş bulunması

yazının okunmasını güçleştireceğinden istida verilen makama karşı saygısızlığı gösterir.

2 — Yazı okunaklı, düzgün olmalıdır. Satırlarda silik, çıkıntı bulunmamalıdır. Daha iyisi istidaları yazı makinesi ile yazmaktır.

3 — Yazılış sade, ciddî olmalı, lüzumsuz yabancı sözler ve terkipler kullanılmamalıdır. İstenilen şeyi kısa ve açık sözlerle anlatmağa çalışmalı, iki manaya gelen sözlerden kaçınmalıdır.

İstidaları kenarları kesilmiş, tek tabakalı beyaz kâğıda yazmak lâzımdır. Kâğıdın, bir karış genişliğinde ve bir buçuk karış uzunluğunda olması münasiptir. Şayet kâğıt aslında iki yaprak olursa, kenarları yırtıksız pürüzsüz ve düzgün olarak ortasından kesmeğe dikkat etmelidir. Kâğıdın sol ve sağ kenarlarında ikişer santim boş yer bırakılmalıdır.

BAŞLIK: İstidanın başına takdim edileceği makamın ismi yazılır. İstidalar şahsa değil makama yazılacağından isim yazılmaz. Başlık kâğıdın ortasına yazılmalıdır.

İÇİNDEKİLER: Doğrudan doğruya meramı anlatmalıdır. İstidaların içine yazılacak yazılar kâğıdın yarısından başlarsada böyle bir mecburiyet yoktur.

Başlık ile iç yazılar arasında bir az boşluk bırakmak ve bu boşluğun sağ tarafına istenilen şeyin özünü kısaca yazmak lâzımdır.

İMZA: Karışık yazılmamalı, okunaklı olmalı, istidanın son satırından sonra veya yer kalmazsa son satırın altına ve kâğıdın sağ kenarına yakın rütbe yazılmalı, imza bunun altına konmalıdır. İmzanın üstüne bir işaret yahut kürmet bildiren kelimeler katmak caiz değildir.

TARİH: Kâğıdın üst sağ köşesine tarih yazılabileceği gibi son satırın bittiği yere de konabilir.

SON: İstidalarda sözün bitirilmesine son denir. Meram açık olarak anlatıldıktan sonra son söz (efendim) ile bitirilir.

KÜNYE: İstidanın sol baş tarafına mensup olduğu Askerlik Şubesi, Kolordu, Fırka, Alay, Tabur, Bölük numaraları ve babasının adı ile kendi lâkabı ve ismi ve doğduğu tarih ve aşağıya nümunesi yazılan çiçek könyenin alt tarafına da askerliğe girme tarihi yazılmalıdır.

İstida Nümunesi

20/Ağustos/932

Alay 9. Kumandanlığına

Amasya askerlik şubesinden
K. 6., F. 5., A. 9., Tb. 1., Bl. 1.
efradından Karaköse oğullarından Halil oğlu
Asaf
T. : 321
Dühul 1-3-927

Öz: İzin almak için

Memleketimde hemşirem evleniyor..... müddetle izin verilmesini dilerim efendim.

T. 2. Bl. 2. Başçavuş
Halil oğlu Asaf

MAFEVKLARA HUSUSÎ MEKTUP :

Hususî mektuplarda da yazının okunaklı ve düzgün olması lâzımdır. Mektup yazmaya sebep ne ise onu bildirmek için uzun uzadıya başlangıca lüzum yoktur. Bilgiçlik göstermek için şatafatlı sözler kullanmamalı, lüzumsuz yere yabancı kelimeler yazmamalıdır. Konuşulduğu gibi yazmalı, fakat lâubaliliğe, teklifsizliğe düşmekten çekinmelidir. Fazla "sözler„ kullanmak yaltaklanma hissi verir. Bayağı sözler kullanmak da terbiyeye ve saygıya sığmaz. Daima mektubun yazılacağı kimse ile kendi aramızdaki farkı gözetmeliyiz.

KÂĞIT: Mektup kâğıtları iki yaprak olur. Beyaz veya renkli kâğıda yazılabilir. Fakat kâğıdın rengi koyu olmalıdır. Çizgili veya çizgisiz kâğıt da kullanılabilirsede çizgisiz olması daha iyidir. Süslü, yaldızlı, kenarları işlemeli kâğıt kullanmak ciddiliğe uygun değildir. Kâğıdın cinsinin iyiliği yazılan zata karşı gösterilen saygı derecesile ölçülür.

İÇİNDEKİLER: Mümkün olduğu kadar silinti ve kazıntı bulunmamalıdır. Bir mektubun kâğıdı, yazısı, temizliği ve intizamı yazanın terbiyesini, nezaketini ve akside kabalığını veya bayağılığını gösterir.

BAŞLIK: Sade ve candan olmalıdır. Uzun boylu kelimeler kullanmak, bir çok şatafatlı yazılar sıralamak münasip değildir. En muvafıkı (Pek Muhterem Kumandanım) (Muhterem Yüzbaşım) (Muhterem efendim) gibi sözlerdir.

İMZA VE TARİH: İstidalarda olduğu gibidir.

ZARF: Zarfın kâğıda uyması lâzımdır. Şayet kâğıt renkli olursa zarfın aynı cins ve aynı renkte bulunması muvafıktır. En iyisi beyaz zarf kullanmaktır. Zarfın üstüne sol kenardan başlayarak birinci satıra ünvan ve isim, ikinci satıra adresi ve son satır olmak üzere zarfın sağ alt kenarına yalnız gideceği memleket yazılır. Buna (adres) derler. Zarfın arkasına ve kapağın üstüne mektup gönderenin de aynı suretle adresini yazması münasiptir. Bunun faidesi şudurki mektup gönderilen kimse bulunmazsa yazana geri gönderilir.

Zarf Nümunesi

Muhtar Mustafa ağa vasıtasiyle

Pul

Palabıyık oğullarından kardeşim Ahmet efendi

Balıkesir - Çayırhisar

Türk Tarihi Bilgisi

Başlangıç - Umumî Bilgiler

1 — Tarihte Türk Askerinin Benliği

ASKER SEN KİMSİN?.....

SEN TÜRKSÜN! Yer yüzünün en ulu milletindensin; sana anlatacağımız (tarih) denilen yazılar ortada yokken senin milletin doğdu; kanın temiz, yüreğin yılmaz, gözün pek yer yüzüne geldin. On binlerce yıl öyle yaşadın; yine öyle yaşayacaksın; senin dedelerinin, ninelerinin çok önce kurduğu yurtlar şenlikte yer yüzünün cenneti oldular. Bil; ki: başka milletlerin bilgide, görgüde, yapkıda ilk örneği, desteği, öğütçüsü senin milletin (BÜYÜK TÜRK MİLLETİ) dir.

SEN TÜRKSÜN! On iki bin yıl evvelinde yer yüzünün başka milletleri, magaralarda, taş kovuklarında yaban adamları gibi yaşarken senin dedelerin (ORTAASYA) denilen ana yurdunun göbeğinde kurdukları şehirlerde yaşar, altın başlı kargısı, gümüş bezeli tarkisi ile ağızlar sulandırır, gözler kamaştırırdı. Yer yüzüne şenliği, medeniyeti senin ataların verdi, atı dağdan indirip kuzu gibi yapan, üstüne binip dağlar aşan ve taş kovuklarına sinmiş başka milletleri şaşkın şaşkın kendisine baktıran senin milletin (BÜYÜK TÜRK MİLLETİ) dir.

SEN TÜRKSÜN! Yer yüzünün her zaman var ve var olacak en yüce milletinin eğilmez; bükülmez aslan yürekli oğlusun!... Senin kolunu bükecek, başını eğdirecek başka bir millet yoktur. İlk önce bunu böyle bil ve milletinin anlatacağımız alnı açık tarihini belleyerek başını dik, yüreğini pek tut! Türk yurdunun, Türk benliğinin düşmanlarına kıl kadar boyun eğme!....

2 — Tarih Nedir Faydaları ve Zamanları

TARİH:

Yer yüzüne gelen milletlerin geçmiş günlerini, yaşayışlarında başlarından geçen iyi kötü şeyleri anlatır; yükselme ve alçalmalarına veya ortadan kalkmalarına sebep olan hadiseleri gösterir.

Bunun için tarih büyük bir (BİLGİ KAYNAĞI) dır. Tarih; her milletin geçmişini kendisine öğretmekle milletin insanlarına benliğini, varlığını kazandırır; hele hep göğüs kabartacak görgülerle dolu (TÜRK TARİHİ) ni öğrenen her Türk kendi atalarının yüceliğini bilmekle göğsü kabarır kendi benliğine sahip olur.

İnsanlar geçmiş günlerini göz önüne alarak iyilik ve yükselme yollarına gitmek, fenalık ve alçalma yollarından sakınmak için tarihten dersler alır.... İşte tarih herkese öğüt veren böyle faydalı bir bilgidir. Tarihimizi dikkatle okuyalım ve milletimizi en eski ataların yükselttikleri gibi yükseltelim.

TARİHİN ZAMANLARI: Yer yüzünün bütün insanları tarih okuyacaklara hangi zamanda ne gibi hadiselerin olduğunu anlata bilmek için (İSA) nın doğduğu günü tarihin bir (sayım noktası) olarak almışlardır. Bizde buna (Milât) derler.

İsanın doğumundan evvel veya sonra gelmiş geçmiş şeyleri (Milâttan şu kadar yıl evvel) ve (Milâdın şu kadar yılında) diyerek anlatırlar. Bizde böyle anlatacağız. [*]

Bundan başka tarih okuyucular arasında kolaylık olsun için tarihi dört zamana ayırırlar:

(ESKİ ZAMANLAR, ORTA ZAMANLAR, YENİ ZAMANLAR, SON ZAMANLAR)

ESKİ ZAMANLAR: Milâttan sonra beşinci asra kadar; [**]

ORTA ZAMANLAR: Beşinci asırdan İstanbulun Türkler tarafından zaptına yani on dördüncü asra kadar;

YENİ ZAMANLAR: On dördüncü asırdan büyük harbe yani yirminci asra kadar;

SON ZAMANLAR: Büyük harpten bu günkü yaşadığımız zamana kadar olan devirlerdir.

Biz Türk tarihini sadece milâttan evvel ve milâttan sonraki zamanlara ayırarak anlatacağız.

3 — Türk Ana Yurdu - Türk Nereden Doğdu?...

(TÜRK) adını taşıyan büyük milletimizin öz yurdu (ORTAASYA) dır.

Ortaasya yer yüzünün (Asya) denilen büyük parçasının tam göbeğinde şark tarafı (Çin), cenup tarafı (Çin, Hint, İran) şimal tarafı (Sibir), garp tarafı (Hazar denizi) ile kaplı büyük bir yayladır. [Harita — 1 e bakın.]

---

[*] İsanın doğumu Hazreti Mehmedin doğumundan (570) yıl evveldir.

[**] Yüz yıllık bir zamana bir (Asır) denir.

İşte Türk bu yaylada doğdu; dünyanın dört bucağına bu yayladan dalbudak saldı.

Yer yüzünün büyük bilgili adamlarının son zamanlarda orta-asyanın toprakları altından çıkardıkları şehir yıkıntılarından ve arayıp buldukları bir çok en eski Türk mezarlarından anlaşıldı; ki: Milâttan ON İKİ BİN YIL EVVEL Ortaasyada binlerce büyük şehirler, yeşil yuvarlar, şen ve zengin yaylalar vardır.... Bu delillere göre (Ana yurt) Türk dili ile konuşan atalarımızı bundan on iki bin yıl evvel her türlü medeniyeti üstünde taşıyan bir yurttu.

***

4 — Türk Medeniyeti - Bunun Yer Yüzüne Yayılışı

Bundan dokuz bin yıl evvel Avrupada ki insanlar henüz magaralarda, göller içersinde yapabildikleri ağaç kulübelerde yaşadıkları ve taştan ağaçtan başka bir şey görmedikleri halde ortaasyadaki atalarımız altını, bakır madenlerini, keşfetmişler; bunları eriterek silâhlar ve süs eşyaları yapmışlar; bakırla kalayı birleştirip tuncu ortaya çıkarmışlar ve demir madenini de bulup madenciliği bir san'at haline getirmişlerdir. Halbuki Avrupa bunlara milâttan evvel beş bin ile bin yılları arasında kavuşabilmiştir.

Avrupada ve yer yüzünün diğer bucaklarında insanlar av etile geçinen yaban adamları halinde iken ana yurtta atalarımız çiftçiliğe, ekip biçmeğe, hayvanları yabanlıktan kurtarıp insana yakın bir hale getirmğe onbin yıl evvelinden başlamışlardı....

Avrupada insanlar hayvan derilerine sarılır ve kendilerini soğuktan sıcaktan böyle korurlarken atalarımız Türkler (Keten) ekip onun liflerini dokumayı, kumaş ve elbise yapmayı bellemişlerdi. Koyun öküz sürülerini yetiştirerek onların yünlerini kumaş, sütlerini yağ ve peynir ve yoğurt yaparlardı.

Daha başka san'atlara da Türkler en evvel başlamış ve çok ileri gitmişlerdi. Killi toprağa bir biçim vererek onu pişirip istedikleri şekilde süslü çömlekler, küpler, her çeşit kaplar yaparlardı. İlk önce taşları cilalayarak mükemmel kaplar, heykeller, evler, saraylar yapan Türklerdir.

Her çeşit san'atı, çiftçiliği, hayvan yetiştirmeyi, kara ve su yolları, bentler açmağı, denizler, sular üzerinde ilk gemiler yürütmeği, kara ve deniz yolları ile mal satmağı yani ticareti bütün yer yüzüne öğreten Türk milletidir. Türkün bu yüksekliklerine, topraklar

altından çıkarılan eski kasabalar, saraylar, heykeller ve eşyaların şahitliği ile artık dünyaca inanılıp iman getirilmektedir.

Görülüyorki büyük Türk milleti Ortaasyada en aşağı bu gün bilinebilen (on dört bin yıl evvel) san'atta, çiftçilikte madenicilikte, dokumacılıkta, ticarette, devlet kurmakta hulasa medeniyet dediğimiz yüksek insanlıkta dünyanın en bilgiç bir milleti idi.

Bu bilgiçlik, bu medeniyet yer yüzüne nasıl yayıldı?...

Türklerin Ortaasyada yaşadıkları topraklar kurak gitti. Yüzlerce yıl devam eden bu kuraklıktan ana yurt öyle bir hale geldiki zümrüt gibi yeşil ovalar kurumağa, şehirleri memleketleri besleyen sular çekilmeğe, iç denizler kuruyup kenarlarında üremiş bulunan milyonlarca insan ve hayvanları besleyememeğe başladı. Artık halk Ortaasyanın bu tabiî değişiklikleri yüzünden kendilerini ve hayvanlarını besleyecek toprakları daha verimli yerleri aramağa koyuldular. Bir çok boylar (kabileler) halinde yaşayan atalarımız başlarında reisleri, hanları, hakanları olduğu halde şarka Çine, garba Avrupa ve Anadoluya, şimale Sibire, cenuba Hint ve İrana ve Mısıra doğru akın etmeğe başladılar. Birbiri ardınca yüzlerce yıl bu göçler ve bu akınlar yer yüzünün dört bucağına yayıldı [Harita — 1 e bakın]

Türk kabileleri kendi hayvanları, arabaları, eşyaları, silâhları ile birlikte göçüyorlar ve su kıyılarına yerleşiyorlar, kendilerine uyan insanları, kabileleri içine alıyorlar, uymayanları da ya sürüp atıyorlar veyahut ortadan kaldırıyorlardı. Böylece Türkler göçtükleri yerlere çiftçiliği, madenciliği, dokumacılığı çanak çömlekçiliği velhasıl bütün san'at ve ticareti ve hatta mahkeme ve devlet teşkillerini birlikte götürüyor ve o zamanın yabanî insanlarını medenileştiriyorlardı.

Bugün Türk atalarımızın böyle akın edip geçtikleri yollar üzerinde nice binlerce kalmış izler, eşyalar, eserler, koca koca şehirler topraklar altından çıkarılıyor ve görenlerin parmağı ağzında kalıyor.

Bunlardan başka Türk dili de bütün dünyaya yayılıyor. Bu gün bile Tuna boylarından ta Japon denizine, Rus, Hint, İran, Mısır içerilerine kadar Türk dili yayılmış bir haldedir. Bir çok milletlerin dilleri Türkün dilinin kökünden dalbudak almıştır. Bu yol ilede Türkçemiz ana dil yerine geçmiştir. En eski zamanın milletleri o zamanın Türklerinin kullandıkları tanrı atlarını Türkçe olarak söylerlerdi. Böylece Türkçemiz dillerin yükseği ve en salgını olmuş ve medeniyetimiz bu yol ile de yer yüzünü kaplamıştır.

5 — Türkün Asilliği ve Başlıca Sanları (Vasıfları)

Doğduğu yer belli, ataları ve onların soyu ve temiz kanı belli, on binlerce yıl mert ve sözünün eri yaşamış, her zaman bir devlet ve millet kurmuş, doğduğu günden beri kimseye boyun eğmemiş, südü kanı temiz, dostuna dost, düşmanına düşman kesilmiş, her zaman ağa ve efendi yaşamış bir millet vardır ki: Ona (ASİL TÜRK MİLLETİ) derler.

Binlerce yıllar içinde bir çok milletler gelmiş geçmiş yıkılmış olduğu halde Türk soyu yine Türk olarak kalmış ve bugünde işte ortada dimdik (TÜRKİYE CÜMHURİYETİ) halinde alnı açık durmaktadır. İleride anlatacağımız veçhile fena ellerde ve akılsız kafaların idaresi altında fena ve tehlikeli günler geçirmiş ve mahvolacak gibi görünmüş olan milletimiz yine kendi içinden yüksek kafalı, temiz Türk kanı ile yuğurulmuş evlatlarının ortaya atılması ile yıkılmaktan kurtulmuş ve yine bir Türk soyu ve Türk devleti ortaya çıkmışıtr.

DERS: Tarihte temiz kanı, yılmaz yüreği olan milletler ve onun başları ancak böyle olurlarsa daima diri olarak kalırlar. Türk milletide yılmaz yüreği ve temiz kanı ile bütün yer yüzünü aşağıda göreceğimiz veçhile asırlarca eli altında tutmuş başka milletlere boyun eğdirmiş ve hatta bütün milletler ayaklanarak karşı koydukları halde Türkü dileğinden döndürememişler ve karşılarında yine diri olarak bulmuşlardır.

Bize atalarımızdan miras kalan bu temiz kanla, sarsılmaz yılmazlıkla bize salacak veya karşı koyacak başka soydan milletlere - sayımız ne olursa olsun - her zaman üstün olduğumuzu bilelim, ana göre atalarımız gibi yılmadan düşmanlarımıza atılalım!...

***

Tarih gözünde Türklüğün başlıca sanlarına gelince onlarda başlıca şunlardır.

a) Türk dünyanın en asil ve yılmaz milleti olduğu kadarda en çalışkan bir milleti olarak doğmuş ve yaşamıştır. Tembel insanları atalarımız kendilerinden saymazlardı.

b) Türk her işinde en doğru bir adamdır. Sözünden caymaz, yalan söylemez, hakkı gözetir. Nefsi için çalıştığı kadar çok sevdiği milleti için çalışmış, mert gelmiş ve mert yaşamıştır.

c) Türk, terbiyeli ve naziktir. Büyüğünü sayar, küçüğünü sever, ailesine ve kadınlara karşı saygısı vardır. Düşmanına kükremiş bir aslan, dostuna sevimli bir kuzu gibi sakin ve temizdir.

d) Türk kanaatlidir. İsrafı sevmez, yarını düşünür, muhtaçlara, fakirlere yardımdan tat alır, bütün ahlaksızlıklardan sakınır.

e) Türk yapıcıdır yıkmaz. Çölü cennete, harabeyi mamureye çeviren imarcı bir millettir.

f) Türk aslı astarı olmayan uydurma masallardan ziyade gözünün gördüğüne ve aklının erdiği hakikata bakar. Her yeniliği ve daima kendini ve milletini yükseltecek en iyi şeyleri almağa, öğrenmeye savaşır; iyi ve serbes düşünür, sağlam kafalı, çelik imanlı yaradılmış ve böyle yaşamıştır.

g) Türk bilgiye, fenne, san'ata aşıktır. Bunları öğrenmiş ve dünyaya öğretmiş en akıllı bir millettir. Bugün yurdumuzda bu kadar cahil insan varsa bunlar hemen yalnız Osmanlı saltanatının miskin padişahları ile onların sersem vezirlerinin yüzünden cahil kalmışlardır. Yoksa Türk milleti her zaman okumağa yazmağa, her türlü bilgileri ve san'atları öğrenmeğe hevesli ve kudretlidir. Bugün bile üç ayda yeni yazıyı öğrenmeğe ve cümhuriyeti sayesinde her türlü bilgi yolunda ileri gitmeğe olan büyük istidadını göstermiştir.

h) Türk yer yüzünün en iyi askeri ve en savaşçı bir milletidir. Yükselmiş kumandanlarının dünyada eşleri gelmemiştir.

Türkün Gazisinin ayarında bugün bile başka bir millette büyük bir kumandan yoktur. Türk topunu, tüfeğini, silâhını ve bütün malzemesini kendisi yapmaktan zevk duymuş ve fena padişahlar elinde gerileyinceye kadar hep kendi alnının teri ile düşmanlardan daha mükemmel yaptığı silâhları kullanmıştır. Binlerce yıl bütün dünya ile cenkleşmiş ve her millete Türk askerliğine karşı (pes) dedirtmiştir.

İ) Her Türk çelik gibi kuvvetli ve çeviktir. Bütün milletler (TÜRK GİBİ KUVVETLİ) diye bizi överlerdi. Askerlerimizin, pehlivanlarımızın kolunu bükecek başka bir millet çıkamazdı. Türklerin güreşmek, ata binmek, yüzmek, cirit atmak, lobut sallamak, ağır taşlar, gülleler savurmak gibi eğlencelerle pazılarını, vücutlarını kuvvetlendirmeleri adetleri idi. Yalnız Türk erkeği değil kadınları, çocukları hep küçük yaşlarından bu gibi oyunlarla kendilerini kuvvetlendirir ve erkekleri ile boy ölçüşürlerdi. Cılız, kuvvetsiz miskin insanlara (SEN TÜRK DEĞİLSİN) derlerdi.

DERS: Türk, huy, san, ahlak itibariylede insanların en yükseği ve en temizidir. Türk askeri ise kendi milletinin öz evladı olmasından dolayı her zaman daha yüksek daha temiz olarak kalmış ve kalacaktır. Bunlardan dolayı da (BİR

TÜRK ASKERİ BÜTÜN DÜNYAYA BEDELDİR.) Her işimizde bu sanlarımıza ufacık bir leke kondurmamağa çalışmak borcumuzdur.

***

Bütün bu tafsillerden sonra artık Türk tarihinin başlıca hadiselerine geçebiliriz.

I. KISIM

Milâttan Evvel Tarihe Geçen Başlıca Türk Millet ve Devletleri Hakkında Bilgiler

Yer yüzünün bilgiç adamları (âlimler) Ortaasyadan çıkan bütün milletlere (TURANÎ) derler. Biz bunlara kabile atları ne olursa olsun soyları (ırkları) itibarile (TÜRK) deriz. Onun için aşağıda göreceğiniz Türk devletlerinin atları, her ne kadar başka başka atlarla görülürsede soyları yine Türktür. Bu devletler ya kabilelerinin veya reislerinin veyahutta göçüp devlet kurdukları memleketlerin atlarını almıştır. Bunu önceden böyle bilelim!...

Milâttan evvel gelen Türk devletlerini ikiye ayırıp söylemeliyiz:

a) Ortaasyada kalıp milâttan evvel büyük devletler kuran Türkler,

b) Ortaasyadan başka yerlere göçüp milâttan evvel büyük devletler kuran Türkler.

a) Ortaasyada Kalıp Milâttan Evvel Büyük Devletler Kuran Türkler

1 — Asyada Büyük (Türk Hun İmparatorluğu)

Milâttan (1230) yıl evvel (yani zamanımızdan 3163 yıl evvel) Asyanın şarkında Orhon ırmağı ile Çin seddi arasında kurulan ve nihayet büyüye büyüye milâttan evvel üçüncü ve ikinci asırlarda Çinin şimalini ta Japon denizine kadar ve bütün Türkistanı Hazar denizine kadar saran bugünkü Avrupa kadar büyük ve muntazam bir imparatorluktur. [Harita — 2 ye bakın]

Bu büyük imparatorluğu en yüksek derecesine çıkaran Hunların imparatoru (Mete) idi. Mete o zamanın en kuvvetli devleti görünen Çinlilerle yaptığı harplerde Çin seddini [Resim — 1] aştı,

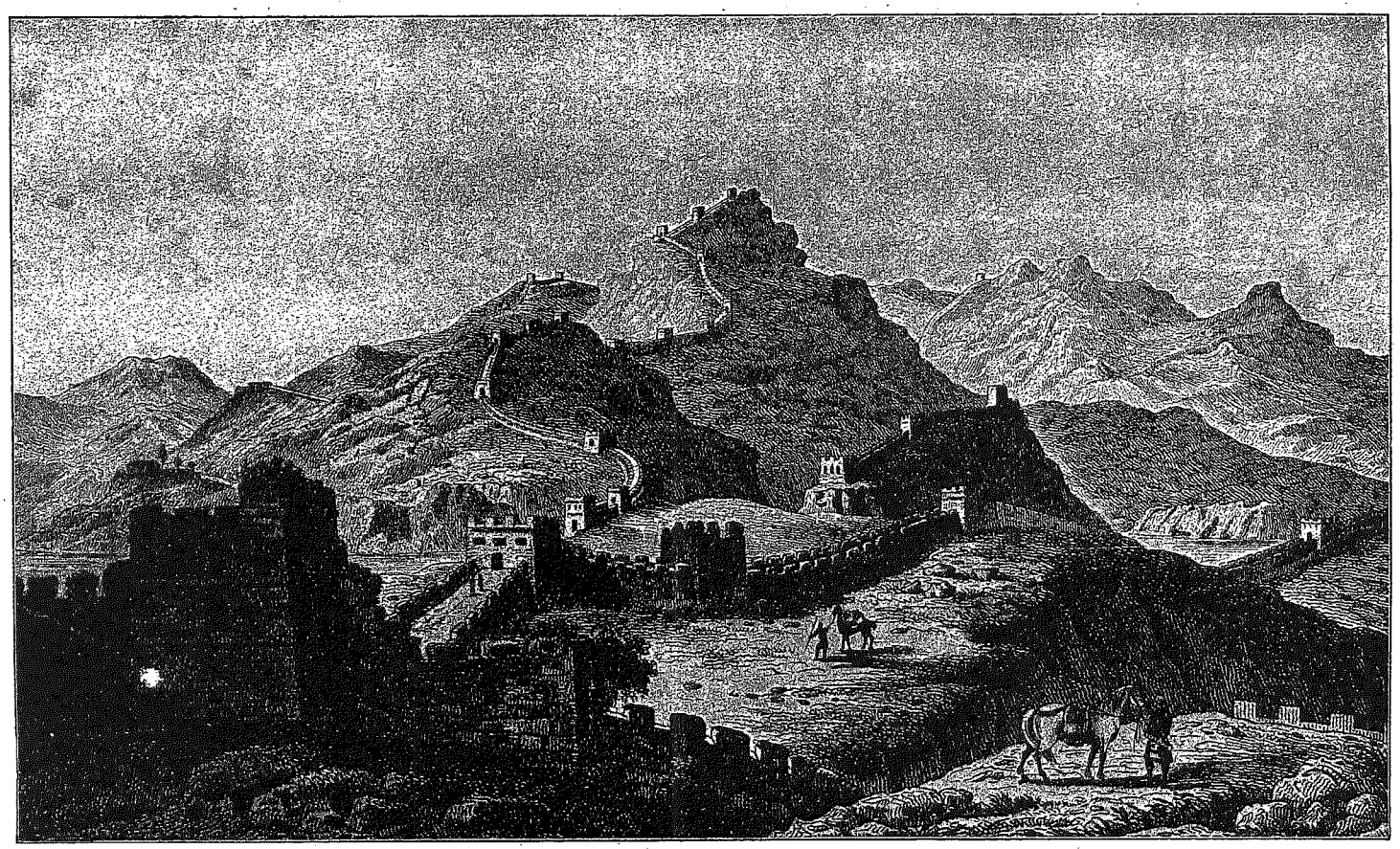

[Resim — 1]
Büyük Çin Seddinden Bir Manzara

Çinlileri haraca kesti, boyun eğdirdi. Hun kumandanları 300 : 400 bin kişilik ordular kullanmakta çok usta olmuşlardı. Hun halkı ise her türlü san'atta ve bilgide yüksek dereceye çıkmışlardı. Zamanında Hun yasaları, Hun kanunları dört bucağa örnek olmuştu.

Çinliler bu büyük imparatorluğu mutlak yıkmak isteyorlardı. Bir çok Türk hanlıklarının, beylik ve kabilelerinin birleşmesinden vücut bulmuş olan Türk Hun imparatorluğunu dışından yıkamayınca bunlar arasına fesat sokarak içerilerinden birbirlerine düşürmek suretiyle yıkmak yolunu tuttular. Bu suretle koca Türk imparatorluğunu fitne ve fesatlarla içinden sarstılar ve buna ancak milâttan 48 yıl sonra muvaffak olabildiler. İlk önce Türk Hun imparatorluğunu (Şimalî-Cenubî) Hun devleti diye ikiye parçalattılar. Bundan sonra Çinliler cenubî Hun devletini kışkırtarak bunun yardımı ile şimalî Hun devletini yıktılar; sonra da bu harplerle yorgun düşen cenubî Hun devletini bastırdılar.

Tam (1323) yıl Asyada hüküm süren Türk Hun imparatorluğu böylece içerilerine düşen Çin fitne ve fesadı yüzünden çöktü gitti. Bununla beraber Çinlilerden çekinip Volga ırmağı boylarına göçen bir kısım Hunlar orada da milâttan sonra (Avrupada büyük Hun imparatorluğu) nun temelini attılar.

DERS: Bir millet ve bir devlet ne kadar büyümüş ve kuvvetlenmiş olursa olsun bir kerre içerisine fesat girerse, büyükler ve halk birbirine düşerse hemen zayıflar ve içinden zayıflayan milletin üzerine dışardan da düşmanlar saldırarak o devlet ve milleti kolayca yıkarlar. İşte bin üçyüz yirmi üç yıl hüküm süren Asyadaki Türk Hun imparatorluğunun ortadan kalkması sebebide bu karışıklıklar ve fesatlıklardan ileri gelmiştir.

KİMSENİN FESADINA KANMAYALIM!... İŞİMİZE, ÇİFTİMİZE ÇUBUĞUMUZA BAKARAK HABİRE ÇALIŞALIM.

2 — (Yueçiler) veya (Kuşhanlar) Devleti

Milâttan (170) yıl evvel Asyada Hun imparatoru (Mete) nin sıkıştırması ile Çin şimalinden garbî Türkistana göçmeğe mecbur olan Yueçi Türkleri bugünkü Efgan ve Hindin şimalinde yerleşmişler ve garbî Türkistanıda çerçeveleyerek büyük bir imparatorluk kurmuşlardır. [Harita — 2 ye bakın]

Bu imparatorluğun en büyük zamanı başına geçen (Kuşhan) sülalesi zamanı idi (Milâttan sonra 100). Bu devvelet beşinci asra kadar yaşadı. Daha kuvvetli gelen (Akhunların) salgıniyle ortadan kalktı.

Kuşhanlar devleti Türkleri, hemen bütün Hindin bugün ele geçen medeniyet eserlerini kurmuşlardır. Güzel san'atlarda, mimarlıkta en yüksek mertebeye çıkmışlardır.

b) Ortaasyadan Başka Yerlere Göçüp Milâttan Evvel Büyük Devletler Kuran Türkler

1 — Sumer, Akat, Elam Devletleri

Milâttan beş bin yıl evvel Ortaasyadan göçüp geldikleri anlaşılan bu üç büyük Türk kabilesi bugün büyük eserlerini ve büyük şehir yıkıntılarını hayretle gördüğümüz Basra körfezinden Musula kadar Irak denilen mıntakada yerleşmişler ve Dicle Fırat ırmakları boyunca şenlikli, medeniyetli devletler kurmuşlardır.

Hususiyle Türk Sumerler bütün dünyanın medeniyet hocalarıdır. Bugünden yedi bin yıl evvel çiftçi, tüccar, gemici ve her cins san'at sahibi cemiyetler halinde yaşayan türklerdi.

Sümerlerin çok zengin ve şenlikli olan memleketlerini korumak için kuvvetli ordu teşkilleri vardı. Asker paralı değil daima harbe hazır ve yurdunun müdafaası ile mükellef bulunuyordu. Hükümdarları şahsan harbe gider ve ön safta savaşırdı.

Sumerler çocuklarını kız erkek bir arada okuturlardı. Hekim, mimar yetiştirmek için yüksek mektepler açmışlardı. Tarihte ilk yazı Sumerlerin (ÇİVİ YAZISI) dır.

Sumerlerin Fırat ve Dicle ırmakları boylarına ilk göçtükleri zaman ırmakların taşmaması için yaptıkları setler, toprak yığarak yaptıkları tepeler üzerine tuğladan kurdukları büyük şehirler; saraylar ve ibadet yerleri göz kamaştırırdı. Ur, Uruk, Nippur şehirlerinin bu günkü yıkıntıları bunlara birer şahittirler.

(Elam) larda Diclenin şarkında bugünkü İranın garbında devlet kurmuşlardı. Payitahtları olan (Sus) ta bugün topraklar altından çıkarılan vazolar, bakır kaplar, silâhlar Türk medeniyetinin en yüksek derecesini gösterir [Resim — 2, 3, 4].

Akatlar ise şimdiki (Bağdat) havzasında yerleşmişlerdi ve aynı veçhile Türk san'at ve medeniyetine sahip bulunuyorlardı. Bu üç kabile, reisleri nöbetle kendi aralarından seçilmek suretiyle birleşmiş bir halde devlet kurmuşlar ve milâttan evvel (2200) yılına kadar birbirleriyle iyi geçinerek yaşamışlardı. Bu tarihten sonra aralarına fitne düştü birbirleriyle boğuşmağa ve biri diğerini hakimiyeti altına almaya kalkıştılar. Bu hal her üçünü de zayıf düşürdü.

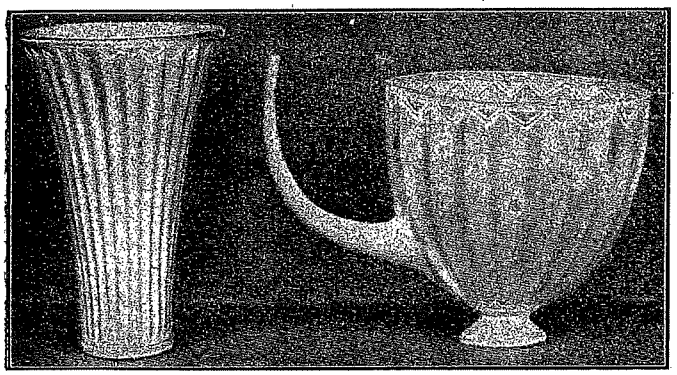

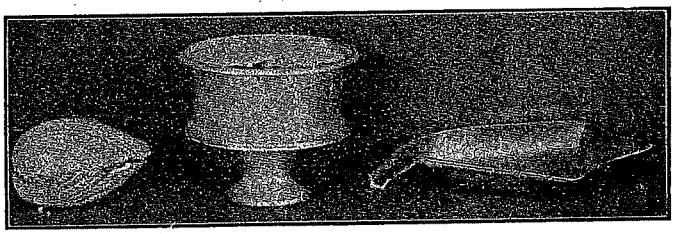

[Resim — 2]
(Ur) da Kıral mezarlarında bulunmuş altın vazolar.

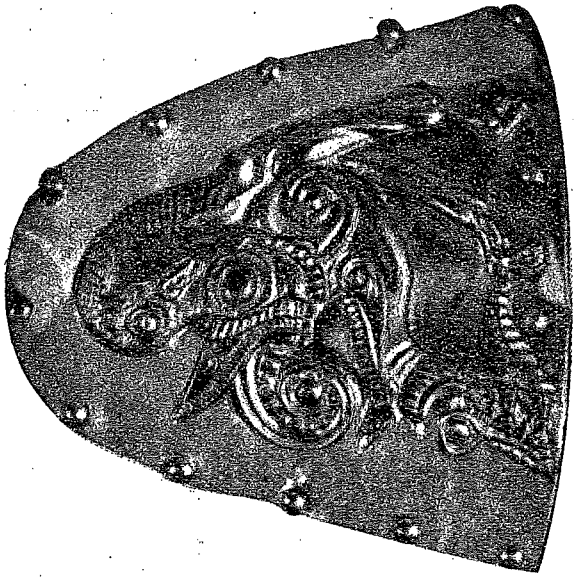

[Resim — 3]
"Boynuz yahut tahta vazoların ağız taraflarına kaplanmak üzere yapılma altın levhalar.,,

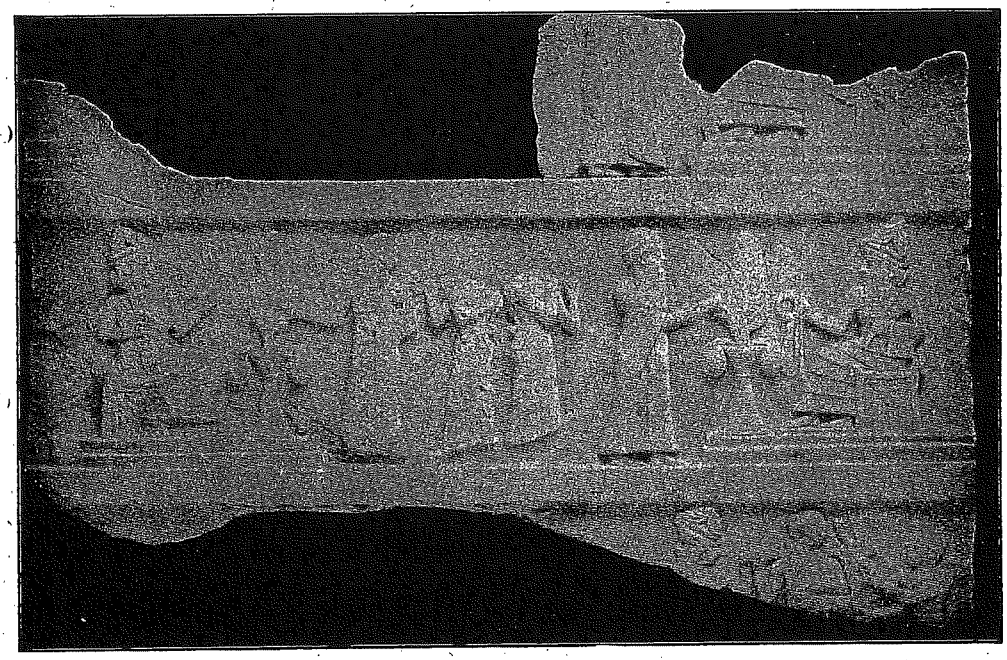

[Resim — 4]
Ur şehrinde bulunmuş bir kabartma.

O aralık Filistinden Arabistandan şimale çıkan kavimlerin teşkil ettikleri (Babil) ve (Asur) kırallıkları tarafından devletlerine nihayet verildi.

2 — Anadoluda (Eti veya Hitit) İmparatorluğu

Ortaasyanın (Hata) denilen ülkesinden göçen ve (Etiler) adı verilen büyük Türk kabileleri Sumerlerin göçtükleri zamanlarda (yani milâttan beş bin yıl evvel) Anadoluya gelip yerleşmişlerdi. Bunlarda bütün eski Türkler gibi medeniyetin yüksek derecesine varmışlardı. Hayvan beslerler, at kullanırlar, ziraat yaparlardı. Demircilik, madencilikte çok ilerlemişlerdi.

Milâttan (2000) yıl evvel şimalde Karadeniz, şarkta Fırat ırmağı, cenupta Suriye ve Akdeniz, garpta Ege denizine kadar olan bütün Anadoluyu kaplayan büyük bir imparatorluk haline geldi. İmparatorluğun teşekkülü bugünkü (Amerika birleşik devletleri gibi) bir çok Türk kabilelerinin müstakil ve fakat Etiler impara-

torluğuna bağlı devletlerin birleşmesinden vücuda gelmişti. İlk olarak imparatorluğu kuran (Flâbernas) adındaki büyük Türk hakanı idi. İlk payitaht şimdiki (Yozgat) civarındaki Boğazköy - Hatusas ve son payitahtları Suriye hududunda Cerabulusun bulunduğu (Kargamış) dı. Bugün bu iki yerde topraklar altından nice değerli (Eti) eserleri çıkarılmaktadır.

Eti imparatorluğu ordusu her Etiliğin vermeğe mecbur olduğu askerlerin birleşmesinden meydana gelirdi. Askerî birlikler piyadelerden ve muharebe arabalarından ibaretti. Muharebe birliği olarak (bin yaya askerle yüz araba) nın birleşmesinden teşekkül eden birliği kabul etmişlerdi. Etilerin pazıları çok kuvvetli idi. Silâhları demir kalkan, ucu demir mızrak, iki tarafı keskin balta, uzun hançer, kılınç, muharebe şapkaları ve miğferlerdi.

Etilerde san'at ve medeniyet çok yüksekti. Bugün Alişar, Boğakzöy ve Cerabulustaki şehir harabelerinden çıkarılan süslü kabartma kapılar ve çivi yazısı ile bir çok oyma yazılar, bir çok heykeller, saraylar, harp aletleri, musiki (çalgı) aletleri Etilerin yaradıcı kavim olduklarına büyük delillerdir. [Resim — 5, 6, 7]

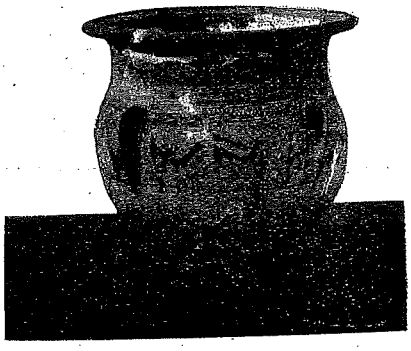

[Resim — 5]
ETİ VAZOSU
"Alişar höyüğü. M. E. 1600 - 1200.„
(Ankara müzesinden)

[Resim — 6]
(Boğazköy) de Eti kabartması
"Tanrı Resmi„

[Resim — 7]
Harp arabası. (Karkamış)
(Ankara müzesinden)

Etilerin başlıca büyük hakanları (birinci Hatusil, birinci Murşil, Subbiluliyuma, ikinci Murşil, Muvatalla, üçüncü Hatusil üçüncü Dudhaliyas, üçüncü Arnuandas) dır. İmparatorluğun en parlak zamanı milâttan bin üç yüz otuz yıl evvel büyük hakan Eti Muvatalla zamanıdırki Mısırlılarla (Kadeş) te yaptığı meydan muharebesini kazanmış ve Asurlılara karşı Mısırla ittifaklar yapmıştı.

Milâttan evvel (1200) tarihinde garptan Yunan adalarından Anadoluya göçen ve yine Türk soyundan olan (Tor ve Frikler) gibi kavimlerin saldırması ve şarktan Asurlıların sıkıştırması ve içerilerindende bazı (Etilik-Beyliklerin) isyan etmeleri yüzünden imparatorluk göçtü gitti. Yerine yine parlak medeniyetlerle yeni Türk devletleri kuruldu.

DERS: Görülüyorki bugünkü Anadolumuza halis Türkler bu günden tam yedi bin sene evvel parlak medeniyetlerle yerleşmişlerdir. Türkçe dilimizin kökünü Anadoluya bunlar yaymışlardır. Eti Türklerinin Toprak altından çıkan eserlerini Ankarada Etnografya müzesinde, İstanbulda umumî müzede ve nihayet Boğaz köy, Alişar, Cerabulustaki harabelerde görüp göğüslerimizi kabarta biliriz ve ne büyük milletin çocukları olduğumuzu anlaya biliriz.

3 — İskit İmparatorluğu (Harita — 8)

Asyada Türkistanın garbından başlayarak Kafkasyaya ve Rusyanın cenubunda Karadeniz kıyılarına ve nihayet Romanyanın Dobrıca kıt'asına kadar yayılan bir imparatorluk kuran İskitler bugün dahi Sakalar denilen büyük İskit Türk kabilesindendirler.

Milâttan bin beşyüz yıl evvel Rusya cenubuna yayıldıkları zaman kudretli askerlikleri ve yüsek siyasetleri sayesinde bütün komşu kavimleri itaatleri altına almışlardır. Milâttan evvel beşinci ve altıncı asırlarda kuvvetleri en yüksek dereceleri bulmuş İrana, Anadoluya, Suriyeye akınlar yapmışlardır. Kadınları bile silâhlı harbe gider ve çok güzel ata binerlerdi. [*]

İskitlerin san'atta [Resim — 8] askerlikte, siyasette eşleri yoktu. İran İmparatoru (Dara) nın yedi yüz bin kişilik ordularına yıllarca karşı koydular. Fakat İran harpleri ile zaifllediler. Gerek

[*] Ata binen İskit kadınlarına (Amazon) derler. Bugünde ata binen kadınlara dünya binicileri Amazon diyorlar. Bugünkü Türk kadınlarıda İstiklâl Harbimizde harbe gidip askerimize yardım etmedilermi?... Türkün kadınıda erinden aşağı kalmaz. Harp meydanlarına icap ederse silâhlı olarakta koşmaktan geri durmaz. Bu atalardan miras kalan bir büyüklüktür.

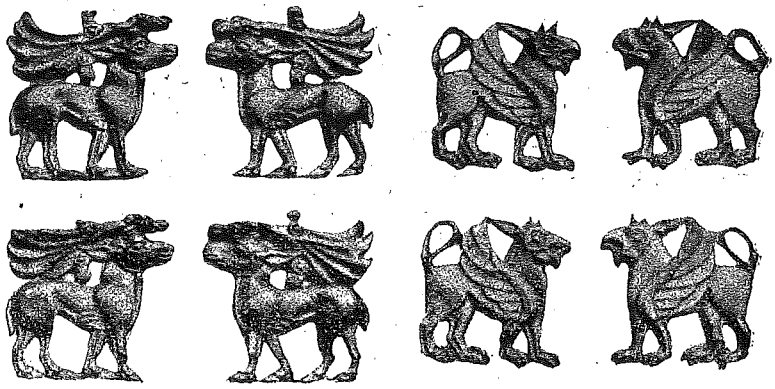

[Resim — 8]
Altından yapılmış İskit san'at eserlerinden

İranlıların gerek Ortaasyadan gelen yeni Türk kabilelerinin arasında sıkışarak ve kısmen de içerlerine giren fesat yüzünden parçalandılar ve kendilerinden sonra gelen Türk milletlerin içine karıştılar.

4 — Frikya Devleti

Etilerle birlikte Ortaasyadan göçüp Avrupa yolu ile Trakyadan Çankkale ve İstanbul boğazlarından geçerek Anadoluya girmiş bulunan (Traklar) la birleşerek Anadolu garbında bir devlet kurmuşlardı. Milâttan (1300) yıl evvele raslayan bu devletin kuruluşuna birlikte gelen Türk kabilelerinden Misyalılar, Bitniyalılarda girmişler ve Frikya devletini kuvvetlendirmişlerdi.

Frikya devletinin en kuvvetli zamanı milâttan evvel sekizinci asırdadır. Şarkta Fırat ırmağı, şimalde Karadeniz, garpta Marmara ve Ege denizleri, cenupta Menderes ırmağı, Burdur gölü, Antalya dağları, Toros dağları çerçivesi içerisinde, büyümüşlerdi.

İlk kıralları (Gordiyus) du. Anadoluda Sakarya ırmağı üzerinde Beylik köprü civarında (Gordiyum) ve Kızılırmak cenubunda (Mazaka-Kayseri), Malatya civarında (Komana) Toroslarda (Tiyana) gibi büyük şehirler vücuda getirmişlerdir.

Frikya Türkleri bugünkü Anadolu halkı gibi tamamen çiftçi idiler. Toprağı, öküzü uğurlu sayalardı. Bununla beraber bir çok kaleler, ibadet yerleri, kayarlara işlenmiş heykeller yapmışlardır. Bugün Toros dağlarından Manisa dağlarına kadar bu eserler göze çarpmaktadır. [Resim — 9]

Frikya devleti milâttan evvel yedinci asırda garptan (Lidyalılar),

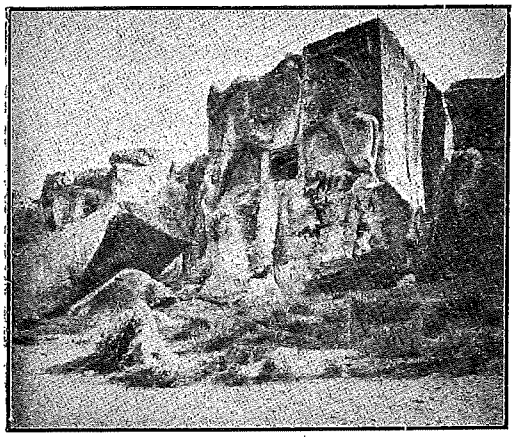

Afyon Karahisar civarında [Ayaz - İn] de "Aslanlar mezarı,, denilen Frikya mezarı

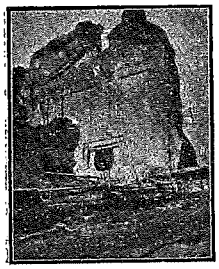

Midas abidesi

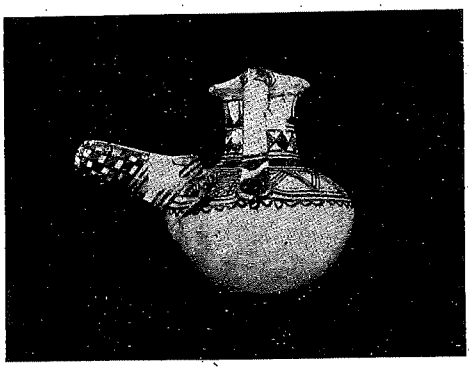

Bir Frik vazosu
"Alişar Höyüğü. M. E. 1200 - 700.,,

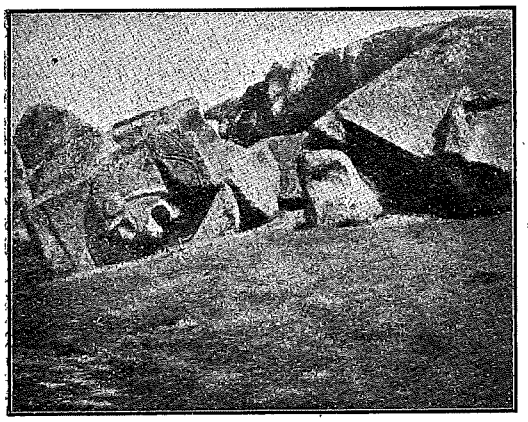

Afyon Karahisar civarında [Ayaz - İn] de yıkılmış bir Frikya lâhti.

şarktan (Asurlılar), şimalden Karadeniz kıyılarına çıkan İskit Türklerinden (Kimriler) in arasında sıkışarak zayıflamış ve nihayet milâttan evvel altıncı asırda İran imparatorluğu tarafından ortadan kaldırılmıştır.

5 — Lidya Devleti

Milâttan (1200) yıl evvel Rumelinin Trakya kıt'asından Çanakkale boğazından geçerek Gediz ve Menderes ırmakları havzasına inen (Ata) veya (Atı) oğulları denilen Türk kabileleri buralarda yerleşmiş ve (Asya) ismini verdikleri (Sart) şehrini kurarak payitaht yapmışlardı.

Milâttan evvel onbirinci asırda Eti sülalesinden (Heraklit) denilen kabilenin reisi (Kandavul) Lidya devletinin hükümdarı bulunuyordu. Bu sırada payitaht bu günkü (Tire) kasabasında bulunan ve yine aslı Türk olan (Şahin kırallar) sülâlesinden (Giges) Lidya devletinin başına geçti ve ilk Kıral oldu. Bu hükümdar sağlam bir (Lidya) devleti ortaya çıkardı. Bundan sonra Lidya devleti uzun ticaret yolları kurup Anadolu garbından ta şarka Bağdada ve cenuba Mısıra kadar ehemmiyetli ticaret kervanları işletiyordu. Memleket çok zengin olmuş, her tarafta büyük saraylar, abideler ve mektepler yapılmıştı. (Sart) şehri küçük Asyanın bilgi, san'at ve altın hazinesi haline gelmişti. İlk medenî para Lidyanın Şahin kıralı Türk (Giges) tarafından basılmıştı.

Milâttan evvel altıncı asırda memleket en büyük rahatlık, zenginlik içersinde yüzüyordu. Devlet Karadenizden Toroslara, Ege denizinden Kızılırmağa kadar genişlemişti. Fakat bu kadar zengin memleketi müdafaa edecek ordu para ile toplanmış karma karışık insanlardan ve yüreklerinde yurt sevgisi taşımayan yabancı askerlerden teşekkül ediyordu. Para için toplanan ve yüreğinde yurduna karşı fedakârlık ve yurt duyguları bulunmayan bu ordu içinden zayıftı.

İran İmparatorluğunun garba doğru saldırışında Kızılırmak şarkındaki muharebelerde Lidya ordusu parçalandı, gerileye geriye (Sart) kalesine kapandı. Burada da İranlılara yenilerek (Lidya devleti) ortadan kalktı.

DERS: Bir devlet ne kadar zengin olursa olsun kendisini ve zengin memleketini koruyacak, yurdunu seven evlatlarından kuvvetli bir ordusu bulunmazsa her taraftan bu zenginliğe ağzı sulanan düşmanların çabuk lokması olur. Eğer Lidyalıların ordusu yalnız Türklerden, yalnız yurdunu seven ve para gözlü olmayan yılmaz insanlardan ibarat olsa idi İranlılara yenilmezlerdi.

Her askerimiz yüreğinde bugünkü Türkiye Cümhuriyetinin varlığını korumak için canını verecek kadar yurt sevgisi taşırsa devletimizin kolunu bökecek dünyada hiç bir düşman bulunmaz. Bunu böyle bilelim ve yurdumuz için canımızı vermeğe her zaman hazır bulunalım.

6 — Met İmparatorluğu

(Elam) larla birlikte Ortaasyadan göçmüş ve İranın (Hemedan) havzasına yerleşmiş bulunan (Met) Türk kabileleri milâttan evvel dokuzuncu asırdan itibaren İran şimalinde devlet kurdular. Ancak o zaman İranın garbına ve Fırat ırmağı şimal taraflarına hüküm eden (Asur imparatorluğu) nun tabiiyetine girmişlerdi.

Metler içinden (Arbak) adında bir büyük Türk kumandanı [*] çıktı. Metleri yüksek idaresinde birleştirdi. Arbak Milâttan evvel (764) yılında öldü. Halk, yerine en akıllı, en kudretli ve adaleti sever bir adam olan (Dayakko) yı geçirdi. Buda güzel idaresi ile devlete kuvvet ve birlik verdi. Nihayet milâttan evvel yedinci asırda (Kiyaksar) müstâkil bir (Met imparatorluğu) kurmağa ve Asur İmparatorluğunu yıkmağa muvaffak oldu.

Altıncı asırda Met İmparatoru olan (Astiyağ) çok israfa, saraylarında debdebe ve tantanaya düştü. Devlet ve millete bakmadı; Ahlâksızlık saraydan dışarı taşıyor, millet bu halden iğreniyordu. Nihayet milâttan (550) yıl evvel İranın daha cenubundan gelen (Keyhusrev) kumandasındaki (Persler - Acemler) e bağlanmağa mecbur oldular. Bununla beraber İran İmparatorluğunun temeli yine Metler teşkil etmek üzere atıldı. Artık Met imparatorluğu bu suretle ahlâksız bir hükümdar ve maiyetinin yüzünden Perslere karışarak ortadan kalktı.

İranın şimalinde ve Azerbaycanda gördüğümüz ve hatta İranlı dediğimiz bir çok kabileler bugün de Türk soyu Metlerin torunlarıdır. Hatta bugünkü İran şahının asıl kökü Pehlevi ailesi de bu Türk boylarındandır.

DERS: Bir devlette milleti idare edenlerde ahlâksızlık ve hükümdarlarda milletine karşı kayıtsızlık baş gösterdimi o devlet ne kadar büyük olursa olsun yıkılır. Daha aşağıda göreceğimiz Osmanlı İmparatorluğu da böyle olmadımıya?.....

7 — Ege Türkleri ve Medeniyetleri

Bizde adına Adalardenizi denilen Ege denizini çevreleyen kara parçaları ile bu denizin içinde bulunan adaların vücuda getirdiği

[*] Arbak eski Türkçede Erbey, Askerbeyi, Başbuğ karşılığı olarak kullanılırdı.

mıntakaya Ege mıntakası denir. Tarihte buraya Ege denilmesinin sebebi bu mıntakaya milâttan (6000) yıl evvel (Akalar veya Ekeler) denilen Türk kabilelelerinin gelip yerleşmiş olmasıdır. [*]

Ortaasyadan Avrupa yolu ile gelip Trakyaya ve şimdiki Yunanistan içerilerine inen Türkler evvelâ Girit adasına sonrada diğer adalara geçmişler ve buralarda medeniyetlerini kurmuşlardır. Yunanistanda kalanlar (Ekelerle Torlar) Akaeli adını verdikleri Yunan yarım adasında medeniyet kurmuşlardır.

Ege mıntakasında yerleşip bugün, çok değerli medeniyet kurduklarına şahit olduğumuz Ege Türklerinin başlıca dört yerde beş bin senelik medeniyetleri göze çarpar. Giritte (Minos) [**] medeniyeti, diğer adalarda (Adalar medeniyeti), Morada (Miken) medeniyeti, Anadolu garbındaki deniz kıyılarında da (İyon) medeniyeti. İşte bütün bu medeniyetler Türk soyunun yaratmış ve Ege havzasını kuşatmış (Ege Türkleri) medeniyetidir. [Resim —10]

8 — Makedonyalılar ve İskender İmparatorluğu

Balkan yarım adasının (Makedonya) denilen mıntakasına Rusyanın cenubundan Tuna kıyıları boyunca gelmiş ve yerleşmiş ve (Pella) isminde büyük bir şehir kurmuş bulunan Türklere (Makedonyalı) lar dendi. Bu Türkler milâttan evvel (359) yılında ilk kırallığı kurdular. İlk kıral (Filip) iyi ve düzgün bir ordu meydana getirdi. Memleketi düzeltti. Şarkî Trakyaya ve Balkanlara uzandı. Filibe kasabasını kurdu. Cenupta Yunanlılarla harbe girişti. Bütün (Tisalya) yı alarak memleketi büyüttü. Filip zamanında kurulan Makedonya kırallığı Filip öldükten sonra oğlu (İskender) in eline geçti.

Yirmi yaşında Kıral olan İskender çok cessur, çok çalışkan, ahlâkında şiddet ve hareketlerinde çeviklik, yaradılışında azim ve irade vardı. Bunun için büyük bir kumandan oldu.

Milâttan (325) yıl evvel kırk bin kişilik bir ordu topladı. Çanakkale boğazına dayandı. Yüz altmış parça da gemisi vardı.

O zamanlar bütün Anadoluya (İran imparatorluğu) hakimdi. Bununda yüz bin kişilik ücretli askeri bulunuyordu. İskender bu orduyu kırk bin kişisiyle yendi. Üç sene içinde Mısıra kadar (dahil) Akdeniz yalılarını zaptetti. Sekiz yıl harplere devam ederek ta

[*] Eke Türkçede (Aka) ve (Eke) den gelirki (efendi) demektir. Türk kavimlerinin Reislerine (Eke) delrerdi.

[**] Giritteki Türk Kırallarına (Minos) derlerdi. Bu sebeple Giritteki parlak Türk medeniyetine (Minyos medeniyeti) denir. 10. resimde gördüğünüz Giritte (Kinos) şehrindeki (Minos medeniyet) eserleridir.

Knos vazoları.

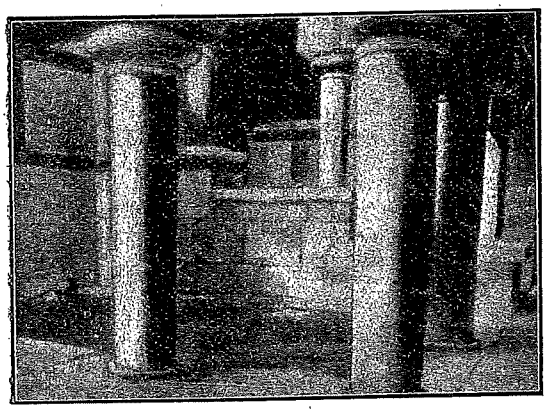

Knos sarayında direkli salon.

Parisli kadın
"Knos duvar tezyinatından„

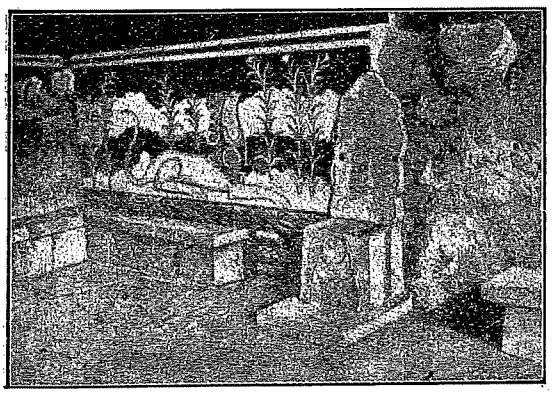

[Resim — 10]
Knos sarayında taht salonu.

İrana, Hinde, Ortaasyaya kadar uzandı. İran imparatorluğu yerine (İskender imparatorluğunu) geçirdi. [Harita — 4 e bakın.]

Aslı öz Türk olan kırk bin Makedonyalının başına geçen büyük İskender otuz üç yaşında ölmeseydi daha bütün dünyayı ele geçirmek isteyecekti. Şüphesizde muvaffak olacaktı.

İskender ölünce onun kumandanları imparatorluğu parçalara ayırarak müstâkil olarak başlarına geçtiler, başlıca bu parçalar Makedonyada, Suriye ve İranda, Mısırda, Bergamada teşekkül eden kırallıklardır. İşte bu dağılmadan sonra İskender imparatorluğuda ortadan kalktı.

DERS: Türk milleti başında böyle yılmaz, azimli, ateşli reisler bulundukça her zaman dünyaya hakim kesilecek başı dik bir millet olduğunu gösterecektir. Az kuvvetle çok kuvvetlere karşı her zaman kazanmak kudreti Türke yaraşan bir kudrettir.

9 — Bergama Kırallığı

Bergama kırallığı milâttan evvel (281) de Anadolu garbında (Misya) denilen mıntakada teşekkül etmiştir. Kırallarına (Ata) veya (Atalar) derlerdi.

Bergama Türklerinin ve kıralları olan ataların san'atta, edebiyatta, bilgide ve bilhassa kâğıtçılıkta ve mermercilikte yüksek bir kudretleri vardı. Vücuda getirdikleri eserler bugün bile Bergamada gözler kamaştırmaktadır. Kırallık küçük olmakla beraber san'at ve edebiyatta Yunan medeniyetine hakim olacak kadar yüksekti. Bergama da ikiyüz bin ciltlik bir kütüphane meydana getirildiği tarihte göze çarpar.

Milâttan evvel üçüncü asırda İtalyadan büyüyüp şarka doğru büyük bir imparatorluk kuran Romalılar ile Bergamanın son kıralı olan üçüncü (Ata) kendi rızasiyle Bergama kırallığını Roma imparatorluğuna ekledi.

DERS: Bir memleket ne kadar küçük olursa olsun halkı çalışkan ve her türlü bilgilere hevesli oldukça en büyük memleketlerden daha ileri gider. Cahillik ve bilgiye ve bilgili insanlara karşı düşmanlık bir milleti batırır. Çalışalım, okuyalım, bilmediklerimizi öğrenelim.....

10 — Eski İtalya da Etrüskler

Milâttan evvel on üçüncü asırda küçük Asyadan İtalyaya göçmüş olan (Eti Tarkinos) atlı Türk kabileleri İtalyaya Ortaasya Türk medeniyetini götürmüşler ve İtalyadaki en eski kavimlere bu mede-

niyeti aşılamışlardır. Başlıca (Tarkin) veya (Tyrrehen) [*] hanedanı denilen üç kırallar zamanlarında Etrüskler büyük şehirler ve büyük medeniyetler kurmuşlardır. Etraflarındaki diğer kavimlerin uyanıp ve birleşip Roma devletini kurmaları ile milâttan (509) sene evvel Etrüsklerin hakimiyetine nihayet verilmiştir.

Etrüsklerin Roma ve İtalya medeniyetinin hocaları olmaları ve bugün de İtalyada bir çok eserler bırakmış bulunmaları ve bilhassa bu kavmin Ortaasya Türk kavimlerinden olmaları Türk tarihimiz için çok ehemmiyetlidir. [Resim — 11]

11 — Kartacalılar ve Anibal

Bugünkü Tunus körfezi içerisinde milâttan evvel dokuzuncu asırda (Kartaca) diye bir şehir kurulmuştu. Bu şehri Asya kıyılarından gelen (Fenike) liler kurmuştu. Bunlar evvelâ Cümhuriyetle idare edilir bir hükûmet kurmuşlardı. Bu hükûmetin Afrikanın bütün şimal kıyılarında, Akdenizde büyük ticaret merkezleri vardı. Kartaca ordusu etraftan ücretli, toplama askerlerden ibaretti. Denizde kuvvetli donanması da vardı.

Milâttan evvel üçüncü asra kadar o devirde Akdenizin en büyük İmparatorluğu olan (Roma İmparatorluğu) ile iyi geçindiler. Fakat milâttan (220) sene evvel Kartacalıların baş kumandanlığına aslan Türk kanından olan (Anibal) geçince iş değişti. O zaman Akdenizde Romalılarla Kartacalılar birbirlerine saldırdılar.

Anibal kartacayı büyütmek, yükseltmek ve kendi hanedanını başına geçirerek büyük bir imparatorluk kurmak isteyordu. Kendisi hiç yorulmak bilmezdi. Cessur, atılgan ve tedbirli bir kumandandı. Askerlik san'atını mükemmel bilir, Hayatını asker içinde geçirir, her kıt'ayı kabiliyetine göre kullanır, askeri gütmekte ve beslemekte çok muvaffak olurdu....

Anibalın pek mükemmel süvarileri ve Akdeniz adaları halkından piyadeleri ve ayrıca da filleri vardı. Ücretli asker olmakla beraber disiplini ve mafevklara itaati çok yüksekti. Kartaca ordusu ellibin kişi olmakla beraber İspanyaya geçerek evvelâ İspanyadaki Roma ordusunu yendi. Sonra İtalya ya yürüyerek Kan civarında yüzbin kişilik Roma ordusunu (Kan meydan muharebesinde) ortadan kaldırdı. Milâttan evvel (216) yılında olan büyük meydan muharebesinde Anibal düşmanın cephesini sıkı tutarak yan ve gerilerini kuşatmak ve süvarilerini de gerilerinden saldırmak suretiyle büyük bir kumandan olduğunu isbat etmiştir.

[*] Bugün dahi İtalya yarım adasının garbındaki deniz kısmına (Tyrrehen) denizi derler.

Kara topraktan
"M. E. V. asır,,
(Luvr müzesi)

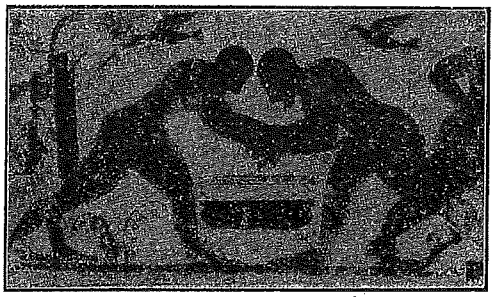

Etrüsk pehlivan güreşi
"M. E. V. asır,,
(Tarkin'de bir mezar freskından)

Etrüsk dansları
"M. E. V. asra ait Tarkin'de bir mezar frespinden.,,
[Resim — 11]

Bu muharebelerde Anibalın Kartacadaki hükûmeti kendisine yardım kuvvetleri göndermedi. Bu yüzden kuvveti azaldı. Fakat ümidi kırılmadı. Tekrar Afrikaya geçti. Yeniden ordu yaptı isede Romalılar Kartaca hükûmetine ağır basmış ve Anibalın teslimini istemişti. Anibal Bunu duyunca Anadoluya kaçtı. Fakat burada Anibalı Romaya teslim etmek istediler. Teslim olmadı. Kendini milâttan evvel (183) de zehirledi. Bundan sonrada Kartacalılar ehemmiyetli bir can gösteremediler.

DERS: Anibal ordusu küçük bir ordu idi. Fakat piyadesinin

demir gibi yerinde kalması, süvarisinin yıldırım gibi saldırması ve verilen vazifeyi harfi harfine ve tam zamanında yapması orduya büyük bir kuvvet veriyordu. Baskınlarla ve gece hareketleri ile düşmanı aldatıp ansızın gerilerini kuşatması sayesinde kendisinden dört beş misli üstün Roma kuvvetlerini yok etmişlerdir. Muharebede iş kuvvetçe ve sayıca çoklukta değil, demir gibi itaat ve disiplinve yıldırım gibi düşmana atılmaktadır. Bunu büyük bir ders olarak böyle bilelim.

II. KISIM

Milâttan Sonra Devlet Kuran Türkler

Milâttan sonra da Anayurt Ortaasya da kalan Türkler büyük devletler kurdukları gibi Avrupaya, Asyanın garbına, Anadoluya, Mısıra, Afrikaya ve hatta Amerikaya doğruda akınlarının ve göçlerinin devamı neticesinde yine bir çok büyük Türk imparatorlukları ortaya çıkarılmışlardır. Bunlarıda kısaca gözden geçirelim.

a) Milâttan Sonra Anayurtta Devlet Kuran Türkler

1 — Topa Devleti

Birinci kısımda anlattığımız üzere (Asyada büyük Hun imparatorluğu) ortadan kalktıktan sonra Ortaasyanın şimal köşesinde (Obi) ırmağı civarında yaşayan (Topa) Türk kabilesi, milâttan sonra (270 : 581) yıllarına kadar Ortaasyada bir çok Türk kabilelerini bir araya getirerek (Topa devletini) kurmuşlardır.

Çin şimalindeki bütün eyaletleri ve o eyaletlerde kurulmuş bütün devletleri birleştirip idaresi altına aldılar. Böylece Çin denizinden Efgana kadar tam üçyüz sene süren büyük bir Türk imparatorluğu kurdular.

Topalardaki san'at, siyaset, askerlik öz Türke yakışır biçimde yüksekti. Çinde parlak bir medeniyet yaratmışlardır. [Resim—12]

Nihayet Çinliler Topa devletini teşkil eden kabileler arasına fitne soktular, (581) yılında bu attaki devlet ortadan kalktı. Yerine başka Türk devletleri ortaya çıktı.

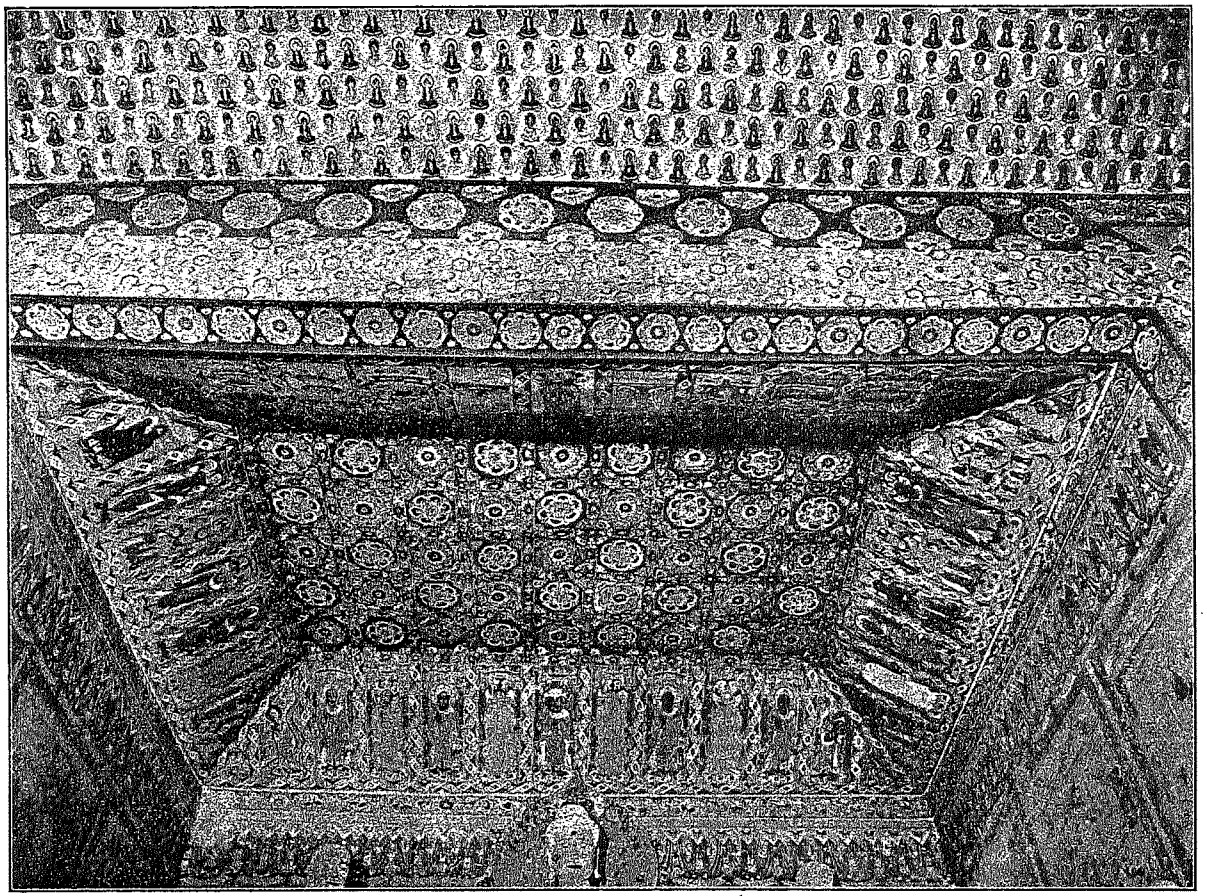

[Resim — 12]

Topa san'at eserlerinden:

Oyma mabetlerde bir tavan.

2 — Akhunlar Devleti [Harita — 5]

Türkistanın garbında ve Efganın şimalinde yerleşmiş bulunan Türk (Akhunlar) kabilesi beşinci asırda Çin Türkistanı, İran şarkı ve Hint şimalinde büyük bir devlet kurdular. (Aksungar) ve (Toraman) atlarındaki Türk hakanlarının idaresinde Hintte, İranda büyük nüfuz kazanmışlardı. İkiyüz yıl kadar devlet halinde kaldılar Yine şarktan doğan Türk (Tukyu) devletinin ve garptan İran Sasanı devletinin ittifakiyle (652) yılında ortadan kaldırıldı.

3 — Türk (Tukyu) [*] İmparatorluğu

Ortaasyanın (Altaylar) denilen dağları civarında yerleşmiş bulunan bir kısım Türkler başlarında (Bumin) atlı kahraman reisleri olduğu halde (552) yılında Ortaasyada (Tukyu) devletini kurdular. Bu reis az zamanda Ortaasyadaki bütün Türk boylarını da kendi kurt başlı sancağı altına topladı, Ta Çin denizinden Hazar denizine kadar büyük bir imparatorluk kurdu. [Harita — 6 ya bakın]

İmparatorluğun garbına kardeşi (İstemi hanı) Şarkınada oğlu (Muhan) ı tayin etti. Şarktaki Çinlilere, garptaki Han da İranlılara boyun eğdirdi. Yer yüzü Asyanın bu en büyük imparatorluğunu sayıyordu.

Bu imparatorluk halkınında medeniyetleri ataları Türkler gibi her hususta yüksekti. Ticaretlerini İstanbula kadar uzatıyorlardı. O zamanki Avrupa saraylarına sefirler gönderiyorlar ve sefirler alıyorlardı. Bugün meydana çıkan ve (Orhon) abideleri diye meşhur olan yazılı taşlar, oymalar, saraylar ve bunlardan (Gültekin) (Bilge hakan) abideleri Türk tarihine büyük hizmetleri dokunan ve Tukyu Türkleri tarafından yapılıp bırakılan çok değerli eserlerdir.

(582) yılında (Bumin ve Muhan) öldükten sonra bunların yerine gelenler saraylarına kadar aldıkları Çinlilerin entirikalarına ve fitnelerine uydular ve imparatorluğu ikiye ayırdılar. Şarkta kalan parçasını (630) yılında Çinliler ortadan kaldırdılar, Garbî Tukyu devleti de içerisinden isyanlarla (659) yılında çöküp gitti.

DERS: Bir milleti ve bir devleti ortadan kaldırmak isteyen düşmanlar evvelâ iyi yüz gösterir sonra millet arasına fitne sokarlar, büyükleri birbirinin üstüne geçmeğe kandırırlar. Ortaya paralar, altınlar dökerek köylüyü, köy ağalarını birbirine düşürürler. Böylelikle milleti parçalarlar, ondan sonra bu parçalara çullanıp birer birer ortadan kaldırırlar. Ounn için buna göre her zaman halk (bir-

[*] Tukyu Çince (Türk) demektir. Buna göre ilk (Türk) sözünün bir devlet adı olarak takılması bin dört yüz yıl evvelinden başlamış oluyor.

lik) olmalı, fitneye uymamalı ve milletle ordusu sırt sırta vererek hep birlikle düşmanları yok etmelidir.

4 — Türk (Kutluk) Devleti

Çinlilerin eline düşen (şarkî TUKYU devleti) Türkleri, bir türlü Çin esirliği altında yaşamağı Türk benliğine yediremiyorlardı. Nihayet millî varlıklarına her zaman sahip olan bir Türk halkının başına (Kutlukhan) atlı bir kahraman geçti. (681) Çinlileri yenerek (Kutluk) devletini kurdu. Ölünce kardaşları ve kardaş oğulları taht kavgasına ve kıskançlık sevdasına düştüler. Dahilde bir çok karışıklıklar oluyor ve hariçten de (Uygur ve Karluk) Türk kabileleri sıkıştırmaya başlayordu. Bunun neticesinde bu devlette (745) yılında ortadan kalktı.

5 — Türk (Türkeş) Devleti

Ortaasyada (Garbî TUKYU) devletini teşkil eden on büyük Türk kabilesinden biri olan (Türkeş kabilesi) Tukyu devletinin ortadan kalkması ile (699) yılında onun yerine geçti. (Bağa Tarhan) lâkabile kabilenin başında bulunan (Uçele) tedbirli bir devlet reisi, kudretli bir kumandandı. Memleketi düzeltmişti. Fakat etraftan Kutluk devletinin, Karlok Türk kabilesiyle garptan İranlıların ve cenuptan Çinlilerin devamlı sırkıştırmaları ve Uçelenin oğullarının birbirlerini çekemiyerek taht kavgasına girişmeleri yüzünden bu devlet te (766) yılında ortadan kalktı ve (Karluk) devletine karıştı.

6 — Karluk Devleti

Türk Tukyu İmparatorluğunun bir kabilesi olan Türk (Karluklar) ailesi Altaylar garbında yerleşmişlerdi. Tukyu İmparatorluğunun göçmesiyle Çinlilerin eline geçmeği nefislerine yidiremeyerek sekizinci asırda cenuba Türkistan içerilerine inerek (Çu) çayı boylarına yayıldılar. Burada (Tokmak) ve (Talas) şehirlerini kurarak (760) yılında ortaya bir devlet çıkardılar. Onuncu asırda Türkistana kadar ilerileyen Arap islâm orduları ile temasa geldiler. Müslüman oldular. Bundan sonra (Karahan) Türk devletinin kuruluşunda (932 yılında) temeli teşkil ettiler.

7 — Uygur Devleti

Eski Hun İmparatorluğuna tabi Türk kabilelerinden olan Uygurlar, Tukyu İmparatorluğunun kuruluşiyle bu imparatorluğa bağlı olarak şimalî Mogolistan da yaşayorlardı. Şark Tukyularının za-

manında bunlarla bir çok harpler yaparak kazanmışlar ve (740) yılında bir çok Türk kabilelerini hakimiyetleri altına almışlardı. Payitahtları Orhun ırmağı kenarında (Karabalgasun) şehri idi.

Bir asır kadar Mogolistanda hüküm sürdükten sonra (840) yılında Türk kabilelerinden Kırgızların hücumiyle Mogolistanı terk ederek Türkistana göçmüşlerdir. Buralarda da küçük küçük Uygur devletleri kurdular. Aşağıda göreceğiniz (Cenkiz) salgını olan on üçüncü asra kadar küçük devletler halinde yaşadılar.

Uygurların Türkler arasındaki ehemmiyeti kuvvetli devlet olmaktan ziyade çok yüksek san'at, medeniyet ve kabiliyet göstermiş olmalarındadır. Bugün bütün dünyaya miras kalan Uygur abideleri, Uygur yazı ve resimleri ve kitapları her millet tarafından beğenilmekte ve müzelerinde saklanmaktadır. Ortaasyanın belli başlı ırmakları boylarında yaptıkları sun'î sulama tertipleri sayesinde çöller içersinde vücuda getirilen canlı şehirler Türklerin fen yolunda da hiç bir zaman durmamış çalışmış olduklarını gösterir Matbaacılıkta, kâğıtçılıkta Çinlilerden hiç aşağı kalmamışlardır.

DERS: Biz Türkler bütün dünyaya şöhret salan yüsek Uygur medeniyeti ile de iftihar edebilir ve onların fen ve san'at yolunda çalıştıkları gibi her zaman çalışabiliriz. [*] [Resim — 13]

8 — Asyada Müslüman Türk Devletleri

Hazreti Mehmet milâdın 610. cı yılında islâmlığı ilân edipte (632) yılında öldükten sonra birbiri ardınca (Halife) atları ile ortaya çıkan bir çok Arap Reisleri Suriye üzerinden Irak ve İrana Anadolu üzerinden de İstanbula doğru sefer açmışlar ve büyük bir islâm İmparatorluğu kurmuşlardı.

Türkellerine yapılan akınlar çetin oldu. Araplar girdikleri yerleri yaktılar, yıktılar ve Türkleri Zulüm ve işkencelerle Zorla islâm yaptılar. Kurulmuş Türk medeniyetinden ortada bir şey bırakmadılar. Bundan sonra islâm ordularına sokulan ve müslüman olan Türkler derhal kendilerini gösterdiler. Arap halifelerini ellerine aldılar. En büyük kumanda makamlarına geçtiler ve bunların yüksek idare ve kabiliyetleri sayesinde harpleri kazandılar ve islâmlığı her tarafa yaydılar.

(711) yılında Afrikadan Avrupaya İspanya yolu ile islamlığı ilk geçiren Hazar Berber Türklerinden (Zeyyadın oğlu Tarık) ve onun

[*] Bir Alman âlimi şöyle diyor: İngiltere, Fransa, Almanyada böyle şeyler yokken güzel büyük bir medeniyet sahibi olan cedleriyle Türkler hakkile iftihar edebilirler....

Kuça civarında kumarıkta bulunan bir zırh (7 - 8 inci asır)

[Resim - 13]

Kuça Kıral ve Kıraliçesi "8 inci asıra ait. Berlin Etnoğrafya müzesindedir.,,

bir avuç Türk kahramanları idi. Horasanda ve Türkistanda Türk kavimlere hakaret eden Arap (Emevî imparatorluğunu) yıkıp (750) yılında (Abbasileri) istedikleri gibi halifeliğe çıkaran Horsanlı bir Türk oğlu olan (Ebu Müslim) ile maiyetindeki Türk askerleridir. Türkler her zaman Arap islâm imparatorluğunda hakim kaldılar ve halifeleri istedikleri gibi kullandılar.. San'atta, bilgide, fende orta zaman islâm dünyasının hocaları yine Türklerdi... İşte Arap boyunduruğu altına girmiyen Türkler gerek Asyada Türkellerinde ve

sonralarıda Anadolu ve Mısırda Arap imparatorluğunu yıkarak Türk devletleri kurmuşlardır. Bu devletler zamanına göre bugünkü Avrupa devletlerinden bile kuvvetli olmuşlardır. Bunları da kısaca görelim:

a) Asyada Samân Oğulları Devleti [Harita — 7]

Arap müslüman imparatorluğunun hizmetinde bulunmuş olan Horasanlı Türk Sâmân oğlu (Eset) in dört oğlu vardı. O zaman Bağdatta oturan (Halife Memun) bunların hizmetlerine mükâfat olarak Buhara ve (Efganın Semerkant, Fergana, Taşkent, Herat) valiliklerini vermişti. Hakikatta ise bu eyaletlerde müstakil olarak devlet kurdular. Ve (874) yılından itibaren de birleşerek (Sâmân oğulları devletini) ortaya çıkardılar.

Fakat valiler ve devlet vezirleri arasında biribirini çekememezlikler; hanedan oğulları arasında saltanat kavgaları, halk arasında mezhep kavgaları, müslüman olmayan Türklerle harpler bu devleti zayıf düşürdü. Bu sıralarda Şarkî Türkistanda kurulan (Karahanlılar) devleti şimalden ve Horsana girmiş bulunan (Gazneliler) cenuptan memlekete girmişler ve (Sâmân oğulları) devletini tehlikeye düşürmüşlerdi. Nihayet (999) yılında Karahanlılar (Sâmân oğulları) devletinin payitahtı olan (Buhara) şehrini zapt ederek bu devlete son verdi.

(Sâmân oğulları) şehirlerde ilk Belediye teşkilleri yapan bir Türk devletidir. Demekki şimdi bildiğimiz belediyeler bin yıl evvel Türkler tarafından kurulmuş oluyor.

b) Gazneliler Devleti [Harita — 7]

(Sâmân oğulları) ordusunun büyük kumandanlarından (Alptekin) Horasanda vali iken maiyetine dörtbin Türk askerî alarak (962) yılında Efganda (Gazne) yi yerlilerden zapt etmiş ve yerleşmişti. İlk Gazneliler devletinin temeli burada bu suretle atıldı. On sene sonra Alptekin ailesi daha nüfuzlu Türk kumandanlarından (Sevüktekin) e Gazne hükümdarlığını teslim etti. Bunun oğlu (Mahmut) adındaki büyük adam, zamanında gazneliler devletini (Hindin şimalini, Bülücüstanı, İranın hemen yarısından fazlasını, Buharayı ve Türkistanın bir kısmını) harplerle alarak büyülttü. Ve (1030) yılına kadar büyük bir imparatorluk haline getirdi. Mahmut öldükten sonra kardaşları içeriden taht varislik kavgalarına düştüler. Memlekette idaresizlik başladı. Dışardanda henüz meydana çıkıp kuvvetlenmeğe başlayan (Selçuk ve Gor) beylerine karşı mücadele başlamıştı.

Devlet böylece zayıflıyordu. (1040) yılında Gaznelilerin İran ve Türkistandaki büyük imparatorluk arazisi Selçuklıların eline düştü; Gazneliler devleti küçüldü; bir buçuk asır kadar Hint ve Efgandaki arazisiyle kaldı. Nihayet (Gorlılar hükümdarı) Hintteki Gazne ayaletlerinide ele geçirmek ve hükümdarını esir etmek suretiyle Gazne devleti (1183) yılında ortadan kalktı.

DERS: Gaznelilerin ehemmiyeti, Hindin şimalinde kuvvetli bir islâm Türk devleti kurmaları ile bundan sonra asırlarca Hinde hakim olan Türk imparatorluklarının temel taşını atmış olmalarındadır. Bundan başka Gazneliler devri, Türk müslüman tarihinin san'at, bilgi, düşünüş yollarında en parlak devirlerinden biridir. Gazne sultanları bütün dünyanın şöhretli bilgi ve san'at adamlarını saraylarında toplayarak kendi öz türkçe ile komşu Fars ve Arap dillerinde yazıları ve bilgileri yükseltmiş idiler. Türk (Gazne) şehrini o zaman islâm aleminin en büyük ve gözler kamaştırıcı bir (medeniyet merkezi) haline getirmişlerdi. Eğer siyasette noksanları, hırs ve tama, fitne ve fesat yollarında bir çok kusurları bulunmasa idi bu Türk devleti daha bir çok asırlar yerinde kalabilirdi.

c) Karahanlılar Devleti [Harita — 8]

Ortaasyanın Tanrı dağlarının şimal ve cenubundaki mıntakada (932) yılında (Satuk Bugrahan) tarafından kurulan bu Türk devleti yavaş yavaş garbî Türkistana kadar uzayarak (999) yılında (Ilıkhan) zamanında yukarıda anlattığımız Sâmân oğulları devletinin arazisinide zapt etmiş ve bu devletin idaresine nihayet vermişti. Fakat bu vilayetlerin müstakil olarak Hakanın oğulları ve akrabası tarafından idaresi ve bunların arasına fitne ve fesat düşmesi bu devleti evvela ikiye ayırdı ve sonrada yıkılmasına sebep oldu. Daha kuvvetli ve daha muntazam teşkilâtlı olarak ortaya çıkan (Selçuklar, Karahatlar ve Harzemşahlar) devletleri tarafından (1212) yılında ortadan kaldırıldı.

DERS: Karahanlılarda bütün cedleri Türkler gibi bilgiye, san'ata, medeniyete çok hizmet ettiler. Bugün bile Buhara ve Semerkantta Kâşgar ve Balasagonda türbeler, camiler, sarayalar yollar, köprüler, kârvansaraylar göze çarpar. Karahan Türklerinin resmî yazıları Öz Türkçe Uygur yazıları idi. [*] Hiç bir zaman Arap harfleri

[*] Bugün elimizde 1069 yılında (Yusuf Has Hacip) tarafından yazılıp Karahan hükümdarı (Tabgaç Bugrahan İbni Ali Hasan)a verilmiş (Kutatgubilik) yani (Rahatlık veren bilgi) adında mükemmel eski Türkçe - Uygurca yazı ile yazılmış 6500 beyitli bir kitap vardırki buda Karahanlılar devrinde Türk edebiyatının yüksekliğini gösterir.

değildi. Ordu teşkillerinede ehemmiyet vermişlerdi. Tabiye ve muharebelerinde keşfe, baskınada çok yer vermişlerdir. Bu devletide idaresizlik ve fitne, fesat yıkmıştı.

d) Karahatlar Devleti [Harita — 8]

Yukarıda anlattığımız (Tukyu) imparatorluğu zamanında bugünkü Mançuri cenubunda yaşıyan (Hata) Türk kabileleri onuncu asır da evvela Çin şimalinde müstakil bir devlet kurmuşlarken Tongurlara mağlûp olarak garbe göçmüşler ve Çin Türkistanında daha şimalden gelen diğer Hata kabileleri ile birleşerek (1130) yılında yeniden (Karahatalar) devletini vücuda getirmişlerdir. Payitahtlarını Karahatalıların çaresiz kalarak kendiliklerinden terk ettikleri (Balasgun) kasabasında kurdular. Karahatalar hükümdarı (Gurhan) 1141 yılına kadar garpteki Karahanlıların ülkelerine taarruzla (Hâşgar, Hotan) şehirlerini aldı. Selçuk hakimiyeti altındaki Semerkantta Selçuklarıda bozarak ta şarkta Kırgızlar diyarından garpta Buharaya kadar büyük bir Ortaasya imparatorluğu kurdu. Fakat bundan sonra devlet hanedan ve kadınlar idaresi altında kaldı. Bu esnada garpta Harzemşahlar ve şarktanda Mogol istilâsına uğrayarak (1218) de yıkıldı gitti.

e) Harzemşahlar Devleti [Harita — 8]

Bugün Hiyve dediğimiz (Harzem) mıntakasında dördüncü asırdan beri hakim bulunan sülâleye mensup Türk hükümdarlarına (Harzemşah) adı verilirdi. On birinci asra kadar Gaznelilere ve sonrada Selçuklara bağlı kalmışlardı. On ikinci asırda istiklâllerini kazanmak için Selçuklılar ve Karahatalarla devamlı olarak çarpıştılar. Nihayet Karahataların çökmesi ve Selçuklılarında - aşağıda anlatacağımız veçhile - parçalanması üzerine (Harzemşah Sultanı Alaettin Tekeş) memleketini büyültmeğe muvaffak oldu. (1193) oğlu (Kutbettin) dahi İranı, Türkistanı, Efganı zaptederek Asyada (Harzemşahlar imparatorluğunu) kurdu.

Dışardan böyle parlak gözüken büyük imparatorluk hakikatta ordu kumandanları, ahali, devlet adamları arasında başlamış olan soğukluklar, nefretler, fitneler yüzünden içinden zayıftı. İslamlığın mezhep ayrılıkları halkı birbirine düşürüyordu. Halk arasında (fikir birliği) yoktu. Din, Mezhep kavgaları içeriden milleti kemiriyordu. (1219) yılında Harzem, Cengiz orduları tarafından zaptedildi isede Harzemşahların son Sultanı (Celâlettin) in büyük gayreti sayesinde bir daha dirildi.

Çok büyük bir asker, kahraman bir kumandan olan ve fakat idare ve siyasetten haberli olmayan (Celâlettin) ta Ahlat ve Erzincana kadar uzanıp (Eyyubilerle ve Selçuklılarla) yaptığı harplerde ordusunu çok yıprattı. Şarktan tekrar gelen (Cengiz) istilâsına dayanamadı. Bu suretle (1231) yılında Harzemşahlar devletide sönüp Türk Mogol imparatorluğuna karıştı.

DERS: Harzemşahlar devride Türk medeniyeti tarihinde pek parlak bir devirdir. Bilgi ve edebiyata fazla ehemmiyet verilirdi; bütün Harzem kasabalarında mektepler, içinde yüzbinlerce Türkçe kitaplar bulunan kütüphaneler bulunurdu. Sultanlar dahi bilgi ve san'at sahiplerini korurlardı. İdare, siyaset ve askerliğin bir arada yürüdülmeyip lüzumsuzh arplerle devletin zayıf düşürülmesi bu devleti ortadan kalkmağa sürükledi.

f) Büyük Selçuk İmparatorluğu [*] (Harita — 9)

Ortaasyanın Türk Oğuz kabileleri dokuzuncu ve onuncu asırlarda Hazardenizi kıyılarında (Cürcan) mıntakasından Seyhun ırmağına kadar garbî Türkistanda yerleşmiş bulunuyorlardı. Onuncu asırda Horasana indiler ve burada müslüman oldular. Bir müddet Sâmân oğullarının, Karahanlıların ve Gaznelilerin idaresinde kaldılar ve nihayet kendi içlerinden çıkan (Selçuk) atlı büyük reisin ve kahraman oğullarının himmetiyle bir ucu Hinde diğer ucu Arabistana ve öte ucu Karadeniz ve Kafkaslara ve nihayet Marmara ve Akdeniz kıyılarına dayanmak üzere büyük bir imparatorluk kurdular (Yıl : 1040 - 1157)

Bu devletin ilk temelini atan Oguzlardan (Kınık) boyuna mensup (Dakak) adında bir beyin oğlu (Selçuk) olduğu için imparatorluğa (Selçuk İmparatorluğu) denmiştir. Bu Türk imparatorluğu halkı islâmlık namına bütün yer yüzünün hiristiyan (haçlı ordularına) karşı gövüs gererek bir asır Arap halifelerinin ve islâm dininin kalkanı olarak nefislerini feda etmişler bir çok zaferler kazanmışlardır. Kurdukları medeniyetlede orta zaman tarihinin en büyük bir varlığı haline girmişlerdir. Kısaca tarihini görelim:

İlk Selçuk istiklâlini kazanan Selçuk ailesinden (Tugrul) beydir. (1040) yılında Gaznelilerin üstün kuvvetlerine karşı çok fedakâr

[*] Büyük Selçuk İmparatorluğu, Anadolu Rum Selçuk İmparatorluğu ile karıştırılmamalıdır. Büyük Selçuk imparatorluğu bütün Selçuklılara hakim olan ve merkezi Şimalî İranda bulunan şimdi anlatacağımız imparatorluktur. Anadolu - Rum Selçukları ise, merkezi Konyada bulunan ve evvelâ büyük Selçuk imparatorluğuna tabi iken bu imparatorluğun dağılması ile istiklâl kazanan devlettir. Bunları da aşağıda anlatacağız.

süvarileriyle (Merv) kasabası civarında verdiği bir muharebede kazanarak Selçuk devletini müstakil bir hale getirmiştir. Bundan sonra Tugrul Azerbaycana kadar bütün İranı zaptederek (Rey) şehri payitaht olmak üzere devleti büyülttü. O zaman islâm halifesi (Kaim biemrillâh) Bağdatta otururdu. Büyük bir islâm - Türk imparatorluğu kurmak için halifeyi ele geçirmeği tasarlayan (Tugrul) Bağdada geldi ve (1059) yılında halifeyi şiilerin nufuzu altından çıkararak Türk nufuzuna soktu. Tugrul 4 yıl sonra öldüğü vakit Selçuk devleti kuvvetli bir imparatorluk haline gelmişti.

Bundan sonra (1063) da devletin başına Tugrulun kardeşi Çakırın oğlu (Alpaslan) geçti. (Kazvin) de adına hutbe okuttu. Çok değerli bir asker ve kumandandı. Gözü imparatorluğu büyütmekte idi. Hemen harplere başladı. Gürcistana, Ermenistana, Kafkasyada Şirvana kadar bütün memleketleri yıldırım gibi zaptetti. Diyarıbekir ve Halep emirlerini kendisine bağladı. Garba giden bu ordulaın başında (Kutulmuş) ve (İbrahim İnal) Atlı büyük kumandanlar vardı. İstanbulda oturan Bizans imparatorlarının devlet sınırları o zaman Dicle ırmağına ve Kafkaslara kadar uzanıyordu. Türkler Dicle ve Kafkas havzasında ki Bizans ordularına da taarruz ederek Erzuruma kadar ilerlediler. Kayseri, Konya, Honas gibi Bizansa tabi şehirler Türklerin hücumuna uğradı. O zamanlar Bizansın imparator ve en şöhretli kumandanı olan (Romanos Diyojenis) bu birbiri ardınca durmadan yapılan Türk akınlarını durdurmaktan aciz kaldı. Bunun üzerine bütün Bizans imparatorluğu kuvvetlerini Anadoluya geçirerek Selçuk imparatorluğuna (iki yüz bin) kişilik ordusu ile saldırmağa karar verdi.

Alpaslanın emrinde otuz bin kişilik bir ordu vardı. Fakat bu Türk ordusunun her neferi en az on Bizanslıya değerdi. Başlarında Alpaslan ise bütün dünyanın en büyük eri ve kumandanı idi. İki ordu (26 Ağustos 1071) yılında (Malazgirt) ovasında karşılaştı. Alpaslan (düşmanı keşfe, baskına, en zayıf noktalarını bulup bütün kuvvetiyle o naktaya yüklenmeğe ve nihayet elindeki süvarisini düşman gerilerine saldırıp onu bozmağa ve parçalanan düşmanı imha için bütün kuvveti ile takip etmeğe) ehemmiyet vermişti. Bu suretle bu (meydan muharebesini) az kuvvetle kazandı ve Bizans imparatorunuda esir aldı. Artık Aanadolu Türk ordularına açılmıştı. Türk akıncıları İstanbul kapılarına kadar dayandılar. Ele geçen bütün yeni memleketler Oğuz ve Türkmen kabilelerinden hizmetleri dokunan büyük beylere taksim edildi. Böylece Selçuk imparatorluğuna bağlı (Selçuk beylikleri) de vücut buldu. Bunların hepsi harp ve siyaset meydanlarında büyük Selçuk impa-

ratorluğu emrinde birleşerek daha bir çok zaferler kazandılar.

Alpaslan (1072) yılında Türkistanda (Ceyhun) ırmağı civarında bir kaleyi zaptettiği sırada kale muhafızlarından biri tarafından öldürüldü. Yerine oğlu (Melikşah) geçti. Oda imparatorluğu büyültmek ve yükseltmekte devam etti. Marmara kıyılarına kadar Anadolunun dörtte üçünü zaptetti. Suriyeye ve Kudüse kadar indi. Antakya ve Akdeniz kıyılarına dayandı. Mısır sınırlarına yanaştı. Böylece imparatorluk (1092) yılında otuz yaşında ölen (Melikşah) zamanında en büyük bir dereceye vardı. [Harita — 9 a bakın]

Melikşahın ölümü zaptolunan memleketlerde vali bulunan oğullarının taht ve saltanat kavgalarına girişmelerine sebep oldu. Beyler ve kumandanlar da birbirlerine düştüler. (1118) yılına kadar gelen Selçuk sultanları bu fitneyi ortadan kaldıramadılar. Anadoluya gelen ve Antakya ve Kudüste yerleşen haçlı hiristiyan ordularını tamamen yurttan atamadılar. Nihayet en son büyük Selçuk sultanı (Sancar) adındaki büyük adam bir müddet Selçuk imparatorluğunu düzeltti. Ve imparatorlukta birlik kura bildi. Lâkin bu defada devlet memurları halka zulüm ediyorlardı. Horasanda ki Oğuzlar ve Karahatalar ayaklanmış ve memleketin şark köşesinde ilerliyorlardı. Bunada karşı durulamadı ve yapılan muharebelerin birinde (Sancar) esir oldu. Ve (1157) de öldü.

SELÇUK İMPARATORLUĞUNUN PARÇALANMASI: Sultan Sancarın ölümü Selçuk imparatorluğunun parçalanmasına başlangıç oldu. (Horasan ve Irak Selçukları) Herzemşahlar; (Girman Selçukları) da Oğuzlar eline düştü. Yalnız Selçuk ailesine - aşağıda göreceğiz - Anadolu Selçuk devleti arazisi kaldı. Diğer memleketin Selçuk kumandanları elindeki parçaları müstakil birer beylik haline geldi. [*] Bunların başlıcaları: Irak ve Suriye de (Artuk oğulları) Musul ve Halep vilayetlerinde (Musul ve Halep atabeyleri), Farsta (Acemistan da) (Salgurlar) denilen Fars atabeyleri, Azerbaycanda (Atabey İldeniz oğulları) Mısır ve kısmen Suriye de (Salâhattin) in kurduğu (Eyyubî) devleti.

Selçuk imparatorluğu parçalanmakla beraber bütün dünya hiristiyanlığı ayaklanmış ve fakat bu beylikler yine kendi kendilerinden tehlike karşısında birleşerek Anadolu Selçuk devletine yardımda büyük varlıklar göstermişlerdir.

Burada hatırda kalacak bir nokta vardır; Yer yüzünün bütün hiristiyanlığı, İslamlığı mahv için ortaya atıldığı halde Müslüman

[*] Selçuk Türkleri ümerasına o zaman (Atabey) derlerdi. Bu suretle kurulan müstakil beyliklerede (Ata beyler) devletleri derler.

Araplar (son büyük harpte olduğu gibi) düşmanlarla birlik olarak Türklere saldırmağa çabalamışlar isede orta zamanda islâm aleminin başında yine demir gibi Türkler yer tutmuştur. Halifelere gelince Türklerin elinde hiç bir nüfuzu olmayan bir gölgeden ibaret kalmıştı.....

SELÇUKLARDA ORDU: Bütün Türk devletlerinde olduğu gibi Selçuklarda da orduya büyük ehemmiyet verilirdi. Harp zamanlarında bütün memleket atı ve silâhiyle gelerek (seferî ordu) teşekkül ederdi. Bu ordunun teşkilleri onlu, yüzlü, binli, onbinli parçalara ayrılan Türk usulü teşkiller idi. Hepsi süvari olan ordu Melikşah devrinde dörtyüz bin kişiye baliğ olmuştu. Orduda barut ve top kullanırlardı. Kaleleri sarmak ve yıkmak için mükemmel muharebe arabaları ve mancınıkları vardı, Askerin maneviyatı her zaman yüksek tutulur ve muharebe meydanında Türkün yılmaz yıkılmaz kudreti her zaman görülürdü. Türkün intikamını, yıldırım gibi saldırışını gören o zamanın Türk, Arap, Acem şairleri türk ordusuna ağızları sulanır ve şu suretle kasidelerle Türkü anlatırlardı:

"Türkler her işte iyice düşünürler, akılları her şeye erer, inandıkları her şeyi yapmak hususunda zerrece çekinmezler, yaradılıştan sabırlı ve kanaatlıdırlar, sözlerinin eridirler, vaitlerini tutarlar, yalan söylemekten şiddetle sakınırlar, fakat harp meydanlarında, hiddet ve gazap zamanlarında ateş püsküren birer kahraman kesilirler.„

"Türk süvarileri büyük bir hızla düşman askerlerini çevirerek tarumar ve saç gibi perişan ederler, Türk muharebelerde başka hayvanlara baş vermeyen gururlu atını yanından ayırmaz; atına kendisi bakar, silâhını kendisi yapar, hayvanını kendisi nallar, binicilikteki ustalıkları ile yer yüzünü hayretlere düşürür; her Türk san'atta başkasına muhtaç olmayacak kadar ustadır; Türk askeri kaçanı uçanı tutmak için sağa sola koşar ve dağların tepesine çıkar, derelerin diplerini alt üst eder, Türk süvarisi kendini aslan, atını ceylan, düşmanını da av olarak beller. Türk yılmaz, yıldırır; kendisine dokunulmadıkça kimseye zararı dokunmaz; istediği şeyi elde etmedikçe rahat yüzü görmez; son derece yorgun olmadıkça uykuya dalmaz. Uykusu hafif ve kuşkuludur. Her zaman uyanıp silâhına sarılmağa hazırdır.„

"Naraları yıldırımın gürültüsünü bastıran kahraman Türkler öyle bir millettirki insanla konuştukları zaman melek gibi güzel, güreştikleri zamanda ejderler kadar amansız olurlar„.

İşte bu sözleri her Türk, adeta ezberlemeli ve kendi atalarının bu askerce Türke yaraşır sanlarını korumalıdır.

Askerlikten başka her türlü bilgi ve medeniyet te Selçuklarda yüksek derecede idi. Milleti okutmak için binlerce mektepler açılmış ve mektebe gelen çocuklara bile erzak, maaş verecek veçhile vakıflar yapılmıştı. Yüz binlerce değerli kitaplar ve şöhretli bilgi adamları hep bu mekteplere toplanmıştı. Her tarafta yollar, köprüler, kervansaraylar, hanlar, hastahaneler ve bunları yaşatmak içinde irat getirir vakıflar yapılmıştı.

Selçuk Türklerinin mimarlıkta, ziynetli eşya, oyma, kabartma yapmakta çok değerli ve eşsiz ustalıkları görülmüştür. Bugün bunları gözümüz önünde elan görmekle göğsümüz kabarıyor.....

Daha aşağıda göreceğimiz (Anadolu Selçukları) zamanında da aynı medeniyetin devamını göreceğiz.

HAÇLI SEFERLERİ: On birinci asırda Selçuklılar Anadolu ve Suriye ve Filistine hakim olduklakı vakit bütün Avrupa hiristiyanları (Kudüs) ü islâmların elinden almak islâm ve Türkleri ortadan kaldırmak için tam sekiz büyük sefer açmışlardır. Bunların bir kısmı büyük Selçuk imparatorluğu zamanında bir kısmıda Anadolu Selçuk devleti ve (Atabeyler) zamanında olmuştur. Bu seferler 1096 yılında başlamış 200 seneye yakın bir zaman sürmüştür. Fakat hiristiyanların istedikleri neticeler olmamıştır.

Birincisinde 600 bin kişilik bir haçlı ordusu Avrupadan (1096) yılında Anadoluya geçmiş, Eskişehirde Anadolu Selçuk beyi Kılıç Aslan tarafından karşılanmıştır. Kırk elli bin kişilik islâm ordusu oldukça hiristiyan kırdı. Bununla beraber haçlılar Suriye ve Filistine kadar indiler ve Kudüste yetmiş bin islâm kestiler. Burada bir Kudüs kırallığı yaparak Şam Trabulusu, Antakyayı bu kırallığa bağladılar. Türklerden (Musul Atabeyi) kuvvetini topladı ve kırallığa hücum ederek kıralını esir etti. Bundan sonra (1144) te Avrupadan büyük bir haçlı ordusu Anadoluya geçti. Konya civarında Selçuk Türk orduları ile karşılaştı. Tamamen mahvedildi. Kaçabilenler Avrupaya döndüler.

1187 de Alman imparatoru idaresinde yüz bin kişilik bir haçlı ordu karadan Anadoluya geçti. O kadarda Fransız ve İngiliz orduları denizden Akkâya geldiler; karadan gelenler Tarsus çayı civarında yine Türk orduları tarafından mahvedildi. Denizden gelenler Akkâyı zaptettilersede (Kudüs) ü Türklerden alamadılar. Beş sene harp sürdü; nihayet birer bahane ile çekilip memleketlerine gittiler.

Dördüncü bir haçlı orduda (1202) de toplandı isede İstanbul önüne geldi Bizanslılara daldı daha ileri geçmedi. 1217, 1228 1248, 1270 yıllarında yapılan haçlı seferleride kat'i bir netice almadan

savuşturuldu. Kudüs Türklerin elinde ve Türklerde dim dik ayakta kaldı. Haçlı seferlerinin umumî bir zararı oldu ise oda Türkler bu harplerle iki asra yakın uğraştılar ve bu yüzden Osmanlılar zamanına kadar Avrupa, Selçuk hükümdarlarının eline geçemedi.

Avrupalılar Selçuklılarla temaslarından çok şeyler öğrendiler. Barutu bir namlu içine koyup top gibi atmasını Fransa kıralı esirliğinde öğrendi gitti. Fransada milletine, ordusuna öğretti. (Arbalt) denilen oluklu oku, askerî muzikayı, kokular ve pomatlar sürmeyi, şatolarını Selçuk sarayları gibi süslemeyi şark kumaşları ve levhaları ile donatmayı, silâhlık, büyük icatlarımızdan pusulayı, kâğıdı Selçuklulardan öğrenerek Avrupaya yaymışlardı.

Haçlı harpleri bütün hiristiyanlık aleminin akıl, san'at, bilgi hususlarında yükselmesine çok yardım etmiş bulunması itibariyle Selçuk Türklerini Avrupanın hocalarıdır diyebiliriz.

9 — Cengiz İmparatorluğu

On ikinci asır başında Ortaasyanın şarkında (Mogolya) denilen mıntakada üç büyük kabile nüfuzlu idi. Bunlarda Türkün diğer kollarından biri olan (Tatar veya Mogol), (Kerait), (Nayman) kabileleri idi. Mogol kabilesi içinden (1155) yılında Babası anası Türk olan (Temuçin) atlı bir çocuk doğdu. Bu büyüyünce kendi kabilesi içinde tam kahramanlığı ile ve şiddetiyle şöhret buldu. Mogolya içindeki bütün kabileleri emri altına aldı. (1206) yılında bütün kabile reisleri ile kurduğu bir (kurultay) da kendisine (Çingiz veya Cengiz) adı verildi (Büyük hakan) oldu; ve böylece Cengiz Türk Mogol imparatorluğunun temeli atıldı.

Cengiz çok büyük bir devlet adamı idi. [Resim — 14] Az zamanda sağlam bir idare ve inzibatı çok kuvvetli bir ordu kurdu. Memleketine ve ordusuna her türlü yenilikleri kabul etti. Uygurlardan, Müslüman Türklerden, Çinlilerden memlekte muallimler, harp malzemesi getirtti. Memleketi ve orduyu iyice hazırladı. Bundan sonra imparatorluğu büyültmeğe başladı.

Bu işe evvela Çinlilerden başladı. Tam yedi yıl devam eden harplerden sonra Çinlilerin payitahtı olan (Hanbalık - Pekin) i ele geçirdi. Çinin bütün şimal vilayetlerini 1216 yılında imparatorluğuna bağladı. Sıra garba gelmişti. Yukarıda gördüğümüz (Karlukları, Karahanlıları, Karahtaları) ve nihayet (harzemşahlar) devletini de ortadan kaldırarak (1218) yılında bütün Türkistan kıt'asını Cengiz imparatorluğuna kattı. İş bununla kalmadı:

Cengiz Mogolyada otururak şark ve garptaki oğulları ve torunları ile yapılan istilâları idare ediyordu. 1227 yılında eceliyle öldü-

[Resim — 14]

Cengiz Han

"1155 de doğmuş, 1206 da İmparator olmuş, 1227 de ölmüştür. Bu resim Pekin sarayındaki İmparatorlar albümünden alınmıştır.„

ğü zaman Türk - Mogol orduları bir taraftan bütün İranı kuşatmıştı. Cengiz daha sağlığında oğullarını zaptedilen eyaletlere vali ve kumandan tayin etmişti. Ölünce imparatorluk (kurultay) ı bunların içinde (Ortaasya da Tarbagatay) deki Cengiz oğlu (Oktay) ı seçip imparatorluk başına getirdi. Bunun zamanında Çinde (Kin) imparatorluğuna nihayet verildi. Gürcistan ve Kafkasya zaptedildi. Cengizin torunu (Batu) han kumandasındaki kuvvetler Rusyanın şarkındaki Ural dağlarını aşarak Kırıma kadar bütün Türk kabilelerini birleştirdiler. Ruslar yenildi. Payitahtları Moskova, Kiyef alındı. Türk - Mogol orduları Polonya ve Macaristana da daldılar. Viyana kapılarına dayandılar. Fakat (1246) yılında (Oktay) ın ölümü haberi gelince (Don) ırmağına kadar geri döndüler.

Bundan sonra (1246-1248) yıllarında (Küyük) ve (1251-1257) yıllarındada (Mengü) hanlar imparatorluk başına geçtiler. Bunlarda ölünce imparatorluk Cengiz torunları ve kumandanları elinde dört Türk imparatorluğuna ayrıldı. [Harita — 10 a bakın]

Birincisi: Cengiz kumandanlarından Çin de bulunan Kubilây (Çinde büyük Türk-Mogol imparatorluğu) nu kurdu. Cenubî Çinede hakim olarak bütün harap Çini medeniyete soktu. Fakat yıllar geçtikçe (Kubilay) yolunda çalışmadıkça Çinlilere karıştılar. Çinde bugün dahi Türk medeniyetinin eserlerine raslanır.

İkincisi: (Türkistanda Çagatay imparatorluğu). Cengizin oğlu Çagatay torunlarından (Algu) han 1264 te ve daha sonra (Duva) han elinde 1306 da büyük Ortaasya imparatorluğu haline geldi. Bütün Türkistan; Buhara, Hiyve, Efgan kâmilen Çagatay imparatorluğu ülkesine girmişti. 1326 da tahta geçen (Tarmaşirin) han müslüman oldu ve (Alâeddin) adını aldı. Fakat bundan sonra Cengiz oğulları ile kumandanları arası açıldı. Devlet idaresi bozuldu, bu bozukluk büyük Türk imparatoru (Timur) un meydana çıkmasına kadar devam etti.

Üçüncüsü: (Kıpçak veya altın ordu imparatorluğu) Rusyayı zapt eden ve oradaki Kıpçak ve Bulgar Türk kabilelerini emri altına alan Cengizin torunu (Batu) han tarafından kuruldu. Payitaht (Saray) idi. Harzem ve Hazar denizi şimalinden, Kırım ve Ukranyaya kadar Rusya ve İranın Hazar denizi cenubundaki vilâyetleri, Kafkas dağları şimali bunun emrine girmişti. (Batu) da öldükten sonra yine Cengizin torunlarından (Berke han) devletin başına geçti ve (1257) de müslüman oldu. Diğer Çagatay ve İran (Hulâgû) İmparatorlukları ile uzun harplere girişti. Dokuz sene bu harplerde hiç bir taraf netice alamadı.

(1312 - 1340) a kadar (Özbek han) zamanında islâmlık bütün

(Altın ordu) imparatorluğunu kapladı. Bu öldükten sonra idarede yeniden bozukluklar ve taht kavgaları başladı. Nihayet (1376-1391) da (Toktamış) zamanında (Altınordu) imparatorluğu canlandı. Rusları yendi, Moskovayı aldı. Nihayet (Timur) ordularına yenildi. Litvanya pirensliğine kaçtı orada öldü, imparatorlukta söndü.

Dördüncüsü: (İran İlhanlılar imparatorluğu). Cengiz imparatorluğu (Mengü han) zamanında kardeşi (Hulâgû) yı (1253) de kuvvetli bir ordu ile İrana göndermiş burada İsmaililerle, halifeyi ortadan kaldırmaya memur etmişti. (Hulâgû) bu vazifeleri pek mükemmel yaptı. (1258) yılına kadar İsmailileri yok etti. Bağdat ta halifeyi çuvala koyarak katırın kuyruğuna bağladı Sonra Azerbaycana dönerek orada yerleşti. Bütün İran, Irak, cenubu Kafkasya ve Anadolunun büyük bir kısmı İlhanlılar imparatorluğunun eline geçti.

(Hulâgû) 1259 yılında Suriyeye yürüdü; Halebi, Şamı da aldı. Karşısına islâm devleti olarak Türk-Mısır ordusu çıktı (Beybars) kumandasındaki bu ordu (Aynıcalût) civarında (Hulâgû) ordusunu bozdu. Tekrar Halebi ve Şamı aldı. 1260 dan sonra bu mücadele devam etti durdu. Nihayet İlhanlılarda (Gazan han) zamanında (1299) yılında müslüman oldular.

İlhan imparatorluğuda kumandanlar ve memleket büyükleri ve mezhep ihtilafları ile ikiye parçalanmış ve on dördüncü asrın ortalarında kendi içlerinden küçük küçük beyliklere ayrılarak ortadan kalkmıştı. Cengiz imparatorluğu yalnız akın, tahrip ve yağma gibi sadece yıkıcı bir imparatorluk değildi. Çinden Akdenize kadar yerleşmiş, ticaret yollarını açmış, Avrupa ile Asyayı birbirine bağlamıştı. Büyük ticaret, san'at, bilgi ilerlemişti. Kervan yolları her zaman dolu idi. Şehirler büyümüştü. Avrupa medeniyetinin yükselmesi, kâğıtçılığın yayılması Türk-Mogol istilası ile olmuştur. Gerçi hükümdarlar kendilerine karşı koyan milletlere aman vermemişlerdir, fakat o zamanın Türk olmayan milletleride düşmanlarına daha fazlasını yaparlardı. Zalim tanılan Hulâgû bile sulh zamanlarında çok medenî, bilgi ve san'ata çok düşkündü. Memleketinde rıyaziye, coğrafya, kozmoğrafya, kimya çok ilerlemişti. Bir zaman olduki Bizans imparatorları Tebrize tahsile (talebeler) gönderirlerdi. Dünyada ilk defa olarak büyük bir bilgi (kurultay) ı (Reşiddin) adlı bir Türk âlimin riyasetinde kurulmuş ve (Camiüttevarih) adında bir (Cihan tarihi) yazılmıştı.

Cengiz ordularına gelince: Askerî teşkiller onar, yüzer, biner, on binerli parçalara ayrılmıştı. Ok, yay, mızrak, mancınık ve deri zırhlar kullanırlardı. (Batu, Cepe, Sabutay, Hulâgû) gibi büyük kuman-

danları mükemmel tabiye ve sevkulceyş hocaları idi. Orduda disiplin çok iyi idi. Alaylar istenilen hareketi bir işaretle yaparlardı. Bu kuvvetli ordu zamanın diğer Rus, Macar, Alman, ve Türk ordularını yenebilmişlerdi. Cengiz prensleri arasına fesat düşmese idi bu imparatorlukta yıkılmazdı.

DERS: Yüksek kumandanlara, idare ve siyaset adamlarına ve demir gibi disiplini olan bir orduya sahip milletler, bütün dünyaya hüküm edebilecek büyük bir devlet her zaman kurabilirler. Fakat bir kerre devlet ve millet fitneye düşüp parçalandımı artık o imparatorluk mutlak yıkılır. [*]

10 — Timur İmparatorluğu

Timur 1336 yılında Buharada Semerkant civarındaki (Keş) kasabasında doğdu. Babası Türk Barlas kabilesi reisi (Turgay) ve anası da Türk (Tekin hatun) idi. Aile ismi (Gürgân) dır.

Timur pek zeki, vıkarlı ve bir tehlike zamanında sakin ve düşünceli idi. [Resim — 15] uykusuzluga, uzun müddet at sırtında kalmağa dayanıklı ve nefsine emin idi. Her zaman kumandan olmak ister, iyi ata biner, iyi silâh kullanırdı. O zaman Türkistan eyaletlerinde Cengiz hanedanı namına (Kazgan) han hüküm sürüyordu. Timurda evvelâ onun yanında bir binbaşı oldu.

1360 yılında memlekette karışıklıklar olmuştu. Timur bu karışıklıklarda (Han) lehine çalıştı. Çagatay imparatorluğunun başına Tuğluk Han geçmişti. Bu han, oğlu (İlyas hocayı) ölen Kazgan hanının yerine vali ve Timuruda onun veziri ve kumandanı yaptı.

Timur kendisini halka çok sevdirmişti. Halk, Cengiz oğullarından memnun değildi. Timur halka karıştı, birlikte isyan etti. Kendi rakiplerini ezdi, Ceyhun ve Seyhun ırmakları boylarında kendinden üstün kuvvetleri yendi. Nihayet halk (1869) yılında (Belh) de Timuru (Türk hükümdarı) ilân ettiler. [Harita — 11]

Bu sıralarda İranda bir çok sülaleler karmakarışık hüküm sürüyorlar; Hintte müslüman Türk devletleri parçalanmış birbirleri ile çekişiyorlar; Çinde Türk - Mogol hakiyimeti zayıflamış, Çinliler taarruza geçmişler Türklerle harp halinde; Türkistanda Çagatay imparatorluğu parçalanmış fitne içinde, Azerbaycan ve Irakta Türk kabilelerinden Celayir - Ilhanelılar reis sultan Ahmedin elinde karmakarışık bir vaziyette, Suriye, Arabistan, Mısırda Türk memlukleri hüküm sürmekte idi. Hazardenizi şimalinde ve Rusya içerilerindeki Türk Altınordu devleti kuvvetli olarak bulunmakta ve

[*] Osmanlı İmparatorluğu da böyle yıkılmadımıya ?.....

[Resim — 15]

İmparator Timur

Rursları tabi ve haraç verir bir vaziyette tutmakta idi; Anadoluda ise Osmanlılar birer birer Selçuk beyliklerini ve Bizans imparatorluğunun arazisini zabta ve kurdukları devleti Rumeli ve Balkanlara da saldırmak suretiyle büyültmeğe başlamışlardı.

İşte Timurun kurduğu devletin etrafındaki memleketlerin hali böyle idi. Timur bu karmakarışık asırda boş durmadı. Muntazam bir ordu kurdu. Semerkantta güzel bir payitaht yaptı. İlk olarak Türkistanı, Buharayı, Harzem (Hiyve) yi 1380 yılına kadar üç sene süren harplerle ele geçirdi.....

(1386) yılında İranlılar halka zulüm yapıyorlardı. Bu sırada Timurun İrana gönderdiği askerlerinide Isfahan civarlarında kancıkça hepisini öldürdüler. Bunun üzerine Timur Isfahana yürüdü. Kendi askerini öldürenlerden 70,000 İranlıyı kesti.

Timurun vaktiyle yardım edip Kırım hanlığından (Altun ordu) hanlığına çıkardığı (Toktamış), Timurun büyümesini çekmedi, Türkistana saldırdı. Buharaya girdi. Semerkandı yağma etti. Bunun üzerine (1391) Timur ordusu Toktamış ordusuna karşı çıktı. Altun ordulular çekildiler fakat Timur tam on sekiz hafta aralıksız yürüyerek Volga (İtil) ırmağı ötesinde yetişti. Bir gece ordusuna tertibat aldırdı, durmadan sabahleyin düşmanına saldırdı. Kan gövdeyi götürdü (Altun ordu) yenildi. Üç sene sonra Toktamış tekrar Timur memleketlerine bulaşmağa başlayınca ikinci bir sefer daha yapıldı. Bu sefer tam yenildi. Ve Altunordu devletine nihayet verildi. Timur (Altınordu) ülkesinden Kafkaslar yolu ile döndü. Yolda bir çok kaleler zapt etti. İranın şimaline geçti. Buralarını kendi itaatına alarak Horsan üzerinden Semerkanda döndü.

Timurun maksadı bütün İran ve Iraka hakim olmak ve Ilhanlıları ortadan kaldırmaktı. (1393) yılında Bağdada sefer açtı. Ve bağdadı ele geçirdi. Tekrar Semerkanda döndü. Bağdat sultanı, Mısır sultanı ile birlikte tekrar Bağdadı zaptettiler. Bu sıralarda Timur (Hinde) yürümüş ve doksan iki bin kişilik ordusu ile şimalî Hindi ele geçirmiş ve 1399 yılında Hindin bütün zengin hazinelerine konmuştu. Memleketine döndüğü zaman Bağdadın tekrar alındığını ve askerinin Anadolu kapılarından gerilediğini haber aldı. Tekrar garba sefere karar verdi. Bu defa karşısındaki düşmanlar Kafkas dağlarından Bağdada kadar (Gürcüler, Ilhanlılar, Mısırlılar, ve daha arkadada Osmanlılar) bulunuyordu. Timur büyük kumandan ve tedbirli bir imparator olduğunu bunlara karşı hareketlerinde gösterdi: Evvela Kafkasyaya yürüdü. (Karabağ) da yerleşti. Gürcistanı zaptetti. Ve 1400 yılında (Sivas) a yürüyerek zapt etti. Buradan Anadoluya yürümedi.

Cenuba Suriyeye indi. Bu sırada kumandanları (Mısır Sultanının ordularının çokluğundan ve kendilerinin azlığından bahsederek bu seferden vaz geçmesini) istediler. Fakat Timur (SAYININ EHEMMİYETİ YOKTUR. YÜREĞİNİZİ PEK TUTUN) dedi, Yürüdü. Halepte Mısır ordusu ile karşılaştı ve bozdu. Akkâya kadar takip etti. Tekrar Bağdada döndü. Orasınıda aldı. Bu suretle gerilerini emniyete koyunca Timur ile Osmanlı padişahı (Yıldırım Bayazıt) karşı karşıya kaldılar.

(1402) yılı ilk baharında şarkî Avrupa fatihi (Bayazıt) 120,000 kişilik bir ordu ile Anadoluya geçti. Ve Timura karşı Ankaraya yürüdü. Timurda Sivasa ve oradan Kızılırmak cenubuna inerek Kayseri üzerinden Bayazıt ordusunun gerilerine ilerledi.

Timur ordusu 200 bin kişiyi bulmuştu. Yanlarında istiklâlleri Osmanlılar tarafından ellerinden alınmış Anadolu beyleri vardı. Ankara civarında büyük bir meydan muharebesi oldu.... Bayazıdın ordusundaki Anadolu askerleri, beylerinin bulundukları Timur ordusu tarafına geçti ve nihayet Yıldırım ordusu yenildi. Padişah esir oldu.....

Bundan sonra Timur İzmire kadar uzandı. Bizans kapılarına kadar dayandı. Anadoluda beylikleri ellerinden alınan beylere memleketlerini yeniden taksim etti. Bu esnada Türkistanda karışıklıklar işidildi. Timur bunun üzerine Semerkanda döndü.

İşte bu suretle üç yıl aralıksız harplerden sonra bütün Asya ve Anadolunun hakimi oldu. Artık Çinlilerden öç almak zamanı gelmişti. 200,000 kişilik bir ordu ile (1405) yılında Çin seferine çıktı. Seyhun ırmağı üzerinde (Otrar - Farap) a gelince ecelile öldü. Ordunun hareketi durdu ve Çin seferinden vaz geçildi.

Aksak Timurun [*] ölümünden sonra yerini tutacak kimse bulunamadı. Bütün hayatı cenklerle geçen büyük kumandan Türklerin gelmiş geçmiş kumandanları içerisinde en büyüğüdür. Timurun ordusu ise o zamanın en mükemmel ve düzgün ordusu idi. Atlıları icabında yaya ve yayalarıda icabında atlı döğüşebilecek surette yetiştirilmiş idi. Teşkilleri Cengiz ordularının aynı idi.

Timur yalnız harpte değil bilgi, san'at ve medeniyette de zamanın büyük adamlarından idi. Zapt ettiği yerlerin bütün âlimlerini ve san'atkârlarını (Semerkant) a toplayıp burasını bir bilgi ve san'at kaynağı haline getirmişti. Riyaziye, kozmoğrafya ve edebiyatta mükemmel eserler ortaya çıkartmıştı.....

[*] Bir kavgada sakatlandıktan sonra kendisine aksak Timur veyahut Timurlenk denmiştir.

Avrupalılar bunları dillerine çevirerek istifade ederlerdi. Resim ve güzel yazı yazmak, mimarî eserler yapmak Timur Türklerine vergi idi. Timurun ölümünden sonra eski imparatorluk kalmadı isede torunları Hindistanda asırlar süren kuvvetli Türk müslüman imparatorlukları ortaya çıkarmışlar ve on sekizinci asra kadar Türk varlığını Hindistanda yaşatmışlardır.

b) Anayurt Dışına Göçüp Devlet Kuran Türkler

Ortaasyadan başka yurtlara milâttan sonra göçüp devlet ve imparatorluklar kuran Türklerin başlıcaları (Hunlar, Alanlar, Gotlar, Vandallar, Süevler, Avarlar, Hazarlar Kıpçaklar, Oğuzlar, Peçeneler, Kumanlar, Macarlar, Bulgarlar, Anadolu Selçukları, Osmanlılar) dır. Soy itibariyle akraba olan bu Türk kavimlerin bazıları hiristiyan dinlerine geçmişler, bu yüzden birbirlerine düşman kesilmişler ve asırlarca birbirlerini yemişlerdir. Sırasiyle kısaca anlatalım:

1 — Avrupada Türk Hun İmparatorluğu ve Büyük (Attilâ)

Asyadaki Türk Hun imparatorluğunun parçalanması ile Türk Hunların bir parçası garba göçerek (Ural) dağları ile (Hazar) denizi arasına yerleşmişlerdi. Burada milâttan sonra yüz yılından (375) yılına kardar 275 yıl (Garbî Hun devleti) adı ile hüküm sürdüler [Harita — 12 ye bakın] komşuları (Türk Alanları) idareleri altına aldılar ve daha kuvvetlendiler.

375 yılında devletin reisi olon Türk (Balamir) Hun ordusunu alarak Karadeniz yalılarına, Rusya cenubuna indi. Burada ırmaklar boyunda yaşayan (Şark Gotları) denilen Türk kabilelerini de kendine bağlayarak Tunaya kadar dayandı. Böylece Hunlar Ural dağlarından Tuna ırmaklarına kadar uzanan geniş arazide bütün kavimlere hakim oldular. Kendilerine katılmayıp çekilen milletler garba doğru kaçıyorlardı. Bu kaçış büyük yığınlar halinde birbirini sürüyordu. Avrupada bu yüzden umnmî bir korku uyandı. birbirini önüne katan milletlerin umumî bir muhacirlik akını başladı. Bu muhacirlikle milletler birbirine karıştı. Ortada Türklerin karşısına çıkacak payitahtları İstanbul ve Roma olan şarkî ve garbî Roma imparatorlukları kalmıştı.

Hun orduları süvarilerden ibaretti; Türk süvarisi şüphesiz çok cessur, hiç yılmaz askerlerdi... Avrupada bu süvarinin karşısına çıkacak ve dayanacak bir asker yoktu. Hunlar 390 yılında Tuna ırmağı kıyılarında yerleştiler. Bu tarihte Hunların reisi (Muncuk) idi. Bunun iki oğlu olmuş biri (Attilâ) diğeri (Bleda) idi. Bleda eğlenceye düşkündü. 395 yılında doğan küçüğü Attilâ ise akıllı, azimli, yılmaz ve Türk milletini, milliyetini severdi. Daha henüz delikanlı iken devlet işlerine karışmak isterdi. Nihayet (437) yılında devlet başında bulunan amcası (Rua) da ölünce Hun devletinin reisliği bu iki kardaşa kaldı. Bleda devlet işine bakmadı. (Attilâ) işleri kavradı; devletin başlığını ele aldı. Ve duramadı açtığı bayrağı!..... [Resim — 16]

Dağınık bütün Türk kabilelerini topladı, kuvvetli bir devlet ve ordu meydana getirmek, buna dayanarak Rusya ve Almanya da yaşayan İslav ve Cermenleri ve Roma imparatorluklarını itaati altına aldıktan sonra İran, Çin ve Hindi de kendine bağlayıp büyük bir cihan imparatorluğu kurmak istedi ve işe başladı.

441 yılında Tunadan geçti. Balkanları aştı; önüne gelen Bizans ordularını yendi. Bütün Balkan yarım adasını kendi malı haline koydu. Şarkî Roma imparatorluğunu haraca bağladı. İşte bu suretle zamanımızdan (1500) yıl evvel de Türk orduları İstanbul ve Çanakkale boğazlarında görüumüş oldular.

Attilâ orduları bundan sonra garba döndü, bütün Almanyayı ezdi. (Ren) ırmağı boylarına yanaştı.

451 yılında 200,000 kişilik bir ordu ile Fransa içine daldı. Burada büyük şehirleri ele geçirdi. Fransanın garbına (Orlean) a yürüdü.

Attilânın askerleri Fransada yağmaya dalmıştı. Orleanda ordunun disiplini bu yüzden gevşemişti. Arkadanda Roma imparatorluğunun Fransa cenubunda toplanmış olan ordularına kumanda eden değerli Roma ceneralı (Aetyüs) Orleanı 150,000 kişi ile bastırdı. Attilâ kendi ordusuna burada kat'i bir muharebe verdirmeyi muvafık görmeyerek daha şarkta (Şalon) a doğru çekti.. Burada Attilâ bir mevzi hazırlamıştı.. Bu mevzie Roma ordusu yanaştı. dehşetli bir boğuşma başladı. Kan sel gibi aktı. Attilâ daha fazla durmadı ordusunu İtalyanın şimaline çekti ve 452 yılında İtalyanın bütün şimalini tamamen ele geçirdi; buradaki Roma ordularını yenerek Roma kapılarına dayandı. Papanın araya girmesiyle sulh yapıldı.

Attilâ başka zaferlere koşmak üzere payitahtı olan şimdiki (Macarların) (Buda) şehri yakinindeki (Attilâ) şehrine döndü fakat (453) yılında öldü.

[Resim — 16]
Büyük Hun İmparatoru Attilâ

Attilâ ölünce Hun imparatorluğu dağıldı. Oğullarından (Dengiz) bir müddet Macaristanda hüküm sürdü isede nihayet Hunların bir parçası cenubî Rusya ve Volga ve Ural havalisine göçtüler; oralarda daha yukarıda anlattığımız yeni Türk devletlerini kurdular; Avrupada kalanlarda diğer millellere karıştılar.

(Attilâ) Türklerin övünecekleri kahraman bir Türk kumandanıdır. Yabancılara karşı gururlu ve fakat milletine karşı alçak gönüllü idi... Aldığı tedbirleri düşünerek, anlayarak ve iyice anlatarak yapardı. Yüzbinlik ordularını, askerlerini çok mükemmel ve muntazam yetiştirmişti. At üstünde arkaya ok atıp hedefe yapıştırmakta usta idiler. Attilâ ordusu çok çabuk hareket ederdi Sahte hareketlerle düşmanı aldatıp tekrar geri dönerek üzerine ve gerilerine atılırlar ortadan kaldırırlardı. Ordunun kaleleri kuşatmak için her türlü mükemmel (kuşatma aletleri) vardı. Kuleleri, duvar delme aletlerini, köprü kurma vasıtalarını birlikte taşırlardı. Asker tahkimat ve tahkim edilmiş ordugâh yapmasını bilirdi. Aarupalılar bunları Hunlardan öğrenmişlerdi.

Hunlara yıkıcı millet derler. Yalandır asla..... düşmanlarını elbet yıkarlardı. Bütün Türkler gibi san'ata bilgiye karşı saygı gösterirlerdi. Her türlü örme, dokuma işlerini, altın, gümüş kaplarını kendileri yaparlardı. Çok çalışırlardı. [Resim — 17]

DERS: Askerin Fransada yağmaya dalmış olması ordunun disiplinini bozdu ve (Şalon) da meydan muharebesini kayıp etmelerine sebep oldu. Bir ordu ne kadar kuvvetli olursa olsun ve evvelce ne kadar zaferli muharebeler yapmış bulunursa bulunsun yağmaya dalıp vazifesini unuttumu hemen yenilmek hazırdır. Bunu böyle bilmeli disipline en ufak bir leke sürmemelidir.

***

2 — Alanlar ve Avrupayı İstilâları [Harita — 13]

Dağlar üzerindeki düzlüklere Türkçede (Alan) derler. Ural dağları eteklerindeki tepeler üzerindeki düzlüklere yerleşmiş ve devlet kurmuş olan Türklere (Alanlar) adını vermişlerdir. Bunlar milâttan evvel birinci ve milâttan sonra ikinci asırda Kafkasyaya ve İran şimalinde (Midya) ya girmişlerdi. Garp hunları ortaya çıkınca Alanların yarısı bunlara katıldı. Yarısıda garba doğru muhacir oldu. Garba giden Alanlar Tuna boyuna yerleştiler. Üçüncü asırda bunlara Roma orduları hücum etti. Romalılar yenildi; bir müddet Tuna boylarında kaldıktan sonra (406) yılında Almanyayı istila ettiler. Beraberlerinde Tuna boylarında rasladıkları (Süev-

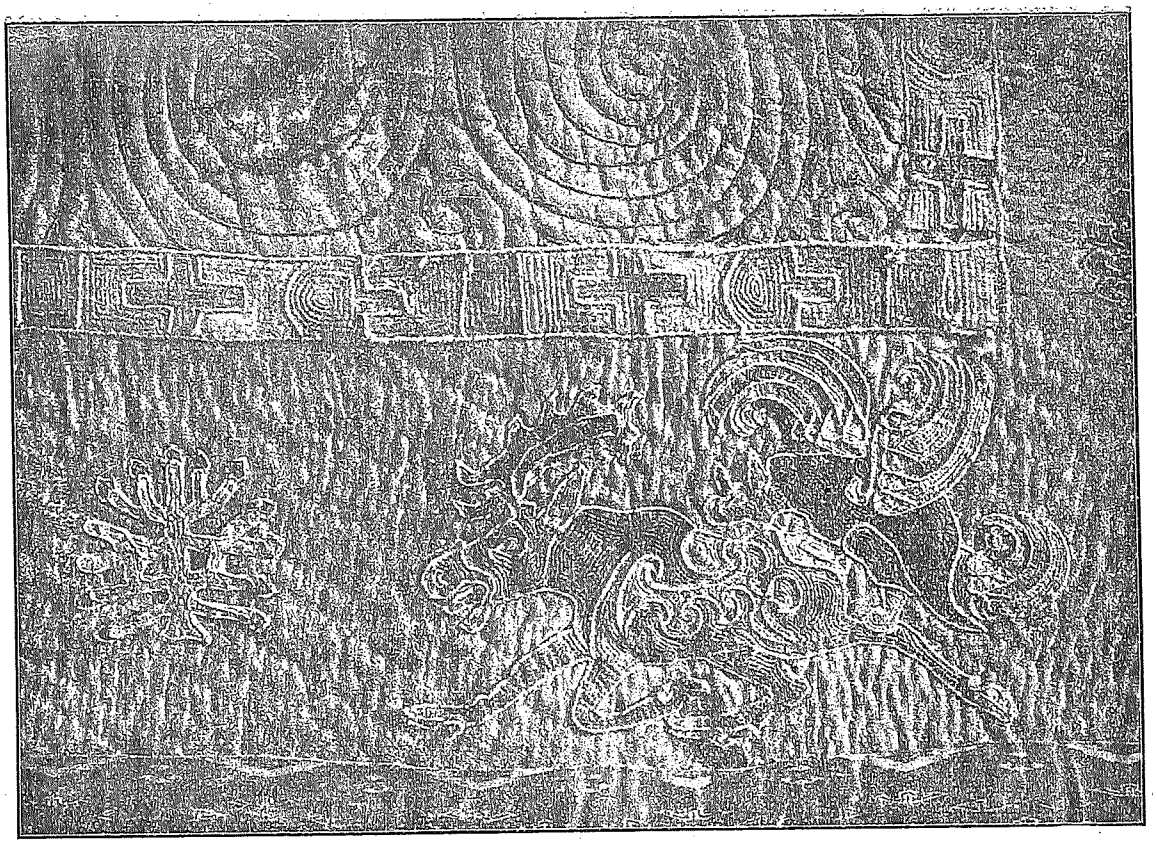

[Resim — 17]
Hunlara ait tezyinatlı bir keçe

ler ve (Vandallar) denilen Türk kabilelerini de birlikte sürüklediler Belçikayı, Fransayı geçtiler, Pirene dağlarını aştılar. İspanyaya girdiler. Burada Süevler İspanyanın şimal köşesine, Vandallar cenup köşesine ve kendileride ortada kalan yerlere yerleştiler. Bu suretle 200 sene ta Ural dağlarından Akdeniz ve büyük Atlas denizine kadar bütün Avrupayı ayakları altına aldılar. Nihayet Fransanın garbında ve İspanyanın ortasında yerleştiler bundan sonra Avrupanın karışık ve devamlı harpleri içersinde Franklara karıştılar. Ve İspanyada kırallıklar kurdular.

***

3 — Avar Türk İmparatorluğu [Harita — 14]

Altıncı asır başlarında Avrupada yeni bir Türk kavmi göründü. Ortaasyadan göçerek (Bayan han) idaresinde Tuna cenubunda ki şimdiki Bulgaristanın (Mesya) mıntakasından ve şimdiki Romanyanın bulunduğu (Daçya) havalisinden geçerek (562) yılında bugünkü Macaristanla (Panonya) havzasında yerleştiler.

Türkün kuvvetini gören Bohemya ve civarındaki İslavlar Avarlara bağlandılar. İstanbuldaki Bizans imparatoruda İstanbul kapılarına kadar gelen Avarlara haraç vermeğe mecbur oldu. (630) yılında Bizans imparatoru Avarlarla kendi arasına bir emniyet perdesi olmak üzere o zamanlar Karpat dağlarında yaşayan İslav kavimlerden (Sırp) - ve (Hırvat) ları Tuna boylarına getirip yerleştirdi. İşte o zaman bugünkü (Sırbıstan ve Hırvatistan) nin temeli atıldı.

Avarların Avrupanın ortasında kurdukları imparatorluk dokuzuncu asra kadar çok kuvvetli olarak yaşamıştır. Bugün oralarda topraklar altından çıkan altın ve gümüş Avar eşyaları Türk soyunun san'attaki, medeniyetteki kudretlerini her devrede gösterdiklerine delildir.

Nihayet Frank kıralı Şarlman sekizinci asır sonlarında Avarları yendi. Son kıralları (Tudun han) bir kısım Avarlarla birlikte hiristiyan oldu. Diğer kısmıda Macarlara karıştı; bir parçasıda Transuluvanyada bugün (Sekel) denilen halkı teşkil ettiler.

(Avar) Türkleride tam askerdiler. Güzel kaleler yapmışlardır. Avar hudutlarında ve arazisinde bugünde göze çarpan dehşetli kaleler, geniş hendekler vücuda getirmişlerdi.

4 — Hazar Türk Devleti

Asyada Hun imparatorluğundan kaçan (Hazar) Türk kabileleri şimali Kafkasyada İtil ve Turla ırmakları boyundan ve kendi ad-

larını verdikleri (Hazar denizi) garp yalılarında yerleşmişler ve yedinci asır başında bu mıntakada devlet kurmuşlardır. Başlıca Balancar, Semender, İtil, Sarkal gibi büyük şehirler yapmışlardır.

(627) yılında İranlıların (Derbent) denilen meşhur demir kapı geçitlerini aştılar, İrana saldırdılar ve Azerbaycanı memleketlerine eklediler. Bu sırada Hazar hakanın kızı (İren) ile Bizans imparatoru Kostantin evlendiler. Akraba oldular. Ve bu yüzden Hazarların bir kısmı hiristiyan oldular.

(650) yılında Azakdenizine ve Kırıma doğru uzandılar. Orada bulunan Bulgarları Tunaya kaçırdılar ve yerlerine yerleştiler.

Sekizinci asırda cenuba (Bağdat) a kadar indilersede Türklerin idaresindeki islâm orduları karşısında Kafkasyanın şimaline çekildiler.

Dokuzuncu asırda şimdiki Rusyanın şimalinde yaşayan Islavlarla çarpıştılar. Urus adlı bir Hazer kabilesi Özü (Dinyeper) ırmağı kıyılarında yaşayan Islavları hakimiyetleri altına toplayarak sonraları (Rus) denilen devletin temelini attılar. Hazar devleti bir taraftan yayık, İtil ırmaklarından büyümeğe başlayan Peçenek Türk kabilelerinin hücumları diğer taraftan, Bizanslıların birlikte yaptıkları taarruzlar neticesinde (1016) yılında ortadan kalktı.

DERS: Bu devleti de karmakarışık (din) ler yıktı. Halk müslüman, hiristiyan karışıktı. Beyler ve han zadelerde museviliği kabul etmişlerdi. Bir kısmıda eski putperestliklerinde kalmışlardı. Bir çok halkta ticaret maksadı ile başka başka yerlerden gelmişlerdi. Memleket daha ziyade ticarete ehemmiyet verirdi. Devlet işlerinde reisler arasında dinler gibi düşüncelerde ayrı idi. Son zamanlarda orduyada ehemmiyet vermez olmuşlardı. Bunun neticesinde düşmanların salğını karşısında çabucak yıkılıverdiler.

Peçenekler Hazarları mağlûp ettikten sonra Hazar ülkesindeki Türk boyları ikiye ayrılmış bir kısmı Kafkas dağlarına çekilerek Gürcistana yerleşmişler ve diğer kısmıda bugün Çerkezistan denilen mıntakaya yerleşmişlerdi. Çerkes adı (Kırgız) dan gelen (Gerges) ve sonrada (Çerkes) haline girmiştir. Buna göre Çerkeslerinde (Türk) boyundan olduğu anlaşılıyor.

5 — Bulgar Devletleri

Bulgar denilen büyük bir Türk kabilesi dördüncü asırda İtil Irmağının Kama çayı boylarında yaşıyorlardı. Beş ve yedinci asırlarda bunların bir parçası Tuna boylarına göçtüler. Bizanslılarla tanıştılar, Hiristiyan oldular, (Tuna Bulgarları) devletini kurdular. Yerlerinde kalanlarda sekizinci asırda Hazarların hakimiyetinden

çıkıp (Şarkî Bulgar devleti) ni kurdular. Hanlarına (Beydoğan) denirdi. Payitahtları (Bulgar) şehri idi. Onuncu asırda şarkî Bulgar devleti (Elmas han) zamanında Harzemşahlarla münasebette bulunup müslüman oldular. Onbirinci asırda arazilerini büyülttüler ta on üçüncü asra kadar tam beşyüz yıl devlet olarak yaşadılar.

1236 yılında Cengiz oğullarından (Batu) han ile gelen Türkler tarafından istilâ edildiler. Bu suretle şarkî Bulgar devleti ortadan kalktı.

Garp (Tuna) Bulgarlarına gelince evvelâ 626 yılında Avarlarla birlik olarak Bizansa saldırdılar. 641 de Avarlardan kurtuldular. 671 de Hazarların sıkıştırılması ile başlarında (Asparuh) adındaki hakan olduğu halde Dobrucaya geçtiler. Bir parçasıda Tuna ırmağını aşarak Tuna ile Balkan dağları arasındaki şimalî Bulgaristana geçtiler oradaki İslavları da kendilerine bağladılar. Bundan sonra Bulgar Türkleri yavaş yavaş İslavlaşmağa başladılar. Dilleri İslav dili ile karıştı. Daha fazla Türk kanı ile yuğurulmuş olup bugün İslav tanılan Bulgarlar Türklüklerini unuttular. (865) yılında komşu Bizans imparatorluğunun tesiri ile (Hiristiyan Ortodoks) oldular.

Gerek şarkta islâm olan gerek garpta hiristiyan olan Bulgarlar temasa geldikleri İslav milletlerden çok yüksek medeniyetleri vardı. [Resim — 18, 19, 20] Bugünkü şimalî Bulgaristanda ve Dobrucada

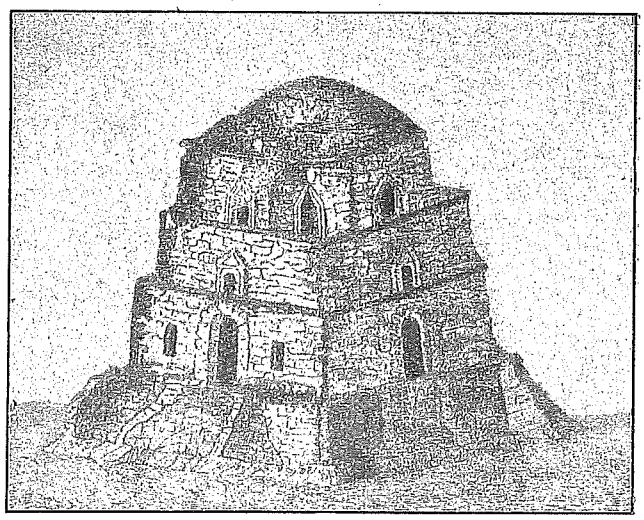

[Resim — 18]

Karasaray yahut Adliye dairesi

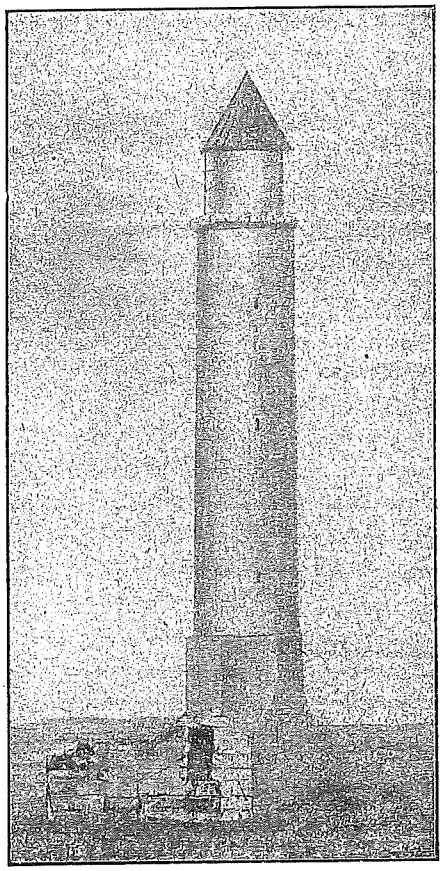

[Resim — 19]
Ulu Minare

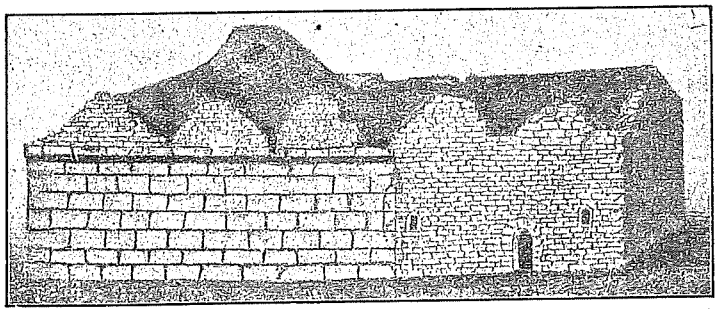

[Reim — 20]
Bulgar şehri harabelerinden

toprak altından çıkarılan taştan saraylar, heykeller, altın ve gümüş takımları, çanak çömlekler kilometrelerce müdafaa ve set dıvarları, mükemmel yazıyla kitabeler Türk Bulgarların zevkte ve san'atta yüksekliklerini gösterir. [Resim — 21, 22] Başlıca büyük hanların adları (Kurmuş han), (Kişin han), (Omurtay han), (Melemir han) gibi tamamen Türk adlarıdır. Bu Bulgarlarda 1018 de Bizanslıların hükmü altına girdiler.

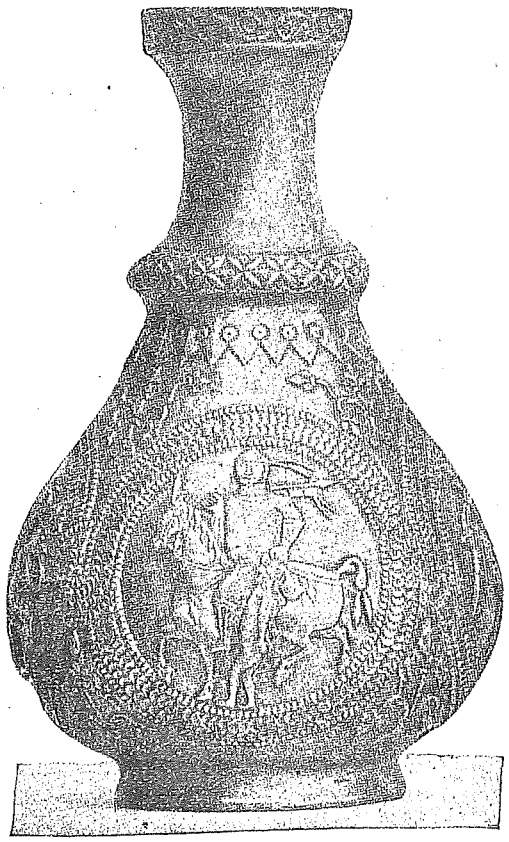

[Resim — 21]
Altın Desti

6 — Macar (Türk) Kırallığı

Hun, Uygur kabilelerinin karışmasından ortaya çıkan [*] ve Türk

[*] Frenkler Macarlara (Hunguruva) derler. Bu kelime (Hun uyguruva) dan gelmiştir denilebilir.

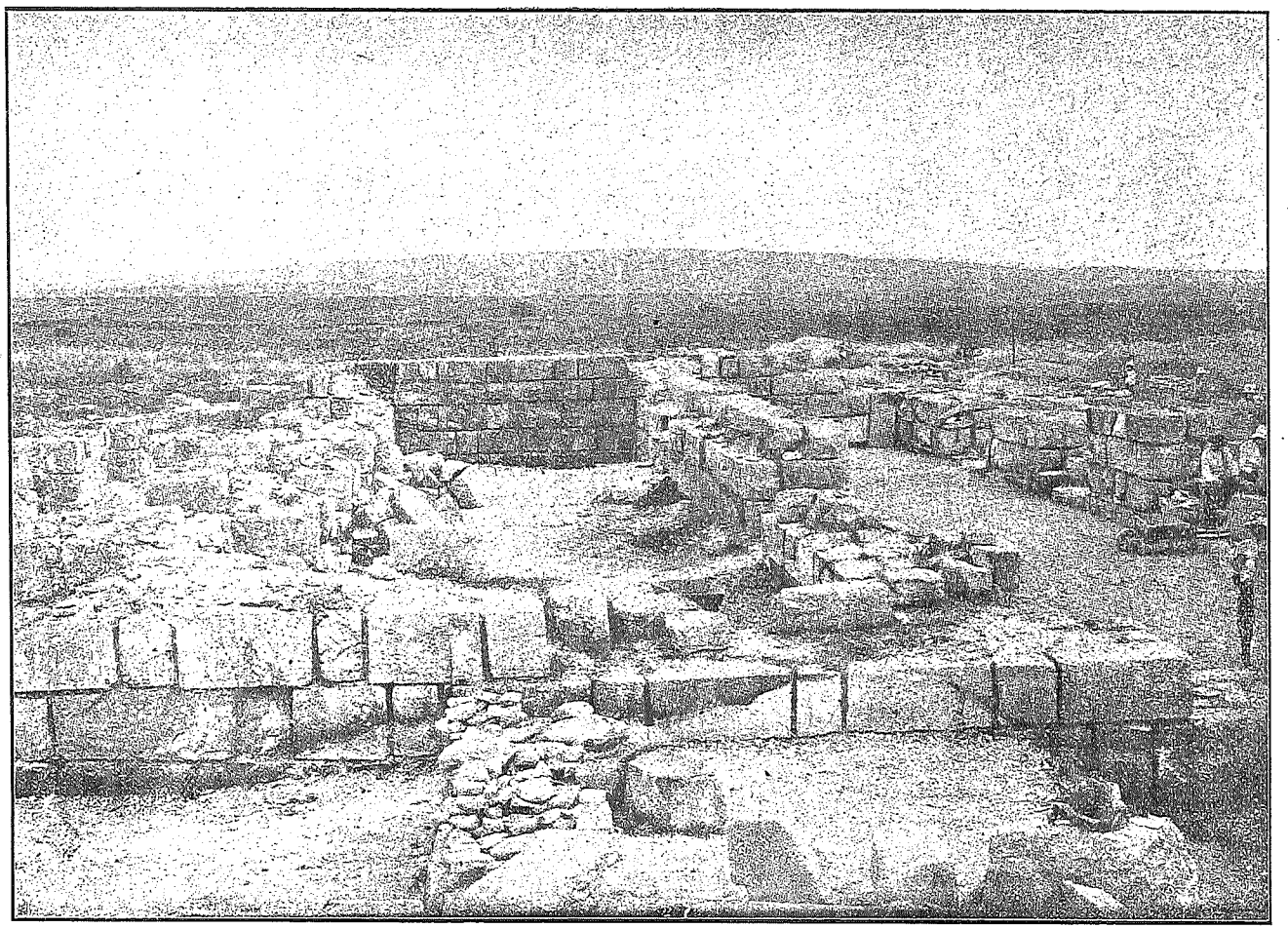

[Resim — 22]
Şumnu civarında Pliksa'da Saray harabeleri

lerle akraba olarak Ortaasyadan bir çok kabilelerle birlikte garba göçen Macarlar, dokuzuncu asırdan itibaren birleşmiş bir Macar kabilesi halinde ortaya çıktılar.

Rusya cenubunda (Don) ırmağı etrafında yaşadıkları sırada kendilerinden daha kuvvetli (Peçenek) Türklerinin hücumuna uğradılar; ikiye bölündüler. Küçük bir parçası Romanyanın (Basarabya ve Moldavya) kıt'alarına yerleşti. Bunlar başlarına reis olarak Macar kabilesinden (Almış) ın oğlu (Arpad) ı seçtiler. Macar ismi bu zamandan başladı. Bundan sonra peçeneklerle Bulgarlar birleşerek Macarlara baskın yaptılar. Neticede Macarlar bugünkü (Macaristan) a göçtüler; burada genişlediler.

(955) de Macarları (Saksonlar) yendiler. Bu andan itibaren böyle kabile halinde yaşayamayacaklarını anladılar. İçlerinden (Geza) adlı bir reis kanlı boğuşmalardan sonra diğer reisleri sindirdi. (972) yılında (Macar) devletini kurdu. Hiristiyan katolik dinini kabul etti. (997) de ölünce oğlu (Etyen) babasının yerine geçti. Bir taraftan putperestleri diğer taraftan Bizanstan geçmiş ortodoksluğu temizledi. Macarları aynı siyasî ve dinî teşkillere bağlı bir devlet haline koydu. Bunun mükâfatı olarak (1000) yılında papadan kırallık tacını geydi. Bugünde Macarlar Türklüklerini bilerek elan yaşıyorlar.

7 — Peçenekler

Daha yukarıda gördüğümüz Tukyu Türkleri içinde bulunan Oğuz kabilelerinden Peçenekler dokuzuncu asrın başlarında Ural (Yayık) ırmağı boylarına yerleşmişlerdi. 863 : 889 yıllarında Rusyanın cenubuna ve Don ırmağı kenarlarına göçtüler. Dokuzuncu asırda bu sahadaki kavimlerin en kuvvetlisi oldular. Reisleri (Tırak) idi.

Peçenekler tam asker idiler. Bu sayede Hazarları, Macarları, Bulgarları, Rusları hatta Bizanslıları korkutarak haraca bağladılar. (915) yılında Ruslarla başlayan çarpışmaları onuncu asır ortalarından sonra daha şiddetlenmişti. On birinci asra kadar Bizanslılara akınlarla geçti. Fakat bundan sonra Bizanslılar (Kuman) Türk kabileleriyle birleşerek Meriç ırmağı ağzında (Enez) civarında Peçenekleri bastırdı ve bozdular ve bir çoklarını öldürdüler. Tuna boylarında kalanlarda on ikinci asır ortalarına kadar Bizanslıların hakimiyeti altına girdiler.

8 — Oğuzlar

İtil ırmağı kıyılarından on birinci asırda Avrupanın şarkına

giden (Oğuzlar) peçenekleri Balkanlara sürmüşler; kendileride arkalarından gitmişlerdi. Bunlarında arkasından Kumanlar sürüyorlardı. (1046) yılında Tunayı geçerek Bizans topraklarına ayak bastılar. Makedonya ve Yunana kadar ilerlediler. Buralarda ansızın Peçeneklerin hücumuna uğradılar; geriye dönemediler. Bizans imparatorluğunun hizmetine girdiler. Rumelinin muhtelif yerlerine yerleştiler. Selçuklulardada Oğuz kabileleri vardır. Bunlar müslüman olmuşlardı. Bizanslılarla Selçuk harplerinde Oğuz kabilelerini karşı karşıya görürüz. Sonraları Osmanlılar Rumeliye geçtikten sonra bunlardan ve bunlar gibi Türk kavimlerden istifadeyi bilmişlerdir.

9 — Kumanlar

Kumanlar (Kıpçak) Türklerinden ayrılmış bir parçadır; on birinci asır sonlarında İtil ile Yayık ırmakları arasından ağır ağır yürüyerek (1067) de Özü (Dinyeper) ırmağı kıyılarında göründüler.

Kumanlar on birinci ve on ikinci asırlarda Rusyaya Polonyaya, Balkanlara karşı bir çok akınlara giriştiler. Karadenize inen bütün ticaret yollarını ele geçirdiler. (1091) da Bizanslıların hilesine aldandılar. Peçenekleri imhaya çalıştılar. On üçüncü asırda Türk Mogol imparatorluğunun istilâsı karşısında Bizans, Romanya ve Türk Mogol ülkelerine karışıyorlar. On üçüncü asırda tamamiyle hiristiyan oluyorlar, dinlerini ve milliyetlerini kayip ediyorlar.

Kumanlar bütün Türkler gibi çok iyi ata binerlerdi. Yaşamaları sade, başları tıraşlı idi. Aaltın gümüş süs eşyası kullanırlardı, Musikileri, halk türküleri zamanına göre çok güzeldi.

***

Buraya kadar görülüyorki: Rusya içerilerinden Tunaya doğru ve Balkanları aşarak Bizansa karşı bir çok kudretli Türk kabileleri inmişler ve buralarda devletler kurarak medeniyetlerini, askerliklerini yer yüzüne karşı göstermişlerdir. Bunlar Bizanslıların hilelerine kapılarak milliyetlerini hiç gözetmez bir hale gelmişler ve birbirlerini kırmışlardır. Bunlardan yalnız Macar, Bulgar devletleriyle Rusların birleştirdikleri teşekküller ortada kalmıştır.

10 — Anadolu (Rum) Selçuk Devleti ve Beylikler

[Arma — 23, Harita — 15]

a) Anadolu Selçukları: Büyük Selçuk imparatorluğunun garpta ve Anadolu ortasında bir şubesi olan Anadolu Selçuk devleti on

birinci asırdan itibaren garp ve hiristiyan alemini yıldıran muntazam bir imparatorluk olmuştu. Devletin ilk temelini atan Birecik ile Urfa arasında yaşayan Türkmen kabilelerinin başına geçen Selçuk Torunlarından Kutulmuş oğlu (Süleyman) dır. Süleymanı o zamanki büyük Selçuk imparatorluğu Sultanı (Melikşah) Türkmen kabileleri ile birlikte Bizans imparatorluğu ile harbe göndermişti. Bizanslılar kendi içerilerinde isyanlar ve harplerle uğraştıklarından Süleymanın muharebeleri kazanması güç olmadı. (1073) yılında Kayseri civarında Bizans ve Selçuk orduları karşılaşmış ve Bizans kumandanı esir edilmişti. Bundan sonra Süleyman yalnız Orta Anadoluyu değil garbî Anadoluyu (Alaşehir, İzmir, Ayaslok, Edincik...) gibi ehemmiyetli şehirleri de (1081) yılına kadar ele geçirmişti. Daha o zaman İstanbulu dahi almak isteyen (Süleyman) İznik şehrini de alarak merkez haline sokmuştu. Fakat Bizanslılar kendilerine çeki düzen vermiş ve kuvvetlenmiş olduğundan Süleyman şarka dönerek Antakyayı 1085 yılında ele geçirdi. Bu hal Halep, Suriye, Selçuk beyleri ile arasını açtı. Antakya civarında çatıştılar. Halep beyini yendi isede Suriye beyine yenildi ve öldü.

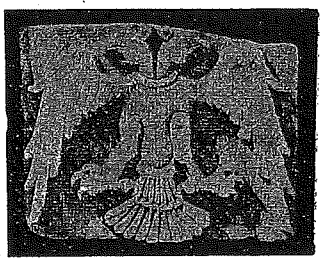

[Arma — 23]
Selçuk Arması

Süleymanın (1086) yılında ölümünden sonra büyük Selçuk Sultanı Melikşah Antakyaya kadar gelerek Anadolu ve Suriye işlerini düzeltti. (1092) yılında Melikşah ölünce yerine geçen oğlu (Berkyaruk) Anadolu Türkmenleri başına Süleymanın oğlu birinci (Kılıç Aslan) ı gönderdi.

Kılıç Aslan evvelâ İzmire gitti; oradan (İznik) e gelerek babasının devletini yeniden kurdu, kuvvetlendirdi. Kılıç Aslan zamanında haçlıların seferleri başladı. Bu yılmaz Türk kumandanı bir avuç Türk aslanı ile yüz binlerce hiristiyan sürülerine göğüs gererek Selçuk imparatorluğu üzerinde Türk adını göklere çıkardı.

Kılıç Aslan, büyük Selçuk hükümdarı (Berkyaruk) ölünce yerine geçen (Mehmet) i tanımadı; istiklâlini ilân etti. (1107) Musulu da zaptederek adına hutbe okuttu. Bunun üzerine İran ve Suriye selçukları üzerine çullandı ve fakat yenildi ve Habur çayını geçerken boğuldu.

Meydanı boş bulan Bizanslılar Anadolu Selçuk memleketlerini yeniden aldılar. Fakat Kılıç Aslanın oğlu Mes'ut (1116) yılından

(1156) yılına kadar bir çok harplerle tekrar devletin nüfuzunu yerine getirdi. Bu sırada haçlılar yeniden ordular gönderiyorlardı. Fakat Mes'ut Alman imparatorluğu ordusunu (Tarsus) geçitlerinde ve Fransa kıralının ordusunuda İçel dağlarında perişan etti. Mes'ut ölünce yerine ikinci (Kılıç Aslan) geçti. Bir çok harplerden sonra bütün Anadolu Türklerini birleştirdi. Bundan hoşlanmıyan Bizans imparatorluğu büyük bir ordu ile yürüdü. (1176) yılında (Çardak) civarında verilen büyük bir muharebede Bizanslılar perişan edildi. Artık Bizans tehlikesi kalmamıştı. Fakat bu seferde içeriden ikinci Kılıç Aslanın oğulları arasında babalarının ölümü ile fitne başladı. (1192) den (1196) yılına kadar bu fitnelerin doğurduğu boğuşmalar devam etti. Neticede (Rükneddin) kardaşlarını yenerek Anadolu Selçuk devletinin birliğini tekrar kurdu. (1196) dan (1204) yılına kadar memleketi eyi bir hale koydu. Bundan sonra yine kudretli bir hükümdar olan (Gıyaseddin Keyhusrev) sultan oldu. Akdenizin başlıca ticaret limanı olan Antalyayı ele geçirdi. Fakat (1210) da Honas muharebesinde öldü. [Resim — 24]

Yerine (İzzettin) geçti. Buda saltanat iddiasında bulunan kardaşına ve amcasına boyun eğdirdi. Karadenizde başlıca ticaret limanı olan Sinobu Biaznslılardan aldı. Kilikyadaki Ermenileri haraca kesti, imparatorluğu daha büyültmek istedi isede (1219) yılında öldü. Yerine kardaşı (Alâeddin Keykubat) geçti. Bunun zamanında (Anadolu Selçuk imparatorluğu) en yüksek devrine çıkmıştı. Akdeniz Karadeniz ticaret limanlarına hakim bulunuyordu. Alâeddin iyi bir kumandan olmakla beraber iyide bir idare ve siyaset adamı idi. İmparatorluğu büyültmek için fırsat kaçırmadı.. Kilikyaya girdi ve (Kandelor) u Ermenilerden olarak büyük bir şehir haline soktu. ve adını (Alâiye) koydu. 1220 yılında Ermenilerde vergi ve ordu vermeğe mecbur kılındı. [Resim — 25]

Ayaklanan Diyarbekir Beylerinin terbiyesini verdi. (Kâhta, Çemişgezeği) zaptetti. Eyyubilerden kız alarak akraba oldu ve birlikte (1230) yılında Erzurumu da ele geçirdi. Bu esnada Harzemşah devleti Cengizlerin istilası ile parçalanmıştı. (Ahlat) a yürüdü. Buralardaki Harzemşahları kendi himayesine aldı ve buraların müdafaasına bıraktı. Eyyubilerin fitne çıkarmaları üzerine (1234) de Harputu ellerinden aldı ve daha bir çok yerler zaptını istedi isede ömrü yetmeden (1237) yılında birdenbire öldü.

Alâeddin Anadolu Selçuk devletinde mükemmel bir idare kurmuş, bütün ticaret limanlarını ele geçirmiş, komşu devletleri haraca bağlamış ve güzel siyaseti sayesinde Cengiz ordularını Anadoluya bastırmamıştır. Alâeddin devri yalnız siyaset ve askerlik yolla-

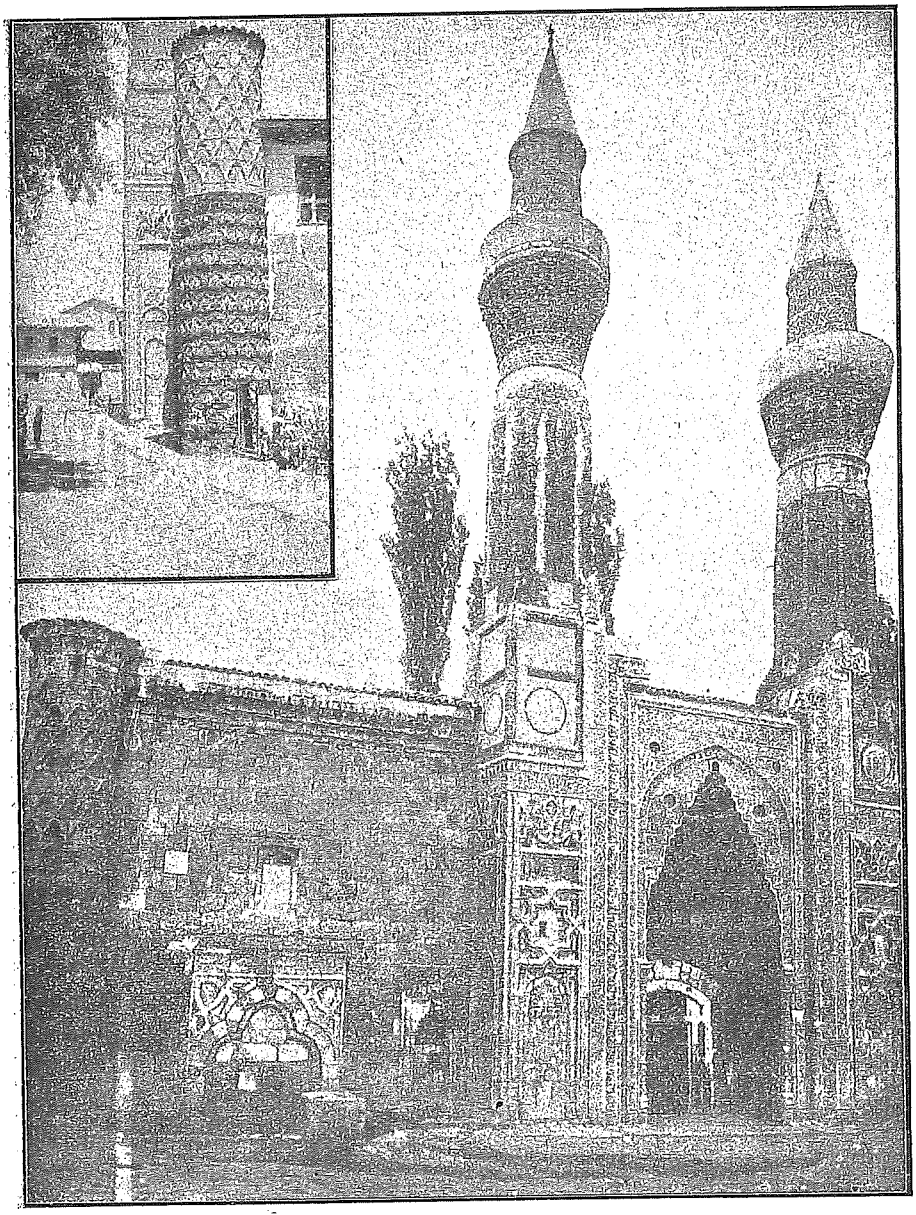

[Resim — 24]

Sivasta Gökmedrese

"Gıyaseddin Keyhusrev III. zamanında Başvezir Fahrüddevle Veddin Ali tarafından 1271 de yapılmıştır.„

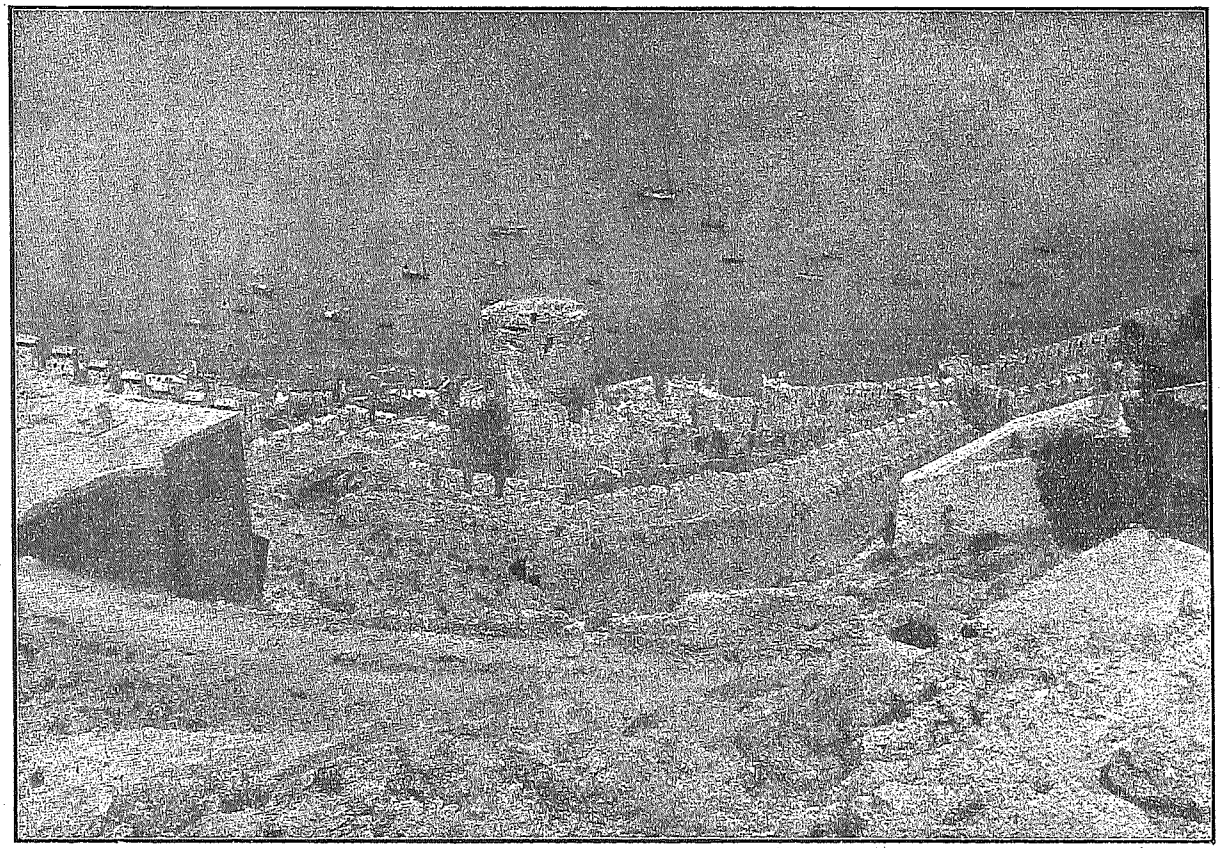

[Şekil — 25]
Selçuklar Devrinde Akdenizin Merkezlerinden Alâiye Kalesi

rında değil medeniyet ve iktisatta da en yüksek bir dereceye yükselmiştir. Memleketin her tarafında bugün gözle görünür eserler kalmıştır.

(Alâeddin Keykubat) öldükten sonra bir müddet daha (Rum Selçuk) devletinin parlaklığı sönmedi. Fakat memlekette yabancı peygamberler türemeğe ve mezhep şeyhleri üremeğe ve göçebeler arasında isyanlar fışkırmağa başladı. Bu isyanları bastırmak oldukça güç oldu. Sultan (İkinci Keyhusrev) bu hallerden telâş gösterdi; (1241) yılında (Bayçu) kumandasında memleketin şarkını saran Mogol - Ilhan ordusu Sivas ve Kayseriyi kâmilen aldı. Artık Selçuk ordusu yeniliyordu. (1245) yılında ikinci Keyhusrev ölünce yerine geçen ikinci (Keykâvus) tahta çıktı. Fakat kardaşı (Kılıç Aslan) Mogolların yardımı ile Selçuk tahtını zaptetti isede devlet Ilhanlıların tabii derecesine indi. Mogol hanına haraca bağlandı. Han ölünce (1247) de Selçuk oğulları saltanat gavgasına başladılar. Üç kardaşın birden Anadolu Selçukları tahtında hüküm sürmelerini kararlaştırdılar. Bu vaziyet devleti büsbütün karmakarışık etti. Bu sıralarda Mogol hanı (Hulâgû) Anadoluyu iki parçaya ayırdı. Kızıl ırmağın şarkındaki memleketleri Keyhusrevin oğlu (Rükneddin) e garpta kalan araziyide (İzzeddin) e verdi. Her iki parça Mogol Ilhanlıların hükmü altında idiler, orduları ile birlikte (Hulâgû) nun Suriye seferine iştirake mecbur oldular.

Görülüyorki (1264) yılında Selçuklar hemen hemen istiklâllerini kayp etmişlerdi. Bununla beraber Müslüman olan halk putperest İlhanlıların elinde kalmayı çekemediklerinden isyan ettiler, başaramadılar. Bu sırada Mısır Memluk beylerinden (Beybars) Anadolu isyanlarından istifade ile İlhanlılara harp açtı. (Elbistan) da İlhanlıların ordusunu yendi; Kayseriye geldi. Sultan Keyhusrev (Tokat) a çekilmişti; Beybars Selçuk devletini Puta tapanların esirliğinden kurtarmağa geldiğini bildirerek Sultanı Kayseriye davet etti isede gelmedi. Bunun üzerine (Beybars) Kayseride Selçuk tahtına çıktı isede başaramadı. Bundan sonra Anadolu tekrar karıştı. Karamanlılar beyi Mehmet bey ayaklanmıştı. İlhanlıların yardımı ile yeniden Selçuk tahtına gelen (Keyhusrev) isyanı bastırdı. Bununla beraber Selçuk Sultanlarının hiç nüfuzu kalmamıştı. Hüküm yine Ilhan hanlarının elinde idi. Netekim bir gün Keyhusrevden şüphelenmiş olan Ilhan (Gayhatu) onu idam ettirerek yerine (Giyaseddin Mes'udu) tayin etmişti.

Memlekette isyanlar durmayıp alevleniyordu. (1292) de İlhan (Gayhatu) bu isyanları Kastamonuya kadar gelerek kanlı bir suretle bastırdı. Bundan sonra gelen İlhan (Gazan) dahi isyanlar kar-

şısında kaldı; (1298) de Gazan (Giyaseddin Mes'ut) u azledip yerine üçüncü (Alâeddin Keykubat) ı tayin etti. Buda Gazana karşı isyan ettiğinden (1301) de Isfahana getirilerek idam edildi. Mahpus olan (Giyaseddin Mes'ut) u tekrar Selçuk tahtına çakardı. Böylece Ilhanlılar elinde Anadolu Selçuk tahtı bir oyuncak oldu; hiç bir ehemmiyeti kalmadı. Bu hale gelmiş bir devlet elbette çökecekti.

(1308) de Giyaseddin Mes'ut ölünce Anadolu Selçuk devleti de tamamiyle çöktü. (1335) yılına kadar Ilhanlılar Ortaanadoluya hakim oldular. Bundan sonra Anadoluda Türkmen ve Türk beyleri serbest kaldılar; ve aşağıda göreceğimiz veçhile Osmanlı imparatorluğuna katılıncaya kadar müstakil beylikler halinde birbirleri ile döğüşerek yaşadılar.

DERS: Anadolu Selçuk devletini teşkil eden Türkler, akıllı reislerinin etrafında birlik içerisinde ve yılmaz bir yürekle komşularını ve bilhassa hiristiyan imparatorluklarını titrettiler, ne vakit ki sersem reislerin elinde ve yabancı komşu ve devletlerin elinde oyuncak olmuşlarsa o zamanda yıkılmağa başlayarak memleket içerisinde birbirlerine düştüler. Bugün Türkiye Cümhuriyetinde olduğu veçhile (Gazi Mustafa Kemal) gibi büyük bir reis Türk milletinin başında bulundukça ve bütün Türk milletide onun etrafında ve onun ışıklı yolunda toplanıp yürüdükçe Türkün belini bükecek başını yere sürecek başka bir millet çıkmayacaktır. Çok şükür Cümhuriyetimiz artık Selçuk ve Osmanlı imparatorluklarında olduğu gibi devleti babadan oğla kalacak miskin ve nefsine düşkün padişahların elinde kalmayacak, Türk milleti Cümhuriyet sayesinde kendi içinden en akıllı ve en yüksek başları seçebilecek daima yükselecek ve daima yaşayacaktır.

b) Anadolu beylikleri: (Tavaifi Müluk).

Büyük Selçuk imparatorluğu zamanında ileriye sürülen ve bu suretle Anadoluda arazi verilip yerleşen (Selçuk beyleri) bütün Selçuk saltanatının çökmesi ile müstakil olarak ortaya çıkmışlardır. Bunların sayıları yirmiye kadar varır. Başlıca ehemmiyetlileri şunlardır:

Karaman beyliği, Germiyan beyliği, Eşrefoğulları, Hamitoğulları, Menteşeoğulları, Çandaroğulları, Aydınoğulları, Saruhanoğulları Karesioğulları, Pervaneoğulları, Sahipoğullaarı, Ertenaoğulları, İnancoğulları, Osmanoğullarıdır.

Bu beyliklerin nerelerde ve kimlerden meydana çıkmış, hüküm sürmüş ve ne akibete uğramış olduklarını kısaca görelim:

1 — Karaman beyliği;

Selçuklılar tarafından (Ermenak) havalisine yerleştirilen

Türkmenlerin (Karaman) idaresinde (1250) yılında kurdukları devlettir. Diğer beyliklerin en ehemmiyetlisi idi.

Karaman oğulları (1277) de Konya ve havalisini de zaptettikten sonra kendilerine (Sultanıazam Seyyidiselâtin arap velâcem) unvanını vermişlerdi. 1381 de Osmanlı padişahı (Murat) ın kızını Karaman beyi (Alâeddin) alarak Osmanlılarla akraba oldular.

Fakat Karamanlılar Osmanlılarla hiç bir zaman dost geçinemediler; her iki hanedan Anadoluya hakim olmakta birbirini rakip görüyorlardı. Fatih devrine kadar birbiriyle boğuştular nihayet 1483 te Karaman hanedanından kimse kalmaması yüzünden memleketi Osmanlı imparatorluğuna katıldı. Hemen iki asra yakın hüküm süren beylik halkı çok ehemmiyetli ve medenî eserler bırakmışlardır. Diğer Türk hükûmetleri Fars ve Arabın tesiri altında kaldıkları halde Karamanlılar saf Türkçeden hiç ayrılmamışlardır.

2 — Ortaasyadan Anadoluya geçen Oğuz Türklerinden Germiyan oğulları (1300) yılında Kütahya civarında bir beylik kurdular. Afyona kadar memleketlerini büyüttüler. İcabında kuvvetli bir orduda ortaya çıkarabilirdiler.

Bu beylik (1391) yılında Osmanlı Padişahı Yıldırım tarafından ortadan kaldırıldı isede (Timur) un istilâsı ile kurtulmuştu. Tekrar (1428) de ikinci Murat tarafından beyliklerine nihayet verildi. Germiyan beyleri de diğer Türkler gibi memleketin imarına san'at ve bilginin yükselmesine ehemmiyet vermişlerdir.

3 — Eşrefoğulları:

Beyşehir ve havalisinde (1300) yılında hükûmet kurdular. (1381) de Hamit oğulları hükmüne girdiler ve (1391) dede Osmanlılara katıldılar.

4 — Hamitoğulları:

İsparta, Burdur vilayetlerinde Türk beylerinden Hamit bey (1300) yılında bir beylik kurdu. Eğridiri merkez yaptı. (1391) dede Osmanlılarla Karaman beyliği arasında taksim olundu.

5 — Menteşeoğulları:

Türk beylerinden menteşe bey Muğla vilayetinde (1300) yılında beyliğini kurdu. Yıldırım ve ikinci Murat zamanlarında Osmanlı imparatorluğuna katılmıştır. Bu hükûmet para bastırmış ve pek çok medenî eserler vücuda getirmiştir.

6 — Çandar Oğulları:

(1335) yılında Kastamonu ve havalisinde hükûmet kurdular. (1383) de Osmanlı himayesine girdiler. (1392) de Yıldırım tarafından Osmanlılara ilhak edildiler. Timurun ileri hareketinde öncü olarak yürüyen İsfendiyar bey Çandar oğullarının yerine geçti. (1459) da Fatih Mehmet Sinobu aldıktan iki sene sonrada İsfendiyar oğulları arazisini Osmanlı imparatorluğuna kattı.

7 — Aydınoğulları:

İzmir ve Aydın vilayetlerinde Aydın bey tarafından (1300) de bir beylik kurulmuştur. Denizde donanmaları da vardı. Rumeliye geçerler; Bizans orduları ile birlik olarak Bulgar ve Sırplara karşı harp ederlerdi. (1403) te Yıldırım ve ikinci Murat tarafından Osmanlılara katıldı.

8 — Saruhanoğulları:

Selçuk ümerasından Saruhan bey tarafından (Manisa) merkez olmak üzere Menemen, Gürdüs, Nif, Turgutlu, Foça havalisinde bir beylik kurulmuştur. Osmanlılar aleyhinde Bizansla ve Karamanlılarla ve Aydın oğulları ile ittifaklar yapmışlarsada (1390) da Yıldırım tarafından ve (1410) da da Mehmet çelebi tarafından Osmanlılara katılmıştır.

9 — Karesi beyliği:

Balıkesir merkez olmak üzere Bergama, Manyas, Edremit havalisinde Karesi oğulları tarafından kurulmuştur. Orhan, Rum Tekfur [*] larından Kirmastı, Mihalıç havalisini alırken Karesi oğullarının ülkeside Osmanlılara kattı.

10 — Sinopta pervane oğulları; Afyon Karahisarda Sahip oğulları, beylikler kurmuşlarsada bunlar ikinci üçüncü derecede beyliklerdir. Bunlar evvelâ civar beyliklere ve sonrada Osmanlılara karıştılar.

11 — Ertenaoğulları:

Merkezi Kayseri ve Sivas olmak üzere (1335) yılında Ankara, Tokat, Amasya, Sinop, Samson ve Konya havalisine kadar hüküm ediyorlardı. Bu beylik, başına geçen adamların fenalığından çabuk sarsılarak Niğde, Aksaray, Konya Karamanoğullarına geçmiş ve diğer parçalarını da Sivasta ortaya çıkan (Kadı Bürhaneddin) elde etmiştir. (1381)

12 — Kadı Bürhanettin beyliği:

Ertena oğulları zamanında Kayseri kadısı olan bu zat

[*] Bizanslıların Kale kumandanları olup yarı müstakil bir halde yaşayan derebeyleridir.

siyasete karışarak sultan unvanı ile Sivasta bir hükûmet kurmuştur. (1381) de Kadı Bürhanettin öldükten sonra (1398) de Ortaanadolu ile birlikte Osmanlıların eline geçmiştir.

13 — Dulkadir oğulları:

Elbistan, Maraş, Malatya, Harput havalisinde hükûmet kurdular. (1339) bunlar Mısırlılarla, Ramazanoğulları ile, Karamanoğulları ile epeyce uğraştılar. Osmanlı padişahlarından çelebi Mehmede, ikinci Bayızıda ve Kadı Bürhaneddine kız vererek akraba oldular. Bu suretle iki yüz yıla yakın hüküm sürdüler. Yavuz Selim zamanında Osmanlılar aleyhine döndüler. Yavuz Selim Mısır seferine giderken bunları da (1521) yılında ortadan kaldırdı.

14 — Ramazanoğulları:

Adana, Sis, Misis, Payas havalisinde (1378) de devlet kurdular. Osmanlılarla iyi geçindiler. Bunlar Osmanlı ordusuna Beylerbeyi yetiştirdiler. (1608) de beylik başında bulunan (Pirmansur) beylikten kendi arzusiyle çekildi ve ülkesi Osmanlı ülkesine eklendi.

***

Bütün bu beyliklerin içersinde kuvvetçe zayıflar sırasında bulunan ve Söğüt ile Dumanıç yaylasında yerleşmiş olan bir ufak beylikte vardırki buda (1299) da istiklâl kazanan (Osmanlı beyliği) idi. Bu beylik büyüye büyüye üç asır zarfında büyük bir imparatorluk haline gelmiş ve yer yüzünün dört bucağına hüküm salarak yine padişahlarla vezirlerinin yüzünden (1919) yılına kadar yıpranıp çökmüştür. Türkiye Cümhuriyeti tarihi ile sıkı alâkası dolayısile Osmanlı imparatorluğu tarihini daha fazlaca yazmak muvafık görüldü. İbret gözü ile okuyun....

***

11 — Osmanlı İmparatorluğu [Harita — 17]

a) Devletin kuruluşu, imparatorluk haline girişi, en yüksek devri;
b) İmparatorluğun duraklama devri;
c) İmparatorluğun gerileme (alçalma) devri;
d) İmparatorluğun son devreleri; Meşrutiyet ilânı, dahilî isyanlar, İtalya, Balkan harpleri, Büyük harp (muhtelif cephelerde harp, mütareke, Sever muahedesi).

A) Devletin Kuruluşu, İmparatorluk Haline Girişi ve En Yüksek Devri [*]

On üçüncü asır başlarında Ortaasyadan yayılan Cengiz salgını, önüne gelen bir çok Türk kabilelerini de yerlerinden göçmeğe mecbur etmişti. Bu arada (1225) yılında Türk (Kayı) kabilesi de İran yolu ile Anadoluya göçmüştü. Kabile Konyaya geldiği zaman kabile başında (Ertuğrul) bey vardı. O zaman Konya Selçuk devleti tahtında (birinci Alâeddin Keykubat) bulunuyordu. Ondan yerleşecek yer istediler ve ilk olarak Ankaraya yakın Karaca dağ yaylalarına yerleştiler.

Ertuğrul bey Selçuk sultanının muharebelerinde atlıları ile çok hizmet ve yararlıklar göstermiş ve bizanslılardan Söğüt kasabası ile Sultanönü mıntakasını da zaptetmişti. Bu hizmetlere mükâfat olarak bu zaptettiği yerler Ertuğrul beye verildi. (1281) yılında Ertuğrul bey ölünce oğlu Osman bey kabilenin beyi oldu. Artık Selçuk devletide bu zamanda zayıflamış ve idaresi karma karışık bir hale girmişti. Bundan istifade ederek kabile reisi Osman bey (1299) yılında istiklâlini ilân etti. Ve devletin ilk temel taşını attı. Bunun için anın adına uygun olarak kurulan devlete (Osmanlıdevleti) dendi.

Osman bey (1326) yılına kadar az zamanda komşu Bizans tekfurları ile bazan savaşarak bazen onları birbirine düşürerek küçük memleketini büyülttü. Eskişehiri, Karacahisarı, İnegölü, Bileciği, Yarhisarı aldı. Ve bu memlekette halka çok iyi ve adil bir idare gösterdi. Komşuları bu adalete imreniyorlardı. Nihayet (1326) da ölünce oğlu Orhan bey beyliğin başına geçti.

Orhan bey Bizansın en ehemmiyetli bir şehri olan (Bursa) yı alıp devlet merkezi yaptı. Bundan sonrada asıl devlet kurulmağa başladı. İlk Osmanlı parası basıldı (1328). kardaşı (Alâeddin) i kendisine vezir yaptı. Bilecik kadısı Çandarlı (Kara Halil) ide devlet teşkilâtına memur etti. Bu iki sağlam kafalı adam devlet idaresini düzenine korlarken (Orhan) da ordusunun başına geçmiş Kartala kadar bütün Kocaeliyi ele geçirmiş ve Karesi beyliğinide Osmanlı ülkesine katmıştı.

Bu zamana kadar Osmanlı beyliğinde askerler harp zamanında atına binip silâhını kuşanıp gelen atlılardan ibaretti. Fakat Orhan zamanında (Yaya) denilen ilk daimî ve ünüformalı asker teşkil

[*] Bu devrin padişahları; Birinci Osman, Orhan, Birinci Murat, birinci Yıldırım Bayızıt, Birinci Mehmet, İkinci Murat, İkinci Fatih Mehmet, İkinci Bayazıt, Birinci Selim, İkinci Süleymandır.

olundu. Bizanslılarla muharebelerden ele geçen bir çok hıristiyan halkın erkek çocuklarını da devşirip daimî bir ordu kurulması düşünüldü.

(1333) yılında Bizanslılarlarla sulh yapıldı ve Orhan Bizans imparatorunun kızını aldı. Bizanslılar bu yolla Osmalı tehlikesini atlatmağa çalışırken diğer taraftan Sırplar ve Bulgarlar Trakya tarafından Bizanslılara yanaşıyorlardı; Bunun üzerine imparator bu tehlike karşısına Osmanlıları çıkarmağı düşündü ve Orhanı Rumeli yakasına geçirmeğe teşvik etti. Orhanda bu fırsattan istifade etti. (1337) yılında oğlu Süleyman paşanın kumandasında bir orduyu Çanakkaleden karşıya geçirdi. Ve Geliboluyu zaptederek bir daha çıkmamak üzere Rumeliye yerleşti. Epeyce hazırlıklardan sonra yavaş yavaş Keşana kadar arazi işgal olundu. (1359) yılında Orhan öldü, yerine birinci Murat geçti.

Birinci Murat evvelâ Ankara mıntakasında yaşayan ve gerilerini emniyete sokacak olan (Ahileri) Osmanlılara bağlamış Germiyan ve Hamit oğullarının arazisini de kendi ülkesine katmıştı. Bu suretle devletin şark ve cenup sınırları emniyete sokuldu. Sonra Rumelide devlet genişlemeğe başladı. Trakya İstanbul kapılarına kadar alındı. Edirne, Filibe zaptedilip Edirne Rumelide devletin payitahtı oldu.

Bu zamanda Osmalı ordularının başında Çandarlı Kara Halil, Lala şahin paşa, Hacı İl bey, Demirtaş paşa, Evrenos bey gibi büyük Türk kumandanları vardı. Osmanlıların az zamanda Rumelide büyüyüp Bulgar ve Sırpların sınırlarına dayanmaları bu devletleri ürküttü. Birleştiler ve (1363) yılında 60,000 kişilik bir ordu ile Edirne üzerine yürüdüler. Fakat Hacı İl bey kumandasında 10,000 kişilik bir Türk ordusu bu kuvveti Edirne civarında Meriç kenarında bir gece baskını ile bastırdı; hepsini kılıçtan geçirdi. Buraya (Sırp sındığı) adı verildi.

Bundan sonra Trakya kâmilen ele geçirildi. Niş ve Sofya alındı. Sırp Kıralı vergiye bağlandı. Bundan sonra Rumelide de devlet teşkilâtı yapılarak iyice yerleşiliyordu. Ancak Sırplar boş durmadılar. (1387) yılında Anadoludaki Karaman beyi ile gizlice anlaştılar. Biri arkadan biri önden harp açtılar. Orhanın oğlu Bayazıt Anadoluda Karman beyini yendi. Muratta bir orduyu o zaman baş kaldıran Bulgar kıralına gönderdi. Sırplarla Bulgarlar birleşmeden (Niğbolu) da Bulgarları mahv ve kırallarını esir etti. Asıl ordu ile kendisi Sırplar üzerine yürüdü. Sırplar Kosova ovasında yakalandılar. (1389) yılının haziranının on beşinci günü verilen büyük meydan muharebesinde Sırplarda perişan ve kıralları esir edildi.

Böylece Balkanlarda hakim olan iki kırallık yenilmiş ve haraca bağlanmıştı. Lâkin Murat muharebe meydanında gezerken yaralı bir Sırp tarafından hançerlenerek öldürüldü.

Murat devri, Osmanlı ordusunun bütün yer yüzünü ikiyüz yıl titreten Yeniçeri asker ocağının kurulması ve daimî bir yaya ordusu meydana çıkması itibariyle tarihimizce ehemmiyetlidir. Orhan zamanında düşünülmüş, Murat zamanında ortaya konmuş olan bu asker hıristiyan çocuklarının devşirilmesi, müslüman ve Türk terbiyesiyle yetiştirilmesi ve ta ölünceye kadar asker ocağında kalması ile çekirdekten yetişmiş bir ordu olmuştu. Askerlikten başka hiç bir san'atla uğraşmayacaklar ve orduda büyük rütbelere kadar çıkacaklardı. Bunun için hıristiyanlar çocuklarını kendiliklerinden Yeniçeri ocağına vermekle övünürlerdi. O zaman Avrupa ordularında askerler hep gönüllü ve para ile tutulmuş askerlerdi. Ayrıca da Anadoluda ve Rumelide zaptolunan arazinin taksimi ile beslenen ve harp zamanı arazi sahiplerinin emri altında toplanan (Tımar, Zeamet) askeri vardı; ki: Buularında çoğu atlı idi. Bütün bu kuvvetler artık köklü bir Osmanlı ordusunun temelini kurmuş oluyordu.

***

Birinci Murat ölünce oğlu Yıldırım Bayazıt tahta çıktı; bu anda Anadoluda Osmanlıları çekemeyen Karamanoğullarının teşviki ile birleşen (Aydın, Saruhan, Menteşe, Germiyan) beylerinin ittifakı ve düşmanlıkları karşısında kaldı. Osmanlılar bu beylerin ordularını birer birer yendiler ve kendilerine kattılar: Bu esnada Rumeli cihetinde de (Romanya) da Eflak beyi ayaklanmış Rumeliye taarruza başlamıştı. Yıldırım Rumeliye geçti. Bu sefer Karaman beyi Anadoluda ayaklandı. Bayezit derhal Yıldırım gibi Anadoluya geçerek Karaman beyinin kafasını kopardı. Memleketinin büyük bir parçasını Konya ile birlikte Osmanlı ülkesine kattı. Bayazıtın bu kadar sür'atle Rumeliden, Anadoluya ve Anadoludan Rumeliye geçişleri kendisine (Yıldırım) dedirmeğe sebep oldu.

Anadoluya geçmişken Kastamonuyu Çandaroğullarından, Tokat Sivas, kayseriyi (Kadı Burhaneddin) den aldı. Bu suretle Orta ve garbî Anadoludaki Türk beylikleri Osmanlılar idaresinde birleşmiş oluyorlardı. Sıra bütün Rumeli ve Bizans impnratorluğuna gelmişti. Evvelâ 1393 yılında bütün Bulgaristanı Osmanlılara bağladı, Selanik ve Yenişehiri aldı. Bir ordu İstanbulu da garptan kuşatmıştı. Bu sırada Avrupada Papanın ve Macar kıralının teşviki ile Macar, Fransız, Alman, Leh ve sair hıristiyan milletlerden

70,000 kişilik bir (Haçlı ordusu) teşkil olunarak Osmanlı ordusuna karşı gönderildi. Niğbolu civarında Osmanlılar bu orduyu kuşattılar ve perişan ettiler, kumandanlarını esir aldılar.

Yıldırımın ordusunda yeni tebasından Sırplar ve Bulgarlarda vardı. Bunlar hıristiyan oldukları halde Niğboluda hıristiyan ordularına karşı çok güzel harp ettiler. Buda gösterirki Tükler elinde her ne millet insan olursa olsun onları güzel idare etmesini bilirlerdi.

Niğbolu kazancından sonra artık İstanbul alınmak istendi. Boğaz içine (Anadoluhisarı) denilen kale yapılarak düşman gemilerinin yolları kesildi. [Resim — 26] Lâkin şarktan gelen [Timur] adındaki

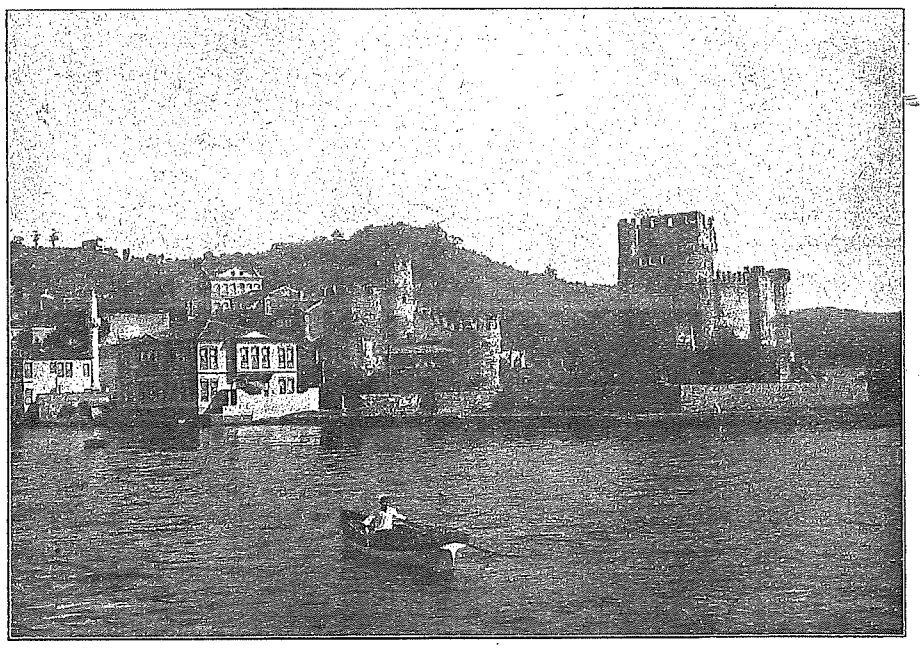

[Resim — 26]

İstanbul boğazı üzerinde Anadoluhisarı

dirğer bir Türk hakanı Sivasa kadar yanaşmış ve Osmanlılara sığınan Timur düşmanlarının kendisine geri verilmesini istemişti. Şarkın ve Garbın iki sultanı bu yüzden birbirine karşı çıkıyorlardı.

[Timur] Sivas - Yozgat - Kayseri üzerinden Kızıl Irmak cenup

kenarı boyunca Ankarayı çevirdi. Bayazıtta Ankaraya gelmiş, Yozgada yürümüş Timur ordusunun Kızıl ırmak cenubundan hareketini öğrenince onu takip etmiş ve Ankara civarında karşılaşmışlardı. [Kroki — 17, 18 e bakın]

20 Temmuz 1402 günü 100,000 kişilik Timur ordusu ile 80,000 kşilik Osmanlı ordusu sıkı bir savaşa başladılar. Yıldırım ordusu bozuldu ve Yıldırım esir düştü; venihayet kederinden öldü. bundan sonra 12 yıl Osmanlı devleti devletlikten çıktı. Timurun oğulları ve eski Anadolu beylerinin ellerinde tekrar karmakarışık bir halde kaldı. Nihayet (1413) yılında Bayazıdın oğullarından çelebi Mehmet daha dirayetli çıkarak kardeşlerini alt edip yeniden Osmanlı devletini kurdu.

(1421) yılında çelebi Mehmedin ölümü ile ikinci Murat tahta çıktı. Amcası Mustafa çelebinin isyanı ile karşılaştı ve bastırdı. Bunu isyana teşvik eden Bizanslıları artık ortadan kaldırmak istedi. (1424) yılında İstanbulu kuşattı. Bu defada kardaşı Mustafa çelebi Anadolu da isyan çıkardı. İstanbul kuşatmasını bırakıp Anadoluya geçti ve Yıldırım Bayazıttan sonra tekrar beylikler haline girmiş olan bütün Anadolu beyliklerini Osmanlı arazisine kattı. Tekrar Rumeliye geçerek Yıldırımdan sonra elden giden yerleri, Selaniği, Yanyayı aldı. (1444) yılına kadar yine Osmanlılar Balkanlara hakim oldular.

Artık ikinci Murat ihtiyarlamıştı. Kendisi oğlu Fatih Mehmedi on dört yaşında tahta geçirdi. Manisaya rahata çekildi. Avrupa hıristiyanları Muradın çekilişini fırsat bildiler. Çoğu Macarlardan ve Ulahlardan ibaret büyük bir ordu ile Tunayı geçtiler. Varnayı kuşattılar. Bu vaziyet üzerine Osmanlı devlet adamları ve kumandanları tehlikeyi anlayarak tekrar Muradı ordu başına geçirdiler.

50,000 kişilik Osmanlı ordusu müttefiklerin 60,000 kişisini Varna önünde güzel bir manevra ile parça parça etti; yendi. [Resim — 27] Bundan sonra ordu garba döndü; bütün Yunanistanı da zaptetti. (1449) yılında Arnavutlukta isyan çıkmış ve Osmanlı ordusu dağlık arazide epey hırpalanmıştı. Bunu fırsat bilen hıristiyanlar tekrar bir ordu ile bu sefer Tunayı geçip Sırbistana yürüdüler. Kosovada Osmanlı orduları ile karşılaştılar. 17/1.Teşrin/ 1449 günü Kosova ovasında yine Türkler kazandılar. Bu kazanç Osmanlıları temamiyle hıristiyan dünyasına ve Balkanlara karşı hakim bir vaziyete soktu. Artık on sekizinci asra kadar üçyüz yıl Tuna ırmağının cenubuna hiç bir hıristiyan ordusu geçemedi.

[Resim — 27]
Varna muharebesi

İstanbulun Zaptı ve Devletin İmparatorluk Haline Girişi

(1451) yılında ikinci Murat Edirnede ölünce oğlu ikinci Mehmet tahta çıktı [Resim — 28] Osmanlı devletinin arazisi Rumeli ve Anadolu da genişlemişti. Arada Bizans imparatorluğu bir çıban gibi kalmıştı. Burası Akdenizle Karadenizin geçit yolu oluşu bilhassa Rumeli ve Anadoludaki Osmanlı arazisini birbirine bağlayışı sebepleri ile çok ehemmiyetli idi. Bunun için ikinci Mehmet ilk iş olarak buranın ele geçirilmesine karar verdi. Deniz yolundan Bizanslılara yardım gelmemesi için Anadoluhisarı karşısına (Rumelihisarı) nı kurdu. [Resim — 29] Kaleler için yeni büyük toplar döktürdü. (1853) yılının Nisan ayında 200,000 kişilik bir ordu ile İstanbulu kuşattı.

Bizanslılar Galata ile İstanbul asrına bir zincir gererek deniz yolunu Osmanlı gemilerine kapatmışlardı. Fatih düşmanın aklının ermediği bir baskınla karadan bütün gemilerini Haliç denizine indirdi. [Resim — 30] Şimdiki Beşiktaş Dolma bağçasından harbiye mektebi, Gazhane deresi üzerinden (70) parça gemiyi Türke yaraşır azim ve inat ile kızaklar üzerinde çektirerek geçirdi.. Elli günlük kuşatmadan sonra çok kızğın hücumlarla Topkapı cihetinden açılan delikten İstanbul kaleleri içersine geçildi. [Resim — 31]

[Resim — 28]

Fatih Mehmet II.

"Ressam Bellini'nin tablosundan„

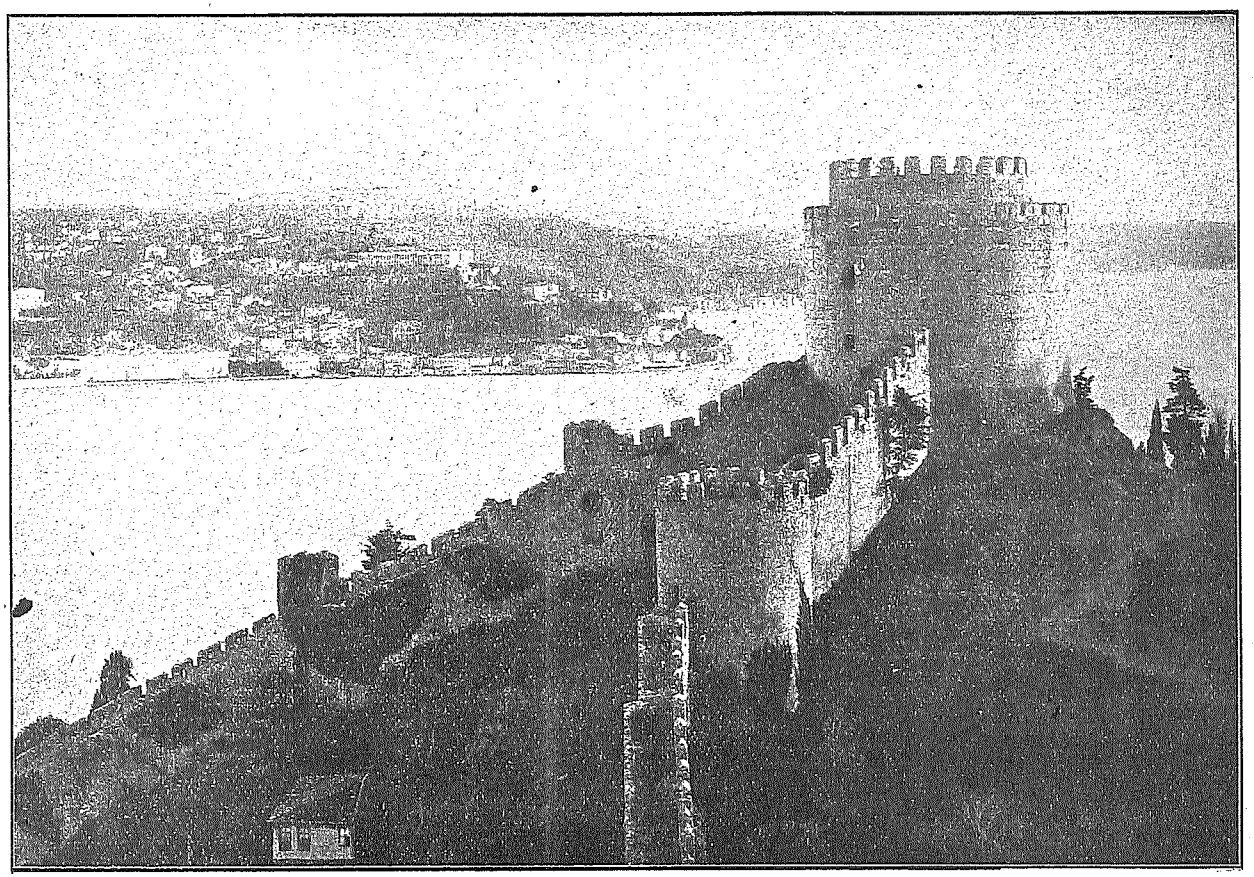

[Resim — 29]
Fatih'in İstanbul boğazı üzerinde inşa ettirdiği Rumelihisarı

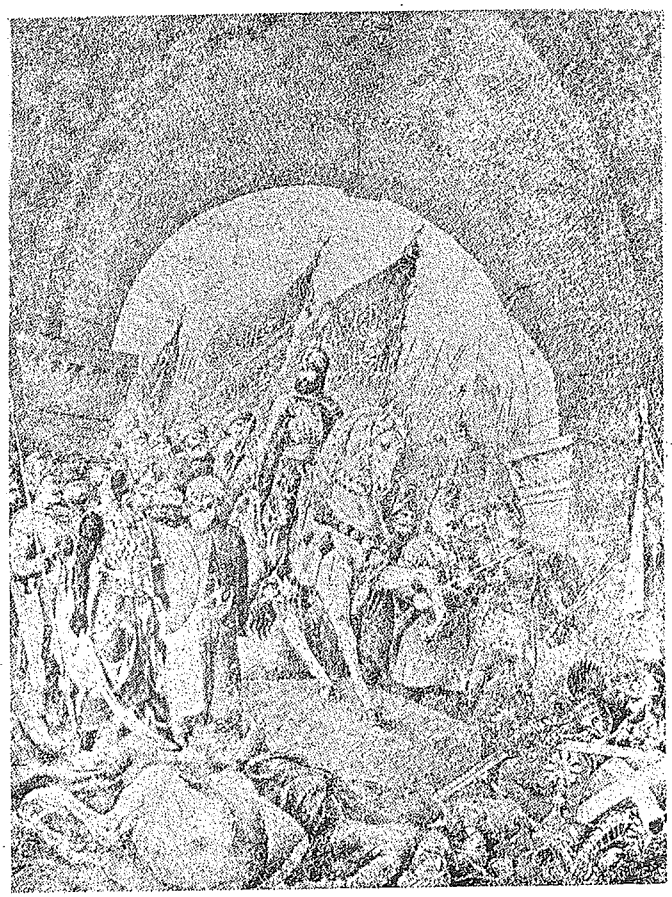

[Resim — 31]
Osmanlı Türklerinın İstanbula girişi

29 Mayıs 1453 günü İstanbul (bir daha Türkün elinden çıkmamak üzere) zaptolundu.

Türklerin İstanbulu ele geçirmeleri ile bin yıllık (şarkî Roma İmparatorluğu) ortadan kaldırıldı. Yerine (Osmanlı imparatorluğu) geçti. Medeniyet ve insaniyet için yeni bir devir açıldı. (Orta zaman) denilen devir bitti. (Yeni zaman) başladı. Bizans entirikaları ortadan kalktı.... Osmanlılar için Anadolu ve Rumelindeki yurtlarını birleştirmek ve garba doğru arkalarından korkmadan yürümek kolaylaşmış oldu. İstanbulu zaptetmesinden dolayı ikinci Mehmede bu zamandan itibaren (Fatih Sultan Mehmet) dendi.

(Fatih Mehmet) bundan sonra durmadı; Sırbistanı, Morayı aldı. Eflak ve Bugdanı kendine tabi kıldı. Bosna ve Arnavutluğu Os-

manlılara ekledi. Bundan sonra Anadoluda Osmanlı durumuna henüz girmemiş olan Karaman beyliğini, Çandar (İsfendiyar) oğullarını, Trabzon Rum imparatorluğunu ortadan kaldırdı. Fırat ırmağına kadara (Akkoyunlular) dan temizlediği araziyi de alarak İran sınırlarına yanaştı. Böylece Avrupada Tuna ve Sava ırmaklarına, Asyada Fırat ırmağına ve Toros dağlarına kadar büyümüş Osmanlı imparatorluğu meydana geldi.

Böylece büyüyen imparatorlukta (Mehmet) devlet teşkillerine kuvvet verdi. Arazi işlerini iyi kanunlara bağladı. Türk idaresi yer yüzünün hıristiyan ve müslümanlarını imrendirdi. Memlekette hıristiyanların dini ve yaşayışları bozulmadı. Lâkin bunların serbest bırakılması sonraları devlete çok zarar verdi. Rum ve Ermenilerin Türk milleti başına bela kesilmesine sebep oldu.

Osmanlıların ıstanbulu zaptı ve Adriyatik denizine kadar yanaşması Venedik ve Cenevizlilerin işine gelmedi, denizlerde Türklerin donanma gezdirmelerini çekemediler. (1462) yılında bütün Osmanlı düşmanları birleşip harp açtılar. Fakat hepsi yenildikten ve denizdede Osmanlı hakimiyeti kazanıldıktan sonra Karadeniz şimal yakasına uzanıldı. Buradaki Türk Kipçak kabilelerinden (Kırım hanlığı) da Osmanlı himayesine alındı.

Fatih devrinde ordu yeniçeri teşkilleri çok ileri gitmişti ve ilk büyük orduda İstanbulun zaptında kullanılmıştı. (1481) yılında Fatih öldü. Fatih devrinde san'ata, mimariye bilgi hayatına çok ehemmiyet verilmişti. O asırda İtalya da medeniyete doğru yeniden doğuş hareketlerine yabancı kalmayarak garbın bütün yeniliklerini sarayına sokmuştu. Kendisi Yunanca ve Lâtince bilirdi. Körükörüne taassuptan nefret ederdi. Devletin dünyada yalnız dünya işi ile uğraşmasını Türk ve müslümanlığın yükselmesi için şart bilirdi. Fakat Fatih ölünce yerine geçen ikinci (Bayazıt) çok softa mizaçlı idi. Her yapılan yeniliği yıktı. Halbuki kendisi afyon kullanır, her yeniliği ters görür, Softalıktan başka bir şey düşünmez, devlet işine bakmazdı. Her şey bozuldu; Mısırlılarla, Ulah beyleri-le, Leh kıralı ile yapılan muharebelerde ordu parlak kazançlar elde edemedi. Bereketki ardınca gelen (Yavuz Selim) ve (Kanunî Süleyman) gibi imparatorlar devleti aşalamaktan kurtardılar ve en yüksek devirlerine çıkardılar.

***

Osmanlı İparatorluğunun En Yüksek Devri

(1512) yılında babasının elinden tahtı alan birinci Selim Osmanlı İmparatorluğunun tahtına geçince bütün islâmlığın başına

geçmek ve yer yüzünün bir sultanı olmak arzusunda idi.

Osmanlı sınırları şarkta İranla Komşu idi. İranda o zaman Azerbaycanda bir Türk şeyhinin oğlu olan İsmail Safevî adında birisi İran tahtına geçip kendisini Şah ilân ettirmişti. Şiî mezhebini resmî islâm dini olarak tanıtarak bütün islâm memleketlere şiiliği yaymak kasdında idi. Anadoluda bunu yaymak Anadolu Türklerini parçalamak ve büyük İran yapmak hevesi İran Şahı ile Osmanlı padışahını karşı karşıya düşman haline soktu.

Osmanlıların Akdenize ve bütün Anadoluya hakim olmasını Mısır Kölemen beyleri de çekemiyorlar ve ürküyorlardı. Bunun için Osmanlılara düşman idiler. Bunların düşmanlıklarıda Selimin işine gelmiş fırsattan istifade ile evelâ İranlılara harp açmıştır.

(1514) te (140,000) kişilik bir ordu ile İstanbul - Ekişehir - Sivas yolu ile karadan, Trabzon - Erzincan yolu ile de Ağırlık ve toplarını denizden şarka naklettirdi. İranlıların ordusuda (100,000) kişi idi. Her iki ordu İran içerisinde (Çaldıran) ovasında çatıştılar. Osmanlılarda top vardı. İranlılarda yoktu. Osmanlı yeniçerileri ve İran süvarileri her iki tarafın seçme askerinden idi. (Padışah Selim) muharebeyi kendisi idare ediyordu İranlılar yenildiler. Şah çok güçlükle kendisini esirlikten kurtardı. Fırattan Rumiye gölüne kadar bütün arazi Osmanlılara geçti.

Bundan sonra sıra Mısıra geldi. Osmanlılar Suriye, Filistin ve Sinayı aştılar. Ve (1517) de (Mercidabık) de vukubulan meydan muharebesi ve bundan sonraki muharebelerle Mısır ordusuda yenildi. Harplerde yılmaz iyi bir kumandan olduğu için Selime tarihte (Yavuz) denildi. Daha beşyüz yıl evvelinden, Selçuklar zamanından beri yer yüzünün islâmları arasında hiç bir değer ve ehemmiyeti kalmayan halifelerin Yavuz devrinde Mısır kölemenlerinin elinde oyuncak olan son halife (Mütevekilialâllah) de halifelikten çıkarıldı. Ve Yavuz Selim Osmanlı padışahlığı ile beraber halifeliğide üzerine aldı. Gûya bu kör silâhla bütün dünya müslümanlarını avucu içine alacağını sanıyordu.

DERS: Yavuza Selçuklılar zamanında haçlılara karşı harp edenlerin yalnız Türkler olduğunu ve bilakis diğer müslümanların ve halifelerin düşmanlarla birlik olduğunu söyleselerdi şüphesiz bu halifeliği Türk milletine boşuna musallat etmezdi. Hele son büyük harpte halifenin cihat fetvasına karşı düşmanlarla beraber bir çok müslümanların ve peygamber sülalelerinin kurşun çektiğini evvelden göre bilse idi Halifelik zahmetini üzerine alamazdı. Bilmeliki yer yüzünde kim kuvvetli ise onun eli eteği öpülür. Boş gezen, boş yiyen, bedava debdebe sürmek istiyenlere Türk yurdunun için-

de ve dışında rağbet edecek kimse yoktur. Bilgide, san'atta, orduda, kuvvette yükselmeği herkes başında taşır. Halifelik malifelik dipsiz kile boş ambardan başka bir şey değildir.

***

(1520) yılında Yavuz öldü. Yerine geçen oğlu birinci Süleyman daha yaman çıktı. Gözlerini Avrupaya ve Avrupalılara çevirdi. Türk gücünü daha yükseltti. Şimdiye kadar bir türlü ele geçemiyen Belgrat kalesini Akdenizde bir destek olan Rados adasını (1521) yılında ele geçirdi.

Avusturya ve Macarlar Türklere karşı düşmanca hareket ediyorlardı. Avrupada o zamanlar en büyük devlet olan Avusturyalılarla Fransızlarda birbirleri ile boğuşuyorlardı. Bu yüzden Osmanlı - Fransız dostluğu kuruldu. Macarlara harp açıldı. (1526) yılında Türk yiğitleri (Mohaç) meydan muharebesinde büyük bir kazanç elde ettiler. Her taraftan sarılan ve geriside kuşatılan 80,000 kişilik düşman daha az kuvvetteki Balî ve Husrev beylerin süvarileri tarafından ortadan kaldırıldı. [Resim — 32] Macar

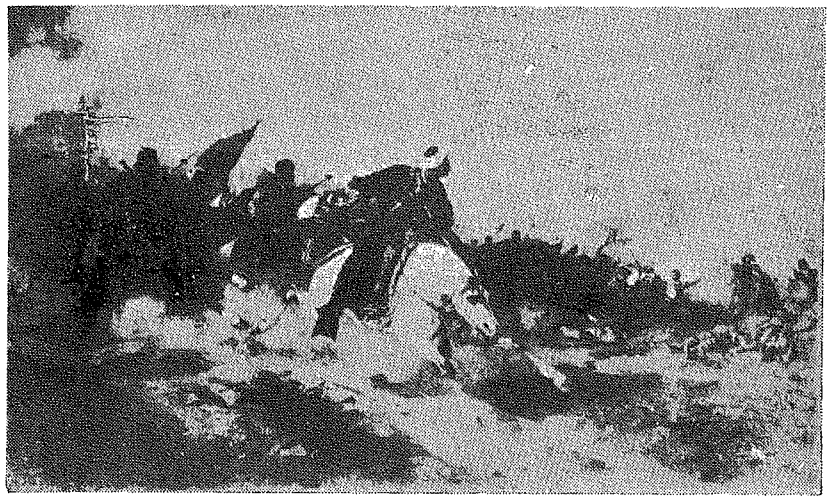

[Resim — 32]

Balî ve Husrev beylerin kumandasındaki Türk süvarilerinin (Mohaç) meydan muharebesini zaferle neticelendiren çevirme hareketleri

payitahtı olan (Budin - Buda) zaptolundu. Macaristan o zaman Osmanlı imparatorluğuna sadık olan Erdel Voyodasına verildi. İşte bu tarihten itibaren (1699) yılına kadar iki asır Osmanlı hakimiyeti

altında kaldı. Bir müddet sonra Avusturyalıların teşviki ile eski Macar Kıralı Ferdinat tekrar Macaristana girdi ise de Süleyman Macar kıralını tekrar koğdu. Ve (1529) yılında 210,000 kişilik ve 300 topluk bir ordu ile Viyana kapılarına kadar yanaştı. Viyana kuşadıldı isede hazırlık iyi yapılmamış görüldüğünden ordu geriye döndürüldü.

(1532) yılında tekrar Avusturyalılara harp ilân edildi. Avusturyalıların bir kısım eyaletleri de ele geçirildi. Bu sırada meydanı boş bulan İranlılar (1533 yılında) baş kaldırmış ve Tebrizi alarak Osmanlı ülkesine taarruza geçmişlerdi. Bunun üzerine Süleyman orduları şarka doğruldu. ıranlılar yenildi. Bağdat zapt olundu (1535).

Karada bu zaferler olurken denizdede koca bir donanma meydana getirilmiş ve Hzır reis=Barbaros Hayrettin gibi bir kahraman kaptanın idaresinde Akdeniz bir Osmanlı gölü haline getirilmişti. Afrika şimali, Cezayir, Tunus kâmilen zaptedilerek Osmanlı sancağı altına girmişti. Artık yer yüzünde karada ve denizde Türkün karşısına çıkacak hiç bir millet kalmamıştı.

***

(Birinci Süleyman) devrinde Osmanlı imparatorluğu en yüksek devrini gösterir. Bunanla beraber devletin en kuvvetli zamanında yapılan şu iki büyük hata devletin tarihinde Türk milletine büyük yaralar açmıştır:

Osmanlıların dostu bulunan Fransızlar (1535) yılında dostluk hakkı olarak birinci Süleymandan bir ferman koparmışlardı. Bu fermana göre (Fransızlar Türkiyenin her limanına ticaret için serbestce girecekler, Katolik dininde olanlar serbestce ibadetlerini yapacaklar, Kudüste bekçiler bulundurabilecekler) di. Buna (Kapitülasyon) dediler. Devletin en kuvvetli bir zamanında Fransızlara dostluk hatırası olarak verilen bu imtiyazlar devlet zayıfladıkça genişledi, diğer devletlerde (haklar) istediler ve aldılar. Ticarette, haklarda, adlî işlerde devletin kolu ve kanadı bağlandı. Sanki Osmanlı yurdunda yerli Türkler misafirdi Çok şükür cümhuriyet devrinde Türkler yurtlarının tek ve şüphesiz sahibidir ve bu imtiyazlar kâmilen kaldırılarak Türk yurdu yabancı esirliğinden kurtulmuştur.

Diğer büyük bir hatada: Ruslar ehemmiyetsiz bir beylik iken uyanıp büyümesine ve etraflarındaki müslüman ve Türk devletlerini yıkıp kuvvetlenmesine müsaade verilmesidir. Ruslar Cengiz devrinden beri (Altın ordu imparatorluğu) nun emri altında bir beylik iken (1552) yılından itibaren kazgan ve Astırahan, Volga

Türk hanlıklarını istilâ ederek Rus çarlığını ilân etmişti; Bu hanlıklar Kırım hanı vasıtası ile Osmanlılardan kendilerine yardım edilmesini istediler. Yardım yapılabileceği halde aldırılmadı. En kuvvetli bir zamandaki bu ihmal yüzünden sıra Osmanlı imparatorluğuna geldi. Her fırsatta Rus çarlığı Osmanlı imparatorluğunu asırlarca yıkmağa çalıştı.

DERS: Birinci Süleyman devrinde kapitülasyonlar verilmese idi ve Rus çarlığının Türk hanlıklarını ezmesine göz yumulmassa idi şüphesiz daha aşağıda göreceğimiz bir çok felâketler Osmanlı imparatorluğunun başına gelmiyecekti.

***

Süleyman devrinde yalnız harpler ve ordularda kuvvet gösterilmedi, Yapılan seferlerde alınan ganimetler memleketi, halkı zengin yaptı, deniz ticareti çok yükseldi. Adeta yeryüzü deniz ticaretinin büyük kısmı Osmanlı bayrağını taşıyan gemilerle yapılırdı. Mimarlıkta, hukukta, din görüşlerinde riyaziye, Tıp, Edebiyattaki bilgilerde Osmanlılar çok ileriye gitmişlerdi. [Resim — 33]

Memleket lüzumlu kanunlar ile yoluna giriyordu. Bunun için birinci Süleymana (Kanunî) dediler. Bununla beraber memleketteki fazla zenginlik devlet vezirlerinden ve saraydan başlayarak bütün halkta israf ve debdebeye yol açtı. Bol bol paralar sefahetle havaya gitti. Kadın israfları, entirikalar, tama ve menfaat her şeyi yeniyordu. Rişvet, riya gibi fesat tohumları yine bu büyük devirde atılmağa başlar.Nihayet Süleyman (1566) yılında (Ziktuvar) da on üçüncü harbini idare ederken yetmiş dört yaşında öldü. Bundan sonra Süleymanın oğlu ikinci Selim ve oda ölünce üçüncü Murat tahta çıktı. Bunlar zayıf kafalı ve liyakatsız olmalarına rağmen devlet yüksek derecesinde kala bildi. Süleyman zamanının büyük sadrıazamı (Sokollu Mehmet paşa) bunların zamanında da kalarak devletin idare ve düzenin iyi tutabilmişti. Bununla beraber bu iki padişahın zamanında Yemende, İranda açılan harpler ve Avusturyalılarla süren on beş senelik sefer devleti oldukça sarsmış ve parasını tüketmişti.

(1596) da üçüncü Muradın tahta çıkmasile devam etmekte olan Avusturya seferinde ordu (Egri) ve (Kanije) muharebelerinde çok yılmazlıklar gösterdi. Avusturya ile harp olurken İranlılarlada harp açılmıştı. İki harp meydanındaki muharebede ordu ikiye ayrılmağa mecbur olmuştu. Avusturyalılarda yorulmuş olduğundan (1606) yılında Ziktuvarda sulh bağlandı. Bundan sonra artık Osmanlıların Avrupada daha fazla yayılamayacakları bir devir başlamış oldu. Buna tarihte (Tevekkuf) yani (duraklama) devri denir.

Büyük Türk
Mimarı Sinan
(1490—1579)

[Resim — 33]
Mimar Sinanın eserlerinden İstanbulda Süleymaniye Camii

B) Osmanlı İmparatorluğunun Duraklama Devri

Bu devrin padişahları üçüncü Murat, üçüncü Mehmet, birinci Ahmet, birinci Mustafa, ikinci Osman tekrar birinci Mustafa, dördüncü Murat, birinci İbrahim, dördüncü Mehmet tir. Bu devir Osmanlı imparatorluğunun yükselmesi ile gerileyip alçalması arasında (1664) yılına kadar bir (duraklama devri) dir. Devletin duraklamasına sebep olan şeylerin başlıcaları şunlardır:

1 — Bu zamana kadar Avrupada yayılan Osmanlıların karşısına artık derebeylikten çıkmış ve kuvvetli devletler haline girmiş milletler çıkmağa başlamiştir. Uluorta istilâ bu devletler karşısında ağırlaşmıştır.

2 — Avrupada yeni yeni bilgiler, keşifler, icatlar çıkmağa başlamış, Osmanlılar bu yeni Avrupa uyanmasına karşı kaytsız kalmışlardır.

3 — Akdenizden geçen ticaret yolları (Amerikanın keşfi ile) dış denizlere çıkmış ve Osmanlı devleti bu denizlerden aykırı kalmıştır.

4 — Osmanlı imparatorluğunu teşkil eden halk Türkten başka bir çok milletlerden ibaretti. Bunlar ise birbirlerine ve bilhassa Türklere yürekten bağlı kalmamışlardır. Millette tam bir birlik yoktu.

5 — Devleti yükselten şahıslar, saray ve millet büyükleri ahlakan bozulmağa yüz tutmuşlardı. Padişahlar orduları ile harbe gitmemeğe, idare ve kumandayı liyakatsız insanlara vermeğe başlamışlardı.

6 — Ganimet eskisi kadar bol olarak ele geçmediğinden servet azalmış; rüşvet, irtikâp çoğalmış halk soyulmağa başlamıştı. Bunlar ve daha bunlar gibi bir çok kötü haller Osmanlı devletinin daha ziyade yükselmesine engel olmuş ve alçalması için bir sebep hazırlamıştı.

Duraklama devrinin başlıca hadiselerine gelince:

Memlekette isyanlar, İran, Avusturya ve Lehistan ile harpler, Girit muharebeleri, saray kadınlarının devlet işine karışarak vezirleri ve idareyi bozmalarıdır. Bu devirde devleti gürleyip gitmekten kurtarabilenler birbiri ardınca sadırazamlığa getirilen (Köprülü oğulları) dır. Bir aralık kazançlı harpler (dördüncü Murat) zamanında Bağdat seferinde (1631) yılında görülmüş ve İranlılara geçen şark eyaletleri ve Bağdat tekrar geriye alınmıştır. Bundan sonra tahta çıkan (İbrahim) temamiyle deli, düşüncesiz, zevkine bağlı, sakalına inci dizen, kadın gibi geyinen bir adam olduğundan (1640)-

dan (1648) yılına kadar sekiz sene memleketin hali berbatlaşmış idi. Bu padişah anası tarafından boğdurulduktan sonra yerine geçen dördüncü Mehmet zamanında devletin imdadına (Köprülü zadeler) yetişti. Bunların sadrıazamlıkları zamanında devletin idaresi akıllı ve düzenli olarak yürümüş, ordu Giridi zaptetmiş ve Osmanlı sınırları olduğu gibi muhafaza olunabilmişti. (1676) da Köprülü Fazıl Ahmet paşa ölünce yerine getirilen Merzifonlu Kara Mustafa paşa onun kadar akıllılık gösteremedi. (1682) de Avusturyalılara açılan sefer kayıp edildi. Bu seferde 200,000 kişilik bir ordu ile (1683) yılında (Viyana) ikinci defa olarak Osmanlılar tarafından kuşatılmıştı. Kara Mustafa paşa Avusturyalılardan başka diğer Lehli ve Avrupalı düşmanları göz önünde tutmadı. O yalnız Viyanayı ele geçirsin istiyordu. İlk iş olarak şehirlerin ele geçirilmesinden ziyade düşman ordularının ortadan kaldırılması lâzım olduğunu düşünmemişti...

Keşif ve emniyete de hiç ehemmiyet vermemişti. O Viyananın kuşatılması ile uğraşırken arkadan Leh ordusu baskın verdi.Osmanlı ordusunu şaşırttı; kargaşalık başladı. Avasturyalılarla Lehliler birlikte taarruza geçtiler; Osmanlı ordusu iki düşman arasında kalarak geri çekilmeğe mecbur oldu.

Viyananın ikinci defa kuşatılmasına raslayan (1683) yılından sonra alçalma devrinin geri çekilme faslı ve Avrupalıların taarruzları başlar. Bu taarruzların maksadı (müslüman Türkleri hıristiyan Avrupalıların tekrar Asyaya atmaları) idi. Buna sonradan Avrupalılar (Şark meselesi) dediler.

DERS: Aşağıda göreceksinizki: Osmanlılar ne vakit zayıfladılarsa Avrupalılar (Şark meselesinin halli) sözü ile onları Avrupadan Asyaya atmağa kalkışmış ve bunun içinde küçük ve büyük milletleri Osmanlılara saldırmışlardır. Türkler yer yüzünün dört bucağına hakim iken sinmiş olan düşmanlar, zayıflık, kargaşalık zamanlarında hemen üzerlerine saldırarak ellerindeki yurtları parçalamışlardır.

Bugün kuvvetli Türkiye Cümhuriyeti sayesinde (Şark meselesi) sözü kesilmiştir. Ordumuzu, çelik gibi kuvvetimizi korumazsak, her gün yükselme yollarında çalışmazsak, milletin yüreği birbirine kardeşçe bağlı bulunmazsa, sevgili yurdumuz için bütün varımızı canımızı vermeğe hazır bulunmazsak düşmanlar her zaman bu eski maksadı yine uyandırabilirler. Bu hatırımızda kalsın da ona göre çalışalım.

C) Osmanlı İmparatorluğunun Gerilme Devri

Bu devrin padişahları şunlardır:

Dördüncü Mehmet, ikinci Süleyman, ikinci Ahmet, ikinci Mustafa, üçüncü Ahmet ,birinci Mahmut, üçüncü Osman ikinci Mustafa, birinci Abdülhamittir.

Hemen bir asra yakın idaresizlik, fitne, fesat, ahlak bozukluğu gibi sebeplerle devlet içeriden zayıfliğe doğru gitmiş ve dışarıdan da Avrupalılar mukabil taarruza geçip Osmanlıları yenerek Tunanın gerisine çekilmeğe mecbur etmişlerdir.

Yüksek şeref ve itibarını kayıp etmeğe başlayan devlet ve idare makinesi ve ordu bozulmuştu. Avrupanın Türklerden çok sonra ve fakat yeniden yeniye yükselmeğe başlamış olan medeniyetlerinden uzak kalmış bulunan Osmanlı devleti halktan yalnız taassup ve softa kafası beklemekte ve idarede bu gibi insanların ellerinde günden güne gerilemekte idi.

İkinci Viyana bozgunluğundan sonra Osmanlılar aleyhine Avusturya, Venedik, Lehistan, Moskof çarlığı (mukaddes ittifak) adını verdikleri bir ittifak yaptılar. Her müttefik devlet bir taraftan saldırdı. Avusturyalılar Macaristana, Venedikliler denizden Yunanistana ve Bosna eyaletlerine, Lehliler Podolyaya, Ruslar Kırıma saldırmışlardı. Onbeş yıl devam eden bu harpler neticesinde Osmanlılar (1699) da Karlofça muahedesini imza ederek ilk büyük gerilmeyi kabul etmiş oldular. Ruslar Azak kalesini alarak Karadenize çıktılar. Avusturyalılar Tunaya yanaştılar. Bundan sonra Ruslar Çarları (Birinci Petro) nun idaresinde Osmanlılar için korkulu olmağa başladılar. Yeni ordu, idare, bilgi, medeniyet teşkilleri yollarında habire ilerliyorlardı. Maksatları Karadeniz havzasına hakim olarak bir taraftan İstanbul ve boğazlara sahip olmak diğer taraftan Anadolu yolu ile Akdenize inmekti.

Avusturyalılar da Tunanın çenubuna Sırbistana inerek Balkanlara hakim olmak ve Akdeniz yalılarına kadar ilerlemek istiyorlardı. Bu iki büyük düşmanlık arasında kalan Osmanlı padişahı ve devlet adamları da uykuya ve zevk ve safaya dalmış gidiyorlardı.

Gerileme devrinde her girişilen harp mutlak yenilmekle bitiyor; Kazanılsa bile kazancından istifade edilmiyordu. Bu yüzden Yeniçerilerin ve eyalet askerlerinin disiplini Türke yaraşır yılmazlıkları eksiliyordu. Bereket Avusturyalılar Fransızlarla, Ruslarda İsveçlilerle dalaştıklarından Osmanlılar parçalanıp paylaşılmaktan kur-

tuluyorlardı. Osmanlılar düşmanlarının çok sıkışık zamanlarında bir çok fırsatları kayıp ederek onları rahat bırakmaları tekrar Rus ve Avusturyalıların kendi üzerlerine çullanmalarına sebep oldu.

Her ne kadar (1711) yılında Ruslar aleyhine yapılan muharebede (Baltacı Mehmet paşa) ordusu Rusları sarıp yendi isede Rus çarının karısı (Katerina) nın desisesiyle yapılan (Prut) muahedesi ile bu kazançtan hiç bir fayda görülmedi. Avusturyalılar ile (1716) da yapılan muharebelerde ise kazanılamadı. Ve (1717) (Pasarofça) muahedesi ile Sırbistan şimali, Bosna - Hersek Avusturyalılara verildi. Böylece Avusturyalılarda Tuna cenubuna inmiş bulunuyorlardı. Bundan sonra büsbütün uyku ve sefahat devri başladı. Avrupanın kabul ettiği yeni güzel şeyler Osmanlı mutaassıp güruhunun tesiri ile (Günah) ve (Küfür) denilerek kabul edilmiyordu. Yer yüzünün her tarafında harıl harıl matbaalar işler, yüzbinlerce cilt bilgi kitaplarını basıp ortaya çıkarırken Osmanlılarda ancak fetvalarla, bin türlü güçlüklerle (1729) yılında (İbrahim müteferrika) tarafından ilk matbaa açılıyordu. Avrupada icat olunan yeni silâhlar ve hatta süngü Osmanlı ordusuna (Bid'at - Gâvur icadı) denerek kabul olunmuyordu. Yeni yeni gemiler deniz aşırı yerlere seferler yaparken Osmanlı gemileri yine eski tekne ve kürekle eski topla düşman karşısına çıkıyor; yenisini yapmak bile küfür sayılıyordu. Düşmanların işinede geldiği için bu (din taassubunu) paralar dökerek içerden içeriye millete yayıyorlardı. Ordu böylece Avrupa ordularından daha zayıflamağa ve yeni icatlar karşısında gerilemeğe yüz tutmuştu. (Yeniçeri) lerin devlet işine karışmaları, saray kadınları ile şunun bunun elinde oyuncak olarak her fırsatta isyana kalkmaları artık bunlarında güvenilecek bir kuvvet olmadıklarına şüphe bırakmayordu. Avrupalılar askerî bilgilere sahip büyük kumandanlar yetiştirmeğe ve ordularını yükseltmeğe çalışıyorken Osmanlılarda değersiz insanlar rüşvet ve entirikalarla kumandanlığa ve vezirliğe çıkarılıyordu. Ordu ve memleket böyle içten yıkılırken yabancı devletlerde (Kapitülasiyon) denilen imtiyazları Osmanlıların her yenilmesinde daha ağır şartlarla yenilıyorlar ve böylelikle devletin ticaret kapılarını, zenginleşme ve yükselme yollarını kapatıyor, istiklâl ve devlet haklarını kaldırıyorlardı.

San'atta, bilgide meselâ Mimar Sinan, Mehmet, Kasım ağalar gibi Türkün büyük san'atkârları artık yetişmiyor bunların yerine Rum (Komyanos), (Simon) kalfalar gibi Türk mimarlığını çukura sürükliyen insanlar türeyordu. Her şey daha evvelleri Türk ülke-

sinde yapılırken on sekizinci asırda "Avrupaya muhtaç bir hale girmiş bulunuluyordu. Halkın işi hak ve adaletle değil para, iltimas, kuvvet ve rüşvetle döndürülüyordu. Herkes bir ufak sebeple kellesinin uçurulacağından korkuyor yaşayışına emniyeti kalmayordu. Devlet ve memleket bu halde iken (1768) ve (1787) yıllarında her biri beşer yıl süren harplerde bütün Kırım ve şimali Karadeniz yalıları kayıp edildi. Orduda bu yenilmelerle daha zayıfladı. Böylelikle içinden dışından çürük bir hale getirilen Osmanlı imparatorluğu artık yıkılmağa doğru gidiyordu.

***

Osmanlı İmparatorluğunun Yıkılması

1792 den 1919 yılına kadar devam eden bu devrin padişahları üçüncü Selim, dördüncü Mustafa, ikinci Mahmut, Abdülmecit, Abdülaziz, beşinci Murat, ikinci Abdülhamit, beşinci Mehmet Reşat, altıncı Mehmet Vahdeddindir.

Bu devirde (Avrupa) da bütün milletler her hususta yükselme yolunda büyük adımlar atıyorlardı. Buna karşı Osmanlı imparatorluğunda hala eski silâh eski kafa ile gidiliyordu. Aklı erenlerin yapmak istedikleri yeniliklere (gâvur işi) deniliyor ve yapmak isteyenlerin boynu gidiyordu.... Yeniliğe ve yükselme arzularına karşı ancak bir iki padişah ortaya atılarak iş görmek, orduyu ve milleti yükseltmek istedi isede yeniçerilerin ve softaların yobazlıkları ile ortadan kaldırıldılar.

(1789) dan (1808) yılına kadar devam eden (üçüncü Selim) zamanında ordu ve donanmanın ilk ve ciddî olarak yenilenmesine ve Avrupa ordularına yetişmek üzere ıslah edilmesine kalkışılmıştı. Birinci Abdülhamit zamanında kurulmuş olan (Bahriye ve hendesehane) mekteplerine Avrupadan muallimler getirtildi, Tersane canlandırılmak istendi, yeni toplar dökülmeğe başlandı, (1796) yılında tamamiyle Avrupa usulünde düzeltilmiş adına (nızamı cedit) denilen bir asker ortaya çıkarıldı. [Resim — 34]

Bütün bu yenilikleri ve iyilikleri eski kafalı, softa zihniyetli adamlar ve yeniçeriler kıskandılar, isyan çıkardılar (nızamı cedidi istemezük!..) dediler lağvettirdiler, padişahı tahtından indirdiler. Bu sırada Rusçuk beylerinden (Alemdar Mustafa paşa) onbin atlı ile İstanbula yürüdü, isyanı bastırdı. Fakat düşmanları üçüncü Selimi hapishanesinde öldürdüler. Alemdar Mustafa paşa tahta (ikinci Mahmut) u çıkardı. Yeniçeriler yeniden isyan ettiler; bu seferde Alemdarı ve onun taraftarlarını öldürdüler. Bütün bu isyanlar hep yeni elbiseye, yeni silâ-

ha, yeni askere, yeni bilgiye ve yeni kafaya karşı (DİN) ileri sürülerek cahillerin kandırılması ile ortaya çıkıyordu. İstiyorlardıki yer yüzünde gemiler dumanlarını tüttürürve çarklarını çevirirken bizimkiler hala kürekle, yelkenle gitsinler, bütün tezgâhlar, fabrikalar makine ile işlerken bizimkiler hala tahta tezgâh ve elle işlesinler, yel üfürsün su götürsün, bilgi, fen, san'at memlekete girmesin. Yer yüzünün evvelce bizden çok cahil ve kısır olan milletleri harıl harıl ilerlerken bizimkiler (softa ve ulema) süsü veren kafaları boş, görgüsüz adamların yolunda körükörüne yürüsünler. Şüphesiz halk ve millet akıllanırsa onların sırtından geçinen büyüklere, vezirlere yontacak ahmak insanlar kalmayacaktı. Makinelerin çalışmasını istemeyenler elbette makine karşısında elleri boş ve karınları aç kalacaktı. Askerlik intizama girerse dükkânlarında, işinde güçünde çalışan yeniçeriler o zaman çalışamayacak, kazançlarına kesat kirecekti. İşte bu sebepler (din elden gidiyor!) diye Yeniçelilerin herşeyde ortaya atılmalarına ve milletinde gerilemesine sebep oluyordu.

(İkinci Mahmut) artık bu (yeniçeri) belâsına son vermeğe karar vermişti; (1826) yılında kendi emrindeki sipâhilerden, topçulardan, ve halktan yardım görerek yeniçeri ocağını bastırdı. Kanlı çarpışmalardan sonra yeniçerilik ortadan kaldırıldı. Yerine Avrupa ordularına benzeyen (Asakiri mansurei Mehmediye) yi meydana çıkardı. [Resim — 35]

Fakat bu yeni ordunun kökleşmesine ve kuvvetlenmesine zaman kalmadan Ruslarla harp başladı (1828). Ruslar Anadolu ve Rumelide ilerlediler. Osmanlı ordusu tutunamadı. Nihayet (1829) da Edirne muahedesi ile Kafkasyada Çerkezistanın terkine ve isyan etmiş bulunan Yunanistanında istiklâlinin tasdikine; Eflak - Buğdan, Sırbistan beyliklerinin tam muhtar bir hale getirilmesine mecbur olundu.

Bundan sonra Mısırda vali bulunan Mehmet Ali paşanın isyanı karşısında kalındı; (30,000) muntazam Mısır askeri ile Anadoluya yürüyen Mehmet Ali Nezip te ve Anadoluda Osmanlı ordusunu bozdu. Devletler işe girişmemiş ve Ruslarda gûya Osmanlıları (Hünkâr iskelesi) muahedesi ile himaye etmemiş bulunsa idi Osmanlı tahtı o zaman devrilecek ve yerine belki Mısırlılar geçecekti.

Mısır ordusunu bile yenemeyen bir devletin işlerine içeriden dışarıdan burnunu sokan Avrupalılar artık Osmanlı devletinin sonu geldiğini ve (Şark meselesi) adını verdikleri Osmanlıların paylaşılması mes'elesini düşünmeğe başladılar. Lâkin Rusya bu paylaşmada en büyük parçayı istediğinden ve Osmanlıları adeta ha-

kimiyetine alarak Şarkî Roma imparatorluğunu yeniden kurmayı kast ettiğinden İngiliz, Fransız, ve İtalyanların işine gelmiyordu.

(1839) yılındanberi Osmanlı tahtında bulunan Abdülmecit zamanında Rusların bu istekleri türlü bahanelerle ortaya çıkıyordu. Nihayet (1855) yılında Osmanlılar, İngilizler, Fransızlar, Sardonyalılar (İtalyalılar) hep birden Ruslara harp ilân ettiler. Kırım seferi açıldı ve Kazanıldı. Bir sene sonra (Paris muahedesi ile) Ruslarla sulh yapıldı. Ve artık Abdülhamit zamanına kadar yirmi iki sene Ruslar baş kaldırmadı. Bununla beraber memleket içindeki hıristiyanların fitne ve fesatları devam ediyor, Rumelide isyanlar eksik olmıyordu.

Memleketin bu halinden bağrı yanan milletin ileri gelenlerinin ve hususiyle Reşit, Âli, Fuat paşalar gibi çok değerli vezirlerin teşviki ile İstanbulda Gülhanede (1856) yılında (tanzimatı hayriye) adı verilen bir ferman okundu. Bu fermanda Avrupalıların bahane ederek her fırsatta sokuşturdukları (hıristiyan tebaanın müsaviliği, idarenin adaletle çevrilmesi, devletçe her hususta ıslahlar yapılması) nın kararlaştırıldığı dünyaya ilân olundu. Hakikatta ise bütün işler teşkiller vücuda getirmekten ibaret kaldı. Yoksa Avrupa ticaret ve san'atı yine Osmanlı ticaret ve san'atını öldürüyor, Sarayda, vükela konaklarında yine israflar ve sefahetler devam ediyor, idarede, adliyede irtikâp, rişvet, her türlü fenalıklar eskisi gibi yapılıyordu. (1861) yılında Abdülmecidin ölmesi ile tahta çıkan kardeşi Abdülaziz ilk zamanlarda ordu ile donanmanın kuvvetlenmesine ehemmiyet verdi ve hakikatende ordu intizama sokuldu, dananmada o zamanın en kuvvetli donanmaları haline girdi. Lâkin ordunun teçhizleri ve donanma hep Avrupadan ısmarlanıp getiriliyor ve dışarıya verecek para kalmadığı için boyuna Avrupaya yığın yığın borçlar ediliyordu. Milyonlarca altın lira sarfiyle boğaz içinde şurada burada saraylar, yalılar, köşkler yapılarak vur patlasın deniliyordu. [*] Bu hal Osmanlı devletinin malî ve tüccarî vaziyetini artık düzeltilemiyecek bir hale sokmuştu.

Memleket hıristiyanlığı Rusyanın teşviki ile Sırbistanda, Karadağda, Bulgaristanda, Giritte, Bosna - Hersekte boyuna ayaklanıyordu. İdare yine bozuk düzendi. Artık Avrupalılarla yakından temasa gelerek uyanmış bir kısım insanlar (yeni Osmanlılar) adı ile memlekette Avrupa ve bilhassa Fransa gibi (Hürriyet ve meşrutiyet) idaresi istiyorlardı. Mithat paşa, Ziya paşa, Namık Kemal, gibi büyük ülkü ve idare adamları Abdülazizi (1876) yılında padi-

[*] Bugün bile Türkiye Cümhuriyetimiz bu borçları ödemekle uğraşıyor.

şahlıktan indirdiler. Yerine geçirdikleri beşinci Murat sinirli ve iş göremiyecek bir halde idi. Onuda tahttan indirerek meşrutiyeti [*] ilân edeceğini vadeden ikinci Abdülhamidi tahta çıkardılar.

***

ABDÜLHAMİT DEVRİ: Türk milletinin fakir, bilgisiz, şehir ve köylerimizin bu kadar yıkık ve düzensiz kalmasına asıl sebep otuz üç sene hüküm süren Abdülhamidin ve onun adamlarının yüzündendir. Abdülhamit çok vesveseli, korkak olduğundan yalnız kendi canını düşünür ve bu yüzden zulümden çekinmezdi. Milletin kendisine karşı koymaması için cahil kalmasını isterdi. Bunun için bir çok cahil herifleri paşalığa, vezirliğe kadar yükseltti. (33) yıl Türk milletine kan kusturdu, yükselme ışıklarını söndürdü.....

Tahta ilk çıktığı zaman samimî göründü ve 23/1. Kânun/1876 da birinci meşrutiyeti ilan etti. Gûya artık padişahın astığı astık kestiği kestik olmayacak her şahsın hakkı kanunlarla korunacaktı. Lâkin Ruslar o zamanki Avrupanın vaziyetini fırsat bilerek (1877) de yine Osmanlıların işine karıştılar. Bu yüzden harp açıldı. Ruslar 400,000 kişilik ve 1000 toplük ve Osmanlılar da 330,000 kişilik ve 630 topluk kuvvetle karşılaştılar. Ruslar (1877) yılının ilkbaharında Tunadan geçtiler. Osmanlı ordusu Tuna gerisinde (Varna, Şumnu, Rusçuk, Silistire) gibi dört kalede düşmanın kendi üzerine gelmesini beklemek hatasına düştü. Bir türlü kaleler civarından ayrılıpta (Ziştovi)de Tuna ırmağını cenuba geçen Rusların üzerine atılmadı. Güzel fırsatı kaçırdılar. Buna mukabil Vidin de bulunan Osman paşa 25,000 Türk aslanı ile Rus ordusuna doğru yürüdü. ve (Pilevne) önünde 150,000 kişilik büyük Rus kuvveti ile karşılaştı. Sadece ve çabukça kazılan toprak siperlerle kendini koruyan bu bir avuç Türk yılmazı çelikten çivi gibi yerinde mıhlandı; ve Rusların bir çok hücumlarını ve sanlı kumandanlarını yüz geri ettirdi. Başa çıkamayacağını anlayan Ruslar Romanyalılardan (Hıristiyanlık mahvoluyor yetişin!...) diye imdat dilediler ve Romen ordusu ile birlikte son hücumu yaptılar. Zaten barutsuz ve aç kalan Pilevne müdafileri beş aydan sonra teslime mecbur oldular. (Pilevne) Türk ve dünya askerî tarihine Türkün dayanıklılığı için bir ders olarak geçti.

[*] Meşrutiyet: (Milletin kendi kendisini bir hükümdarlık idaresi altında) idaresini şart koyan bir idaredirki: Bu idare milletin mebuslarından mürekkep bir (Meclisi Mebusan) vasıtası ile padişahın sadrazam yaptığı bir vezirin seçtiği hükûmet adamlarını göz önünde bulundurmak onları milletin dileğinden uzak bulundurmak bulunurlarsa kolundan tutup atmağa hak verir.

Anadoluda da Türk askerî soy özünü kayıp etmediğini gösterdi. Muhtar paşanın küçük ordusu beş misli Rusa karşı koydu. Erzurumda kadınlar, çocuklar, ihtiyarlar bile istihkâmlar kazdılar ve Kazma, balta, kürek sapları ile düşmana bu istihkâmlardan karşı koydular. (Ahali tabyası) bugünde Erzurumda durdu. Gerek Anadoluda ve gerek Rumelide Türk askerinin kahramanlık göstermesine mukabil asıl harbi idare edecek büyük kumandan yoktu. Harp binlerce kilometre uzakta saraydan idare ediliyor, doğruyu söyleyen kumandanlar birer suretle azlolunuyordu. İdaresizlik ve çekememezlikle büyük kumandanların sık sık değiştirilmesi yüzünden Ruslar harbi kazandılar. Ve İstanbul kapılarına dayandılar. Bunun üzerine (Ayastafonos - Yeşilköy) de sulh bağlandı. Ruslar Ayastafonos muahedesi ile (1878) bütün Rumeliyi elimizden alıp Bulgar, Sırp, Karadağa veriyorlar ve bu suretle de Osmanlıları Ruslara sadık Islav milletlerle kuşatıyorlardı. Bu Islav hakimiyetini büyük Avrupa devletleri çekemediler. 13/Temmuz/1878 de Berlinde yeniden bir muahede (Berlin muahedesi) yaptılar. Bunda da yine Osmanlılar Tuna boylarından geriye atılıyor, Sırplar, Bulgarlar, Karadağlılar Osmanlı hakimiyetinden çıkarılıyor (Romanya) kırallığı teşekkül ediyor, Bulgarlar gösteriş olsun diye bir (prenslik) haline sokuluyor, (60) milyon altın harp tazminatı ödeninceye kadar Batum, Kars, Ardahan Ruslara terk olunuyor, memlekette hıristiyanların da serbesti hakkı kabul olunuyor, Avusturyalılara taviz olarak (muvakkaten kaydı ile) Bosna - Herseğin işgali hakkı veriliyor, İngilizler Kıbrısa ve sonrada Mısıra yerleşiyor; Fransa Tunusu işgal ediyor böylelikle Osmanlı imparatorluğunun ehemmiyetli parçaları kendisinden ayrılıyordu.

Osmanlı İmparatorluğunun Son devirleri

1 — İkinci Meşrutiyetin İlânı 2 — Harpler ve İmparatorluğun Ortadan Kalkması

1 — İkinci meşrutiyetin ilânı: 1877/78 harbi Osmanlı Meclisi Mebusanının kapatılmasına ve bir daha açılmamasına bir sebep teşkil etmişti. Abdülhamit istediği gibi idaresine başlamıştı. Memleketin her tarafında idare serseri ellere verilmişti. Ermeniler, Makedonyada Bulgar ve Sırplar, Yemende Araplar, Giritte ve Sisamda Rumlar isyan isyan üzerine her tarafı ateşe vermişlerdi. Yurdun Türk evlatları canla başla

çalışarak hepsini de bastırmağa çalışıyorlardı. Padişah donanmayı İstanbulda Haliç denizine bağlatmış yosun tutturuyordu. Orduda nal eskiyecek diye talime çıkılmıyor, İstanbulda mekteplerde, kışlalarda padişah ürkecek diye askere atış yaptırılmıyordu. Yalnız padişah bendeleri zengin oluyor saray ve köşklerde yaşıyor, rahat rahat oturuyor diğer yurt evlatları fakir bir halde şuraya buraya sürülüyordu. Hafiyelik ve ahlaksızlıkla millet arasına nifak düşürüp sarayların rahatlığını temine çalışılıyordu. İdare gibi siyaset de bozuk gidiyordu.

(1897) yılında Giridin Yunanistana bağlanması yüzünden Yunanlılarla çıkan harp Osmanlı ordusunun muvaffakiyeti ve Dömeke meydan muharebesinin kazanılması ile bitti isede bundan Osmanlılar hiç bir şey kazanamadılar. Yunanlılar yine eski yerlerini aldılar. Lâkin bundan sonra Avrupalıların teşviki ile Rumelide Bulgar, Sırp, Rum isyanları artmağa başladı. Avrupalılar bu hali Osmanlıların idaresizliğine vererek Osmanlı işine karışmağa vesile buluyorlardı. Bir gün gelip Osmanlıların ve Türklerin bu yüzden yıkılacaklarını gören ve sarayın zulmünden inleyen bir çok hamiyetli kimseler (Genç Türkler) adı ile bir cemiyet kurdular. (1905) yılında mektepten Erkânıharp yüzbaşısı olarak çıkan [Resim — 36] şimdiki Büyük Gazimizde, gördüğü padişah zulmü karşısında ve yurdunun felaketi önünde tıpkı istiklâl harbimizde düşündüğü gibi bir (vatan ve hürriye) cemiyeti kurmuş ve nihayet Selanikte (Terakki ve ittihat) cemiyeti ile birleşmişti... Bu sıralarda Avrupalılar (Reval) mülakatı ile artık Osmalı imparatorluğunu parçalamağa karar vermişlerdi. Artık her ne olursa olsun ayaklanmak lâzımdı. Üçüncü ordu bu vazifeyi üstüne aldı ve padişahtan (meşrutiyet) ve (Adalet) istedi. 23 Temmuz 1908 günü Abdülhamit naçar ikinci meşrutiyeti ilân etti.

Meşrutiyetin ilk günleri parlak ve neşeli geçti. İmamla papas öpüştüler; lâkin günler geçtikçe yine hıristiyanlar ve Türk olmayan milletler samimi olmadıklarını gösterdiler. Diğer taraftan orduya bulaşan siyaset, memlekette türeyen bir çok siyasî fırkalar kurulmak istenen düzeni alt üst etti. Post kavgaları başladı. Softa ve cahiller yapılmak istenen yeniliklerden hoşlanmadılar. Padişah ve adamları eski hesapsız hükümlerini yeniden ele almak istediler. (Şeriat, Mektepli alaylı zabit meselelerini) ortaya çıkararak İstanbulda

ve şark vilayetlerinde asker arasında 31 Mart isyanını çıkarttılar. Bu isyan ikinci ve üçüncü ordulardan yetiştirilen ve Erkânıharbiye Reisi yine Gazı Hazretleri (Mustafa Kemal bey) olan bir hareket ordusunun İstanbula gelmesi ile bir hafta içinde bastırıldı. Abdülhamit tahtından indirildi. Ve kendi halinde etliye sütlüye karışmaz bir zat olan (Mehmet Reşat) tahta çıkarıldı.

2 — İsyanlar ve harpler: Türkün her ne suretle olursa olsun yeniden kuvvetlenip yaşamasını istemeyen düşmanlar fırsatı kayıp etmediler. Bulgarlar tam istiklâllerini ilân ederek Bulgaristan çarlığını kurdular. Avusturyalılar Bosna-Herseği ilhak ettiler.Arnavutlukta; Lübnanda, Yemende, Arabistanda tekrar tekrar isyanlar alevlenmeğe başladı. İtalyanlar göz dikdikleri (Trabulusgarp ve Adaları) işgal ettiler. Balkanlılar Meriçe kadar olan bütün Rumeliyi parçaladılar. Nihayet büyük harple Osmanlı imparatorluğunu ve dolayısiyle Türk milletini ortadan kaldırmak istediler. Filhakika Osmanlı imparatorluğu ortadan kalktı fakat Türk milleti cevherini kayıp etmeden(kangren olmuş imparatorluk uzuvlarını feda ederek) yine dik, başı yüksekte, alnıaçık olarak yaşamakta ve başına geçirdiği en yüksek Gazisinin himmetiyle kurulan (Cümhuriyetinin) sayesinde parlak birdevlet halinde yükselmektedir.

***

Şimdi imparatorluğun yaşadığı son devirlerin harplerini kısaca gözden geçirelim:

a) İtalyanlarla harp: İtalya ötedenberi diğer devletler gibi müstemlekelerin sırtından geçinmek istiyordu. Trabulusgarbı da bunun için ele geçirmeği kast etmişti. (1911) yılında bir taraftan dost gözüktüğü halde diğer taraftan donanması himayesinde bir ordusunu ansızın Trabulus kıyılarına çıkardı. Osmanlıların donanması yoktu. Abdülhamit zamanında ortadan kalkmış idi. Trabulusgarptaki Osmanlı askeride çok az ve çıplak idi. Türlü fedakârlıklarla Trabulusa kaçıp giden Türk zabitleri ve bunların başında Erkânıharp Binbaşı Mustafa Kemal, bey (Gazi Hz.) ve Fethi, Enver beyler orada yerlilerin başına geçerek Dernede, Bingazi de, Trabulusgarpta aylarca İtalyanları bir adım olsun deniz toplarının uzağına sokmadılar. Türkün adını yükselttiler. Osmanlıların

[Resim 36]
Erkânıharp Yüzbaşısı Mustafa Kemal Bey

İtalyanlarla harbini fırsat bilen Balkan devletleri (Sırbistan, Bulgaristan, Karadağ, Yunanistan) birleştiler. Ve Balkan harbini açtılar; bunun üzerine (1912) yılının 1. Teşrin ayında İtalyanlarla sulha mecbur kalındı. Sulh muahedesile Trabulusgarp ve Bingazi vilayetleri İtalyanların eline geçiyor ve padişahın adı hutbelerde okunmak ve bir Osmanlı bayrağı Trabulusta sallanmak gibi yaldızlı sözlerle Osmanlılar aldatılıyordu.

b) Balkan harbi:

Harp patlamadan on beş gün evvel Osmanlı ordusu askerini terhis etmişti. Askerler yolda iken seferberlik ilân olundu. Osmanlı askeri vaktinde toplanamadı. 200,000 kişilik Osmanlı ordusu Şarkî Trakyada (Şark ordusu) adı ile (Kırklareli - Edirne) mıntakasında; 200,000 kişilik ayrı bir ordu garpta (Garp ordusu) adı ile parça parça Komanova, İşkodra, Kozana, İstroma, Selânikte idi. Bütün Osmanlı ordusu 598,000 i buluyordu. Balkan devletleride - her biri kendi yurdunda ayrı ayrı bulunmak üzere - cem'an (568,000) kişi tutuyordu.

En ehemmiyetlisi 200,000 kişilik Bulgar ordusu idi. Bu ordu Edirne - İstanbula çok yakın idi. Kuvvetçe her iki taraf müsavi idi. Zaman geçtikçe Osmanlı ordusu daha kuvvetlenecekti. Bununla beraber Osmanlı ordusu zabit ve kumandanları siyasete karışmış ordu dışındaki muvafık ve muhalif taraftarlıklara ayrılmış bulunduklarından hakikatta kumanda zayıf idi. O zamanın (redif fırkaları) talim görmemiş, işe yaramaz, askerlikten ve disiplinden uzak kalmış olduklarından bir insan kalabalığı demekti. Osmanlı ordusunun iaşe, sıhhiye, ikmal işleri ve hasılı bütün geri hizmetleri çok bozuktu. Nakil vasıtaları çok eksikti. Düşmanlar bu hususta ileri olmakla beraber (Türk) adından korkuyorlardı...

Orduların fena idare edilmesi, her tarafa kuvvet dağıtılması, toplanmadan hazırlanmadan vakıtsız taarruzlara başlanması yüzünden şark ordusu Kırklareli, Lüleburgaz meydan muharebelerinde yenilerek geriye çekildi. Fakat Bulgarlarda oldukça hırpalandı. Osmanlı ordusu Çatalcaya çekildi. [Resim — 37, 38] Orada dayandı. Ve düşmanı İstanbula sokmadı. Garptaki vaziyete gelince: harp (Komanovada) kazanılacak iken Arnavutların harp etmemesi ve redif fırkalarının dağılması

[Resim — 37]

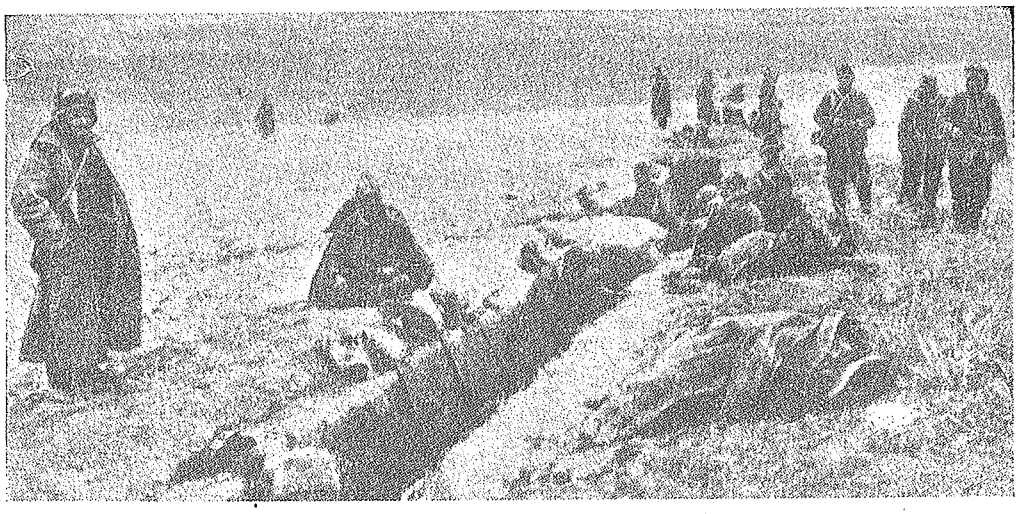

[Resim — 38]

Osmanlı Askerinin dayandığı Çatalca hattı siperlerinden

[Bulgarlarla yapılan kısa bir mütareke devresinde alınmış iki Fotoğraf]

yüzünden geriye çekilindi. Manastırda yapılan kuvvetli müdafaa ile Sırp ordusu hırpalandı. Lâkin diğer taraftan arkadan Yunanlılar karşılarındaki Osmanlı ordusunu sürerek Selâniğe gelmiş ve burasını zaptetmişti. Rumelide her tarafta parça parça kanlı muharebeler devam etti. Nihayet garp ordusuda Yanya ve Adriyatik kıyılarına kadar sürüldü. Oradanda kısmen vapurlara bindirilip memlekete getirildi. İşkodra, Yanya, Edirne kaleleri son zamana kadar dayandılar. Kendilerini pahalıya mal ettiler; fakat orduların dağılması asırlardan beri Türk elinde bulunan ve atalarımızın kemikleri ile yuğrulmuş bulunan (Koca Rumeli) bir kaç hafta içinde Balkanlıların eline geçti. (1913) te yapılan sulh ile şarkî Trakya bizde kalmak üzere diğer vilayetler Sırp, Bulgar, Yunan, Karadağ, Arnavutluk arasında taksim olundu. Girit tamamiyle Yunana verildi.

DERS: Balkan harbinde niçin yenildik?... İtalya harbi münasebetiyle Çanakkale ve İzmirde iki ordu toplanmış ve bu orduların askeri aylarca talim edilmiş, yetiştirilmişti. Epeyi zaman seferber kalan bu asker arasına fesatçılar fitne soktular (terhis isteyin) dediler. O zamanlar hükûmeti yeni eline alan (hürriyeti itilâf) fırkasıda askere yaranmak için terhis emrini verdi. Ordunun disiplinini bozan bu hal yenilmenin birinci sebebidir. Askerin terhisine ancak Millet Meclisi karar verir hükûmette emreder; aksi halde her zaman yenilemek muhakkaktır.

Balkan harbinde zabit ve efrat arasına siyaset ve ayrılık düşmüştü. Bu hal askerliği parçalamıştır. ASKERİN TEK BİR FIRKASI VARDIR. ODA BAĞLI BULUNDUĞU KOLORDUSUNUN FIRKASIDIR.

Seferberlik düzüğün ve acele yapılamamıştı.Memleketin her tarafında demiryolları olmaması, denizlerin donanmaya ve nakil vasıtalarına kapalı kalması asker toplama işini bozmuştu. Seferberlik, muharebe mıntakasına gidiş çorba gibi olmuştu. Bundan sonra (Seferberlik var) demek dağarcığını sırtına alıp hemen şubenin yolunu tutmak demektir. Harp ancak böyle kazanılabilir.

Harp meydanları için evvelden yetişmiş olmak lâzımdır. Talimsiz asker bir koyun sürüsü gibidir. Onları

yenmek kolaydır. Gece gündüz çalışıp askerliği öğrenelim, talimlere hevesle çıkalım. Ülkülü ve bilgili oldukça TÜRKÜ KİMSE YENEMİYECEKTİR.

c) Büyük harp: 1914 ten 1918 yılına kadar dört yıl sürdü. Bütün yer yüzü birbirine girdi; bir taraftan Almanya, Avusturya - Macaristan, Türkiye, Bulgaristan; diğer tarafta İngiltere, Fransa, Rusya, İtalya, Sırbistan, Romanya, Belçika, Japonya, Amerika yani hemen bütün dünya karşı karşıya çıkmıştı.

Harbin başlıca sebepleri: İngiliz ve Almanlar yer yüzünün kazançlarını ve menfaatlarını paylaşamıyorlardı, zayıf memleketleri ellerine geçirmekte uyuşamıyorlardı; her biri karada ve denizde yer yüzünün en üstün devleti olmak istediklerinden birbirinin baş düşmanı kesilmişlerdi. Rusların ise Osmanlı ülkesinde gözleri vardı. İstanbulu ve boğazları almak sevdasında idiler. Fransızlara gelince: 1870 seferinde Almanlara yenilmişler ve (Alsas - Loren) vilayetlerini Almanlar ellerinden almışlardı. Fransızlar öç olmak ve bu vilayetleri tekrar kendilerine katmak ve Almanları zayıf düşürerek komşusundan emin olmak istiyorlardı. Avusturyalılarla Sırplar arasında başlayan harp bu yüzden bütün Avrupayı sardı. Osmanlılara gelince: İki asırdanberi Rusların taarruzları karşısında kalmış yurtlarını içeriden ve dışarıdan korumak mecburiyetinde idiler. Büyük harbin başında harbin neticesi ne olursa olsun kabağın kendi başlarında patlayacağını bildiklerinden başlangıçta harbe girmeden seferber kalmayı daha iyi buldular. 2/ Ağustos/1914 te büyük harp seferberliğini ilân ettiler.

Bu sıralarda Osmanlı ordusu henüz Balkan harbinin yorgunluğunu gidermeğe ve Almanyadan getirilen askerî hey'etlerle askerliğini yükseltmeğe çalışmakta idi. Fakat bu çalışma tamamlanamadı.

Seferin başında Osmanlı kuvvetleri dört ordu halinde idi. Birinci ikinci ordular İstanbul ve Trakya mıntakasında üçüncü ordu Kafkas ve İran hudutlarında, dördüncü orduda Mısır hududunda idi. Orduların insan kaynakları kâfi idi ise de hayvan ve malzemece çok noksanları vardı. Seferberlik başında bütün ordular 640,000 insan, 228,000 hayvan, 1247 seyyar top, 520 kale topu kuvvetine varmışlardı. Osmanlı donanması ise Karadenizde ve Akdenizde hakim olabilecek kuvvette değildi. O sırada Çanakkale bo-

ğazına sığınan iki Alman zırhlısı (Goben, Brslav) Osmanlı donanmasına satın alınarak (Yavuz, Midilli) atları verildi isede bu zırhlılarla da hakimiyet temin edilememişti.

1914 yılının birinci teşrininde Alman ve Avusturya cepheleri sıkışmıştı. Osmanlıların mutlak harbe girmelerini istiyorlardı. Almanlar kumanda ettikleri zırhlıları Karadenize çıkarıp Rus donanması ile çarpıştılar. Karadenizde top patladı ve bu suretle de 29/I. Teşrin günü artık harp başlamış oldu.

Osmanlıların harbe girmesi ile Çanakkale ve İstanbul boğazları kapandı. Düşmanlar karadan ve denizden Çanakkaleyi zorladılar fakat açamadılar. Bu yüzden de Ruslara ve Romanyalılara deniz yolu ile yardım edemediler. Neticede Rusya ve Romanya yenildi.

Mısır ve Kafkasya karşısına giden Osmanlı orduları İngiliz ve Rusların iki milyona yakın askerini karşılarında tuttu... Avusturya, Bulgar cephelerine asker gönderilerek müttefiklerin harbi kazanmaları için zaman ve kuvvet kazandırıldı. Sonunda Bulgar cephesinin yarılması, Alman cephelerinin sarsılması, Suriye mıntakasındaki orduların gerilemesi ve artık bütün ikmal kaynaklarının kurumuş olması yüzünden Osmanlılarda büyük harpten yenilmiş olarak çıktı. Bununla beraber bütün cephelerde dört sene Türk gücünün tarihe bıraktığı şanlı ve altın yazı ile yazılmağa değer kahramanlıklarıda Türke yeniden sonsuz bir nam kazandırdı. Muhtelif cephelerdeki harpleri de kısaca görelim.

1 — Kafkas cephesinde: İlk olarak Ruslar 150,000 kişi ile Kafkas cephesinde 2/2.Teşrin/1914 günü sınırlardan içeri girdiler. Teçhizatı, iaşesi geri hizmetleri çok eksik üçüncü Osmanlı ordusu 80,000 kişi ile bu taarruzu Erzurum - Hasankale mıntakasında karşıladı ve mukabil taarruza geçerek Rusları sınırlara kadar sürdü. İki ay içinde 150,000 mevcuduna çıkarılan Osmanlı ordusu tekrar taarruza geçirilerek ikinci kânun ve Şubat aylarının en dondurucu bir zamanda Kafkas sınırlarını aştı. Sarıkamış ve Zivin cıvarlarında çok çetin muharebeler oldu. Ordu başına geçen Enver paşanın idaresizliği, Soğuk, kar, açlık ve tifo salgını orduyu düşmandan ziyade yedi ve eritti. Kış içinde 12,000 ne inen ordu tekrar Osmanlı arazisine geri atıldı. Bununla beraber Ruslarda bitik bir hale geldiklerinden daha fazla ilerlemiyerek sınırlar cıvarında kalmağa mecbur oldular. 1915 yılı ehemmiyetsiz muharebelerle geçti. 1916 yılı başında Rus ordusu çok kuvvetlenmiş ve Erzurum üzerine taarruza geçmişti. 150,000 Tüfek karşısında 40,000 kişilik üçüncü ordu

vardı. Erzurum şarkında çok çetin savaşlar oldu. Bir buçuk ay devam eden muharebeler neticesinde 14 Şubat günü Erzurum boşaltıldı Ruslar girdi. 1916 Nisanında Ruslar Trabzonu da aldılar. Her ne kadar Haziran ve Temmuz aylarında üçüncü Osmanlı ordusu takviye edilip Trabzonu almak istedi isede muvaffak olamadı. (214) tabura yani 200,000 ne varmış olan Rus ordusu karşısında Erzincanı da kayıp etti. Bu muharebeler üçüncü orduyu artık taarruz edemiyecek bir hale koydu. Bu sıralarda Kafkas cephesi Bitlis - Muş cihetlerinde ikinci Osmanlı ordusu ile takviye olundu. Van gölünden Erzincana kadar büyük bir cephede karşılıklı taarruzlar oldu. Mustafa Kemal paşanın (yani Gazi hazretlerinin) kumanda ettikleri on altıncı kolordu Rusların zaptettikleri (Muş ve Bitlisi) aldı. Rusların bütün taarruzlarını kırdı. Bu cephede de Türk dayanması olmasa idi Rusların ve kırallık istiyen Ermenilerin bütün Anadoluyu ele geçirecekleri ve ondan sonrada Türklüğün hayatına son çekecekleri şüphesizdi.

1917 yılı ikinci teşrin ayında Rusyada Bolşevikliğin çıkması ve bunun Rus ordusunu altüst etmesi yüzünden Kafkas cepheside hafifledi ve Osmanlı ordusu ileri harekete geçti. Karşısında bir çok Ermeni kıt'aları kalmıştı. Ruslar çekilmişlerdi. Gürcülerde bir ordu teşkil etmişlerdi. Bunlar geçtikleri bütün müslüman ve Türk köylerini yaktılar, halkını çocuklara varıncaya kadar kestiler, ordu bu yangın ve ölü yığınları içerisinden geçerek Kars, Batum, Ardahanı ele geçirdi. Kafkas dağlarına ve Hazardenizine kadar dayandı. Harp bu çephede Suriye ve Bağdat cephesi zararına olarak kazanç göstermişti. Fakat 1918 mütarekesi ile buraları da boşaltılmıştı.

2 — ÇANAKKALEDE: 1915 yılı başından beri İngilizler ve Fransızlar denizden Çanakkale boğazını zorlamakta ve fakat bir çok zırhlıları batarak içeri girememekte idiler. Nihayet 150,000 kişilik bir orduyu 12 Nisan 1915 te Gelibolu yarım adasına çıkarmağa başladılar. (Seddülbahir) cihetinde dokuzuncu fırka (Arıburnu) cihetinde de Gazi hazretlerinin o zaman kumanda ettikleri on dokuzuncu fırka bu üstün düşman kuvvetlerini karşıladı. Türkler düşmanın yirmi sekiz parça harp gemisinin en aşağı 1500 topuna otuz topla karşı koyuyorlardı. Siperler topraktan kazılmış sade hendeklerdi. Patlayan yüzlerce zırhlı toplarının yarım ada üzerinde hiç

bir Türk neferini sağ bırakmadığı sanılıyordu. Fakat denizden düşman sandalları ve nakil vasıtaları karaya yanaşmağa başlayınca karadan bir aslan kükremesidir koptu. Türk askeri her taraftan düşmanlarına saldırıyor, kurşun ve bomba yağmuru yağdırıyordu. Çıkanlar yerlerinde mıhlanıp kalmışlar ve nihayetine kadar da bir adım atmamışlardı. Gazi o zaman (Kaymakam Mustafa Kemal bey) [Resim — 39] vaktinde düşman çıkış yerlerine yetişmemiş olsa idi boğazlar açılmış, İstanbul zaptolunmuş ve daha o zaman kuvvetli bulunan Ruslar ile diğer devletler Türk yurdunu parçalamış bulunacaklardı. Bundan sonra Fransız ve İngilizler Çanakkaleyi habire kuvvetlendirdiler ve devamlı hücumlarla Türk askerini yenmek istedilersede her defasında püskürtüldüler. [Resim — 40]

Düşmanlar ağustos ayı zarfında tekrar Anafartalara büyük bir kuvvet daha çıkardılar. Orayıda Mustafa Kemal bey (Gazi Hazretleri) yetişti. Taarruzlara, taarruzlarla karşı koydu. Oradanda İngilizler bir adım ilerleyemediler. On metreye kadar birbirine yakın karşılıklı siperlerden aylarca kan ve ateş püskürdü. Cehenneme benzeyen muharebe meydanından Türk askeri hiç yılmadı ve bir adım geri gitmedi. İnsanca, malzemece, zenginlikçe dünyanın en kuvvetli devletlerine boyun eğdirdi. Düşmanlar 150,000 ateşten ve 100,000 hastalıktan zayiat vererek 1916 ikinci kânununda tamamen çekilip gittiler.

Bu çephede Türk askerinin gösterdiği kahramanlıklar dosta düşmana parmak ısırtmıştır. Kurşun ateş yağmuru içinde düşman neferlerini siperinden alıp kendi siperine getirenler, yer altından lâğımlar kazıp düşman siperi içine saldıranlar, 20 kişi ile 100 kişinin üzerine atılıp yok edenler; ölen arkadaşlarını siper edip yanaşarak düşmanın boğazına atılanlar, bir kolu bir bacağı kopuk veya vücudunun bir kaç yeri delik deşik olduğu halde yine ateşe devam edenler, altı ayda sekiz defa yaralanıpta tekrar kıt'asına gelerek düşmana saldıranlar o kadar çokturki birinin adını yazsak diğerlerinin hakkı kalır.

DERS: İşte muharebe böyle kazanılır. Bugün altında on binlerce Türk şehidi yatan (Gelibolu) yarımadası on binlerce yıl Türkün yer yüzünde bir (yılmazlık öğüntüsü) ve gömülenlerde yaşayan bekçisi olarak kalacaktır. Çanakkale her zaman kafamızda kalmalıdır. Ne zaman yüreğimiz-

[Resim — 39]
Kaymakam Mustafa Kemal Bey Çanakkale Siperlerinde

[Resim — 40]

Çanakkale siperlerinde biri (gözde) biri (gezde) biri de yaralandığı halde siperinden ve arkadaşlarından ayrılmayan üç kahraman Türk neferi

de düşmanın çokluğu veya ateşinin bolluğu bir zayıflık uyandırmağa başlarsa hemen hatırımıza Çanakkaleyi getirelim. YIKILMAYIZ.....

3 — **SİNA, FİLİSTİN CEPHESİNDE: Osmanlılar İngilizleri can damarından vurmak için Mısıra girmek, Süveyş kanalını ele geçirerek Hint yolunu İngilizlere kapamak istiyorlardı. Bu suretle islâmları da ayaklandırarak Afrika şimalini düşmanlardan temizleyeceklerdi. Bu maksatla dördüncü ordu hazırlandı. Bundan 25,000 kişilik bir kuvvet bin bir güçlükle susuz Sina çölünü aştı..... Süveyş kanalına yanaştı. 6 / Şubat / 1915 günü Türk askeri Süveyş kanalına atıldı. Mısırlıların bu sırada isyanları bekleniyor ve halifenin (mukaddes cihat) ilânı ile bütün Arap ve islâm aleminin ayak-**

lanacağı zan olunuyordu. İsyan olmadı. Araplar bilakis Türkler aleyhine hazırlanıyorlardı. Karşıyakaya geçmek isteyen askerler İngilizlerin karadaki kuvvetli topçuları, fen vasıtaları, ışıldakları karşısında baskında muvaffak olamadılar. Bir kısmı da suda boğuldular. Kanala taarruz boşa gitti. İngilizler bu taarruzun ehemmiyetini bildiklerinden yeniden kuvvet topladılar. Mısır ordusunu kuvvetlendirdiler. 85,000 kişilik bir kuvvetle Sinayı geçtiler (Gaze) önüne geldiler. Bir yıl gerilerinde demiryolu yapmak, çölde su boruları döşemek suretile hazırlandılar. 26 Mart ve 19 Nisan 1917 de iki büyük taarruz daha yaptılar. Bu taarruzları Türkler durdurdular. İngilizler muvaffak olamayınca 1917 bütün yazını kuvvetlenmekle ve hazırlanmakla geçirdiler. Tam 130,000 kişilik bir ordu ile 34,000 kişilik Osmanlı ordusuna taarruza başladılar. Gaze Birissebi hattında çok şiddetli muharebeler oldu. Neticede buradaki yedinci ve sekizinci Osmanlı orduları (Yıldırım orduları grubu) geri çekilmeğe mecbur oldu. Kudüs İngilizlerin eline geçti. Bu zafer tıpkı haçlı seferlerinde olduğu gibi yer yüzüne hıristiyanlığın islâmlığa zaferi gibi ilân olundu. Halbuki bu esnada Mekke ve Medinede müslüman arap şerifleri, peygamber evlatları! Müslüman türklere isyan etmiş arkadan hançerlemeğe yelteniyorlardı.

1918 martına kadar Türk ordusuna çeki düzen verilerek (Nablus) cenubundaki dağlık arazide İngiliz taarruzlarına karşı konabilmişti. Ancak İngiliz ordusuda eylûla kadar kuvvetlerini iki misline çıkarmıştı. 19 eylûl 1918 de 400,000 kişilik İngiliz ordusu büyük taarruzuna başlamış Osmanlı cephesini yarmıştı. Bir kolorduya çıkarılan kuvvetli İngiliz süvarisi bu yarılan cepheden Türk ordusu gerilerine sokulmuş ve karıştırmıştı. Müslüman araplarda ordunun gerisini, ağırlıklarını kuşadarak askeri şaşırtıyorlardı. Zaten on misli fazla düşman karşısında kalan ordu böyle her taraftan sarılınca fazla dayanamadı. Halebe doğru çekildi.

Burada yine Büyük Gazi (Mustafa Kemal paşa) yı ordunun başına geçmiş buluyoruz. Dağılmış askeri toplamış, Halep karşısında düzene sokmuş, yeniden bir cephe kurarak İngiliz süvarilerini durdurmuş ve memleketi ve orduyu daha büyük felaketlerden kurtarmıştı.

Bu cepheye Çanakkale ve Kafkas kazançlarından sonra daha fazla ehemmiyet verilerek vaktinde kuvvetlendirilse

idi Türk askeri demir gibi yerinde kalır ve belki Mısırı da alırdı...

4 — IRAK CEPHESİNDE: İngilizler Osmanlı yurdunun Hint yoluna en yakın bir kapısı olan Basra ve Bağdat havalisini ele geçirmek istiyorlardı ve bu maksatla daha harbin başında bir miktar askeri Basra körfezine çıkarmışlardı. 1915 Nisanında bir kolorduyu bulan İngiliz kuvveti taarruza kalkarak sayısı az olan Türkleri (Korna) şimaline sürmüştü. Eylûlde şiddetli bir muharebe ile (Küvetülâmmare) de İngilizlerin eline geçmişti. Bu sıralarda Bağdada beş fırka kadar asker toplayan Osmanlılar 22 II. Teşrin 915 tarihinde şiddetli taarruzlar ile İngilizleri (Küvetülâmmare) ye tıkılmağa ve kuşatılmağa mecbur ettiler. Kuşatılan İngiliz kuvveti (Jeneral Tavenshent) in kumandasında 14,000 kişi idi. Kuşadan Türk kuvveti de 4,000 kişi idi. Geri kalan Türk kuvveti İngilizlerin Basradan gelen imdat kuvvetlerine karşı gitmiş ve onları da durdurmuştu.

İngilizler (Küvetülâmmare) de kuşatılan kuvvetlerini kurtarmak için bir kaç defalar ehemmiyetli taarruzlar yapmış iselerde hepsinde de muvaffak olamamışlardır. (Küvetülâmmare) deki İngilizler nihayet tamamile esir olmuşlardır.

Burada teşekkül etmiş olan altıncı Türk ordusu (Küvetülâmmare) muzafferiyetinden sonra ikiye parçalandı. Yarısı İrana geçti ve Rusları 1916 yazında (Hemedan) a kadar geri sürdü. Irakta kalan kuvvet ise çok zayıftı. İngilizler bundan istifade ettiler cepheyi 160,000 kişiye kadar kuvvetlendirip 10 I. Kânun 1916 da taarruza başladılar ve mart ayı zarfında da taarruza devam ederek (Bağdadı) aldılar. Ruslarda bolşeviklik çıktıktan ve İranı boşaltıp geriye çekildikten sonra İngilizler Irak mıntakasına daha fazla ehemmiyet verdiler burayı devamlı surette takviye ederek 400,000 kişiye vardılar. Türk altıncı ordusu ise ancak 8,000 tüfeğe varıyordu. 29 / I. Teşrin / 1917 de başlayan bir İngiliz taarruzubu kuvveti dağıttı. Aynı günde de mütareke olmuştu. Buna rağmen İngilizler ilerleyerek Musuluda aldılar.

Şurası hatırda kalmalıdırki: Irakta dört bin Türk askeri 14,000 İngiliz askerini - etraftan her türlü İngiliz yardımı olmasına rağmen - kuşatıp esir olmağa mecbur etmiştir. Başka milletler tarihinde beş on misli üstün kuvveti kuşatıp esir etmek hemen hiç görülmemiştir. Bu; ancak Türk tarihlerinde yazılıdır ve bunu İngiliz tarihine de yalnız bir

kara leke olarak (Türk) yazabilmiştir. Bunun için hep bilelimki TÜRK BÜTÜN DÜNYAYA BEDELDİR.

5 — Yabancı cephelerde:

a) Galiçyada: Osmanlıların müttefiki olan Avusturyalılar 1916 yılında Rusların Galiçyada yaptıkları taarruzlar neticesinde sıkışık bir vaziyete düşmüşlerdi. Buraya Ağustostan itibaren gönderilen on beşinci Osmanlı kolordusu cepheye varır varmaz Türkün adını dostuna, düşmanına tam yerinde tanıtmıştı. Beş on misli Rus karşısında mevziinde demir gibi kalan bu kolordu taarruzları ile de düşmanı püskürtmüş Avusturyalıları büyük tehlikelerden kurtarmıştır. Avusturya ve Almanya imparatorları ve cephe başkumandanları kolordumuza tekrar tekrar takdirler, aferinler yağdırmışlardır. Bu kolordu Filistinde yıldırım orduları grubunun teşekkülü üzerine geriye çağırılmıştır.

b) Romanyada: Romanya harbe girince Bulgarlarla birlikte harp etmek üzere altıncı Türk kolordusu Bulgaristana gönderilmiş ve Dobricadan harekete geçirilmiştir. Eski yurtlarında yine Türklere kavuşan kolordu Bulgarlara örnek olacak bir yılmazlıkla Tunayı aşmış ve Bükreşe kadar dalarak diğer müttefiklerinden geri kalmamıştır. Bu kolorduda Kafkas cephesinin ileri hareketinde Kafkasyaya (Batuma) geçirildi.

Bundan başka diğer bir Türk kolordusu Bulgarların Makedonya cephesine yardım için gönderildi.

Ana yurttan dışarı gönderilen ve hepsi 120,000 kişiye varan kuvvetler asıl memleketteki orduların zayıf kalmasını hazırlamış oluyordu. Bu hal sözünün eri, mert Türk milletinin sıkışan dostlarına nasıl hakikatli ve büyük bir dost olduğunu göstermeğe kâfidir.

DERS: Padişahlık devrinde hiç bakılmamış ve son zamanlarda hiç iyi ellerde bulunmamış olduğu halde Türkün ne büyük yükseklikler, yılmazlıklar gösterdiğini gördük. Halbuki bugünkü Türkiye Cümhuriyetinin sayesinde daima yüksek tutulan ordumuz elbette zamanında daha büyük kudretler gösterecektir. Her Türk askeri kendini ve ordusunu böyle bilmelidir.

6 — Mondros mütarekesi: 1918 yılının I. Teşrininde Bulgar cephesinin yarılması ve Bulgarların sulha yanaşması, Alman cephe ve donanmasının sarsılması, Suriye cephesinin geril-

mesi Osmanlı devletini de mütarekeye mecbur etmişti. 30 I. Teşrin 1918 de Limni adasının Mondros limanında İngilizlerle yapılan ve körükörüne imza edilen mütareke ile harp bitmiş oldu. Bu mütarekenin bir maddesi (Devletlerin istedikleri yeri) istedikleri zamanda işgal edebileceklerini bildiriyorduki bununla bütün Osmanlı imparatorluğunu işgal edebileceklerdi.

c) Sever muahedesi: Osmanlı padişahı altıncı Mehmet Vahdettin mağlûbiyet üzerine hemen kendi şahsını düşündü; milleti hiç görmedi. Kendi bendeleri ve başlıca (Damat Ferit paşa) her ne olursa olsun ve kimin boyunduruğu altına girilirse girilsin bir sulh yapmak istiyorlardı. Hepsi İngilizlere diz çökmüşler İngilizleri öpüyor ve Türk yurtlarıda yeryer düşmanın işgalı altına giriyordu. Millet bu hallere boyun eğmedi ve aşağıda göreceğimiz veçhile İstanbul hükûmetini ve padişahı tanımadı; başına geçen en büyük reisi (Gazi Mustafa Kemal) in etrafına toplandı... Anadoluda millet düşmanlara karşı canla başla boğuşurken İstanbul hükûmeti düşmanlarla (Sever) muahedesini 10/8/1920 tarihinde imza etti.

Bu muahede ile [Harita — 19] a bakın. Osmanlı devleti İstanbul ve civarındaki bir kaç köyle bir kaç Anadolu vilayetinden ibaret kalıyordu. Adalar ve İzmir havalisi, Trakya Yunanlılara veriliyor, şark vilayetleri kâmilen Ermenistan kırallığı oluyor, cenup vilayetleri Adana Fransızlara, Sökeden Mersine kadar kâmilen İtalyanlara veriliyordu. Çok şükürki Anadoluda Mustafa Kemalin kurduğu devlet Türk milletinin hakikî dili ile bu muahedeyi tanımadı ve mücadelesine devamla LOZAN sulhunu yaparak yeni Türkiye Cümhuriyetini kurdu. Bunların nasıl olduğunu aşağıda Türkiye Cümhuriyeti bahsinde dikkatle okuyunuz.

***

III. İstiklâl Harbi ve Türkiye Cümhuriyeti

a) İstiklâl harbine giriş ve Türkiye Büyük Millet Meclisi hükûmetinin kurulması;
b) Muhtelif cephelerde harpler ve mütarekeler;
c) Lozan sulhu;

d) Türkiye cümhuriyetinin ilânı;
e) Halifeliğin kaldırılması;
f) Cümhuriyetin inkılâpları;
g) Cümhuriyet devrinin gözle görünür faydaları;
h) Gazinin Türk gençliğine öz öğüdü.

***

a) İstiklâl Harbine Giriş ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kurulması

Büyük harp bittikten sonra (Mondros) mütarekesi mucibince galip devletler donanması 10/2. Teşrin/1918 günü İstanbula girmiş [Resim — 41] ve bu yürekler sızlatan kafileye Yunan donanmasıda katılmıştı. Bir taraftan devletin idare merkezi böyle yabancı devletlerin silâh baskısı altına girerken öte taraftanda memleket parçaları birer bahane ile asker işgalleri altına alınıyordu. Bu arada ortada kalan Osmanlı ordusu 1,000,000 kişiden 50,000 kişiye indirilmiş, topları tüfekleri yabancı devletler tarafından kitlenmiş ve her tarafta ordunun silâh ve cephaneleri toplanmağa, denizlere dökülmeğe başlanmıştı.

Mütareke şartları icabından gösterilen bu işgallerden sonra 15/Mayıs/1919 da Yunanlılar (İzmir) i işgal ettiler. İzmirde kışlaya, hükûmete, halka saldıran Yunan askerleri çok büyük hakaretlerle silâhsız askerlerimizi, suçsuz halkımızı süngülediler. [Resim — 42] (Yaşasın Yunanlılar) diye bağırmayan askerlik dairesi reisi kaymakam Fethi beyi (İstiklâl harbinin ilk şehidi olarak) öldürdüler. Artık bütün Türk yurdunun her tarafında millet kan ağlıyor umumiyetle yeis ve ümitsizlik içinde şaşkın şaşkın akibetin ne olacağını bekliyordu.

Bir çok akıllı gençler her şeyin bittiğini, kuvvetli devletlere boyun eğmekten veya birinin himayesine girmekten başka çare kalmadığını söylüyorlar; bir çok temiz insanlarda tevekkül ile mukadderatın ne olacağını düşünüyorlardı. Bu haller karşısında Osmanlı padişahı ve onun hasiyetsiz, korkak hükûmeti yalnız kendilerini düşünerek galiplerin koltuğuna sığınıyor, yurdun karanlık günlerinde şenliklerle kendi nefislerini aydınlatmağa uğraşıyorlardı.

İşte memleket böyle ümitsiz, ordu kuvvetsiz, padişah ve hükûmet haysiyetsiz bulunduğu bir zamanda İstanbulda bulunan eski

[Resim — 41]
İTİLÂF DEVLETLERİNİN İŞGALİ ALTINDA İSTANBUL
Osmanlı Mebusan Meclisi önünde İtilâf Devletleri Donanması

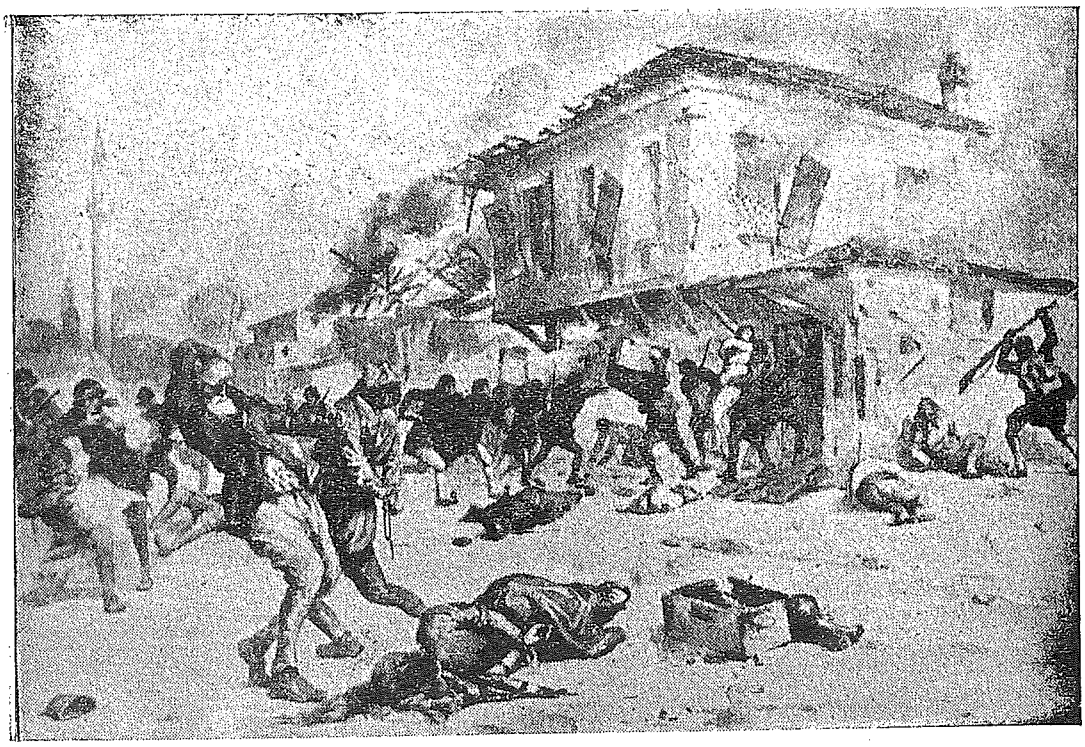

[Resim — 42]

yıldırım orduları kumandanı (Mustafa Kemal paşa) miskinlikle bekleyerek geçecek her günün bir kat daha Türk milletini mahva sürükleyeceğini kestirdi, düşman zırhlılarının topları altında her hangi bir hak istenmeyeceğini sezdi; Anadolunun henüz düşman ayağı değmeyen ellerine giderek istiklâl ve hakkın mücadele ile alınacağına kat'i kararını verdi ve üçüncü ordu müfettişliği ile (Pontos Rum isyanını) bastırmak bahanesi ile İstanbuldan çıktı. 19/Mayısta Samsuna geldi.

İlk iş olarak Anadoluda bütün kumandanlarla valileri ve milleti istiklâl mücadelesine çağırdı. Kat'i kararlar verilmek üzere Erzurum ve Sivasta açılacak kongraya azalar gönderilmesini istedi. Bu davet küskün ve yurdunu seven milleti çok sevindirdi. İstanbul hükûmeti bunu duyunca Mustafa Kemalin geniş kumandanlık salâhiyetlerini elinden aldı. Fakat Erzuruma varan paşa (8/9 temmuz 1919) gece yarısı Osmanlı paşalığından istifade ederek Türk mille-

tinin hakikî paşası olarak açıkça mücadeleye atıldı.....

23/Temmuz/1919 Erzurumda şark vilayetlerinin murahhaslarından ve 4/Eylûl/1919 da Sivasta bütün memleketin murahhaslarından mürekkep kongralar toplandi. Bu kongralarda Mustafa Kemal paşa milletin dağınık düşüncelerini birleştirdi. Ve milletin kendi hakkını gütmek üzere (Anadolu ve Rumeli müdafaai hukuk) temsil heyetini kurdu. İstiklâl mücadelesi verilen kararlarla paşanın yüksek kılavuzluğu altında başladı.

Artık bundan sonra her tarafta düşman kuvvetlere karşı millî cepheler teşkiline başlanıyor, bu millî harekete karşı İstanbulda padişah ve onun sadrıazamı damat Ferit haince ve kancıkça emirlerle Mustafa Kemalin (Aşi) olduğunu ve emirlerine itaat edilmemesini bildiriyor ve millî hareketi idare edenlerle iştirak edenlerin öldürülmesi hakkında fetvalar çıkartıyordu. Anadoludaki bütün ordu ve valiler ve millet hak tarafını (Mustafa Kemalin) tarafında bularak 12/Eylûl/1919 dan itibaren İstanbul hükûmeti ile alâkalarını kestiler ve Ankaraya gelen temsil heyetini baş tanıdılar.

İstanbuldaki yabancılar ise 1920/2. Kânununda açılan ve (Millî misak) denilen Türkiye cümhuriyetinin bugünkü sınırlarını ve istiklâlini isteyen andı kabul eden mebusan meclisini 16/Mart/1920 günü dağıtmışlar, askerlerimizi gece uyurken süngülemişler, ve artık İstanbulu resmen işgal ettiklerini ilân etmişlerdi.

Böyle düşman boyunduruğu altında kalmış ve zaten çürümüş bir devletin hükûmet olarak kalamayacağını daha İstanbulda iken anlamış olan Mustafa Kemal paşa yalnız milletin hakimiyetine dayanan müstakil ve yeni bir Türk devleti kurmaktan başka kurtuluş yolu, olmadığına karar vermişti. Bunun için Anadoluda yeniden mebuslar seçildi. Ve bütün millet vekilleri Ankarada (23 Nisan 1920) de açılan (Büyük Millet Meclisi) nde toplandı, Reis olarak (Mustafa Kemal) seçildi. Ve Millet artık kendi mebuslarından seçtiği vekillerle bir hükûmet kurdu. Adına (Türkiye Büyük Millet Meclisi hükûmeti) dendi. İlk vekiller heyeti reisliğine o sıralarda Ankaraya gelmiş bulunan (Büyük Erkânıharbiye Reisi) Fevzi paşa Hz. leri ve Erkânıharbiyei Umumiye vekilliğinede (şimdiki Başvekil) İsmet bey seçildi. Bundan sonra İstanbul hükûmeti hiç tanınmadan her iş Anadolu hükûmetinin elinden çıkacaktır. [Resim — 43, 44]

[Resim — 43]
Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Temsil Hey'eti Reisi Mustafa Kemal Paşa

[Resim — 44]

İlk İcra Vekilleri Hey'eti Reisi ve Millî Müdafaa Vekili Fevzi Paşa

b) Muhtelif Cephelerde Harpler

1 — Garpte Cephelerin Teşkili ve Dahilî İsyanlar

Yunanlılar İzmiri işgal ettikten sonra yerli Rumların tehlikede oldukları bahanesi ile etrafa saldırmağa başladılar. 17/Mayısta Aydını, 29/Mayısta Ayvalığı, 1/Haziranda Akhisârı, 4/Haziranda Nazilliyi, 12/Haziranda Bergamayı işgal ettiler. Bu işgale karşı ilk Türk askerinin ateşi 28/Mayısta Ayvalığı işgale gelen Yunanlılara (172) ci alay - Kumandanı Kaymakam Ali bey (şimdi Afyon mebusu) tarafından açtırıldı. Ege denizinde patlayan bu ateş düşman denize dökülünceye kadar sönmedi. Haziranın sonlarına kadar Yunanlılar Anadoludaki kuvvetlerini beş fırka, bir süvari alayı, iki topçu alayı bir tayyare filosuna çıkardılar. 60,000 muhrip askerî bulunan ve her şeyi İngilizler tarafından temin edilen bu ordunun karşısında İzmir şark, şimal cenup cepheleri halinde ayrılan 6,000 kişilik (Kuvvayı Milliye) den ve ordunun yardımcı askerlerinden başka kuvvet yoktu. Ordu Büyük Millet Meclisi hükûmeti teşekkül edinceye kadar resmen harbe sokulmuş görünmüyordu. Garpte Yunanlılara karşı ilk millî cepheler şöyle idi;

İzmir şark cephesi: Salihli - Bozdağ
Şimal cephesi: Edremit - Ayvalık - Soma - Akhisar - İvrindi } 6000 kişi.
Cenup cephesi: Aydın - Söke - Nazilli - Denizli
Bursa mıntakasında da 1500 kişi.

Türkiye Büyük Millet Miclisi hükûmeti teşekkül ettikten sonra artık orduda resmî olarak harbe girişti. Millet böyle canla başla yurdu kurtarmağa çalışırken [Resim — 45] İstanbul hükûmeti ve Padişah İngilizlerle birlikte Anadolu halkını birbirine kırdırmak için din, halife, fetva diye istiklâl mücadelesi aleyhine çalışıyorlardı.

Millî hükûmeti düşmandan ziyade bu adamlar uğraştırdılar. Memleketin dört bucağında cahil halkı kışkırttılar, Çerkes ve Kürtleri ayaklandırdılar. Her taraftan isyanlar, şekavetler alevlendi. İstanbulda İngiliz parası ile (Kuvvayı inzibatiye) diye fırkalar teşkil edip Anadolu askerine saldırttılar. Bütün bu isyanlar ve bu boğuşmalar 16/II. teşrin/1916 dan itibaren bir yıl sürdü... Hak yerini buldu Anadolu hükûmeti hepsini bastırdı. Memleketi süt limana çevirdi.

Memleketteki bu isyanlardan istifade eden Yunanlılar ve düşmanlardı: İzmir ve Bursa mıntakasında 1920 senesi Haziran ve Temmuz aylarında Yunanlılar büyük kuvvetlerle taarruza geçtiler.

[Resim — 45]

İstiklâl Harbinin başında genç, ihtiyar, kadın, erkek, çoluk çocuk bütün Türk evlatları Yurdun müdafaası için (Kuvvayi Milliye — Milli kuvvetler) halinde düşmana işte böyle kahramanca karşı koymuşlardı

Karşılarındaki (Kuvvayi Milliye) yi dağıttılar. Bu dağılış muntazam ordular karşısında teşkili noksan derme çatma kuvvetlerin fayda vermeyeceğini birkerre daha gösterdiğinden Anadolu hükûmeti artık Kuvvayi Milliyeyi kaldırarak hepsini bir kumanda altında ordu emrine sokmağa karar verdi. Eskişehirde Garp Cephesi Kumandanlığı teşkil olundu... Diğer taraftan ordunun tanzimine, eksiklerinin tamamlanmasına başlandı. İstanbuldan ve memleketin her tarafından kaçıp gelen zabitlerle, kaçırılan top, tüfek, cephane ile ordu kuvvetlendirildi. Düşmanda gittikçe kuvvetleniyordu. Yedi fırkaya çıkmıştı.

Bu yeni teşkilâttan memnun olmayan eski Kuvvayi Milliye reisleri kafa tutmağa başladılar. Bizzat İsmet bey (paşa) Garp Cep-

hesi kumandanlığına getirildi ve düşmanın kuvvetlenmesi ile ehemmiyet kazanan Kocaeliden - Kütahyaya kadar olan kısma (Garp Cephesi) ve Kütahyadan ta Pozantaya kadar olan kısm da Refet beye (paşa) verilerek (Cenup cephesi) denildi.

Garp cephesinin kuvveti: 11, 61, 24. nizamiye fırkaları ile müstakil süvari livası ve Çerkes Ethemin kuvvei seyyaresiki Hepisi (18,000) nefer (90) ağır makineli tüfek (45) top (2,000) atlı olup İnönü - Kütahya mıntakasında.

Cenup cephesinin kuvveti: 23, 57, 8. fırkalar ve Pozantı da 41. fırka, birinci ve ikinci süvari gruplarıki (10,000) nefer (38) ağır makineli tüfek (22) top (2,000) atlı kuvvetinde idi. Bu kuvvetlere destek olarak yeni teşkil olunan 4. fırka Beylikahırda ve 1. fırka Ankarada ve 3. süvari fırkası da Yozgatta isyanı bastırmakta idi. Artık yeni ordunun temeli kurulmuş habire kuvvetleniyordu. İşte bu sırada vaktile çok güvenilmiş ve şımarmış olan Çerkes Etem düşmanla birlik olarak isyan etti ve saldırdı...

2 — Etemin isyani ve birinci İnönü Muharebesi

Çerkes Etem (2,000) tüfek ve iki batarya ile Kütahyada isyan edip askerlerimizin silâhlarını almağa başlayınca 30/I. kânun/1920 de Eskişehir mıntakasında yalnız 24. fırka bırakılarak bütün garp cephesi Kütahyada toplandı. Kütahya - Gediz istikametinde taarruz edilerek asiler kaçırıldı ve Yunanlılara kaçtılar... Tam bu esnada Bursa mıntakasındaki Yunanlılarda Eskişehir üzerine yürüdüler. [Harita — 20 ye bakın]

Düşman (20,000) piyade (150) ağır makineli tüfek (50) topla ilerleyordu. Karşısında ancak iki alayı ileride ve bir alayı geride 24. fırkamız vardı. Kütahyadaki kuvvetlerimizin erişmesi için üç gün lâzımdı. Zaten altmış birinci fırka Kütahyada bırakılıp yalnız on birinci fırka getiriliyordu. Görülüyorki üç misli düşmanla boğuşmak lâzımdı. 7/2. Kânunda düşman taarruzla karşısındaki iki alayımızı (Bilecik - Pazarcık) hattına çekilmeğe mecbur etti. Ertesi günü tekrar taarruz ettiler. Bu defada kuvvetlerimizi ikinci İnönü mevzilerine sürdüler. Artık düşman Eskişehire elli kilometre yaklaşmıştı. Demiryollarında o zaman hıristiyan memurlar çalışıyor ve tirenlerin hareketlerini kasti olarak ağırlaştırıyorlardı bu sebeple kuvvetlerimiz damla damla geliyordu. Nihayet 9/2. Kânun 921 günü kuvvetlerimiz şöyle yerleşti.

Sağcenahta: Savacıbey mıntakasında yirmi dördüncü fırka (bir alayı Geyvede);

Ortada demiryolunun iki tarafında: Dördüncü fırka;

Solcenahta İnönü garbinde: On birinci fırka,

Her iki fırkadan iki alay henüz yolda olup gelmemişlerdi. Cephe kumandanı ayın onunda Eskişehire geldi. Ve kumandayı ele aldı. hava soğuk, mevziler sıkı sisli, askerde yorgundu. Yunanlılar sisten istifade ile İnönü mevziinin sol cenahına bir buçuk fırka ile yüklendiler. Karşılarındaki yetmişinci ve otuzuncu alaylar çok yılmazlık gösterdiler. Sayıca üstün düşmana direndiler. Tekrar tekrar mukabil taarruzlarla düşmanı mevzilere sokmadılar. Yirmi dördüncü fırkanın üç gündenberi muharebe eden uykusuz askerine yine bir fırka düşman taarruz ederek cephesini yarmış Poyraya kadar inmişti. Bu vaziyet yerinde duran diğer cephe parçalarını tehlikeye düşürdü. Fakat sol cenahta dördüncü ve on birinci fırkaların yerlerinde demir gibi mıhlanıp kalması düşmanda taarruza devam edecek hal bırakmadı.

Yunanlılar Ankaradan, Kütahyadan kuvvetler gelmekte olduğunu sezince 10/11 gecesi Bursa istikametine kaçmağa başladılar. Meydanı Türk silâhlarına bıraktılar ..... Garp cephesi bunun üzerine cenupta tekrar Kütahyaya yanaşıp altmış birinci fırkamıza taarruza girişen Etem üzerine döndü. Etem kuvvetlerini taarruzla dağıttı. Bu kuvvetin bir çoğu bize iltica etti. Diğer bir kısmıda Etemle birlikte Yunanlılara sığındılar ve bir dahada baş kaldırmadılar.

DERS: Türk askeri İnönünde üç misli düşmana karşı dört gün göğüs gerdikten sonra savaşı kazandı. Mukabil taarruzla üstün kuvvetleri yendi. Ve bu suretle düzgün bir ordunun küçük dahi olsa başı boş kuvvayı milliyeden daha kuvvetli iş göreceği bir kerre daha anlaşılmış oldu. Bütün isyanları bastırdıktan sonra İnönünde Yunanlılarada bir darbe vurulması Türkün azmini ve kuvvetini Avrupalılara anlattı. Bunun üzerine Londrada kurulan konferansa 2/Şubat/1921 de Türkiye Büyük Millet Meclisi hükûmetinide çağırmağa mecbur oldular.

3 — İkinci İnönü Meydan Muharebesi

Londrada toplanan ve iki hafta süren konferansta Avrupalılar Anadolu hükûmetine büyük bir ehemmiyet vermişlerdi. Yunanlılar bu ehemmiyeti kaldırmak, birinci İnönünün acısını çıkarmak, Eskişehir ve Afyon demiryollarını ele geçirerek Türk ordusunu dağıtmak maksadı ile bu sefer hem Bursa mıntakasından (üç fırka ile) hemde Uşak mıntakasından (üç fırka ile) 23/Mart/921 den itibaren taarruza geçtiler. [Harita — 21]

İnönüne taarruz eden Yunanlılar (40,000) kişiye ve (144) topa

varıyordu. Karşılarında bulunan Türk kuvveti ise (15,000) asker ile (56) toptan ibaretti. Bu kuvvetin bir piyade bir süvari fırkası Yenişehir - İğnegöl hattında birinci hatta bulunuyordu. İlk olarak bu kuvvetimize düşmanın üç fırkası birden yüklendi. Düşman yürüyüşten alıkondu. Diğer kuvvetlerimiz şöyle bir tertiple asıl muharebeye İnönü garbında hazır bulunuyordu:

Sağ cenahta: Birinci ve altmış birinci fırkalar ve Kocaeliden gelen Halit beyin kuvveti (Gündüzbey - Savacıbey) mıntakasında.

Sol cenahta: On birinci fırka ve süvari fırkası İnönü garbında mevzide.

Ortada, Bozüyük şarkında: Yirmi dördüncü fırka bulunuyordu. Cenup cephesinden getirilen birinci süvari fırkası ile dördüncü piyade fırkasıda merkez ve sol cenah gerisinde ihtiyatta tutuluyordu.

27/Mart/921 günü Yunan taarruzu Söğütle Mezit cihetlerinden sağ ve sol cenahlarımıza doğru başladı. 28/Mart/921 günü Gündüz bey ve Savacıbey cihetinde iki fırkalık Yunan taarruzu bütün şiddetiyle devam etti kanlı boğuşmalar oldu. Birinci ve altmış birinci fırka alayları yılmazlıkta birbirleri ile yarış ediyorlardı... Üçüncü alayın tuttuğu tepeleri düşmanın üç alayıda söktüremedi. Bütün zabitleri ve yarı neferleri ölen alayın mevziini aşamadı....

29/Mart/ günü Yunanlılar bütün cepheden taarruzlarını tazelediler. Sağ cenahta Gündüzbey sırtları defalarca alındı verildi. Yine elimizde kaldı. Sol cenahta onbirinci fırkaya yüklenen Yunan fırkaları kanlı boğuşmalardan sonra bir az geri itilebildi. Buradada yetmişinci alayın mukabil taarruzları görülecek şeydi.

30/Martta Yunanlılar son kuvvetlerini sarfederek kat'î hücumlara giriştiler. Her taraftan sıkıştırdıkları Metres tepeyi düşürdüler.Fakat askerlerimiz geride yine dayandı.Bu mıntakada birinci fırka kumandanı Kemalettin Sami bey (paşa) altmış birinci fırka kumandanı İzzettin bey (paşa) dördüncü fırka kumandanı (şehit Nazım bey) geceli gündüzlü yararlıklarla yılmaz askeri siperlerinde tuttular. Sol cenahta daha kuvvetli yüklenen düşman nihayet Akpınar - İnönü garp mevzilerini düşürdü. Bu esnada Ankaradan beşinci Kafkas fırkasından kumandanı Cemil Cahit bey (paşa) bir alayla Millet Meclisi muhafız taburu cepheye gelmişti. Bunlar ordu sol cenahına sürülerek bir mukabil taarruz yaptılar; sağ cenahtan da taarruz edildi. Yılmaz Türk askerinin saldırışı zaten taarruz azimleri kırılan Yunanlıları büsbütün yıldırdı. 31/Mart günü çekilmeğe başladılar. Ve ikinci defa olarak İnönü muharebe

meydanını Türk silâhlarına terk ettiler.

Yunan ordusu lüzumu kadar takip olundu ve Afyondan Akşehire doğru ilerlemiş olan cenuptaki düşman gerilerine yüründü. Afyon garbında Dumlupınardaki kuvvetlerimize (iki fırka, bir süvari fırkası) taarruz etmiş olan üç düşman fırkası bu kuvvetimizi geri iterek Afyonu almış ve (Çay - Bolvadın) hattına ilerlemişti.

Düşman şimalden garp cephesinin yardıma geldiğini görünce geri çekilmeğe başladı. Aslıhanlar civarında iki kuvvet karşılaştı. Yunanlılar bir fırka daha getirmişlerdi. Ve dağlık, ormanlık mıntakadaki mevzilerine yerleşmişlerdi. Askerimizi daha fazla kırdırmamak için taarruzumuz durduruldu.

Yunanlılar bu defada istedikleri gibi Türk cephesini yıkamadılar, Eskişehir ve Afyonu alıp yerleşmediler.

DERS: İkinci İnönü Türk yılmazlığının bütün yer yüzüne yeni bir alâmeti oldu. Kıt'alarımızın yararlığı saymakla bitmez. Dördüncü ve altmış birinci fırkaların hücum taburları, yüz yetmiş yedinci alayın ikinci taburu, yüz doksanıncı alayın birinci taburu, altmış birinci fırkanın topçu alayı, yüz kırk üçüncü alayın üçüncü taburu, on altıncı süvari alayı, üçüncü, yetmişinci, onuncu piyade alayları tekrar tekrar hücumlar ile büyük birer nam kazanmışlardır. Sayıca üç misli düşmana karşı koyan bu kıt'aları her zaman örnek tutalım.

4 — (Kütahya - Eskişehir) ve (Sakarya) Meydan Muharebeleri

İkinci İnönünde yenilen Yunanlılar mevcut yedi fırkalarına daha beş fırka eklediler.Ve artık harbi bir kazançla bitirmeğe karar verdiler. Kuvvetlerini (100,000) tüfek ve (345) topa çıkardılar. Türklerde garp ve cenup cephelerini birleştirerek (garp cephesi) halinde İsmet paşanın kumandasına verdiler. Kuvvet (50,000) tüfek (162) topu buldu. İnönü - Kütahya - Afyon mıntakasında beş grup (kolordu) halinde cephe tutuldu. Yunanlılar bu defa bir fırkalarını Bursadan İnönüne, iki fırkalarını İnönü ile Kütahya arasına, Uşak cephesindende bir fırkayı Gediz üzerinden Kütahyaya ve yedi fırka ilede garp cephesinin sol cenahını kuşatmak üzere (Altıntaş ile Seyitgazi) arasına saldırmak suretiyle 8/Temmuz/1921 de Bursa mıntakasından ve 19/Temmuzda Uşak mıntakasından umumî taarruza geçtiler [Harita — 22]

Kütahya ve şarkında (Nasuhçal - Döğer) mıntakalarında bir hafta çok kızgın boğuşmalar oldu. Türk askeri her noktada beş on misli düşman karşısında yılmadı. Taarruza taarruzla karşı koydu.

Bir an geldiki: Çaresiz düşmanın kuşatma çemberinden kurtulmak için ordu kumandanının emri ile Seyitgazi - Eskişehir hattına çekildi.

Ordu bu hatta boş durmadı; düşmanın Eskişehire ve Seyitgaziye gelen kuvvetlerine 21 Temmuzda bir mukabil taarruz yaptı. Düşman, üstün kuvvetlerile, bu taarruzumuzu durdurdu. Aynı zamanda Seyitgazi cunubunda beş fırka ile kuşatmağa başladı. On ikinci grup ve bunun içinde on birinci fırka ve süvari kolordusu bu kuşatmayı karşıladılar. Orduyu daha fazla düşman kuşatması karşısında bırakmaktansa daha sağlam ve kuvvetli bir hatta toplayıp yeniden muharebeye hazır bulundurmak hususuna karar verildi. (Mustafa Kemal paşa) nın emri ile 26 Temmuzda ordu (Sakarya) ırmağı gerisine çekildi.

Düşman takip edecek halde değildi. Yunan kıralı da Eskişehire gelmiş yeni taarruz için Yunan ordusunu hazırlamağa başlamıştı. Türk ordusunu mutlak ezmek ve istedikleri gibi bir sulh kabul ettirmek isteyorlardı. Yirmi gün hazırlandıktan sonra üç kolordu ile Sakaryaya doğru ileri harekete başladılar. [Harita — 22 sağ tarafına bakın]

Garp cephesi bu muharebenin başında şöyle bir vaziyet almıştı:

Beşinci süvari grubu Fahrettin bey (paşa) kumandasında Sivrihisar garbında Mihalıççık - Aziziye hattında orduyu örtüyor.

Birinci grup: Mihalıççık mıntakasında İzzettin bey (paşa) kumandasında.

Üçüncü grup: Sakarya şarkında Polatlı garbı mıntakasında.

On ikinci grup: Yıldız - Demiryolu hattı cenubunda.

Dördüncü grup: Polatlı - Malıköy mıntakasında.

Adana cephesinden getirilen ikinci grup Akşehirden - Haymana istikametine yürüyüşte.

Bütün ordu 40,000 piyade, 4,500 süvari, 177 toptu. Yunanlılar bu kuvvetin üç misli idi.

SAKARYA MUHAREBESİNİN BAŞLAMASI ve NETİCESİ:

Yunanlılar asıl ordumuza çatıncaya kadar ilerdeki süvarilerimiz tarafından çok iyi idare edilen oyalama muharebeleri karşısında alabildiğine gelemediler. Ancak 23 Ağustosta Sakaryaya yanaştılar. Bundan sonra yalnız bir fırkalarını Sakarya ırmağı karşısında ordumuzun cephesinde bırakıp dokuz fırkaları ile Sakaryanın cenup kolunun cenubnndan Ilıca - Yamak-Çalış mıntakasına karşı ordunun tam yan ve gerilerine saldırdılar.

Türk ordusunun başına (Başkumandan) olarak Mustafa Kemal paşa geldi. [Resim — 46] Erkânıharbiye Reisi Fevzi paşada cep-

[Resim — 46]

Sakarya Muharebesinde Başkumandan Mustafa Kemal Mürettep Kolordu Tarassut Tepesinden Duatepeye Yapılan Taarruzu Takip ederken

hede idi. Bugünler Türkün ya yaşayış veya azap günleri olacaktı. Bunu bilen Türk kumandan ve neferleri geceli gündüzlü hareket ve muharebe ile tam yirmi bir gün savaştılar. Yunan taarruzu karış karış karşılandı. Meydan muharebesi cephe tamamile cenuba olarak aşağıya döndü. Her adım kanlı boğuşmalarla Yunan askerlerine bir mezar oluyordu. Her iki taraf geceli gündüzlü muharebe vaziyetlerini, merkezi sikletlerini değiştirdiler. Fakat yılmaz Türkün süngüleri önünde Yunan hücumları para etmedi. Neferinden Başkumandanına kadar Türk ordusunun yüksek azim ve iradesi karşısında eridi. Nihayet yapılan umumî mukabil taarruzlarla Yunanlılar Sakarya ırmağının garbına atıldılar. Sakaryada Türk ordusunu mahvedeceklerini yer yüzüne ilân eden Yunanlılar Sakaryada yenilerek Eskişehir - Afyon hattı şarkında hazırladıkları tel örgülü mevziler gerisine sığındılar.

Artık Yunanlıların son taarruzları böyle kırılınca Türk ordusu yeniden kuvvetlendirilerek mutlak bir taarruzla Yunanlıların ana yurttan atılmasına karar verildi ve bunun için hazırlığa başlandı.

SAKARYADAN ALINACAK DERSLER: Yüreğinde kazanç imanı olan Türk ordusu, gerilerinin sarıldığı zamanlarda dahi yılmaz ve boğuşmaktan geri durmaz bir kuvvet olduğunu Sakaryada göstermiş ve düşmana yalnız karşı koymak değil fırsat buldukça üzerine atılıp onu mahvetmekle sayıca noksanlığın giderilmesi mümkün olduğunu dünyaya anlatmıştır. Her Türk, Türk tarihine altın yazı ile yazılan Sakarya müdafaasını her zaman hatırlamalı ve onu örnek tutmalıdır. Hakim dağları, tepeleri büyük bir inatla müdafaa ettikten sonra derelere inince oralarında müdafaa edileceğini anlatan Başkumandanın ve bu muharebeden sonra (Gazi) adını alan Büyük Mustafa Kemalin şu sözleri göz önünde tutulmalıdır:

"Hattı müdafaa yoktur; Sathı müdafaa vardır. O satıh bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı evlatlarının kanı ile ıslanmadıkça terk olunamaz. Onun için küçük büyük her birlik bulunduğu mevziden atılabilir; fakat küçük büyük her birlik ilk durabildiği noktada tekrar düşmana karşı cephe teşkil ederek muharebeye devam eder. Yanındaki birliğin çekilmeğe mecbur olduğunu gören birlikler ona tabi olmaz. Bulunduğu mevzide nihayete kadar sebat ve mukavemete mecburdur,,.

5 — Bkyük Taarruz ve Başkumandan Muharebesi

Anadolunun temiz kucağında kirli düşman ayaklarının mutlak kırılacağını Büyük Millet Meclisi kürsüsünden millete söz veren Gazi Mustafa Kemal paşanın bir sene devamlı olarak hazırlattığı ordu (98,000) tüfeğe (2864) makinalı tüfeğe ve (323) topa varmıştı. Düşmanın yurttan ancak ve mutlak bir taarruzla atılabileceğine kani bulunan başkumandan ve ordu, yer yüzünde eşi bulunmayan bir manevra ile, düşman ordusunun Eskişehirden Afyona kadar inen ve cenupta Ahır dağlarına doğru kıvrılan cephesinin en yalçın cenup kısmına taarruza karar verdi. Düşman cephesi karşısında bulunan ordunun büyük kısmı çok sessiz ve ıssızlıkla [Harita—23] Şuhut - Sandıklı mıntakasına getirildi. Buradan yapılacak büyük taarruzla birinci ordu düşman gerisini kuşatacak, geri yollarını kesecek; şarktan ikinci ordu düşman cephesine yapışacak, Ahır dağlarından Sinan paşa - Hamur köy - Altıntaşa doğru akacak süvari kolordusuda düşman arkasını tıkaycak ve bu suretle bütün yunan ordusu mahvedilecekti.

Onbir piyade ve üç süvari fırkasından ibaret olan bu kuşatma kolu karşısında düşmanın üç fırkası vardı. Diğer kuvvetleri daha uzakta idi. Bütün Yunan ordusuda (130,000) tüfek, (348) toptu.

Türk askerî taarruz edileceğinden dolayı sevinç içinde idi. Lâkin cephede çıt yoktu, ateş yoktu, düşmana taarruz edileceği hiç belli edilmemişti. Tam bir baskın verilecekti.....

26 Ağustos 1922 sabahı idi. Tan yeri ağarıyordu. Herkes hazırdı: Tapçular toplarının başında; süngüleri takılı piyadeler emre bakıyordu, ordunun başkumandanı, Umum Erkânıharbiye Reisi, cephe kumandanı Şuhudun şimalinde (Kocatepe) kumanda yerine gelmişti; nihayet taarruz emri verildi. [Resim — 47] Ve bunun üzerine toplarımız cehennem yağdırmağa, aslanlar gibi böğürmeğe, ağır makineliler dinlenmeden inlemeğe, süngüler parlamağa, siperlerden fırlayan Türk neferleri düşman tel örgülerine bir kurşun gibi atılmağa başladı.... Umumî manzara şöyle idi:

Dördüncü kolordu Afyonla - Tınaztepe arasında dünyanın en yalçın kayalıklarına yılmadan tırmanıyor, birinci kolordu Tınaz tepeye ve Çeğil tepeye atılmış en kanlı hücumlarını yapıyor, Beşinci süvari kolordusu Sinan paşa ovasına inmiş tozu dumana katıyordu. Artık büyük gün yanaşıyor ..... Türkün kurtuluş güneşi parıldıyordu; kat kat düşman siperleri, tel örgüleri kırılarak üzerlerine karavana, kaput, tahta gibi ne bulundu ise atılarak basılıp aşılıyor, şaşkın düşman akşama doğru aslan Türkün pençeleri

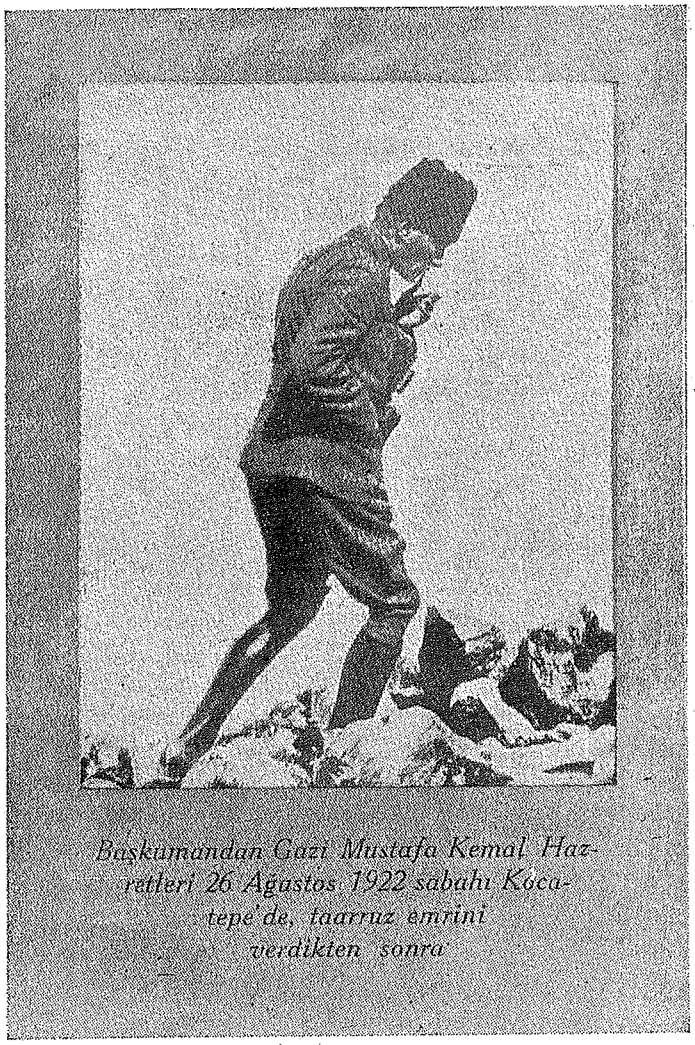

Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Hazretleri 26 Ağustos 1922 sabahı Kocatepe'de, taarruz emrini verdikten sonra

[Resim — 47]

içerisinde parçalanıyordu. Düşmanın bir yıldan beri tahkim ettiği yalçın dağlar Türkün bir günlük hücumu karşısında dayanamadı, Türkün eline geçti.....

27 Ağustosta taarruza devam edildi. Düşman Afyon - Uşak demiryolu şimaline atıldı. 28 ve 29 Ağustos günleri düşmanın ihtiyat kolordusunu kaçırtmamak ve ikinci ordumuzun karşısından çekilen kuvvetlerini bozmak maksadı ile düşman gerilerine yürüdü. Süvarilerimiz yıldırım gibi Altıntaşa kadar ilerledi. Oralarda düşmanın

taze kuvvetlerini öğrendi, alıkoydu. Cenupta sıkışan ordularına yardıma bırakmadı. Artık bütün ordu (Tek bir vücut gibi) her taraftan düşmanı kuşatmak için yakasına yapışmıştı. 28 ve 29 Ağustos gönleri her taraftan önleyici takiplerle geçti. Düşmanın bir yerde tutunupta karşı koymasına meydan bırakılmayordu. Nihayet 30 Ağustos günü düşmanın (6) fırkası Dumlupınar şimalinde Çal köy ile Allıören arasında [Harita — 24 e bakın] her taraftan kuşatıldı: Dördüncü kolordu dört fırka ile cenuptan ve şarktan, altıncı kolorduda iki fırka ile şimalden iyice çevirdiler. Gazi hazretleri de Çalköy cenubunda tam ateş hattında on birinci fırka yanında bulunuyordu. Düşmanın kaçabileceği yalnız (Kızılcadere) yolu vardıki onuda süvarilerimiz tutmuştu.

Düşman Allıören cenubunda (Adatepe) denilen yerde daraldıkça daraldı, muharebe meydanı mahşer halini aldı. Her taraftan yapılan Türk hücumu karşısında düşmanın büyük kısmı imha edildi. Kaçabilen bir kısım askerle baş kumandanlarıda Uşak civarında esir edildi. İkinci ve birinci kolordular Uşağa doğru kaçanların peşine takılmışlardı. Onlarda dağıtıldı.

30 Ağustosta bizzat başkumandan tarafından idare olunan bu imha muharebesi Türkün tarihine (BAŞKUMANDAN MEYDAN MUHAREBESİ) adı ile geçti.....

Gazi bundan sonra ordulara (ORDULAR İLK HEDEFİNİZ AKDENİZ İLERİ!...) emrini verdi. [Resim — 48] Ordu candan sevdikleri başkumandanın emrine uyarak yorgunluğa, açlığa, tokluğa bakmadan ileri atıldı (9) Eylûlda İzmire girdi... Akdenize kavuştu. Şimalde Bursa istikametine çekilen düşmanı da üçüncü kolordumuz yakaladı, Bursa şarkında bozdu, Mudanyaya tıktı ve esir etti.... 18 Eylûle kadar Anadoluda tek bir düşman ayağı kalmadı. Hepsi Türkün temiz yurdundan sökülüp atıldı....

6 — Diğer Cephelerde Harp

1 — Şark cephesinde: (Büyük Ermenistan) kurmak emelinde olan Ermeniler Kafkasyada Kars ve Eriyvan havalisinde teşkil ettikleri ordularını Türkiye hududuna yanaştırmışlardı. Garpta Yunanlılarla uğraşan hükûmet kendisini geriden vurmağa hazırlanan Ermenileri temizlemeğe karar verdi. Ve oradaki cephe kumandanı Kâzım Kara Bekir paşaya emir verdi. 28 Eylûl 1920 de Kars umumî istikametinde harekete başlayan ordu Kars civarında Ermeni ordusunu yakaladı, yendi ve dağıttı. 7/2. Teşrin/920 de mütareke yapıldı. 16/Mart/921 de de Ruslarla birlikte olarak Ermeni-

[Resim — 48]

lerle sulh yapıldı. Kars Ardahan vilayetleri ana yurda bağlandı.

Bu sırada Ruslarla resmî münasebetler, dostluklar kurulmuş bulunuyordu ve bu suretlede artık şarkta hiç korkumuz kalmamış oluyordu.

2 — Cenuptaki cephelerde: İngilizler 1919 ikinci kânunundan itibaren Urfa, Ayıntap, Maraş, Adana vilayetlerimizi işgal etmişler ve yedi ay sonra bu mıntakaları Fransızlara teslim etmişlerdi. Fransızlar birlikte getirdikleri Ermenileri, İslamları zulüm ile öldürmeğe saldırmışlardı. Halk ayaklanmıştı. Ankaradan Gazinin gönderdiği zabitler ayaklanan halkın başına geçerek buralarda Fransızları yıldırdılar. 20/2.Kânun 920'den itibaren Mersin, Tarsus, Osmaniye cıvarlarındaki millî kuvvetlerden bir (Adana cephesi) teşekkül etmişti 20/2. Teşrin/921 den itibaren Fransızlarla anlaşma neticesinde bu cephe kaldırıldı.

Maraşta, Urfada, Ayıntapta millî kuvvetler ve sonradan bunlara

katılan ikinci kolordu kuruluşundaki beşinci ve dokozuncu fırkaların yardımı ile buralarda da Fransızlara göz açtırılmamış ve Nihayet Maraş ve Urfadan yenilerek çekilmeğe mecbur edilmişlerdir. Ayıntapta ise halk ve millî kuvvetler 1920 Nisanından 1921 Şubatının sekizine kadar bir fırka düşman karşısında içerden dışardan kuşatılmış oldukları halde karşı koymuşlardı. Türk halkının yurtlarını müdafaada gösterdikleri sebat dostu düşmanı hayrette bırakmıştı. Bunun için (Ayıntap) a Büyük Millet Meclisi kararıyle (Gazi Ayıntap) denildi.

Fransızlar Türklerde gördükleri bu kahramanlık karşısında çıkar yolun Türklerle uzlaşma olduğunu kabul ederek Ankarada sulh yaptılar ve işte Fransız derdi de böylece ortadan kalktı.....

DERS: Görülüyorki: Dört tarafı saran düşmanları yola getirmek, padişah ve yardakçılarının sandıkları gibi yalvarmak ve yaltaklanmak ile değil kuvvet ve siyaseti birlikte yürüterek yaşamağa lâyık bir millet olduğumuzu zorla göstermekle mümkün olmuştur. Bununlada netice olark Anadolu hükûmetinin ve onun büyük reisinin ne kadar isabetli ve haklı düşünmüş olduğunu görmüş oluyoruz.

7 — Mudanya Mütarekesi

Türk ordusu İzmir ve Bursayı aldıktan sonra diğer öz yurt parçalarını da yabancı ellerden kurtarmak için bir ordu ile İstanbula ve diğer bir ordu ilede Çanakkaleye ilerlemeğe başlamıştı. Buralarda bulunan yabancı devletler ordumuzun niyetinin kat'î olduğunu görünce hemen adamlarını İzmire gönderdiler ve Mudanyada bir müzakere yapılmasını teklif ettiler. Müzakereye garp cephesi kumandanı İsmet ve Erkânıharbiye reisi Asım paşalar memur edildi. Mudanyada yabancı devlet murahhasları ile [Resim — 49] bir hafta çetin müzakere ve münakaşalar oldu. Nihayet 11/1. Teşrin/922 de mütareke imza edildi. Bu mütareke mucibince "Edirne ve şarkî Trakya (Meric) e kadar tamamiyle Yunanlılar tarafından boşaltılacak işgal ve idaremize terk olunacaktı. İstanbul ve Boğazlarda mülkî idaremize geçecek yalnız sulh oluncaya kadar müttefikler kuvvetlerini artırmadan kalacaklardı.„

İstanbul şehri Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetine geçince artık İstanbul hükûmetine ve padişahına lüzum kalmadığından 1/2. Teşrin/922 de (Saltanat) ın ortadan kaldırılmasına Büyük Millet Meclisince karar verildi. Ve zaten kuşkulu bulunan haysiyetsiz hain padişah Vahdettin 17/2. Teşrin/922 günü bir İNGİLİZ HARP GEMİSİNE BİNEREK İSTANBULDAN KAÇTI!....

[Resim — 49]

Mudanya Mütarekesini İmzalayan Türk ve İtilâf Devletleri Jeneralları

Soldan sıra ile Fransız Jenerali Şarpi, İngiliz Jenerali Harington, Garp Cephesi Orduları Kumandanı İsmet Paşa, İtalyan Jenerali Monpelli

c) Lozan Muahedesi

İsviçrede Lozan şehrinde bütün devletlerin murahhasları ile (İsmet paşa hazretlerinin riyasetindeki) Türkiye heyeti murahhasası 21/2. Teşrin/1922 de Sulh müzakeresine oturdular. İsmet paşa çok büyük bir varlıkla Türk hakkını korudu. Ve bir çok çetin münakaşaları yendi; Kuvvetini ve varlığını göstermiş bir milletin murahhası sıfatiyle bütün Avrupa murahhaslarına kendini saydırdı. [Resim — 50] Osmanlı İmparatorluğunun murahhasları dün balkan harbinden, büyük harp konferanslarından ağlayarak çıkmışlarken Türkiye Büyük Millet Meclisi murahhasları Lozan konferansından

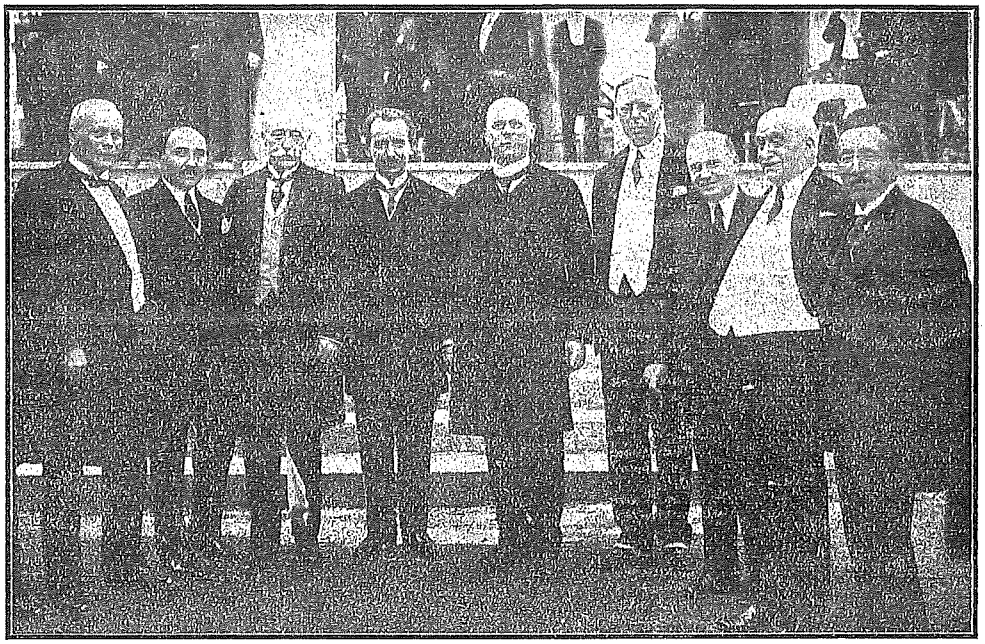

[Resim — 50]
Lozan Konferansına iştirak eden ve Osmanlı İmparatorluğunun bıraktığı bir çok pürüzlü ve karışık işler üzerinde İsmet Paşa tarafından kendilerile çetin Müzakere ve münakaşalar yapılan İtilâf Devletleri Başmurahhasları muahedenin imzasından sonra İsviçre Reisicümhuru ile birlikte-

Soldan sıra ile İsviçre, Yuğoslavya, Fransa, Türkiye, İsviçre (Reisicümhur), İngiltere, Romanya, İtalya Japonya

başları dik, göğüsleri kabarık ve çok itibarli olarak çıkmakta idiler.

24/Temmuz/923 te imza edilen Lozan sulhu ile bütün devletler başlıca: Türkiye Büyük Millet Meclisi hükûmetini kendileri gibi tam, hür ve müstakil bir devlet olarak tanıyorlar, bugünkü yurdumuzun sınırlarını kâmilen bize veriyorlar. adliye, maliye, gümrük, ticaret işlerimizde aleyhimize hiç bağ olmaksızın Kapitülasyonların kaldırılmasını kabul ediyorlardı. Artık ortada ne Mondros mütarekesi nede Sever muahedesi kalmamıştı. Bunlar padişahlıkla birlikte mezara gömülüyor yerine Türkiye Cümhuriyetinin göz kamaştırıcı ışıkları beliriyordu.

d) Türkiye Cümhuriyetinin İlânı

İstiklâl harbi bittikten ve Türk milleti mahvolmaktan kurtulduktan sonra artık devlet işlerinin düzeltilmesine, yorgun halkın rahatlığına, yıkık ve yanık yurdun şenliğine çalışmağa sıra geldi. Büyük Gazi bunda da millete kılavuzluğu elden bırakmadı. ilk iş olarak (3/1.Teşrin 923 günü) Büyük Millet Meclisi kararile hükûmet merkezinin (Ankara) olması kabul edildi. Çünkü İstanbul; boğazlarının açılması ve karadan denizden her zaman bir düşman tecavüzüne -mütarekede olduğu gibi- uğraması hasebiyle devletin rahat ve düşüncesiz çalışmasına imkân bırakmazdı.

Bundan sonra devletin yer yüzündeki devlet idare şekillerinden birine sokulmasına sıra geldi. MİLLETİN KENDİ HAKKINI, KENDİ İDARESİNİ BAŞTA KENDİ İÇİNDEN SEÇTİĞİ BİR REİS İLE BİR HÜKÛMETİN, MİLLET MECLİSİNİN KONTROLU ALTINDA YÜRÜTTÜĞÜ İDAREYE (CÜMHURİYET) adı verildiği için Türkiyeninde 29/1. Teşrin/923 tarihinde (TÜRKİYE CÜMHURİYETİ) adı ile bütün yer yüzüne ilânı kabul olundu. Artık Türkiyede saltanatla alâkalı babadan oğula bir miras olarak geçecek bir millet yoktur. Kendi kendini kurtaran Türk milleti lâyık olduğu cümhuriyet idaresi altında yalnız kendi hakimiyeti ile habire yükselme yollarında yürüyecektir. Başına yine büyük kılavuzunu (Gazi Mustafa Kemal Hazretlerini Cümhur Reisi) seçerek yer yüzünün yükselmiş milletleri gibi yüksek ve zengin yaşamak üzere habire çalışacaktır. Verimli toprakları, çalışkan halkı ve geniş sınırları milletin yükselmesine ve zenginleşmesine yeter bir haldedir. [Harita — 25)

e) Halifeliğin Kaldırılması

Peygamberden sonra Arap kabile imamlığını yapanlara (halife) dediler ve Arap devleti büyüdükçe devlet reislerinede (halife) ismini verdiler. Bu ad bir soyda kalmadı elden ele (Emevilere, Abbasilere, Eyyubilere, Mısırlılara, Osmanlılara) Geçti bir yurtta da kalmadı. Mütemadiyen dolaştı (Hicazda, Bağdatta, Şamda, Mısırda hatta İspanyada ve son defada Osmanlı payitahtı olan İstanbulda) yerleşti. Yüzlerce yıl, cahil insanlar arasında allahın yer yüzünde gölgesi diye her kapıyı açan, her keseyi boşaltan bir anahtar gibi kullanılmak istendi.....Baş taraflarda anlattığımız gibi (Cengiz) hanedanından (Hulağû) halifeyi çuvala koyup Bağdatta katırın kuyruğuna bağladığı vakit kimse (yani milyonlarca müslüman) gelipte halifeyi kurtarmadı; Yavuz Mısıra gidipte halifeliği zorla (Mütevekkilüalellah) ın elinden aldığı zaman kimse bu faydasız adamın hakkını korumadı... Son büyük seferberlikte ise Osmanlı padişahı olan (halife) bütün müslümanları (cihadı mukaddes) e çağırdığı halde yer yüzünün altıyüz milyon müslümanı kolunu kıpırdatmadı; aksine olarak müslüman Türk olan halife ordusunu gerilerinden hançerlemek için düşmanlarla birlik olup saldırdı. Anadolu kan ağlarken, halife Vahdettin ve onun içinden çürümüş halifelik mirasçıları İngiliz papasları ve ceneralları ile Türk milletinin mezarını kazdılar....Müslüman Türkler istiklâl mücadelesinde yurtlarını düşmanlardan kurtarmağa çalışırken halife düşmanlarla birlik olarak ve onların parası ile müslümanı müslümana, Türkü Türke kırdırıyordu.... Halifenin kızları, çocukları İngiliz zırhlılarında (harp gemilerinde) sabahlara kadar hora tepiyordu... işte bunlar ve daha saymakla bitmez fenalıklar halifenin dünya müslümanlarınca hiç değeri olmadığını, içeriden dışarıdan hiç bir kuvvet ve itibarı bulunmadığını göstermiştir. Böyle haysiyetsiz, faydasız bir makamı tutmakta, kızına kısrağına milyonlarca lira vermekte hiç bir mana yoktu. 3/Mart/1924 te millet meclisi kararıyle halifelik kaldırıldı. Milleti fesada vermek, birbirine kırdırmak yoluna sapan bütün soy sopları ile birlikte yurdun dışına çıkarıldı.

Türkün istiklâl mücadelesinde düşmanlarla birlik olan, Türk milletini asırlarca esir, fakir bir halde yaşatan bu saltanat ve hilâfet mirasçılarının bu temiz yurda bir daha ayak basmaları artık haramdır.

f) Cümhuriyetin Yenilikleri (İnkılâpları)

Büyük Gazi ve Türk milleti yer yüzünün ilk medeniyetini doğuran Türklerin padişahlar yüzünden cahil ve her şeyde geri kalmış bir halde bulunmalarını kabul etmiyordu..... Milleti bir çok uydurma masallardan kurtararak yükseltmek lâzımdı. Çok eski Türkler kendi dinlerini ahiret gözü ile ayrı yoldan, dünya işlerini de dünya gözü ile ayrı yoldan yürütürler, din ile dünya işlerini birbirine karıştırmazlardı ve bu sebeplede dünyanın en medeniyetli en kuvvetli ve zengin milleti olmuşlardı... Din işlerini dünya işlerine karıştırmağa başlayınca devlet gerilemiş ve batmıştır. İstiklâl harbinden yeni doğan TÜRKİYE CÜMHURİYETİ BATMAK İÇİN DEĞİL YAŞAMAK VE YÜKSELMEK İÇİN ÇALIŞACAKTIR. Devlet mektepleri varken softa medreselerine artık lüzum kalmamıştır. Camiler varken islâmı birbirinden ayıran tekke ve yetmiş iki buçuk mezhepli zaviyelere ne lüzum vardır?... Devlet Adliyesi varken Şer'î mahkemeler necidir?... Yer yüzünde denenmiş (medenî kanunlar) varken zamanımıza uymayan bin üçyüz yıllık (Mecelle) den ne hayır gelir?... İşte bunun için Türkiye Cümhuriyeti de mekteplerde, Adliyede, kanunlarda hep yeni ve medenî usulleri kabul etmiştir.

İstiklâl harbinde harp meydanlarına sırtlarında erkekler gibi cephane ve erzak taşıyan [Resim — 51] ve erkekler gibi harbe giren, çift süren, alım satıma girişen, nihayet erkek gibi bir insan olan kadınlarımıza lâyık oldukları hak müsavatı ne için verilmesin? Temiz yürekli erkekler içinde kadının kapalı veya açık olmasının hiç farkı yoktur. Fenalık yapacaklar içinde böyledir. Onun için kadınlar ayrılıktan, çarşaf, peçe, kafes arkasına girmek gibi zorluklardan kurtarılmış ve erkek gibi müsavi hakka sahip kılınmışlardır.

Güneş altında çalışacak insanı koruyan, nişan alan ve düşmanı gözetliyen askerin gözlerini güneş, yağmur ve fırtınadan koruyan bir başlığa bugün yer yüzünde (şapka) derler. Bunun dinle, müslümanlıkla hiç bir alâkası yoktur. Bütün cetlerimiz harplerde Zırh (Miğfer) denilen şapkalar giyerlerdi. Allah kulların giyeceklerine, yiyeceklerine, oturup kalkmalarına karışmaz, Dünyanın medenî ve sıhhî bir kıyafetine girmekle yürekteki imana bir bozukluk bulaşmaz. İşte bunun için Türklerde bütün yer yüzünün insanları gibi (şapka) yı kabul ettiler.

(Hicrî, Rumî, Milâdî, Şemsî) gibi bir memlekette yılları ve ayları birbirine karıştıran takvimleri kullanıp insanı da, tüccarı da devleti de şaşırtan hesaplar yerine bugün bütün yer yüzünün kul-

[Resim — 51]
Cepheye Sırtlarile Cephane Taşıyan Türk Kadınları.

landığı bir takvimi yani (milâdî) takvimi kabul ettik (25/1. Kânun/926).

Bugünkü rakamlarımız Avrupalıların değildir. Tamamiyle eski Türklerin rakamlarıdır. Onları Avrupada Lâtinler bizden almışlardır. Bunun için bizde bütün yer yüzünün kullandığı (eski rakamlarımızı (1, 2, 3,....v. s.) aldık.

Türk dilini arap harfleri ile yazmak okumak Türkün on iki bin yıllık tarihinde son bin yıldan beridir.

Arap harfleri ile okumak yazmak o kadar güç ve geç olurduki bu yüzden milletin çoğu cahil kalmıştı. (1928) yılından itibaren dilimizi söylediğimiz gibi yazmağa en elverişli olan yeni (Türk harflerini ve alfabesini) kabul ettik. Memleketin her tarafında herkes ihtiyarlara varıncaya kadar harıl harıl çalışıyorlar. Yakında anadan doğma cahil kimse kalmayacaktır.

Milletin işlerini düzenine koymak, memleketi her cihetçe kuvvetli hale sokmak ve devlet işlerini büsbütün yeni kanunlarla yürütmek için çalışılıyor. Artık Türkiye cümhuriyeti dışarıdan içeriden değerli görülen bir devlet halini alarak durmadan ilerliyor... İşte bütün bu yenilikler Cümhuriyetin ve onun büyük reisinin yüksek kılavuzluğu altında beş yıl gibi kısa bir zamanda yapılmıştır.

***

g) Cümhuriyetin Tarih Gözü İle Görünür Başlıca Faydaları

1 — Artık Türk milleti kayıtsız ve şartsız kendi hak ve hakimiyetinin sahibidir. Kurduğu en yeni kanunlarla cümhuriyeti sayesinde rahat ve emniyetli olarak yükselecektir.

2 — Artık köylü, şehirli; ağa, efendi, bey kanun gözünde (ayni hak) sahibidir. Köylünün hakkı milletin ana hakkı olarak kalacak ve eskisi gibi kayıp olmıyacaktır.
(Aşar) belası köylünün sırtından kaldırılmıştır.
Ekip biçenlere çift, saban, tohum gibi devlet yardımları her zaman yapılmakta, topraksızlara toprak verilmektedir. Hükûmet, millet, başvekil, cümhur reisi birbirinin dertlerini dinler bir hale gelmiştir.

3 — Milletin yükselmesine yarayacak sayısız ve az zamanda şaşılacak işler ortaya getirildi:
Büyük küçük binlerce mektepler açıldı [Resim—52] yolsuz memleketimize yollar yapıldı; demiryolları her taraftan örümcek ağı gibi yurdumuzu kaplamağa başladı [Harita—25]

kurak araziyi sulayacak kanallar yapılmağa, zararlı bataklıklar kurutulmağa başlandı. Her tarafta yüzlerce fabrikalar açılarak millet kendi parasını yabancı memleket ve milletlere akıtmadan her ihtiyacını kendi yapmağa başladı. Yıkık şehirleri şenlendirmeğe koyuldu. Bakımsız bir şehir olan Ankara beş altı yıl içinde cennete çevrildi. [Resim—53] Her vilayette halka ve fakirlere; hastalara yardım edecek hastaneler, ayaktan bakım için (dispanserler) açıldı. Memlekette halka paraca yardım ve artım için bankalar açıldı. [Resim—54]

Deniz ticareti için gemiler alındı, yabancı ellerde bayrağımız dalgalanmağa başladı. Memleketimizde madencilik, ormancılık yükselmekte ve her türlü san'at ve ticaret erbabı devletçe himaye edilmektedir. Bütün devlet vekilleri zamanın en yeni ususlleri ile çalışarak milleti yükseltmek yoluna girdi. Bunlardan başka memleketin müdafaası için ordu ve askerlik ve donanmada en yeni silâhlarla ve bakımla yükseltilmektedir. Kuvvetli tayyarelerimiz, deniz altı gemilerimiz, yeni torpidolarımız tanklarımız ve toplarımızla yer yüzünün ordularından geri kalmamağa çalışılmaktadır.

Hasılı her yolda millet ilerlemektedir.

4 — Artık yer yüzünde miskin, haysiyetsiz, hasta adam denilen (bir Osmanlı İmparatorluğu) kalmamış, hatırı sayılır milletler ve devletler arasına katılmış, şerefli çalışkan, kuvvetli bir (Türkiye Cümhuriyeti) parlamaktadır.

5 — Artık beli bükük, bağrı yanık, her zaman esirliğe götürülmek istenen Osmanlı Türkleri değil, ortada dimdik, genç, gelecekten emin hırafesiz bir (Türk milleti) doğmuştur.

h) Netice

Bütün bunların kadir ve kıymetini bilelim. Sevgili cümhuriyetimize canla başla ve dört elle yapışalım; onu yıkmak isteyecekleri ezelim. Daima ileri ve ileri yürüyelim. Milletin baş kılavuzu ve en büyük reisi olan Gazi Mustafa Kemal hazretlerinin gençliğe ve milletin en genç insanları olan Türk ordusuna verdikleri şu büyük öğütleri hiç bir zaman unutmayalım.

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk cümhuriyetini ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir. Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu

temel, senin en kıymetli hazinèndir. İstikbalde dahi seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek, dahilî ve haricî Bedhahların olacaktır. Bir gün istiklâl ve cümhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmiyeceksin! Bu imkân ve şerait çok namüsait bir mahiyette tezahur edebilir. İstiklâl ve cümhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elim ve daha vahim olmak üzere memleketin dahilinde, iktidare sahip olanlar gaflet ve dalâlet hattâ] hiyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlarını müstevlilerin siyasî emellerile tevhit edebilirler millet fakru zaruret içinde harap ve bitap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evladı! İşte; bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklal ve cümhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

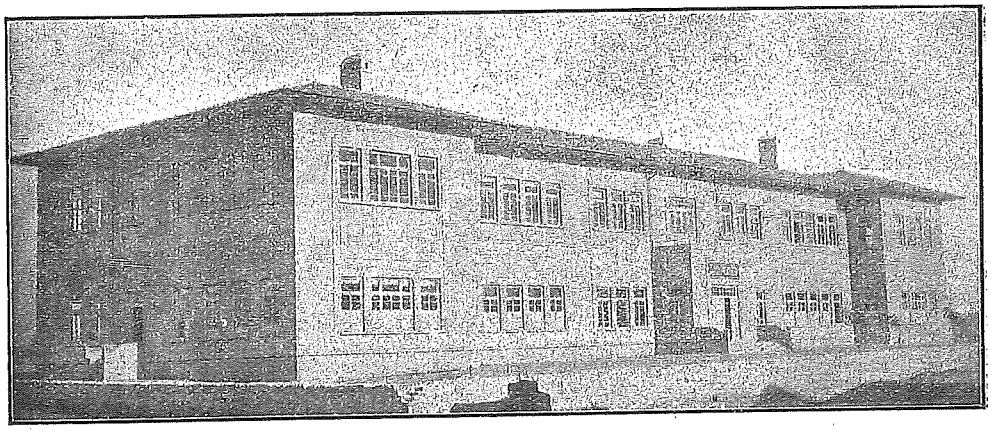

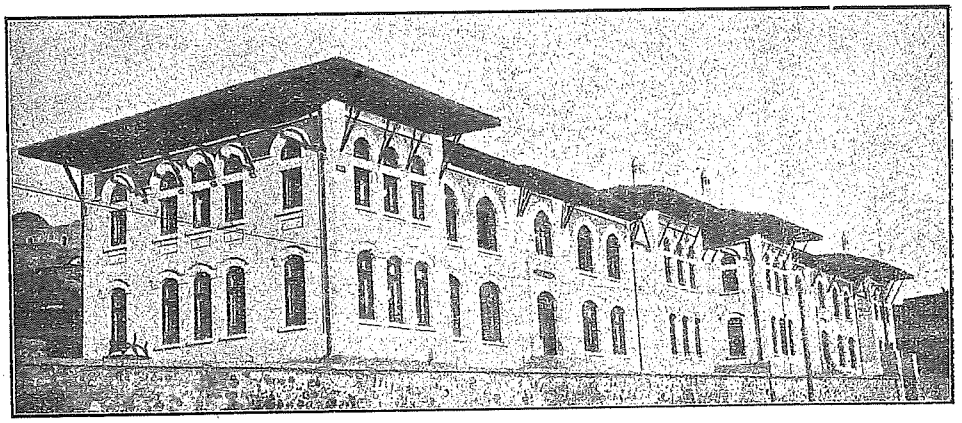

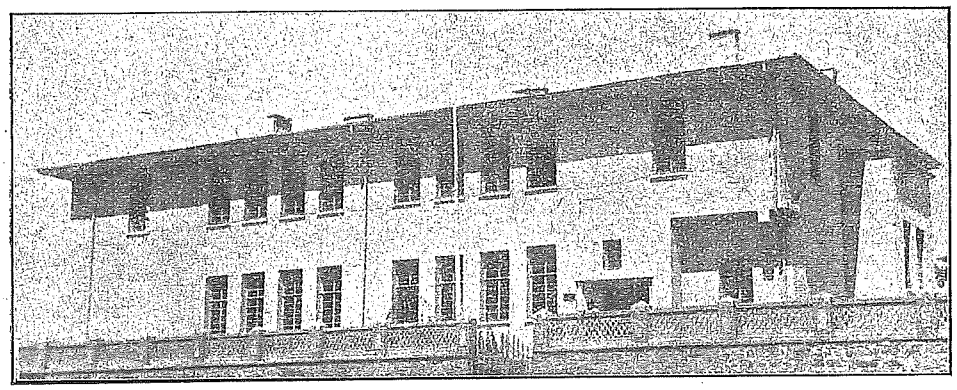

[Resim — 52]

Cümhuriyet Devrinde Yaptırılan Yüzlerce İlk Mektep Binalarından Üç Nümune

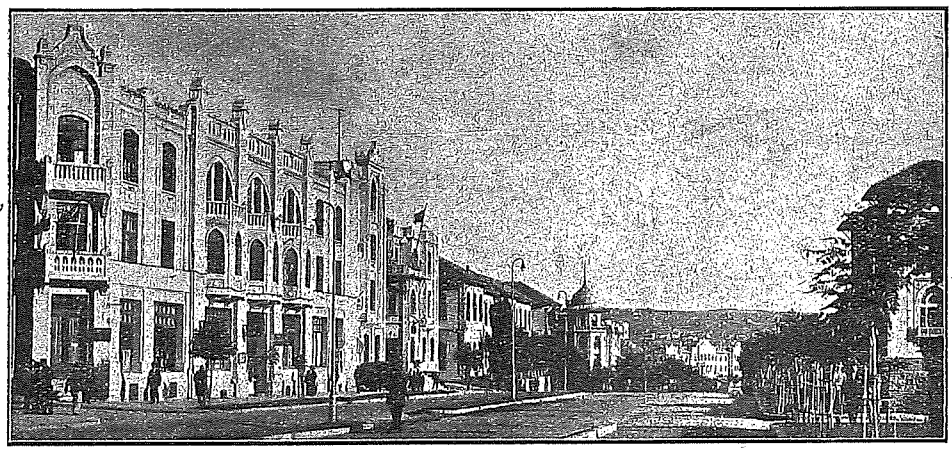

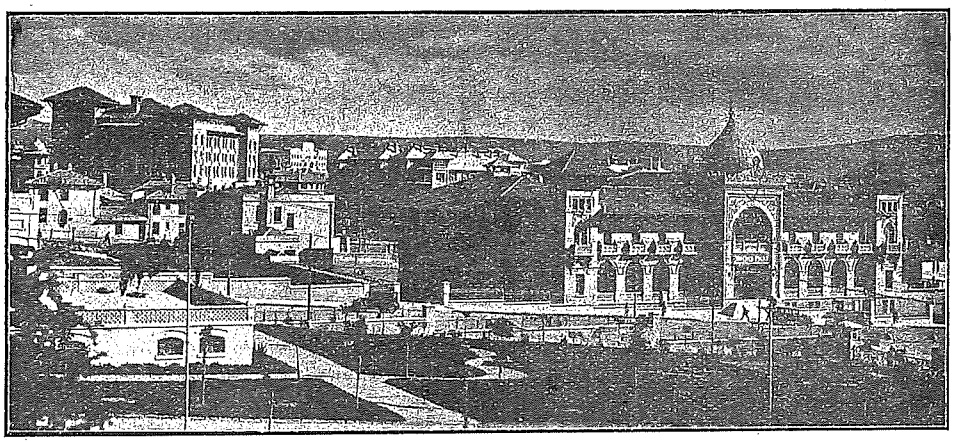

[Resim — 53]

Cümhuriyet Merkezi Ankaranın Bugünkü Halini Gösterir üç Manzara

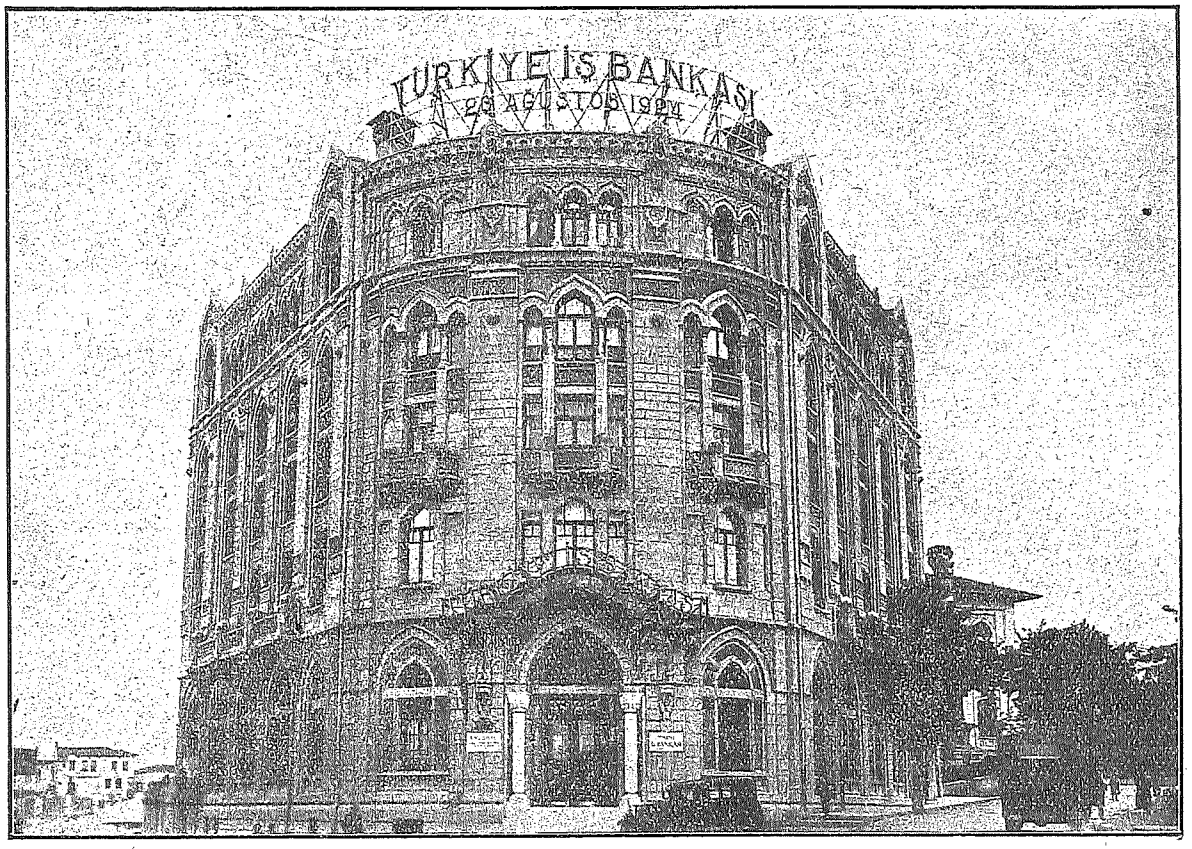

[Resim — 54]

Ankara Türkiye İş Bankası İdare Merkezi

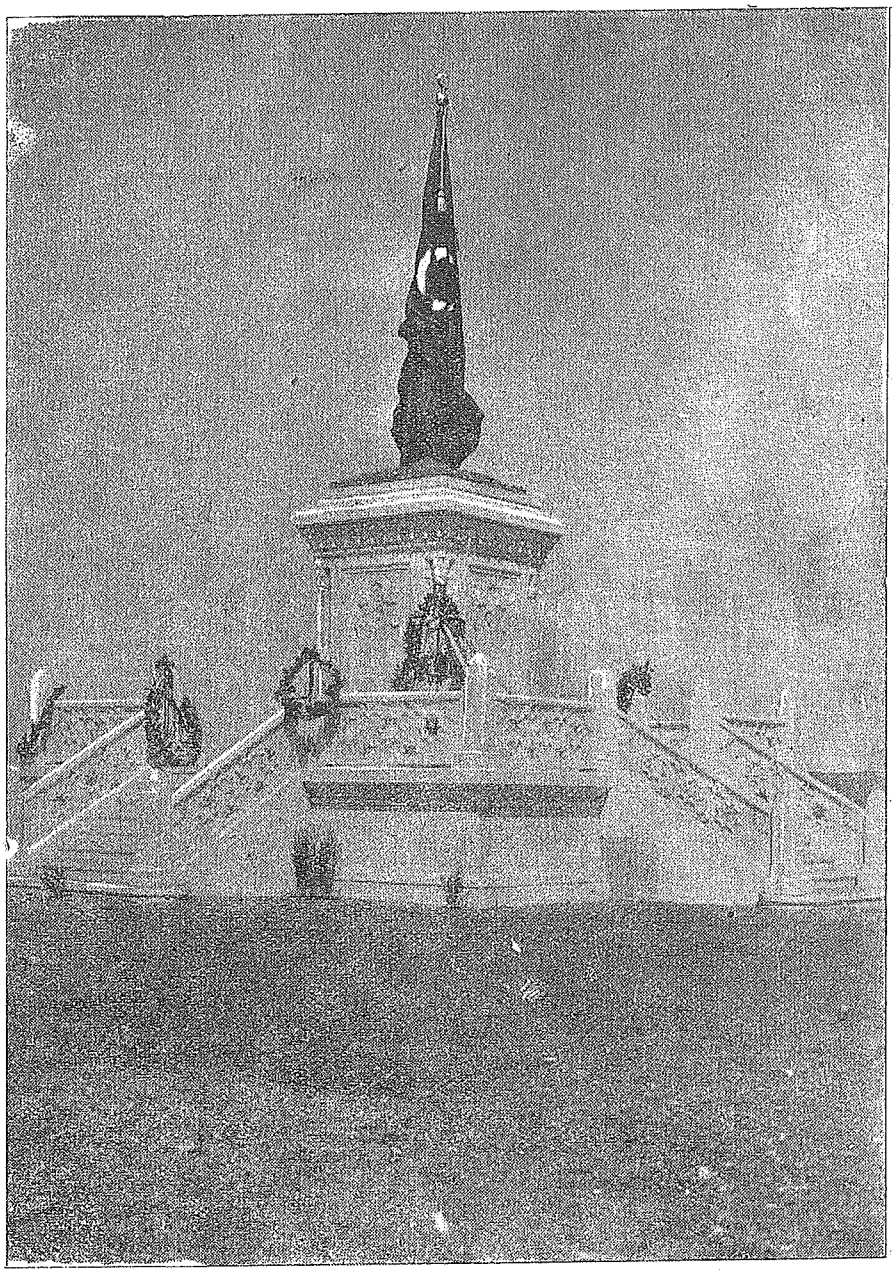

Dumlupınarda Meçhul Asker Abidesi

Coğrafya

Kitabı Okutmada Bir Yol

Coğrafya kısmı iki bahistir. Birinci bahis tarifattan ibarettir. İkinci bahis Türkiye coğrafyasıdır.

Okutmada kum sandığından istifade etmeği asla unutmamalıdır. Bu pek faideli bir yardımcıdır. Kitaptaki şekillerden efrat o kadar mana çıkaramaz. Kum sandığında iki el ile kumlar tahrik olunarak Dağ, Sıradağ, Boğaz, vadi ve dere gibi istenilen şekiller yapılabilir. Efrat bunları görünce söylenen sözlerle birlikte kavrar unutmaz.

İkinci kısımda büyük tertipte şekiller lâzımdır. Burada Trakya, boğazlar ve Marmaradenizi ve sonrada Anadolu tarif edilmiştir. Bunların haritası varsada efrat bunları kavrayamaz. Binaenaleyh kum sandığından istifade etmelidir.

Meselâ: Anadolu gösterilecekse kum sandığında evvelâ sahil hattı tesbit edilmelidir. Bu sahil hattının haritada olduğu gibi körfezleri ile koyları ile ve bütün girintileri ile gösterilmesi lâzım değildir, bu güç bir şey olur. Yalnız büyük körfezler takribi bir surette gösterilmelidir. Sahil hattını kum sandığında parmak ile yahut kalem ile çizerek göstermeli, bu hususta haritanın mikyasını esas ittihaz etmemelidir. Bunun mikyası küçüktür. İtibarî bir göz mikyası kâfidir. Zaten maksat bir taslak yapmak ve söylenecek süzleri bu taslak ile efrada güzel anlatabilmektir. Şekilleri zabitler yapmalıdır.

Sahil hatları tesbit edildikten sonra gerilerine sıra dağlarını yükseltmeli, uzatmalı. İki sıra dağı sahil hatlarına yakın ve biri pek uzaktır. Ana göre kum sandığında bunlara bir yer ve vaziyet vermeli. Sonrada sahil hattından bu sıra dağlara doğru şuraya buraya kum serperek araziyi denizden daha yüksek yapmalı. Sıra iç anadoluya geldi. Üç sıra dağı arasında olup şarka uzanan bu kıt'a denizden çok yüksek olduğundan sıra dağları arasına şuraya buraya kum serperek dalgalı, ovamsı epey yüksek bir arazi yapmalı. İşte böylece ortaya bir taslak çıkarki Denizler, sıra dağları ve iç Anadolu görünür. Nefer bunu kavrar.

Akar suları da göstermek kabildir. Meselâ: Sakarya çayını gös-

termek için bunun mecrasını haritada görmeli. Ona benzer iğri bir mecrayı fakat tekmil olarak parmakla kum üstünde çizerek (yahut mavi tebeşir tozu ile) denize kadar götürmelidir. Diğerleri de böyle gösterilebilir.

Çanakkale boğazını, Karadeniz boğazını ve Marmarayı dahi aynı usul ile yapmak kabildir veyahut derslere göre ayrı ayrı yapılır.

Şunu da ilâve edelimki haritada sıra dağları fasılalı parçalardan ibaret olarak gösterilmiştir. Kum sandığında bunların şekli yapılırken öyle fasılalı yapılmamalı. Zira güç olur ve efrat anlamaz. En iyisi sıra dağlarını kum sandığında bir parça olarak boydan boya uzatmaktır.

A) Tarifat

Coğrafya ne demektir?

Yerini, yurdunu, memleketini ve nihayet bütün dünyayı tanımak ve öğrenmek bilgisine (Coğrafya) denir.

İnsan kasabasını köyünü öğrenir. Etrafındaki köy ve kasabaların bazılarını gidip görerek tanır bazılarını duymakla öğrenir. Buralarda nelerin yetiştiğini, nerelerde ne gibi pazarların kurulduğunu ve diğer şeyleri öğrenir anlar. Bu bilgilerle bulunduğu yerde işini düzer. İşte bu bir coğrafya bilgisidir.

Fakat bu bilgi dardır. Bunu genişletmek lâzım. Bütün memleketi az çok tanımak ve nihayet komşu hükûmetleri ve bütün dünyayı da bir dereceye kadar öğrenmek lâzımdır.

DÜNYA:

Üzerinde yaşadığımız şu yuvarlağa dünya denir.

Portakal gibi yuvarlaktır. Portakal da iki uç olduğu gibi dünyada da iki uç vardır. Birine şimalî kutup, diğerine cenubî kutup denir. Şimalî kutup poyrazın geldiği tarafa, cenubî kutup kıbleye doğru bakar.

MERKEZ:

Portakalın tam ortasında bir çekirdek düşünelim. İşte burası portakalın merkezi olur. Dünyanın dahi tam ortasında böyle bir nokta olacaktırya. İşte bu noktaya da dünya merkezi denir.

ÜSTÜVA HATTI:

Bir portakalı dibi üzerine bir masaya koyalım. Sonrada yan-

dan olmak üzere tam ortasından iki müsavi parçaya keselim. Kesilen yerin tam bir halka gibi yuvarlak olduğu görülür değilmi? İşte bu halkaya üstüva hattı denir. portakalın bir yarısı bunun üzerinde diğer yarısı altındadır.

Şimdi bunu dünyamıza Tatbik edelim!. Dünyamızın da tam ortasında böyle bir halka vardırya bu da dünyanın üstüva hattı olurki dünyayı tam ortasından bir çember gibi çevirmiştir. Dünyanın tam yarısı bunun üzerinde diğer yarısı da bunun altında kalır.

Dediğimiz kutuplardan biri bir yarı dünyada diğeri diğer yarım dünyada kalır. Değilmi? Bu yarı dünyalara isim verirken kutupların ismile verilir: Şimalî kutup hangisinde ise ona şimalî yarı dünya, cenubî kutup hangisinde ise ona cenubî yarım dünya denir. [Şekil — 1]

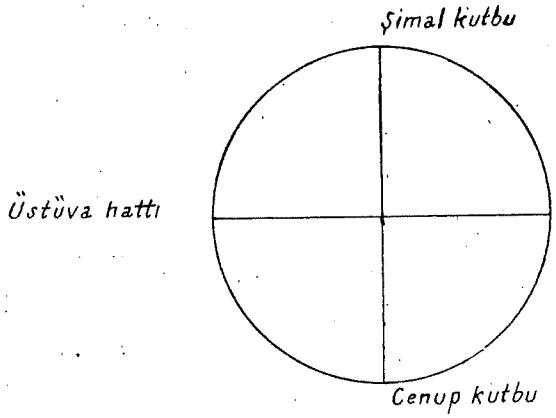

[Şekil — 1]
Dünyanın Şeklini Gösterir

Dünyanın en sıcak yerleri bu üstüva hattının (yani üstüva çizgisinin) bulunduğu yerler ile ona yakın yerlerdir. Yani dünyanın tam ortaları olacak değilmi?

Ondan sonra şimalî kutba ve cenubî kutba doğru gidildikçe sıcaklık azalır, soğuklar ziyadeleşir ve nihayet kutup yerlerine daimî karlar buzlar isabat eder.

FEZA:

Bu kelemenin manası (nihayeti olmıyan boşluk) demektir. Dünya, ay, güneş ve gördüğümüz yıldızlar ve görmediğimiz şeyler hiç bir yere dayanmadan bir şey üstüne oturmadan bu feza içinde gezerler ve topaç gibi kendi etraflarında bir düziye dönerler ve birbirlerinin hareketine mani olmazlar.

AY:

Ay her zaman gördüğümüz şeydir. Parlaklığı kendiliğinden değildir. Yanar halde değildirki kendiliğinden olsun. Güneş ayı aydınlatır ve bu sebepten parlak görünür. Ay kendi tarafında topaç gibi döner. Dünyadan çok küçüktür. Bir düziyede dünya etrafında döner. Ayı ufak görmemiz dünyadan çok uzak olmasındandır.

GÜNEŞ:

Bildiğimiz güneş evvelâ gözle göründüğü gibi ufak bir şey değildir. Dünyamızdan gayet çok büyüktür. Böyle olduğu halde onu küçük görmemiz aramızdaki mesafenin akılları duracak kadar ziyade olmasındandır.

Güneş, yanar bir haldedir. Saçtığı ziya ve hararetle bizi ve dünyamızı aydınlatır ve ısıtır. Güneş olmasaydı ne biz yaşayabilirdik nede ağaç, ot bitebilirdi.

DÜNYA HAREKETLERİ:

Dünya durmaz. Topaç gibi kendi etrafında bir düziye döner. Bu bir türlü hareketidir. Bu hareketi ile gece ve gündüz olur.

Dünya yuvarlak olduğundan güneşten ışık alan yarısında gündüz ve ışık almıyan yarısında gece olur. [Şekil — 2] Sonra ışık alan yarısı döndüğü için ışık almaz olur ve geceye girer. Işık almamış olan yarısı da bu kere güneşe dönmüş olur ve aydınlanır gündüze girer ve böylece gece ve gündüzler devam eder.

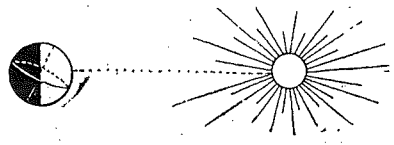

[Şekil — 2]
Dünyanın güneş etrafında günlük dönüşünü gösterir

Dünya dönmemiş olsaydı yalnız ve daima bir yarısında gece ve bir yarısında gündüz olurdu. Fakat topaç gibi döndüğünden yirmi dört saatte bir devirini tamamlar. Bir kısmı gece bir kısımı gündüz olur.

Dünyanın ikinci bir hareketi de güneş etrafında dönmesidir. [Şekil — 3] Bu dönüş ile mevsimler yani ilkbahar ve yaz, sonbahar ve kış olur. Dünya güneş etrafında dönerken öyle bir karara gelirki orada güneşten uzaktır ve az ısınır. İşte bu zaman kış mevsimidir. Sonra bir vakit öyle karara gelirki güneşe yakındır. O

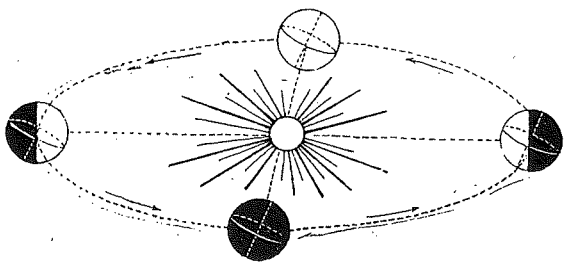

[Şekil — 3]
Dünyanın güneş etrafında senelik dönüşünü gösterir

zaman yaz mevsimidir. İkisinin arasında bulunduğu zamanlara ilk ve sonbahar denir.

Dünya güneş etrafında 365 günde devrini tamamlar. Bu müddete (sene) derler.

SENENİN AKSAMI:

Bir sene on iki aya ayrılıyor. Sene başı İkinci kânundur. Ayların atları: İkinci kânun, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylûl, Birinci teşrin, İkinci teşrin, Birinci kânundur.

Bunların bazıları otuz, bazıları otuz bir gündür. Yalnız şubat ayı yirmi sekiz veya yirmi dokuz gün olur.

Bir ayın kaç gün olduğunu bilmek için meselâ: Sol yumruğu kapamalı. Kapayınca üstten parmakların köklerinde büklüm noktaları ve aralarındaki çukurlar görülür. Serçe parmağından başlamak üzere ilk büklüm İkinci kânundur ve 31 gündür. Sonra çukur gelirki Şubattır. Bu senesine göre ya 28 veya 29 gündür. Sonra ikinci büklüm gelirki Marttır. 31 gündür. Sonra ikinci çukur gelirki Nisandır. 30 gündür. Sonra üçüncü büklüm gelirki Mayıstır. 31 gündür. Müteakip çukur Hazirandır. 30 gündür. En sonraki büklüm gelir. Temmuzdur. 31 gündür. Sonra yine yeniden başlamalı. Serçe parmağın ilk büklümü Ağustostur. 31 gündür ve böylece takip ile seneyi ikmal etmeli.

DÜNYANIN KARALARI VE DENİZLERİ:

Dünyanın dörtte üçü deniz ve biri karadır.

Kara kısımları beş büyük kıt'aya ayrılmıştır. Avrupa, Asya, Afrika, Amerika, Avusturalyadır.

Deniz kısmıda beş büyük denize ayrılır. [Şekil — 4]

ESAS İSTİKAMETLER VE PUSLA:

Güneşin doğduğu tarafa gün doğusu, battığı tarafa batı deriz. Sağımızı gün doğuşuna, solumuzu batıya çevirirsek arkamıza düşen istikamet kıble (diğer ismi cenup) önümüzde şimal olur.

Daima bu istikametler kullanılır. Filan köy filanın batısında veya kıblesinde veya şimalindedir deriz.

Bu istikametleri hatasız olarak bulmak için pusla denilen bir alet vardır. Bildiğimiz saat şeklindedir. Bunun ortasında ibre denilen saat yelkovanı gibi bir şey vardır. O daima kendiliğinden şimal ve cenup, istikametlerini gösterir buna görede şark ve garp istikametleri bulunur.

YER YÜZÜNÜN ARIZALARI

Evvelâ arıza neye derler? Yerin buruşukluklarına arıza derler. Yüksek ve alçak yerler, inişler ve yokuşlar bunlardan ibarettir.

Düz bir ovaya arızalı demeyiz. Fakat dağ ve tepeleri, ikide bir yokuşları, inişleri olan yerlere arızalı deriz.

Yer yüzü neden yapılmıştı?

Taş ve topraktan?

Toprak neden ileri gelmiştir?

Taşların, kayaların aşağıda anlatacağımız gibi ufalmasından hasıl olmuştur.

Kayalık, taşlık yerlere yağmur yağar ve bazı çatlaklarına su girer. Ve bu yağış devam ettikçe o gibi yerlerdeki su az çok kayayı eritmeğe başlar. Bir taraftan donlar gelir. Bu çatlaklardaki sular o zaman şişer ve kayaları parçalar. Bazanda hava ziyade sıcak iken kayalar çok ısınır geceleyin bir don gelirse kayalar donar. Az zaman içinde kayaların ısınması ve donması kayaların çatlamasına sebebiyet verir.

Yağmur suları bu kaya parçalarını önüne katar birbirine çarpa çarpa aşağılara kadar endirir. Yolda çarpışan kayaların bazısı kırılır ve bir taraftan aşınırlar. İşte bu ve daha bunun gibi diğer tesirlerle kırılan kaya parçaları tekrar parçalanır. Ve gitgide yumruk ve ceviz gibi parçalara ayrılır. Bir taraftanda bunlar birbirlerine çarparak, sularla sürüklenerek aşınırlar ve toz halinde kırıntılara veyahut kum dediğimiz ufak parçacıklara ayrılırlar.

Yağmur sularının tesirile büyük kaya parçaları yüksek yerlerden aşağılara sürüklendiği gibi daha ufakları ve kum ve toz haline girmiş kısmı düz yerlere kadar sürülür ve oralarda toplanır. İşte bu kum ve toz halindeki taş kırıntısına toprak denir.

Bu toprak düz yerlerde epey derin olur. Fakat inişli yerlerde o kadar olamaz. Dik yerlerde ise hiç olamaz. Zira yağmur yağınca sular bu dik yerlerdeki toprağı alıp aşağılara sürükler.

TOPRAK NEYE YARAR?

Ağaç, toprak olan yerde biter. Bahçeler, tarlalar bu toprak yerlerindedir. Toprak olmıyan yerde ne ot biter, nede ekin. Bu toprak insana ve hayvana lâzım olan yiyeceği yetiştirir. Bir taraftanda bu topraklar dünyayı güzel ağaçlarile, yeşil ekinlerile, güzel çayırlıklarile süsler.

Toprağın zayıfı olduğu gibi kuvvetlisi de vardır. Toprağa gübre veya göbre yerini tutan şeyler karışırsa toprak kuvvetli, bereketli olur. Düz yerlerde, yani ova ve vadilerdeki topraklar ekseriyetle böyledir. Zira yağmur suları buralara toprakları sürüp yığarken bir çok ot, ağaç yapraklarını ve meyve çürüklerini ve hayvan vücutlarını birlikte sürükler getirir. Bunlar çürür, toprağı besler. Gübre yerini tutar.

ŞİMDİ GELELİM YER YÜZÜNÜN BURUŞUKLUKLARINA:

Dünya yüzü düz değildir. Bir yeri düzse çok yeri yüksek ve alçaktır ve araları çukur ve yardır. İşte bunlar yer yüzüne buruşuk bir çehre verirler. Bunları tarif edelim:

TEPE:

Yer yüzünün büyük tümseklerine, höyüklerine tepe denir. Bir tepe üzerine çıkılınca eteğinden görülmiyen şeyler üzerinden görülür.

DAĞ:

Enine boyuna yükselen yerlere dağ denir. Dağ bildiğiniz gibi yüksektir. Üzerine çıkmak kolay değildir. Evvlâ çıkabilmek için münasip yerini bulmak lâzım. Öyle istendiği gibi istenilen yerden dağa çıkılamaz. Dağın bazı yerleri duvar gibi dik olur. Bazı yerleri böyle olmasada o kadar taşlı olurki yürünemez. Veyahut öyle yerleri olurki hep çalı çırpı ile kapanmıştır, geçilemez. Dağların bu gibi halleri her yerinde başka başkadır. Yüksek dağların üzerine varmak için saatler lâzımdır. Hele ziyade yüksek olursa bir günde bile varılamaz.

Dağlar yüksek olduğundan rüzgârlarla şuraya buraya sürülen bulutlar bunlara çarpar ve ekseriya o zamanlar dağlara yağmur yağar. Bu yüzden dağların civarında yağmurun yağdığı çok olur. Görülüyorki dağlar ne kadar iyi bir şeydir. İşte bu yüzden dağlarda yazın yeşil otlar da bulunur. Buralarda ağaç ve ormanda eksik olmaz.

Dağlarda serinlikte eksik değildir. Hele yüksek oldukça dağlar serin olur ve nihayet 3000 metreden yüksek olan dağların tepelerinde yaz, kış daima kar bulunur.

Böyle yüksek dağlarımız çoktur. En başta 5156 metre yüksekliğinde olan Ağrıdağı vardır. Daha sonra 4434 metre yüksekliğinde olan Süphandağı gelir. Erciğizdağı da 3916 metre yüksekliğindedir. Diğer yüksek dağları saymaya lüzüm yoktur. Bütün bunların üzerinde daima karla örtülü büyük birer yer vardır. Uzaklardan görülür.

Bu derece yüksek olmıyan dağlarda da kar bulunur. Bunların iyi güneş almıyan bazı çukurlarına kar kışın yığılır. Yazın erimez ve erisede çoğu kalır. Yazın buralardan kar alınır ve kasabalarda satılır. Vaktile Bursanın Uludağından kar alınıp İstanbula götürülür, satılırmış. [Şekil — 5]

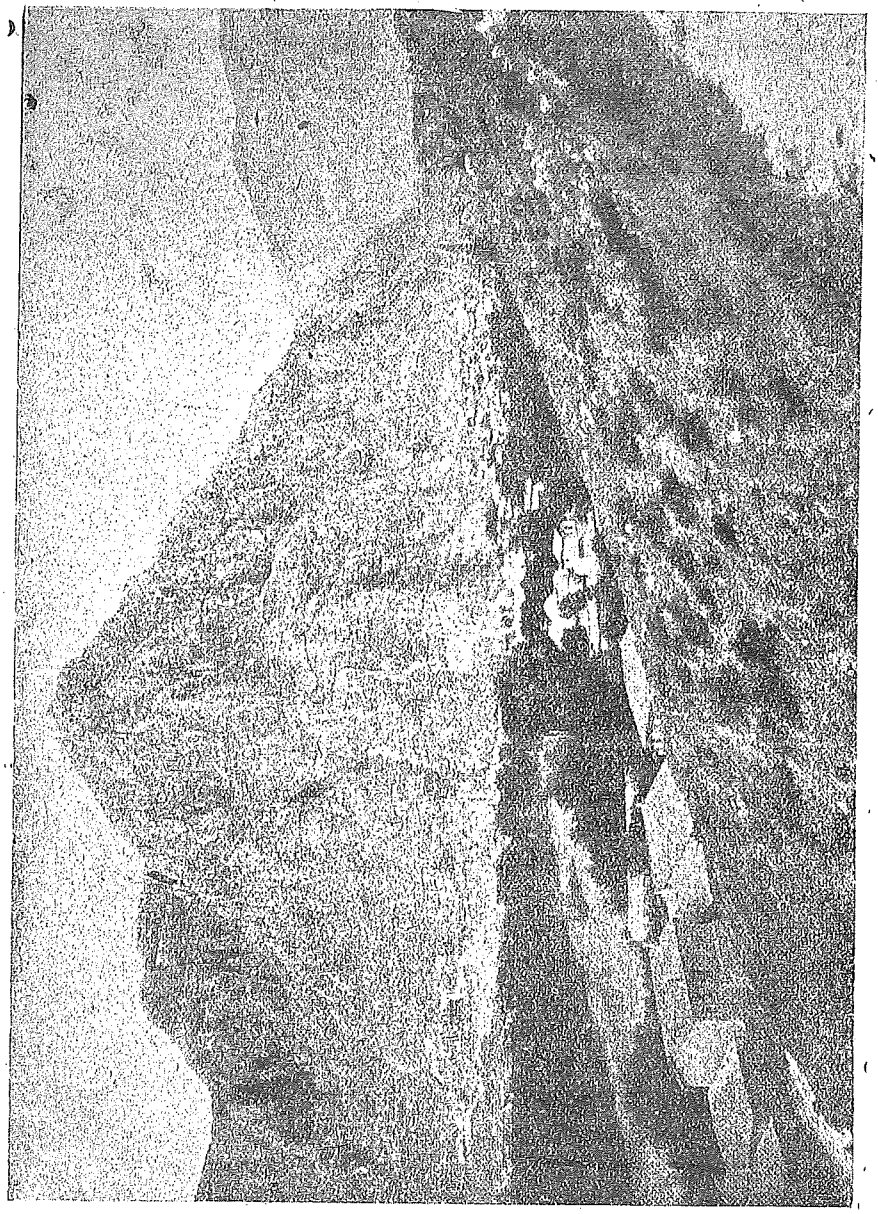

[Şekil — 5]
Amasya yanındaki dağı gösterir

ZİRVE:

Gerek tepelerin, gerekse dağların en yüksek noktasına (zirve) denir.

SIRT NEDİR?

Bir tepeden veya dağdan uzanan ve iki tarafı derelerle çaylarla çevrilen araziye sırt derler. Zira sırta benzer.

YAMAÇ, ETEK:

Tepelerin, dağların yan yüzlerine yamaç, aşağı kısımlarına etek denir.

SIRA DAĞI:

Zincir vari birbirine bitişik olarak uzanan dağlara sıradağı denir. Karadeniz ve Akdeniz boyunca uzanan sıra dağları en uzun olanlarıdır. Memleketimizde bir çok sıradağları vardır. [Şekil — 6]

BOYUN:

İki tepenin veya iki dağın birleştiği yerde bir alçaklık hasıl olurki Böyle yerlere Boyun denir. Bunlara (gedik) dahi derler.

Boyunlar dima iki taraflarında bulunan derelerin ve çayların başlangıcındadır. Dağları, tepeleri aşan yollar hep bu boyunlardan geçer.

YAYLA:

Dağlar üzerinde otları ve hayvanlara yetecek kardar suları olan yerlerdirki hayvanların yayılıp otlamasından kinaye olarak bu gibi yerlere yayla denir. Yüksek dağlar üzerlerinde yazın yeşil otlar bulunduğu halde ovalarınki kurumuş olur. Bir çok hayvan sürüleri yazın yaylalara çıkıp kışa kadar otlarlar. Buraların havası da iyi olduğundan havası bozuk yerlerden bir çok kimseler yaylalarda bulunan köylerden istifade etmek üzere yazın yaylalara çıkarlar.

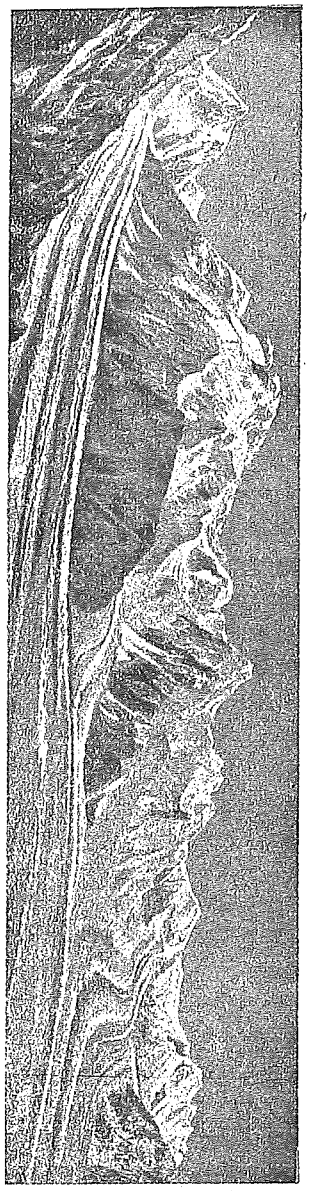

[Şekil — 6]
Büyük Asya'da eski ana vatanın Karakorum sıradağı

YANAR DAĞ:

Tepelerinden alev ve duman çıkan dağlara denir. [Şekil — 7] Buna (volkan) dahi derler. Bu isim Fransızcadır. Alev ve duman çıkan delikten taş ve bazı madenler erimiş bir dere gibi akar. Buna (lâv) derler. Bu isim Fransızcadır. Sonra lâvlar bir müddet aktıktan sonra donar, taş olur.

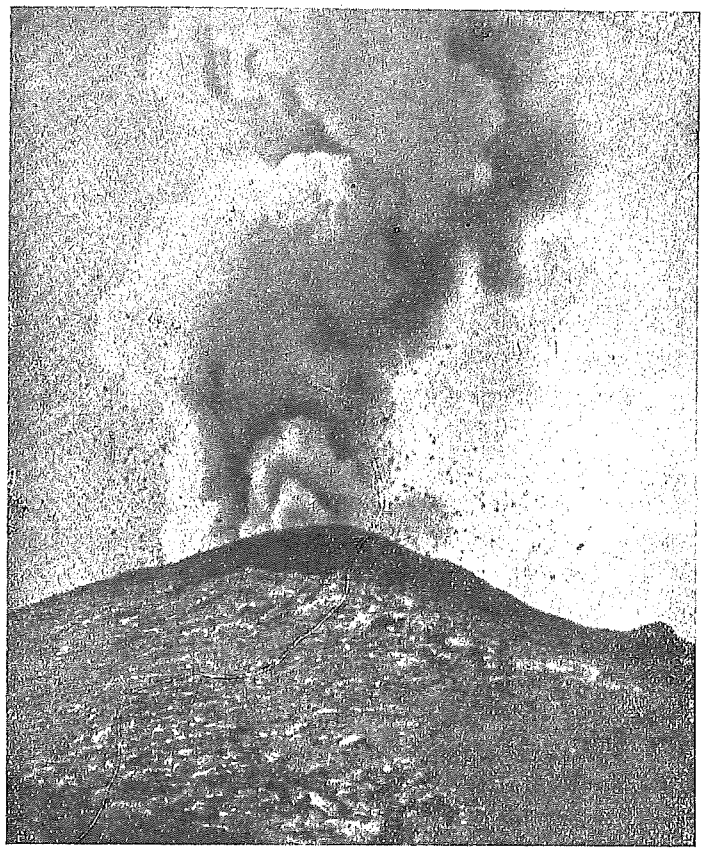

[Şekil — 7]
İtalyada Napoli civarında Vezü yanar dağını gösterir

HATTI BALÂ (su bölümü):

Tepelerin, sırtların, dağların sularını iki tarafa ayıran çizgiye derler. Bunun Türkçe adı (su bölümüdür).

RAKIM:

Bir noktanın denizden olan yüksekliğine denir. Bütün dağların tepelerin, ovaların, yaylaların yüksekliği deniz hizasından alınmış,

hesap edilmiş, ve haritalarda gösterilmiştir. Filan dağ 2000 metre rakımındadır dense bunun denizden o kadar yüksek olduğunu anlamak lâzımdır.

VADİ:

Dağlar, tepeler arasında boşluklar vardır. Bunların bir tabanı vardırki dağlardan, tepelerden içerlerine enilir. Bu boşlukların iki yüzü vardır. Bir yüzü bir taraflarındaki dağların, tepelerin yüzüdürki buna yamaç demiştik. Diğer yüzüde diğer taraflarındaki dağların, tepelerin yüzüdür.

Bu dağlardan akan sular ve yağmur suları bu yüzler üzerinden boşlukların tabanına iner ve orada dere, çay olarak akar, gider.

Nasıl olduğunu anlattığımız şu boşluğa vadi denir.

Yollar çok kere vadilerin içerisinden geçer. Zira buralar düzcedir. Sonra yol vadilerin yüzlerine geçer ve vadiden dışarı çıkar.

Vadiler dar veya geniş olur. İki tarafındaki dağlar birbirine çok yakın olursa şüphesiz vadi dar olur, Birbirlerinden uzakça bulunursa vadi geniş olur.

Geniş vadilerin aşağılarında düz ve ekilmeğe yarar yerler bulunur. Buraların toprakları bereketlidir. Yukarıda söylenmişti. Bu sebepten bu gibi vadilerde köyler, tarlalar, bahçeler, çayırlar görülür. [Şekil — 8]

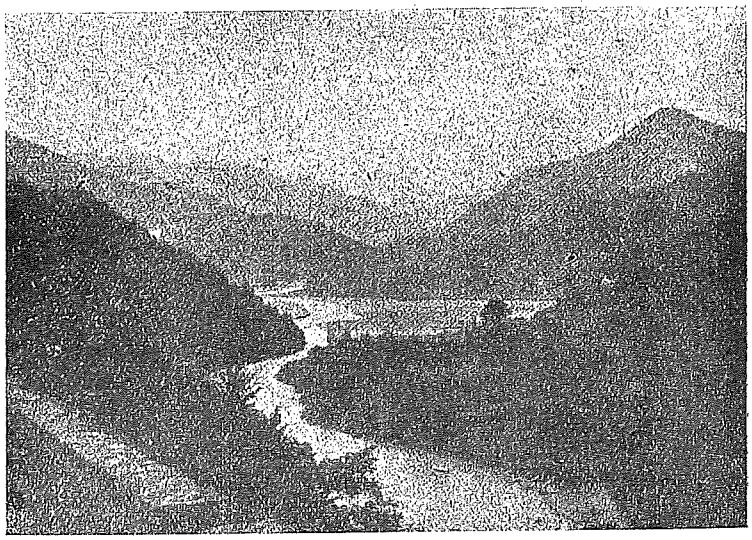

[Şekil — 8]
Çoruh çayı vadisini gösterir

BOĞAZ:

Dağlar içinde yanları dik veya taşlık olan uzun vadiler boğaz teşkil eder. Böyle vadilerin içerilerinde gidilirken yanlara çıkmak mümkün olmadığından ve yalnız ileri ve geri gitmek kabil olduğundan böyle yerlere boğaz denmiştir. [Şekil — 9]

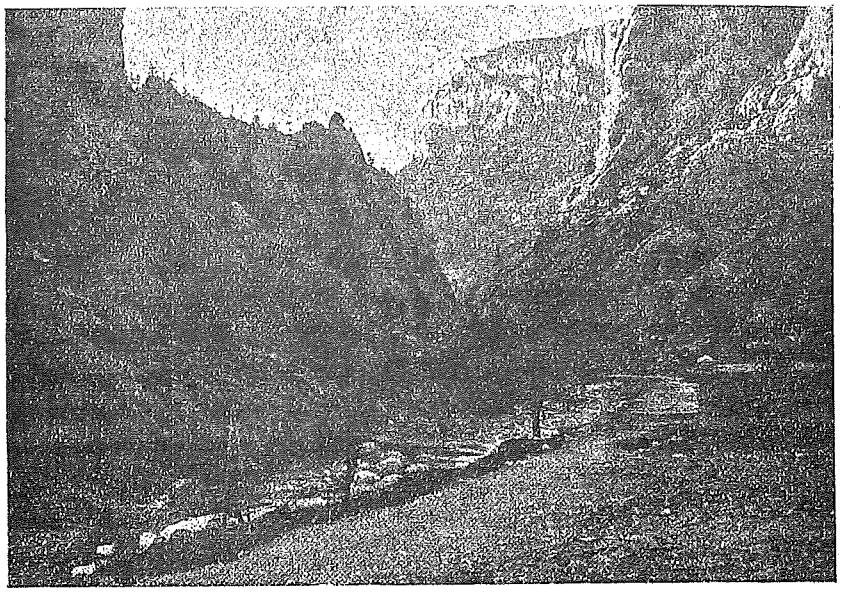

[Şekil — 9]

Adanada Gölek boğazında bir yeri gösterir

OVA:

Düz veya meyilli yerlere (rakımları ne olursa olsun) ova denir. Rakımı küçük olan ovalar alçak ovalardan sayılır. Bursa'nın ovası gibi. Bunun rakımı elli metre raddelerinde olsa gerek. Rakımı yüksek olanlar yüksek ovalardan sayılır. 1150 metre rakımında olan Erzincan ovası gibi. Daha çok yüksek olan Erzurum ovası dahi bir yüksek ovadır.

Yukarıda toprak nasıl olur? bahsinde taş kırıntılarının kırıla kırıla, küçüle küçüle kum ve nihayet toz haline geldiği ve yağmur sularile bunların dağlardan, dağ yüzlerinden sürüklenip aşağılara, alçak yerlere yani vadilere ve ovalara sürüklendiği ve bu suların aynı zamanda gübre yerini tutan bir çok şeyleri dahi birlikte vadilere ve ovalara endirdiği, bu gibi toprakların çok bereketli olduğu söylenmişti.

Demek ovalar bereketli yerlerdir. Fakat gelen toprağın cinsi

iyi ise ve gübrelik öteberi gelmişse çok bereketlidir.

Ovaların ekilecek yerleri çok olduğundan en çok köy ovalardadır. Kasabalar, şehirler bile hemen hep ovalarda veya kenarlarındadır. Böyle olunca yollar, caddeler, demiryollarıda nereye giderse gitsin ovalara uğrarlar.

SU YATAĞI (mecra):

Suların akarken içinden geçtikleri ve iz yaptıkları yere denir.

DERE:

Ufak, kısa yataklı olan akıntılara denir.

ÇAY, IRMAK:

Yatağı uzun olan su akıntılarına denir.

Daima akan derelerin ve çayların bir çok kaynakları olur. Daima akmıyanların ya kaynakları yoktur, yahut vardırda azdır ve bunlardan çıkan su az olduğundan bir müddet akar, kaybolur.

Kuru dereler ve çaylar yağmur yağdıkça akarlar.

NEHİRLER:

Irmakların büyüğüne nehir denir. Bunlar her zaman akarlar ve suları çok olur.

BATAKLIK:

Yağmur suları ve taşan dere ve çayların suları çukur yerlere toplanır ve bataklık ve sazlık yapar. Bunlar bir taraftan sıtma yuvası olmakla tehlikeli, bir taraftan da bereketli araziyi kaplayıp ziraat ettirmediklerinden muzırdırlar. Bunları her yerde kurutmak çok lâzımdır.

DENİZ:

Dünyanın çöküntü yapan pek geniş ve derin yerlerinde biriken sulardır. Bütün akar sular denize gider. Suları acı ve tuzlu olduğu için içilmez. Fakat her denizin tuzluluğu bir değildir. Deniz suyunun sıcaklığı da bir değildir. Meselâ: bizim Karadenizin suları Marmaranın ve Akdenizin sularından daha soğuktur. Bu sebepten bazı balıklar kışın Karadenizde kalmazlar. Daha evvel Marmara denizine ve Akdenize giderler. Yazın bu denizler sıcak olduğundan daha serin olan Karadenize giderler. Tıpkı bazı kuşların yazın ve kışın yer değiştirmeleri gibi.

Bazı denizlerin suyu diğerlerine akar. Bizim Karadenizin suları Karadeniz boğazı ile Marmaradenizine ve Marmaradenizi suları Çanakkale boğazı yolile Adalardenizine akar. Bu akıntıya sebep suları ziyade bir çok nehirlerin Karadenize akmasından ileri gelir.

Büyük kara parçalarını yani kıt'aları birbirinden ayıran deniz-

lere (Okyanus) derler. Bu isim Fransızcadır. Karalar arasında kalmış denizlere de iç deniz derler.

Denizlerin dibi düz değildir. Yer yüzü gibi buruşuktur ve böyle olunca denizlerde de çukurlar, düzlükler, dağlar ve sıra dağları vardır. Bu dağlardan ve sıra dağlardan bazılarının zirveleri deniz yüzüne çıkmıştır. Bunlara ada denir.

Denizlerde her nev'î hayvan bulunur. Bilhassa envai balıklar. Bazı balıkların isimleri ilerde balıkçılık bahsinde gösterilecektir.

Deniz dünyada bir nimettir. Birçok balık vererek bizi gıdalandırır. Balıklardan alınan balıkyağı ile hastalarımız tedavi olunur. Balıklardan çıkarılan bir çok yağlar san'atlarda kullanılır.

Denizlerin suyu güneş kuvvetile buhar olur. Sonra yağmur olarak yağar, çeşmeler, kuyular sular ile dolar ve tarlalar sulanır.

Denizler sayesinde dünyanın bir ucundan diğer ucuna vapurlarla gidilir. Mal gönderilip mal alınır. Geniş ve hararetli alış veriş ancak deniz boylarında olur. İnsanlar pek eski zamanlardan beri bu sebeple hep deniz boylarında yerleşmişler, şehirler, kasabalar, köyler kurmuşlardır ve bu yüzden gerileri dahi mamur olmuştur. Denizi olmıyan devlet talisizdir.

Türkiyenin denizleri çoktur. Dünyanın her tarafına denizlerle bağlıdır.

SAHİL:

Deniz kenarına sahil denir. Türkçesi (kıyı) dır.

KÖRFEZ:

Denizin karaya doğru girdiği, ilerlediği yerlere denir.

KOY:

Körfezin küçüğüdür. Büyük körfezlerde bir kaç koy bulunabilir.

LİMAN:

Kıyının rüzgârlara karşı az çok mahfuz olan yeridir. Bütün rüzgârlara karşı kapalı liman yoktur veya pek nadirdir.

Limanlar bazı rüzgârlara karşı pek müteessirdir. Bu gibi rüzgârlar eserse vapurlar demirleyemez, iskele ve rıhtıma yanaşamaz. Gelen yolcu ve eşya ancak kayıkların vapurlara gidip bunları almasile çıkarılabilir. Bu ise büyük bir zahmet ve vakit zıyaıdır. Deniz kuvvetli ise kayıklar da gidemez.

Böyle limanlarda dalga kıran yaparak mahfuz liman yapılır. İzmir limanında olduğu gibi.

BOĞAZ:

Karaların iki taraftan denize doğru ilerliyerek aralarında bıraktıkları dar deniz geçidine boğaz denir. Bu geçidin iki tarafında

kalan denizler veya deniz parçaları boğazla birbirine bağlıdır. İstanbul boğazı Karadenizi Marmaradenizi ile birleştirir. Çanakkale boğazı Marmaradenizini Adalardenizi ile birleştirir.

ADA:

Her tarafı su ile çevrilen kara parçasına derler. Ada, denizde de; gölde de, nehirlerde de olur.

YARIM ADA:

Yalnız bir tarafı kara ile bitişik yere derler. Bizim Gelibolu adası gibi.

BURUN:

Karaların denizlere doğru ilerlemiş sivri uçlarına denir.

MET ve CEZİR:

Bu, denizin bir hareketidir. Met: Deniz sularının yükselmesi, cezir: Çekilmesi demektir. Deniz suları yirmi dört saatte iki defa yükselip kıyıları kaplar, iki defada çekilerek bir çok yerleri açık bırakır. Bu hareket güneş ve bilhassa güneşten bize daha yakın olan ayın çekme tesiri ile olur.

Türkiye sularında met ve cezir arasındaki fark his olunamıyacak kadar azdır.

ORMAN:

Şurada burada kendiliğinden yetişen veyahut yetiştirilen çok ve toplu ağaçlara orman denir. Ormanlar havayı değiştirir, tazeler. Fazla yağmur yağdırır ve bu suretle fazla mahsul alınmasına sebep olur. Orman ağaçlarından katran, mazı ve daha bir çok şeyler çıkarılır. Oarmanların faydası bununla kalmaz. Ağaçlarından evler, köprüler, arabalar, tayyareler, silâhlar ve daha neler yapılmaz. Harpte mahfuz mahaller, barakalar, siperlerin iksası hep ağaçla yapılır. Ormanlar tayyarelere karşı insanı, hayvanı, eşyayı göstermez, saklar. Hatta ovalarda, yollarda bulunan tek bir ağaç bile birkaç kişiyi tayyarelere karşı örter.

Ormanlar böyle faydalı kıymetli olduğu gibi köylerde, tarlalarda yollarda bulunan ağaçlar da faydalı ve kıymetlidir.

Ormanların ve ağaçların birde insanın gözüne hoş gelmek, canına, özüne ferah ve neş'e vermek suretile kıymetleri pek büyüktür. Güneş altında, tarlada saatlerce çalışan veya yolda saatlerce yürüyen bir adamın şöyle yemyeşil güzel bir ağacın gölgesi altında oturup dinlenmesi ne zevkli bir şeydir. İnsan bütün yorgunluğunu burada üstünden atar. Ve yine işine, yoluna koyulur. Böyle bir ağacın meyvasını koparıp yemekte başka bir zevktir. Ağacın kıymetini bilmiyen insan hayvandan yukarı bir şey değildir. Hay-

van bile sıcaklarda barınacak bir ağaç arar ve bulur. Ya tarlası olan ve bir ağaç dikmiyen ve yetiştirmiye gayret etmiyen adama ne demeli? Hele bir ağacı kesmeye koyulana ne demeli. O muhakkak bir katilden başka bir şey değildir. Aklı başında olan adam orman ağaçlarını ve her nerede olursa olsun gördüğü bir ağacı gözü gibi korur.

Canının kıymetini bilen, güzellikleri seven, güzellikler içinde yaşamanın zevkini bilen insanlar ağaç olmayan yerlerde onu yetiştirmenin çaresine bakarlar. Köylerinde, tarlalarında ağaç yetiştirirler. Hele ayaktaki ağaçlara, ormanlara el dokundurmazlar. Canları gibi korurlar. Akşamları çoluk, çocuk hep ağaçlarda, yeşillikler içinde istirahat ederler. Her fırsattan istifade ederek civarlardaki ormanlarada gidip onlarında zevkini çıkarırlar.

RÜZĞÂR:

Üzerinde yaşadığımız dünyanın etrafı hava ile kaplıdır. Havanın bir taraftan diğer tarafa akmasına rüzgâr denir.

Havanın akmasına, yer değiştirmesine sebep onun ısınmasıdır: Yer yüzünün bir kısmı güneş tesirile diğer kısmına nisbetle fazla ısınır. Fazla ısınan cihette hava yükselir. Büyle vücuda gelen boşluğu doldurmak için de havası daha soğuk olan cihetten buraya doğru bir hava akıntısı başlar ki işte buna rüzgâr deriz.

Rüzgârların estiği cihete istikamet denir. Rüzgârlar istikametlerini sık sık değiştirirler. Yani şimdi bu taraftan eserken bir müddet sonra başka taraftan esmeğe başlar.

YAĞMUR:

Deniz, göl ve nehir sularının bir kısmı güneşin tesirile buhar halinde havaya çıkar, yükselir. Hatta güneşin tesirile ağaçlarda, topraklarda bulunan suyun bir kısmı da buhar halinde çıkar ve havaya yükselir. Havaya yükselişi havadan hafif olmasındandır. Netekim çocukların elinde gördüğümüz renkli balonlar bırakılınca havaya çıkar. Çünkü havadan hafiftirler. Kaynıyan sudan çıktığını ve havaya yükseldiğini gördüğümüz buğuya buhar denir. Arapça bir isimdir. Türkçesi buğudur.

Buğu yükseklerde soğuk hava ile karşılaşınca üşür. Ve hafifçe suya döner gibi olur. Ve lâkin henüz sulanmamıştır. Bu haldeki buğuya (bulut) denir. Bulutlar ağır olursa yere yakın inerler ve adeta yere dokunur hale gelirlerse o vakit bunlara (sis) denir.

Bulutlar havada ziyade üşürse o vakit su haline dönmeğe başlar. İşte bu (yağmur) dediğimiz şeydir.

Hava ziyade soğuk olursa bu su damlaları dolu ve kar halinde

yere düşer. Yağmur deniz yüzlerine bakan yerlere ziyade yağar. Deniz yüzünü göremiyen yerlere az yağar;

ÇIĞ:

Dağlarda ve yamaçlarında bulunan kar bazı defalar büyükçe parçalar halinde aşağıya kaymağa başlar. Kaydıkça geçtiği yerlerin karlarını da alarak büyür ve nihayet gayet sıkışmış, gayet büyük bir top halinde derelere doğru iner. Buna (çığ) denir. Çığlar geçtikleri yerlerdeki ağaçları, taşları yerinden söker, sürükler, rast geldiği evleri yıkar; önüne gelen insanları, hayvan sürülerini dahi bastırır boğar.

ZELZELE:

Yerin sarsılmasına zelzele denir. Bunun ne vakit olacağı ve ne kadar süreceği evvelden bilinemez. Birden bire olur ve ekseriya bir kaç saniye sürer. Şiddetine göre zarar ve ziyan yapar. Evleri, binaları yıkar ve insanlar, hayvanlar yıkılan evler, duvarlar altında kalır. Şiddetli ve devamlı olursa o zaman felâkettir. Şehirleri, kasabaları alt üst eder. Fakat böylesi her yerde olmaz. Ve pek nadir olur. Türkiyedeki zelzeleler ziyansız geçer; Ufak, tefek ziyan yapanı ise nadiren vaki olur.

B) Türkiye Çoğrafyası [Harita — 1 e bakın]

NERELER TÜRKİYENİNDİR?

Paşaeli denilen Rumelinin bir kısmile Anadolu Türkiyenindir. Bunları Marmaradenizi, Karadeniz boğazı ve Çanakkale boğazı birbirinden ayırır. Paşaeline (Şarkî Trakya) denir.

MARMARADENİZİ NASILDIR?

Marmaradenizi Türk toprakları ile çevrilmiş büyük bir göl halindedir. Bu deniz kıyılarında bir takım şehirler, kasabalar vardır. Bu meyanda İzmit, Tekirdağ, Bandırma, Gelibolu, Mudanya mevkileri ehemmiyetli olanlardandır.

Bunlar arasında ve bunlarla İstanbul arasında her gün vapurlar, motörler, yelkenliler işler.

BOĞAZLAR NASILDIR?

Karadeniz boğazının olsun, Çanakkale boğazının olsun iki taraflarında tepeler sıralanmıştır. Çanakkale boğazının uzunluğu 65, Karadeniz boğazının uzunluğu 31 kilometre kadardır.

Karadenizin suları Karadeniz bağazı ile Marmaradenizine akar.

Marmaradenizi sularıda Çanakkale boğazile Adalardenizine akar. Boğazlar adeta birer nehir halindedir.

Vapurlarla bu boğazlardan geçerken insanın gözleri bir çok güzelliklere ilişir. Hele Karadeniz boğazı başka bir alemdir. İki tarafındaki tepeler koruklarla, ağaçlarla yemyeşildir. Bunlar arasında ve deniz kıyılarında şurada burada görünen gayet lâtif köşkler, binalar bakmakla insanın doyamıyacağı güzellikler gösterir. Karadeniz boğazındaki güzellik dünyada bir misli görülecek şeylerden değildir.

BOĞAZLARIN BİR EHEMMİYETİ VARMI?

Karadeniz kıyılarının büyük bir kısmı Türkiyenin olduğu gibi büyük bir kısmıda Rusyanın ve diğer parçası Romanya ve Bulgaristanındır.

Bu devletlerin bu deniz kıyılarında bir çok şehirleri ve işlek iskeleleri vardır. Buralardan deniz aşırı sürülecek bir çok mal bulunduğu gibi uzaklardan deniz yolu ile gelecek şeyler de vardır. Şu alış, veriş sebebiyle bir düziye bir takım vapurlar bu devletlerin iskelelerinden kalkar, gider; bir takımları gelir, yanaşır.

Aynı suretle dünyanın her tarafından deniz yolu ile bu hükûmetlere mal götürecek veya bunlardan mal alacak vapurlarda bir düziye gelip, gider.

Ticaret maksadı ile yapılan bütün bu gidiş, geliş Karadeniz ve Çanakkale boğazlarından geçer. Bunlar Türk topraklarıdır. VE BEKÇİSİ TÜRKİYEDİR.

TRAKYA NASILDIR?

(2 numaralı haritaya bakmalı ve buna göre kum sandığı üzerinde bir taslak yapmalı ki kolay anlaşılsın).

Karadeniz, Marmaradenizi ve Adalardenizi kıyılarınca birer sıra dağı uzanmıştır. Bu sıra dağları Trakyanın temelleri gibidir. Trakya bunların ortasında kalmıştır.

Trakya dediğimiz bu yerlerde dağ yoktur. Bu yerler hep tatlı inişli ve yokuşlu ovamsı yerlerle bazı ovalardır ve sıra dağların eteklerine kadar uzanırlar.

Görülüyorki sıra dağları bu güzel ovamsı geniş yerleri dört taraftan sarmış bir taraflarını da Meriç nehri çevirmiştir.

Vaziyeti şu yolda olan Trakyanın tam ortasından Ergene ırmağı geçer. Irmağın geçtiği yerlere Ergene vadisi denir. Bu vadinin iki tarafı düze yakın tatlı inişli yerlerdir.

Sıra dağları denizlere kadar sokulduğundan deniz kıyıları boyunda ovalar yoktur. Karadeniz boyunca giden sıra dağına Istranca dağı denir. Alçak bir sıra dağıdır.

Marmara boyunca giden sıra dağı daha alçaktır. Ancak Tekirdağı şehiri ile Gelibolu arasında bir dağ manzarası gösterir.

Adalardenizi boyunca görünen sıra dağı da alçak tepelerden ibarettir.

TRAKYA ORMANLARI:

Karadeniz ve Marmaradenizi kıyılarınca giden iki sıra dağın denize bakan yüzlerinde ve üzerlerinde orman vardır. Trakya içerisine bakan yüzlerinin yalnız yüksek noktalarında şurada burada orman kalmıştır. Vaktile böyle olmayıp Ergene vadisine bakan yüzlerin yüksek yerlerinden vadi içerisine doğru haylı yaşlanmış ormanlar vardı. Halk kıymetini takdir etmediğinden zaman geçdikçe ormanlar bu hale gelmiştir.

Geniş Ergene vadisi bozkırlar halindedir. Nadiren bir ağaca raslanır. Halbuki bu vadide ağaç yetişebilir. Köylüler gayretsizlikleri, bilgisizliklerile köylerinde bile ağaç yetiştirmemişlerdir. Şurada burada dereler boyunca ancak söğüt, kavak gibi ağaçlara raslanır.

TRAKYANIN AKAR SULARI:

Trakyada ehemmiyetli olarak yalnız Meriç nehri vardır. Bu nehir Bulgaristandan gelir, bizimle Yunanistan arasında hududu teşkil eder ve Adalar denizine akar.

Bu nehirin yazın dahi suları çoktur. Yatağı kumlarla dolmuştur. Temizlenebilse ve yatağı inzibata alınsa denizden Edirneye kadar kayıklar, motörler işliyebilir.

Meriç ilk baharda taşar ve etrafındaki ovaların çok yerini kaplar. Buralarda bu yüzden büyük bataklıklarda olmuştur ve pek muzırdırlar.

Meriç nehrinin kollarından bahsedecek değiliz. Yalnız yukarıda ismi geçen Ergene ırmağının Meriçe aktığını söyliyelim. Bu çay yağmurların olduğu mevsimlerde akar. Yazın bir çok yerleri kurur, bazı yerlerde dere halinde akar.

TRAKYANIN OVALARI:

Gerek Ergene ırmağı ve gerekse Meriç nehri boyunda uzun ve geniş ovalar vardır. Bunlar pek bereketlidirler. Meriç nehrinin sularile çok yerleri sulanabilir.

TRAKYANIN İSKELELERİ:

Evvelâ (iskelenin) ne olduğunu tarif edelim. Deniz kıyılarında şehir ve kasabaların ve bazı mühim köylerin bulunduğu yerde vapurların yanaşabilmesi için ağaçtan veya taştan veyahut demirden deniz kıyısında bir mahal yapılır. İşte buna (iskele) denir.

Vapurlar oraya yanaşır. Kolaylıkla mal alınıp verilir. İskele yapmak pahalıya mal olduğundan iskele yapılamamış olan yerlerde her halde kayıkların yanaşması için bir iskele vardır. Böyle yerlerde iskele ile vapur arasında yolcu ve mal alınıp verilmesine kayıklar bir vasıta olur.

İskelenin rüzgârlara karşı örtülü olması lâzımdır. Bu yüzden iskelenin bir liman içinde bulunmasına daima gayret olunur. Limanlar hakkında malûmat verilmiştir. Trakyanın deniz kıyılarındaki bütün kasabalarında iskele vardır. Yukarıda Marmaradenizi bahsinde bunların başlıcaları sayıldı. En işlek iskelesi Tekirdağı ve İstanbuldadır. Trakya mallarını buralara gönderir ve buralardan Trakyaya mal gider.

Anadolu

ANADOLU NASILDIR?..

(1 numaralı haritaya bakmalı ve buna göre kum sandığı üzerinde bir taslak yapmalıki kolay anlaşılsın).

Anadoluyu kısaca şöyle tarif edebiliriz: Anadolunun bir denizler yüzünde bulunan yerleri, bir de bunların aralarında kalan iç yerleri vardır.

İç yerler dediğimiz yerlerin hiç bir noktasından denizler görülemez. İçerde kalmışlardır.

Şimdi dediklerimizi tarif edelim.

Bir sıra dağı bütün Karadeniz boyunca İstanbula kadar uzanmıştır. Bir sıra dağı da Akdeniz boyunca uzanmıştır. Bu iki sıra dağı hemen hep deniz kıyılarına yakın olup yalnız bazı noktalarda denizden uzakça kalmışlardır. Diğer bir sıra dağı da Adalardenizinden takriben 200 kilometre yani kırk elli saatlik bir uzaklıkta olmak üzere dediğimiz iki sıra dağın arasında yükselmiştir.

Görülüyorki bu son sıra dağı Adalardenizinden çok uzakta kalmıştır. Haritaya ve kum sandığında yapılan taslağa bakılırsa güzel anlaşılır.

Alalım Karadeniz sıra dağını: Bunun en yüksek tepelerini ve zirvelerini bir çizgi ile birleştirirsek bu uzun çizgiden itibaren deniz kıyısına kadar olan yerlere deniz yüzünde bulunan yerler denir. Bu yerlerde dağlardan akan bütün sular başka yere gidemez Karadenize akarlar. Kum sandığındaki taslakta daha güzel anlaşılır. Ona bakmalı.

Akdeniz ve Adalardenizi yüzündeki yerlerde de böyledir.

Gelelim iç yerlere: Burası yukarıda sözü geçen üç sıra dağı arasındadır ve bu yerden deniz yüzü görülmez Zira sıra dağları

araya girmiştir. Bu iç yerlere iç Anadolu denir. Ve Anadolunun nihayeti olan İran ve Rus hudutlarına kadar uzanır.

İç Anadolu diğer bazı sıra dağlarile bölünmüş ve bölünen yerler bir takım isimler almıştır. Fakat biz burada onlardan bahsedecek değiliz.

Deniz yüzündeki yerler ile iç Anadoluda kalan yerler arasında acaba ne farklar var?.

Evvelâ denizler yüzündeki yerlerin yağmuru ziyade olur. Yukarıda yağmur bahsindede söylendi idi. Bu büyük bir faydadır. Sonra yağmuru ziyade olan yerlerin her tarafında ağaçlar, ormanlar bulunur. Ne güzel şey.

İç Anadoluda bunların ikisi de böyle olamaz. Evvelâ yağmurları azdır. Tektük ağaç bulunur. Orman bazı muayyen yerlerde az vardır. Pek çok yerinde yoktur. Farklar büyük değil mi?

Birde denizler yüzündeki yerler denizden o kadar yüksek değildir. Hele buraların ovaları denizden az yüksektir. Böyle alçak yerlerde sıcaklık ziyade olur. Ve sıcağı seven bir çok kıymetli şeyler yalnız bu gibi yerlerde ekilir ve yetişir. İç Anadolu ise yüksek ve bazı yerleri çok yüksektir. Bu gibi yerlerde sıcaklık ziyade olmaz. Ve deniz yüzlerinde yetişen kıymetli bir çok şeyler buralarda ekilip yetiştirilemez.

Anadolu için söylenen sözlere dikkat edilmişse İç Anadoluya deniz kıyılarından girmek için evvelâ yüksek olan sıra dağlarını tırmanmak lâzımdır. Yunanlılar tırmanıp girmiş iselerde nihayet yine İç Anadoluda perişan olmuşlar ve bazı kırıntıları güç hal ile deniz kıyılarına vararak kaçabilmişlerdir.

Anadolunun Ormanları:

Sözü bir çak kerre geçen ve öğrenilen üç sıra dağın denizlere karşı olan yüzlerinde denize kadar bazı yerlerde pek çok, bazı yerlerde az. olmak üzere orman vardır. İç Anadoluya bakan yüzlerinde ise ormana yalnız yüksek yerlerinde rasgelinebilir.

İç Anadolunun kendisinde ise orman yoktur. Yalnız belli başlı bazı müsait yerlerinde vardır.

İç Anadoluda orman olmaması yağmurların az olmasındandır. Belli başlı yerlerde orman vardır dedik. Bu gibi yerlerin şüphesiz yağmurlarıda daha ziyadedir. Zira bütün İç Anadoluda şüphesiz yağmur mikdarı her noktada az olamaz.

Bazı noktalarda vaktile az çok orman varken halk ormanların kıymetlerini bilmediğinden azar azar, kese kese bitirmişlerdir.

Anadolunun Akar Suları:

FIRAT NEHRİ:

Gayet uzun bir nehirdir. Büyük bir parçası Türkiyemizdedir. Daha büyük bir parçası da Irak hükûmetindedir.

Fırat nehri ta Erzurum civarlarından çıkar. Bir çok kolları vardır. Biz bunlardan bahsetmiyeceğiz.

Bu nehrin suyu boldur. Ve nehir geniştir. Bizim topraklardaki kısmın bir çok yerlerinde sallarla bir taraftan diğer tarafına geçilir.

DİCLE NEHRİ:

Buda uzun ve kuvvetli bir nehirdir. Elâziz taraflarında bir gölcükten çıkar. Bunun büyük kısmı Irak hükûmetindedir. Bizdeki kısmında Diyarbekirden itibaren kelek denilen bir nevi sallarla Musula ve aynı suretle Bağdada kadar gidilebilir.

Akdenize Akanlar:

CEYHAN NEHRİ:

Uzun ve kuvvetli bir nehirdir. Pek içerde kalmış dağlardan çıkar. Yazın etrafındaki ovaların büyük bir kısmını sulayabilecek kuvvettedir.

SEYHAN NEHRİ:

Bu dahi kuvvetli bir nehirdir. Pek içerde kalmış dağlardan çıkar. Adana şehrinden geçer. Yazın etrafındaki ovaların büyük bir kısmını sulayabilecek kuvvettedir. Bu iki nehir Fırat ve Dicleden çok küçüktürler.

Adalardenizine Akanlar:

BÜYÜK MENDİRES ÇAYI:

Suyu boldur. Kuvvetli bir çaydır. Buda çok içerden çıkar. Yazın etrafındaki ovaları sulayabilecek kuvvettedir.

KÜÇÜK MENDİRES ÇAYI:

Bu uzun bir çay değildir. Fakat yazın dahi akar. Suyu etrafındaki ovaları sulayacak kadar çok değildir. Bazı ufak yerleri sulayabilir kuvvettedir.

GEDİZ ÇAYI:

Çok içerden gelir. Yazın suları azdır. Bazı yerlerde kurur. Bazı yerlerde akar. Denize yakın yerlerde yazında akar ve buradaki ovanın bir parçasını sulayabilir.

Marmaradenizine Akanlar:

SUSIĞIRLIK ÇAYI:

Bu çay çok içerden gelir. Simav kasabası yanındaki Simav gölünden çıkar. İsmi buralarda Simav çayıdır. Sonra ilerde Susığırlık çayı ismini alır. Suları yazın pek zayıftır. Tulumbalarla alınacak su ile kıyılarındaki tarlalar sulanabilir.

ATRANOS ÇAYI:

Bu çayda epey içerlerden gelir. Denize yakın yerlerde Susığırlık çayile birleşir. Bunun dahi suyu yazın pek zayıftır. Tulumbalarla alınacak su ile kıyılarındaki tarlalar sulanabilir.

Karadenize Dökülenler:

SAKARYA ÇAYI:

Bu çay çok uzundur. İçanadolunun bir çok yerlerini dolaşır, nihayet Adapazarı kasabası yanından geçerek denize gider. Sakaryada yazın sular azalır. Fakat yine epey suyu bulunur.

KIZILIRMAK:

Buda Sakarya gibi çok uzundur. İçanadolunun bir çok yerlerini dolaşır. Bafradan geçer, denize dökülür. Yazın suyu azalır. Fakat yine epey suyu bulunur.

YEŞİLIRMAK:

Epey uzunca bir ırmaktır. Amasydan geçer. Yazın dahi epey suyu vardır.

ÇORUH IRMAĞI:

Çok uzun değildir. Yazın dahi epey suyu bulunur.

Göller

En büyük gölümüz Van gölüdür. Van şehrinin kıyısından garbindeki kıyıya kadar 85 kilometre mesafe vardırki on yedi saatlik bir yürüyüş demektir. Bu mesafenin ortalarından gölün genişliği 40 kilometre kadardırki 8 saatlik bir yürüyüş demektir. Gölün Muradiye kasabasına doğru giren bir kısmı vardırki bununla beraber göl adeta ufak bir deniz manzarası verir. Suyu acıdır. İçilemez. İçinde motörler, kayıklar işler.

KOÇHİSARIN TUZLU GÖLÜ:

Buda kapladığı yer itibarile ikinci derecede büyük bir göldür. Fakat göl olmaktan ziyade bir tuz deposudur. Yazın kurur. Tuzlar kalın bir tabaka teşkil eder, üzerinden geçilebilir.

Suları acı olan bir takım göllerde vardır. Başlıcaları Burdur gölü, Acıtuz gölüdür. Birbirlerine yakındırlar.

SULARI TATLI OLAN GÖLLER:

Beyşehir gölü, Eğirdir gölü. Bunlar epey büyüktürler. İçlerinde kayıklarda işler. Beyşehir gölünden akan bir ayakla Konya ovasının bir kısmı sulanır.

Marmaradenizi cenubunda ve şarkında Manyas, Apolyont, İznik, Sapanca gölleri vardır. Suları tatlı olan bu göllerde balıkta vardır.

OVALAR

Ovaların ne kadar kıymetli ziraat yerleri olduğu yukarda söylenmişti. Bu bahiste ovaların yalnız mühimlerini işaret edeceğiz.

İçanadolunun güzel ve bereketli ovaları şarkındadır. Bunlardan belli başlıları Muş, Erzincan, Malatya, Elbistan, Erzurum, Pasinler ovalarile Diyarıbekir ve civarı ovalardır.

DENİZ YÜZLERİNE GELİNCE:

Karadeniz boyunda Çarşamba ve Bafra ovaları vardır. Bafra ovası küçüktür ve bundan Kızılırmak geçer. Çarşamba ovasından Yeşil ırmak geçer.

Akovada mühim bir ovadır ve büyüktür. Üzerinde Adapazarı kasabası vardır. Ortasından Sakarya geçer.

Marmaradenizi boyunda Bursa, Karacabey, Kemalpaşa, Susığırlık ovaları vardır. Bunlardan Atranos ve Susığırlık çayları geçer. Bursa ovasından da Deliçay geçer.

Adalardenizi boyunda Akhisar, Manisa, Turgutlu, Alaşehir, Menemen mevkilerinin bulundukları ovalar vardır. Bunlardan Gediz çayı ve kolları geçer.

Ödemiş, Tire, Bayındır mevkilerinin bulunduğu ovalar vardır. Bunlardan küçük Mendires geçer. Nazilli, Aydın, Söke mevkilerinin bulundukları büyük ovalar vardır. Bunlardan büyük Mendires çayı geçer.

AKDENİZ BOYUNDA:

Burada Çukurova denilen pek büyük bir ova vardır. Deniz kıyısından başlar, İçeriye doğru uzanır. Tarsus, Adana, Ceyhan kasabaları bunuu üzerindedir. Ceyhan ye Seyhan nehirleri bu ovadan geçer.

Ovaların en kıymetli olanları Akdeniz ve Adalardenizi boyunda olanlardır. Bunlardan türlü türlü mahsul alınır.

İSKELELER:

Yukarıda Trakya iskeleleri bahsinde söylenmiş ve bunların bi-

rer limana tesadüf ettikleri de anlatılmıştı.

İskele deniz kıyılarında bulunan her şehir ve kasabada ve mühim köylerde bile bulunur. Bunlardan yalnız bir kaçı bulundukları mevki ile gerilerinde bulunan bazı vilayetlerin iskeleliği vazifesini görür. Bu gibiler büyük iskelelerdir ve ziyade işlek olurlar. Diğerleri yalnız bulundukları yerlerle gerilerinde bulunan yakın yerlere mahsus küçük iskelelerdir. Biz yalnız büyük iskeleleri göstereceğiz. Dışardan gelen ve içerden çıkan her şey bu iskele mevkilerinden geçer. Buralar büyük birer alış veriş yeridir. Buralardaki şehir ve kasabalar büyümüştür. Güzel binalarla, caddelerle, parklarla süslenmiştir. Fabrikalar, İmalâthaneler, muhtelif san'atlar burada teessüs etmiştir. Demiryolları, şosalar buralardan iç memlekete uzanır.

Akdenizde Mersin, Adalardenizinde İzmir, Marmara denizinde İstanbul, Karadenizde Samsun ve Trabzon mevkileri birinci derecede iskele mevkilerindendir.

İstanbulun Trakya ciheti Trakyanın, Haydarpaşa cihetide Anadolunun birinci derece iskele mevkileridir.

YAZ, KIŞ VE YAĞMUR HAKKINDA BİR KAÇ SÖZ:

Anadolunun Akdenize bakan yüzünde yazın sıcaklar yüksek olur ve ilkbahar erken hatta şubatta gelir. Sonbahar geç girer. Kış çok yumuşak olur.

Buranın deniz kıyılarına ve gerilerindeki ovalara ve alçak yerlere kar yağmaz. Müstesna kabilinden bazı seneler ufak bir serpinti yaparsada hemen erir.

Kar ancak yüksek yerlerde tutunur ve her sene yağar.

Yağmurlar mezkûr yüzde sonbahar ve kışın ve ilkbaharda çok yağar yazın yağarsa nadir bir şeydir.

Adalardenizine bakan yüzde yazın sıcaklar yüksektir. İlkbahar erken gelir, sonbahar geç girer, kışda çok yumuşak geçer.

Buranın deniz kıyılarına ve gerilerindeki alçak ovalara ve alçak yerlere kar yağmaz. Müstesna kabilinden bazı seneler yağar ve deniz kıyısında olursa hemen erir. Gerideki alçak ovalarda olursa havasına göre az çok yerde kalır. Yüksek yerlere, yüksek ovalara her sene yağar.

Yağmurlar Akdenize bakan yüzde olduğu gibidir.

Akdeniz ve Adalar denizine bakan yüzlerde kışın karsız olan ovalarda yemyeşil otlar vardır. İlkbahardaki gibi, civar vilayetlerden bir çok koyun sürüleri gelir ve yaza kadar otlanırlar.

Marmaradenizine ve Karadenize bakan yüzlerde ve Trakyada: Buralarda yazın o derece sıcaklar olmaz. Kış ise kendisini iyi

gösterir. Kar buraların deniz kıyılarına ve gerilerindeki ovalara her sene az çok yağar ve havasına göre hemen erir veya bir müddet kalır. Fakat bazı seneler olurki buraların bazı yerlerine kar yağmaz.

Buraların yüksek yerlerine ise tabii her sene yağar ve çok.

Yağmurlar buralarda sonbaharda, kışın ve ilkbaharda çok yağar. Yazın dahi bazı kereler yağar.

İÇANADOLUYA GELİNCE:

Bütün buralar yüksek olduğundan buraların yazıda kışıda başkadır. Yazın sıcak olursada o derecelerde değildir. Kış ise pek serttir, Donları pek kuvvetlidir. İçanadolunun bazı yerlerinde karlar çok derindir. Ve bütün kış yerden kalkmaz. Erzurum, Bayazit, Van, Kars, Muş, Erzincan, Maraş vilâyetlerinde ve daha bazı yerlerde olduğu gibi.

İçanadolu'nun büyük bir kısmında da karlar ancak dört, beş parmak kalınlık yapar ve bir kaç günde erir. Lâkin kış şiddetli kuru soğuklarile devam eder.

İçanadolunun bütün sıra dağlarında karlar ziyade kalındır. Bu dağlar üzerinden aşan birçok yollar karlar, tipiler yüzünden günlerce kapanır.

Yağmurlar İçanadoluda sonbaharda ve ilkbaharda yağar ve kışın ise kar halinde yağar. Yazın da az olsada yağar.

Yağmurlar miktar itibarile denizlere bakan yüzlerde ziyade yağar. İçanadoluda az yağar. Lâkin İçanadolunun her yerinde de bir değil. Bazı yerlerinde az, bazı yerlerinde de epey yağar.

***

İNSAN:

İlk insanlar şüphesiz hayvan gibi birşeydiler. Çıplaktılar. Lisanları yoktu. Hayvan gibi bir takım seslerle meramlarını anlatmak isterlerdi. Ağaç kovuklarında, mağaralarda, yaşarlardı. Ele geçirdikleri hayvanları ve hatta birbirlerini ve bulabildikleri meyvaları ve otları yemekle yaşarlardı.

İnsanların söz söyliyebilmek kabiliyetine varmaları, kabileler haline girmeleri, çobanlık ve sonra ziraat devirlerine varmaları için kimbilir nekadar uzun devirler lâzım olmuştur. İnsanlar bu yaşayışlarında lüzumu olan alât ve edevatı bilhassa müdafaa ve taarruz vasıtalarını evvelâ taştan, sonra tunçtan yapmayı akıl etmişlerdir. Bulunan âsar bunu gösteriyor.

Tarih bu zamanları taş devri, tunç devri diye yadediyor.

İnsanlar böylece pek ağır bir yol ile bu günkü terakkiye varmıştır Ve kimbilir nakadar asır lâzım olmuştur.

Bugün insanlar telsizlerle dünyanın her tarafından yanyana imişler gibi anlaşıyorlar, telefonlarla konuşuyorlar, havada uçuyorlar. Ve hergün bu kabil bir yenilik ortaya çıkıyorlar.

Görülüyorki insan daima yükselmektedir. Onun için durma yoktur. İnsan ne idi ve bugün ne hayret verici bir şey olmuştur. Ve asırlardan sonra neler olacaktır.....

***

NÜFUS

Türkiye nüfusu 14.000.000 kadardır. Memleketimizin sathına (yüzüne) nazaran kilometre başına 18 kişi düşer.

Türkiye'mizin her tarafı aynı derecede kalabalık değildir. Ticaret, san'at ve ziraatin ziyade ileri gidebildiği yerlerde halk daha sık bulunur. Netekim denizler arasında kalan ve Istanbul'a yakın bulunan Trakya'da ve denizlerimiz boyunda ve yakınlarındaki vilâyetlerde böyledir.

İçanadoluya gelince bittabi buralarda böyle kalabalık olamaz.

Bununla beraber nüfusumuz her sene ziyadeleşmektedir. Nüfus tahririnin yapıldığı beş senedenberi nüfusumuz haylı artmıştır. Onaltı on yedi milyona vardığımıza kuvvetle hükmolunabilr.

***

MİLLİYET

Büyük harpten evvel muhtelif milletler Türk kavmi içinde pek büyük bir yekûn yapacak kadar idi. Bunların herbirinde milliyet hisleri, millî arzular ve hevesler, haklı veya haksız azçok uyandığından Türkiyede hakikî birlik, varlık kaybolmuştu.

Hattâ bu milletlerden bazıları Türkiye'nin kan, can düşmanı olmuş idi. Bunları herkes bildiğinden söylemeğe hacet yoktur.

Umumî harbin ve istiklâl harbinin hesapları kesildikten sonra bir takım milletler ayrıldı, birtakımı da aradan çekildi. Taşan bir çayın suları gibi.

Ondansonra Türk kendi başına, kendi ocağında, kendi diyarında kaldı ve rahat etti.

Türk artık memleketini yeni baştan tamir ediyor. Güzelleşttiriyor. Kendisi de bu huzur içinde kuvvetleşiyor ve çoğalıyor.

Şurada burada tektük kalmış gayrımüslim unsur varsada yok denilecek derecededir.

Yeni Türkiye kanile, canile büyük bir Türk yurdu ve varlığı bulmuştur.

ZİRAAT:

Bir memleketin ahalisi san'at ve ziraat gibi işlerden en fazla hangisile uğraşırsa o memleket onlardan birine göre isim alır. Meselâ: ziraat memleketi, ticaret memleketi gibi.

Türk milletinin takriben beşte dördü toprakla uğraştığından Türkiye'ye ziraat memleketi denir.

Memleketimizin her yerinde hububat yani buğday, arpa, çavdar, yulaf, darı, mısır ekilir. Lâkin İçanadoluda daha çok ekilir. Zira İçanadoluda denizlere bakan yüzlerde olduğu gibi başka şeylerin ziraati ile uğraşılmaz.

Her sene bir miktar hububat yabancı meleketlere satılır.

Pirinçte memleketimizin epey yerlerinde ekilir. Pirinç evvelâ bol su ister. Böyle suyu olan yerlerimiz çoktur. Fakat bugibi her yer pirinç ekmez. Bazı yer havayı bozar diye ekmez. Bazı yer başka işlerle uğraşır veya alışmamıştır.

Tosya'nın, Boyabad'ın, Bursa'nın, Ankara'nın, Maraş'ın, Diyarbekir'in pirinçleri hem meşhurdur, hem de pek çok miktardadır.

Türkiye'de yetişen pirinç güzel taksim edilse memlekete yeter. Ecnebi pirinçlerine lüzum kalmaz.

PATATES:

Pek kıymetli ve vücuda faydalı bir nebattır. Vaktile patatese rağbet edilmezdi. Şimdi rağbet bulmuştur. Hemen her vilâyette ekilir. Fakat az.

Çok yetiştiren yerler İzmit, Manisa, İçel vilâyetlerdir.

NOHUT, MERCİMEK, KURU BAKLA, KURU FASULYE:

Bunlardan her yerde yetiştirilir. Alelhusus kuru fasulye ve kuru bakla bazı vilayetlerde çok yetiştirilir.

Pamuk, keten, kenevir, şeker pancarı, tütün, zeytin, afyon gibi kıymetli şeyler de yetiştirilir.

Pamuk bereketli olarak sıcak yerlerde yetiştiğinden pamuğu en ziyade Akdeniz, Adalardenizi boylarındaki ovalar yetiştirir Bunların isimleri yukarıda geçti idi.

Pamuk, memleketimizde fabrika az bulunduğundan az işlenir, ham olarak yabancı müşterilere satılır. Ve dışarda işlenir, sonra gene bize işlenmişi satılır. Ne yazık.

Kenevir az ekilir. Keneviri çok yetiştiren yerler Tekirdağ, Kastamonu, İzmir vilâyetleridir.

ŞEKER PANCARI:

Memleketin çok yerlerinde şekeri çok kuvvetli pancar yetişebilir. Büyük harpte bazı yerlerde bu gibi pancarlar kaynatılır, tatlı sularile tatlı yapılırdı. Kütahyada yapıldığı gibi.

Şimdilik Trakyada bulunan Alpullu da ve Anadolu cihetinde Uşak'ta birer şeker fabrikası vardır.

TÜTÜN:

Memleketimizde çok yetişir ve nefistir. Dünyada tanınmıştır. Tütünün âlâsını ve çoğunu Samsun, Bafra, İzmir, Manisa, Aydın, Muğla, İzmit, Balıkesir vilâyetleri yetiştirir.

Tütün büyük bir ticaret malımızdır. Müşterileri Avrupalılar ve Amerikalılardır.

AFYON:

Epey ekilir ve iyi mahsul alınır. Kütahya, Afyonkarahisarı, Isparta, Burdur, Manisa, İzmir, Balıkesir, Tokat, Konya, vilayetleri epey eker ve güzel mahsul alırlar.

Ispartanın afyonu en meşhur olanıdır.

Afyon denilen şey sakızdır. Haşhaş denilen nebattan çıkarılır. Sonrada haşhaşın tohumları kalır. Bunlardan yağ çıkarılır. Haşhaş yetiştiren memleketler bunu yemeklerinde kullanırlar.

SUSAM:

Makbul bir mahsuldür. Yağı çıkarılır. Yemeklerde sarf olunur. Tahin yapılır. Ayrıca tahinden helva yapılır.

Bereketli olarak sıcak yerlerimizde yetişir. Bu gibi yerlerde çok yetiştirilmektedir.

ZEYTİN:

Sıcak yerlere mahsustur. Akdeniz boyunda bazı yerlerde yabani ağaçları orman halindedir. Böyle olduğu halde aşılanmışları yok gibidir. Akdeniz boyunda zeytin mahsulü halka yetişmez.

Adalardenizi boyunda da bazı yerlerde yabani zeytin ağaçları ormanlar halindedir. Fakat bu deniz boyunda ve Marmaradenizi boyunda birkaç milyon aşılı zeytin ağaçları vardır. Büyük bir mahsul alınır. Tane olarak sarf olunur. Çokta yağ çıkarılır. Yabancı memleketlerede satılır.

Zeytin bizim büyük bir ticaret malımızdır.

SEBZE:

Sebzeciliğimiz de ehemmiyetlidir. Deniz boylarında ve civarlarında boldur ve türlü türlüdür. Buralarda erken yetişir. İstanbula ve İçanadoluya turfanda olarak sürülür.

İçanadolu'da da hemen her yer kabiliyetine göre sebze yetiştirir. Bazı uygun yerlerde fazla yetiştirilir. Sebzesi olmıyan veya az olan yerlere sürülür.

Anadolu'da sebzenin hemen her türlüsü yazın güneşte kurtulur, kışın yenilir.

MEYVA :

Meyva da deniz boyları vilâyetlerinde çok yetişir ve türlü türlüdür. Ve erken yetişir.

İçanadolu yüksek ve soğuk olduğundan burada bazı cinsleri yetişmez. Birde İçanadoluda ilk baharda sık sık şurada burada donlar olur, ağaçları vurur ve bol meyva olamaz.

Birçok yerlerin meşhur meyvaları vardır. İstanbul'un çavuş üzümü, Bursanın şeftalisi, Manisa, İzmir, Aydın'ın çekirdeksiz kuru üzümleri, İzmir, Aydının kuru incialeri, Amasyanın elması ve kuru eriği, Gümüşhanenin elması, Ankaranın armudu, Antalya'nın kuru kayısıları övmeğe değer.

Manisa'mın ve civarının kavunları emsalsiz şeylerdir. Yabancı memleketlere de sürülür. Portakal, mandalina, limon ise Akdeniz boyundaki kazalarda yetişir. Yani Dörtyol, Adana, Mersin, İçel, Antalya, Köyciğiz kazalarında ve daha sonra Adalar denizine düşen Bodrum, Milâs kazalarında ve hattâ Aydın, Nazilli ve İzmir merkez kazalarında ve civarlarında yetişir.

Kara deniz boyunda Rize, Trabzon ve Giresun'da da yetişir. Rize'de çok yetiştirilir.

Portakal yabancı memleketlere de satılır.

ÇAY:

Bu pek mühim mahsul de memleketimizde vardır. Rize'de epey bir miktarda yetiştiriliyor. Trabzon ve Giresunda az miktarda yetiştiriliyor. İlerde ziyadeleşecektir.

***

EHLÎ HAYVANLAR VE BAKIM VE YETİŞTİRİLMESİ:

Ehlî hayvan demek insanlara alışkın olan ve beraber yaşıyan hayvaulardır. At, inek, manda, koyun, keçi ve digerlerile tavuk, hindi, kaz ve bu kabil digerleridir.

Bu hayvanların bazısının çekme kuvvetinden, bazısının sütünden, etinden, derisinden, yumurtasından istifade olunur. Hele hepsinin gübreleri ziraate çok faydalıdır. Bu sebeplerden bütün hayvanların çoğaltılması ve her birinden çok fayda görmek içinde bunlara güzel ve temiz bakılması ve hayvanları üretmede, çoğaltmada iyi cinsler kullanılması pek elzemdir.

Bakılmıyan her hayvan kuvvetten düşer, kıymetini kaybeder ve ondan faydalar pek az olur. Cinsi iyi olmıyan hayvana ne kadar iyi bakılsa büyük faydalar alınamaz.

Biz hayvanlarımıza iyi bakmadığımızdan bütün hayvanlarımız küçülmüş, bodurlaşmıştır. Bunlardan aldığımız mahsul de azalmış-

tır. Bir taraftan hayvan çoğaltmada, tutmada iyi cins bulmağa dikkat etmemişiz. Her şeyde olduğu gibi hükûmet bunda da ön ayak olmuş, sığır, beygir, merkep cinslerinin hatta tavukların bile ıslahı için tedbirler almış ve işe başlamıştır.

Şu hayvan bahsine ipek böceğini, bal arısını dahi ilâve edelim:

İpek böceği dut yaprağile beslenen bir kurttur. Dut yaprağı yer, bir taraftan kendine koza denilen bir ev yapar. Bu kozadan ipek çıkarılır. Çok dut yetişen her yerde bu böcekler yetiştirilebilir.

Türkiyede pek eski zamanlardan beri ipekçilik yapılmaktadır. Eski Türkler bu böceklerin tohumunu Çinden getirmişler, üretmişler ve dünyanın birçok yerine de yaymışlardır.

İpekçilik bizde bilhassa deniz boyları vilayetlerinde yapılabilir. İzmit, Bursa, Bilecik gibi bazı vilayetlerin ipekçiliği ileriye gitmiştir.

ARICILIK:

Arı; kovanlarda bal yapan bildiğimiz hayvandır.

Bu kovanların bizdeki şekli sepetten ibaret eski tertiptir. Arının daha güzel yaşayabileceği ve daha ziyade üreyebileceği ve çok bal yapabileceği yeni tertip kovanlar vardır. Hükûmet ahaliye nümuneler vermiş ve vermektedir. Böyle bir kovandan kırk kilogram kadar bal alınabildiği halde bizim sepet kovanlarımızdan ancak beş kilo kadar bir şey alınabilir.

Türkiyemizde hemen her vilayette az çok arıcılık vardır. Balın makbulü beyaz ye güzel kokulu olandır. Türkiyede en nefis bal yetişebilir. Ankaranın balı buna bir nümunedir. Birçok yerlerimizde böyle güzel ballar yetişiyor.

Ehlî hayvanların her şeysinden istifade ettiğimiz gibi insanlar vahşi hayvanlardan da istifade ederler. Bu istifade avcılık ile olur.

AVCILIK:

Avcılık denince balık avcılığı, hayvan ve kuş avcılığı hatıra gelir.

Türkiye bu avcılıklar için pek müsaittir. Balıklar için geniş deniz boyları, diger nevi hayvanat için de geniş ve büyük olan ve her tarafı başka başka olan memleketimizde uygun, geniş yerler vardır.

Balık denizlerde tutulduğu gibi çaylarımızda, ırmaklarımızda ve suyu tatlı olan göllerimizde de vardır ve tutulur. Tatlı sularımızda çıkan başlıca balıklar sazan, alabalığı, yayın, yılanbalığıdır. Deniz boylarında tutulan balıklar palamut, torik, uskumru, kolyoz, hamsi, kefal, lüfer, levrek, barbunya, kalkan, sardalya, kılıç, orki-

nos gibi balıklardır. Bunlar başlıcalarıdır. Bunlar yenilen balıklardır.

En çok balık Marmara denizi kıyılarında ve Karadeniz boğazında tutulur. Daha sonra Kara deniz kıyılarındaki şehir ve kasabalar gelir.

Adalar denizi ve Akdeniz kıyılarında üçüncü derecede olmak üzere balık tutulur. Balıkçılıkta bilgi ve zahmete katlanmak ister. Halen balıkçılığımız geridir. Halbuki pek kazançlı bir iştir. Balığın tazesi pek makbul olduğu gibi uzun zamanlar bozulmadan kalan ve kutularda usulü veçhile hazırlanan balıklar da pek makbuldür. Bunları henüz yapmıyoruz. Halbuki bunların yabancı memleketlerde de herzaman müşterisi vardır.

HAYVAN AVCILIĞINA GELİNCE:

Geyik, karaca, tavşan gibi hayvanlar eti için avlanır. Tavşanın derisi de para eder. Geyik her yerde bulunmaz. Karacaya çok yerde raslanır. Tavşan ise her yerde vardır.

Birçok hayvanlarda derileri alınmak ve satılmak için avlanır. Tilki, tavşan, sansar, zerdova, kunduz, porsuk, yabankedisi, vaşak, kurt, çakal, ayı ve kaplana benziyen pars, başlıcalarıdır.

Bu hayvanların ekserisine memleketin her tarafında raslanır. Fakat bazıları yalnız kendilerine uygun yerlerde yaşar.

Yabani domuz bizde tarlalara, bahçelere muzır olduğundan avlanır.

KUŞ AVCILIĞI:

Keklik, bıldırcın, toy, çil, çulluk, sülün, güvercin, yabanikaz, ve ördek, turna başlıcalarıdır.

Etleri makbûl olan bu kuşlar çarşı ve pazarlarda kolay müşteri bulurlar.

Avcılık faideli bir iş olduğu halde bunu mevsimlerinde kendine iş edinmişler azdır. Balıktan maada diğer avcılıklar umumiyetle bizde bir eğlenti, bir vakit geçirmek kabilinden tertip olunur.

***

MADENLER:

Türkiyede maden kömürü, demir, kurşun, çinko, bakır, kükürt, krom gibi en kıymetli madenler külliyetli bir surette bulunduğu gibi daha isimlerini burada zikre lüzumu olmıyan bir çok madenler vardır. Memleketimiz maden noktainazarından bahtiyardır. Maden kömürünün iki türlüsü vardır. Birinin eritici, ısıtıcı kudreti ziyade olan cinsi, biri de hafif olan cinsidir. Birincisine taş kömürü, ikincisine Liğnit denir.

Taş kömürü pek makbuldür. Daima müşterisi vardır. Fabrika-

lar, vapurlar, şimendiferler bunu yakar. Lğinit kömürü şimendüferlerde, vapurlarda taş kömürü olmadığı zaman kullanılır. Elektrik çıkarmak için de alınır. Evlerde mahrukat olarakta sarfolunabilir.

Liğnit kömürü memleketimizin her tarafında çoktur. Bir gün gelecek tezek yakan pek çok yerler bu kömürü yakacak, hatta odun yerine her yerde kullanılacaktır.

Taş kömürü madenleri Karadeniz boyunda Ereğli ile İnebolu arasında ve gerilerindedir ve gayet çoktur. Buralarda bir takım şirketler bu kömür yataklarını işletiyor, epey kömür çıkarıp satıyor.

Gerek taş kömürü, gerekse isimlerini saydığımız madenler ve daha isimlerini anmadığımız diğer madenler memleket için birer hazinedirler.

***

SAN'ATLAR:

Vaktile kendimize göre her sanatımız vardı ve kendimize yeterdi. yabancı memleketlerden bize ancak tek tük şeyler gelirdi. Bizde anlara epey şeyler verirdik.

Sonra Avrupada makinacılık çıktı. Güzel ve ucuz mal çıkarılmağa başlandı. Bu mallar bizede geldi ve bizim malları rağbetten düşürdü, bir çok san'atlarımız söndü, gitti. Yıkılıp giden Osmanlı hükûmeti kuvvetsiz ve itibarsız olduğundan yerli mallarını yabancı mallarına karşı koruyamıyordu.

Şimdiki Cumhuriyet hükûmetimizin dünyada büyük bir itibarı var ve kuvvetlidirde. Yerli mallarını korumıya başladı. Bunu gören san'atkârlar cesaret alarak şurada burada fabrika, imalâthane açmıya başladılar. Bu daha başlangıçtır. Fakat ileri gidecektir. Şimdi yünlü, ipekli kumaşlar dokuyan, yün ipliği çıkaran, amelikan ve patiska dokuyan birkaç fabrikamız vardır. Uşakta ve Trakyada Alpulluda birer şeker fabrikamız vardır. Daha başka şeyler üzerinde çalışan fabrika ve imalâthanelerimiz de vardır.

***

Komşu Ecnebi Memleketler

RUSYA :

Avrupa ve Asya kıt'aları üzerinde gayet geniş bir memlekettir. Yüz elli milyon nüfusu vardır. Hükûmet merkezi Moskova'dır. Cümhuriyet ile idare olunur. Rusya'da bulunan Kafkasya, Türkistan, Buhara, Hive, Kırğızıstan, Tataristan, Kırım ve Sibirya'da bir çok Türkler yaşarlar.

İRAN :

Şarkta hudut komşumuzdur. Dokuz milyon nüfusu vardır. Hükûmet merkezi Tahran'dır. Şahlık ile idare olunr.

IRAK:

Irak'ta oturan kavim Araptır. Irak'lılar birçok seneler Türk'lerle beraber bir birlik teşkil ederek beraber yaşamışlardı. Umumî harp nihayetinde bizden ayrılarak bir hükûmet teşkil etmişlerdir. Hükûmet merkezi Bağdat'tır. Krallık ile idare olunur. Nüfusu üç milyondur.

SURYE:

Bu kıt'a da komşumuzdur. Burada oturanlar da Araptır. Iraklılar gibi uzun zamanlar bizimle beraber yaşamışlardır. Umumî harp nihayetinde bizden ayrılarak Fransız'ların idaresinde bir hükûmet teşkil etmişlerdir. Cümhuriyet ile idare olunur. Fakat Fransızların işgali altındadır. Yani Surye'de Fransız askeri ve idareye karışan büyük bir Fransız memuru vardır.

Surye'nin nüfusu üç milyondur.

YUNANİSTAN:

Rumeli'de Trakya'mıza komşudur. Adalar denizindeki adalar vasıtasile de komşumuzdur. Nüfusu altı milyon ikiyüz bindir. Cumhuriyet ile idare olunur.

BULGARİSTAN :

Rumeli'de Trakya'mıza komşudur. Hükûmet merkezi Sofya'dır. Krallık ile idare olunnr. Nüfusu 5.597.000 dir. 600.000 kadar Türk'te Bulgaristan'da yaşar.

Bulgaristan çok güzel bir ziraat memleketidir.

Harita Okumak

Silâh altında bulunuyorsun. Asker oldukça sana haritayı okumak, haritadan anlamak, harita ile iş görmek için bir çok vazifeler düşecektir. Bunun için harita nedir? Bunu bilmek ve öğrenmek mecburiyetindesin. Burada haritayı sana lâzım olduğu kadar öğreteceğiz.

Harita: Dünyanın bir parçasının bütün deresini, tepesini, düzlüklerini, ormanlarını, çayırlarını, yollarını, çeşmelerini, evlerini hulâsa gerek yaradılıştan ve gerekse insanlar tarafından sonradan yapılan bütün varlıklarını cizgiler ve renklerle gösteren bir resimdir. Bu resim bir takım aletlerle kendine mahsus usullerle yapılır. Sana burada haritanın nasıl yapıldığını söylemeyeceğiz. Ancak yapılan bu haritaları tanımak, onun üzerinde gördüğün işaretlerin, çizgilerin ve boyaların neleri anlattığını bildireceğiz.

Askerliğince gerek yürüyüşlerde ve manevrelerde ve gerekse muharebe de düşman karşısında keşif ve ileri karakol gibi birçok vazifelerde harita, senin en çok güvendiğin arkadaşın olacaktır. Dost ve düşman memleketinde, yabancı arazide vazife görürken gideceğin yeri ötekine berikine sorarsan sana çok defa yanlış yol gösterirler ve seni tehlikeye düşürürler; bazı kerre bu tehlikeli vaziyet senin ve arkadaşlarının hayatına mal olur. Bundan dolayı haritayı öğrenmek, bu sadık arkadaşı tanımak ve bütün işlerinde daima haritayı silâhın kadar ehemmiyetli bilip onu yağmurdan, çamurdan, kardan ve yırtılmaktan korumak en birinci vazifen olacaktır.

Haritayı elinè aldığın zaman evvelâ bunu cihetine çevirip doğru tutmak lâzımdır. Sonra bulunduğun yeri haritada bulmak ve daha sonra haritada gördüğun bütün tafsilleri arazide ve arazide gördün şeyleri haritada arayıp bulmak ve bunlar arasındaki mesafeleri ölçmek lâzımdır. Bu işleri yaparsan haritayı okumuş ve her vazifeyi kolaylıkla becerebilmeğe muktedir olmuş olursun.

Şimdi bu işleri sırasile birer birer anlatalım:

1 — Cihet Tayini

Haritada dört ana cihet vardır. Bunlarda: Şark, Garp, Şimal ve cenuptur.

Biliyorsun ki güneş sabahları doğar, akşamları batar. İşte Yaz ve Kış her mevsimde güneşin doğduğu tarafa (Şark), battığı tarafa (Garp) derler. Bir sabah erken kalktığın zaman buna nişan koy. Güneş doğarken yüzünü güneşe çevir. İşte şimdi Şarka karşı durmuş oluyorsun. Arka tarafın (Garp) tırki akşam üzeri güneş buradan batacaktır. Sol tarafın (Şimal) sağ tarafın da (Cenup)tur. Her memlekette bu böyledir. İşte bu dört ciheti bu suretle bulduktan sonra bunların dört tanede ortaları vardır. Şark ile şimalin ortası (Şarkı Şimali), Şimal ile Garbin ortası (Şimali Garbi), Garp ile cenubun ortası (Garbi Cenubi), Cenup ile Şarkın ortasıda (Cenubu Şarkidir) (Şekil A). Bunlardan ana cihet olan dört ciheti gece ve gündüz hangi saatta ve nerede olursa olsun kolaylıkla bulabilmek ve haritayı da buna göre çevirip uydurmak muhakkak lâzımdır. Bunu yapmazsan harita sana hiç bir şey anlatmaz. Bu dört ciheti her vakit bulabilmek için sana bir çok yollar göstereceğiz.

A) Pusula ile cihet bulmak: Pusula, yuvarlak veya dört köşeli bir kutudur. Üstü camla örtülmüş, içerisinde bir ucu mavi bir ucuda beyaz, ince uzun bir çelik çubuk vardır. Pusulayı düz bir yere koyduğun ve yahut camı yukarı gelmek üzere elinde sallanmadan düz tuttuğun zaman çelik çabuk bir kaç defa sağa, sola doğru oynar ve nihayet durur. İşte bu çelik çubuğun mavi ucunun gösterdiği cihet (Şimal), beyaz ucunki (Cenup) tır. O halde yüzümüzü mavi ucun gösterdiği cihete çevirirsek sağımız (Şark) solumuzda (Garp) tır.

B) Güneş ile cihet bulmak: Aşağı yukarı saat altıda güneş Şarkta, on ikide yani öğle vakti (Cenupta), on sekizde ise Garptedir. O halde her hangi bir zamanda saatine baktığın vakit yukarıda söylediğimiz saatlerde güneşin nerede bulunduğunu düşünürsen saatine göre nerede bulunması lâzım geleceğini aşağı yukarı kestirirsin. Güneşle bu suretle cihet tayini pusula kadar doğru değildir. Sana bir dereceye kadar fikir verir. Pusulan varsa güneşle cihet tayinine kalkışma.

C) Demir kazık (Kutup) yıldızile cihet bulmak: Gece hava açık iken, güneş battıktan bir saat kadar sonra yani havada bütün yıldızlar kalabalık bir halde görünmeden, gök yüzüne bakarsan kepçe şeklinde (Şekil B) yedi tane parlakça bir yıldız kümesi göreceksin. Bu kepçenin dış kenarı istikametinde ve bu kenarın beş misli uzaklığında bir parlak yıldız vardırki buna demir kazık (kutup yıldızı) derler. Kutup yıdızı hiç yerini değiştirmez ve Şimali gösterir. Şu halde gecenin her saatinde kutup yıldızını bulupta ona yüzünü çevirirsen şimale dönmüş olursun.

D) Saatle cihet bulmak: Saate bakınca saatleri gösteren kısa bir akrebi ve dakikaları gösteren uzun bir yelkovanı vardır. Şimdi gündüz güneşli bir havada saatle dört ciheti bulmak için akrebi güneş istikametinde tutar ve sende o tarafa dönderisin. Akrep istikameti ile (12) rakkamı istikameti arasındaki zaviyenin orta istikameti cenubu gösterir.

(Öğleden evvel akrebin ilerisindeki öğleden sonra akrebin gerisindeki) zaviyenin ortası istikameti (Şkil C) yüzünü bu istikamete dönersen arkan şimali, solun şarkı, sağında garbi göstermiş olur.

E) Kervankıran yıldzı ile (çoban yıldızı) cihet bulmak: Kervan kıran yıldızı sabahları güneş doğmazdan evvel Şarktan doğar. İşte ileri karakol ve yahut başka gece vazifelerinde sabaha karşı bu yıldız ile de Şark cihetini bulur ve diğer cihetleride buna göre bulursun.

H) Ağaçlar, taşlar, asmalar ve binalarla cihet tayini; Rüzgârları biliyorsun. Bunların en mühim olanları kıble, yıldız, Gün doğusu (gün doğrusu) batı rüzgârlarıdır. İşte bu rüzgârların her biri bir cihetten eser. Kıble cenuptan, yıldız şimalden, gün doğusu şarktan batı garptan eser. Bu rüzgârların içinde en sert ve soğuk olanı şimalden esen rüzgârdır. Kışın dondurucu soğuklar, sert rüzgârlar hep şimal tarafından gelir. O halde: Şimal rüzgârları insanları böyle hırpaladığı gibi ağaçları, taşları ve binalarıda hırpalar. Ağaçların şimal tarafları pek az güneş görür. Bunun için buraları çok vakit yosun tutarlar. İşte bir ormanda, bir koruda ağaçların yeşil yosunlu tarafları şimale gelen taraflarıdır. Buna göre yüzünü o tarafa dönersen şimali bulmuş olursun.

Keza binaların kirlenmiş ve yıpranmış cihetleri, taşların yosunlanmış tarafları hep şimal cihetidir. Ağaçlar asmalar cenup cehetine doğru yürürler. Çünkü bu tarafta güneş çoktur. İşte bunlarda dalların, budakların en çoklarını ne tarafa doğru uzanmış görürsen o cihet cenuptur.

Z) Minare ve kiliselerle cihet bulmak: Minarelerin şerefe (Müezzinin ezan okuduğu yer) kapuları kıbleye, Camilerin mihrapları Cenubu Şarkiye (kıbleye), kilise kapuları Garba, mihrapları (Şarka) doğru olduğu gibi Müslüman mezarının baş tarafı Şimali ayak tarafı Cenubu gösterir. Bunlarlada cihet tayin edebilirsin.

Bütün bu saydığımız usullerle ciheti bulduktan sonra haritayı cihetine çevirmek için şu küçük işi yapmak lâzımdır. Haritayı yazıları okunacak bir surette açtığın zaman haritanın etrafındaki çerçevenin sağ ve sol kenarları Şimal—Cenup istikametinde alt ve üst kenarlarıda Şark—Garp istikametinde yapılmış olduğundan

haritayı bu cihetlere doğru elinde çevirecek olursan, harita cihetine girmiş olur ve üst kısmı Şimali, alt kısmı Cenubu, sağ tarafı Şarkı, sol tarafı Garbı gösterir. İşte şimdi haritayı cihetine koydun. Bundan sonra; bulunduğun yeri harita üzerinde bulmak için her şeyden evvel haritanın anahtarlarını bilmek lâzımdır.

Harita şimdi senin için kapalı bir çekmece gibidir. İçindeki şeyleri öğrenmek için çekmeceyi açmağa ve bunun içinde nasılki bir anahtara ihtiyaç varsa haritadaki çizkilerden mana çıkarabilmek içinde kendisine mahsus anahtara ihtiyaç vardır. Fakat haritanın anahtarı bir tane değil bir kaç tanedir. Bu anahtarların hepsini zihninde toplamaz ve hazırlamazsan haritadan bir şey çıkaramazsın. Anahtarların isimleri şunlardır:

1 — Mikyas (ölçu)

2 — Hususî işaretler

3 — Münhanilerin kaç metrede bir geçtiği.

Burada bu üç anahtarın birinci ve ikincisinden bahsedeceğiz, üçüncü anahtarıda daha aşağıda tanıtacağız.

1) Mikyas—Mikyas ölçü demektir. Nasılki bir ev yaparken, bir tarla alır ye satarken bir ölçüye ihtiyaç varsa haritayı yaparken ve okurkende bir ölçü kullanılmıştır. Arazi üzerindeki dereler, tepeler, yollar hülâsa her şey ölçü ile haritaya geçirilmiştir. Şu halde: haritayıda okurken bu ölçüyü kullanmak sayesinde yolun boyunu, iki mevki arasındaki mesafenin uzunluğunu bulabilirsin. Bu ölçünün ismi (mikyas) dır. Harita yapılırken kullanılan ölçü ne ise okurken aynı ölçüyü kullanmak şarttır. Harita yapılırken kullanılan ölçü haritanın altında yazılmıştır. Meselâ: bu ölçüyü haritada $\frac{1}{10,000}$ görürsek harita yapılırken on bin metre eninde ve boyunda olan bir arazi parçası bir metre en ve boydaki kâğıt üzerine sıkıştırılmış demektir. Eger haritada $\frac{1}{5000}$ işaretini görürsen haritanın bir metrelik boyuna beş bin metrelik bir arazinin boyu ve haritanın bir metrelik enine arazinin beş bin metrelik eni sığdırılmış demektir. Ve buna bir taksim beş bin $\frac{1}{5000}$ mikyasında yapılmış harita derler.

Şimdi bu $\frac{1}{5000}$ mikyasındaki haritayı ele alalım ve mikyas işini etraflıca bundan öğrenelim.

Biliyorsunuzki bir metre yüz santimetreye, bir santimetrede on milimetreye ayrılmıştır. İşte bu haritada bir santimetrenin kaç metreyi gösterdiğini bulmak için akla müracaat edelim. Mademki harita üzerinde bir metre, arazi üzerinde beş bin metreyi gösteriyor. Harita üzerinde metrenin yüzde biri olan bir santimetrede

arazideki beş binin yüzde biri olan elli metreyi anlatır. Bunun gibi bir milimetre mademki santimetrenin onda biridir, harita üzerindeki bir milimetrede arazide ellinin onda biri olan beş metreyi anlatır. İşte mikyas dediğimiz şey bundan ibarettir. Harita her hangi mikyasta yapılmış olursa olsun bu hesapla kâğıt üzerindeki bir santimetre ve bir milimetrenin arazi üyerinde kaç metreyi gösterdiğini hesap edebiliriz. Mesela: Harita üzerinde mesafesini anlamak istediğimiz iki nokta var bunların arasını küçük bir cetvel ile ölçeriz. Aklımızla her santimetrenin kaç metreyi gösterdiğini hesap eder ve bu suretle aradığımız mesafeyi buluruz. Fakat her vakit akıl ile bunu hesap etmek zordur. Ateş altında, Top sesleri arasında, muharebenin heycanlı zamanında bu kolay bir iş değildir. İnsan şaşırıp aldanabilir. Yanlış hesap eder ve sonra zararını görür. Bu işi de kolaylaştırmak ve akıl ile hesaba lüzum bırakmamk için haritalarda (mikyas çizgisi) dediğimiz bir çizgi bizim meramımızı çabuk hesap eder. Bu çizgi şu şekildedir: [Şekil D]

Bu şekili icap ederse bizde çizebiliriz. Şimdi bu çizginin üzerindeki (0) rakamı mikyasın kullanılması için başlangıç noktasıdır. Harita üzerinde mesafesini anlamak istediğimiz iki noktanın arasını bir kâğıt kenarı ile ölçeriz ve bu noktaların arasındaki açıklığı kâğıt kenarında birer nokta ile işaret ederiz. Sonra bu kâğıdı harita üzerinden kaldırıp mikyas çizgisi üzerine getirerek işaret noktalarının bir tanesini başlangıç noktasındaki (0) üzerine gelecek surette bu çizgiye yapıştırırız Kâğıt kenarının diğer işaretlenen noktası mikyas çizgisi üzerindeki rakkamlardan hangisi üzerine gelirse okuyacağımız adet harita üzerindeki ölçtüğümüz iki noktanın bir birine olan uzaklığınca (metredir). Elimizde bir pergel var ise bunuda aynı suretle bir ucunu başlangıç noktası üzerine koyar, diğer ucunun mikyas çizgisi üzerinde göstereceği adedi okuyarak istenilen mesafeyi buluruz. Mikyas çizgisine dikkat edersek başlangıç noktasının sağındaki rakkamların arası birer santimetre, soldakileri ise birer milimetredir. O halde: soldaki rakkamlar bir santimetrenin on parçaya ayrılmasından ve her birinin gösterdiği rakkamlardan başka bir şey değildir.

Haritada ölçülen noktalar arası mutlaka santimi santimine gelmeyebilir. Şu halde santimin parçalarıda soldadi küçek parçacıklardan okunur. Bunun için pergerin bir ucunu başlangıç noktasına koyupta ikinci ucunu sağa doğru uzattığımız zaman mikyas çizgisi üzerindeki rakamlara tesadüf etmesede bunların arasına gelse o vakit ikinci ucu sağ taraftaki en yakın rakamın işaret noktasına koyar ve birinci ucun milimetre tarafından göstereceği rakamı oku-

yup sağ taraftaki ikinci ucun altından okuduğumuz miktara ilâve edersek iş bitmiş olur. İşte [Şekil V] deki resimde pergerimiz tamam (150) metreyi ve ikinci [Şekil H] dede ikinci usul üzere (170) metreyi göstermiş oluyor.

2 — Hususî işaret: Yukarıda haritayı yaparken arazinin büyük bir parçasını küçük bir kâğıda bir ölçü ile sığdırıldığını söylemiştik. Araziye göre kâğıdın pek çok küçük olduğunu gördük. O halde arazide gördüğümüz şeylerin kendilerine benzeyen resimlerini bu küçük kâğıda sığdırabilmek imkânsız olduğundan küçüle küçüle bir takım işaretlerle bunların her birinin gösterilmesi çareleri aranmış ve bulunmuştur. İşte arazide gördüğünüz bütün varlıkları harita üzerinde gösteren işaretlere (Hususî işaretler) derler.

Hususî işaretten her birinin arazi üzerinde ne gibi şeyleri gösterdikleri bağlı cetvelde yanlarına yazılmıştır. Şu halde bu cetvel elinde bulunursa veyahut bu cetveldeki işaretleri zihninde beller isen haritaya baktığın zaman orada göreceğin işaretlerin ne demek olduğunu derhal anlarsın. Eğer bu işaretleri bellemezsen harita yine sana bir şey söylemez. Onun içindirki hususî işarette, haritanın ikinci bir anahtarıdır.

Türkiye Cümhuriyeti hükûmetinin haritaları hep hususî işaret cetvelile yapılmıştır. Her devletin hususî işareti başkadır. O halde düşmandan ele geçireceğin haritaları anlayabilmek için o haritaların kendine mahsus işaret cetvelini bilmeğe ihtiyaç vardır. Bu cetvel elde yok ise arazide mevcut olan çeşme, yol, ağaç, çayır, orman gibi şeylere bakarsın. Düşmanın haritasında bu gibi yerler hangi işaretlerle ve nasıl gösterilmiş ise ona dikkat ederek düşmanın hususî işaretlerini tanımağa çalışır ve haritanın neresinde bu işaretleri görürsen oradada bir çeşme, bir kaynak, bir yol, bir ağaç, bir çayır ve bir orman vesaire olduğunu anlarsın. Onun için düşmandan eline geçecek haritayı atma. Ya okumağa çalış veyahut onu derhal zabitine ver.

2 — Arazinin şekilleri

Haritanın okunabilmesi için üçüncü anahtar olan münhanilerin kaç metrede bir geçtiğinin bilinmesi lâzım geldiğini yukarıda söylemiş idik. Her şeyden evvel münhani nedir. Arazideki kabartılar münhani ile nasıl gösterilir bunu anlatalım.

Arazinin kabartması çenberlerle (münhanilerle) ve taramalarla (yağmur akıntı yolları) ve yahut her ikisinin birleşmesile haritalarda gösterilir.

Meselâ: camdan yapılmış bir sürahiye su dolduralım sürahinin boğazında suyun yüzü ile sürahinin kenarı yani camı ile birleşmesinden hasıl olan gayet küçük bir çenber teşekkül ederki işte bu çenbere (tesviye münhanisi) denir. Dibi geniş ağazı dar bir sürahi içerisindeki suyu müsavi yüksekliklerde boşaltırsak her bir yüksek liğe ait suyun çevreleri sürahiden görülür ve sürahinin dibine yaklaştıkça bu çevreler büyür. Bittabi boğazına doğru küçülürki büyük münhaniler arazinin eteklerini yani alçak mahallerini küçük münhaniler dahi arazinin yüksek kısımlarını ve en küçük kapalı münhaniler tepelerini anlatırlar.

Arazide her hangi bir yerin denizden olan yüksekliğine o yerin rakımı denirki bu münhaniler, sıfır kabul edilen deniz yüzünden itibaren yüksekliklere doğru metre cinsinden irtifa (rakım) alırlar. Haritalar tepeleri, sağrıları, sırtları, boyunları (belleri) ve arazinin sair bütün arızalarını sürahideki su çevrelerinin gösterdiği gibi münhanilerle gösterirler. Bu münhanilerin sık olan mahalleri meyillerin çok dik ve seyrek olan kısımlarıda meyillerin az olduğunu gösterirler. Tesviye münhanileri derelerde girgin (mukaar) yüksekliklere doğru 8 rakkamı gibi, arazinin meyillerindeki çıkıntılarında yani sağrılarda çıkıntılı (muhaddep) yani yüksekliklere doğru 7 rakkamı gibi olarak arazinin aynı irtifadaki her yerini dolaşırlar ve iki tepe arasındaki çukur mahalleri teşkil eden boyunları (belleri) gösterirler.

Bu münhanilerin dördü deniz sathından itibaren ince ve beşincisi kalın olarak gösterilir. Tesviye münhanileri deniz sathından itibaren bir birinden müsavi aralık ve irtifada geçerlerki bu aralıkların az veya çok olması arazinin dik arızalı, yahut hafif meyilli arızasız olduğuna işaret eder. Meyiller dik arızalı arazi olursa; münhaniler arasındaki müsavi irtifa kısımları fazla, bilâkis hafif meyilli arızasıda az olur. Binaenaleyh haritanın altında münhanilerin kaç metrede bir geçirildiği yazılmıştır. Her hangi bir mahallin denizden olan irtifaını bulmak için deniz yüzünden itibaren o noktaya kadar geçen münhanilerin adedi sayılmalı, kaç metrede bir münhani geçiyorsa o adedi zarp etmeli ve bu suretle arzu edilen mahallin rakımı bulunmalıdır. İki noktadan hangisinin daha yüksek olduğunu anlamak için bu noktalara gelinceye kadar hangisinden daha fazla münhani geçmiş ise münhani adedi kadar o noktanın yüksek olduğu anlaşılır ve haritada bu suretle okunmuş olur. [Şekil T]

Taramalar: Tesviye münhanilerinin sık (meyilli) ve seyrek (ha-

fif meyilli) kısımlarını daha ziyade gölgeli göstermek için münhanilerin aralarına tırmık şeklinde çizilmiş çizgilerdir.

Münhanilerin sık mahallerinde bu tarama hatları sık ve kalın seyrek mahallerinde yavaş yavaş seyrekleşirki arazinin meyillerini gölgeli olarak gösterirler. Yolların hendekleri, taş ocakları, yarlar, avcı hendekleri, şivleri gayet sarp ve uçurum olan mahaller haritalarda arazinin eteklerine doğru ince uçlu tarama hatlarile gösterilir. [Şekil T de B sagrısı gibi].

Sağlık Bilgisi

Sağlık ve Sağlamlık Hakkında Bir Kaç Söz

"Sıhhat başımızın üzerinde öyle bir taçtır; ki: Onu yalnız ve ancak hastalar görebilir„.

ASKER!

İnsan için sıhhat, yani sağlık ve sağlamlık, cihanda en büyük nimet en büyük sermayedir. Bu sebeple herkes sıhhatinin kadrükıymetini ve onun nasıl korunacağını iyice bilmesi lâzımdır. Kitabının bu (sağlık bilgisi) kısmı, sana, sıhhatını korumak için takibi lâzım yolu gösterecektir. Eğer vücuduna, sıhhatına gerek kitapların ve gerekse büyüklerin dediği gibi bakmaz ve gösterilen yoldan gitmezsen çabuk hastalanır ve bu yüzden de bittabi hem Allahına hem yurduna ve hemde ailene karşı mecbur olduğun vazifeleri yapmamış olursun; ki: Dünyada senden faydasız adam olmaz.

Sağ ve sağlam kalmak için senin şahsına düşen vazifeler pek çoktur. Bu vazifelerden en mühimi ve en birincisi hasta olmamayı bilmektir. İşte sana verilecek öğütlerde buna ait olacaktır.

Kahraman asker!

Askerlik hizmeti bir nev'i ibadettir. Bu ibadet bilhassa sağlam olmakla yapılabilir. Bunun içindirki: Orduya vücudu sağlam, aklı sağlam olanlar alınır ve askerde bulundukça onların sağlık ve sağlamlıklarına çok dikkat olunur.

Sağlam, kuvvetli insan — Hasta, zayıf insan

Hastalıkların, düşman silâhlarından ziyade kurban verdiğini artık bütün dünya teslim etmiştir. Bu hakikattan sende gafil olma. Bu kurbanların verilişi, sağlığı koruma tedbirlerinin bilinmemesinden ve yapılmamasından ileri gelir. Bu tedbirleri hiçe sayanlar, cezasız kalmazlar, kusurlarını ve noksanlarını kendilerinin ve ar-

kadaşlarının hayatı ile öderler. Böyle bir hataya düşmemek istersen bu öğütleri daima oku, ezberle ve hayatta bulundukça nefsinde, köyünde, evinde tatbik etmeğe çalış.

A) İnsan Vücudunun Yapılışı ve Vucut İçindeki Aletlerin Vazifeleri

Yaşayan bir adama bakınca bunun bir başı, gövdesiyle ikişer tane kol ve bacakları bulunduğunu görürüz. Bu adam göğsünü kaldırıp indirerek soluk alır, vücudunu istediği gibi oynatır. Yer, içer, eşidir ve görür. Sol memesi üstüne kulağınızı koyarsınız içerden daima bir şeyin vurduğunu duyarsınız. İşte bütün bunlar yaşama ve dirilik alâmetidir. Eğer soluk almaz, yüreği vurmaz, kendini hareket ettiremez, görüp duyamazsa ölmüştür deriz. Diri olmak ve yaşamak bedenimizde bu sayılan işlerin yapılması demektir.

Bu işlerin her birini görmek ve bizi yaşatmak için bedenimizde bir çok aletler vardır. Bu aletler büyük bir fabrikada olduğu gibi yerli yerine konmuş ve birbirlerine bağlanmıştır. Vücudumuz bu aletlerin bir binasıdır. Her bina nasıl taş, tuğla, kum, kireç ve tahtadan yapılırsa insan vücududa başka başka şeylerden yapılmıştır. Bunları toptan söylemek lâzım gelirse denebilirki insanın vücudu (katı), (yumşak) ve (sulu) şeyler olmak üzere üç maddeden yapılmıştır.

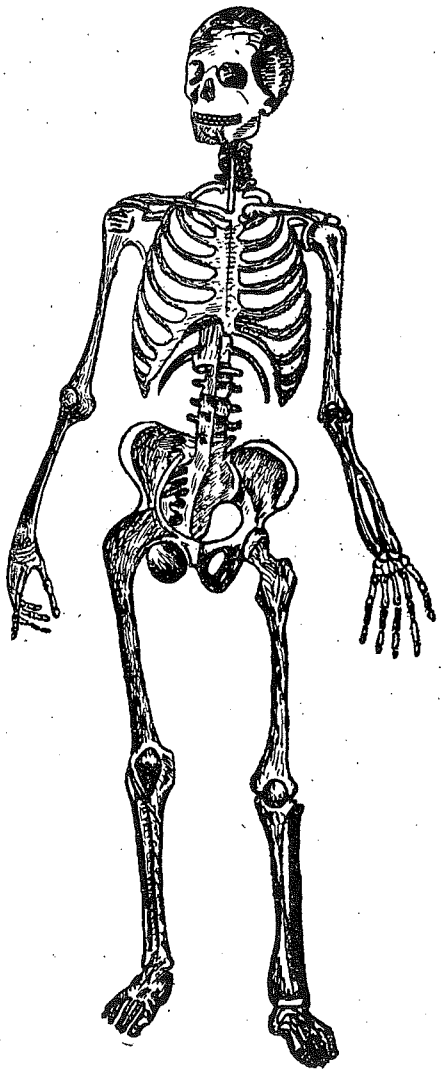

İnsan iskeleti (çatısı)

1 — Katı Kısımlar

Kemiklerden ibarettir. Her binanın nasıl bir çatısı varsa insan vücudununda kemiklerden yapılmış bir çatısı vardır. Vücut çatısının temel direği bel kemiğidir. Bel kemiğinin üst tarafına baş konmuş, alt tarafına kalça kemikleri iliştirilmiştir. Başın biraz altında bel kemiğinin yanlarına kaburğa kemikleri yapıştırılmıştır. Buna göğüs kafesi diyoruz. Bu kafesin üst kısmınada kollar yapıştırılmıştır. Kalça kemiklerinede bacak kemikleri ilişiktir. Kemiklerin bir birine bitiştiği yerlere (oynak - mafsal) derler.

Demekki insan bedeninin çatısı bel kemiği, baş, göğüs kafesi, kol ve bacak kemiklerinden ibarettir.

Bel kemiği ortaları delik, halkaya benzeyen (tesbih gibi bir sıraya dizilmiş) 24 kemikten ibarettir. Gövde öne, arkaya, sağa, sola bükülsün diye bel kemiği yekpare bir kemikten ibaret yaradılmamış olup böyle birbirlerine kıkırdaklarla bağlı yuvarlak kemiklerden halk edilmiştir.

Parça parça halka gibi kemiklerden teşekkül eden bu bel kemiğinin içinde bir boru vardırki burada murdar ilik bulunur. Vücuda, kol ve bacaklara dağılan sinirler bu murdar ilikten çıkar.

A) BAŞ:

Bel kemiğinin en üstüne bağlı ve bir çok kemiklerin birleşmesinden vücuda gelmiş bir kemik mahfazadır.

Baş iki kısımdan ibarettir: Birisi başın saçlı derisi altında kalan ve içinde beyni muhafaza eden bir kemik kutudan ibarettir. Buna (kafatası) derler. Diğeride başın önünde ve alt kısmında kalan ve insanın kaşlarının, gözlerinin, burnunun ve çenesinin bulunduğu kısımdırki bunada (yüz) derler.

Kafa tasının arkasında ve bel kemiği hizasında murdar iliğin geçtiği bir delik ile alt, ön, yan taraflarında göz, kulak, burun, ağız ve boyuna giden sinirlerin ve damarların geçtiği bir çok delikler vardır.

Yüzümüzde gözlerin bulunduğu iki yuva ile burun deliklerine mahsus ortada bir açıklık ve aşağıda ağız ve ağız içinde dişler vardır.

B) GÖĞÜS KAFESİ:

Bel kemiğinin yukardan sekizincisinden itibaren on iki halkasına sağlı sollu on iki adet kaburğa kemiği bağlanmıştır. Bunlar bütü göğsün etrafında fıçı çenberi gibi alt alta dizilmiş olarak dururlar. Önde kama şeklinde iman tahtası denen bir kemik üze-

rinde buluşurlar. Bu suretle arkada bel kemiği, yanlarda ve öne doğru kaburğa kemikleri, önde iman tahtası olmak üzere teşekkül eden kafese göğüs kafesi derler. Bu kafesin en altını önden arkaya doğru temamen örten etten bir perde vardırki buna (hicabıhaciz) derler. Bu etten perdenin üstünde kalan göğüs kafesinin içindeki boşluğa (göğüs boşluğu), altındakine de (karın boşluğu) denir.

C) LEĞEN BOŞLUĞU:

Bel kemiğinin alt ucuna yakın genişçe bir kemik vardır. Kalça kemikleri bu kemiğe yapışıktır. Öndende sidik yolunun üstünde kalça kemikleri birbirleriyle birleşir. Bu suretle orada leğen şeklinde bir boşluk hasıl olurki buna (leğen boşluğu) denir.

D) KOLLAR:

Göğüs kafesinin üst tarafında ve arkasında bulunan kürek kemikleri ile önde köprücük kemiklerinin omuz başında birbirleriyle birleştiği yerde pazı kemiğini de aralarına alarak bir oynak teşkil ederler. Pazı kemiğinin aşağı nihayetinde dirsek hizasında yine bir oynak yeri olup kolda yanyana iki kemik ile mafsallanır.

Bu iki kemiğin alt ucunda daha bir çok yuvarlak kemiklerin birleşmesinden bir oynak daha hasıl olurki buda bileği teşkil eder. Buraya mafsallanan beş dane kemik parçası uçuca bir kaç kemik ile daha mafsallanarak parmak kemiklerini teşkil ederler.

E — BACAKLAR:

Uyluk kemiği yukardan kalça kemiklerine mafsallıdır.

Aşağıda dizde bir çift bacak kemiği ile mafsal teşkil eder. Bacak kemikleri de daha aşağıda ayak bileğinde mevcut ufak kemiklerle mafsallanır ve sonunda ayak kemikleri beş tane ayak parmağını teşkil etmek üzere ufak kemiklerle mafsallanır.

2 — Yumuşak kısımlar

Etler, sinirler ve damarlardan ibarettir.

A — ETLER:

Kemiklerimizi örter ve dahilî azamızı yapar. İki kısımdan ibarettir:

Birisi, hareket ettirilmesi elimizde olan etler digeri, hareket ettirilmesi ellmizde olmayan etlerdir.

Hareketleri elimizde olan etler kemiklerimizin üstünü kaba bir örgü gibi örten etler olup kemiklerimizi birbirine bağlar ve kollarımızın bacaklarımızın, gövdemizin hareket etmesini temin ederler. Harekt!eri elimizde olmayan etlerde midemizin, barsaklarımızın

etleridir. Midemiz ve barsaklarımız haberimiz olmadan kendi kendine oynarlar, hareket ederler.

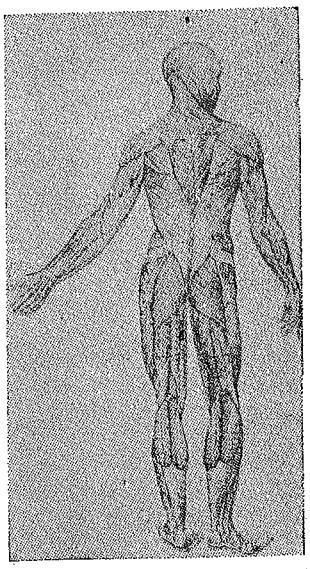

İnsanın etleri

B) SİNİRLER:

Gerek hariçten vücudumuza tesir eden şeyleri (soğuk, sıcak, ışık, gürültü gibi) bize duyurmak ve gerekse duyulan şeylere karşı vücuttaki azanın yapması iktiza eden hareketin icrasını emir etmek için bir vasıtadır.

İki kısımdan ibarettir: Birine sinir merkezi diğerine haricî (dış) sinir derler.

Sinir merkezi, bir merkez telgrafhanesi gibidir. Vücutta bu vazifeyi beyin ile murdar ilik görür. Hareketleri ilimizde olan etlerin bilerek veya bilmeyerek husule gelen hareketlerini emrettiği gibi uyurken; uyanıkken hariçten vücuda tesir eden şeyleri de his eder.

Haricî (dış) sinirler ise gerek beyinden ve gerekse murdar ilikten çıkan ve bütün vücudumuza yayılan ince sinirlerden ibarettir.

Bunların vazifesi duyduklarını, his ettiklerini merkeze bildirmek, merkezden gelen emirleri etlere nakletmekten ibarettir. Bu sinirler telgraf telleri hükmündedir. Beyin ile murdar ilik telgrafhane mesabesindedir.

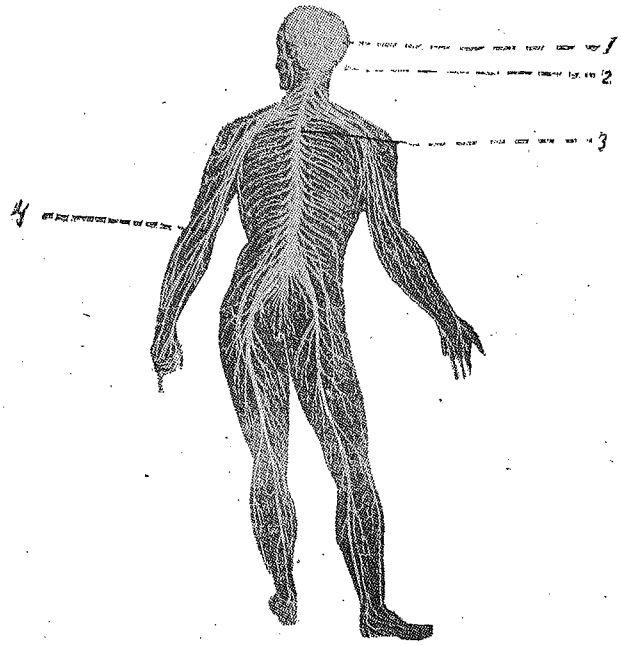

1 — Beyin
2 — Beyincik
3 — Murdar ilik
4 — Dış sinirler

C) DAMARLAR:

Vücudu beslemeğe hizmet eden kanı vücut içinde dolaştıran ve bu dolaşma esnasında kirlenen kanı temizleme yerlerine yani ak ciğerlere sürmeğe yarayan borulardan ibarettir. Bu boruların yani damarların başı yürektir, Yürekten vücuda doğru dağıldıkça gitgide ufalarak ve kısımlara ayrılarak çok inceleşirler.

İki türlü kan damarı vardır:

Kırmızı kan damarı, siyah kan damarı.

Kırmızı kan damarında temiz kan bulunur. Yürekten vücudun her tarafına doğru akar.

Siyah kan damarında kirli kan bulunur. Vücudun her tarafından yüreğe doğru akar.

Kırmızı kan damarı kesilirse fışkırarak akar. Siyah kan damarı kesilirse sızarak akar.

Birde beyaz kan damarı vardır ki buda yediğimiz yemeklerden hazm olunan ve vücut tarafından istifade olunacak kısımlarını bağırsakların kenarlarından alıp asıl kan damarlarının içine sürer.

3 — Sulu kısımlar

Sulu şeylerden başlıcası kandır. Kan tuzlu bir su içinde yüzen hatsiz hesapsız bir takım yuvrlaklardan ibarettir. Kanda başlıca

iki türlü yuvarlaklar vardır. Kırmızı yuvarlaklar, beyaz yuvarlaklar. Kırmızı yuvarlaklar çekirdeksizdir.

Bir toplu iğne başı büyüklüğündeki tabiî bir insan kanında beş milyon kırmızı yuvarlak vardır.

Beyaz yuvarlaklar çekirdeklidir. Aynı miktardaki kanda on bin tane beyaz yuvarlak bulunur. Kırmızı kan yuvarlakları ak ciğerlerimize nefeş alırken giren temiz havadaki müvellidülhumuzayı yüklenir ve onu vücudumuzun her tarafına taşıyarak götürürler.

Beyaz yuvarlaklar ise hariçten vücudumuza giren mikroplar üzerine hücum ederek onları mahv etmeğe uğraşırlar.

Altmış kilo ağırlığında bir adamda beş kilo kan vardır. Bir kilo kan kayıp edilirse hayat tehlikeye girer.

İnsanın vücudunu teşkil eden bu katı, sulu ve yumşak maddelerin birleşmeleri bedenin muhtelif kısımlarını teşkil eder. İnsan vücudunda başlı başına bir işi görmek için bir araya gelen makinelerin hepsine birden cihaz denir. İnsanlarda bu cihaz beş tanedir.

1 — Alınan gıdaların insan vücuduna sinmesine hizmet eden cihaz (hazım cihazı).
2 — Vücut içindeki kanı harekete getirip yaşamayı temin eden cihaz (devran cihazı).
3 — Vücut içindeki kirlenmiş kanı temizlemek için hava almağa hizmet eden cihaz (teneffüs cihazı)
4 — Kandaki zararlı ve zehirli maddeleri süzüp dışarı atan cihaz (bevli cihazı yani sidik yolu cihazı)
5 — İnsanın zürriyetini muhafaza ve üremesini temin eden cihaz (tenasüli cihazı)

Şimdi bunları birer birer güzden geçirelim:

1 — Hazım Cihazı

Vücuda giren besleyici maddelerin (yemeklerin) hazım olup insan vücuduna sinmesi için vücut içinde bunların bir takım yollardan geçerek bir çok muamelelere tabi olması iktiza eder. Gıdaların bu muamelelere tabi olduğu yere hazım cihazı denir.

Hazım cihazı ağızdan başlayıp mak'atta biten bir boruya benzetilebilir. Bu boru bazı yerlerinde darlıklar ve bazı yerlerinde genişlikler gösterir.

Alınan gıdanın Hazım keyfiyeti ağızdan başlar. Evvelâ parça halinde alınan gıdanın ufaltılması, ezilip parçalanması için ağızda dişler vardır. Yediğimiz yemekleri ne kadar çok çiğner ve ağzımız-

da ne kadar iyi ezersek hazmı o kadar kolay olur. Dil, ağıza alınan lokmanın ağız içinde çevrilmesine, altüst edilmesine yarar. Ağızda güzel çiğnenmiş ve tükürük ile iyice ıslanmış bir yemek yarı yarıya hazım olmuş demektir. Böyle ezilmiş ve ıslatılmış yemek yutulunca mide ile boğaz arasında bulunan bir borudan geçerek mideye iner.

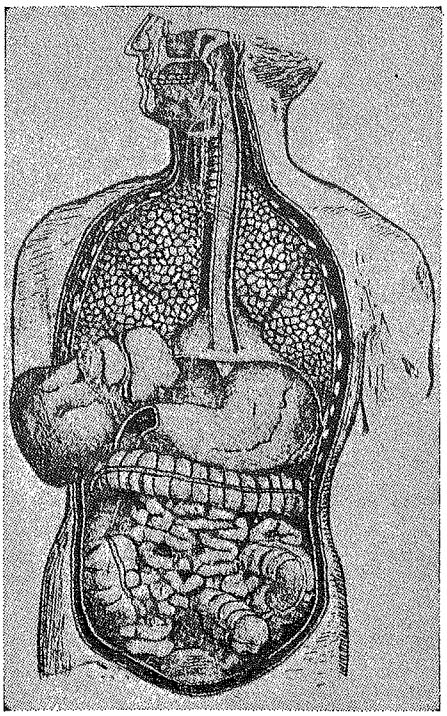

Hazım cihazı

Yinilen yemek mideye varınca mide bunları yuğurmağa başlar ve kendinden çıkardığı ekşi bir suyu da içine katarak sulu hamur kıvamına getirir.

Mide de hazım tamam olunca bu sulu hamur kıvamındaki yemek mideden ince barsaklara geçer. İnce barsaklarda kara ciğerin akıttığı safra ile pankreasın akıttığı su ve barsakların çıkardığı kendi suyu bu gıdayı bir kat daha hazm ettirir ve süt kıvamına kor. Bu esnada ince barsakların içindeki pürtüklerde bulunan ince beyaz kan damarları vasıtasiyle yediğimiz yemeğin vücuda yarayacak olan kısımları emilir ve kana karışır. Artanı kalın barsağa geçer. Vücuda yarayan ve ince barsaklar tarafından emilemeyip artan besleyici maddeler kalın barsakta tekrar emilir ve bundan artan ve artık bir işe yaramayan posa mak'attan dışarı çıkar. İnce barsakların uzunluğu insanda 8 metredir. Kalın barsağın uzunluğu ise 2 metredir.

Su ile suda eriyen şeker, ispirto ve saire gibi maddeler ağızdan itibaren hazım cihazının her tarafından emilir. Bunun için ağızdan gıda alamayan hastalara makattan tenkiye yapılarak su ve gıda vermek mümkündür.

2 — Kanı Vücut İçinde Hareket Ettiren Cihaz (devran cihazı)

Yaşamak için kanın mutlaka harekette olması lâzımdır. Kanın

bütün vücutta hareket edememesi ölüm alâmetidir. Harekette bulunan kan azamıza lâzım olan müvellidülhumuzayı taşıdığı gibi azamızda hasıl olan lüzumsuz ve zararlı maddelerinde bir kısmını ak ciğerlerden bir kısmınıda böbreklerden dışarı atar.

Kanın damarlar içinde aktığını evvelce söylemiştik. Kanı işleten hareket ettiren merkez ise kalp (yürek) tir. Kalp göğüs kafesi içinde iki ak ciger arasında yumruk büyüklüğünde bir et kesedea ibarettir. İçinde dört gözü (boşluğu) vardır. Kalp açılan ve kapatflau bir yumruk gibi kendi kendine ve mütemadi surette hareket ederek bir taraftan vücutta kirlenen ve siyah kan damarlarında buluuan kanı kendine çeker ve çektiği bu kanı temizlenmek üzere ak cigerlere sürer diğer taraftan da ak cikerlerde temizlenmiş olan ve kırmızı kan damarlarında bulunan kanı kendine çekerek sonra bütün vücuda kırmızı kan damarları vasıtasiyle dağıtır. Kalp sağlam bir adamda dakikada 75 dafa hareket eder. Her hareketinde damara 180 gram kan atar ve kendine aynı mikdar kan çeker. Kalbin her hareketinde damara 180 gram kan gidince kırmızı damarlrda birdenbire bir dolğunluk hasıl olur.

Eğer kırmızı damarın altında bir kemik mevcut ise damar üzerine barmağımızı koyduğumuz zaman bu dolğunluğu his ederizki buna nabız derler. Nabzın adedi kalbin hareket adediyle müsavidir.

3 — Teneffüs Cihazı

Nefes almamıza ve aldığımız hava ile kanımızın temizlenmesiue yarayan bir cihazdır.

Nefes alma cihazında evvela burun delikleri ve burun boşluğu varnır. Burun boşluğu içisde bir takım kıvrimlar vardırki içeriye giden havanın ısınmasına hizmet eder. Ayni zamanda havadaki toz toprakta burada süzülür. Aldığımız hava burun buşluklarını geçtikten sonra gırtlağa gelir. Bunun üst ucunda (mizmar) denen bir kabak vardır. Bu kabak su içtiğimiz veya yemek yediğimiz zaman hava borusuua bir şeyin kaçmaması için kapanır. Nefes alırken açık durur. Bunun altında nefes borusu vardır. göğüs beşluğunun içinde nefee borusu ikiye ayrılır. Biri sağ ak cigere diğeri sol ak cigere gider. Nefes borusu ak cigerlere girdikten sonra bir çok kısımlara ayrılır, dallanır budaklanır. Böylelikle gitğide incelir. En sonda nefes borularının ucunda küçük bir kesecik vardır. Aldığımız hava burun deliklerinden girip nihayet bu keseciklere varır. Temiz havadaki müvellidülhumuza bu kesecik-

lerde kana geçer ve kandaki hamızı karbon dediğimiz fena madde kandan bu kesecikler vasıtasiyle dışarı çıkar. Teneffüs cihazını umumiyetle bir üzüm salkımına benzetmek mümkündür. Salkımın sapı (havanın girdiği taraf) nefes borusudur. Saptan sonra salkım nasıl çatallanırsa nefes borusuda ak ciğerlere girdikten sonra öyle dallanır, budaklanır. Salkımın çatalları ucundaki üzüm taneleri de nefes borularımızın uçlarındaki keseciklere tevafuk eder. Nefes aldığımız zaman kesecikler bu hava ile şişer ve göğüs kabarır. Nefes verdiğimiz zaman kesecikler boşalır ve göğüs çöker. Sağlam bir adam dakikada 16 - 18 defa soluk alır verir.

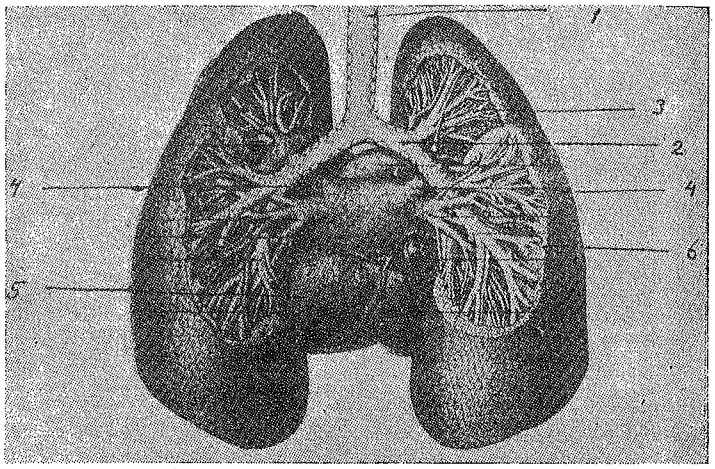

Teneffüs cihazı

1 — Kalın nefes borusu
2 — Orta kalınlıkta nefes borusu
3 — İnce nefes boruları
4 — Akciğerler
5 — Kalp (yürek)
6 — Hava kesecikleri

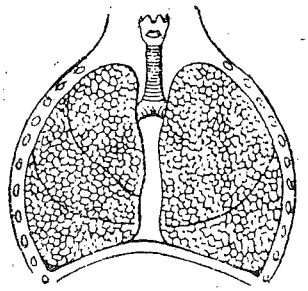

Ciğerler Soluk Alırken Böyle Şişer

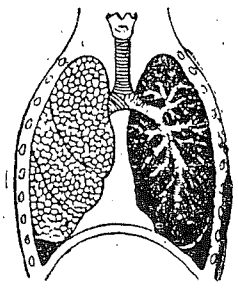

Ciğerler Soluk Verirken Böyle Küçülür

4 — Kandaki Zehirli Maddeleri Süzüp dışarı Atan Cihaz (Sidik Yolu Cihazı)

İnsanın belinde, bel kemiğinin ikişer tarafında birer böbrek vardır. İşte bu böbrekler insanın kanında mecut zehirleri süzen süzkeçlerden ibarettir.

Kandan süzülen zehirli suya sidik deriz. Kandaki zehirli madde bu böbreklerden süzülünce böbreğin alt ucunda bulunan bir sidik borusuna akarlar. Bu sidik borusu böbreklerden ta leğen boşluğu dediğimiz kalça boşluğuna kadar gelir ve ikiside leğende bulunan sidik torbasına açılır. Sidik borusundan gelen sidik, sidik torbasını şişirir. Sidik torbası şişince alt ucundaki kapağı açılır. Ve içindeki sidiği sidik borusu vasıtasiyle dışarı atarız.

1 — Böbrekler
2 — Kırmızı kan damarı
3 — Siyah kan damarı
4 — Sidik borusu
5 — Sidik torbası
6 — Sidik yolu

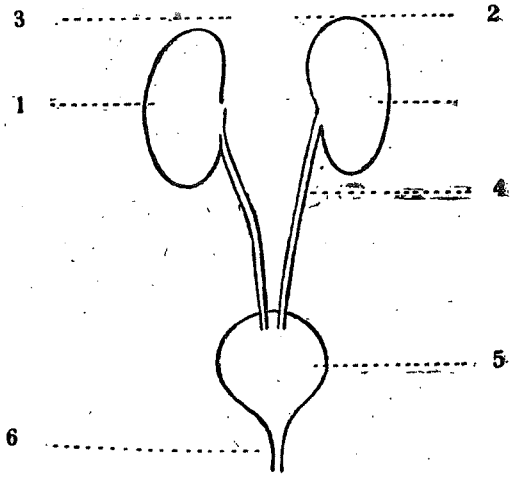

Sidik yolu cihazı

5 — İnsanın Zürriyetini Devam Ettiren Cihaz (Tenasül Cihazı)

İnsanın zürriyeti de tohum ile devam eder. İnsanın vücudanda zürriyet tohumu erkeklerin taşaklarında hasıl olur. Bu tohumlar bir boru içinde olarak torbalardan kasıklardan içeri girer ve orada meni kesesi denen bir kesede toplanır. Erkek dişi ile birleşince bu kesede birikmiş olan tohumlar erkekten kadına geçer. Toprağa atılan bir tohum nasıl çimlenir ve filizlenir ve sonunda meyve veya mahsul verirse kadına geçen bu tohum kadın vücudu içinde

sayılı aylar geçtikten sonra çocuk haline girer ve canlı olarak doğar. İşte insanların zürriyetide bu suretle muhafaza edilmiş olur.

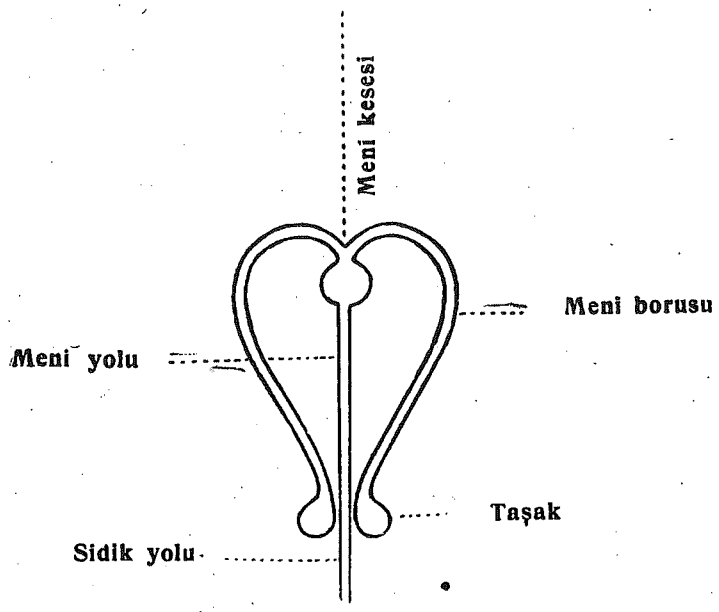

Erkeklerin tenasül cihazı

B) Yaşayabilmek Şartları

1 — Yemek, İçmek

ASKER!

Vücut tıpkı bir makinaya benzer. Makinalar çalışmak için nasıl kömür, yağ, petrol ve saire gibi yanıcı maddelere mühtaç iseler vücut makinasıda çalışmak için yiyecek ve içeceğe mühtaçtır.

Sen, her gün sarfa mecbur olduğun kvveti, ancak yiyecek ve içecekle yerine koyabilirsin. İyi yemek, içmek senin çalışma ve dayanma kuvvetlerini artırır, vücudunu sağlamlaştırır, iradeni çelikleştirir.

İnsanları besleyen başlıca yemekler et, yağ, un ve tatlılardır. Bunlardan yalnız biriyle uzun zaman beslenen adam çok sürmez hasta düşer ve nihayet ölür. Bunun için insanların her gün yiyeceği yemekler yağlı, etli ve unlu şeylerin karıştırılması ile yapılır.

İşte kumandanınızla kıt'a hekiminizin zaman zaman toplanarak, muayyen müdetler için, sizin yiyeceklerinizi tayin etmesi, kursağınıza girecek yemeklerin sizi daima kanlı, canlı bulunduracak kuvvette olmasını temin içindir.

Askerin gündelik yiyeceğindeki kaloriyi dolduran en mühim yiyeceği ekmektir.

Ekmek, bilirsin; ki: Undan yapılır. Size verilen ekmekler için kullanılan unlar şarta bağlanmış en iyi ve en kuvvetli unlardır. Etler, kuru ve yaş sebzeler de tıpkı böyledir. Unlar, içine maya konarak hamur edilir, yuğrulur, parçalara ayrılır, furunda her türlü fennî temizlikler içinde pişirilir ve furundan çıktıktan altı saat sonra muayene edildikten sonra size dağıtılır.

Muayenede şunlara dikkat olunur. Bunları senin bilmen faydasız değildir.

A) Kabuğun çatlaksız, düz ve ekmeğin her tarafını kaplamış olmasına (zira, çatlaklarda ve kabuğun kaplamadığı yerlerde küfler mikroplar ve tozlar bulunur ve böyle ekmekler çabuk bozulur;)

B) Ekmek içinin sünger gibi ve müsavi aralıklarla göz göz olmasına;

C) Parmakla basıldığı zaman eski halini almasına;

D) Yendiği zaman ekşilik, acılık, tuzluluk olmamasına;

E) Dişler arasında iyi çiynendiği halde çıtırdı bulunmamasına.

Bu şartları haiz olmayan ekmekler iyi pişirilmemiş demektir ki; askere yedirilmez.

Gerek yemekler ve gerekse ekmekler iyi pişirilmezse mide ve barsaklar bunları eritmez, erimiyen maddeler ise kana karışmaz ve insanı besleyemez. Böylece de insan yavaş yavaş zayıf düşer, hastalanır, ölür.

Yemek nasıl yinir —Bilirsinki; asker vazife icabı toz, toprak içinde çalışır, hayvanlarla ve pis yerlerde mikroplarla daima temasta bulunur. Mikroplar ise ekseriya el vasıtasile ağıza girer, oradan mideye inerek kana geçer, insanın bütün vücuduna dağılır ve üremeğe başlar. Bu mikroplar insanı zayıf bulursa hasta düşürür, öldürür.

Bunu düşünerek yemeğe oturmazdan evvel her defasında ellerini iyice ve sabunla yıka, kullandığın kaşık ve çatalın, yemeğini ayırıp koyduğun kabın, su içtiğin maşrabanın tertemiz olmasına dikkat et. Masaya mümkün olduğu kadar yanaş, ve toplu bir vaziyet al. Kollarını fazla açma. Yemeği yavaş yavaş ye, ağzını şapırdatma, iyi çeğnemeden yutma. Yemek esnasında öksürük aksı-

rık gelirse ağzına mendil tut. Yanındaki ve karşındaki arkadaşlarını iğrendirecek, tiksindirecek, (ağız, burun, kulak karıştırmak, esnemek ve genirmek gibi) hallerden sakın. Ağızda yemek varken bir şey içilmez, lâkırdı da edilmez. İçmek icap ettiği zaman hafifçe eğilmeli bardağın buruna dokunmamasına dikkat etmeli ve bardağı soluyarak kirletmemelidir.

Yemek ağza getirilinceye kadar ağzı açmamalı ağza getirildiği zamanda fazla açmamalıdır. Ekmeği ısırarak yemek ayıptır. Ekmek koparılarak yenir. Ağızdan yemek dökmek, çatalın ucu ile diş karıştırmak, yemeği parmaklarla yakalamak, ağzı fazlaca doldurarak zorla çinemek, yemeği bitirince tabağı ekmekle sıyırmak insanın tabiatsızlığına ve terbiye noksanlığına delâlet eder. Ağızdan bir kemik parçası veya çekirdek çıkartmak için tabağa veya başka yere tükürülmez. Bu gibi şeyler çatal veya parmak ucu ile alınarak tabağın bir kenarına bırakılmak lâzımdır. Her yemekte bir veya iki bardaktan fazla su içme ve bunları yemek arasında iç. Yemekten kalktıktan sonra 1,5 : 2 saat kadar susuzluğa katlan. Marul, salata, hıyar gibi çiy yenecek sebzelerle kiraz, elma, armut ve saire gibi yemişleri temiz ve bol su ile yıkadıktan ve kabuklarını soyduktan sonra ye. Olmamış veya çürümüş meyveleri ağza alma.

ASKER!

Oburluk, aç gözlülük iyi bir şey değildir. Miden çabuk yorulur ve yıpranır. Hatta çok yemekten hastalıkda olur.

2 — Su

ASKER!

Su, vücudun çalışması ve temizliği için insanların çok muhtaç oldukları maddelerden biridir.

Bedenimizin dörtte üçü sudan ibarettir. Teneffüs, idrar, ter ve saire yollarla vücuttan daimî surette su çıkar. Yürüyüş kolunda bulunan bir nefer, hatta mutedil iklimlerde ve mevsimlerde bile 13 kilometrelik bir yürüyüşte yarım kilodan fazla su kayıp eder.

İnsanların su ihtiyacı bulundukları iklime, hava şartlarına ve gördükleri işlere göre değişir. İçmek ve yemeğe koymak için her nefer başına günde takriben 4,5 kilo su kâfi isede sıcak mevki ve mevsimlerde bu miktarın iki veya üç misli su lâzımdır.

Suların temizlik derecelerini herkesin bilmesi lâzım olduğundan bunlar sıra ile aşağıya yazılmıştır:

1 — Arteziyen kuyuları;

2 — Derin kuyular;
3 — Kaynaklar;
4 — Temiz toplanmak şartiyle yağmur suları;
5 — Büyk göller (ortasından);
6 — Nehirler (ortasından);
7 — Küçük ırmaklar;
8 — Büyük göller (kenarından);
9 — Sığ kuyular;
10 — Nehirler (kenarından);
11 — Havuzlar.

İçilecek sular serin, kokusuz, duru ve lezzetli olmalı ve her kesçe o suyun iyi olduğu bilinmelidir. Suyun rengi, kokusu ve lezzeti suyun içilip içilemiyeceği hakkında insana ekseriya bir fikir verebilirsede hekim tarafından muayene edilmemiş sulara daima şüpheli nazarla bakmak lâzımdır. Çünkü bazı sular parlak ve berrak göründükleri halde bile çok tehlikeli olabilirler.

Kenarında şehir, kasaba, köy, ev ve lâğım, gübre, pislik, süprüntü yığınları bulunan dere, çay, ırmak ve kaynakların sularını içmek için kullanmamalıdır. Zira böyle sular, kilometrelerce aşağıya kadar, mutlak surette kirlidirler.

Nüfusu az ve dağlık olan yerlerde akan ve sür'ati çok olan sular o kadar kirli değildir.

Zemin veya üst tabakaların suyunu alan sığ kuyular, havuzlar küçük su birikintileri daima tehlikeli bir surette kirlidir. Böyle sular tasfiye edilmedikçe içilemez.

Gerek yemek ve gerekse taharet için kullanılacak sular dahi hastalık getirecek sular olmamalıdır.

ASKER!

Tulumba takılmış olsun olmasın ağızları sızıntıya mani olmak için ekseriya harç ve çimento ile dondurulmuş veya taşla örülmüş kuyuların ağzını bozmamağa ve muhafaza etmeğe borçlu olduğunu bil. Zira böyle kuyular sağlık için emniyete alınmış kuyulardır.

Su alınmasına müsaade edilen küçük ırmaklardan ve akar sulardan su alırken mümkün olduğu kadar yüzünden almağa gayret et.

ASKER!

Hastalık getirdiğinden, askerin şu işleri yapması yasaktır:

1 — Muharebe meydanlarında mermi çukurlarında birikmiş olan suları içmek, (çünkü bu gibi çukurların bir müddet evvel abdesthane gibi kullanılmış olması muhtemel olduğundan çok tehlikelidir).

2 — İçerisine lâğım suyu karışan pis sularda, derelerde karavana ve çamaşır yıkamak.

3 — Su içmeğe mahsus matraları helalarda ve taharet işlerinde kullanmak.

4 — Yürüyüşlerde ve seferde (İÇİLİR) yazısı olmayan suları içmek.

3 — Hava

ASKER!

Yer yüzünde bütün canlı mahluklar yani insanlarla hayvanlar ve bundan başka yetiştirilen ekinler veyahut kendiliğinden yetişen otlar havasız yaşayamazlar. Hava hayatın en lüzumlu şartıdır.

İnsanlar, hayvanlar, ağaç ve ekinler doğrudan doğruya yer yüzündeki, suda yaşayan mahluklar ise su içindeki havayı alarak teneffüs ederler. İnsan, hayvan bir kaç gün açlığa katlanabilirsede havasızlığa beş dakika bile katlanamaz.

Teneffüs ettiğimiz hava göğsümüzün içindeki ak ciğerlere gider oradan kana karışarak vücudumuzu dolaşır. Nefes verdiğimiz zaman çıkan hava bozulmuş olarak çıkar. Bu sebeple insanların toplu olarak bulundukları yerlerde (oda, koğuş... v. s.) hava çabuk pislenir.

İçindeki havayı aldığımız oda veya koğuşların yaz kış ara sıra kapı ve pençerelerini açarak havasını değiştirmezsek bozulmuş havayı tekrar teneffüs etmiş oluruzki buda bizi yavaş yavaş zehirler. Böyle havası değiştirilmiyen yerlerde oturan ve yatanlar soluk benizli, cansız, kansız olurlar, sabahları vücutlarında kırıklık duyarlar ve yorgun gibi kalkarlar. İyi havalanmayan ahırlarda kalan ineklerin bile pek çabuk vereme tutuldukları çok görüldüğünden bu işe çok ehemmiyet vermek lâzımdır.

Başkaca havayı bozan şeyler; toz, toprak, hayvan leşlerinden çıkan kokular, fabrika bacalarından tüten dumanlar, barut veya mermilerin patlamasından sonra yayılan zehirli gazlar ve lâğım kokuları ile hayvan ve insan gübreleri ve yanar kömürlerle çürümüş sebzelerden, yemek artıklarından, birikinti sulardan çıkan kokulardır.

Bilhassa kömürden çıkan gazlar çabuk öldürücü olduğundan oda veya koğuşlar içinde mangal, kömür yakmamalı ve dışarıda yakılan kömürde iyice yanmadıkça ve mavi alevi tamamile kayıp olmadıkça koğuş veya odalara alınmamalıdır. Mangal ve kömür çarpmasından bir çok ölüm vak'aları olduğunu burada sana hatırlatırım.

Yeşillik ve ağaçlık olan yerlerin havası daima temizdir zira ağaçlar, yeşillikler insana ferahlık verdikleri gibi kokmuş havayıda temizlerler. Bundan dolayı ağaçlara dost gözü ile bak. Onları kesme kestirme ve onların, insanların sağlıklarını koruyan bir yardımcı olduklarına akıl erdir.

Yatılan ve oturulan odaların ve koğuşların havası gündüzleri sık sık, geceleride ara sıra yenilenmeli, içinde oturulmayan ve yatılmayan bu gibi yerlerin pençereleri daima açık kalmalıdır.

Pencereler ancak şu zamanlarda açık bırakılmaz:

a) Çamaşır değiştirirken;

b) Rüzgârlı havalarda;

c) Toz, toprak kalktığı zamanlarda.

Oda ve koğuşlardaki havanın temizlenmesinde kışın sobalarında çok faydası vardır. Ateş tesiriyle ısınan hava baca ve borulardan çıkar ve bu suretle oturulan yerin içindeki havayı temizler.

Bir oda veya koğuşun havasının istendiği gibi temizlendiğini anlamak için en iyi ölçü dışarıdan içeri girildiği zaman hiç bir koku duymamaktır. Fena koku duyulan oda ve koğuşların havası pis demektir. Havası pis odalar baş ağrısı ve mide bulantısı da yaparlar.

ASKER!

Bütün hastalık mikropları bilhassa verem, gırip....v. s. gibi hastalıklar, havası iyi temizlenmiyen ve böyle yerlerde bir birine bitişik yatan insanlarda çabuk salgın yapar.

Oda ve koğuşlar gibi helalarda sık sık havalandırılmalıdır. İyi havalandırılmayan helâlar daima koku hem de pek ağır koku yaparlar. İlâçlı su dökerek bunların kokusunu kaldırmak mümkünsede buralardan çıkan zehirli gazların fenalığına mani olunamaz. Bunlara mani olmak için helâlara sifon koymak bol su ile yıkamak en iyi çarelerdir.

C) Elbise ve Teçhizat; Şahsî Temizlik, İçki ve Tütünün Mazarratları

1 — Elbise ve Teçhizat

ASKER!

İyi elbise, vücuda uygun olan yani sıkıntı vermiyen elbisedir. Geniş bir ceket dar bir ceketten daha ziyade vücudu muhafaza eder, kalp ve ciğerlerin daha kolay işlemesine (teneffüse) yardım eder.

İç çamaşırları da teri emmeli vücutta havanın serbestçe dolaşmasına mani olmamalıdır.

ASKER!

İç çamaşırlarını haftanın muayyen olan çamaşır gününde temizce yıka ve iç gömleklerini sık sık havalandır. İç çamaşırlarında ve elbisenin temizliğinde göstereceğin ufak bir kusurun seni bitlendireceğini kat'iyen hatırdan çıkarma.

Elbise temizliğinde en iyi çare yıkamaktır. Fakat elbiseyi yıkarken çitilemek ve suyunu sıkmak için eller içinde veya değnekle bükmek çok zararlıdır. Bu hal elbisenin çabuk yırtılıp çürümesine sebep olur.

Elbiseyi en iyisi çamaşır tahtaları üzerinde sıcak su ve sabunla ve yumuşak fırça ile fırçalamalı, sonra temiz sularla ve yine fırça ile fazla suyunu çıkarmalı, iyice silkerek asmalıdır. Bu suretle ve kendi halinde kuruyan elbise hem ütülenmiş olur hemde çabuk çürümez. Bilakis çok dayanır.

Çamaşır mutlak kaynatılmalıdır. Kaynatma bildiğimiz bütün hastalıkların mikroplarını ve haşeratı öldürür. 20 dakikalık bir kaynatmaya hiç bir mikrop dayanamaz. Suya kül, potas, soda gibi kalevi maddeler koymak çok faydalıdır. Bunlar suyun kaynama derecelerinide yükseltir. Çamaşır; tekne, leğen gibi hususî kaplar içinde yıkanır. KARAVANADA ÇAMAŞIR YIKAMAK YASAKTIR.

Yıkanmış çamaşırları yerlerde kurutmamalıdır. Zira temiz görünen çimenler üzerinde bile hastalık yapan mikroplar çok bulunur. Bu mikroplar elbise ve çamaşıra yapışır ve sonra hastalık yapar. En iyisi çamaşırı gerilmiş bir ip veyahut tel üzerine asarak kurutmaktır.

Kaputunu, ceket, pantalon ve tozluğunu her gün talim ve işten dönüşte silk, çırp, fırçala. Bu işleri koğuş içinde değil dışarıda açık havada yap. Unutmaki toz olan yerde pire, tahta kurusu...vs. gibi hastalık geçiren hayvanlar ve mikroplar çabuk ve çok ürer.

Ayakkabı, çorap — Ayakkabı asker için silâh kadar kıymetlidir. Ayakkabının ayağa uygun olması şarttır.

ASKER!

Giyeceğin ayakkabının ne çok dar ve ne de çok bol olmamasına çok dikkat et. Bunların her ikiside zararlıdır. Ayağını vurur, ıztırap verir ve seni yürüyüşten alıkoyar.

Ayakkabının içinde çivi varsa geciktirmeden her hangi bir vasıta ile kır, ez.

Ayakkabına iyi bak. Zira mütemadiyen ıslanır, kurur, eğilir, bükülür ve sertleşir. Böyle ayakkabılarda ayak vurgunu yapar.

Adî boya ayakkabını sertleştirir ve çatlatır. Ayakkabıyı en iyisi içyağı ile aynı mikdarda karıştırılmış hintyağı veya balıkyağı ile sık sık yağlamak faydalıdır. Böyle yağlar sana yapılmış ve hazırlanmış olarakta verilecektir.

Yağışlı havalarda vazifeden dönüşte ayakkabılarını ateş karşısında veya güneşte kurutma. Ayakkabı en iyi olarak içine kepek, saman çöpü gibi su çekici maddeler konarak kurutulur.

Çoraplarınada dikkat et. Delik ve fena yamalanmış çoraplar da ayağı vurur. Çoraplarını yamayarak değil örmek suretiyle tamir et. Ve sık sık değiştir, yıka.

Çoraplarını tamir veya yenisini tedarik edemediğin zaman ayaklarını dikişsiz ve yamasız bezle sararsan çorap yerini tutabilir.

2 — Şahsî temizlik

ASKER!

Daima temiz bulunmağa çalış. Kirli asker, bütün hastalıkları almağa hazırlanmış demektir. Bütün hastalık tohumlarının yuvası pisliktir.

Senin kendi temizliğini bilmen ve yapman, bir ordunun kendi temizliğini bilmesi ve yapması demektir.

Temiz bir asker kendi temizliğine dikkat ettikten başka arkadaşlarınıda temizliğe teşvik eder. Kirli ve bitli olanları zabitine haber verir. Bu müzevirlik değildir. Bilakis kıt'anın sağlığına yardımdır.

Temizlik vücut, elbise, eşya ve oturulan yerlere göre başka başka ve ayrı ayrı yapılır.

Vücut temizliği: Vücut temizliği günlük ve haftalık olmak üzere iki türlüdür.

Günlük temizlik; yataktan kalkar kalkmaz ve tozlu topraklı yerlerde talimden, yürüyüşten dönüldüğü zaman eli, yüzü, dirseklere kadar kolu yıkamak, boyun ve enseyi ıslak bezle silmek, kulak içini temizlemek, hiç olmazsa bir defa ayakları, baldırları yıkamak (atlı sınıf neferleri için ayrıca bacaklarının iç tarafını ve eyere sürtünen yerlerini temizlemek), her yemekten sonra dişleri fırçalamak, ve en aşağı 2 günde bir sakal tıraşı olmaktan ibarettir.

Haftalık temizlik: Haftada bir tırnakları kesmek ve tırnak ile et arasında pislik birikmemesine dikkat etmek, çamaşır değiştirmek ve yıkamak, bütün vücudunu ılık veya sıcak su ve sabunla yıkamaktır.

Bundan başka on beş günde, ayda bir yapılacak bir iki temiz-

lik daha vardırki onlarda saçlarını kestirmek, koltuk altındaki ve sair yerlerdeki kılları tıraş etmekten ibarettir.

Yıkanmaktan maksat: Vücut üzerinde toplanan ter, yağ, toz toprak gibi kirleri gidermek ve bu suretle derinin temizliğini ve iyi teneffüsünü temin etmek, mikropların ve zararlı küçük hayvanların üremesine mani olmaktır.

Vücut yıkanmazsa bu kirler fena bir koku yapar ve vücutta sivilceler, çıbanlar çıkar.

Bunun için en aşağı haftada bir hamam yapmak, vücudu sıcak ve sabunlu su ile yıkamak, kışlada tertibat varsa alışılmış olduğu takdirde soğuk su ile sık sık duş yapmak yani soğuk su dökünmek lâzımdır. Seferde hamam yapmak mümkün olmadığı zamanlarda fırsat çıkıncaya kadar beklenir. Gusül aptesti alacağım diye bilhassa kar ve buz içinde rüzgârlı havalarda pis çay ve ırmaklarda yıkanmak kat'iyen caiz değil ve yasaktır. Zira açıkta yıkanmak göğüs nezlesi, zatürrie, ishal vesaire gibi ağır ve öldürücü hastalıklar yapar.

ASKER!

Sen, deniz, göl, nehir ve sair akar sularda ancak sıcak mevsimlerde amirin izin vermek şartiyle yıkanabilirsin. Aksi taktirde cezaya çarpılırsın.

Soğuk suya girmene müsaade edildiği zaman, su içinde iken ürperme ve titreme gelirse hemen sudan çık. Bu, hastalığın sana telgrafıdır, geliyorum diye haber verişidir.

Sudan çıktıktan sonra ıslak ıslak çamaşır giyme. İyice kurulan sonra giyin. Her dafa hamam yaptıktan sonra hava cereyanı yapan yerlerde oturma, hava cereyanı insanı habersizce hasta düşürür.

Evler ve helâlar yakınındaki deniz, göl ve nehir kısımlarında, bulanık ve çirkef suların karıştığı yerlerde yıkanma. Bu zaten asker için yasaktır.

ASKER!

Kulak ve burun temizliğinide katiyen ihmal etme.

Burnu, su çekerek yıkamak, burun deliklerindeki mikropların boğaza doğru sürülmesine ve oradanda orta kulağa geçmesine sebep olur.

Burnu temizlerken evvelâ bir tarafını sümkür sonrada diğerini temizle. Böyle yapmazsan her ikisi birden tıkanır ve bu halde sümkürmeğe devam edersen boğazındaki mikropların orta kulağa sürülmesine ve kulak zarının gerilmesine sebebiyet vermiş olursun.

Tozlu topraklı havalarda burun deliklerine vazelin sürmek toz ve toprağın burna girmesine mani olduğu için faydalıdır.

Asrî muharebelerde ve bilhassa geceleri iyi bir dinleme vasıtası olan kulağını daima kirsiz tut.

Ağız ve boğaz temizliği bir çok mikroplardan ve bunların meydana getirecekleri hastalıklardan korunmak için çok lâzım olan bir şeydir.

Temiz bir ağızda çürük bir diş yaşayabilir. Fakat kirli bir ağızda sağlam dişler bile çürür ve dökülür. Ağzı yıkamak ve temizlemekle oradaki bütün mikropları öldürmek kabil değilsede hiç olmazsa mikropların kolaylıkla yaşayacağı ve üreyeceği yemek artıklarını ve diş kirlerini çıkartmak mümkündür. Bu kirler ve yemek artıkları çabukça çürüyerek ağzın kokmasına ve dişlerin çürümesine sebep olur. Diş diplerine toplanan kirler sertleşir ve diş ile et arasına girerek onları yuvalarından ayırır, sallanmalarına ve mikropların üremesiyle iltihap yaparak diş diplerinin cerahatlenmesine sebep olur.

Sağlam bir mide ve sağlam bir hazma malik olmak için sağlam dişlere malik olmak lâzımdır. Bilhassa harp ve hareket zamanlarında yiyeceğin gıdaların ve ekmeklerin iyi öğütülmesi sağlam dişlerle olacağını unutma. Midenin yükünü hafifletecek en iyi cihaz sağlam dişlerdir. İlk hazım ağızda olur.

Dişlerini temizlemek için kullanacağın fırça ne çok yumuşak ve nede çok sert olmalıdır. Macun olsada olur olmasada. Dişleri hiç bir ilâç kullanmadan fırçalamakta kâfidir.

Dişlerini fırçalarken, her iki taraf dişleri, altlı ve üstlü olmak üzere ve diş etleri ile birlikte fırçala. Dişlerin dış ve iç yüzlerini birbirile karşılaştıkları kesme ve öğütme satıhlarını ayrı ayrı temizle. Dişlerini temizlerken kanadığını görürsen diş diplerinde sertleşmiş diş kirleri olduğunu anla. Kanamasına bakarak temizlemekten vaz geçme. Muntazaman ve her gün temizledikçe kan azalır ve nihayet büsbütün kesilir.

Dişlerini fırçaladıktan sonra ağzını soğuk su ile çalkala. Böylece hiç bir ağrı duymazsın.

Eğer dişlerin bozulmağa ve çürümeğe yüz tutmuş ise ağzını soğuk su ile çalkaladığın zaman ve kışın soğuk zamanlarda sızı duyarsın. Böyle hallerde durmadan dişlerini tedaviye teşebbüs et.

Dişleri ve ağzı temiz tutmak için her yemekten sonra temizlemek ve yıkamak lâzımdır. Bunun mümkün olmadığı zamanlarda hiç olmazsa akşam yemeklerinden sonra bu temizliği mutlak yapmalıdır. Çünkü dişlere ve ağza muzır olan mikroplar geceleri, ağızda kalacak yemek artıkları üzerinde ürer ve koku yapar.

ASKER!

Yemeklerini zevk ve iştaha ile yemek istiyor ve yediklerinin iyi hazım edilmiş olmasını arzu ediyorsan yukarıdaki öğütleri yapmağı ihmal etme.

Tekrar ediyoruz; her azanın temizliğine fevkalâde dikkat et. Piyade neferi için ayak çok kıymetlidir. Muharebede zamanın çoğu yürüyüşle geçer. Temiz bakılmayan ayaklarda vurgun çok olur. Bu hal muharebenin neticesini kazanacak piyadeyi yürüyüşten, ilerlemekten alıkoyar. Bundan başka kirli ayaklar çorapların, potinlerin ve hatta koğuşların kokmasına sebep olur, herkesi rahatsız eder. Buna meydan verme.

Tozlu topraklı zamanlarda, talimden geldiğin zaman ağzını, boğazını mümkünse ılık su ile gargara yap, her aptesten sonra ellerini mutlaka sabunlu su ile yıka.

Ensede, ayakta, belde kuşakların, palaskaların sürtündüğü yerlerde kolaylıkla çıban ve deri iltihapları olur. Bunların önüne ancak temizlikle geçilebileceğini hatırdan çıkarma.

Yüz havlularının, mendillerinin, yatak ve yastık yüzlerinin daima temiz olmasına dikkat et. Bu yüzden amirinin ihtarına çarpılma. Bu gibi eşyalarının başkaları tarafından kullanılmasına müsaade etme ve ariyet verme. Herkesin eşyası kendisi içindir.

Çamaşır değiştirdiğin zaman kirli çamaşırlarını, yıkamak zamanı değilse ayrıca ve bir torba içinde muhafaza et.

Terli zamanlarda çamaşır değiştirirken evvela terini bir havlu veya temiz bir bezle kurula, ondan sonra temizini giy.

Rasgeldiğin yere küçük, büyük aptest bozma. Edepli insan konak ve kışlalarda aptesthaneye aptest eder. Sahra helalarında pisliğini bir iki avuç toprakla ört.

Bulaşık yıkıyorsan bulaşık sularını, artıkları ve temizlik yapıyorsan, kir ve süprüntüleri behemehal buna mahsus ayrılmış ve gösterilmiş yerlere dök.

ASKER!

Hasta olduğunu his edince hasta haberi vermeğe mecbursun. Hasta haberi vermekten ürkerek, hastalığının daha ziyade şiddetlenmesine ve fenalaşmasına meydan verme. Hoşa gitmeyen bir hizmetten kaçmak için hasta haberi vermekte bilâkis askerlik şerefine yakışmayan kabaca bir iştir.

ASKER!

BİR YÜRÜYÜŞTEN EVVEL ŞUNLARA DİKKAT ET:

1 — Ayaklarını soğuk su ile yıka ve tecrübelerine nazaran en çabuk vurulan yerleri kuvvetlice olmak üzere ve bütün ayağını

hafifçe tuzlu içyağı ile veyahut mumyağı ile yağla.

2 — Yeni ve hiç giyilmemiş çorap giyme, yıkanmış ve iyi örülmüş çorap giy.

3 — Ayakkabı giyerken çorapların hiç bir kıvrık yapmasın.

4 — İyi ye ve az iç.

5 — Lüzumsuz ayakta dolaşma.

6 — Çantanın sırtına iyi oturup orturmadığını dikkatle muayene et.

7 — Her yürüyüşten evvel bilhassa yağışlı zamanlarda ayak kabını ve dikiş yerlerini yağla.

YÜRÜYÜŞ ESNASINDA:

1 — Sıcak zamanlarda bir defada çok ve acele su içme.

2 — Rüzgârlı ve soğuk zamanlarda daima burnundan nefes almağa çalış.

3 — Başlangıçta ayağının her hangi bir yerinde bir vuruk his ettiğin takdirde ikinci molada derhal ayakkabını çıkar ve vuruk yeri iyice bağlaki sonraları daha fena olmasın.

4 — Yürüyüşte fazla mikdarda taze meyve yeme,

5 — Yürüyüş sonuna kadar sığara içmekten sakın, pek tahammül edemezsen dumanını içine çekme.

MOLALARDA:

1 — Rüzgârdan muhafazalı, kuytu ve kuru yerlerde uzan, vücudunu dinlendir.

2 — Uyuma.

3 — Ayaklarını yıkamağa kalkışma (ayaklar daima bir günlük yürüyüş bitip istirahate geçildiği zaman yıkanabilir)

4 — Mola zamanını neş'eli şarkılar, eğlencelerle geçirmeğe bak.

5 — Küçük ve varsa büyük aptestini yap.

YÜRÜYÜŞTEN SONRA:

1 — Ayakkaplarını çıkar, havalandır, kurut.

2 — Ayaklarını soğuk suda yıka, alkollü, şaplı veya icabında verilecek formüllü su ile oğuştur, ayağında hasıl olabilecek su kabarcıklarını delme, pişik ve sıyrıkları hekime göster, ayak tozu (podra) ek.

3 — Çoraplarını yıka, kurut ve kuruttuktan sonra yumuşak bir hale gelinceye kadar ovala, icap ediyorsa örerek tamir et.

4 — Temiz çorap giy.

3 — İçki ve Tütünün Zararları

ASKER!

İnsanlar memleketlerinde, mekteplerde arkadaşları arasında bilme-

yerek içiki, afyon, esrar, tütün, lüzumundan fazla çay, kahve içmeğe alışırlar. Bunlardan içki, afyon esrar gibi şeyler zehirli olduklarından vücuda pek büyük kötülükleri dokunur. Bunları kullanmamalı ve kullananları da vaz geçirmeğe çalışmalıdır.

Esasen askerler için bütün ispirtolu içkiler, afyon esrar gibi maddeler yasaktır.

Kışın; rakı, konyak gibi ispirtolu içkileri kullananlar, bunların vücuda sıcaklık verdiğini zan ederler. Bunların verdiği sıcaklık yalancı ve geçicidir. Bu içkiler ciltteki kan damarlarını gevşeterek vücuttan daha çok hararet kayıp olmasına sebep olur. Bundan dolayı kışın içki kullananlar daha çabuk donar ve üşürler.

Bazı kimseler isportolu içkilerin bazı hastalıkları geçirdiği fikrindedirler veyahut az mikdarda içildiği takdirde iştihayı arttırdığı ve vücudu kuvvetlendirmeğe yardımı olduğu zannındadırlar. Alkol ancak, hasta insanlara hekimler tarafından reçetelerle muayyen mikdarda verilebilir. İçki, insanı hiç bir zaman kuvvetlendirmez, bilâkis kuvvetten düşürür, etleri ve sinirleri uyuşturur. İçki kullanan insan yürüyemez, düşünemez; dünya, gözü önünde duman gibidir. Her şey döner, oynar. Beyni tamamile bozulmuştur. Olmayacak şeylere kızar, düşüncesi olmadığından en küçük şey için elinden cinayetler çıkabilir. İçki yüzünden deli olanlar çoktur. Hapishanede yatanların, vücadunu çürütenlerin bir kısmı oraya içki yüzünden girmiştir. İçki hayatın, medeniyetin, paranın düşmanıdır. İçki kullanan adamın gözüne çoluğu cocuğu, vatanı milleti görünmez. Zaten onun dünyadan haberi yokturki.

İçki içenlerin fenalığı nesillerine kadar sürer. Çünkü bir sarhoşun çocuğu aptal, ahmak olarak doğar, daima hastalıklı ve cılız olur.

Tütün: İştihayı kapar, nefes darlığı, boğaz hastalıkları yapar. Akciğeri ufunetlendirir. Genç insanların fazla tütün içmesi, daimî bir zehirlenme ile kalp harekâtını bozar. İş ve yürüyüş zamanlarında, tütün içmek, teneffüsü bozar ve dayanmayı azaltır. Bu sebeple insan, bahusus asker, tütün içmeğe alışmış ise, bunu mümkün olduğu kadar az ve çok aralıklı içmeğe çalışmalıdır. Hele adi kâğıtlarda, yapraklarda, veya çiğniyerek tütün asla içilmemelidir.

Kahve, çay: Az ve yerinde içilirse faydalıdır. Yorgunluğu giderir. Ziyade içilirse insanı zayıflatır, yürek çarpıntısı, yürek ağrıları yapar yemekten keser, uyku uyutmaz, hatta bazen erkekliği bile keser. Halbuki az içilince etlere, sinirlere kuvvet verir ve bilhassa çay susuzluğu giderir.

D) Sıhhati Koruma

1 — Kışla ve Konaklarda

Kışla ve konaklarda sıhhatin korunabilmesi için her askerin, buna âit talimatları bilmesi ve verilecek emirlere uygun hareket etmesi kâfidir.

Kışla ve koğuş içerlerinde şunları yapmak yasaktır:

1 — Koğuşları süpürge ile süpürmek, (zira süpürmek duran mikropları harekete getirmek, havalandırmak ve insanları hastalığa hazırlamak demektir. Kir ve toz ıslak bezle silinir.)

2 — Çorap, yiyecek artıkları, yemişler çıkın ve saireyi yatak ve baş altlarında, yerlerde ve pençerelerde bulundurmak.

3 — Tükürmek ve sigara diplerini yerlere atmak.

4 — Doğrudan doğruya musluklardan su içmek ve su kaplarına maşraba sokmak.

5 — Koğuşlarda yemek yemek.

6 — Koğuşlarda tıraş olmak.

7 — El yüz yıkanacak yerlerde bulaşık ve saire yıkamak.

8 — Koğuş içinde; pençere kenarlarında ve duvarlarda çamaşır kurutmak.

9 — Muşambasız veya boyasız masalar üzerinde yemek yemek.

Kışlaya mensup herkesin yapmağa ve dikkat etmeğe mecbur olduğu hususlar da şunlardır.

1 — Talimden, vazifeden, memuriyetten, izinden dönüp kışlaya girerken kışla kapısında bütün üstündeki kiri, çamuru, ve tozu temizlemek ve kışla içine temiz bir halde girmek.

2 — El yüz yıkanan yerleri daima temiz tutmak.

3 — Nöbet, hizmet ve saireye gidenlerden yemeğe yetişememiş bulunanların ayrılmış olan yemeklerini, geldikleri zamana kadar, kapalı karavana veya kaplar içinde saklamak.

4 — Yatak takımlarını, beylik ve battaniye gibi eşyayı iyi havalarda güneşletmek ve havalandırmak (bu, emirle haftanın muayyen günlerinde yapılır).

5 — Temizlik esnasında hasıl olan süprüntüyü gösterilen yerlere veya kapalı kaplara dökmek.

6 — Koğuşları her gün sabahları silmek, haftada birde yine sabahları yıkamak (yıkarken fırça ve çok sıcak su kullanmalıdır) ve kurutmak için yazın kapı ve pençereleri açık bırakmak, kışın soba ve ateş yakmak.

7 — Yağışlı zamanlarda koğuşları yıkamamak.

8 — Temizlik için kullanılan kapkacak, silgi bezi ve fırça gibi şeyleri koğuş içinde bırakmamak (bunlar ayrı bir yerde bulundurulur)

9 — Yemek kaplarını yimek zamanına kadar tersine kapalı bulundurmak.

10 — Kışın koğuşların sıcaklığı 18 den aşağı 22 den yukarı olmamak (gece nöbetçileri buna göre sobaların yanmasına dikkat etmeli)

11 — Yemek kaplarının, çatal, kaşık ve su maşrabalarının maden ve cilaları dökülmüş olmamak.

12 — Yemek takımları su ve sinek geçmez dolaplar içinde bulunmak.

2 — Ordugâhlarda

Asker tatbikat manevra vesaire sebeplerle ordugâhlarda bulunabilir.

Buralarda, gerek şahsî temizlik ve gerekse kışla ve koğuşlarda sıhhati koruma bahislerinde söylenilen tedbirlere fevkalâde dikkat etmekten başka neferin şahsına düşen bir vazife yoktur.

3 — Sıcak Yerlerde

Sıhhati koruma tedbirleri her yerde birdir. Ancak sıcak yerlerde ve zamanlarda bazı hususî tedbirler alınmak lâzımdır. Bunların bilinmesi faydalı olduğundan aşağıya yazılmıştır.

Sıcak, bir çok haşaratın üremesini kolaylaştırır. Sıcak yerlerin ahalisi daima mikrop taşırlar ve kendileri ile temas edenlere hastalık geçirirler. Bundan başka insan pisliklerinin gübre makamında kullanılması ve bilhassa suların fazla bulaşıklığı, tehlikeleri arttırır. Sıcağın fazlalığı ve güneş ziyasının şiddeti ve haşeratın üremesi yüzünden hastalık bulaştıran hayvanlarla geçen salgınlar artar.

Sıcak yerlerde ve zamanlarda mide, barsak hastalıkları çok olur. Yağlı, salçalı ve hazmı güç yemekler sıhhati bozar. Vücudun dayanıklığını kırarak bir çok hastalıkların ve sıtmanın meydana çıkmasına sebep olur. Böyle yerlerde satılan dondurma ve sair soğuk içkiler daima tehlikelidir. Çünkü bunlar için kullandıkları süt ve sular her zaman pis olduğu gibi soğutmak üzere içlerine koyduklar karı da pis vasıtalarla getirirler ve doğruca içilecek şeylerin içine atarak kirlenmesine sebep olurlar.

Sıcak memleketlerde gece ve gündüz hararet farkları büyüktür. Gündüzün sıcağına mukabil geceleri soğuktur.

Sıcak zamanlarda ve yerlerde asker şunlara dikkat etmelidir:

1 — Çok yağlı yemekler yememeli.

2 — Soğuk pis meşrubat içmekten çekinmeli.

3 — Geceleri nöbete çıkarken kaput giymeli.

4 — Yün kuşak kullanmalı (Karın ağrılarına; ishal, dizanteri ve akciğer ihtikanlarına karşı çok faydalıdır. Aynı zamanda nemli havalarda harareti azaltır.)

5 — Gözlük verilmişse takmayı unutmamalı.

6 — Esasen asker için yasak olan ispirtolu içkilerin, güneş ve sıcak çarpmasını kolaylaştıracağınıda bilerek asla kullanmamalı.

Sıcak Çarpması ve Sıcak Vurgunlarına Yapılacak Muamele

Sıcak çarpması yalnız güneş vurmasiyle olmaz. Sıcak mevsimlerde uzun süren, fazla yorgunluğu mucip olan gece hareketlerinde bile sıcak çarpması olabilir.

Sıcak çarpamasını vücuda getiren bazı sebeplerde şunlardır:

1 — Fazla yük.

2 — Çantanın sırta iyi yerleştirilmemesi, palaska vesair teçhizatın yerlerinde bulunmaması ve iyi bağlanmaması.

3 — Elbisenin darlığı.

4 — Durgun hava.

5 — Nemli sıcaklık.

Sıcak Çarpması Nasıl Anlaşılır?

Sıcağa çarpılan insanda evvela bir dalgınlık olur. Sorulan suallere cevap vermez. Arkasından bayginlık ve nefes darlığı başlar. Kalbi zayıflar, yüzü ekseriya morarır, bazanda solar. Soluk olması daha tehlikelidir. Bazılarında da hezeyanlar ve sar'a nöbeti gibi çırpınmalar görülür. Vücutları terli olduğu halde hararetleri 42 ye kadar çıkar.

Ne Yapmalı ?

1 — Hasta derhal gölgeye alınmalı (Ağaç altına, yoksa, portatif çadırla derhal bir gölgelik yapılmalı)

2 — Üstündeki teçhizat alınmalı.

3 — Göğsü, sıkı kuşak ve uçkurları, düğmeleri çözülmeli, yüzüne, göğsüne soğuk su serpmeli.

4 — Yüzü morsa başı yukarı, soluksa yastıksız yatırmalı.

5 — Hemen hakime haber vermeli.

Orduda, askeri sıcak çarpmasın diye, hazar zamanında, yaz günleri sabahleyin dokuzdan sonra ve akşamları on altıdan önce talim yaptırılmaz. yürüyüşlerde kumandan sırları açtırır, lüzumunda göğüs düğmelerinin ve yakaların açılmasına ve başlıkların altına ıslak yapraklar ve enseyide koruyacak şekilde bezler konmasına izin verir. Sık sık molalar yaptırır.

Sıcak yerlerde ve zamanlarda kıt'anın bütün zabitleri ve hekimleri askerin hal ve vaziyetlerine çok dikkat ederler.

4 — Soğuk Yerlerde

Soğuk bulaşık hastalıklara karşı vücudun dayanıklığını ve kanın ciltteki (derideki) devranını (dolaşmasını) azaltır. Vücudun her hangi bir yerine giren mikroplar kolay ve çok ürerler. Büyük ve uzun soğuklarda daima ölümün arttığı görülmüştür. Bunun için soğuk yerlerde ve zamanlarda korunma tedbirlerine fazla dikkat etmek lâzımdır.

Soğuklara karşı korunma, meskenlerin iyi ısıtılması ile, açık yerlerde ise sıcak tutan elbise giymekle ve çok şekerli ve yağlı yiyecekler yemekle olur.

Bu sebeple kışın askerin giyimine ve vücudunu sıcak tutacak yemekler verilmesine dikkat edilir.

Bazı kimseler kuru soğukların iyi olduğu ve bir fenalık yapmadığı fikrindedirler. Bu yanlıştır. Nemli soğuklar etlerde rümatizma yaparsada kuru soğuklar daha ağır ciğer ve boğaz hastalıklarına sebep olur (Zatürrie, Girip.... v. s. gibi)

Soğukların tesirile vücudun bir yerindeki hastalık daha uzaklara gider ve umumileşir.

Soğuklarda bilhassa ayakların üşümesi, bir çok burun ve boğaz Nezlelerinin baş sebebidir. Soğuk, kazıklı hummaya karşıda vücudu hususî bir surette hazırlar.

Donma ve Donmaya Uğrayanlara Yapılacak Muamele

Donma başlangıçta esneme, baş ağrısı, gevşeklik, kol ve bacaklarda ağırlık, görmede bulanıklık ve uyumakla olur. Etler sertleşir, teneffüs azaları, sendelemeğe başlar, ilerlemek istemez, oturur, yatar ve uyumak ister. Anî ve fazla soğuklarda birden, uzun süren soğuklarda yavaş yavaş kendinden geçerek ölür. Bazılarında da sar'a nöbeti gibi çırpınmalar olur.

Ne Yapmalı?

1 — Böylelerini sıcak yere götürmemeli, sıcak şeyler içirmemeli.

2 — Evvelâ serin bir yerde vücudunu karla oğmalı,

3 — Bulunduğu yerin hararetini yavaş yavaş arttırmalı.

4 — Bunlar yapıldıktan sonra evvelâ ılık sonrada çay ve saire gibi sıcak bir şey içirmeli,

5 — Oğulduktan ve ayıldıktan sonra vücudunu yünlü kumaşla sarmalı.

6 — İcabında sun'î teneffüs yaptırmalı.

Donmaya uğramamak için, askerin dikkat edeceği noktalar şunlardır:

1 — Elbiseyi sıcak yerlerde giymeli,

2 — Potinleri içyağı veya vazelinle yağlamalı.

3 — Verilmiş ise kulaklara, buruna ve çeneye merhem sürmeli (Oksit dö zenkli merhem)

4 — Müsaade edilmiş ise eldiven giymeli

5 — Ayakları, çorabın üzerinden kâğıtla sarmalı

6 — Boyun ve ense bilhassa nöbet yerlerinde yün kumaşlarla korunmalı (verilmiş ise nöbetçi kürkünü giymeli.)

7 — Elbise ve teçhizat kanın devranına mani olmamalı

8 — Yolda, el ve ayak hareketleri ile vücudu canlandırmalı,

9 — Halâlara giderken göğsünü bağrını iyice kapamalı ve mutlak kaput giymeli

10 — Gusül edeceğim diye olur olmaz yerlerde ve mahfuz olmayan mahallerde yıkanmamalı.

11 — Birdenbire çok sıcaktan çok soğuğa çıkmamalı.

E) Bulaşıcı Hastalıklar, Yaralar, Zehirlenmeler, Kazalarda Yapılacak Acele Sıhhî Yardımlar

1 — Bulaşıcı Hastalıklar

ASKER!

Şimdi, sana, bulaşıcı hastalıklardan bahsedecek ve senin bu hastalıkları tanımana yetecek kadar malûmat vereceğiz.

Bütün bulaşıcı hastalıklar, vücuda giren mikropların üreme ve çoğalmasından ileri gelir. Bazan bunlar birdenbire çoğalmaz, hayat kuvvetinin azaldığı veya vücudun dayanma kudretini azaltıcı

sebepler buluncaya kadar vücutta gizlenir ve pusuda bir düşman gibi beklerler. Mikroplar son derece küçüktür, gözle asla görülemezler. Bunlar ancak mikroskop (hurdebin) denilen aletin camı altında seçilebilirler. Mikropların bir çoğu vücudun haricinde, sularda, yiyeceklerde, toprakta, elbise üzerinde ve süprüntülerde yaşarlar.

İnsanlarda husule gelen bulaşıcı hastalıkların kaynağı umumiyetle yine insanlardır. Hasta bir adam bunun en güzel bir misalidir. Bu sebeple hasta insan sağlamlardan ayırt edilir.

ASKER!

Şunu iyi bil; ki: Hastalık tohumlarını etrafa dağıtan insanların mutlak surette göze çarpacak kadar hasta olmaları lâzım gelmez.

Bir kimse kendisini hasta his edip hasta haberi verinceye kadar, bulaşıcı hastalık tohumlarını etrafa dağıtabilir. Bundan başka, görünüşte sağlam olan kimseler, burun, boğaz ve barsaklarında veya herhangi bir yerinde hastalık tohumlarını taşırlar ve tesadüfen veya daimî surette bunları etrafa dağıtırlar.

(Karahumma veya dizanteriye tutulmuş bir çok insanlar, iyi olduktan sonra uzun zaman -bazan senelerce- hastalık tohumlarını taşırlar ve saçarlar. Ellerini su ve yiyeceklere bulaştıran bu gibi mikrop taşıyanlara (portör-taşıyıcı) derler: Bunların yüzünden bir çok karahumma salgınları olmuştur. İşte bunun içindirki, vaktiyle karahumma, dizanteri veya koleraya tutulmuş kimseler, aşçılıkta veya elleriyle yiyecek ve su ile uğraşmaya mecbur oldukları vazifelerde kullanılmazlar (meselâ furunculukta)

Bazı hastalıkların tohumları da hayvanlardan gelir. Meselâ Veba hastalığının tohumunu fareler taşır. Malta humması keçilerden gelir. Mikropları sütte bulunur. Mangafa denilen (Rüam) hastalığıda (at, katır, inek..... v. s.) gibi hayvanlardan geçer. İnsan ve hayvanlara bulaşan hastalık tohumları, pislikte, sidikte, terde, sütte balgamda, kusmukta..... v. s. de bulunduğu gibi diğer taraftan bulaşıcı hastalıktan ölen insan ve hayvan cesetleri de hastalık mikropları ile doludur. Bunlara el sürülmesi yasaktır. Doğrudan doğruya hasta ile temas, mikropların hastalardan sağlara geçmesi için diğer yollardan daha mühimdir.

Vücuttan çıkan hastalık tohumları, gıda, su, hava, yatak, elbise, kapkacak, toprak, toz, çamur gibi şeylerde yaşayabilir. Meselâ: Açıkta bırakılan pislikler kurur ve mikropları ihtiva eden toz yiyeceklerin veya suyun içine düşer. Su yalaklarına yakın bulunan halâlardaki pislik ve idrarlarda, toprak vasıtasiyle suya geçer. Eğer bardak, çatal ve kaşıklar kullanıldıktan sonra kaynar su ile

yıkanmayacak olursa tükrükte, salyada bulunan mikroplar, bunları sonradan kullanan kimselere geçinceye kadar bu gibi eşyada yaşayabilirler. Sokaklara ve yerlere tükürmek çok fena bir adettir. Tükrük kuruyarak havaya karışır, rüzgârla diğerlerinin ciğerine girer.

Hastalık tohumları insana başka yollardanda geçebilir. Meselâ: Lâğımlarda ve pislik yığınlarında yaşayan fareler, pislik ve mikropları oralardan kolaylıkla insanların yiyeceklerine kadar ulaştırırlar. Hayvanlar arasında hastalıkları insandan insana geçiren sebeplerden en mühimmi (sinek, sivri sinek, pire, bit, tatarcık, tahta kurusu, fare gibi) haşarattır.

Hastalık mikropları, sineğin barsaklarında bulunur ve pislikleri ile dışarıya çıkar veyahut tüylü ayaklarında bulunur.

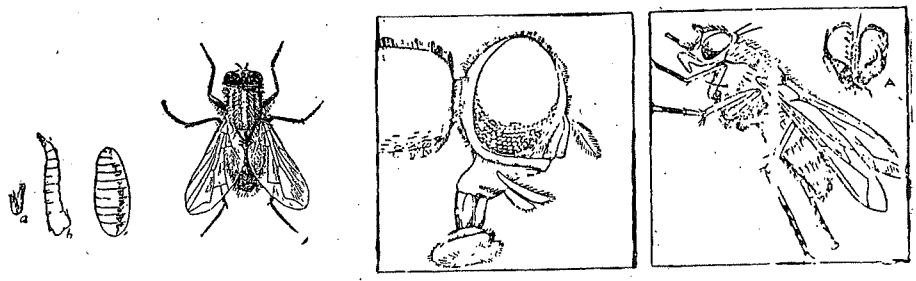

Büyütülmüş sinek

Sinekler yiyecekler üzerine kondukları zaman tohumlarını kolaylıkla etrafa bulaştırırlar. Dişi sinek yaşadığının ilk yedi haftası içinde 150 — 200 gümelik ve her güme 500 den aşağı olmamak üzere yumurta yumurtlar. Yumurtalar için en iyi yer gübre, insan pisliğidir. Yumurtalardan evvelâ beyaz kurt halinde çıkan sinek yavruları sonra siyah böcek ve nihayet 8 - 10 gün içinde genç sinek olur. (bunlara kara sinek te denir).

Sivrisinekler başlıca sıtma, sarı humma, paçavra hastalığı ve sair hastalıklara sebep olurlar. Sivrisinekler suya, bilhassa sazlık ve sığ sulara yumurtlarlar. Bundan başka havuzlar; durgun sulara, bataklıklara, ağaç köklerindeki oyuklara yağmur ve su oluklarına, süprüntülüğe atılmış boş tenekelere, gelişi güzel atılmış paçavralara yumurtlarlar.

Sivrisineğin bir kaç çeşidi vardır. Hepside zarar veren, hastalık getiren mahluklardır.

Tatarcık: Pireden az büyük kül renginde bir mahluktur. İnsanı

ısırdığı zaman çok tahriş eder. Karanlık ve nemli bodrumlarda zeminliklerde, toprak ve taş çatlaklarında, yer altı mahzenlerinde ürerler. Tatarcıklar çürümüş otlar ve süprüntülerle beslenir.

Pireler: Evvelcede söylemiştim, veba hastalığının farelerden insanlara geçmesine sebep pirelerdir. Bunların ısırdığı yerden mikroplar girer. Pirelerin yumurtaları yere düşer, yumurtalardan çıkan sürfeler kilimlerin, halıların altında köşe ve döşemelerdeki yarık ve deliklerde bulunurlar. Duvarların alt kısımlarındaki toz ve yemek kırıntıları ile beslenirler. Bu sebeple oda ve koğuşlarda ve barakalarda toz ve yemek kırıntıları bulundurmak yasaktır.

Fareler: Hastalıklara sebep olmak noktasından iki cins fare vardır.

Biri bildiğimiz siyah renkteki ev faresi, diğeride daha büyük olan çiftliklerde, ekin yığınlarında tarlalarda, lâğımlarda bulunan esmer farelerdir. Bu iki cins farede Vebayı insana geçirir. Veba bir fare hastalığıdır. Pireler vasıtasiyle insanlara geçer. Vahim bir nevi Sarılık hastalığıda, farelerin ısırmasından hasıl olur.

Farelerin öldürülmesi için en iyi çare kapan ve zehirdir.

BİTLER: Hummayı racia, lekeli humma ve siper humması bitlerle insana geçer.

Bitler bundan başka şiddetli kaşıntılara sebep olur ve bu suretle hasıl olan çizik sıyrıklardan hastalık mikropları girerek derinin iltihabına sebep olur. Bitler elbiselerde, bilhassa iç çamaşırında vücudun kıllı taraflarında bulunur. Yumurta ve sirkeleri (yavşaklar) da aynı yerlerde bulunur. Her yumurta saçlara, kıllara ve elbisenin daha ziyade dikiş yerlerine kuvvetli yapışıktır.

Büyütülmüş bit resmi

Bitler kendi arzuları ile insanların vücudunu terk etmezler. Gerek bit gerekse yumurtalar battaniye ve kaputlarda nadiren bulunur. Bunlar en ziyade iç çamaşırlarından haz ederler.

Bu kadar pis ve o kadar hastalık geçirici olan bitten çok sakın. Elbiselerdeki bitleri ve yavşakları öldürmek için en iyi usul, onları hararete maruz bırakmaktır. Bu maksatla yapılan etüvlerden geri kalma ve kaçma. Kaynar su buharı mikrop, bit, pire gibi haşaratı öldüren en iyi vasıtadır.

Tahta kurusu: Tahta kurusunun insana hastalık geçirdiğine dair şimdiye kadar bir delil bulunamamıştır. Lâkin bunlar insanı çok rahatsız eder, uykuyu kaçırırlar. Döşemelerde, duvarlarda ve eşyadaki delik ve çatlaklarda bulunurlar. Geceleri insanın kanını emmek

için meydana çıkarlar. Ve saldırırlar. Tahta kurulari bir yere yerleşince onları ayıklamak kolay kolay mümkün olmaz. Bunların üremesine mani olmak için döşeme ve duvarlardaki çatlakları doldurmak döşemeleri sık sık sıcak su ile fırçalamak veya naftalin tozu dökmelidir. Karyola somyalarını gazla yıkamak tahta kurularını uzaklaştırmak için en iyi bir çaredir. Karyolada tahta kurusu bulunmadığı takdirde dışardan gelmemesi için karyola ayaklarının gazla dolu kaplara batırılması çok faydalıdır.

***

Hastalık geçiren hayvanlara karşı yapılacak umumî tedbirler şunlardır:

1 — Bunların üredikleri yerleri kaldırmak veya temizlemek,

2 — Bu gibi haşeratı mümkün olduğu kadar küçükken öldürmek,

3 — İnsanları ve oturdukları yerleri bu gibi hayvanların hücumundan korumak.

Asker tekrar ediyorum. Bulaşıcı hastalıklardan korunmanın ilk vasıtası temizliktir. Temizlik mikropları öldürür ve onların üremesine yarayan kirleri yok eder. Açık havada veya kapalı yerlerde havanın daima temizlenmesiyle bilhassa havasız yaşayan mikroplar ölür. Diğerlerininde mikdarı azalır. Güneşin mikroplar üzerine çok büyük faideli bir tesiri vardır. Havayı temizleme, yıkanma ve güneşletme en iyi temizlik vasıtalarıdır.

Sinek pis değil amma mide bulandırır, bit yiğitte bulunur, akar su pislik tutmaz gibi sözler yalandır. Sana verdiğim bu kısa ve basit öğütler bunların yalan olduğuna kâfi birer delildir. Bu sözler ulu milletinin kökünü tüketmek için düşmanlar tarafından uydurulmuş, ulu orta söylenmiş sözlerdir. Böyle sözler artık kulağına girmesin.

Bulaşıcı sakınılacak hastalıklar şunlar olup insana bulaşacağı yollar ve bu hastalıklara tutulmamak için alınması lâzım tedbirler sıra ile gösterilmiştir:

Sıtma: Hastalık tohumu evvelce sıtma geçirenlerin kanında bulunur. Sivrisineklerin dişisi, kanında sıtma tohumu bulunan insanları emdiği zaman sıtma tohumlarını kanla beraber midesine çeker ve sağlam bir adamı tekrar soktuğu zaman bu tohumları sağlam insana geçirir.

Alınacak tedbir: Sivrisineği olan yerlerden kaçmalı, ister istemez kalınacaksa bu sinekler gece soktuklarından açıkta yatmamalı, yatılan yerde ışık yakmamalı, yatmadan evvel yatılan yerin kapı ve pençerelerini açarak kuru hayvan gübresi veya saman

yakarak odada biraz duman yapmalı ve sonra bu dumanı çıkarıp kapı ve pençereleri kapamalı. Nöbet yerinde el, burun ve boynu kapalı bulundurmalı (baş cibinliği kullanmalı).

Yatakta mümkün olduğu zaman cibinlik kullanmalı, kapı ve pençerelere ince tel kafes keçirmeli ve ihtiyaten hekimin tarif edeceği veçhile sulfato (kinin) yutmalı.

Hummayi racia: Bu hastalığa tutulanların kanlarını emen bitler sağlam insanı soktukları zaman hastalığı aşılar.

Alınacak tedbir: Bitlenmemeli, bitli ve ateşli hastalardan çok sakınmalı. Bu hastalık her ne kadar öldürmezsede adamı çok kansız bırakır, senelerce işinden gücünden alıkor.

Veba - Taun: Vebaya yakalanmış insanların kanı ve irinlerinde veya insanlarla beraber aynı zamanda sıçanlarıda hasta ettiğinden vebalı olan sıçanların üstündeki pireler sağlam insanları ısırmakla hastalığı aşılar.

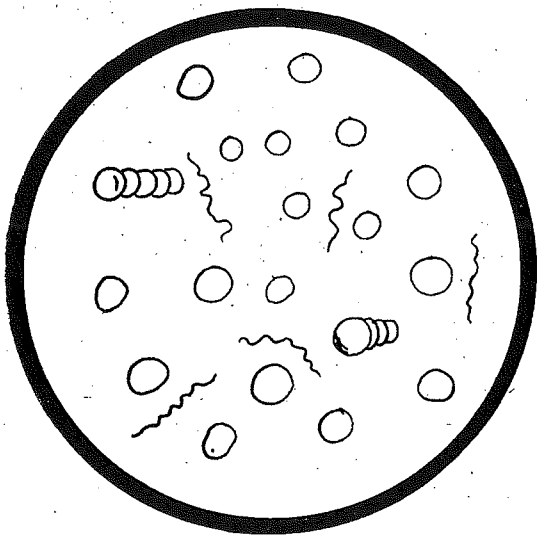

Hummayi racia mikrobu

Alınacak tedbir: Vebalı hastalara sokulmamalı, pireleri öldürmeli, aşısile aşılanmalı.

KANLI BASUR: Bu hastalığın sebebi insan pisliğidir. Bu pisliklerin karıştığı sular ve bu pisliklere konan sinekler vasıtasiyle insana geçer.

Alınacak tedbirler: Halâlara sönmemiş kireç veya toprak dökmeli aptes bozduktan sonra eller sabunla yıkanmalı, tırnaklar

uzatılmayıp kısa kesilmeli, bulaşık sular ne içilmeli nede kullanılmalı, ve bu hastalığa yakalanmamak için aşılanmalı. Çiy sebze, salata ve meyveler bol ve temiz su ile iyice yıkandıktan sonra yenmeli.

VEREM (ince hastalık): Veremlinin kurumuş balgamının tozlarla ağzımıza ve burnumuza girmesinden ve veremli ineklerin süt ve etlerinden insana geçer.

Alınacak tedbirler: Bu hastalığa tutulanlar az zamanda çok zayıflarlar ve çok terlerler. İştahları kayıp olur. Bu gibilerle görüşmekten sakınmalı, yerlere tükürmemeli, balgamlara basmamalı Çok öksüren ve çok terliyenleri derhal hekime haber vermeli.

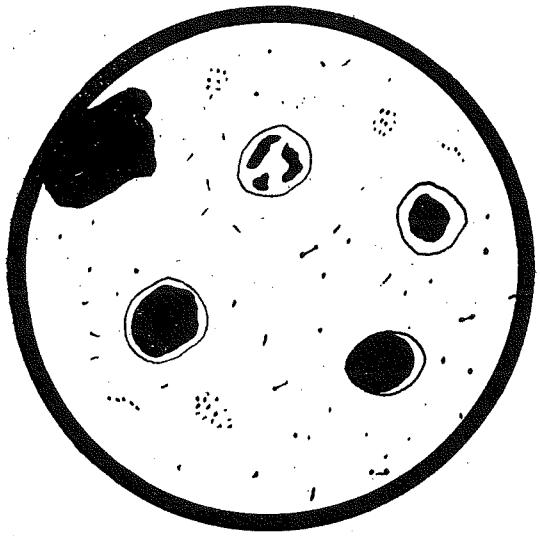

Verem mikrobu

BELSOĞUKLUĞU· Belsoğukluğu olan pis kadınlarla birleşmekten insana geçer. Bu sebeple:

Pis kadınlarla birleşmemek lâzımdır. Bu hastalığı alan adam, birleştikten sonra iki saatten üç güne kadar geçen zaman zarfında kamışında idrar ederken sızı duyar ve sonra irin akmağa başlar. Hiç ihmal etmeğe gelmez. Adamı züriyetsiz bırakır. Ve öldürür Onun için en iyisi bu hastalığa yakalanmamaktır. Yakalanmamak içinde hekiminden ilâç almak ve lâstik muhafaza kullanmak lâzımdır.

FİRENGİ: Firengiye uğrayanların yaralarından akan, sızıntılarla, bulaşan bardak, kaşık, çatal ve mendillerden veya doğrudan doğruya bu yaraların sağlam insana sürünmesinden ileri gelir.

Alınacak tedbirler: Böyle hastalıklı adamlarla görüşmemeli, bunların bardağından su içmemeli, çatal kaşığı ile yememeli, bir kaptan yememeli. Vücudunda yara bulunan veya bakıra çalan kırmızı renkte evvelce geçirdiği yaranın yeri belli olanlarla hiç bir veçhile birleşmemek lâzımdır. Firengilinin ömrü az olur ve zürriyeti olmaz. Ufak bir yarayı derhal hekime göstermelidir.

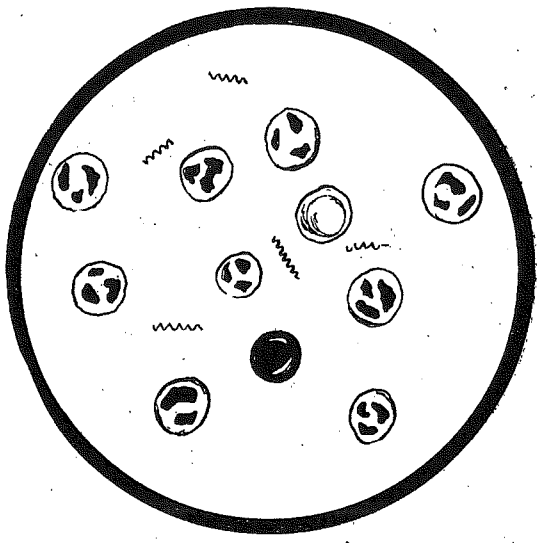

Firengi mikrobu

ÇİÇEK: Çiçek çıkaran adamların çıbanlardan akan irin ve sızıntılar ve kabuklarla geçer.

Alınacak tedbir: Bu hastalığa tutulan hem çirkin kalır ve ekseriya da kör olur ve ömrü kısa olur. Buna yakalanmamak için aşı tutuncıya kadar aşılanmalıdır. Küçüklüğünde çiçek çıkarmış olanlar bile aşılanmalıdır.

GIRİP: Bu hastalığa yakalananların öksürükle ağızlarından sıçrayan su damlacıkları ile, sümük ve balgamlarının kuruyup toz ve toprağa karışarak sağlamların ağız ve burunlarına girmesi ile geçer.

Alınacak tedbir: Nezlesi olanlardan çekinmek ve nezle mevsimlerinde ılık ve tuzlu su ile ağız ve burnu günde bir kaç defa çalkalamak pazar yerlerinde ve kalabalık kahve, tiyatro ve sinama gibi yerlerde oturmamak lâzımdır.

Lekeli humma: Lekeli hummaya yakalanan ve ateşli bulunan hastaların kanlarında bulunup bu kanı emen bitler sağlam adam-

ları ısırdığı zaman bu tohumları aşılar.

Alınacak tedbir: Bitlenmemek, ateşli, bitli hastalardan uzak bulunmak lâzımdır. Bu hastalık çok öldürücüdür.

KOLERA: Kolera mikrobu koleraya yakalananların pislik ve kusmuğu içinde bulunur. İnsan elini bilmiyerek sürer ve yıkamadan ekmek yer veya bir kusmuk veya pisliğe konan sinekler yiyecek ve içecekleri bulaştırırsa veya bu pislikler içilecek veya kullanılacak sulara karışırsa insanlar hasta olur.

Alınacak tedbir: Bu hastalığa tutulmuş olanlardan sakınmak, hastalığa tutulmamak için aşılanmak lâzımdır.

KARAHUMMA: Bu hastalığın mikrobu bu hastalığa yakalanan insanın pislik ve sidiğinde bulunur. Sağlam insanlar bilmeyerek bunlara elini sürer ve yıkamadan ekmek yerse veya kara sinekler bu pisliklere konduktan sonra yiyeceğimiz ve içeceğimiz şeyleri bulaştırırsa veya bu pislikler kullanılan ve içilen sulara karışırsa insanlar hastalığa yakalanır.

Alınacak tedbirler: Bu hastalığa tutulmuş olanlardan sakınmak ve hastalığa yakalanmamak içinde mutlak aşılanmak lâzımdır.

KUDUZ: Hastalık tohumu kuduran insan ve hayvanların ağzından ve burnundan akan sümük ve salyanın içinde bulunur. Kuduran insan veya köpek, kedi, kurt, beygir ve sair hayvanların sağlam insanları ısırması veya bu salya ve sümüklerin vücudun her hangi bir mahalline bulaşıp ve orada bir çatlak veya ısırık olursa insanlarda kudurur.

Alınacak tedbirler: Kuduran insan ve hayvanlardan sakınmak ve sokak köpeklerini öldürmek lâzımdır. Şüpheli bir köpek tarafından ısırılan derhal hekime haber vermelidir. Haber vermezse o da kuduz olur.

UYUZ: Bu hastalığın tohumu, uyuza tutulmuş insanların derisi altında, parmak aralarında, dirsek koltuk altlarında ve tıraş mahallerinin derisi altında bulunur. Bu gibi hastaların yataklarında yatan, çamaşır ve hamam havlularını kullanan ve bunlara elini sürenler uyuza tutulurlar.

Alınacak tedbirler: Uyuzlardan sakınmak ve bu gibilerin çamaşır ve elbiselerini kullanmamak ve sık sık hamama gidip temizlenmek lâzımdır.

KAZIKLI HUMMA: Bu hastalığın tohumu tozlu topraklı yerlerde ve en ziyade gübrelikli mahallerde bulunur. Çıplak ayakla gezen ve el ve vücutlarında ezik, ısırık ve yarası olanların bu gibi topraklarla temastan bu hastalığa tutulur.

Alınacak tedbir: Ellerinde yara ve bere olanlar toz, topraklara ve gübrelere katiyen dokunmamalı ve yarası varsa derhal hekime müracaat edip yarasını ilâçlatıp sardırmalı ve lâzım olursa aşılanmalıdır.

KABAKULAK: Bu hastalığın tohumları, hastalığa tutulanın ağız ve burunlarında tükürük içinde bulunur. Bu gibi hastaların yanında bulunmak ve öksürükle ağızlarından sıçrayan su damlacıklarının ağız ve burunlarına gitmesiyle veya bu gibi şeylere dokunması ile hastalık insana geçer.

Alınacak tedbirler: Bu gibi hastalardan sakınmak, ağız ve burunlarını ilaçlı su ile temizlemek lâzımdır.

YILANCIK: Yılancık tohumu, hastaların derisindeki irin ve kabuklarında bulnnur. Bu gibi hastaların yanında bulunmak ve bu gibi irin ve kabuklarına veye elbise ve çamaşırlarına dokunmakla hastalık geçer ve kara sineklerin bu irinlere konup hastalığı sağlam adamlarada taşıması ile de geçer.

Alınacak tedbirler: Bu gibi hastalardan sakınmak; elleri tırnakları ve yüzü temiz tutmalı. Burnunun içini parmakla karıştırmamalıdır.

GAZILKANGİREN: Bu hastalığın tohumu ekseriya toz ve topraklarda, örümcek ağlarında bulunur. Sağlam insanların vücudunada el, ayak gibi açık yerlerinde ısırık, yara ve bere olupta bu gibi topraklarla bulaşırsa hastalığa yakalanır.

Alınacak tedbirler: Daima, toz toprağı elle karıştırmaktan çekinmeli ve şayet el ve ayaklarında yara veya bere varsa derhal hekime giderek sardırmalıdır.

KARAKABARCIK: Bu hastalığın tohumları koyun, sığır gibi hayvanların kanında ve yaraların kabuklarında ve deri ve yünlerinde bulunur. Bu gibi hasta hayvanlara dokunmak veyahut bunların etlerini iyi pişirmeden yemekle bu hastalıktan ölmüş hayvanların lâşe ve pisliklerine konan sineklerle hastalık insanlara geçer.

Alınacak tedbirler: Bu gibi hastalıklı hayvanlara dokunmaktan sakınmak ve şayet elde yüzde bir çıban görülürse hekime müracaat edilmelidir.

RUAM: (mangafa, sakağı) Bu hastalığın tohumu beygir, keçi, köpek gibi hasta hayvanların burnundan akan sümük ve derilerindeki yaraların irini içinde, sidik ve pisliklerinde bulunur. Bu gibi hastalıklı hayvanlara dokunan adamların el ve vücutlarının

derilerinde yarık ve sıyrık bulunursa bu pisliklerle bulaşır ve hastalığa yakalanır.

Alınacak tedbirler: Bu gibi hasta hayvanlardan sakınmak, bu gibi hayvanların gübre, başlık, kaşağı ve sairesi de temizlenmeden el ile katiyen dokunmamalıdır.

KEL: Bu hastalığın tohumu kele tutulmuş insanların başındaki kabuklarda, saçlarında, giydiği şapkalarında, elbise ve eşyalarında bulunur. Bu gibi hastaların şapka ve elbiselerini giymek ve yahut başını taradığı tarak, saç fırçası, saç makinesini kullananlar kele tutulurlar.

Alınacak tedbir: Kele ait söylenen eşyaları kullanmamak ve bir arada bulunmamak, sık sık başını sabunla yıkayıp saçını taramak lâzımdır.

TRAHUM (göz hastalığı): Gözü akan ve gözde irin yapan bulaşıcı bir hastalık olup tohumları göz ve gözdeki irinde bulunur.

Alınacak tedbirler: Bu hastalığa tutulmuş insanların mendillerine veya ellerine dokunmamak ve havluları ile yüz ve gözleri silmemek veyahut bunların gözlerine konan kara sineklerden sakınmak lâzımdır.

Böyle göz ağrısına yakalanmış olanlar hekime müracaat etmelidir. Bu gibilere dokunan bir insan ellerini hemen sabunla yıkamalıdır.

2 — Yaralar

Vücudumuzun tekmil azaları yerli yerine konmuş, birbirine yapışmış üstünü de deri örtmüştür. Haricî bir kuvvetin tesiriyle bunlar birbirinden ayrılır, zedelenir. Zedelenen azanın cinsine ve hasıl olan fenalığın derecesine göre o adam hastalanır, işinden kalır veya ölür.

Eğer deri sağlam kalmış, altındaki etler ve damarlar birbirinden ayrılmışsa (bere), deri yırtılmış, açılmış ise (yara), kemiklerin bir yeri kopmuş, parçalanmış ise (kırık), oynak yerlerinde kemiklerin uçları birbirinden kaymış ayrılmış ise (çıkık) derler. Bazı kerre bu değişikliklerin hepsi bir arada olabilir.

BERE: Sopa, taş, kalın demir, tekme gibi küt bir şeyin vücuda çarpmasından veya vücudun böyle küt bir şey üzerine düşmesinden husule gelir. Bere hafif ise deri kızarır bir kaç günde geçer. Daha kuvvetli ise yerinde kan oturur ve morarir.

YARA: Yarayı yapan şeye göre bir kaç türlüdür.

1 — Ezik yarası;

2 — Mermi yarası;
3 — Diken; süngü gibi batma ve dürtme yaraları;
4 — Kesik yaraları;
5 — Yanık yaraları;
6 — Isırık ve koparma yaraları.

1 — Ezik yarasının kenarları pürtüklüdür. Ezik kuvvetli olursa damarların ağzı tıkandığından evvelâ kan akmaz. Fakat bir kaç gün sonra birden kuvvetli kan boşanabilir. Bunu bilerek tedbirli davranmak lâzımdır. Ezik yaraları ufunete çok müsaittir. Yaranın pürtükleri arasına giren mikroplar orada kolayca ürer ve vücudu zehirlemeğe başlar. Bu gibi yaralarda gazlı kangıran ve kazıklı humma hastalığı çok görülür. Sinirlerde ezilmiş olduğundan çok ağrırlar.

2 — Mermi yaraları: Merminin ve silâhın cinsine göredir. Patlayan bir danenin parçaları ile bomba yaraları ezik yaraları gibi gayri muntazam kenarlı olur ve ezik yaralarının bütün evsafını haizdir. Halbuki küçük çaplı mermiler bilhassa orta mesafeden gelen mavzer ve emsali tüfek kurşunları zımba ile delmiş gibi vücut ve tesadüf ettiği kemiği deler. Eğer mavzer kurşunu yakın mesafeden atılmış ise çıktığı yerde büyük bir delik açar.

Eğer böyle yakından atılmış bir mavzer kurşunu insanın kafasına veya midesine raslarsa bunları patlatır, paralar. Küçük çaplı silâhların kurşunları vücuda girerken elbise parçalarınıda etin içine sokabilir ve böyle yaralar ufunetlenir. Eğer elbise parçasını içeri sokmaz, kurşun dışarda bir yere sürtünmeden vücuda girerse yaranın ufunetlenmeden kapanması ihtimali çoktur.

3 — Diken, iğne, şiş batma yaraları:

İnce ve ucu sivri diken, iğne gibi aletler girerken azayı yırtıp kesmez, sadece birbirinden ayırır. Bu batan şey temiz ve mikropsuzsa ve içerde bir damarada raslamazsa yeri çabuk kapanır ve ufunet yapmaz. Halbuki tahta kıymığı, paslı çivi gibi mikroplu maddeler battığı yeri ufunetlendirir ve çok kerre kazıklı hummanın zuhuruna sebep olur.

4 — Kesik yaraları:

Ustura, kılıç gibi keskin aletlerle husule gelen yaralardır. Bu yaralar muntazam ve düzgün olurlarsada fazla kan kayıp edilmesine sebep olurlar. Bununla beraber kanı durdurulur ve iyi bakılırsa kolay kapanırlar.

Yanık yaraları: Kaynar su, kızgın yağ kızgın demir vücuda dokunursa dokunduğu yeri yakar. Yanık az olursa deri yalnız kızarır. Yanık birazda daha fazla olursa derinin altına su toplanır.

Daha fazla yanıklarda vücudun etleri ve yağları hatta kemikleri yanarak kömürleşir. Yanan yer büyük bir yer kaplamıyorsa ve temiz bakılıyorsa iyileşir. Eğer bedenin büyük bir kısmını kaplıyorsa insanın kanı zehirlenir ve adamı öldürür.

6 — Isırık ve koparma yaraları:

İnsan ve hayvanların ısırmasından ileri gelir. Eğer yalnız ısırık varsa dişlerin geçtiği yerlerde delikler hasıl olur. Eğer hayvan ısırdıktan sonra ağzı kapalı iken birde çekmiş ise o vakıt koparık yarasıda husule gelmiş olur. Bazı kerrede insan fabrikalarda çalışırken bir parmağını yeya bir elini veya bir kolunu makineye kaptırır ve kopmasına sebebiyet verir. Buda koparık yaralarının aynıdır. Eğer ısıran hayvanın ağzı mikroplu veya tükrüğü zehirli ise ısırdığı insanın yarası ufunetlenir veya insan zehirlenir. Koparık yaraları ezik yaraları gibi gayri muntazam olduklarından içlerinde mikrop üremesine çok elverişlidirler. Ve bu cihetten çok tehlikelidirler.

TIMAR (pansıman): Bir yaranın kanını durdurmak ve yaranın içine hariçten mikrop geçirmemek için yara üzerine bazı şeylerin konmasına tımar (pansıman) denir.

İki türlü pansıman vardır: Yaş pansıman, kuru pansıman.

Derinin sağlam kaldığı bazı berelerde ve açılmamış çıban ve sivilcelerde yaş pansıman kullanılır. Derinin açıldığı yaralarda ve işleyen çıbanlarda ekseriya kuru pansıman kullanılır.

Yaş pansıman kaynamış sıcak su ile daha iyisi asitborikli su ile yapılır. Bere yerini veya açılmamış çıbanı örtecek büyüklükte temiz bir pamuk parçası kaynamış sıcak asitborikli suda ıslatılır ve siftahtan bere üzerine veya açılmamış çıban üzerine temiz bir tülbent parçası koyduktan sonra sıcak asitborikli suda ıslatılmış pamuğun fazla suyu sıkılarak sıcak sıcak yaranın üzerine konur. Üzerine, pamuğu tamamen örtecek büyüklükte su geçmez bir muşamba örtülür, üzerine bir kat ince pamuk daha konup sargı sarılır.

Kuru pansıman: Yaranın etrafı ispirto ile veya benzinle silinir. İcabına göre yara müvelidülhumuzalı su veya daken mahlulüle yıkanır ve cerahatli kısımları temizlenir. Derin ve kirli yaralarda tülbentten bir fitil veya kaynamış ince ve delikli lâstikten bir boru konur. Lâstik boru konmuş ise bunun etrafı temiz gazlı bezler ile beslenir. Lâstik boru konmamış ise temizlenen yara üzerine temiz gaz bezleri konur. Bunun üstüne gaz bezlerini ve yara ile etrafını tamamen örtecek kadar temiz pamuk konur ve üzerine sargı bağlanır.

Bunun haricinde bazı uzun süren yaralara veya yanıklara mikropsuz temiz merhemlerde konabilir.

HARP PAKETLERİ: Harbe giren herkesin yaralanması ihtimali vardır. Bu cihet daha sulh zamanında düşünülerek tedbir alınır. İşte bu sebeple her askerin ceketinin sol eteğinin iç cebinde taşınmak üzere birer harp paketi bulundurulur. Her ordunun kendine göre bir harp paketi vardır. Kimisi bez bir kese içinde kimisi teneke kutu içinde muhafaza olunur. Bizim ordumuz için kabul edilen harp paketinin iki kılıfı vardır. En üstteki gaz ve rutubetin girmesine mani bir muşamba muhafazadır. Bu açılınca içinde parşömen denen bir nevi kâğıttan ikinci bir muhafaza görülür. Buda açılınca asıl sargı meydana çıkar.

Yaralanan bir asker yarasını kendi sarabilecek derecede ise bu harp paketini kendisi açar sol el ile sargının kenarlarından sağ el ilede sargının siyah damkalı serbest ucundan tutar. Her iki el birbirinden uzaklaştırılınca sargı içinde biri sargı bezine dikili diğeri istenen tarafa sürüle bilen iki gazlı bez parçası görülür. Bu gaz bezi parçalarından biri kurşunun açtığı deliğe diğeri kurşunun çıktığı tarafa gelecek veçhile konur. Sonra sargısı üzerinden sarılarak bağlanır. Burada dikkat edilecek nokta sargı içinden çıkan gaz parçalarını avuçlamayarak kenarından tutmaktır. Çünkü kirli el ile avuçlanan gaz parçası konduğu yarayı ufunetlendirir.

3 — Zehirlenme

Zehirler cinslerine ve nevilerine göre ayrı ayrı tesir gösterirler. Bazıları yakıcıdır; şiddetli sancıları, kanlı kusmaları, ve amelleri mucip olur. Bazıları uyuşturucudur, insana gevşeklik verir. Böyleleri kendini kayıp ederler. Bazılarıda bilâkis sinirleri ayaklandırır, çarpıntılara sebep olur. Ense, gövde yay gibi gerilir, sertleşir. Böyleleri sonunda nefes alamayarak ölürler.

Ağızdan alınan zehir ne cinsten olursa olsun evvelâ zehirlenen adamın boğazına parmak salarak kusturmak lâzımdır. Ondan sonra da zehirin cinsine göre hususî bir ilâç verilmek üzere hekime haber vermek icap eder. Bakır, arsenik ile zehirlenmede dört yumurtanın akını güzelce çalkalamalı ve üzerine yavaş yavaş yarım okka kadar su katmalıdır. Hekim gelinceye kadar bu sudan bardak bardak verilir.

ZEHİRLİ HAYVANLARIN ISIRMALARI; YILAN ISIRMASI: Yılan eğer el, ayak, kol, bacak ısırmış ise hemen o yerin üst tarafından sıkıca boğmalı, yılanın ısırdığı yeri temiz bir çakı veya

ustura ile genişçe yarmalı, kuru şişe veya boynuz çekerek yılanın zehirini dışarıya akıtmağa çalışmalıdır. Sonra kızgın bir demirle dağlamalıdır. Göğüs karın baş gibi yerlerde ise sargı ile boğmak fayda vermiyeceğinden sadece yarıp boynuz çekmeli ve dağlamalıdır. Bunları yapmakla beraber hemen hekime haber gönderip çağırtmalıdır.

AKREP SOKMASI: Akrebin soktuğu yere dikkatle bakmalı. İğnesi vurduğu yerde kalmış ise evvelâ bu iğnenin dış tarafındaki kısmını bir makasla kesip atmalı, içerde kalan parçasınıda cınbızla tutup çıkarmalıdır. İğnenin çıkarıldığı yere sulu amonyak veya tentirdiyot sürmelidir.

ARI SOKMASI: Evvelâ arının iğnesini çıkarmalı, sonra bir az sıkarak veya emerek zehirini dışarı almalı üstüne gazyağı, benzin veya âdi sirkeden hangisi bulunursa onu sürmelidir. Çamur sürmek çok zararlıdır.

KUDUZ HAYVAN ISIRMASI: Kuduz; İnsana kudurmuş köpek kedi.... gibi hayvanların ısırması veya tırmalaması ile geçer. Kuduz bir hayvanın ısırdığı veya tırmaladığı yer yılan sokmasında olduğu gibi boğulur, yarılır, kanı dışarı akıtılır ve yeri derince dağlanır. Böyle bir adamı hemen bir kuduz müessesesine göndermelidir. Aldırış etmemek caiz değildir. Kudurmuş hayvanın kendisini veya ölüsünü de baytara muayene ettirmelidir.

4 — Kazalarda yapılacak acele sıhhî yardımlar

Yaşayan bir insan bir takım arızalara ve kazalara uğrayabilir. Sapsağlam gezen, işi ile, güci ile uğraşan bir adam ummadığı bir yerde bir kaza geçirebilir. Bu gibilere yapılacak acele sıhhî yardımlar çok kerre bunların ölümden kurtarılmasına faydası dokunur. Bu mühim bahsi çok dikkatle öğrenmek ve yerinde yapmak büyük bir insanlık vazifesidir.

BÜYÜK EZİK VEYA AĞIR PIÇAK YARALARINDA: Meselâ otomobil altında kalmış bir bacağı kopmuş bir adamın yanındasınız veyahut sokakta kavga ederek kolundan veya bacağından vurulmuş bir yaralı görüyorsunuz; yarasından oluk gibi kan fışkırıyor ve kendini kayıp etmek üzeredir. Bu hal karşısında ne yapacaksınız? Bırakıp gidecekmisiniz?

Bittabi hayır. O halde kazaya uğrayan adamın yaralı bacağını veya kolunu elbiseden çıkarıp çıplak bir hale koymalı ve hemen yaranın üst tarafından bir iple veya bir bel kayışı ile sıkıca bağ-

lamalıdır. Bunu muvaffakiyetle yaparsanız o adamın hemen oracıkta ölmesinin önünü almış olursunuz. Böyle damarları boğularak kanı durdurulan bir yaralıyı artık hiç vakıt geçirmeden hemen bir hastahaneye veya hekime götürmelidir. Çünkü damarları boğulduktan sonra nihayet iki saat içinde sargısı çözülmeyen yaralının bağlı olan kolu veya bacağı kangıran olur. Buna meydan vermemek ve kanı durdurmak için nasıl acele ettinizse damarı bağlatmak içinde yaralıyı hekime götürmekte de o kadar acele etmelidir.

YANIKLARDA: Faraza evde ufak bir çocuğunuz mangal kenarında oynarken sıcak su ibriğini devirdi. Sıcak su ile eli yandı. Çocuk başladı feryada ve hemen elinin yanan yerlerinde deriler kabardı, altına su birikmeğe başladı. Bu vaziyet karşısında telaş etmeden yanık yere zeytinyağı sürmeli ve üzerine temiz bir pamuk koyup sarmalı ve çocuğu hemen hekime götürmeli. Su toplanan kapartıları patlatıp açmak veya üzerine çamur veya tezek koymak asla caiz değildir.

KESİKLERDE: Kalem yontarken veya bir şey keserken pıçak, çakı..... kazaen parmağınızı kesti veya avcunuza battı, sızarak kan akıyor. Eskiden olduğu gibi kanı kesmek için üzerine örümcekağı koymak veya kirli bir şey bağlamak caiz değildir. Yaraya bol tentirdiyot sürüp temiz gaz ve pamukla üzerini orta sıkılıkta sarmak kâfidir.

BAYILMALARDA: Şiddetli bir acı duyan, aç karnına uzun zaman ayakta kalan, çok kan kayıp eden pek acıklı ve kederli bir söz işiden bayılır. Bayılacak adamın benzi solar, kulakları uğuldar, alnından soğuk ter taneleri boşanır, gözleri kararır, düşer, nefesi adeta durur, nabızları duyulmayacak kadar zayıflar. Bu hal beynin kansız kalmasından ileri gelir. Böyle bir adamı derhal başı aşağı yastıksız olarak yere yatırmalıdır. Kucaklamak, kaldırmak, oturtmak çok tehlikelidir. Asla yapmamalıdır. Kanın dolaşmasını kolaylaştırmak için elbisenin yakasını, dümelerini çözmeli, kemer ve kuşağını gevşetmelidir. Böyle bir adamın etrafındaki kalabalığı dağıtmalı, kapı ve pençereleri açmalıdır.

Fenalık nefesin durmasından ve yüreğin zayıflamasından ileri geldiğinden yüreği uyandırıp canlandırmak nefeside işletmek lâzımdır. Yüreği uyandırmak için bayılanın yüzüne, göğsüne soğuk su serpilir, burnuna lokmanruhu, sirke gibi sert kokulu şeyler tutulur, yüzüne hafifçe vurulur. El ve ayakları, sol memesi üstünde yürek evi oğulur. Biraz aklı başına gelince soğuk su veya çay, kahve yudum yudum içirilir. Nefesi durmuş bir adamın nefesini

işletmek için zorla nefes aldırılırki buna sun'î teneffüs derler.

Hayatlarından ümit kesilmiş bir çok baygınlar; sudan çıkarılmış adamlar, kömür vurmuş veya zararlı gaz teneffüs ederek kendinden geçmiş insanlar sun'î teneffüsle kurtarılabilmişlerdir. Her kes sun'î teneffüs yaptırmasını bilmelidir. Oda şöyle olur. Baygının bütün etleri gevşer dilide arkaya kaçar. Bu hal nefes borusunu tıkayabilir. Bunun için evvelâ dili dışarıya çekmelidir. Hatta dili ucundan mendil ile tutulup dakikada 16 - 18 dafa ağızdan dışarı çekilir ve bırakılırsa bu manevra bile nefes almayı idare eden kumanda merkezini uyandırıp iş başına geçiriyor. Kazazede nefes almaya başlayor. Bu faydalıdır amma asıl nefes aldırma manevrası bu değildir. Fazla adam ve yardımcı bulunursa birisi böyle dili çeker ve bırakırsa iyi olur. Eğer yalnız iseniz dili dışarı çekip bağlamalıki içeri kaçmasın. Hastayı soymalı, belinin altına sert yastık koymalı baş tarafına geçip dirseklerinden sıkıca tutarak göğsünden ayırmalı ve başına doğru kaldırmalı. Sonra aynı suretle indirip göğsüne kavuşturmalıdır. Kollar kalkınca göğüs açılır yani hastanın göğsüne hava girer (soluk alır), indirince kapanır yani hasta soluk verir.

Bu usulde sun'î teneffüs yaptırmanın bazı fenalıkları vardır.

Birisi; baygının etleri gevşektir. İnsan kollarını kaldırıp indirirken hastayı hırpalar. İkincisi; çok kuvvet ister. Üçüncüsü; hasta kusarsa nefes borusuna kusmuk kaçar. (baygınlar kusarsa derhal başları yana çevrilmeli, ağzı biraz aşağı doğru tutulmalıdır. Böylece kusmuklar dışarı akar, nefes borusuna gitmez).

Suya düşmüş adama tarif edilen usulde sun'î teneffüs yaptırılırsa akciğerlerde kalan biraz su hava ile karışır; nefes borularını tıkayacak köpük tıkaçların husulüne sebep olur.

En iyi usul şudur:

Hotanın göğsü açılır, yüzü koyun sert bir yere yatırılır. Can evine (göbeğinin üst tarafına) sertçe bir yastık, tomar yapılmış bir caket konur. Resimde görüldüğü üzere sırtının iki tarafına eller konup ağır ağır kaburgalara bastırılır ve el kaldırılmadan basmak kesilir. Böyle dakikada 15 - 18 dafa bastırılıp bırakılır. Göğüs açılır kapanır. Hastanın dilini bağlamağa lüzum yoktur. Kusarsa yere gider, nefes borusuna kaçmaz. Akciğerlerinde su kalmış ise onlarda dışarı akar. Bir yeri zedelenmez. Yapılması da kolaydır. Sun'î teneffüs manevrasına en az bir saat devam etmeli, hasta açılmadı kendine gelmedi diye ümidi kesmemeli hasta nefes alıncada iş bitti diye bırakmamalı çünkü nefes bazan yine durur.

Bazı baygınların yüzü sarı ve solgun değildir. Bilakis morar-

mıştır. Böyle yüzleri morarmış baygınlara sun'î teneffüs yukarıda söylenen birinci usulde yapılmalıdır.

Boğulma:

1 — Boğazın iple, el ile sıkılması, nefes borusunu içerden bir şeyin tıkaması yahut toprak altında kalınarak baş dışarıda olduğu halde göğsün ağırlık içinde açılıp kapanamaması gibi sebeplerle vücudumuz havadan mahrum kalır, insan boğulur.

2 — Nefes yolları ve aletleri serbestçe işler amma suya düşenlerde olduğu gibi akciğerlere hava yerine su girer yahut akciğerlere giren hava zararlı maddelerle karışmış bulunur. İnsan hem saf havadan mahrum kalır hemde zehirlenir. Böyle muzır hava; uzun zaman terk edilmiş susuz kör kuyularda dışarıdan atılan pisliklerin çürümesi ile kapalı mahzenlerde zahirenin bozulmasiyle, yangında odaları duman basması yüzünden hasıl olur. Kezalik muharebelerde atılan bazı boğucu gazlarda insanı boğar. Oda da kömür yakılırsa kömürün zehiri odanın havasını bozar. Orada yatan adam boğulur, ölür.

Böyle bir hal karşısında ne yapılır; şimdi onu söyleyeceğiz:

a) Havanın nefes borularına girmesine mani olan şeyi ortadan kaldırmalı, adam kendini boynundan asmış ise kucaklayıp sarsmadan kaldırarak ipi kesmeli; toprak altında kalmış ise sür'atle toprağı kürekleyip kaldırmalı, suya düşmüş ise sudan, havası bozuk yerde ise o fena mahalden hemen çıkarmalı, havası bozuk yere giren adam tehlikeye düşer. Evvelâ oranın havasını mümkünse temizlemeli, kapı ve pençereleri açmalı, kuyu veya mahzen ise havalandırmağa çalışmakla beraber ihtiyaten beline ip bağlamalı, ikinci bir ipi de eline alarak yavaş yavaş girmeli. Dışarıda akıllı, kuvvetli adamlar bulunmalı, şayet bir fenalık his olunursa elindeki ip ile işaret verilir, dışarıdan hemen çekilir çıkarılır. Kazaya uğrayan adamın yanına sağlıkla gidilirse ikinci ip kazaya uğrayan adamı bağlayıp çıkarmağa yarar.

b) Vakıt kayıp etmeden sun'î teneffüs yapılmalı. Kazaya uğrayan sudan çıkarılmış ise bundan evvel akciğerlerindeki suyu boşaltmalı, ağız ve burnu, çamur, yosun ve kumdan temizlenmeli. Akciğerlerdeki su yukarıda söylediğimiz ikinci usulde sun'î teneffüs yapılarak çıkarılır. Halkın yaptığı gibi bacağından asmak doğru değildir ve tehlikelidir.

Serhoşlara ne yapmalı?

Serhoşluk ekseriya ispirto ile zehirlenmedir. Sızmamış serhoşlara koyu kahve ve çay içirmelidir. Serhoş bir kaç dafa kusarsa

daha kolay ayılır. Sızmış serhoşları her tarafı mazbut bir odaya yatırmalıdır. Bunların vücutları buz gibidir. Sıcak örtüler örterek ısıtmalı el ve ayaklarını uğmalı nefes almayacak derecede ise sun'î teneffüs yapmalıdır. Kendine gelince çay, kahve içirmelidir.

Elektrik vurması:

Bilmiyerek kuvvetli bir elektrik geçiren her hangi teli tutan veya üzerine basan bir adam da şiddetli bir sarsıntı olur ve o adam derhal bayılır ve düşer. Etlerin sarsıntısı ve sıkışması çok dafa bu adam elektrik telini bırakamaz. Böyle henüz tel elinde bulunan bir adamın elbisesinden veya elinde tutan diğer bir adamda tıpkı o teli tutmuş gibi sarsılır ve bayılır.

Böyle bir halde evvelâ tahta saplı makasla veya balta ile teli kemelidir. Çünkü demir makaslar elektriği geçirir. Hazırda böyle münasip bir şey yoksa kuru yün elbise veya kalın pamuklu kumaşla üç dört kat eli sarıp onunla bayılanın elbisesinden tutup telden ayrılmalıdır. Elbise veya kumaş ıslak olursa yine elektriği geçirir. Kazaya uğrayan adamı elektrik telinden ayırdıktan sonra açık ve havadar bir yere götürmeli orada sun'î teneffüs yapmalıdır.

Yıldırımda elektriktir. Yıldırımla vurulmuş, düşmüş olanlarda bayılanlara yapılan tedbirin ve yardımın hepsi yapılmalıdır.

Elbisesi tutuşanlar:

Her hangi bir sebeple elbisesi tutuşanlar korkarak kaçar ve koşarlar. Böyle hareket çok fenadır. Elbise daha kolay alevlenir, bütün bütün yanar. Bunları hemen durdurmalı; üstlerine büyük bir battaniye, yorgan, veya her hangi bir örtü atıp yere yatırarak yuvarlayarak örtü ile her tarafını sıkıca örtmeli. Böylece ateş söner. Akabinde örtüyü kaldırıp kızmış elbiseleri soğutmak için bol soğuk su dökmelidir. Ondan sonra yanıklarda yapılan tedbirler tatbik olunur.

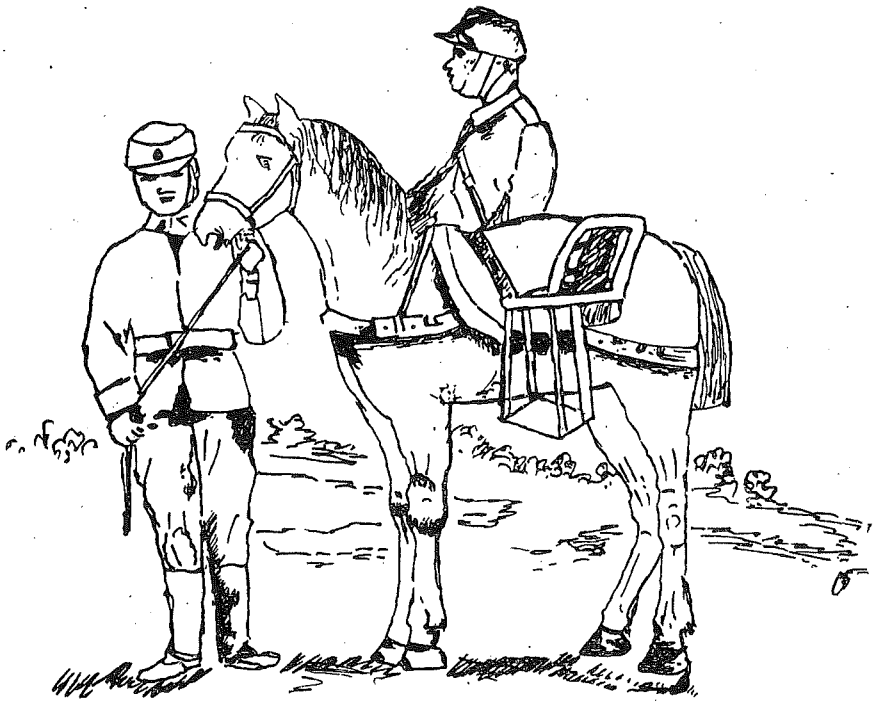

Oturarak götürülecek yaralılara mahsus eyeri sandalyeli hasta nakliye beygiri

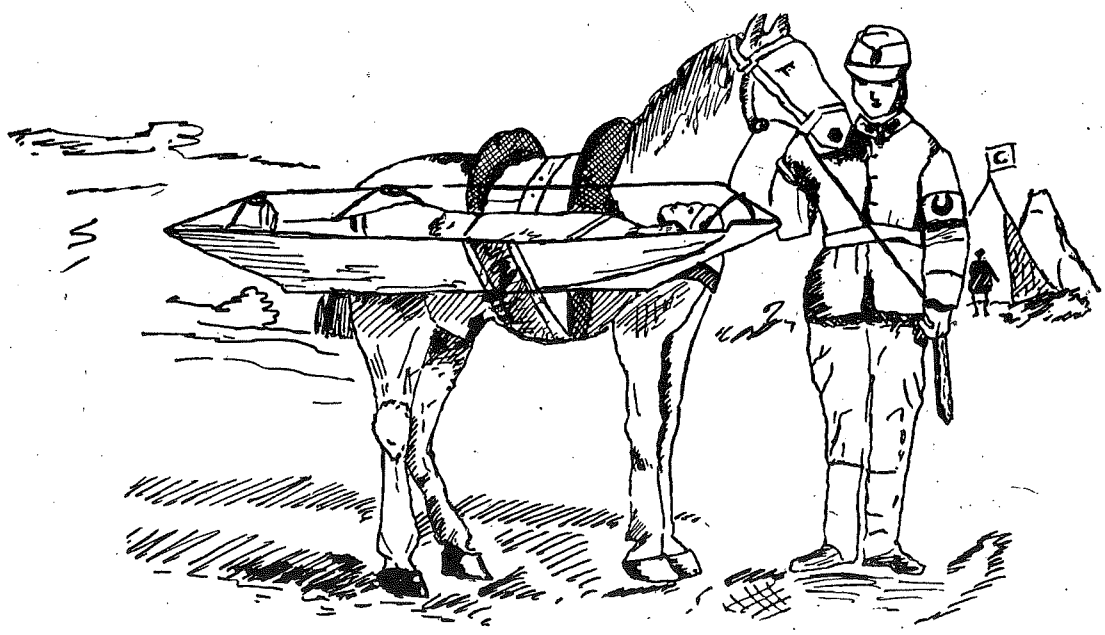

Yatarak götürülecek yaralılara mahsus sedyeli hasta nakliye beygiri

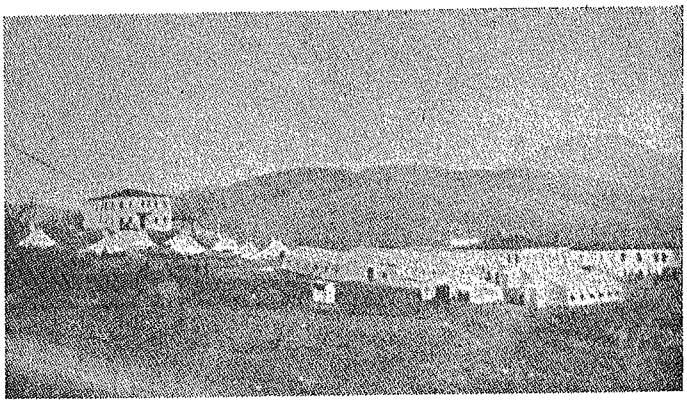

Büyük harpte Gelibolu civarındaki seyyar hastahaneler

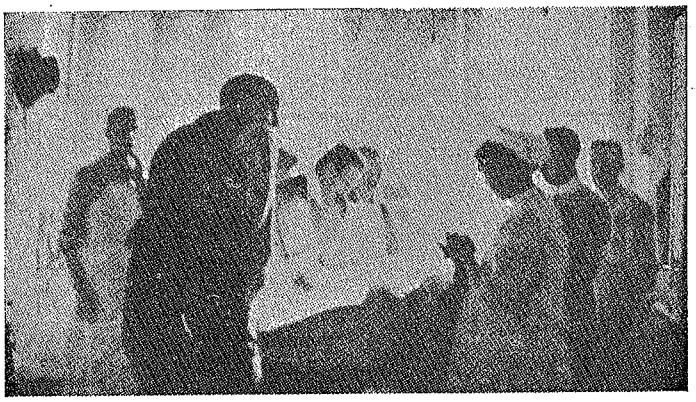

Bir seyyar hastahanenin içi. Karyolalarda yatanlar yaralılardır.

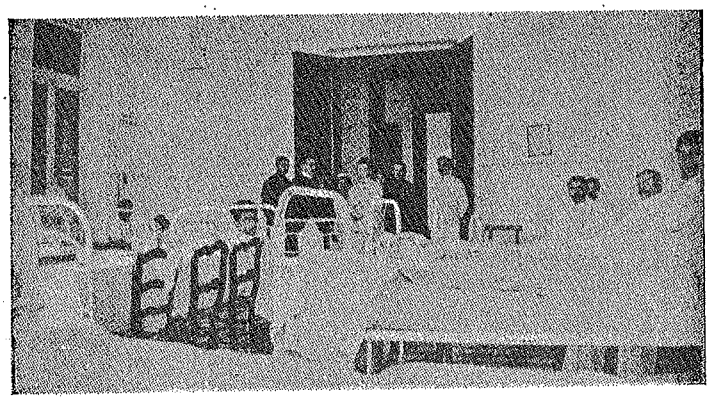

Muharebe esnasında bir yaralıya ameliyat

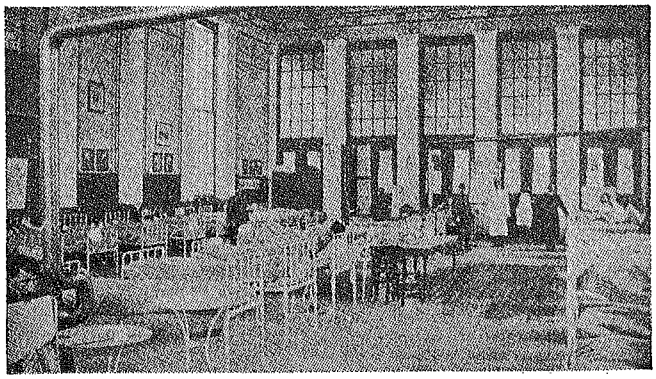

Büyük harpte bir yaralı koğuşunun içi

Harpte yaralıları bulan ve yardım eden sıhhiye köpeği

Teskere ile yaralı nakleden teskereci neferleri

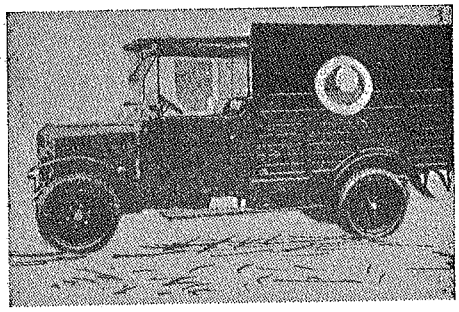

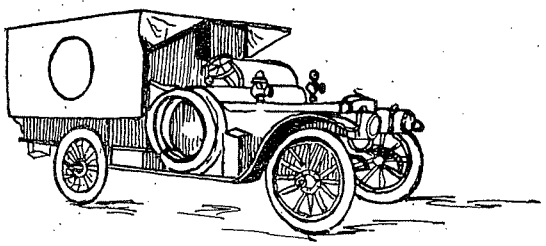

Muharebede yaralı ve hasta taşıyan sıhhiye otomobilleri

Hayvan Bakımı

1 — Beygir nedir? Memleket ve Orduya ne Gibi Faydası Vardır?

Memlekette ve orduda kullanılan hayvanların içinde işimize en çok yarayan hayvan beygirdir.

Beygir canlı bir makinedir. Köylünün icabında çiftini sürer, harmanını döğer; arabasını çeker. Orduda süvariyi, dağ topunu, makineli tüfeği ve eşyayı sırtında taşır. Top çeker, askerin ekmeğini, suyunu cephanesini taşır; hasılı her işimizi görür.

Kahraman milletlerin atlara muhabbetleri ziyadedir. Atı çok seven ve atına iyi bakan insanları Allahta sever. Çünkü insandan sonra Allahın en sevgili mahluku attır. Atın çok olduğu yerde berekette fazla olur. At'arımız vaktiyle çok güzel ve iyi idi; süvarilerimize sipahi denirdi. Sipahiler Türkün ulu bayrağını ta Avrupanın göbeğine kadar götürmüşler ve düşmanlarımızın karşısında at oynatmışlar, böylece Türkün kahramanlığını dünyaya tanıtmışlardır. Fakat sonraları atlarımıza iyi bakmadığımız için gitgide atlarımız kötüleşti ve bugün gördüğünüz küçük ve cılız halini aldı. Dedelerimizin yaptığı gibi bizde atlarımızı cins olarak üretmeliyiz ve atlarımıza iyi bakmalı ve binmeliyiz. İcabında kahramanlığımızı yine dünyaya göstermeliyiz.

Attan başka orduda çok iş gören bir hayvan daha vardır, oda katırdır. Katır çok kuvvetli, dayanıklı ve kıymetli bir hayvandır. Yalnız yaradılışında bir az titiz ve huysuzdur; fakat iyi muamele edilirse çabuk insana alışır ve dost olur. Esasen her hayvana iyi bakmak ve iyi muamele etmek insanlık borcudur.

2 - Hayvanın Bünyesi

Atın ve katırın vücudunda bir çok irili ufaklı kemikler vardır. Bu kemiklerin hepsine birden (kemik çatısı) denir. [Şekil—1] Bu kemikler birbirine kemik bağları ile bağlanır ve oynak yerleri yaparlar. Bu oynak yerlerinde ayrı ayrı atları vardır. Kemik çatıyı kırmızı renkte olan etler ve etlerin üzerinde kıllı deri örter.

Hayvanın vücudu üç parçaya ayrılır: Kafa, gövde bacaklar.

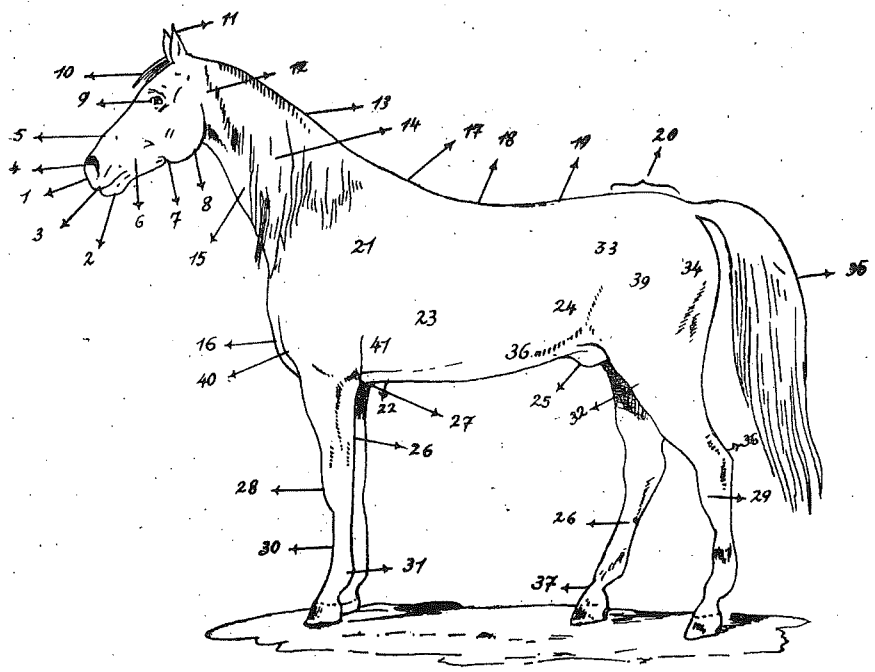

[Şekil — 1]

Hayvan Vücudunun Adları

1 — Üst dudak
2 — Alt dudak
3 — Ağız
4 — Burun deliği
5 — Burun üstü
6 — Yanak
7 — Nabız
8 — Çene altı çukuru
9 — Göz
10 — Kâkül
11 — Kulaklar
12 — Kulak bezinin yeri
13 — Yele
14 — Boyun
15 — Nefes borusunun yeri
16 — Göğüs
17 — Cidağu
18 — Sırt
19 — Bel
20 — Sağrı
21 — Kürek
22 — Kolan yatağı
23 — Kaburgalar
24 — Boş kürekler
25 — Çav
26 — Kestanı
27 — Dirsek
28 — Ön diz
29 — Aşık oynağı
30 — Ön incik
31 — Topuk
32 — Art diz kapağı
33 — Elmacık
34 — Kaynak
35 — Kuyruk
36 — Aşık başı
37 — Bukağılık (bilek)
38 — Karın
39 — Kalça oynağı
40 — Omuz ucu
41 — Yürek yeri

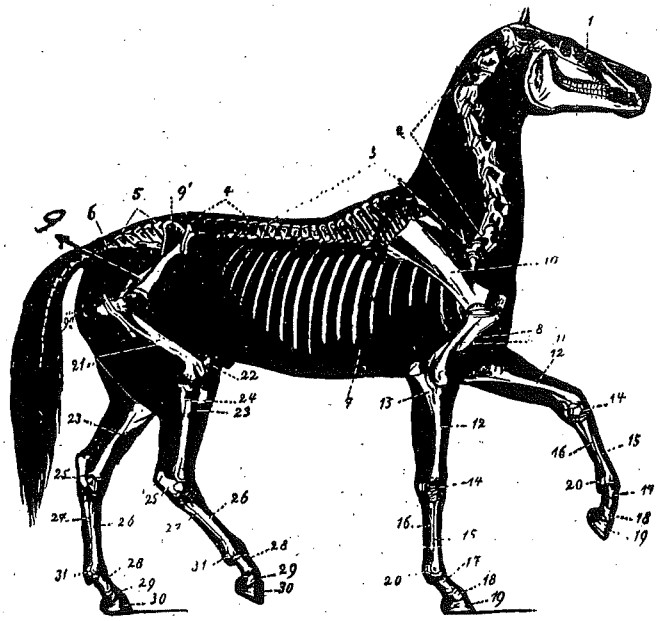

Atın İskeleti

1 — ve 1 baş kemikleri (alt ve üst çene kemiği)
2 — Boyun zincir kemikleri
3 — Sırt » »
4 — Bel » »
5 — Kuyruk sokumu
6 — Kuyruk zincir kemikleri
7 — Kaburgalar
8 — Göğüs kemiği
9 — Leğen kemikleri
10 — Kürek kemiği
11 — Pazı kemiği
12 — Kol kemiği
13 — Dirsik kemiği
14 — Ön diz kapağı kemikleri
15 — İncik kemiği
16 — Yan incik (küçük incik) kemiği
17 — Bukağılık kemiği
18 — Taç kemiği
19 — Ayak kemiği
20 — Oyluk kemiği
21 — Oyluk kemiği
22 — Art diz kapağı kemiği
23 — Kaval kemiği
24 — Baldır kemiği
25 — Aşık kemiği
26 — İncik kemiği
27 — Küçük incik kemikleri
28 — Bukağılık kemiği
29 — Taç kemiği
30 — Ayak kemiği
31 — Susam kemiği

1 — Kafa: Alt çene ile üst çene kemiğinin birbirine bağlanması ile meydana gelmiştir. Bu iki kemiğin arasında ağız boşluğu ve ağız boşluğunun içinde dil ve dişler vardır. Dil hayvanın dudakları ile tuttuğu ve ön dişleri ile kopardığı lokmayı ağzın içinde sağa sola götürür, yan dişlerinde lokmayı çiğnemeğe yararlar. Bundan başka üst çene kemiğinde iki tane göz boşluğu birde beyin boşluğu vardır. Kafatası denilen bu boşlukta beyin bulunur.

2 — Gövde kemikleri: Kafadan başlayıp kuyruğun ucuna kadar sıralanmış olan zincir kemikleri ile kaburga (eğe) kemikleri ve göğüs kemiğinden ibarettir. (zincir kemiklerinin ortaları deliktir. Boru gibi olan bu deliğin içinde beyinden çıkan murdar ilik vardır.)

Gövde kemikleri kendi üzerlerini örten etlerle beraber gövde de bir boşluk yapar. Bu boşluk içerden ve orta yerinden bir et perde ile ikiye ayrılmıştır. Öndekine (göğüs boşluğu) arkadakine (karın boşluğu) denir. Göğüs boşluğunda iki akciğer ve arasında yürek bulunur.

Akciğerler: Hayvanın burun deliklerinden giren temiz havayı nefes borusu ile çeker, kanı temizler, pis ve zehirli havayı da nefes borusu ile dışarıya atarlar. İşte bunun için oda ve ahırların kapı ve pençerelerini sık sık açıp içerdeki nefesle birikmiş olan pis havayı temizlemelidir. İnsan ve hayvan aç ve susuz kısa bir zaman yaşayabilir. Fakat havasız yaşayamaz. Sağlam olmak için daima temiz hava almak lâzımdır.

Yürek: Vücudun kan deposu ve bir nevî tulumbasıdır. Gece gündüz hiç durmadan çalışır. Havanın bünyesinin her bir noktasına (hücreye kadar) kırmızı kanı kendisinden çıkan ve gittikçe inceleşip iplik gibi küçülmüş olan kırmızı kan damarları ile ulaştırır. Bünyenin her bir noktasını besledikten ve tamir ettikten sonra yanmış, siyahlanmış olan kanı siyah kan damarları ile tekrar toplar; tazelenmek ve temizlenmek üzere akciğerlere gönderir. Siyah kan akciğerlerde temiz hava ile temizlenip kızardıktan sonra vücuda dağılmak üzere tekrar yüreğe gelir.

Karın boşluğunda mide barsaklar, barsaklara safra döken karaciğer, dalak bundan başka belin altında böbrekler vardır. Hayvanın ağzında dişlerle öğüdülmüş ve tükrükle ıslatılmış olan lokmalar mide ve barsakların içinde tekrar ıslanır, yuğrulur nihayet bir kısmı erir vücudu beslemek üzere kana geçer. Erimeyipte kana geçemiyen kısmıda pislik olur dışarıya çıkar. Hazım olmuş yeni erimiş olarak kana geçmiş olan yiyecek vücudu besledikten ve yandıktan sonra kanda toplanmış olan zehirin bir kısmı (hamızı

karbon) akciğerlerden nefes ile dışarıya çıkar, zehirin diğer kısmıda vücudun süzgeçi olan böbreklerde süzülerek sidik olur.

Gövde boşluğundan başka geri tarafta bir boşluk daha vardırki bunada (leğen boşluğu) denir. İçinde sidik torbası, dişilerde (döl yatağı) vardır.

3 — Bacak kemikleri: Bunlarda ikiye ayrılır: Ön bacak kemikleri, art bacak kemikleri.

Ön bacak kemikleri; Kendilerini örten uzun etlerle hayvan gövdesine bağlanmıştır. Bu kemiklerin adları yukarıdan aşağı doğru sıra ile kürek kemiği, pazı kemiği, kol dirsek kemiği, incik kemiği, bukağılık kemiği, tırnağın içinde bulunan üç tane küçük kemiktir.

Art bacak kemikleri: Bunlarda hayvanın sağrısının içinde bulunan (leğen) kemiklerine etler ve kemik bağları ile bağlanmıştır. Yukarıdan aşağı doğru sıra ile oyluk kemiği, kaval kemiği.

Aşağıdaki kemiklerin adları yine ön bacaklardaki kemikler gibidir.

Yukarıda söylenen beyin ve murdar ilikten beyaz iplik gibi sinirler çıkar, bu sinirlerden kan damarları ile beraber vücudun her tarafına; en küçük noktasına kadar (hücreye) kadar dağılır. Bu sinirlerin bir kısmı her azayı çalıştırır, hareket ettirir. Bir kısmıda vücudun her hangi bir noktasında olan acı veya sızıyı derakap duydurur (his ettirir), adeta telefon gibidir. Görmek, işitmek, atlamak hep bu sinirler vasıtasiyle olur.

Yürekten çıkıpta vücudun her tarafına ağaç dalları gibi dağılan ve gitgide kıl gibi incelen kırmızı kan damarları, tıpkı kendisi gibi olan ince siyah kan damarları ile balık veya örümcek ağı gibi birbiriyle örgülenirler. Bu damarların yanında sinirlerde beraber bulunur. Her sinirin ucu bir hücreye kadar gider. Onun için vücudun her hangi bir noktasına bir iğne batırsak hemen kan çıkar ve acı duyarız.

3 — Tımarın Lüzum ve Faydası

Tımar: Hayvanın vücudunu her taraftan örtmüş olan deriyi temizlemek demektir. Tımar; yapılması muhakkak lâzım olan bir iştir. Çünkü, hayvanlarda tıpkı insanlar gibi hemen burun deliklerinden hemde kısmen derilerinin üzerindeki küçük deliklerden nefes alarak yaşarlar. Eğer hayvanların vücudunu tımar etmiyecek ve temizlemiyecek olursak orada vücut kiri birikir ve ufak delikleri kapar; kapanıncada hava giremez, hava girmeyincede hayvanların sağlığı tehlikeye düşer.

Tımarın faydası çoktur.

1 — Yukarıda söylendiği gibi tımar ile hayvan vücudunun kiri, yağı temizlenir ve bu suretlede hayvanın deri yolu ile aldığı nefes kolaylaştırılır.

2 — Tımar: Vücut üzerindeki kirin birikmesiyle meydana çıkabilecek bir çok hastalıklardan hayvanları korur.

3 — Tımarları iyi yapılan hayvanların kanı daha temiz olur, güzelleşir, kanlı canlı olur.

4 — Tımarları iyi yapılan hayvanların mide ve barsakları daha kuvvetli olur ve yidiklerini daha iyi eridirler.

TIMAR MALZEMESİ: Hayvanların vücut temizliklerini temin için orduda her hayvan başına aşağıda yazılı malzeme verilir:

a) Ot fırça
b) Kıl fırça
c) Alafıranga kaşağı
d) Kıl gebre (çift)
e) Sünger
f) Silgi bezi
g) Tarak
h) Maya temizleme demiri
i) Bezden yapılmış su kovası

TIMAR HANGİ VAKITLARDA, NEREDE ve NASIL YAPILIR: Tımar, hayvanın müsait olduğu zamanlarda hiç olmazsa biri ahır dışında olmak üzere günde iki defa yapılmalıdır.

Bilhassa içinde çok hayvan bulunan ahırlarda yapılan tımar, ahırı toza boğar. Bu toz gerek tımar edenler için ve gerekse hayvanlar için zararlıdır. Bu sebeple yağmurlu ve çamurlu havalardan gayri zamanlarda hayvanları dışarıda tımar etmek her halde çok faydalıdır.

Tımar, büyük bir oynaklık ve çeviklikle yapılmalıdır. Tımar, üç kısma ayrılır:

1 — Vücudu temizlemek;

2 — Yeleyi, kuyruğu ve müsait havalarda hayvanın bütün vücudunu yıkamak;

3 — Ayaklarının temizliğine her zaman dikkat etmek.

Derisi kalın ve kılları sert hayvanlar kaşağı ile tımar edilir. Kaşağı hayvanın sargısından itibaren bütün etli kısımları üzerine ve evvelâ kılların yatımlarının aksi cihetine doğru sonrada kılların yatımına doğru hafifçe basmak suretiyle sürülür. Hayvanın kemikli kısımlarına kaşağı sürülmez.

Hayvanın derisi ve kılları ince veyahut kırpılmış ise kaşağı

faydasızdır. Pislik ve çamurları gidermek için yalnız ot fırça kullanmak yeter. Hayvanın üzerindeki katı kir ve pislik kaşağı ile kabartılıp fırça ile temizlendikten sonra kıl fırça ile tımara devam edilir.

Fırça sağ elde tutulur ve kaşağı gibi kullanılır. Fırça kullanılırken sol elde kaşağı bulunur. Fırçayı vücuda her defa sürdükten sonra eldeki kaşağı üzerine sürülür ve fırçada toplanan kir bu suretle temizlenir. Yani kaşağı fırçayı temizliyen bir tarak işini görür. Kaşağı tozla dolduğu zaman hayvan gerisinde belli bir yere vurularak temizlenir.

Kılları perdahlamak ve parlatmak içinde gebre kullanılır. Ele geçirilen gebre tıpkı kaşağı gibi evvelâ kılların yatımlarının aksi cihetine sonrada kılların yatımına doğru olmak üzere vücudun her tarafına sürülür. Gebreleri haftada hiç olmazsa iki defa sabunlu sodalı kaynar su ile yıkamak ve kurutmak lâzımdır.

Yele, kuyruk ve kıl dipleri tımar esnasında fırçalanır ve hafifçe ıslatılmış fırça kıllar üzerinden geçirilir.

Islak süngerlerle gözler, burun delikleri, hanepler, makat, çav (kısrak ise memeleri) ve kuyruk atları silinir.

Sonra sıra ayakları ve tırnakları temizlemeğe gelir.

Tırnaklar hayvan vücudunun temelidir. Tırnaksız hayvan sağlam değildir ve işe yarar dayanıklı farz edilemez. Binaenaleyh ayakların ve tırnakların daima temiz bulunması şarttır. Her hizmetten sonra akşam ve sabah tımarlarında bu azalara dikkat edip temizlemek lâzımdır.

AYAK TIRNAKLARININ TEMİZLENMESİ USULÜ: Hayvanın ayağı, tırnağı toz toprak, gübre, çamur ve envai türlü pisliklerle bulaşık olduğu zamanlar temiz suya batırılmış süngerile yıkanır yahut dibi düz ağaçtan yapılmış kovalar içine hayvanın her ayağı ayrı ayrı bastırılarak kovanın içine kâfi mikdarda su koyduktan sonra fırça ile güzelce temizlenir, yıkanır, tırnağın altındaki çukurluklar maya temizleme demiri ile temizlenir. Ayak ve tırnak böylece yıkanıp temizlendikten sonra iyice oğulur ve kurutulur.

4 — Yıkamak

Açık ve ılık havalarda sıcak mevsimlerde hayvanları yıkamak pek faydalıdır. Fakat yıkama ne sık sık yapılmalı ve nede her defasında 10 dakikadan fazla sürmemelidir. Her yıkamadan sonra hayvanın vücudu behemehal çabukça ve iyice kurutulmalıdır.

Yıkama; ya suya sokarak yüzdürmek veya vücuduna su dökerek duş yapmak suretiyle iki türlü yapılır.

Az süren (meselâ 10 dakika) hafif bir duş hayvanın yorgun azası için sıhhidir. Fakat bu hal kışın sui istimal edilmemelidir. Bu halin neticesi çok defa bukağılıklarda çatlakların ve bıcılganın zuhuruna sebebiyet verir.

Yukarıda söylenilen iki türlü yıkamaktan mümkünse birincisi yani deniz, nehir, göl gibi suların az derin ve akıntı çok olmıyan mahallerinde suya sokarak yüzdürmek suretile olanı yapılmalıdır.

5 — Yem

Hayvan yemi belli başlı olarak Arpa, yulaf, saman, kuru ot ve mevsiminde yedirilen yeşil çayırdan ibarettir.

Arpa, ata kan ve can veren bir yemdir. Saman ve ot da kuvvetli bir yemdir. Bu sebeple atlara arpa ile beraber mutlaka saman veya ot da verilmek lâzımdır. Ot ancak saman verilemediği zamanlar yedirilir. Saman ve ot hayvanların büyük ve uzun olan barsaklarını doldurmağa yarar. Yalnız arpa verilirse hayvanların saman veya ota fazla ihtiyaçları olduğu için bir müddet sonra yemlik tahtalarını kemirmeğe başlarlar ve arpayı istekle yimezler.

Hayvanların yiyebilecekleri yemlerin evsafı aşağıda yazılmıştır:

ARPA: Hayvanlara verilecek sarı renkte, parlak, dolgun daneli, kılçıksız, beneksiz, deliksiz, kokusuz, ağızda çiynendiği zaman lezzeti hoş ve tatlımsı ve elde olduğu zaman kolayca kaymalıdır.

Böyle arpalar besleyici olduklarından makbuldürler. Yeni sene mahsulü bir sene evvelki mahsule nazaran daha faydalıdır. Memleketimizde yetişen ve tabii rengi esmer olan arpa nevide makbuldür.

Sürmeli, nemli, yaş, kızmış küflü, fena kokulu, bit yenikli bozulmuş arpalarda kılçıklı zayıf olan arpa hayvanlara yidirilmez.

İçinde toz, toprak, kum, karakuk, delice ot tohumları, saman çöpleri gibi yabancı maddeler bulunan arpa ancak temizlendikten sonra hayvanlara yidirilir. Böyle yapılmazsa toz, toprak, kuma ve saire gibi şeyler hayvanların barsaklarına oturur ve ağır sancılar yapar. Bazı atlar, kumlu arpa verildiği için ölürler.

YULAF: İyi bir yulaf kuru, parmaklar arasında kolayca kayar, kabuğu ince ve parlak, yüzü buruşuksuz, içi sık ve beyaz, ağızda ezildiği zaman lâtif ve unlu bir lezzet bırakır.

Dane ve mağşuşata ait sair aranacak vasıflar arpanın aynıdır

KURU OT: İyi bir kuru ot; rengi itibariyle koyuca yeşil, sapları ince, yumşak, boyları kısa, güzel kukuludur; erişmiş birinci biçim

otlar fazla kuvvetlidirler. Yeni sene mahsulü geçen sene mahsulünden daha iyidir.

Eski, sapları kalın ve katı, siyahımsı veyahut beyaza yakın açık sarı, solmuş ve avuç içinde kolay kırılabilir ve güzel kokusunu kayıp etmiş otlar daha az kuvvetlidir.

Nemli, küf kokulu, çamurlu, tozlu, dikenli, sazlı, kamışlı baldıran ve saire gibi yabancı muzır nebatat ile karışık otlar kuvvetsiz olmakla beraber ağır hastalıklara sebebiyet verdiklerinden hayvanlara yedirilmez.

SAMAN: Hayvanların yiyeceği için arpa, yulaf ve buğday samanı kabul edilmiştir. Bu samanlar az veya çok parlak ve sarı renktedir. Kendisine mahsus hoş bir kokusu vardır. Fena kokusu hiç yoktur. Kuru, yumşak olup kolayca ufalanmaz.

Saman iyice ezilmiş, tozsuz, topraksız ve kemiksiz olmalıdır.

Kumlu, tozlu ve topraklı, kirli, pis, küflü veya küf kokulu fazla kesmikli samanlar hayvana yedirilmez. Kezalik rengi siyahlanmış ve üzerinden seneler geçmek suretiyle rengi solmuş olan bozuk samanlar hayvanlara yedirilmez.

ÇAYIR OTU: Taze çayır otu her sene kanunnamesi mucibince bütün hayvanlara yedirilir.

Çayır otu umumiyetle hayvanlara ya gösterilmiş olan çayır yerinde veya ahırda yedirilir.

Çayır otları arasında saz, kamış; baldıran, diken envai ile kılçıklı otlar zehirli otlar, çamurlu ve bataklık otları, çiğnenmiş, küflenmiş, kızmış, yeşil otlar hayvanlarda öldürücü hastalık ve sancılar yaparlar. Bu gibi otlar çok zararlıdır. Yeşil ot çayırda verildiği takdirde yulaf veya arpa istihkakları akşam ve sabah iki müsavi kısım halinde kırılmış ve ıslatılmış olduğu halde verilir.

Yeşil ot tevziattan ancak bir kaç saat evvel kesilmiş, temiz havadar gölge bir yerde muhafaza edilmiş olmalıdır. Yığın halinde bulunan otlar çabuk kızar ve bozulur. Bu sebeple umumiyetle yeşil otların 12 saat zarfında hayvanlara yedirilmiş olması lâzımdır. Yeşil ot ahırda yedirildiği zaman bol pisleyeceklerinden ahırlar sık sık temizlenmeli ve temiz tutulmalıdır.

***

YEM NASIL ve NE VAKITLAR VERİLİR: Hayvan yem istihkakı sabah, öğle, akşam yedirilmek üzere üç müsavi kısma ayrılır.

Sabah yemleri: Vazifeden en az iki saat evvel, öğle yemi öğle istirahatinde ve hayvanlar kâfi derecede dinlendikten sonra, ak-

şam yemleri de akşam tımarından sonra verilir.

Yem esnasında ahırda bulunmayan (yani hizmette olan) hayvanların su ve yemleri döndükleri zaman kâfi derecede dinlendirildikten sonra verilir.

Alelumum daneler (arpa yulaf) bir kısım daneye karşılık bir buçuk kısım saman ve saman bulunmadığı zaman aynı nisbette kıyılmış otla iyice karıştırılarak torbalar içinde hayvanlara yedirilir. Geri kalan saman ve ot istihkakları öğünler arasında münasip fasılalarla verilir.

Yemlikler: Her öğünden sonra temizlenmelidir. Çünkü hayvanlar salyaları ile yemliği ıslatırlar. Yemliğin ötesinde berisinde kalan yem artıkları ve salya birleşerek mayalanır. Bu mayalanmadan da hayvanlara hastalık gelebilir. Onun için yemlikleri her öğünden sonra temiz süpürge ile temizlemeğe çok dikkat etmek lâzımdır.

Yem torbaları: Yem torbalarını da her öğünden sonra temizlemelidir. Güneşli havalarda içini dışını çevirerek güneşe koymalı ve kurutmalıdır. Çünkü salya bulaşır ve pislenir. Yem torbalarını haftada hiç olmazsa bir defa kaynar su ile haşlayarak temizlemek lâzımdır.

6 — Sulama

Hayvanlar hep kuru yiyeceklerinden (arpa, yulaf, saman, ot gibi) suya olan ihtiyaçları insanlara nazaran daha fazladır. Hayvanları katiyen susuz bırakmağa gelmez. Susuz kalan hayvanın kanı koyulaşır, sıcaklık gelir, hastalanır, yem verilsede istemez.Hayvanlara her mevsimde günde en az iki defa su içirmek lâzımdır. Sıcak yerlerde ve mevsimlerde öğle vaktıda muhakkak su verilmelidir. Hayvan hasta dahi olsa gündelik sudan mahrum edilmez.

Hayvan suyu istediği kadar içmelidir. Suyun faydası olur zararı olmaz. Dişilerde sütü ziyadeleştirir, hazmı kolaylaştırır, pekliğin önünü alır.

Yazın yapılan yürüyüş ve manevralarda hayvanlar çok terler, susuzluğu çok artar. Onun için böyle zamanlarda her fırsatta hayvanı sulamak lâzımdır. Manevra esnasında hayvanlar terli dahi olsa su vermelidir. Çünkü su verildikten sonra yine hareket edileceği için ziyan vermez. Yalnız mola zamanlarında hayvanlar yarım saat kadar dinlendirildikten sonra su verilmelidir.

Hayvanlar ahıra geldikleri vakıt o gün çok çalışmışlarsa veya çok terlemişlerse yine yarım saat istirahat vermelidir. Eğer böyle

yapılmayacak olursa hayvanlar sancılanır ve daha bir çok hastalıklara tutulabilir.

Kaideten hayvanların içeceği sular yemden evvel verilmeldir. Bu kaideden ayrılmak mecburiyeti hasıl olduğu takdirde yemden en az üç saat sonra su vermelidir.

İnsanların içemiyeceği her hangi bir suyu (meselâ: Çok bulanık ve çamurlu, kokulu, acı tuzlu, buruşturucu, kurtlu, çok sıcak veya çok soğuk sular) hayvanlara içirilmemelidir. Böyle sular hayvanlara türlü türlü hastalıklar getirir. Bu hastalıkların en hafifi sancıdır.

Vakıtsız sulanmalarda iyi değildir. Esasen hayvanlar vakıtsız sulanmak istenildiklerinde suyu istekle içmezler. Vakıtsız sulandıklarında, sular sancı yapabilir. Hayvanlar yem yedikleri zaman bu yem onların mide ve barsaklarındaki sular ile hamur olur. İşte tam olgun bir hale gelen bu hamurun üzerine hayvanlara su verilirse, hamur sulanır ve hayvanda ağrı sızı yapar.

Hayvanları bulaşıcı hastalıklardan korumak ve sülüklerden muhafaza etmek için rast gele umumî yalaklarda sulamamalıdır. Buna mecburiyet olursa su kovalarla içirilmelidir.

Kova ve yalaklar: Hayvanların su içecekleri kova ve yalaklar çok temiz tutulmalıdır. Bunlar, hayvanlar sulanmadan evvel ve sonra temiz süpürgelerle temizlenir, sonradan da bir daha temiz su akıtılarak ve dökülerek tekrar temizlenir. Eğer yalaklar, sular böyle temizlenmezse hayvanlar su içerken bırakacağı salyalar ve bunların içinde türeyecek ufak mayacıklar, tekmil suları da pisletir. Hayvanlarda bunları içmekle hastalığa tutulabilir. Hayvanları kışla harici umumî yalaklarda sulamamalıdır.

7 — Hayvana Muamele

Hayvana yaklaşırken seslenmelidir. Sokulduktan sonrada hayvanı el ile okşamalıdır.

Hayvanları döğmemelidir. Hayvanları huysuz, haşarı olması haksız yere döğülmesinden ötürüdür. Sebepsiz hayvana el kaldırmak günahtır.

Haşarı hayvanları huylarından vaz geçirmek için bir çok çareler vardır. En iyi çare, kendilerine iyilik etmektir. Hayvan sahibi hayvanını sever ve iyi kullanırsa hayvan ne kadar huysuz ve haşarı olursa olsun efendisine yani sahibine fenalık etmek istemez. Demek huysuz hayvanları fena adetten vaz geçirmek için en iyi çare döğmemektir.

Bir nefer atının harp ve dert arkadaşı olduğunu unutmamalıdır.

Boş zamanlarda atını okşamalı, sevmelidir. Atlar çok hisli hayvanlar oldukları için kendini sevenleri dar ve ağır vakıtlarda çok büyük kazalardan koruyabilir.

8 — Hizmete Gitmeden Evvel ve Yollarda ve Hizmetten Dönüşte Hayvana Yapılacak Muamele

HİZMETE GİTMEDEN EVVEL:

Her neferin hayvanı hakkında bilecği ve yapacağı şeyler:

1 — Hayvan yemini yemişmi? Arttırmışmı? Arttırmamışsa ne kadar arttırmıştır?

2 — Hayvanın keyfi yerindemi, bakışı canlımı? Yoksa gözlerinde sönüklük varmı? Hayvan düşkünmü ve düşünüyormu? Kılları dikleşmişmi, ön ayakları ile yer eşiyormu yahut tabiatı ve adeti olmayan bir şey yapıyormu? Meselâ: Boş böğrüne bakıyormu? Yürütüldüğü vakıt ayakları serbest gidiyormu? veya tutukmu?

Eğer bu gibi gayri tabiî bir hal görülürse onbaşı, çavuş veya nalbanda haber verilir.

3 — Hayvana eyer, semer, koşum vurulmazdan evvel bir defa cidagusunu, sırtını, belini, kaburgalarını, kolan yatağını elle yoklamalı, bu yerlerde yara, bere, şiş, urgun olup olmadığına bakmalı sonra ayaklarını kaldırıp taban veyahut mayada mıh olup olmadığını veya taş, tahta, sıkışıp sıkışmadığını muayene etmeli ondan sonra hayvana ne vurulacaksa onu vurmalıdır.

Hayvanın nalı oynayorsa veyahut nalı düşmüşse veya mıh uçları (perçin) kabarmışsa bunları görmeli ve haber vermelidir.

YOLDA NE YAPMALIDIR:

Süvariler kıt'a halinde hareket ettikleri zaman kıt'a kumandanının gösterdiği yoldan giderler. Bir kıt'anın mekkârileri, arabalarıda kıt'a ile birlikte hareket halinde ise kıt'anın takip ettiği yolu takip ederler.

Bazan süvarilere ve mekkârelere münferit vazifeler veya memuriyetler düşe bilir o gibi hallerde şunlara dikkat etmelidir:

1 — Sert ve taşlık yollardan kabilse gitmemeli, yolun iyi tarafı takip olunmalıdır.

2 — Yokuş veya inişlerde sür'atle gitmemelidir.

3 — Yollarda hayvana ara sıra mola vermelidir.

4 — Kaşanmaları için sık sık fırsat vermelidir.

5 — Hayvanların yürüyüşlerini gözetmeli, arkada kalmamalı ve daima diğer arkadaşlarla olan mesafeyi açmamalıdır.

6 — Tarlalardan geçmek mecburiyeti varsa sürülmüş yerlerden

veya tarlaların bataklık yerlerinden gitmemelidir. Çünkü bu gibi sürülmüş ve bataklık yollar hayvanları çok yorar. Hayvanlar nallarınıda çabuk atarlar.

7 — Gerek bozuk yollarda ve gerek inişli yokuşlu yerlerde, hayvanını düşünen iyi bir süvari attan iner ve hayvanın yükünü hafifleterek atı yedeğine alır.

8 — Konak yerine bir saat kalınca hayvanları katiyen koşturmamalıdır. Yolun son kısmı adeta ile gidilir. Bu müddet zarfında hayvanlar terini kurutur ve bir az yorgunluğu gider.

HİZMETTEN DÖNÜŞTE:

1 — Hayvanın dört ayağını yıkamalıdır. Bu suretle taban veya mayasına mıh batmışsa meydana çıkar.

2 — Hayvanın ayaklarındaki toz veya çamur giderilmelidir.

3 — Hayvan terli ise güzelce oğulur, kurutulur sonra ahıra çekilir, hava icap ettirirse üzeri örtülür.

Kılları çabuk kurutmak için her iki ele bir tutam ot veya sap almak ve hayvanın gerdanını, karnını, göğsünü ve böğürlerini kuvvetlice oğmak sonra temiz suya hafifçe batırılmış sünger ile kılların yatımına doğru olarak eyer veya semerin kapandığı yerin terini kaldıracak ve deriyi kurutacak surette iki, üç defa silmek ve kurutmak lâzımdır. Hayvanın diğer tarafları (Göz, burun delikleri, hanepler, mak'at çav ... v. s.) tımarda tarif edildiği gibi temizlenir.

4 — Eyer veya koşumun hayvanda bere, yalama, yara veya şiş yapıp yapmadığına iyice dikkat olunur.

5 — Hizmetten dönüşte terli hayvanlara su verilmez. Hayvanın kuruması beklenir. Aksi taktirde hayvan sancılanır.

6 — Sonra yataklık yapılır hayvan istirahata bırakılır.

9 — Molalarda Hayvanlara Yapılacak İhtimam

Atlı sınıflar her molada attan inerler.

Küçük molalarda yükler indirilmez, koşumlar çıkarılmaz. Hayvanların teçhizatında bir bozukluk olursa bunlar düzeltilir, yüklerdeki intizamsızlıklar kaldırılır. Nallar muayene edilir. Ufak tefek noksanlar tamamlanır.

Büyük molalarda yükler indirilir, koşum kolları çıkartılır, kolanlar gevşetilir. Eyer, semer ve koşumların sürtündüğü yerlerde sıyrıntı, şişginlik ve yara gibi vurgunlar olup olmadığı yoklanır; böyle bir hal varsa önüne geçmek çaresi aranır. Nalları düşmüş hayvanlar varsa derhal nallanır. Zamanı ise hayvanların su ve yemleri verilir.

Eyer, semer, koşum altındaki velenselerin kuru tarafları hayvanların sırtına gelecek veçhile alt üst edildikten sonra eyer, semer, koşum takımları ve kolan sıkıştırılmaksızın tekrar hayvana kapatılır. Ot ve saman dağıtılmasına kadar başlıklar çıkarılmaz.

10 — Nal ve Nalbant

Hayvanların tırnaklarının altına ve tırnaklarının şekline göre usulü dairesinde yapılıp mıhlarla tutturulan demir parçasına (nal) ve bu işi yapan sân'atkârada (nalbant) derler.

NAL: Tırnağın taşlık yerlerde, yollarda, şosalarda, dağ ve bayırlarda ve caddelerde kırılmasını ve fazla aşınmasını koruyan bir nevi kunduradır. Devamlı çalışan hayvanlara nal çaktırmak zaruridir. Çünkü devamlı çalıştırılacak hayvanlar şosada caddede, taşlık arazide ve yollarda araba, top... v. s. çekmek ve yük taşımak ve süvari hizmetini görmak için çalışacaklarından tırnakları fazla aşınır et kısmı meydana çıkar ve hayvan derhal topal olarak yürüyemez ve istenilen işide göremez.

Binaenaleyh vazifede kullanılacak hayvanlar mutlaka nallı olmak lâzım gelir. Nalsız hayvanlar çalışmayıp tavlada yatar ve uzun zaman işsiz kalırsa tırnakları uzar. Bilâkis çalışırsa tırnakları fazla aşınır. Eğer kendi başına ılgıda sürü halinde yumşak çayır ve çimenlik arazide dolaşırsa tırnakları az aşınır ve aşındığı kadar da yeniden tırnaktan sürer. Bu gibi hallerde hayvan topal olmaz ve tırnaklarıda fazla uzamaz. Çok defa köylü hayvanları kendi başına sürü halinde yumşak arazide nalsız olarak otlar ve dolaşır. Yalnız çalişan hayvanlar nallanır.

Tırnaklar ayda ne kadar uzar: Tırnağın uzaması ayda 1 - 1,5 santimetredir. Bu hale nazaran hayvanların 40 - 45 günde nalları değiştirilmelidir. Orduda nal miadı içinde değiştirilir. Nal değiştirilmezse hayvan ökçelerine basar, yürüyüşünü bozar, topuk çalar, topallıklar, tükezlemeler, düşmeler velhasıl tehlikeli haller meydana gelir. Fazla tırnaklar yontulduktan sonra yeni mıhlarla işbu eski nallar yeniden çakılırki: Bununda ismine (kayar) namı verilir.

Ön veya art ayaklardan birisi nal attığı zaman yanındaki ayakla beraber kayar edilir.

Bütün cihan ordularında kullanılan nallar demirdendir. Çünkü en idareli ucuz ve dayanıklı olan bu nevi nallardır. Memleketimizde daha nal ve mıh fabrikaları yoktur. Nalbantlar ve demirciler nal ve mıhları el ile döverek yaparlar.

Nallar çubuk demirden yapılır. Memleketimizde bir de alaturka

denilen kapalı nal vardır. Orduda bunlar kullanılmaz. Çünkü faydasından ziyade mazarratı vardır. Mutlaka mayayı çürütür, keçeler daralır, tırnak çatlar hayvan topal olur.

Ahalide bunu yavaş yavaş terk etmeğe başlamıştır.

Ordudaki nalbantların vazifeleri: Orduda nalbantlar sıhhiye neferleri gibi iş sahibi olup bunlarda hayvanların kendi bilgilerine göre sağlıklarına memurdurlar. Nalların çakılması, hayvanların topallıkları, bütün yara bere ve hastalıkları tavlada evvela nalbanda haber verilir.

Nalbantta kendi vazifesi dahilinde toplayacağı malûmatı toplar gelir baytara haber verir. Hasta olan hayvanları muayene yerine sevk ettirir.

Yem, su, tımar, nal mıh ve tedavide velhasıl hayvanların bütün bakımlarında nalbanda düşen vazife vardır. Bu sebepten bunların hizmetleri mühimdir.

11 — Hayvanlar ne Vakıt ve Nasıl Örtülür

Vücutları yağmurdan veyahut kardan ıslanan veyahutta çok terlemiş bulunan hayvanları ahırlara sokmadan evvel üzerlerini yünden çullarla örtmek lâzımdır.

Bazan manevra zamanlarında hayvanlar çok terlerse ve serin yerlerde de mola verilirse hayvanları üşütmemek için yine örtmek icap eder.

İyi güneş alan ahırlarda kışın hayvanları örtmek iyi değildir. Kışın dahi üzerleri daima örtülü kalan hayvanlar, çok nazikleşir ve çabuk hasta olurlar. Onun için mecburiyet görülmediği zamanlarda ordu hayvanlarını örtmek doğru değildir. Esasen kış gelmekle hayvanların kılları uzar ve soğuğa karşı dayanıklıkları çoğalır. Daima çul örtüsü altında kalan hayvanların kılları kısa, parlak ve düzdür. Bu gibi hayvanlar, çula alıştıkları için soğuğa karşı dayanıklıkları azdır. Hemde vücutlarına daima çul örtüldüğü için derideki nefes delikleride tıkanır ve bu yüzden de zarar görürler. Eğer böyle hayvanlar uzun müddet soğukta yağmurlu havalarda kalırsa (su sakağısı) denilen hastalığa çabuk yakalanırlar. İşte bunun için ordu hayvanlarını daimî olarak örtüler altında bulundurmak iyi değildir.

Hasılı askerî hayvanları; terlediği, ıslandığı veya hastalandığı zamanlardan gayri vakıtlarda örtmemelidir.

İcabında örtülecek çulları bağlamak için kullanılacak kolanlar geniş, düğümsüz olmalı ve cidagunun arkasından yan taraflara gelecek kısımlarda ufak ve dolgusu iyi basılmış birer yastık bulunmalıdır.

12 — Eyer

Eyer için en birinci şart, hayvanın vücuduna uygun olmasıdır.

Eyerin hayvanı vurmaması için düşünülecek noktalar:

1 — Hayvana iyi bakmalıdır. Çünkü iyi bakılmayan ve zayıf olan hayvanlar ile uzun yola gidilirse, vurgun. yara kolayca meydana gelir. Zayıf hayvanlarda cidagu sipsivri ve sırtında sert tahta gibi çıkmış olur. İşte böyle hayvanlara eyer ne kadar iyi vurulursa, iyi uydurulursa uydurulsun süvaride hayvanını vurdurmamak için ne kadar dikkat ederse etsin ekseriya urgun, yara hasıl olur. İyi beslenmiş, sırtı adeta yastıkalnmış gibi geniş olan hayvanlar iyi ve uygun bir eyer konuldumu hiç yaralanmaz. Hayvanın sırtı iyi tımar edilmezse orada kir toplanır. Bu ufak kirlerde bazı defa yara, bere yapabilir. İşte bu sebepten süvariler hayvanlarını bilhassa hayvanların sırtlarını gayet temiz tutmalıdır. İyi havalarda ara sıra sabunlayarak hayvanların sırtlarını kir ve tozdan gidermek lâzımdır.

2 — Sırtı eyer baskısına alıştırmak:

Ahırda çok yatgın veya çayırda bulunan hayvanların sırtı eyer baskısına olan idmanını kayıp eder. Böyle hayvanlara eyer vurularak uzun yol gidilirse bazan urgunlar meydana çıkar. Onun için ham hayvanların sırtını yavaş yavaş eyer baskısına alıştırmak ve onlara idman vermek lâzımdır.

3 — Eyere ve dolgularına dikkat etmek:

Bir süvari eyere ne kadar iyi bakarsa o kadar fazla kazanır. Çünkü temiz tutulan eyer, süvarisini yaya bırakamaz. Eyer dolguları ne çok sert, nede çok yumuşak olmalıdır. Dolgu her tarafta bir olmalı ve yumruk ile itildikte ne çok sertlik ve nede çok yumuşaklık göstermelidir. Eyerde bozukluk gören nefer derhal mafevkine malûmat vermeli ve tamir ettirmelidir. Dolguyu örten keçede pislik, sertlik olmamalıdır. Dolgu keçelerini fırçalamak, üzerinde sertlik olmuşsa ince bir değnek ile vurarak orasını yumuşatmak lâzımdır.

4 — Eyer altına konulan velense veya başka altlıklar (haşalar):

Bir çok süvari alaylarında eyerin altına velense korlar. Velensenin, koyarken temiz olmasına ve katlarda kırışıklıklar bulunmamasına çok dikkat etmek ve büyüklüğüne göre dört kat olarak katlanır. Katlanmadan evvel velenseleri silmek lâzımdır. Velenseler katlanırken tozlu topraklı yerde katlanmamalıdır. Çünkü ufak bir toprak, taş parçası velensenin katları arasında kalır. Sonra üstüne süvarinin ve eyerin ağırlığı baskı yapınca o toprak veya

toz parçası hayvanda yara açar. Hayvanlar hizmetten geldiklerinde velenserler veya haşalar hayvanların teri ile ıslanmış ise teri kurutmak ve velenselere yapışan kılları temizlemek lâzımdır. Temizlenmezse velenselerde katılıklar baş gösterir. Ve bu katılıklar hayvanı vurur. Ara sıra velense veya haşalar ufak bir değnekle vurarak sertleşmiş kısımlarını yumuşatmak iyidir. Velense katlanınca katların açık tarafı hayvanın sol tarafına gelmeli. Sonra velenseyi kılların yatımına doğru hayvanın sırtına koymalı ve katlanmış velensenin; eyerin cidagusuna ve sırta karşı olan boşluğa girecek tarzda yukarı kaldırmalı velenseyi koyarken kılların bükülmemesine dikkat etmeli, ufak bir kıl bükümtüsü bile bazan kılların dökülmesine ve orada şiş yapmasına meydan verir. Velense yırtık ise hemen saraca verilmelidir. Tamir görmüş ve dikilmiş velenselerde dikiş kısmı hayvanın sırtına gelmiyecek surette katlanmalı, eğer dikiş hayvanın sırtına veya eyerin bastığı yerlerine gelirse hayvanda şiş, vurgun yapar.

13 — Eyer Vurmak

Yeni alınan bir eyerin hayvanın vücuduna uygun olup olmadığını anlamak için evvelâ eyer çıplak olarak hayvanın sırtına konur. Burada dikkat edilecek noktalar:

Eyerin taban tahtalarının dolguları, sırtın yan taraflarında tamamiyle oturmalı, bel ve cidagu taraflarına geçmemelidir.

Süvarinin ve eyerin bütün ağırlığı taban tahtalarına çöker taban tahtaları tamamile sırtın yan ve etli taraflarına uygun gelmez, bir tarafı az, diğer tarafı çok basarsa mutlaka yara, şiş yapar.

Taban tahtalarının iyi oturduğu görülürse eyerin üzerine bir süvari bindirilir. Süvari eyer üzerinde evvelâ doğru oturur. Yan taban tahtaları yoklama edilir ve tamamiyle uygun gelip gelmediğine dikkat olunur. Sonra süvari öne eğilir. İşte süvari öne eğildiği zaman ön hane ile cidagu arasında dikine dört parmak sığmalıdır. Bu kadar yükseklik olmazsa sonra ön hanenin demir, cidaguyu yaralayabilir; ön hanenin muayenesi bittikten sonra süvari arkaya eğilir. Arkaya eğildikte hayvanın sırtı ile arka hane arasında yine dikine olarak 2-3 parmak sığmalıdır. Arka hane sırtın üzerine tamamiyle otururşa yine yara; şiş yapar. Önden arkaya giden murdar iliği kemiğinin üstü tamamiyle boştur. Buraya eyer dayanmaz.

Taban tahtaları sırtın yan taraflarına tamamiyle uymalı ve her tarafta baskısı bir olmalıdır. İşte eyer hayvanın sırtına böyle uydurulur. Sonra eyer kaldırılır. Velense dört katlı olarak bükülür.

Katlar arasında fazla büküntü, toz, toprak veya ot tohumları kalmamalıdır. Velense veya haşa iyi hazırlandıktan sonra önden arkaya ve hayvanın kıllarının yatımına doğru konur.

Velense ise, katların açık kenarları sol aşağı ve geride bulunacaktır. Haşa veya velenseden sonra eyer vurulur. Velense veya haşa eyerin ön tarafından bir el genişliği kadar taşkın bulunmak üzere konulmalıdır. Sonra velensenin ön ve ortadaki kısmı ön hane yuvasına, arkadaki kısmı arka hane yuvasına sokulur ve kolan çekilir. Ve böyle katlanmış bir eyere süvari iyi binerse asla yara, şiş olmaz. Bazı hayvanların cidaguları çok yüksek ve uzun, bazılarınında belleri çok çukur olur. Bazılarınında sırtları tümsek yapacak kadar çıkıntılıdır. Bazılarında da cidagunun yan tarafları oyuk gibidir. Bu gibi hayvanlara alayın saraç başısı vücutlarına göre eyer uydurmazsa kolayca vuruklar meydana gelir. Bizim anlayacağımız şudur:

Eyer; cidaguya, sırta, kaburgaların üst taraflarına dokunmamalıdır. Ve daima cidagunun arka tarafında kalmalıdır. Eyer ön tarafa çok yüklenirse bu gibi hayvanlar tökezler. Arkaya fazla kaçarsa hayvanların belini ve böbreklerini incitir. Hasılı eyer yerinde olmalıdır.

Eyer dolgularının tamirini daima; işten anlayan ve iyi işleyen ustalara yaptırmalıdır. Eyer dolgularını yaptırır yaptırmaz uzun yürüyüşlere bu eyerle gitmek doğru değildir.

Evvelâ eyer 3 : 4 hafta kullanılır hayvanı vurmadığı anlaşılırsa o vakit uzun yürüyüşlerde, manevralarda kullanılabilir.

Kolan çekerken dikkat edilecek noktalar:

1 — Kıl yatımının aksine olmamalı.

2 — Ne çok sıkmalı (hayvanın nefesi darlanır) nede çok gevşek bırakmalı (eyer oynar hayvanı vurur).

3 — Kolan, eyeri yerinden oynatmayacak kadar sıkılmalı ve üzerinde katiyen düğüm bulunmamalıdır.

4 — Kolan temiz olmalı ve vücutla kolan arasında toz, toprak bulunmamalıdır.

14 — Semerler ve Koşumlar

Semerler, ne pek uzun ve nede pek dar olmamalı. Dar semerlerin yük vurulacak yeri azdır. Bu gibi semerlerde yük kolaylıkla sallanır. Uzun semerler omuz ve bel üzerine fazla oturur ve bu yüzden omuz ve belde yara ve şiş yapar.

Semer cidagu, sırt, bel üzerine oturmamalıdır. İşte ordudaki tevhit semerlerinde bu iyilikler vardır. Semerler hayvanın üzerinde

ne fazla bol bırakılmalı ve nede pek sıkmalıdır. Hasılı semer hayvana tamamen uygun olmalıdır. Dolgu kısımlarının iyi ve hayvanın vücuduna göre uydurulması lâzımdır.

Sefere çıkmazdan evvel semerlerin, hayvanların vücuduna uygun olmaları ve iyi uydurulmuş bulunmaları pek lüzumludur. Uydurulan semere hayvanın tırnak numarası konularak diğer semerlerle karıştırılmaması ve her vakit o hayvana vurulması düşünülmelidir.

Semerin yalnız uydurulması kâfi değildir. Hayvanlarda vurgun olmaması için yükünde iyi yüklenmesi lâzımdır. Yük her iki tarafın tartısı bir olarak sıkıca yüklenirse yolda sallanmaz. Fazla sallanırsa hayvanda yara, şiş yapar.

Binaenaleyh her iki yakanın yükü aynı tartıda olmalı ve sıkıca bağlanmalıdır. Yük fazla havaleli olmamalıdır. Mekkârî hayvanlarına vurulacak nizamî yük 80 kilodur. Bundan fazla yük vurmak fazla ve günahtır.

Semer kolanlarında sakın ilmik yapmayınız. Çünkü ilmik hayvanı yaralar.

TOPÇUDA:

Evvelâ koşum, eyeri vurulur. Sonra hamut ve koşumlar geçirilir. En sonrada başlık vurulur.

Başlık:

Başlıkta dikkat edilecek noktalar:

Tepe kayışı, alın kayışı, burun salık kayışı öyle tokalanmalıdırki ne çok sıkı ve ne çok bol olsun. Vücutla kayış arasında iki parmak girecek kadar aralık bırakılmalıdır.

Yan kayışlarının avurt yerindede iki parmak sıağcak kadar bir aralık bulunacaktır. Boğaz altı kayışının aralığı dört parmak girecek kadar geniş olmalıdır. Çünkü burada nefes borusunun başlangıcı vardır. Fazla sıkıştırılırsa hayvan nefes alamaz.

Hamut:

Hamut geçirildiği vakit vücutla hamut arasında göğüs hizasında olmak üzere bir yumruk sığacak kadar genişlik bulunmalıdır.

Hamutlar uygun gelmezse çok yara yapar. Ve hayvanın göğsü yaralandımı artık eskisi gibi iş göremez; çünkü ufak bir hamut baskısı yeniden yara yapar. Onun için hamutların yastıklarının temizliğine ve dolgusunun bozulmamasına çok dikkat etmelidir. Hayvanın kiri, hamudun yastığına yapışır. Orada göz göz ufak tümsekler yapar. Bunlar temizlenmezse hayvanın göğsünde kaşıntı, bere ve yara yapabilir.

Hamudun yan taraflarında (kurbağacık) denilen açılır kapanır

halkalar vardır. Buraya koşum kolu, ucundaki bakla denilen demir halkalarla bağlanır.

Koşum kolları:

Koşum kollarının uzunluğu veya kısalığının ayar edilmesi lâzımdır. Koşum kollarının uzunluğu veya kısalığı her iki taraftada bir olmazsa hamut kısa tarafa doğru basar ve göğüste yara yapar.

Paldım kayışları:

Hayvanın vücudu ile paldım kayışları arasında dört parmak serbest girecek kadar genişlik bırakmalıdır. Fazla genişlik veya darlık iyi değildir. Paldım kayışlarını yerinde tutmak için diğer bir takım irtibat kayışları vardır. Bunlar bir taraftan paldım kayışlarına diğer taraftan tiyelti bellemesine veya koşum kaltağına iliştirilmiştir. Bu kayışlar ile vücut arasında iki parmak girecek kadar bir boşluk kalmalıdır.

Koşum kaltağı:

Bunun hayvana uydurulması tıpkı süvari eyerlerinde olduğu gibidir.

Koşum kaltağında; kaltağın çatısı ve eyer şiltesi ve birde üzerinden geçen dış kolan vardır. Nakliye koşumlarındada aynı kaide gözetilir.

15 — Hasta va Yaralı Hayvanlara Yapılacak İhtimam ve Tedavi

Her kıt'anın baytarı vardır. Baytarı olmayan kıt'aların baytarlığa ait işleri için behemehal bir yer gösterilmiştir. Bu sebeple orduda hiç bir nefer hayvan hastalıklarını veya yaralarını kendiliğinden tedaviye izinli değildir.

Ancak hayvanlara nezarete memur küçük zabitler ve neferler baytarın mevcut olmadığı veyahut yalnız başına bulundukları zaman (meselâ: Memuriyette bulunmak gibi) hayvanlara yapılması lâzım ilk yardımı yapabilmeğe muktedir olmaları için hayvan hastalığının anlaşılacağı işaret ve alâmetleri bilmeleri lâzımdır. Bunları bilmek yalnız askerlik zamanı için değil, başka zamanlar içinde lâzımdır. Burada söylenen bazı sade ve yapılması kolay ilaçlarda zaruret halleri ve baytarın bulunmadığı zamanlar içindir.

Bir hayvanın hasta olduğu şu suretle anlaşılır:

a) Hayvan yem yemez veyahut her zamankine nisbetle az yer.
b) Neşesiz, keyfsiz durur, başını aşağıda tutar veyahut yular uzunluğunca kendisini yemlikten uzak tutar.
c) Öksürür veyahut sık sık nefes alır. Burnu akar.

d) Sallanır, çabalanır, topallar; adeti, tabiati olmayan şeyleri yapar.

Bir hayvan bu hastalık işaret ve alâmetlerinden birini veya bir kaçını yaptımı onu hemen diğer hayvanlardan ayırmalı, mümkün olduğu kadar muhafazalı bir yere koymalı, eğer hava çok serin ve soğuk ise üzerini örtmeli; sıcak tutmalıdır.

Böyle bir halde arpa ve saman vermemeli yiyecek olarak yalnız iyi cinsten bir miktar kuru ot ve un çorbası vermelidir. Lâkin sudan mahrum etmemelidir.

ÖKSÜRÜK: Öksürüğün sebebi; tozlu, küflü yemler, otlar, pis ve sülüklü sular öksürük yapar. Nezleye tutulan hayvanlar vaktında iyi edilmezse daha geride nefes borularına dahi bulaşarak onların nezlesini meydana getirir.

İştaha ve neşesini tamamen muhafaza etmekle beraber bir hayvan öksürürse kışın sıcak tutmakla beraber günde iki dafada tütsü yapmalıdır. Tütsü için samanı kaynatmalı sıcak sıcak torbaya koyarak sarkık bir halde hayvanın başına asmalı ve yarım saat kadar torba böylece kalmalıdır. Hayvanın dudaklarının yanmaması için sıcak samanın üzerine bir az kuru ot veya saman koymak muvafık olur.

Bu tütsü ile hayvanın burnunda toplanmış olan sümükler akar sümükle tıkanmış nefes borusu temizlenir. Böyle hayvanları iyi havalarda vücudu örtülü olarak dışarı çıkarmalıdır.

BOĞAZ İLTİHABI: Eğer hayvan durgun ve neşesiz ise, zahmetle yem yerse, ağzı köpüklü ve salyalı ise, içtiği su ile yem parçalarını burun deliklerinden dışarı atarsa bunlar tehlikeli olabilecek olan bir boğaz iltihabına işaret ve alâmettir. O halde hayvanı örtmelidir. Boğazın dahilinde sıcaklığın (hararetin) muhafazası için hayvanın boğazı bir koyun derisi veyahut her hangi bir örtü parçasiyle sarılmalı, hayvana yalnız temiz su ile yapılmış ılık un çorbası vermeli, öksürükte olduğu gibi sıcak saman tütsüsüde yapılmalıdır.

SANCI: Sancı hayvanın gövdesindeki aletlerden (ki yukarıda sayılmıştır) birinin hastalanması ile duyduğu acıya denir.

Sancının alâmetleri: Hayvan yemini bırakır, ön ayakları ile yeri kazmağa başlar, kımıldanır, sallanır, böğürlerine bakar, yere yatar kalkar, yuvarlanır, inler, sık sık nefes alır, kaşanmak ister kaşanamaz, terler, bazı kerre evvela tersler, bir kaç damla sidik çıkarır sancı kesilir gibi olur fakat beş on dakika sonra yine sancı başlar. İşte hayvanda bu alâmetler görüldümü sancılandığı anlaşılır.

Sancının sebepleri:

1 — İşten gelen yorgun ve terli hayvanlar rüzgârda ve yağmur altında bırakılırsa sancılanır.

2 — Üşütülürse sancılanır.

3 — Aç karnına veya terli iken su içirilirse sancılanır.

4 — Hyvan işten gelir gelmez yorgun iken yem veriliser sancılanır.

5 — Temizlenmemiş kumlu, topraklı, ve küflü kızmış otlar ve samanlar sancı yapar.

6 — Bataklık, çamurlu, kurbağlı, kokmuş suları içirmek sancı yapar.

7 — Kuru ve tuzsuz kepek çok mikdarda verilirse sancı yapar. Çünkü barsaklarda gaz yapar.

8 — Hayvan yemini yer yemez işe gönderilir, ağır yük yükletilir veya arabaya koşulursa sancı yapar.

9 — Su az içirilirse veya yem üzerine hemen su verilirse sancı yapar.

10 — Hayvanı aç bırakarak (gübre, kıl, kum, toprak, tahta, ağaç kabukları..... v. s. gibi) şeylerin yenmesine meydan verilirse sancı yapar.

11 — Hayvanın altı yaş ve soğuk olursa hem sancı ve hemde öksürüğe yakalanır.

12 — Hayvana pek çok veya pek az istirahat verilmesi sancı yapar.

13 — Pek acıkmış veya aç gözlü hayvanlar tarafından çok ve çabuk yem yenmesi sancı yapar.

Hayvanlar sancılanırsa iyi etmesi güçtür. Hayvanların sancılanmamaları için arpasını temizlenmiş, kalburdan geçirilmiş olduğu halde her gün vaktüzamanında vermek temiz su içirmek ve yukarıda söylenen diğer sebeplerden çekinmek lâzımdır.

Sancılanan hayvanı; ahırda yemlikte bağlı ise veya arabada koşulu ise hemen çözüp bir kerre fanila parçası vaya kuru ot demetiyle karnını, belini ovalamalı, vücudunu örtmeli, adeta yürüyüş nevile gezdirmeli eğer mümkünse bütün vücudunu soğuk bir su ile yıkamalı ve fakat akabinde kuvvetle ovarak güzelce vücudunu kurutup örttükten sonra gezdirmeli ve kendisine tam bir diyet (perhiz) yapmalı.

Sancı geçmez çoğalırsa; hayvan kendini yere atarsa baş ve vücudu yaralanmamak için altına bol ot veya gübre serip olduğu yere bırakmalı ve baytara haber vermelidir.

İNKIBAZ YANİ PEKLİK: Hayvan zor tersler ve pek kuru gübre

çıkarır veyehut bir gün hiç terslemezse hayvanda peklik olduğu anlaşılır. İnkıbaz olan hayvanın arpa samanını kesip yaz ise yalnız yeşil ot vermeli yine çıkamazsa baytara haber vermelidir. Peklik çeken hayvanın karnını soğuk suya batırılmış gebre ile uğulması faydalıdır.

İSHAL YANİ AMEL: Buna iç sürmesi ve öttürme denir. İshal yalnız yeşil ot verilirse olur. Yahut üşütmek veya bozuk, küflü yemler verilmesiyle barsak hastalığından ileri gelir.

İçi süren hayvanlara ilk gün yem vermeyip aç bırakmalıdır. Yem yerine iki okka arpayı kaynatıp on dirhem tuz karıştırarak vermelidir. Geçmezse baytara haber vermelidir.

SİDİK TUTUKLUĞU: Güç işeyen veya hiç işeyemiyen hayvana on dirhem ayrık kökünü bir okka suda kaynatıp soğuduktan sonra süzmeli içerisine beş dirhem karbonat koyup eriterek içirmelidir. Bu ilâç bulunamazsa bir avuç mısır püskülü yahut bir okka arpayı bir okka suda kaynatıp soğuttuktan sonra süzerek yarım okka süt karıştırıp içirmelidir. Geçmezse baytara haber vermelidir.

SOLUĞAN (TIK NEFES): Soluğan akciğer keseciklerinin yırtılması ve genişlemesi ile hasıl olan bir hastalıktır. Bu hastalık iyi olmaz. İyi bakılmayan, lüzumsuz pek fazla koşturulan, ağır yük taşıtılan, ağır araba çektirilen, kireç ocaklarında çalıştırılan hayvanlarda soluğan çok olur. Birde anası babası soluğanlı hayvanların yavruları da soluğana çabuk tutulur. Bunun için soluğanlı hayvanlardan döl almamalıdır.

Soluğan nasıl tanılır: Soluğan yeni başlamış ve az ise aşikâr alâmetleri yoktur. Bunun için herkes tanıyamaz. Hele istirahatte iken hiç belli olmaz. Yalnız hayvan çok koştuğu veya ağır yük taşıdığı veyahut araba çektiği zaman çabuk yorulur. Sık sık nefes alır. Kuru öksürür. Boş böğürleri fazla çarpar. Hayvan rahat ettiği zaman bu haller geçer. Fakat arasıra kuru kuru öksürür.

Soluğan eski olur ve ciğerlerin her tarafını kaplamış bulunursa hayvan rahat halinde bile sık sık nefes alır. Burun delikleri açılır, boş böğürleri çarpar yem yerken, gezerken öksürür. Koşturulursa kısa, sert ve kuru kuru öksürür, tıkanıklık gelir çabuk yorulur., Gözleri fırlar.

Soluğanın ilâcı yoktur. Bunun için soluğanlı hayvanları ihtiyatlı kullanmalıdır. Az yük yükletmeli, koşturmamalıdır. Hafif araba çektirmeli yokuşlarda sık sık dinlendirmelidir.

Böyle hayvanlara yazın yeşil, kışın kuru ot vermeli, kırılmış

arpayı tuzla karıştırarak vermelidir. Fakat çok yem yedirmemelidir. Zira karnı çok doldukça nefes darlığı ziyadeleşir.

Yeni satın alınan hayvanda bir ay geçmeden soluğan olduğuna şüphe edilerek baytara gösterilir ve soluğan olduğuna dair rapor alınırsa hayvan sahibine iade edilip para geri alınır. Kanun böyledir.

AĞIZ HASTALIKLARI:

a) Ağız hastalıkları, dudak ve dil yarası ve damak şişmesi beygirlerde fena gemler ve dişindirik ipleri ile dudak yamaçlarında, dillerinde kesikler ve yaralar olur.

Ağız iltihabını bazan yakıcı, zehirli, küflü arpa ve saman ve otlar da yapar. Ağzı yaralı hayvan verilen yemi (arpa, ot.....) yemek için başını kaldırır; fakat ağzı acıdığından hemen çeker, ağzı sulanır; tükrüğün bir kısmı dışarıya dökülür yani verilen yemi ıslatır. Hayvanda bu hal görülürse ağzını açmalı, yaraları görmeli yara varsa (elli dirhem sirke, on dirhem balı) karıştırmalı günde bir kaç dafa ağzı bu ballı sirke ile temizlemeli. Ağızdaki yara geçinceye kadar hayvana yeşil ot veya kepek çorbası vermeli eğer bal yoksa yalnız sirkeli su veya tuzlu su ile ağzı yıkamalı.

b) Damak şişmesi taylar diş çıkardığı sırada ot yemeğe başladığı zaman diş etleri ve damağı kabarır ve kızarır.

Bizde buna karşı fena bir adet vardır. Kan almak. Bu fennen iyi değildir.

Damak şişmesini geçirmek için kan alınacağına sirkeli su, tuzlu su ve şaplı su ile ağız yıkanır. (Şaplı su iki dirhem şap on dirhem suda eridilmekle elde edilir.) Geçmezse hemen baytara müracaat edilmelidir.

BURUN KANAMASI: Burun kanaması ya ince toz ve kumların veyahut fena otlardaki kılçık ve dikenlerin burnun içerisine girip ince zarı yırtması ile olur. Yahut bataklıklı sulardan sulanan hayvanların ağzına burnuna sülükler girip onlar kanamaya sebep olur. Yahutta başka bir hastalıktan ileri gelir. Hayvanın burun deliklerini açıp bakmalı. Eğer sülük görülürse ve el parmakları yetişecek yerde ise tuzlu suya batırılmış bir bezle tutup almalı. Daha yukarıda ise burun deliklerine bir kamış ile tuzlu su üflemeli. Şayet sülük olmayıp yara veya yırtıktan geliyorsa yine tuzlu su üflemeli ve daha iyisi şaplı su veya elekten geçirilmiş mazı tozu üflemeli. Eğer kan ziyade miktarda geliyorsa ve bu yukarıda söylenen ilaçlar ile dinmeyorsa baytara haber vermelidir.

SICAK VURMASI (Güneş çarpması): Yaz günleri güneşin altında uzun müddet bırakılan hayvanlarda bilhassa semiz ve kanlılarında güneş çarpması hastalığı görülür. Birde yazın havasız pençereleri az veya kapalı sıcak ahırlarda duran hayvanların ahırın ısınan ve kızan duvarlarının sıcaklığı hayvanlara çarpar, buna sıcak vurması denir.

Güneş çarpması, sıcak vurması nasıl tanılır.

İlk yakalandığı zaman hayvan bir iki saniye deli gibi sıçrar sonra uyuşur. Başı önde göz kapakları yarı kapalı durur ve sık sık zorla nefes alır. Vücudu terler. Bazan kol, karın ve but etleri titremeğe başlar.

Bu hastalığın önü nasıl alınır? Böyle hayvanları derhal gölgeliğe, serin bir yere veya ahıra çekip başına boynuna soğuk bol su dökmeli iki kulakları arasına bolca ıslanmış yaş bezler koymalı.

Güneş çarpmasından hayvanı korumak için yazın ara sıra gölgeliklere çekmeli, yolda arabada koşulu veya binekte ise her konakta hayvanın başını soğuk su ile yıkamalı, ıslamalı, gölgede istirahat ettirmeli, hayvanları sık sık dinlendirmelidir.

16 — Eyer, Semer Koşum Takımı Yaraları

Hayvanların üzerine vurulan eyer, koşum, semerlerle kolanlar hayvanın vücuduna güzel uymaz ise tıpkı dar kunduraların ayağı sıkması gibi hayvanıda mütemadiyen rahatsız eder ve vurur. Vurmak demek oradaki derinin altındaki etlerin beraberce ezilmesi demektir. Bu ezilmek derece derece olur.

Hayvanların sırtında alelûmum şiş denen az veya çok büyüklükte az çok sıcak, kabarıntı görülürse evvela ve derhal oğmak ile kayıp edilmesini denemelidir.

Bunun için el ayasına hafifçe yağlı bir madde (iç yağı, zeytin yağı veyahut sabun) sürülerek kılların yatımına doğru elin ayasını şiş yerine dayatarak oğmalı. Şayet kabartı tamamen kayıp olmazsa hafifçe tuzlu veya sirkeli suya batırılmış bir sünger veya keçeyi sık sık tazeleye tazeleye üzerine koymalı ve semer veya eyer altına konan belleme veya sargı ile bir az tazyik etmelidir.

Sırtında şişkinlik ve kapartı görülen hayvanlar söylendiği gibi tedavi edilmekle beraber şiş ve kabartı ininceye kadar istirahat ettirilmek lâzımdır.

Hayvanın sırtında üsten bir yara açılmış ise (yani ete derin işlememiş bir yara hasıl olmuşsa) kalın kabuk tutturmaktan korunmak için adî su veya daha eyisi hafif sirkeli veyahut tuzlu su

ile dikkatli temizlenmelidir. Sonra yarayı hafifçe zeytinyağı, don yağı veya vazelinlemeli ve yaranın etrafını taşan genişçe bir muşamba ile örtmelidir. Her halde yarayı açık bırakıpta pisletmemelidir.

Bu söylediğimiz, bildiğimiz düz yaralar içindir. (ister büyük ister küçük olsun) fakat yara şişgin ve derin olursa, altı oynamışsa çok cerahat akıyorsa baytara müracaat etmek lâzımdır.

Yaraların temizlenmesi her gün veya gün aşırı olmalıdır. Köylüler ve bazı köy nalbantları çarık külü, kuru fışkı tozu gibi şeyleri yaranın üzerine koyarlarki bunlar doğru değildir. Bunlardan vaz geçmelidir.

Bazı hayvanlar diz üzerine düşmekten, ezinti ve sıyrıntıda ip ve yular kesmesinden, birbirini ısırmasından, cam, çivi gibi şeylerin batmasından vücutlarında yaralar açılır.

Bunlardan hasıl olan yaralar her gün sirkeli veyahut tuzlu su ile temizlenmelidir.

Yaradan az çok kan aktığı takdirde yara temiz sargı, mendil veya bez ile oldukça kuvvetli bir surette sıkılacak veçhile sarılmalı, eğer yara sarılmazsa ayni suretle örtülmeli ve kanı duruncaya kadar el ile tazyik etmelidir.

Bir hayvan aksarsa evvel emirde ayaklarına bakılır. Tırnak ile nal arasına taş, iri kum tanesi girmemiş olmasına ve tabana veya tırnağın iç tarafına cam çivi gibi şeyler batmadığına emniyet hasıl olmalıdır. Böyle şeyler görülürse hemen çıkarılır. Tırnakta ağrı yine devam ederse hayvanın ayağına uzun müddet soğuk su ile banyo yapılır. Bu banyo ağrının devam ettiği müddetçe sabah ve akşam iki dafa yapılmalı.

Eğer ağrı tırnakta değilse ağrıyı yukarıya doğru araştırmalı ve bunun içinde kolu yukarıya doğru yavaş yavaş sıkmalı. Bilhassa oynak yerleri ve incik kemiği dikkatle muayene edilmeli ve öteki ayakla kalınlıkça mukayese edilmeli. Nerede hararet varsa oraya su ile pansıman yapmalı daha iyisi bir akar suda banyo yaptırmalı veyahut ıslak keçe ile sarmalıdır.

Hayvanın bukağılıklarında bazan çatlak ve yarıklar olur buna bıçırgan denir. Bunlarda bakım noksanından, ip yular kesmesinden, çamurdan olur. Böyle bir halde yara etrafındaki kılları kesmeli, yarayı temizlemeli, az miktarda Giliserin veyahut vazelin borike veya sadece iç yağı sürmelidir. Eğer hayvan istirahatta bırakılırsa ispirto veyahut rakılı temiz suya batırılmış bir pamuk parçası bukağılık boşluğuna konarak sarılmalıdır. Yara iyi oluncaya kadar hayvanı sudan veya çamurdan geçirilmemelidir.

Hesap [*]

Birden Yüze Kadar Rakamlar [Şekil – 1]

Öğreticilere kılavuz olarak neferlere soracakları veyahut neferlerin birbirlerine soracakları sorgular:

1 — (A) dikine hanesindeki rakamları ONLAR ve birler olmak üzere ikiye ayırınız.
Cevap: 22 rakamı = 20 ve 2 rakamlarından yapılmıştır.
56 „ = 50 „ 6 „ „

2 — Yukarı cetveldeki bütün rakamları dikine ve yayılımına okuyunuz.

3 — Bu rakamlar bir santimetreyi gösteriyorlar. Beherini santimetre olarak okuyunuz.

4 — 1 numaralı yayılımına sıradaki bütün rakamların beherine ayrı ayrı 6 rakamını ekleyerek okuyunuz.

5 — 5 numaralı yayılımına sıradaki bütün rakamların beherinden ayrı ayrı 6 rakamını çıkararak okuyunuz.

6 — 8 numaralı yayılımına sıradaki bütün rakamların beherine 48 rakamını ekleyerek veya çıkararak okuyunuz.

7 — (e) başlıklı dikine hanedeki rakamların beherinden 1 rakamını çıkararak ve (f) başlıklı hanenin bütün rakamlarından da 4 rakamını çıkararak okuyunuz.

8 — 9 numaralı yayılımına hanedeki mevcut bütün rakamlardan 10 rakamını çıkararak okuyunuz.

DİĞER SORGULAR:

1 — Kovuşta 21 usta nefer var. Acemiler bunlardan 5 kişi daha azdır. Kaç acemi var?

2 — Bölükte 40 usta nefer, 32 acemi nefer, 8 onbaşı, 4 çavuş, 1 Başçavuş muavini ve 1 tanede Başçavuş var. Bölüğün bütün askerleri ne kadardır?

3 — Bugün bölükten 72 nefer talime çıkmış. Bunlardan başka iki nefer izinli, 1 nefer hastanede, 3 nefer kovuşta istirahatlı, 4 nefer nöbette, 1 nefer başka alayda olsa bölüğün nefer mevcudu ne eder?

[*] E. Mra. Hüseyin Rahmi Beyin müsabakaya giren kitabından aynen alınmıştır.

4 — Hasan, 7 atış vazifesini tamam yapmak lâzımken 5 ini tamam yapsa tamam yapamadığı kaç atış vazifesi kaldı?
5 — Tek bir top dakikada 8 şerapnel atıyorken hiç durmadan 3 dakika ateş etse kaç şerapnel yakmış olur?
6 — Kışlanın bahçesinde 10 elma ağacı, 6 armut ağaçı ve 4 erik ağacı var. Hepsi ne kadar ağaç eder?
7 — Bu sabah bahçede 15 gül açmış. Babam 5 ini keserek buket yaptı. Kaçı kalmış?
8 — Bir ağacın üstünde 14 tane kuş vardır. Avcı bir tüfek attı. 6 tanesi vuruldu yere düştü. Kaçı ağaç üstünde kaldı?

DİĞER SORGULAR:

1 — 3 tane 2 toplanırsa ne eder?
8 „ 5 „ „ „ ?
6 „ 9 „ „ „ ?
4 „ 15 „ „ „ ?
2 — 50 yi üç defa artırınız. 72 yi 4 defa artırınız.

DİĞER SORGULAR:

1 — Eğer bende daha 3 tane olsaydı 25 ederdi. Ne kadar varmış?
2 — Bana 6 tane ver, o zaman bende 48 olacak. Evvelce ne kadar varmış?
3 — Bende 50 den 8 noksan var. Ne kadar var?
4 — Hasan 5 kuruşunu bitirdikten sonra daha 56 kuruşu kaldı. Aslında ne kadarmış?
5 — Ali şöyle hesap yapıyor, 35 e 5 katarsam 50 olur doğrumu?
6 — Ahırda 5 hayvan yem yiyordu. Arkadan 2 hayvan daha geldi. Sonra da 3 hayvan daha soktular. Hepsi kaç oldu?

BAZI TOPLAMA TATBİKATLARI:
(Bunlar yalnız okunacaktır)

3+6+4	6+3+7	1+1+9
2+3+7	2+3+7	5+1+9
1+7+3	3+4+6	5+2+8
1+8+2	5+4+6	3+2+8

Aşağıdakiler hem okunacak ve hem de ne ettikleri söylenecek.

9+2=	8+3=	7+5=
29+6=	38+7=	67+7=
79+9=	58+4=	74+4=

Aşağıdaki rakamları kendi tam onlarına ketirmek için bu rakamlara ne eklenmelidir?
16,29,33,45,58,99,87,8,49,35,71? 12,24,96,19,5,86,77,68,13,98,45,11,4

Yukarıdakilerin cevabı şöyle olacaktır.

16+4=20
29+1=30
33+7=40 ve saire...

ÇABUK SAYMA TALİMLERİ:

1 — 1 den başlayarak, ikişer ikişer atlamak suretile 41 e kadar sayınız.
Cavabı: 1,3,5,7,9,11,13,15,17,19,21 ve saire acele sayılacak.

2 — 4 ten başlayarak 5 eklemek üzere 59 a kadar acele sayınız.
Cevabı: 4,9,14,19,24,29, ve saire...

3 — 3 ten başlayarak üçer üçer eklemek üzere 33 e kadar sayınız.

4 — 6 dan başlayarak ikişer ikişer eksilmek üzere aşağıya doğru acele sayınız.

5 — 100 den başlayarak ikişer ikişer eksiltmek üzere aşağıya doğru acele sayınız.

6 — 88 den başlayarak beşer beşer eksiltmek üzere aşağıya doğru sayınız.

7 — 90 dan başlayarak onbeşer onbeşer eksiltmek üzere aşağıya doğru sayınız.

YIL, AY, GÜN VE SAAT HAKKINDA HESAP TALİMLERİ (TOPLAMA VE İNDİRME)

1 — İkinci kânun ayında 31 gün vardır.

Şubat	„	29	„	„
Mart	„	31	„	„
Nisan	„	30	„	„
Mayıs	„	31	„	„
Haziran	„	30	„	„
Temmuz	„	31	„	„
Ağustos	„	31	„	„
Eylûl	„	30	„	„
Birinci Teşrin	„	31	„	„
İkinci Teşrin	„	30	„	„
Birinci Kânun	„	31	„	„

Bu hesapla bir yılda kaç gün vardır.

2 — Bir ayda 4 hafta olduğuna ve her haftada bir gün Cuma olduğuna göre bir ayda kaç cuma günü vardır.

3 — Bir günde 24 saat vardır. Bir asker bir günde 7 saat uyku uyur, 9 saatta çalışırsa, istirahat için kendisine kaç saat kalır.

4 — Bir saat 60 dakika olursa yarım saat kaç dakikadır. İki saatta kaç dakika vardır?

5 — Haftanın günleri Cuma, Cumartesi, Pazar, Pazartesi, Salı, Çarşamba, ve Perşembe olunca Cuma gününden Çarşamba gününe kadar kaç gün vardır. [*]

İNDİRME — TARH

DİKKAT: (+) İşareti Ziyade demektir.
(—) „ Noksan „
(=) „ Eder „

O halde 4+6=10 böyle okunacak: 4 ziyade 6 eder 10 indirme hakkında talimler:

12—5=7	18— 4=14	82— 3=79
8—3=5	22— 2=20	84—40=44
7—4=3	25—25= 0	77—22=55
6—6=0	5— 1= 4	68—32=36
5—4=1	45— 9=36	100—50=50

DİĞER TALİMLER

14—12=	18—12=	5— 2=
18—16=	60—12=	9— 3=
48—40=	62—32=	14— 7=
7— 2=	55—15=	43— 8=
5— 3=	55—17=	57—23=

TOPLAMA ve İNDİRME BERABER

MİSAL: 8—3+7=12 şöyle söylenecek: 8 noksan 3,5 ziyade 7 eder 12.

44+8—3+6=	44—8=	19—10=
23+4—7+8=	81—4=	44— 8=
86+5—3+4=	56—3=	78— 9=
45+9—5+7=	78—9=	23— 6=
57+8—6+5=	55—7=	50— 4=

MESELELER

1 — Hasan onbaşı iki düzine gömlek düğmesi aldı. İkisini gayıp etti. Ne kaldı?

2 — Yüzbaşı kahve ocağı için iki çeşit fincan satın aldı. Bir çe-

[*] İşbu hesap talimlerile birlikte neferler yıl, ay, hafta, gün ve saat işlerini dahi öğreneceklerdir.

şitten bir düzine aldı, diğer çeşitten 9 fincan aldı.Hepsi kaç fincan?

3 — Kuluçkanın altına 15 yumurta koyduk; 12 civciv çıktı. Kaç yumurta bozuktur?

4 — Saat şimdi 7 yi 52 dakika geçiyor. Kaç dakika sonra saat 8 olaca?

5 — Şimdi saat 12 yi 38 geçiyor. Kaç dakika evvel yelkovan 6 üstünde idi? ve kaç dakika sonra tekrar 6 üstüne gelecek?

6 — Tren İstanbuldan Konyaya bir gün ve 4 saatta gidiyor. O halde İstanbuldan Konyaya kaç saatta varıyor demektir?

7 — Bir asker her gece 7 saat uyku uyursa bir haftada kaç saat uyumuş olur.?

8 — Nuri çavuş bu gün sabahleyin saat 7 de uyandı ve akşam saat 23 te yatağa girdi. O halde günde kaç saat uykuda kalmış ve kaç saat uyanık durmuştur?

9 — Haftanın ikinci gününe, beşinci gününe, altıncı gününe ne derler?

10 — Yılın beşinci ayının adı nedir. 7. ayının ve 9. ayının adları nedir?

11 — Hangi aylar 30 gün çekerler, hangileri 31 gün çeker, hangisi 29 gün çeker?

12 — Piyade askerlik müddeti bir buçuk yıl olduğuna göre bir piyade neferi kışlada hayatından kaç Cuma geçirecektir?

13 — Aşağıdaki şekillere bakarak saatın kaç olduğunu söyleyiniz? [Şekil — 2]

14 — Tam saat 12 de yelkovan ile akrep nerede ve nasıl bulunurlar?

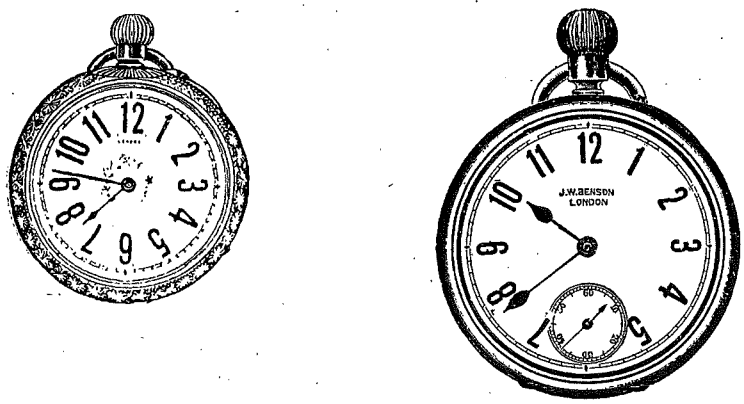

[Şekil — 2]

15 — Saat altı buçukta yelkovan ile akrep nerede ve nasıl bulunurlar?

16 — Hangi zamanlarda yelkovan ile akrep bir uğurda düz bir çizgi gibi uçları birbirine zıt olarak bulunurlar?

PARALAR HAKKINDA MESELELER

Malûmet: Bir Türk kâğıt lirası 100 kuruştur. Bir kuruş 40 paradır.

Türkiye Cümhuriyetinde kâğıt para olarak en küçük para bir liralıktır. Bunların büyükleri olarak beş liralık on liralık, yirmibeş liralık, elli liralık, yüz liralık, beşyüz liralık ve bin liralık kâğıt paralar dahi vardır. Bir liradan küçük paralar madendir. Liranın dörtte biri 25 kuruşluk nikel paralar ve daha küçük olarak 10 kuruşluk ve beş kuruşluk bronz paralarla bir kuruşluk, yirmi paralık ve on paralık ve beş paralık küçük nikel paralarda vardır.

1 — Beş liralık bir kâğıt parada kaç kuruş vardır.

2 — Bir lirallk bir kâğıt para ile kaç tane yirmibeş kuruşluk nikel para alınır.

3 — Kaç tane 10 kuruşluk bronz para bir kağıt lira eder.

4 — Bir askerin cebinde 3 tane yirmibeşlik nikel, 8 tane 10 kuruşluk bronz ve 4 tane 5 kuruşluk bronz para ile 18 tane nikel kuruşluk bulunsa bu askerin parasının hepsi ne kadardır.

5 — Kastamonulu Hüseyin askere geldiği vakit Yüzbaşısına muhafaza etmek için 10 liralık bir kâğıt para teslim etmişti. Bir ay sonra iki lira aldı. İki ay sonra üç lira daha aldı. Acaba Yüzbaşıda daha kaç parası vardır?

VURMA (ZARP)

Bir adedi başka bir adet kadar artırmağa VURMA (zarp) derler.

Meselâ: İki tane beş 10 eder. Yahut iki kerre beş on eder. Rakamla şöyle olur.

$2 \times 5 = 10$. Bu şu demektir. $5+5=10$

$6 \times 4 = 24$ „ „ „ $4+4+4+4+4+4=24$

Aşağıdakileri vurarak bulunuz.

$2 \times 3 =$	$10 \times 1 =$	$15 \times 3 =$	$10 \times 10 =$
$4 \times 2 =$	$12 \times 3 =$	$12 \times 2 =$	$12 \times 6 =$
$5 \times 3 =$	$8 \times 10 =$	$20 \times 3 =$	$25 \times 3 =$
$7 \times 6 =$	$9 \times 5 =$	$21 \times 3 =$	$25 \times 4 =$

AŞAĞIDAKİLERİ BULUNUZ

50 de 10 =5 kerre	20 de 10 = ?
30 de 10 =3 „	40 ta 10 = ?
10 de 10 = „	8 de 4 = ?
60 de 10 = „	5 te 5 = ?

Meseleler (sıhhate müteallik)

1 — Bir tanesi beş kuruş eden Elmanın 10 tanesi kaç kuruş eder?
2 — Bir dakikada 120 adım atan bir asker yarım saatta kaç adım atar?
3 — Sağlam bir adam dakikada 12 defa soluk alır. Acaba bir saatta kaç defa soluk alır?
4 — Sağlam bir adamın nabzı dakikada 75 defa atar. Acaba on dakikada kalbi kaç defa atar?
5 — Bir insan günde 4 litre su içer. Bir ayda içtiği suyu hesap ediniz?

AŞAĞIDAKİ BOŞ RAKAMLARIN YERİNİ DOLDURUNUZ

2 × 5 = 10	5 × ...=25	20 de 5 = 4 kerre
5 × ... = 15	5 × ...=50	30 da 5 = ... „
5 × ... = 30	5 × ...=45	25 te 5 = ... „
5 × ... = 20	5 × ...= 5	40 ta 5 = ... „
5 × ... = 40	5 × ...=35	45 te 5 = ... „

UZUNLUK ÖLÇÜSÜ

Uzunlukları ölçmek için kullanılan ölçü METRE dir. Türkiyede ARŞİN ve KULAÇ denilen ve boyu metreye yakın ölçüler dahi halk arasında kullanılmakta isede bizim kullanacağımız ölçü metredir. Metrenin boyu, uzun boylu bir adamın yürürken adımını uzun atınca attığı adım kadardır. Metre, arşından biraz büyüktür. Karış hesabile bir metre beş karış eder.

METRENİN BÜYÜKLERİ ve KÜÇÜKLERİ

BÜYÜKLERİ: 100 metreye Hektometre derle.
1000 metreye Kilometre derler.

KÜÇÜKLERİ: Bir metre = Ondesimetredir.
Bir desimetre On santimetredir.
Bir santimetre = On milimetredir.

Aşağıdaki şekil on santimetrenin uzunluğudur. Bunun gibi on tanesi yanyana getirilirse bir metre eder. [Şekil — 3]

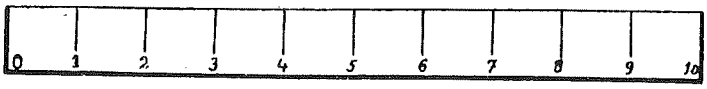

[Şekil — 3]

Görülüyorki bir santimetrenin uzunluğu bir parmağın genişliği kadardır. Bir insanın baş parmağının tırnağının ucundan orta büklümüne kadar üç santim tutar. Şekilde kırmızı çizgilerle ayrılanlar ise milimetredir.

Meseleler (yürüyüşler ve muhtelif nakil vasıtalarının hızı hakkında)

1 — Askerler kıt'a ile yürürlerken saatte 4 kilometre yol keserler. Acaba bir günde on saat yürüseler ve bunun iki saatini mola ile geçirseler kaç kilometre yol almış olurlar?

2 — Türkiyede şimendiferler saatte 50 kilmetre yol alırlar. Tren beş saatte kaç kilometre yol alır?

3 — Otomobil düz yolda saatte 80 kilometre hızla gider. Acaba on saatte kaç kilometre yol kesmiş olur?

4 — Bir tayyare saatte 180 kilometre hız ile uçar. Beş saatte havada uçsa kaç kilometre yol almıştır?

5 — Bir atlı adeta yürüyüşle saatte 6 kilometre uratli 8, dört nal 14 kilometre yol alır. Üç saatte bu yürüyüşlerle kaç kilometre yol alırlar?

6 — İstanbuldan aynı zamanda kalkan bir vapur saatte 18 mil yapıyor. Bir yelkenli gemi ise 3 mil yapıyor. 8 saat gittikten sonra vapur yelkenli gemiyi kaç mil geçmiştir?

Hatıra: Denizde uzunluğu ölçmek için kilmotre yerine (Mil) denilen ölçü kullanılmaktadır. Bir deniz mili 1852 metre yani iki kilometreye yakın demektir.

MESELELER

1 — Üçten başlayarak hızlı hızlı üçer katmak üzere sayınız. [Şekil — 4]

3 + 3 + 3 + 3 + 3 — 3 + 3 + 3 + 3 + 3

3 6 9 12 15 — 18 21 24 27 30

[Şekil — 4]

2 — 6 dan başlayarak 6 şar katmak üzere hızlı hızlı sayınız. [Şekil — 5]

6 + 6 + 6 + 6 + 6

6 12 18 24 30

6 + 6 + 6 + 6 + 6

36 42 48 54 60

[Şekil — 5]

3 — Aşağıdaki boş rakamların yerlerini doldurunuz.

3×6=18	6× 7=..	9×6+5=?
6×..=36	6× 5=..	5×6—3=?
6×..=12	6× 6=..	6×6+7=?
6×..=24	6×10=..	9×8+3=?
6×..=48	6× 1=..	8×1—8=?

4 — 7 den başlayarak yedişer yedişer atlamak üzere yukarıya doğru çıkınız.

5 — 77 den başlayarak yedişer yedişer enmek üzere aşağıya doğru sayınız.

AĞIRLIK ÖLÇÜSÜ

Ağırlıkları ölçmek için kullanılan ölçü KİLOGRAMdır. Bir kilogram okkadan biraz daha azdır. (312 dirhem)

10 kilo bir batmandır. 100 kilo bir kantardır.

KİLOGRAMdan büyük olarak TON vardır. Bir ton 1000 kilogramdır.

Kilogramdan küçük olarak ta gram vardır. Bir kilogram 1000 gramdır.

Halk arasında ağırlık ölçüsü olarak OKKA kullanılır.

Okkanın büyüğü çekidir ki 176 okkadır.

Okkanın küçüğü ise dirhemdir. Bir okka 400 dirhemdir.

Kömür, odun ve saire gibi çok ağırlık yapan şeyler Ton olarak yahut çeki olarak tartılır.

Elma, armut, şeker, helva gibi şeyler de kilogram olarak yahut okka ile tartılır.

Fındık, fıstık gibi küçük şeylerle ilaçlar gram ile yahut dirhem ile tartılır.

MESELELER:

1 — Şekerin bir kilosu 42 kuruşa satılırsa 15 kilo şeker almak için kaç para vermeliyim?

2 — Sabunun bir kilosu 46 kuruşa satılırsa iki kilo 500 gram sabuna kaç para vermeliyim?

3 — Bir sahra topunun ağırlığı bir buçuk ton ederse bir bataryanın ağırlığı ne eder?

4 — Bir süvari bölüğünün 120 hayvanı var. Her hayvan günde 5 kilo arpa yiyor. Otuz günde bu bölüğün hayvanları için kaç ton arpa lâzımdır?

BÖLME (TAKSİM):

Bir adedi bir birinin aynı olan müsavi küçük parçalara ayırmağa BÖLME derler. Meselâ şekilde olduğu gibi bir elma iki müsavi parça bölünmüştür. Bu halde iki yarım elma, tam bir elma yapıyor demektir. [Şekil — 6]

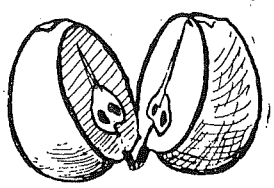

[Şekil — 6]

Yarım rakamla 0,50 yazılır.
Dörtebir : 0,25 :
Dörtteüç : 0,75 :
Birbuçuk : 1,50 :
Beşbuçuk : 5,50 :

SORGULAR:

Aşağıdaki rakamların ne demek olduğunu söyleyiniz:

2,50 3,25 4,75 1,50 2,25
8,25 6,75 7,75 4,50 10,50

Aşağıdaki yazıları rakamla yazınız:

Beşbuçuk, Altı ve dörttebir, Sekiz ve dörtteüç, ikibuçuk, üç ve dörttebir, yedibuçuk, on ve dörteüç, sekiz ve dörttebir.

SORGU:

Aşağıdaki hesap işlerini okuyunuz?

3:3 40:5 15:5
8:2 20:4 14:7
6:3 12:3 12:6

Cevap: Üç bölünecek üçe
Zekiz bölünecek ikiye
Altı bölünecek üçe ve saire...

MESELELER:

1 — 15 ve 6 nın üçte biri ve üçte ikisi nedir?

2 — 20, 16, 12 rakamlarının dörttebiri, ve dörtte üçü ve yarısı ne eder?

3 — Bir okka armudu 20 kuruşa satıyorlar. Yarım okkası ne eder?

4 — Bir kilo gramın yarısı. dörtte biri, dörtte üçü kaç gramdır?

5 — 16 armudu 4 arkadaşınız arasında müsavi olarak dağıtınız. Her birinize kaç armut düşer?

6 — Dün 16 yumurta aldım. Karım dün yarısını, bu günde dörttebirini pişirmiş. Kaç yumurta kaldı?

7 — Bir kilo şekerin fiyatı 48 kuruş. 250 gramına kaç para vermeliyim?

Aşağıdaki rakamlar şöyle okunurlar:

12:3=4

15:3=5

16:8=2

Oniki bölündü üçe eder dört.

Onbeş bölündü üçe eder beş.

Onaltı bölündü sekize eder iki

Aşağıdaki rakamları okuyunuz; ve kaça bölündüklerini söyleyiniz.

6 : 2 = ?	28 : 7 = ?	125 : 25 = ?
8 : 2 = ?	32 : 4 = ?	200 : 20 = ?
9 : 3 = ?	78 : 6 = ?	340 : 2 = ?
14 : 2 = ?	45 : 9 = ?	88 : 22 = ?
20 : 4 = ?	100 : 10= ?	10 : 10 = ?

Aşağıdaki rakamlarda boş yerlere uygun rakam koyunuz.

9 : .... = 3	.... : 9 = 2	8 :.... = 2
8 : .... = 4	.... : 5 = 5	.... : 4 = 2
5 : .... = 5	.... : 8 = 5	18 : .... = 9
14 : .... = 2	.... : 4 = 4	28 : .... = 4
40 : .... =10	.... : 3 = 3	.... : 10 = 3

MESELELER

1 — Bir siperde muharebe eden ve cepaneleri tükenen sekiz piyade neferine bir sandık piyade cepanesi gönderdiler ve aranızda bölüşünüz dediler. Sandıkta 1200 fişek var. Nefer başına ne kadar düşer?

2 — Bir süvari bölüğünün muharebede arpası tükenmişti. Bö-

lükte 100 hayvan var. Bu hayvanlar için bir ton arpa gönderdiler. ve bu arpayı 5 gün idare edeceksiniz dediler. Her hayvana her gün kaç kilo arpa verelim ki verilen bir ton arpa beş gün yetişsin?

3 — Dağdaki eşkıyayı tepeleyip şehre dönen 80 kişilik bir piyade bölüğüne şehrin ahalisi hediye olarak 240 paket sigara göndermiş. Bu sigara paketlerini dağıtınız. Her nefere kaç paket sigara düşer?

4 — İstanbuldan Ankaraya kadar 450 kilometrelik mesafeyi tiren 18 saatte kesiyor. Acaba saatte kaç kilometre gidiyor?

GENİŞLİK (YÜZ) ÖLÇÜSÜ

Tarla, meydan ve saire gibi genişlikleri ölçmek için kullanılan ölçüye METRE MURABBAI derler.

METRE MURABBAI, şekilde olduğu gibi her tarafı yani uzunluğu ve genişliği birer metre olan bir ölçüdür [Şekil—7]

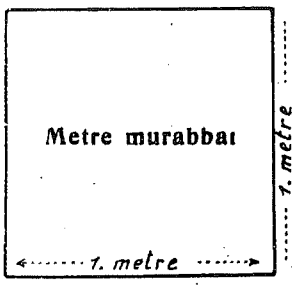

[Şekil — 7]

O halde bir tarlanın veyahut bir meydanın genişliğini anlamak için bir kerre uzunluğunu ve bir kerre de genişliğini ölçeriz. Sonra bu iki rakamı birbirine vururuz. Ne çıkarsa, çıkan burasının yüzünün ne olduğudur. Meselâ her hangi bir tarlanın boyu 8 metre gelse ve eni de 12 metre gelse bu halde $8 \times 12 = 96$ yani bu tarlanın yüzü 96 metre murabbaı ediyor demektir.

Halk arasında yüz ölçüsü için DÖNÜM kullanılmaktadır. Bazı memleketlerde BÜYÜK DÖNÜM ve bazı memleketlerde de KÜÇÜK DÖNÜM kullanılır. Dönüm tam bir ölçü değildir. Kararlamadandır. Kırk adım boyu ve kırk adım eni olan bir yere bir dönüm diyorlar. Fakat herkesin adımının uzunluğu bir olmadığından en eyisi metre murabbaı ölçüsünü kullanmalıdır. [*]

[*] 1 Dönüm 919 metre murabbaıdır.
1 Fedan 4 dönümdür.
1 Evlek 229 metre murabbaıdır.

HER NEFERİN BELLEMESİ LAZIM OLAN BAZI HENDESE ŞEKİLLERİ

Birincisi: ÇİZGİLER: Şekilde olduğu gibi.

A) Doğru çizgi.

B) Kırık çizgi.

C) Kıvrık çizgi olarak üçe ayrılır.

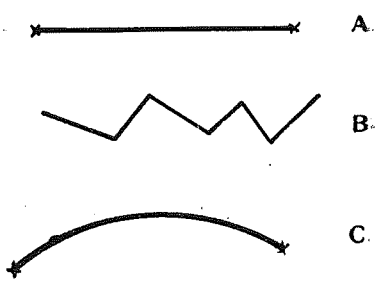

İki nokta arasında en kısa yol doğru çizgidir.

İkincisi: BUCAKLAR (ZAVİYELER):

A) Dik bucak.

B) Dar bucak.

C) Gin bucak olarak üçe ayrılır.

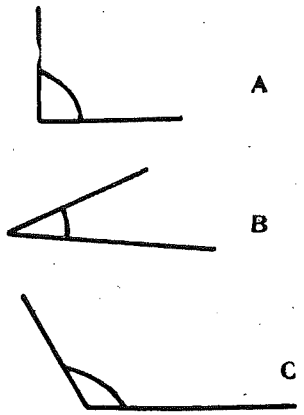

Üçüncüsü: YÜZLER (SATIHLAR):

A) Dört köşe.

B) Tam dört köşe(murabba)

C) Üç köşe

D) Eğri dört köşe

E) Beş köşe

F) Altı köşe

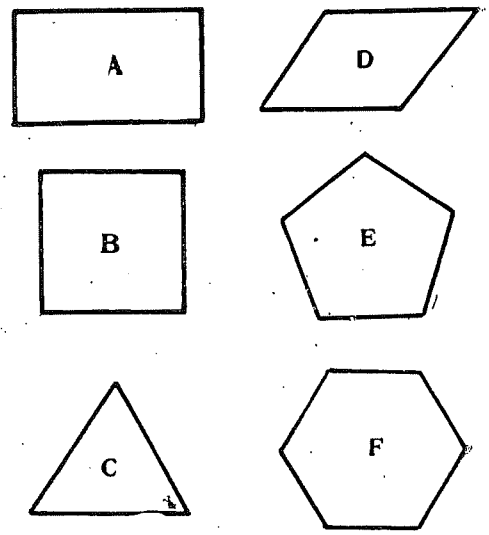

Dördüncüsü: BOŞLUKLU ÇİZKİLER :

A) Ehram

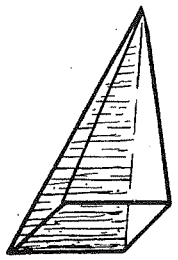

B) Külah (mahrut)

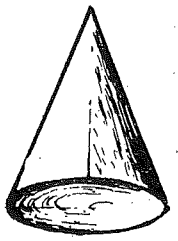

B

Güzel Yazılar

Türklük

Sorun bizi tarihten, sorun bizi, neler der,
Yer yüzünde ne büyük bir milletiz, biz erler.
Uğradıkça, saldıkça vakit vakit ve yer yer
İnlemiştir şu gökler, titremiştir bu yerler.
Bize demir bilekli, tunç yürekli Türk derler.

Bilen bilir bizi; beş bin yıllık milletiz.
Adımız gök, yıldırım, demir kaya, dağ, deniz.
Hinde, Çine, İrana, her yana at salan biz.
Gökten işaret alıp şarktan garbe geçmişiz.
Bize günün yoldaşı, ayın eşi Türk derler.

Mızrağımız, düşmanın ta bağrına dikildi.
Bayrağımız, en yüce kalelere çekildi.
Mağrur başlı kırallar, önümüzde eğildi.
Yenilmeyen kuvvetler kolumuza yenildi.
Bize dağlardan akan, setler yıkan Türk derler.

Sesimiz var göklerde, izimiz var cihanda.
Medeniyet tacını giyen biziz (Turfan)da;
Nuh idik yer yüzünde köpüren her tufanda.
Kanımızda ateş var bugün bile her kanda.
Bize soylar ırmağı, şan kaynağı Türk derler.

Feyzullah Sacit

Türk Askeri

Dünyaya ün saldık, er oğlu eriz:
Cümhuriyet için can verenleriz.
Gazi babamızdan emir bekleriz.
Onun emri kalmaz geri,
Kaldıkça tek Türk askeri.

Aslanlar doğurur bizde her ana;
Pençemiz ölümler saçar düşmana;
Ayak bastırmayız aziz Vatana.
Bas geri, düşman, bas geri;
Yaklaşıyor Türk askeri . . .

Ateşli olacak kavga bu sefer:
On düşmana karşı bizden tek nefer.
Haydi arkadaşlar bekliyor zafer.
Vatanın yılmaz erleri,
Marş ileri, marş ileri.

Gözümüz süngüdür, göğsümüz kalkandır;
Damarlarımızda köpürüyor kan.....
Kahrolsun ele geçerse yakan.....
Bas geri, düşman, bas geri;
Aman vermez Türk askeri...

Celâl Sahir

Asker Koşması

İstiklâl savaşı gençleriyiz biz;
Tarihe koç Türkler diye şan verdik.
Yurdumuz azizdir, çiğnetmeyiz;
Uğruna bu kadar kahraman verdik.

Aç, çıplak savaştık tipide, karda,
Kartallar avladık sarp kayalarda...
Sakarya önünde, Dumlupınarda
Ulu Gazimize imtihan verdik...

Soğuklar zalimdi, kışlar amansız,
Kuşlar yuvalarından düşerdi cansız...
Vuruştuk yaralı, hasta, dermansız,
Ne aman istedik, ne aman verdik.....

Yıllarca ufukta yedi renk bayrak
Sallandı, bizimdir diye bu toprak..
Hepsini allara boyadı şafak,
Göklere, içtiği kadar kan verdik.

Kılıç kınlarından süzüldü kanlar,
Al döndü akından kır küheylanlar,
Açtı baharımız hep erguvanlar,
Dağlar çiçekler armağan verdik.

Murat dağlarından indik aşağı,
Göründü uzaktan Gediz ırmağı...
Kuruldu İzmire Türkün otağı
Vatana yeniden bir vatan verdik...

Samih Rifat

Acemilerin Türküsü

Dağları aşa aşa,
Köpürüp taşa taşa
Vatanım senin için
Göğsümü gere gere
İşte geldim askere.....

Çifti köyde bıraktım,
Evime kilit taktım..
Vatanım senin için
Göğsümü gere gere
İşte geldim askere.....

Bitsin askerlik günüm,
Yapılacak düğünüm...
Vatanım senin için
Göğsümü gere gere
İşte geldim askere.....

C. S.

Süvariler

Biz, kasırga oğulları, biz, kanatlı süvariler,
Sınırlarda ılgar eden tamam yedi bin nefer!

Ordumuzun dolu dizgin hücumundan
Dalgalanır bir kahraman uğultu!

Şimşek gibi kılıç çalan,
Yorulmayan bu ordu,

Hep müzeffer
Cenk eder.

Bu asker,
Eroğlu er,

Şehleventler fırkası
Bulutlardan bizi sorar

Varılmayan ufukların arkası.
Uzak değil varılmayan bu ufuklar!

Bizim için yer yüzünde yoktur asla uzak yer.!
Bizim için bütün yollar şereflere doğru gider.

Akşam üstü alayımız geçiyorken bu yollardan,
Mızrakları gören sanır: Yerde uçan bir orman.

Kabardıkça kısrakların yeleleri
Naralarla kişnemeler ne korkunç!

Korkusuzlar, marş ileri!
Gün batısı kızıl tunç!

Ova: Tufan!
Gök duman!

Ey vatan,
Güzel Turan,

Sana feda biz varız.
Düşman oğlu, meydana çık,

Kahramanlık kimde ise anlarız.
Akınlarda yiğitlerin bahtı açık!

Gazilerin yüz çevirmez, kılıçları bütün kan!
Her zaman kan, fakat bizim bayrağa şan! bayrağa şan!

Enis Behiç

Askerî Şarkılar

Sancak Marşı

Ne sevimli, ne şanlısın al bayrak
Yüksel yüksel al dalgalar saçarak
Senin gölgen bize sıcak bir kucak
Varlığınla tütecektir her ocak

Türk oğluna hep cenklerde klavuz
Ay yıldızdır, ay yıldızdır, ay yıldız

Asker, Millet, Vatan her bir arada
Bu milletin namusuda orada
Onun tutar demir eller denizlerle karada
Evet bir el sende biri süngüde

Türk oğluna cenklerde klavuz
Ay yıldızdır, ay yıldızdır, ay yıldız.

İstiklâl Marşı

1

Korkma, sönmez bu şefaklarda yüzen al sancak,
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır parlayacak,
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

2

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl
Kahraman ırkıma bir gül. Ne bu şiddet, bu celâl.
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl,
Hakkıdır, hakka tapan milletimin İstiklâl

3

Ben ezelden beridir hür yaşadım hür yaşarım,
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? şaşarım.
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım,
Yırtarım dağları, enginlere çıkmam, taşarım.

4

Garbin afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar
Benim iman dolu göğsüm ser haddim var
Ulusun, korkma, nasıl böyle bir imanı boğar
"Medeniyet,, dediğin tek dişi kalmış canavar

5

Arkadaş yurduma alçakları uğratma sakın,
Siper et göğdeni, dursun bu hayasızca akın....
Doğacaktır sana vaid ettiği günler hakkın,
Yarın belki yarından da yakın.

6

Bastığın yerleri toprak diye geçme sakın,
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme yazıktır anı,
Verme dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

7

Kim bu cennet vatanın uğruna olmazki feda,
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan şüheda.
Canı, cananı bütün varımı alsında hüda
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada ceda

8

Ruhumun senden ilâhi şudur ancak emeli;
Değmesin mabedimin göğsüne namahrem eli;
Bu Ezanlar ki şehadetleri dinin temeli
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

9

O zaman vecdile bin secde eder varsa - Taşım
Her cerihamdan İlâhi boşanup kanlı yaşım
Fışkırır ruhu mücerret gibi yerden naşım
O zaman yükselerek arşa değer belki - Başım

10

Dalgalan sen de, şefaklar gibi ey şanlı Hilâl.
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyen sana yok, Irkıma yok izmihlâl
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet
Hakkıdır hakka tapan milletimin istiklâl

Ordu Marşı

Varol ey genç ordu varol satvetinle her zaman,
Türkün istiklâlini kurtardı en son harikan;
Azmü imanın önünde serfüru etti cihan,
Varol ey genç ordu varol satvetinle her zaman

Pür şehamet savletinle zulmü yıktın ser taser,
İnönü, Afyon, Sakarya üç muazzam şah eser,
Parlasın alnında daim meş'al nuru zafer,
Varol ey genç ordu varol satvetinle her zaman.

İdman Marşı

Jimnastikçi şen arkadaş
Yarını hür düşünen baş
Sert adımlarla gür sesle
Göğüs önde koş ilerle
Önümüzde sarp uçurum
Fakat işte korkmayorum

Hızı diner uçar kuşun
Başında bir dik yokuşun
Kollar oynak bacak çevik
Ondan çabuk kanat gerdik
Gergin yay gibi sinirlerim
Atılır ilerilerim.

Birinci Piyade Marşı

Düşmana dehşetle saldı şanlı piyade
Göğsünü gerdi cenge daldı aslan piyade

İkişer defa
Sakaryada şanlı ordu tepeledi düşmanı
Harikalar yaratarak kahramanca çarpıştı
Piyadenin süngüsüdür istiklâli kurtaran
Piyadedir bu vatanın yaralarını saran

Düşmana dehşetle saldı şanlı piyade
Göğsünü gerdi cenge daldı aslan piyade

İkişer defa
Kahramandır piyadeler düşmana göz açtırmaz
İleriye atılınca hiç önünden kaçılmaz
Piyadenin süngüsüdür istiklâli kurtaran
Piyadedir bu vatanın yaralarını saran.

Düşmana dehşetle saldı şanlı piyade
Göğsünü gerdi cenge daldı aslan piyade

İkinci Piyade Marşı

Alnımda ırkımın hilâli
Sinemde ateşi milletin
Kurdum yurdunu devletin
Kuvvetli Cümhuriyetin
2 defa

Devletler eyildi önünde
Bin yaşa ey yılmaz piyade
2 defa

Bırak gelsin gülle, mermi, bomba
İlerle batsın dağ sahra
Türk oğlusun korkma asla
Muntazırdır zafer sana

Savaşınla, kurtulur ancak
Ateşler içinde yükselir sancak

Yüksek tarih önündeyiz
Kuvvetli yılmaz piyadeyiz
Elde süngü parlayorken
Kırılmaz hiç azmimiz

Titremeyen düşman nerede
Bin yaşa ey yılmaz piyade

Üçüncü Piyade Marşı

Biz piyade neferiyiz bayrağımız şanlıdır,
Kürek, kazma, baltamızla süngümüzde kanlıdır.

Harbolunca biz ön safta atılırız düşmana,
Dere, tepe, ova ırmak boyanır hep alkana.

Tanklar ile tayyareler, topçu ile süvari
Yardım eder piyadeye alırız zaferi.

Süvariler sağdan soldan gerileri keserler,
Tayyareler mavi gökte rüzgâr gibi gezerler.

Kurşunlarla bombalarla inletirler her yeri,
Topçumuzun yardımı ile atılırız ileri.

Bölük, takım, manga, nefer öne, yana açılır,
Havanlarla dağ topları piyadeye katılır.

Makineli ateş saçar baş kaldırtmaz düşmana,
Topçumuzda mermisini ulaştırır her yana.

Her taraftan teker teker sürünür hem sıçrarız,
Ateş, ölüm gibi şeyden korkmayan aslanlarız.

Vakit gelir hücum için işaretler verilir,
Topçununda ateşleri gerilere çevrilir.

Biz o zaman süngü takar, bomba atar koşarız,
Allah allah sesleriyle saldırır, coşarız.

Vuruşuruz, boğuşuruz ölümleri saçarız,
Güzel zafer yollarını süngümüzle açarız.

Al bayrağı bu yollarda yükseltiriz göklere,
Yer yüzünde başa çıkarmı hiç bir düşman TÜRKLERE.

E. Bnb.
Hüsnü

Topçu Marşı

Gürler zaferin teranesile
Çoşkun sesi bir topun derinden derinden
bir hükmü gazanferanesile
Şimşekler çakar şarapnelinden

Binler yaşa topçu heybetinle
Aslan kesilir cidal içinde

Millî savaşın bilinki bizler
Tarihini güllemizle yazdık
Tufanlar kudursa hep denizler
Sinmez bu vatanda düşman artık

Binler yaşa topçu heybetinle
Aslan kesilir cidal içinde

Aktıkça ateş bataryalardan
Afakı boğar köpüklü bir kan
Bilsin bunu kâinatta herkes
Hakkın sesidir bu gürleyen ses

Binler yaşa topçu heybetinle
Aslan kesilir cidal içinde

Süvari Marşı

Beyler, ağalar ey yüce kurultay
Biz bir oymağız ki elimizde yay
Doğudan gelmişiz batıya doğru
Bize yol gösteren güneş ile ay

Uyarak aya geldik buraya
Öksüz güzeli rumdan almağa
Zım tarillâ.....
.....

Rumeli bir hızda bizim olacak
Akdeniz donanma ile dolacak
Süvariler geliyor, dendiği anda
Kahpe düşmanların benzi solacak

Uyarak aya geldik buraya
Öksüz güzeli rumdan almağa
Zım tarillâ.....
.....

Süvari Zafer Marşı

Üçyüz otuz sekiz yılı Türkün zafer senesi
Kurtul vatan dedi millet ayaklandı cümlesi

Yirmi altı Ağustosta süvariler yürüdü
Sinan paşa ovasını kızıl duman bürüdü

İki günlük kanlı harpte Yunanlılar kaçtılar
Mızraklılar ordumuza İzmir yolu açtılar

Gediz, Kula, Alaşehir şanlı zafer yoludur
Bütün ova, dere, tepe kılıç sesi doludur

Mürsel, Zeki, Suphi beyler üç fırkada kumandan
Kolordunun başındadır Fahri paşa mihriban

Manisayı, Menemeni süvariler aldılar
Dokuz Eylûl sabahında ak İzmire daldılar

Türk atlısı; şanlı tarih sahifeleri devrettin
Milletin yüreğinde hiç silinmez yer ettin.

İstihkâm Marşı

Rap rap rap.. yeri gökü sarsar adımlarımız
Biz, vatan bekçisiyiz, rehberimiz ay-yıldız:
Yakamızda parıldar göklerin mavi rengi,
Kanımız öyle coşgun, ruhumuz öyle şenki..
Cephelerde korkunç bir tayfun olur, eseriz,
Düşmanın bütün kaçış yollarını keseriz...
En azılı düşmanlar süngümüze ram oldu,
Bize ram olmayana yaşamak haram oldu,

Bu asker, ana yurttan kopup taşan bir seldir?
Bir Türk istihkâmcısı her kuvvete bedeldir...
Attığımız lâğımlar; dağ, tepe, orman, kaya,
Ne varsa tabi kılar kopacak fırtınaya.....
Bu fırtına, dehşet ve ölüm saçar yerlere;
Bu korkunç fırtanaya, karşiki siperlere
Çökmede iken simsiyah bir felâket bulutu,
Yayılır ufuklara kaharman bir uğultu.....

Dünyada hiç bir kuvvet kıramaz azmimizi
Tabiata emir için yaratmış tanrı bizi.....
Meydana atılarak bir emrettik mi; yer yer
Geçit verir nehirler, yalçın dağlar baş eğer.....
Tombazlardan, büyük bir köprü kurdukmu, bunun
Ustünden geçer tekmil ağırlığı ordunun.....

Biz, hep düşmanların kalbine dehşet saçan,
Biz Türk ordusuna şerefli yollar açan.....

Adımız düşmanların can evini kamçılar?
Yol veriniz? Geliyor şanlı istihkamcılar....

F. B.

TÜRK MİLLET MECLİSİ KÜTÜPHANESİ